

108501

THE
JĀTAKA
TOGETHER WITH ITS COMMENTARY
BEING
TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS
OF
BODHI SATTVA

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PĀLI

BY

V. FAUSBØLL

VOL. VI.

LONDON
KEGAN PAUL TRENCH TRÜBNER & CO., Ltd.

1896

[All Rights Reserved.]

TO
THE DANISH GOVERNMENT

WHICH HAS NOT FAILED ME DURING THE SPACE OF TWENTY YEARS

TO
THE BERLIN ACADEMY OF SCIENCES

WHICH LIBERALLY AIDED THE COMPLETION OF THE JATAKA BOOK
BY REPEATEDLY STEPPING IN WHEN THE EDITION WAS IN DANGER
OF BEING DISCONTINUED .

TO
THE INDIAN GOVERNMENT
AND
THE DANISH ACADEMY OF SCIENCES

THIS VOLUME IS MOST GRATEFULLY AND MOST DEVOTEDLY DEDICATED.

PRELIMINARY REMARKS 7.

For this volume I have had the same three MSS. (C^k C' B^d) as before, but I have not taken full notice of B^d as the text, in this part of the book, has been very much enlarged throughout, so as to make it in many places quite different from C. The aim of the Burmese redactor seems to have been, to make the text more lucid and intelligible, but as the difference in many particulars consequently is so great I should advise some scholar to give a separate edition of the Mahānipāta according to the Burmese redaction that we may judge of its exact relation to C.

It is sometimes not easy to see, what belongs to the Commentary and what to the Text, I therefore must be excused for any mistakes I may have made in that respect.

On the whole I look upon my edition as a provisional one, but I trust that a coming editor will willingly acknowledge that I have cleared the way for him and freed him from much rough work. It is at all events my hope that this book, containing a large material for future researches, will give the impulse to greater works on Pāli and Buddhism.

From sheet 10 of this volume Professor Otto Franke has been kind enough to read a proof, through which I have been able to correct and improve the text in not a few places, and I therefore now return him my best thanks for his zeal and accuracy.

I cannot conclude these remarks without especially thanking Professor Albrecht Weber for the support he has given me from the very beginning of my literary career to the conclusion of this

long and arduous task. Prof. Weber has not only always shown himself to be a zealous and industrious labourer in the pursuit of knowledge, but has also constantly espoused the serious work of others.

With gratitude and sorrow I dwell on the memory of my lamented friend Dr. R. Rost who always with the greatest readiness helped all scholars from his own rich fund of knowledge.

The 7th and last volume of this book will follow shortly, and contain a Postscriptum by myself and a complete Index of Names by my friend, Dr. Dines Andersen.

Kopenhagen, 22 Juli 1896.

V. Fausbøll.

XXII. MAHĀNIPĀTA *).

1. Mūgapakkhajātaka **).

Mā paṇḍicciyān¹ ti. Idaṃ S. J. v. mahānekkhammaṃ ā. k. Ekadivasam hi bhikkhū dhammasabhāyaṃ sannisinā Bhagavato mahā-
bhinikkhamanassa vaṇṇaṃ kathayimāsu. S. āgantvā „k. n. bh. e. k. s.“
ti p. „i. n.“² ti v. „na bhi. i. mama pūritapāramissa r. chaḍḍetvā
abhinikkhamanaṃ nāma anacchariyaṃ, ahaṃ hi aparipakke ñāṇe
pāramiyo pūrento pi r. chaḍḍetvā nikkhanto yevā“³ ti vatvā tehi
yācito a. ā.:

A. B. Kāsirājā nāma dhammena r. kāresi. Tassa soḷasa-
sahassā⁴ itthiyo ahesuṃ, tāsu ekāpi puttaṃ vā dhītaraṃ vā na
labhi⁵.⁶ Nāgarā „amhākāṃ rañño vamsānurakkhako putto n'
atthīti“ Kusajātaka āgatanayena sannipatitvā rājānaṃ „puttaṃ
patthehīti“ āhaṃsu. Rājā soḷasasahassā⁷ itthiyo „putte patthe-
thā“⁸ ti āpāpesi. Tā Candādīnaṃ upatṭhānāni katvā patthentiyo
pi na labhimāsu. Aggamaheṣī pan'assa Maddarājadhītā Candādevī
nāma sīlasampannā ahosi, nam pi „puttaṃ patthehīti“ ā. Sā
pupphamadivase uposathaṃ samādiyitvā cullasayanake nipannā
attano sīlaṃ āvajjitvā „sac' āhaṃ akhaṇḍasīlā iminā me sac-

* This Nipāta has no name in C, but see Feer in Journal Asiatique 1871. T. 18. p. 269. ** B Temijajātaka, cfr. Morris' B. & C. p. 96; Feer in Journal Asiatique 1871 T. 18 p. 320. J. Am. Or. Soc. p. XXXI. J. R. A. S. 1893 p. 357. ¹ C° paṇḍicciyan, Bdeh paṇḍiccayan. ² Bdeh -a, Bdeh -am corr. to -a. ³ C° labhinasu, C° labhimāsu. ⁴ Bdeh -a.

- cena putto uppajjatū“ 'ti saccakiriyaṃ akāsi. Tassā sīlatejena Sakkabhavanaṃ uṇhākāraṃ dassesi. Sakko āvajjitvā taṃ kāraṇaṃ ñatvā „C-devī puttaṃ paṭtheti, dassāmi 'ssa puttaṃ“ ti tassā anucchavikaṃ puttaṃ upadhārento Bodhisattaṃ ad-
- 5 dasa. Bo. hi tadā visativassāni Bārāṇasiyaṃ r. karetvā tato cuto Ussadaniraye nibbatto asītivassasahassāni tattha pacitvā Tāvātimsabhavane nibbatti, tattha pi yāvatāyukaṃ thatvā tato cavitvā Uparidevalokaṃ gantukāmo ahosi. Sakko tassa santi-
- 10 kaṃ gantvā „samma tayi Manussaloke uppanne pāramiyo ca te, pūriṣṣanti mahājanassa ca vaḍḍhi bhavissati, ayaṃ Kāsirañño Candā nāma aggamaheṣi puttaṃ pattheti, tassā kucchiyaṃ up-
- pajjā“ 'ti ā. So „sādhū“ 'ti paṭisunitvā pañcāhi deva- satehi saddhīm cavitvā sayāṃ tassā kucchiyaṃ paṭisa-
- 15 gaṇhi, itare devaputtā amaccabhariyānaṃ kucchisu gaṇ-
- himsu. Deviyā kucchi vajirapunnā¹ viya ahosi, sā gabbhassa paṭiṭṭhitabhāvaṃ ñatvā rañño ārocesi, rājā gabbhaparihāraṃ dāpesi, sā paripunnagabbhā puññalakkhaṇasampannaputtaṃ vijāyi. Taṃ divasaṃ eva amaccagehesu pañcakumārasatāni vijāyimsu. Tasmim̐ khaṇe rājā amaccaganapārivuto
- 20 nisinno hoti, ath' assa „putto te deva jāto“ ti ārocayimsu, tassa taṃ vacanaṃ sutvā va puttapemaṃ uppajjitvā² chāviādini chinditvā aṭṭhimiñjaṃ āhacca aṭṭhāsi, abbhantare pīti uppajji, hadayaṃ³ sītaṃ jātaṃ. So amacce pucchi: „tuṭṭhā nu kho tumhe mama putte jāte“ ti. „Kim kathetha, deva mayaṃ
- 25 pubbe anāthā idāni sanāthā jātā, sāmiko no laddho“ ti. Rājā mahāsenaguttaṃ āpāpesi: „mama puttassa parivāro⁴ laddhum vaṭṭati⁵, amaccakulesu ajja jātadārakā ettakā nāmā 'ti oloke-
- hiti“. So⁶ pañcadārakasatāni disvā āgantvā rañño ārocesi. Rājā pañcannaṃ dārakasatānaṃ kumārapasādhanaṃ pesetvā
- 30 pañca dhātisatāni pesesi⁷, Mahāsattassa pana atidighādidosa-

¹ Cks -am. ² Bdkh uppajji. ³ Cks -ya. ⁴ Bdkh -raṃ. ⁵ Ck vaṭṭatīd, Bdkh add gaccha⁶tvam. ⁶ Bdkh so sādhū ti sampatīcchitvā amaccagehāni gantvā olo-

kento ⁷ Bdkh dāpesi.

vajjitā alambatthaniyo madhurakathaññā catusaṭṭhidhātiyo ca
 adāsi, atidīghāya passe nisīditvā thaññam pivato dārakassa
 gīvā dīghā hoti, atirassāya¹ passe nisīditvā pivanto nippīlita-
 khandhaṭṭhiko hoti, atikisāya² passe nisīditvā pivantānam ūrū
 rujanti, atithūlāya passe nisīditvā pivantānam khalaṃkapādā³
 honti, atikāliya⁴ sarīraṃ⁵ atisītalāṃ hoti accodātāya atiuṇhaṃ,
 lambatthanāya khīraṃ pivantānam uppīḷitanāsaggā honti, kāsāñci
 pana khīraṃ ambilāṃ hoti kāsāñci kaṭukādibhedan ti, tasmā
 sabbe p⁶ ete dose vajjetvā atidīghādidosarahitā alambatthaniyo
 madhurathaññā catusaṭṭhidhātiyo datvā mahantaṃ sakkāraṃ¹⁰
 katvā C-deviyāpi varaṃ adāsi. Sā gahitakaṃ katvā ṭhapesi.
 Nāmagahaṇadivase pi 'ssa lakkhaṇapāṭhakānaṃ brāhmaṇānaṃ
 mahāsakkāraṃ katvā antarāyabhāvaṃ² pucchi. Te tassa lak-
 khaṇasampattiṃ diṣvā „mahārāja dhañṇapuñṇalakkhaṇo kumāro,
 tiṭṭhat³ eko⁴ dīpo catunnam pi mahādīpānaṃ r. karetuṃ sa-
 15 mattho, nāssa koci antarāyo paññāyatīti“ vadimsu. Rājā tesāṃ
 tussitvā kumārassa nāmaṃ⁵ karonto yasmā kumārassa jāta-
 divase sakala-Kāśiraṭṭhe devo vassi yasmā ca so⁶ temiyamāno
 jāto tasmā Temiyakumāro t⁷ eva nāmaṃ akāsi. Atha naṃ
 ekamāsikaṃ alaṃkaritvā rañño sartikaṃ nayimsu, rājā piya-
 20 puttaṃ oloketvā āliṅgitvā amke nisīdāpetvā ramayamāno nisīdi.
 Tasmim khane cattāro corā ānītā, tesu ekassa sakaṇṭakāhi
 kasāhi pahārasahassaṃ āṇāpesi ekassa saṃkhalikabandhana-
 gārassa pavesanaṃ ekassa sarīre sattipahāradānaṃ ekassa sūlā-
 ropanaṃ. M. pitu kathaṃ sutvā bhītatasito hutvā „aho mama²⁵
 pitā r. nissāya bhāriyaṃ nirayagāmikammaṃ karotīti“ cintesi.
 Punadivase pana naṃ setacchattassa heṭṭhā alaṃkatasirisayane
 nippajjāpesuṃ, so thokaṃ niddāyitvā pabuddho akkhīni ummi-
 letvā setacchattaṃ olokeno mahantaṃ siribhavaṃ passi, ath'
 assa pakatiyāpi bhītassa atirekataraṃ bhayaṃ uppajji, so „kuto so

¹ Bā pakkhapādo. ² so Cks; Bāh atikālikāya khīraṃ. ³ Bā -yā-. ⁴ Bā
 -tiṭṭhatu eko. ⁵ Cks nāma. ⁶ Cks add raññoeva amaccādīnaṃ haḍayaṃ.

nu kho ahaṃ imaṃ rājagehaṃ¹ āgato² ti upadhārento jātissa-
rañāpena devalokato āgatabhāvaṃ³ ñatvā tatoparaṃ oloken⁴
niraye pakkabhāvaṃ passi, tatoparaṃ o. tasmiṃ yeva nāgare
rājabhāvaṃ aññāsi, ath' assa ,ahaṃ vīsativassāni r. kāretvā
5 asītivassasahassāni Ussadaniraye paccim⁵, idāni puna pi ima-
smin coragehe nibbatto 'smi, pitāpi me hiyyo catūsu coresu
ānītesu tathārūpaṃ⁶ pharusam nirayasamvattanikaṃ katham
kathesi, sac' āham r. kāressāmi puna niraye nibbattitvā mahā-
dukkham⁷ anubhavissāmīti⁸ āvajjantassa mahantaṃ bhayaṃ
10 uppajji, tassa⁹ kañcauavaṇṇasarīraṃ¹⁰ hatthaparimadditaṃ viya
padumaṃ milātaṃ dubbappaṃ ahoṣi, so „kathan nu kho imambā
coragehā muñceyyan¹¹“ ti cin¹²ento nipajji. Atha naṃ ekasmiṃ
attabhāve mātubhūtapubbā chatte adhivatthā devatā assāsetvā¹³
„tāta Temiya, mā bhāyi, sace pi ito muñcetaṃ¹⁴ mo apīṭhasam¹⁵
15 yeva pīṭhasappi viya hohi, abadhiro badhiro viya hohi, amūgo
va mūgo viya hoti, imāni tīṇi aṅgāni adhiṭṭhāya paṇḍita bhāvaṃ
mā pakāsayīti¹⁶“ vatvā paṭhamam g. ā.

1. Mā paṇḍicciyaṃ¹ vibhāvaya, bālamato bhava sa² pāpīnam,
sabbo taṃ jano ocināyatu³, evaṃ tava attho bhavissati⁴. 1.

20 Ta. paṇḍicciyaṃ⁵ ti paṇḍiccaṃ⁶, ayam eva vā pāṭho, bālamato ti
bālasammato, sabbo ti sakalo antojano c' eva bahijano ca, ocināyatu⁷ 'ti
viharath' etaṃ, Kāḷakanṭi avajānātu⁸.

So tassā¹⁰ vacanena assāsam paṭilabhitvā

2. Kāromi te taṃ vacanaṃ yaṃ maṃ bhaṇasi devate,
25 atthakāmāsi me¹¹ amma hitakāmāsi devate ti imaṃ g. vatvā 2.
tāni tīṇi aṅgāni adhiṭṭhahi. Rājā puttassa anukkaṇṭhanatthāya¹²
tāni pañca kumārasatāni tassa santike yeva kāresi, te dārakā
thaññatthāya rodanti, M. Nirayabhayatajjito „rajjato¹³ me sus-
sitvā maraṇam eva seyyo“ ti na rodati. Dhātiyo taṃ pavattim

¹ Bā corageham. ² Ck² - pīm. ³ Bā bodhisattassa. ⁴ Ck² - pūnā, Bā - ṇṇam.
⁵ Bā muce-. ⁶ Bā - ccayam. ⁷ Bā oji-. ⁸ Ck² - ccl. ⁹ Bā ti avamaññatu
avajānātu gī attho. ¹⁰ Ck² tassu. ¹¹ Ck² taṃ, C² maṃ. ¹² Bā anurakkhana-
¹³ so Ck²; Bā idha.

Candādeviṃ ārocesuṃ, sā rañño ārocesi. Rājā nemittika-
brāhmaṇe pakkosāpetvā pucchi. Brāhmaṇā „deva kumā-
rasa pakativelaṃ atikkamāpetvā¹ thaṇṇaṃ dātuṃ vaṭṭati,
evaṃ so rodamaṇo thanaṃ dāhaṃ gahetvā sayāṃ eva pivissa-
tīti“ vadiṃsu. Te tato paṭṭhāy² assa³ pakativelaṃ atikka- 5
mitvā thaṇṇaṃ denti dadamānā ca kadāci ekavāraṃ atikka-
mitvā kadāci sakalam pi divasaṃ na denti. So Nirayabha-
yena tājito sussanto pi thaṇṇatthāya na rodati. „Atha taṃ
arodantaṃ⁴ pi „putto me chāto“ ti mātā vā thaṇṇaṃ pāyeti
dhātiyo vā, sesadārakā thaṇṇaṃ aladdhavelāyam evā⁵ rodanti, 10
so an rodati na niddāyati, na hatthapāde sammiñjati⁶, na sad-
daṃ suṇāti⁷. Ath⁸ assa dhātiyo „pīṭhasappinaṃ hatthapādā
nāma evarūpā na honti, mūgānaṃ hanupariyosānaṃ nāma na
evarūpaṃ⁹ hoti, badhirānaṃ kaṇṇasotaṃ¹⁰ nāma na evarūpaṃ¹¹
hoti, bhavitabbaṃ ettha kāraṇena, vīmaṃsissāma naṃ“ ti cin- 15
tettvā „khīrena naṃ vīmaṃsissāmā“¹² ti sakaladivasaṃ khīraṃ
na denti. So sussanto pi khīratthāya saddaṃ na karoti.
Ath¹³ assa mātā „putto me chāto, khīraṃ assa dethā“¹⁴ ti dā-
pesi. Evam antaranterā khīraṃ datvā ekaṃ saṃvaccharaṃ
vīmaṃsantā antaraṃ na passiṃsu. Tato „kumārakā nāma 20
pūvakhajjakaṃ piyāyanti, tena naṃ vīmaṃsissāmā“¹⁵ ti pañca-
kumārakasatāni tassa santike nisīdāpetvā nānākhajjakāni upa-
nāmetvā¹⁶ avidūre ṭhapetvā „yathāruci tāni khajjakāni gaṇhathā“
ti vatvā paṭicchannā tiṭṭhanti, sesadārakā kalahaṃ katva añña-
maññaṃ paharantā taṃ gahetvā khādanti, M.¹⁰ „Temiya Nirayaṃ 25
icchanto pūvakhajjakaṃ icchā“¹⁷ ti¹⁸ Nirayabhayaabhīto khajjakāṃ
na oloketi¹⁹, evaṃ pūvakhajjakenāpi saṃvaccharaṃ vīmaṃsitvā
n²⁰ eva antaraṃ passiṃsu. Tato „dārakānaṃ²¹ nāma phalā-
phalaṃ²² piyaṃ hotīti²³“ nānāphalāni āharitvā vīmaṃsiṃsu, tato

¹ Bā atikkamittvā. ² Bā adda kumārassa. ³ Bā adda divā. ⁴ Bā samajjati.
⁵ Bā karoti. ⁶ Cā -pā. ⁷ Bā -tāni. ⁸ Bā -pāni. ⁹ Bā adda bodhisattassa. ¹⁰
Bā adda jana attānaṃ ovāditvā tāta. ¹¹ Cā icchāhi, Bā icchātīti. ¹² Cā -enti,
Bā -esi. ¹³ Bā dvivassakadārakā. ¹⁴ Cā -lāti, -lāni. ¹⁵ Bā piyāyanti.

sesadārakā yujjhantā khādīmsu, so na olokesi, evaṃ phalā-
 phalena pi saṃvaccharaṃ vīmaṃsīmsu. Atha „dārakānaṃ
 nāma kīḷābhaṇḍakaṃ piyaṃ hotīti“ suvaṇṇādīmayāni haṭṭhīrū-
 pakādīni avidūre ṭhapesuṃ, sesadārakā vilumpantā viya gaṇ-
 5 hanti, M. na olokesi, evaṃ kīḷābhaṇḍakenāpi saṃvaccharaṃ
 vīmaṃsīmsu. Tato „catuvassadārakānaṃ nāma bhojanaṃ hoti,
 tena vīmaṃsissāmā“ ¹ti nānābhojanaṃ ²upatṭhāpesuṃ, sesa-
 dārakā piṇḍe piṇḍe katvā bhuñjanti, M. pana „Temiya aladdha-
 bhojanānaṃ“ te attabhāvānaṃ gaṇanā ³n' atthīti“ Nirayabhaya-
 10 bhīto na olokesi, sayam eva pana naṃ hadayena avahantena
 na bhojesuṃ ⁴. Tato „pañcavassikā dārakā nāma aggino bhā-
 yanti, tena naṃ vīmaṃsissāmā“ ⁵ti anekadvāraṃ mahantaṃ
 gehaṃ kāretvā tālapaṇṇehi chādetvā taṃ sesadārakaparivuta-
 tassa majjhe nisīdāpetvā aggim denti, sesadārakā
 15 vantā palāyanti, M. „Niraye paccanato idam eva vara-
 taran“ ⁶ti nirodhasamāpanno ⁷viya niccālo hoti, atha naṃ
 aggimhi āgacchante gaḥetvā aparāḥṭī. Tato „chabbadārakā
 nāma madahatthino bhāyantīti“ hatthim susikkhitaṃ sikkhā-
 petvā Bodhisattaṃ ⁸sesadārakaparivāraṃ ⁹rañṇaṃ nisīdā-
 20 petvā hatthim muṇcanti, so koṇcanādaṃ nadanto soṇḍāya bhū-
 miyaṃ potthento bhayaṃ dassento āgacchati, sesadārakā ma-
 raṇabhayaabhītā disāvidisāsu palāyanti, M. Nirayabhayaṭṭajjito
 tatth' eva nisīdati, susikkhito hatthi taṃ gaḥetvā aparāparaṃ
 katvā akilāmetvā va gacchati. Sattavassikakāle pan' assa
 25 dārakehi parivāretvā nisinnakāle uddhaṭṭadāṭhe katamukhabandhe
 sappe vissajjesuṃ, sesadārakā viravantā palāyīmsu, M. Niraya-
 bhayaṃ āvajjitvā „caṇḍasappamukhe vināsappatti yeva“ vara-
 taran“ ¹⁰ti niccālo va ahosi, ath' assa sappā sakalasarīraṃ
 veṭhetvā matthake phaṇaṃ katvā acchīmsu, tadāpi so niccālo
 30 va ahosi, evaṃ antarantare vīmaṃsantāpi ¹¹ssa antaraṃ na

¹ Bā-nāni. ² Ck^a bhojanaṃ. ³ so Ck^a; Bā-kesi athassa mātāsayameva hada-
 yena bhūjjamānā viya asahantena sabatthena bhojanaṃ bhojesi. ⁴ Ck^a omīti
 nirodha. ⁵ Ck^a-tte. ⁶ Ck^a add te, Bā vināsam eva, omitting te.

passiṃsu. Tato „dārakā¹ nāma samajjatthikā hontīti“ taṃ pañcāhi
dārakasatehi saddhiṃ rājaṅgaṇe nisīdāpetvā² naṭasamajjaṃ kā-
resuṃ, seṣadārakā samajjaṃ³ disvā sādhu⁴ 'ti⁵ vadanti⁶ mahāha-
sitam hasanti, M. „Niraye libbattakāle tava⁷ khaṇamattam pi
hāso vā somanassaṃ vā⁸ n⁹“ atthīti“ Nirayabhayaṃ āvajjitvā¹⁰
niccalo va hoti¹¹ na oloketi, evaṃ antarantare vīmaṃsantāpi 'ssa
antarāṃ na passiṃsu. Atha naṃ „khaggena vīmaṃsissāmā“¹² 'ti
dārahehi saddhiṃ rājaṅgaṇe nisīdāpesuṃ¹³, dārakāṇaṃ kilāna-
kāle eko puriso phalikavaṇṇaṃ asīṃ paribbhamanto nadanto
vagganto „Kāsirājassa kira kālakaṇṇiekaputto atthi kāhaṃ so,¹⁴
sīsam assa chindissāmīti“¹⁵ abhidhāvi, taṃ disvā sesā bhītata-
sitā viravantā palāyīṃsu, B. Nirayabhayaṃ āvajjitvā ajānanto
viya nisīdi, atha naṃ so puriso khaggaṃ sīse parāmasitvā
„sīsaṃ te chindissāmīti“¹⁶ tāsento pi tāsetuṃ asaṅkonto apa-
gañchi¹⁷, evaṃ¹⁸ antarantarā vīmaṃsantāpi 'ssa antarāṃ na¹⁹
passiṃsu. Dasavassakāle pan' assa badhirabhāvaṃ vīmaṃsa-
natthaṃ sayanaṃ sāṇiyā parikkhipitvā catūsu passesu chiddāni
katvā tassa adassetvā va heṭṭhā sayane saṃkhadhamake nisīdā-
petvā ekappakāren' eva saṃkhe dhamāpenti, ekaninādaṃ hoti,
amaccā catūsu passesu ṭhatvā sāpicchiddena hi oloketā M-assa²⁰
ekadiyasam pi satisammohaṃ vā hatthapāḍavikāraṃ vā phan-
danamattam vā na passiṃsu, evaṃ saṃvacchare atīte punā-
paraṃ saṃvaccharam tath' eva bherisaddena vīmaṃsantā an-
tarāṃ na passiṃsu. Tato „dīpeṇa vīmaṃsissāmā“²¹ 'ti rattibhāge
„andhakāre²² hatthaṃ vā pādaṃ vā phandāpeti nu kho no“²³ ti²⁴
ghaṭesu dīpe jāletvā sesādīpe nibbāpetvā thokaṃ andhakāre
nisīdāpetvā ghaṭehi dīpe ukkhipitvā ekappahāren' eva ālokaṃ
katvā iriyāpathaṃ upadhārenti, evaṃ saṃvaccharam vīmaṃ-
santāpi 'ssa kiñci phanditamattaṃ²⁵ na passiṃsu. Tato „naṃ

¹ Bā aṭṭhavasīkaḍḍā. ² C* sādhu, omittitvā ti, Bā sādhu sādhu ti. ³ Bā - tā.

⁴ Bā - kīlato paṭṭāya. ⁵ C* omīti vā. ⁶ Bā add taṃ. ⁷ Bā - petvā. ⁸ Bā

- gacchī. ⁹ Bā add khaṇṇenāpi ekasaṃvaccharam. ¹⁰ Bā taṃ. ¹¹ Bā phandana-

phāṇitena vīmaṃsissāmā“¹ 'ti sakalasārīraṃ phāṇitena makkhe-
 tvā bahumakkhike thāne nipajjāpetvā makkhikā utthāpentī,²
 tā tassa sakalasārīraṃ parivāretvā sūcīhi vijjhamānā viya khā-
 danti, so nirodhasamāpanno viya niccalo va hoti, evaṃ sam-
 5 vaccharaṃ vīmaṃsantāpi 'ssa antaraṃ na passimsu. Ath'
 assa cuddasavassakāle „idān' esa mahallako sucikāmo asuciji-
 guccchako, asucinā vīmaṃsissāmā“³ 'ti tato paṭṭhāya taṃ n'
 eva nahāpentī na ācamāpentī, so uccāraṃ passāvaṃ katvā
 tatth' eva palipanno seti, duggandhagandhen' assa antaruddhī-
 10 naṃ⁴ nikkhamanakālo viya hoti, makkhikā khādanti, atha naṃ
 parivāretvā „Temiya, idāni si mahallako, taṃ sabbadā
 paṭijaggissati, kiṃ na lajjasi, kasmā nipanno si, utthāya
 raṃ paṭijaggāhīti“⁵ akkāsanti paribhāsanti, so tathā⁶ paṭikkūle
 gūtharāsīmhi nimuggo pi duggandhagandhena yojanasatamat-
 15 thake thitānaṃ hadayaṃ ubbattanasamatthassa Gūthanirayassa
 duggandhaṃ āvajjitvā majjhatto ahosi, evaṃ ekaṃ samvaccha-
 raṃ antarantarā vīmaṃsantāpi 'ssa antaraṃ na passimsu. Ath'
 assa heṭṭhā mañce aggikapallāni⁷ kariṃsu, „app-eva pāma
 uṇhapilīto vedanaṃ asahamāno vipphanditaṃ⁸ dasseyyā“⁹ 'ti,
 20 sarīre phoṭā¹⁰ viya utthahanti, M. „Avicinirayasantāpo“ yojana-
 sataṃ pharati, tamhā dukkhā idaṃ dukkhaṃ satagunena sa-
 hassagunena varataran“¹¹ ti adhiṇvāsetvā niccalo ahosi, ath' assa
 mātāpitāro bhijjamānena viya hadayena manusse paṭikkamāpetvā
 taṃ tato aggisantāpato apanetvā „tāta Temiya kumāra mayāṃ
 25 tava apīṭhasappiādiḍbhāvaṃ jānāma, na hi tesaṃ evarūpāni
 pādamukkhakaṇṇasotāni¹² honti, tvaṃ amhehi patthetvā laddha-
 puttako, mā no nāsehi, sakala-Jambudīpe rājūnaṃ santikā
 garahato no mocehīti“¹³ yāciṃsu, so tehi evaṃ yācito asuṇanto
 viya hutvā niccalo nipajji, ath' assa mātāpitāro rodamānā

¹ Bds utthahanti. ² so C; Ck -inaṃ, Bd antarutthānaṃ, Bk antarucinaṃ.
 Bds tathārūpe. ³ Ck -kapalāni, Bd -kaphalāni ⁴ Bd vipphandanaḥkāraṃ. ⁵ Ck
 pēṭhā, Bd pēṭhāni, omitting viya. ⁶ Ck -yasantāpo. ⁷ Bd hatthapāda-.

paṭikkamitvā¹ ekadā pitā vā ekako upasamkamitvā yāceti ekadā
 mātā vā, evaṃ saṃvaccharaṃ antaranarā vimaṃsantāpi 'ssa
 antaraṃ na passimso. Atha soḷasavassakāle cintayimso: „pīṭha-
 sappi² vā hotu mūgabadiro³ vā hotu vaye pariṇate rajaniye
 arajjantā⁴ dussaniye adussantā nāma n' atthi, samaye puppha-
 vikasaṇaṃ viya dhammatā esā⁵, nāṭakāni 'ssa⁶ paccupaṭṭhā-
 petvā vimaṃsissāmā⁷ 'ti taṭṭa uttamarūpadharā devakaññā viya
 vilāsaṃpaṇṇā itthiyo pakkosāpetvā „yā kumāraṃ thasāpetum
 vā kilesena vā bandhitum sakkoti sā v' assa⁸ aggamahesi
 bhavissatīti⁹ vatvā kumāraṃ gandhodake¹⁰ nahāpetvā deva-
 puttaṃ viya alaṃkaritvā devavimānakappesu¹¹ sirigabbhesu pañ-
 ñatte sirisayane āropetvā gandhadāmapupphadāmadhūpavāsama-
 dirāsavādīhi¹² antogabbhaṃ ekagandhasammodaṃ katvā paṭikka-
 mimso, atha naṃ tā itthiyo parivāretvā naccagāhehi c' eva
 madhuravacanādīhi ca nānākārehi¹³ abhiramāpetum vāyamimso,
 so buddhisampannatāya tā itthiyo oloketvā¹⁴ „imā me sarīra-
 samphassaṃ mā vindimso¹⁵ 'ti assāsapassāse sannirumbhi¹⁶,
 ath' assa sarīraṃ thaddham ahosi, tā taṃ sarīrasamphassaṃ
 avindantiyo „thaddhasarīro esa, nāyaṃ¹⁷ manusso yakkho bha-
 vissatīti¹⁸ mātāpitunnaṃ ārocayimso, evaṃ antaranarā vimaṃ-
 samānā mātāpitaro tassa antaraṃ na passimso. Evaṃ soḷasa-
 saṃvaccharāni soḷasahi mahāvimaṃsāhi¹⁹ anekāhi ca khudda-
 kavimaṃsāhi²⁰ vimaṃsamānāpi taṃ parigaṇhitum nāsakkhim-
 so²¹. Tato rājā vipaṭṭisārī hutvā lakkhaṇapāṭhake pakkosāpetvā
 „tumhe kūmarassa jātakāle 'dhaññapūññalakkhaṇo esa, n' atth'
 assa antarāyo²² ti kathayittha, ayaṃ so pīṭhasappi mūgabadiro
 jāto; kathā vo na sametīti²³. „Mahārāja, ācariyehi aditṭhakan
 nāma n' atthi, api ca kho rājakulehi patthetvā laddhaputto

¹ Ck -etvā. ² Bā -ppi, Ck -ino. ³ Bā mūgo vā badhiro. ⁴ Bā -rajjaniye
 arajjantā nāma natthi. ⁵ Bā adda ti. ⁶ Bā -naṃ pissa. ⁷ Ck -sārasa, Bā
 sātasa. ⁸ Bā -ena. ⁹ Ck -ppe, Bā -vimānāniya. ¹⁰ so C; Ck -rāsavādīhi,
 Bā -dhūmavāsaṇapādīhi. ¹¹ Bā nānappakārehi. ¹² Bā -anolo-. ¹³ Ck -rubbhi,
 Bā -rujjhi. ¹⁴ Ck e tāyaṃ. ¹⁵ Bā -sehi. ¹⁶ Bā tassa cittaṃ. ¹⁷ Bā adda
 vimaṃsanakhaṇaṇaṃ nīṭhitam.

kālakappaṇṇīti vutte tumbhākaṃ domanassaṃ siyā ti na katha-
yimhā¹ ti. „Idāni kiṃ kātuṃ vaṭṭatīti“. „Mahārāja imasmiṃ
kumāre imasmiṃ gehe vasante ta² antarāyā paññāyanti, jīvi-
tassa vā chattassa vā mahesiyā vā, tasmā avamaṅgale rathe
5 avamaṅgale asse ca yojetvā tattha naṃ nipajjāpetvā pacchima-
dvārena niharāpetvā āmakasusāne taṃ nikkhanituṃ vaṭṭatīti“.
Rājā antarāyasavane³ bhito „sādhū“⁴ ti sampaṭicchi. Canda-
devī taṃ pavattiṃ sutvā rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva tum-
hehi mayhaṃ varo dinno, mayā ca gahitakaṃ⁵ katvā ṭhapito,
10 taṃ me dāni dethā“⁶ ti. „Gaṇha devīti“. „Puttassa me
rajjam dethā“⁷ ti. „Na sakkā devi, putto te kālakappaṇṇīti“.
„Tena hi deva yāvajīvaṃ adento sattavassāni dethā“⁸ ti.
„Sakkā devīti“. „Tena hi chabbasāni pañca cattāri tiṇi dve
ekāṃ vassāni, sattamāse cha pañca cattāro tayo dve mase
15 ekāṃ māsaṃ addhamāsaṃ dethā“⁹ ti. „Na sakkā devīti“.
„Tena hi satta divasāni dethā“¹⁰ ti. „Sādhu gaṇhāhi“¹¹ vutte
sā puttaṃ alaṃkārapetvā „Temiya kumārassa rajjan“¹² ti nagare
bheriṃ carāpetvā nagaraṃ alaṃkārapetvā puttaṃ matthikkhan-
dhaṃ āropetvā setacchattaṃ matthake kāretvā nagaraṃ pa-
20 dakkhiṇaṃ katvā āgataṃ sirisayane nipajjāpetvā sabbarattāni
yāci: „tāta Temiya kumāra, taṃ nissāya soḷasavassāni nid-
daṃ alabhivā rodamānāya me akkhīni uppakkāni¹³ sokena
hadayaṃ bhijjamānaṃ¹⁴ viya¹⁵, tava apīṭhasappiādibbhāvaṃ
jānāmi¹⁶, mā maṃ anāthaṃ karīti“¹⁷ iminā niyāmena punadivase
25 pi punadivase pīti pañca divasāni yāci. Chatṭhe divase rājā
Sunandaṃ nāma sārathiṃ pakkosāpetvā „tāta suve pāto va
avamaṅgalarathe avamaṅgalasse yojetvā kumāraṃ ta. nipajjā-
petvā pacchimadvārena niharitvā āmakasusāne catubhittikaṃ
āvātaṃ khaṇitvā ta. naṃ khipitvā kuḍḍalapiṭṭhena matthakaṃ
30 bhinditvā¹⁸ jivitaṃ khayāṃ pāpetvā upari paṃsuṃ datvā paṭhavi-

¹ so Cks for -ena? Bd -yathāyena. ² Cks -ke. ³ so Cks; Bd upakkāni.
Cks bhijjanti; C² bhijjanti. ⁴ Bd adds ahoṃ. ⁵ Cks jānāmi.

•vaḍḍhanakakammaṃ katvā nahāpetvā ehi¹“. Chatṭham pi
 rattim devī kumāraṃ yācitvā „tāta Kāsirājā taṃ sve ānaka-
 susāge nikhanituṃ āpāpesi² sve maraṇaṃ pāpuṇissasi puttā“
 'ti ā. Taṃ sutvā Mahāsattassa „Temiya soḷasavassāni kata-
 vāyāmo te matthakaṃ patto³ ti cintentassa abbhantare pīti 5
 uppajji, mātu pan' assa hadayaṃ bhijjanappamāṇaṃ ahoṣi.
 Evaṃ sante pi „mā me⁴ manoratho⁵ matthakaṃ na pāpuṇīti“ taṃ
 nālapi. Ath' assā rattiyaṃ accayena pāto va Sunando sārathi
 rathaṃ yojetvā dvāre ṭhapetvā sirigabbhaṃ pavisitvā „devi,
 *mā mayhaṃ kujjhi, rañño āṇā“ ti vatvā puttaṃ āliṅgitvā ni- 10
 pannadeviṃ piṭṭhihatthena apanetvā pupphakalāpaṃ viya ku-
 mārāṃ ukkhipitvā pāsādā otari. Candādevī uraṃ paharitvā
 mahāsaddena paridevitvā mahātale ohīyi. Atha nam M. olo-
 ketvā „mayi akathente hadayena phalitena marissatīti“ kathe-
 tukāmo hutvāpi „sace kathessāmi soḷasavassāni kato vāyāmo 15
 mama mogho bhavissati, akathento panāhaṃ attano ca mātā-
 pitunnaṃ ca paccayo bhavissāmīti“ adhivāsesi. Atha naṃ
 sārathi rathaṃ āropetvā „pacchimadvārābhimukhaṃ rathaṃ
 pesessāmīti“ pācīnadvārābhimukhaṃ pesesi, rathacakkaṃ um-
 māre paṭihaññi. M. tassa saddaṃ sutvā „manoratho⁶ me mat- 20
 thakaṃ patto“ ti suṭṭhutaṃ tuṭṭhacitto ahoṣi. Ratho nagarā
 nikkhamitvā devatānubhāvena tiyojanaṭṭhānaṃ gato, ta. vanā-
 ghaṭo⁷ sārathissa āmakasusānaṃ viya upaṭṭhahi, so „idaṃ
 ṭhānaṃ phāsukan“ ti rathaṃ ukkāmetvā⁸ maggapasse ṭhapetvā
 rathā oruyha M-ssa ābharaṇabhandaṃ omuñcitvā bhaṇḍikaṃ 25
 katvā ṭhapetvā⁹ kuddālaṃ ādāya avidūre āvātaṃ khanituṃ
 ārabhi. Tato B. „ayaṃ me vāyāmakālo¹⁰, ahaṃ hi soḷasavas-
 sāni hatthapādena cālesim, kin nu kho me vase vattanti udāhu
 no“ ti utṭhāya vāmahatthena dakkhiṇahatthaṃ d-hatthena

¹ B¹ omits mā. ² C¹ C² mano. ³ so C¹; C² vanasatho, B¹ pana ghaṭaṃ, B²
 bhaṭaṃ. ⁴ B¹ rathaṃ magga okkamāpetvā. ⁵ B¹ ekamantaṃ dhapetvā. ⁶
 C¹ add ti.

v-hattham ubho hi hatthehi pāde sambāhetvā rathā otaritum cittaṃ
 uppādesi, tāvad ev' assa pādapatitattḥāne' vātapunnabbasta-
 cammaṃ¹ viya mahāpathavi² uggaṇṭvā rathassa pacchimaṇṭam
 āhacca attḥāsi, so otarivā katipaye vāre aparāparaṃ caṃkamitvā
 5 „iminā nihārena ekadivasam yojanasatam pi me gantabalaṃ at-
 thīti“³ nātvā „sace sārathi mayā saddhim virujjheyya atthi nu
 kho me tena saha paṭivirujjhitum balan“⁴ ti upadhāretum⁵ ratham
 pacchimaṇṭam⁶ gahetvā kumārānaṃ kiṇanayānakam viya ukkhi-
 pitvā attḥāsi, ath' assa „atthi me paṭivirujjhitum balan“⁷ ti
 10 sallakkhetvā pasādhanatthāya cittaṃ uppajji. Tam khaṇaṃ yevā
 Sakkabhavanaṃ uṇhākāraṃ dasseti, Sakko taṃ kāraṇaṃ gātvā
 „Temiyakumārassa manoratho matthakam patto, pasādhanatthāya
 cittaṃ uppannaṃ, kim etassa mānusakena pasādhanena“⁸ 'ti
 dibbapasādhanāṃ gāhāpetvā Vissakammaṃ pesesi⁹ „gaccha,
 15 Kāsirājaputtaṃ alamkārohīti“, so sādhu 'ti gantvā dāsahi dus-
 sasahassehi veṭhanaṃ katvā dibbehi ca mānusahehi ca alam-
 kārehi Sakkaṃ viya alamkāri. So devarājaliḥāya sārathissa
 khanato kāsuraṃ¹⁰ gantvā āvāṭatire thatvā tatiyaṃ¹¹ g. ā.:

s. Kin nu santaramāno va kāsuraṃ khaṇasi sārathi,
 20 puttḥo me samma akkhāhi, kim kāsuraṃ karissasīti. 3.
 Ta. kāsuraṃ ti āvāṭam.
 Tam sutvā sārathi āvāṭam khaṇanto uddham anoloketvā
 va catuttham g. ā.:

s. Rañño mūgo ca pakkho ca putto jāto acetaso,
 25 so 'mhi raññaṃ samijjhiṭṭho puttaṃ me nikhaṇaṃ¹² vane ti. 4.
 Ta. pakkho ti piṭhasappi, mūgo ti vacanen' eva paṇ' assa badhiraḥhāvo
 siddho¹³, acetano ti acittako soḷasavassāni akathitattā evam ā., samijjhiṭṭho
 ti āṇatto, nikhaṇaṃ vane nikhaṇanto.

Atha naṃ Mahāsatto āha:

30 s. Na badhiro na mūgo 'smi na pakkho na pi paṇḍulo,
 adhammaṃ sārathi kayirā maṃ ce tvaṃ nikhaṇaṃ vane. 5.

¹ C¹ pādapatitṭhānatthānaṃ. ² C² vātapunno-, B² phassacammaṃ. ³ C³ omīti mahāpathavi. ⁴ B⁴ -ento. ⁵ B⁵ rathassa pacchimaṇṭam. ⁶ C⁶ khaṇano kāsuraṃ, C⁷ khaṇato kāsuraṃ, B⁷ khaṇokāsuraṃ, E⁷ khaṇokāsu. ⁷ all four MSS. throughout. ⁸ B⁸ samijjhatī. ⁹ B⁹ piṇḍalo.

Ūruṃ bāhuṃ ca me passa, bhāsitaṃ ca suṇohi me,
adhammaṃ sārathī kayirā maṃ ce tvaṃ nikkhaṇaṃ vane ti. 6.

Ta. na badhiro ti samma sārathī sace te¹ rājā evarūpaṃ puttaṃ māre-
tuṃ ānāpeṣi ahaṃ evarūpo na bhavāmīti dīpetuṃ evaṃ ā., mañce - - vane
ti sace badhirabhāvādirahitaṃ evarūpaṃ maṃ vane nikkhaneyyāsi adhammaṃ
kareyyāsīti, ūruṃ ti idaṃ so purimagāthaṃ utvāpi² anolokentaṃ eva disvā
alamkatasarīraṃ aśa dassessāmīti cintetvā ā., t. a : ime me kañcanakadalik-
khaudhasadise ūrū ca kanakacchavibāhuṃ ca passa madhuravacanaṃ ca suṇohīti.

Tato sārathī „ko nu kho esa, āgatakālato paṭṭhāya attā-
nam eva vanpetitī“ āvāṭakhaṇanaṃ pahāya uddhān³ olokento 10
tassa rūpasampattiṃ disvā „manusso vā devo vā“ ti ajānanto
imaṃ g. ā.:

7. Devatā nu si gandhabbo adu Sakko purindado,
ko vā tvaṃ kassa vā putto, kathaṃ jānemu taṃ mayan ti. 7.
- Atha naṃ M. attānaṃ āvikatvā dhammaṃ desento āha: 15
8. N' amhi devo na gandhabbo
na pi Sakko purindado, (Petavatthu p. 24.)
Kāsirañño ahaṃ putto yaṃ kāsuya nighaññasi⁴. 8.
9. Tassa rañño ahaṃ putto yaṃ tvaṃ samupajīvasi,
adhammaṃ sārathī kayirā maṃ ce tvaṃ nikkhaṇaṃ vane. 9. 20
10. Yassa rukkhassa chāyāya
nisīdeyya sayeyya vā (= J. vol. V. 240, Petavatthu p. 25.)
na tassa sākhaṃ bhañjeyya, mittadūbho hi pāpako. 10.
11. Yathā rukkho tathā rājā, yathā sākha tathā ahaṃ,
yathā chāyūpago poso evaṃ tvaṃ asi sārathī, 25
adhammaṃ sārathī kayirā maṃ ce tvaṃ nikkhaṇaṃ vane ti. 11.

Ta. nighaññasīti⁴ nikkhaṇissasi⁴, yaṃ maṃ⁵ ettha nihanissāmīti saññāya
kāruṃ nikkhaṇasi⁷ so ahaṃ ti⁸ dīpeti, so rājaputto ahaṃ ti vutte pi na sadda-
hati, madhura-kathāya paṇ' aśa bajjhītvā dhammaṃ suṇanto aṭṭhāsi, mitta-
dūbho ti⁹ paribhuttachāyassa rukkhassāpi¹⁰ sākhaṃ bhañjanto mittaghātako 30
hoti āmakapuriso, kimaṅga pana sāmiputtassa ghātako, chāyūpago ti pari-
bhogaṭṭhāya chāyāya upagatapuriso vīya rājānaṃ niggāya jīvamāno tvaṃ ti vadati.

¹ Bds taṃ. ² Cks adds tvaṃ. ³ Bds nikkhaññasi, Bds nikkhaññasi. ⁴ Bds nik-
khaññasi, Bds nikkha-. ⁵ Bds nikkhaṇissasi, Cks nihanissasi. ⁶ so Cks Bds;
Bds add tvaṃ. ⁷ Bds khaṇ-. ⁸ Bds add attānaṃ. ⁹ Bds adds mittaparādhiko. ¹⁰
Bds -asati, Cks adds tāca, Cks tā.

Evam kathente¹ pi Bodhisatte² na saddahat³ eva. Atha⁴ M. „saddahāpessāmi nan“ ti devatānaṃ sādhukārena c⁵ eva attano ca ghosena vanaghaṭaṃ u⁶ñādentō dasa mittapūjaka-gāthā nāma ārabhi:

- 5 12. Pahūtabhakkho⁷ bhavati vippavuttho sakā gharā, (Cfr. Feer in Journal Asiatique 1871 Tome 18 p. 248.)
bahū naṃ upajivanti yo mittānaṃ na dūbhati. 12.
13. Yam⁸ yaṃ janapadaṃ yāti nigame rājadhāniyo
sabbattha pūjito hoti yo mittānaṃ na dūbhati. 13.
- 10 14. Nāssa corā pasahanti nātimaññeti khattiyo
sabbe amitte tarati yo mittānaṃ na dūbhati. 14.
15. Akuddho sagharaṃ eti sabhāya paṭinandito
ñātīnaṃ uttamo hoti yo mittānaṃ na dūbhati. 15.
16. Sakkat⁹ā sakkato hoti garu hoti sagāraṃ
vannakittibhato¹⁰ hoti yo mittānaṃ na dūbhati. 16.
- 15 17. Pūjako labhate pūjaṃ vandaḥ paṭivandanaṃ
yaso kittiṃ ca pappoti yo mittānaṃ na dūbhati. 17.
18. Aggi yathā pajjalati devatā va virocati
siriya ajahito hoti yo mittānaṃ na dūbhati. 18.
- 20 19. Gāvo tassa pajāyanti khetto vuttaṃ virūhati
vuttānaṃ¹¹ phalam asanāti¹² yo mittānaṃ na dūbhati. 19.
20. Darito¹³ pabbatāto¹⁴ vā rukkhatō¹⁵ patito naro
cuto patiṭṭhaṃ labhati yo mittānaṃ na dūbhati. 20.
21. Virūḷhamūlasantānaṃ nigrodham iva māluto
amittā na ppasahanti yo mittānaṃ na dūbhati. 21.
- 25

Ta sakā gharā ti sakagharā, ayam eva vā pāṭho, na dūbhatīti na dussati, sabbattha pūjito hotīti idaṃ Sīvalivatthunā vannaṭabbhaṃ, na ppasahantīti passyehakāraṃ kāmāṃ na sakkonti, idaṃ Saṃklesasāmaṇeravattunā dīpetabbhaṃ, nātimaññetikkhattiyo ti idaṃ Jotipālavattunā¹⁶ dīpetabbhaṃ, taratīti atikkamāti, sagharaṃ ti mittadūbhī hi attano gharāṃ āgacchanto pi ghaṭṭitacitto kuddho¹⁷ vā āgacchati, yaṃ akuddho sakaṃ gharāṃ eti, paṭi-

¹ Bā -o. ² Bā -ttaṃ. ³ Ck -pakkho. ⁴ Bā -to. ⁵ Ck² puttānaṃ. ⁶ read asaññī, Bā asaññī. ⁷ Bā du-. ⁸ Bā -ato. ⁹ Ck -āto. ¹⁰ Ck jā-, Bā Jotikagāthī.

‘nandito ti bahunnam sannipātāṭṭhāne amittadūbbhino guṇakatham¹ kathenti,
 tāya so nandito hoti pamudito, sakkatvā ti so hi parām sakkatvā sayam pi
 parehi sakkato hoti, paresu ca saṅgārovo sayam pi tesam garuko hoti, vaṇṇa-
 kittibhato ti bhatavaṇṇakittī, gāvaṇṇaṇ c’ eva² kittisaddaṇ ca ukkhipitvā
 caranto nāma³ hoti ti a., pūjako ti mittānam pūjako hutvā sayam pi pūjam
 labhati, vandako ti Buddhādīnam kalyāṇamittānam vandako punabbhave paṭi-
 vandanaṇ labhati, yasokittin ti issariyaparivāraṇ ca guṇakittin ca, imāya
 gāthāya Cittassa gaḥapatiṇo vatthum kathetabbam, pajjalatīti issariyapari-
 vārena pajjalati, siriyā ajahito ti etha Anāthapiṇḍikassa vatthum katha-
 tabbam, asanātīti⁴ paribhūṇati, paṭiṭṭham labhatīti Cullapaumajātakena
 dīpetabbam, virūḷhamūlasantānaṇ ti vaddhitamūlapārohaṇ, amittā na-
 pasahantīti etha Kuraraghariya⁵-Soṇattherassa mātu geham pavatthacora-
 vatthum kathetabbam.

Sunando ettikāhi gāthāhi dh. desentam pi tam asaṇṇānitvā
 „kin nu kho“ ti rathasamīpaṇ gantvā ta. rathāṇ⁷ ca paṇ- 15
 dhanabhaṇḍaṇ ca ubhayam pi adisvā punāgantvā⁸ olokeno saṇ-
 jānitvā pādesu patitvā aṇṇalim paggayha yācanto i. g. ā.:

23. Ehi tam paṭinessāmi rājaputta sakam gharam,
 rajjam kārehi, bhaddan te, kim araṇṇe karissasīti. 22.

M. āha:

20

23. Alam me tena rajjena nātakehi dhanena vā
 yam me adhammacariyāya rajjam labbheṭṭha sārathīti. 23.

Ta. alan ti paṭikkhepavacanaṇ.

Sārathi āha:

24. Puṇṇapattam palabbhehi rājaputta ito gato, 25
 pitā mātā ca me dajjum rājaputta tayi gate. 24.

25. Qrodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
 te pi attamanā dajjum rājaputta tayi gate. 25.

26. Hatthārūhā anikāṭṭhā rathikā pattikārikā
 te pi dajjum patitā me rājaputta tayi gate. 26. 30

27. Bahū janapadā c’ aṇṇe negamā ca samāgatā
 upāyanāsi⁹ me dajjum rājaputta tayi gate. 27.

Ta. puṇṇapāttan ti tuṭṭhidīyam, dajjun ti saṭṭaratanavassam vas-
 santā viga mama, ajjhāsayapūraṇam¹⁰ tuṭṭhidānam dadeyyun ti, idaṇ so¹¹

¹ B^d adds parehi. ² B^d -bhato ti guṇasaddaṇa. ³ C^k adds na. ⁴ B^d anasā-
⁵ so C^k; B^d kulaghare-. ⁶ B^d ko nu kho ayan. ⁷ C^k B^d taṇ. ⁸ C^k disvā
 puna gantvā. ⁹ B^d upayā-. ¹⁰ C^k -puṇṇam, B^d -yam pūrento. ¹¹ C^k so.

app-eva nāma mayi anukampāya gaccheyyā 'ti cintetvā ā., vesiyānā ti vessā,⁶
upāyanānīti paṇṇākāre.

Mahāsatto āha:

29. Pitu mātuc c' ahaṃ catto rathassa nigamassa ca
atho sabbakumārānaṃ, n' atthi mayhaṃ sakaṃ gharaṃ. 28.
30. Anuññāto ahaṃ matyā, saṃcatto pitarā ahaṃ,
eko araṇṇe pabbajito, na kāme abhipatthaye ti. 29.

Ta. pitumātuccā 'ti pitarā ca mātārā ca, itaresu pi es' eva nayo,
matyā ti samma sārathi ahaṃ sattāhaṃ paricchindivā varaṃ gaṇhantiyā
10 mātārā anuññāto nāma, saṃcatto ti suṭṭhu catto, pabbajito ti araṇṇe
vasanathāya nikkhanto ti a.

Evam M-ssa attano guṇe anussarantassa pīti uppajji, tato
pītivegena udānaṃ udānento ā.:

30. Api ataramānānaṃ phalāsā¹ va samijjhati, (J. vol. I p. 196)
15 vipakkabrahmacariyo 'smi, evaṃ jānāhi sārathi. 30.
31. Api ataramānānaṃ sammadattho vipaccati,
vipakkabrahmacariyo 'smi nikkhanto akutobhayo ti. 31.

Ta. phalāsā ti ataramānassa soḷasavassehi samiddhaṃ ajjhāsi phalaṃ
dassetuṃ evaṃ ā., vipakkabrahmacariyo ti nīttapattamanoratho², sam-
20 madattho vipaccatīti upāyena kāraṇena kattabbaṃ kiccaṃ sampajjaṭi.

Sārathi āha:

32. Evaṃ vaggukatho santo³ vissatthavacano c' asi⁴,
kasmā pituc ca mātuc ca santike na bhaṇī tadā ti. 32.
Ta. vaggukatho ti saṅghakatho⁵ ti.

25 Tato M. āha:

33. Nāhaṃ asandhitā⁶ pakkho na badhiro asotatā,
nāhaṃ ajivhatā mūgo, mā maṃ mūgaṃ⁷ adhārayi. 33.
34. Purimaṃ sarāṃ⁸ ahaṃ jātiṃ yattha rajjaṃ akārayiṃ,
kārayitvā tahiṃ rajjaṃ pāpatthaṃ⁹ nirayaṃ bhusaṃ. 34.
30 35. Visatiṃ c' eva vassāni tahiṃ rajjaṃ akārayiṃ,
asativassahassāni¹⁰ nirayaṃhi apaccayim. 35.

¹ Ck palāsa. ² Ck nīttarā. ³ B² nītha-. ⁴ C² satto. ⁵ B² cāso. ⁶ B² sakkhāla-
⁷ Ck asatthitā, B² asandhikā. ⁸ Ck mūgo. ⁹ so C²; C² -ttha, B² -tām.

36. Tassa rajjass' aham bhīto¹ mā mañ rajj' abhisecayum²,
 * tasmā pituc ca mātuc ca santike na bhañim tadā. 36.
37. Ucchañge mañ nisīdetvā³ pitā atth' ānusāsati:
 ekañ hanatha, bandhatha, ekañ khārāpataccchikañ⁴
 ekañ sūlasmiñ accetha⁵, icc-assa-m-anusāsati. 37. 5
38. Tassāhañ⁶ pharusañ sutvā vācāyo⁷ samudiritā
 amūgo mūgavañṇena apakkho pakkhasammato
 sake muttakarīsasmīñ acch' āhañ samparipluto. * 38.
39. Kasirañ ca parittañ ca tañ ca dukkheṇa saṃyutañ
 ko tañ jvitam āgamañ verañ kayirātha kenaci. 39. 10
40. Paññāya ca alābhena dhammassa ca adassanā⁸
 ko tañ jvitam āgamañ verañ kayirātha kenaci. 40.
41. Api ataramānānañ phalāsā va samijjhati,
 vipakkabrahmacariyo 'smi, evañ jānāhi sārathi. * 41.
42. Api ataramānānañ sammadattho vipaccati,
 vipakkabrahmacariyo 'smi nikkhanto akutobhayo ti. 42. 15

Ta. asandhitā⁹ ti sandhināñ¹⁰ abhāvena, asotatā ti sotābhāvena,
 ajīvhatā ti samparivattanajīvāya abhāvena mūgo p' ahañ na bhavāmi,
 yatthā 'ti yāya jātiyā Bārāṇasīnagare r. kāresīn, pāpatthan ti pāpatan
 patito smit¹¹ dipeti, rajjābhiseccayun ti rajje abhisecayum, nisīdetvā¹²
 nisīdāpetvā, atthānusāsati¹³ ti atthañ anu-, khārāpataccchikan¹⁴ ti satthi
 paharivā kharāñ āpataccchikañ¹⁵ karoṭha, accethā¹⁶ 'ti āvunetha, iccassa-
 manusāsati¹⁷ ti evañ anusāsati, tassāhañ¹⁸ ti tassa ahañ¹⁹, pakkhasam-
 mato ti pakkho itl sammato ahośiñ, acchāhan ti acchiñ ahañ, avasin ti a,
 samparipluto ti samparikīṇo, nimuggo hutvā ti a., kasirañ ti dukkhañ, 25
 i. v. h.: samma sārathi sace hi²⁰ sattānañ jvitam dukkham pi samānañ bahun
 ciraṭṭhitikañ bhavēya vaṭṭeaya parittañ vā samānañ sace²¹ sukham eva bhavēya
 vaṭṭeaya idañ pana kasirañ ca parittañ ca sakalena vaṭṭadukkheṇa sampayuttan
 sannihitañ²² omadditañ, verañ ti pāṇātipātāḍipāṇavidhañ, kenaci ti kenaci

¹ C^h hito, C^s bhito, B^d bhito. ² B^d rajje bhl-. ³ B^d -tcecha-. ⁴ C^k abba-
 cetha, C^s accetha, B^d upetha. ⁵ B^d tayāhañ C^k tassā māhañ, C^s tasmāhañ.
⁶ C^k add na. ⁷ B^d mañ. ⁸ C^k -nañ. ⁹ C^k asāthitā. ¹⁰ C^k satthināñ.
¹¹ C^k parito-, B^d pāpatan ti -. ¹² B^d kharāpataccchikan. ¹³ B^d kharāhi
 paṭṭhechakan. ¹⁴ C^s abbethā, C^k abbētā, B^d upethā. ¹⁵ B^d tayāhañ. ¹⁶ B^d
 tāyo ahañ. ¹⁷ B^d pi. ¹⁸ C^k add mu. ¹⁹ C^k santitañ, C^s sannitañ.

pi kāraṇena, paññāya cā 'ti vipassanāpaññāya, dhammassā 'ti sotāpatti maggassa, puna udānagāthāyo²⁰ āgantukāmatāya thirabhāvadīpanattham katheri.

Taṃ sutvā Sunando „ayaṃ kumāro evaṃ paṇḍitaṃ rajjasirīṃ kuṇapaṇḍitaṃ viya chaḍḍetvā attano adhiṭṭhānaṃ abhinditvā 'pabbajissāmīti' araṇṇe pavitṭho, mama iminā dujjīvitena ko attho, aham pi tena saddhiṃ pabbajissāmīti“ cintetvā g. ā.:

45. Aham pi pabbajissāmi rājaputta tav' antike,
avhayassu maṃ, bhaddan te, pabbajjā mama ruccatīti. 43.

Ta. tavantike ti tava santike, avhayassu 'ti ehi pabbajjā¹ ti pakkosassu.

10 Evaṃ tena yācito M. „sac' āhaṃ idān' ev' etaṃ pabbajissāmi mātāpitāro me idha nāgacchissanti, atha nesam parihaṇi bhavissati ime assā ca ratho ca pasādhanabhaṇḍaṃ ca nassissantī, 'yakkho' so, khādito nu kho tena sārathīti' garahāpi me uppajjissatīti“ cintetvā attano ca garahāmocanattamaṃ
15 mātāpitunnaṃ ca vadḍhiṃ sampassanto asse ca rathaṃ ca pasādhanabhaṇḍakaṃ ca tassa iṇaṃ katvā dassento g. ā.:

44. Ratham niyyādayitvāna anaṇo ehi sārathi,
anaṇassa hi pabbajjā, etaṃ isihi vaṇṇitan ti. 44.

Ta. etaṃ ti etaṃ kāraṇaṃ Buddhādīhi isihi supasattham.

20 Taṃ sutvā sārathi: „sace mayi nagaram gate esa aññattha gaccheyya pitā c' assa imaṃ pavattiṃ sutvā 'puttaṃ me dassethīti' āgato imaṃ na passeyya rājānaṃ³ pi me kareyya, tasmā ahaṃ attano guṇaṃ kathetvā āgamanatthāya⁵ paṭiññaṃ gaṇhāmīti“ cintetvā gāthadvayam ā.:

25 45. Yad eva ty-āhaṃ vacanaṃ akaraṃ, bhaddam atthu te,
tad eva me tvam vacanaṃ yācito kattum ārahasi. 45.

46. Idh' eva tāva acchassu yāva rājānaṃ ānaye,
app-eva te pitā disvā patito sumano siyā ti. 46.

¹ Ck^o pabbajjā, B^o pabbajjāhi. ² B^o tena yakkhena khādito nu kho so sārathi taṃ. ³ Ck^o rājānaṃ, B^o rājadaṇḍam. ⁴ Ck^o tasmāssa. ⁵ Ck^o āgamanatthāya, C^o āgamanatthāya, B^o aññatthāgamaṇa-.

Tato M. āha:

47. Karomi te tañ vacanañ yañ mañ bhaṇasi sārathi,
 ehañ pi daṭṭhukāmo 'sāñ¹ pitarañ me idhāgatañ. 47.

48. Ehi samma nivattassu, kuḷalañ vajjāsī nātināñ,
 mātarañ pitarañ mayhañ vutto vajjāsī vandanañ ti. 48. 5

Ta. karomi te ti karomi te etañ vacanañ¹, ehi s. nivattassu 'ti
 samma ta. gantvā ehi etto ca khippam eva nivattassu, vutto vajjāsīti mayā
 vutto hutvā putto vo Temiyo vandattī vandanañ vadēyyāsīti suvaṇṇapakadālī
 viya onamitvā pañcapatīthitena Bārāṇasīnagarābhīmuḥho mātāpitara vanditvā
 sārathissa sāsanāñ adāsī. • 10

So sāsanāñ gahetvā

49. Tassa pāde gahetvāna katvā ca nañ padakkhiṇaṃ
 sārathī ratham āruya rājadvārañ upāgamīti. 49.

Tass' attho²: bhī. evaṃ vutte so sārathī tassa kumārassa pāde gahetvā
 tañ p. katvā r. āruya rāja- upāgamī. 15

Tasmiñ khaṇe Candādevī sīhapañjarañ vivaritvā „ko nu
 kho me puttassa pavattīti“ sārathissa āgamanamaggañ oloketī
 tam ekakañ āgacchantañ disvā paridevī.

Tam atthañ pakāseto Satthā āha:

50. Suññañ mātā rathañ disvā ekañ sārathinā āgatañ
 assupunṇehi nettehi rodantī nañ udikkhati. 50. 20

51. Ayañ so sārathī eti nihantvāna mam' atrajañ,
 nihato nūna me putto pathavyā bhūnivaddhano. 51.

52. Amittā nūna nandanti patītā nūna verino
 āgatañ sārathinā disvā nihantvāna mam' atrajañ. 52. 25

53. Suññañ mātā rathañ disvā ekañ sārathinā āgatañ
 assupunṇehi nettehi rodantī paripucchati: 53.

54. Kin nu mūgo kin nu pakkho kin nu so vilapi tadā
 vihaṇṇamāno bhūmiyā, tam me akkhāhi sārathī. 54.

55. Kathaṃ hatthehi pādehi mūgapakkho vivajjayi
 vihaṇṇamāno bhūmiyā, tam me akkhāhi pucchito ti. 55. 30

Ta. mātā ti Temiyassa mātā, pathavyā - no te so mama putto bhū--no
 pathavyā nūna nihato, rodantī paripucchattī rathañ ekamante ṭhapetvā

¹ C^{ks} omitt etañ v-. ² C^{ks} tassāti.

mahātalaṃ āruya vanditvā ekamantaṃ ʾhitaṃ paṇipucchati, kin nū 'ti kin nu'
so mama putto mūgo ti yeva pakkho yeva ca, tadā ti yadā naṃ tvaṃ kāsuyaṃ
khipitvā kuddālena matthake pahari tadā, aṭṭhaññamāno bhūmiyā ti bh. ni
kin nu vīlapi, taṃ me ti taṃ me sabbari¹ aparihāpetvā akkhāhi, vivaṭṭayitī
5 apehi mā maṃ mārehitī kathaṃ hatthehi¹ pādehi¹ phandanto taṃ apaneti².

Sārathi āha:

56. Akkhissan te ahaṃ ayye dajjāsi abhayaṃ mama
yaṃ me sutāṃ vā diṭṭhaṃ vā rājaputtassa santike ti. 56.

Ta. dajjāsīti sace dadeyyāsi, idaṃ so³ sac' ahaṃ tava putto n' eva
10 mūgo na pakkho madhurakatho dhammakathiko ti vakkhāmi atha kasmā naṃ
ganhitvā nāgato sīti me rājā kuddho rājāyaṃ⁴ pi kareyya abhayaṃ tava yācā-
mīti⁵ cintevā āha.

Atha naṃ Candādevī āha:

57. Abhayaṃ samma te dammi abhīto bhaṇa sārathi
15 yaṃ te sutāṃ vā diṭṭhaṃ vā rājaputtassa santike ti. 57.
Tato sārathi ā.:

58. Na so mūgo na so pakkho vissatṭhavaṇa ca so,
rajjassa kira so bhīto akari ālaye bahū. 58.

59. Purimaṃ so sarati jātiṃ yattha rajjam akārayi
20 kārayitvā tahiṃ rajjam pāpattha⁶ nirayaṃ bhusaṃ. 59.

60. Visatiṃ c' eva vassāni tahiṃ rajjam akārayi,
asītivassasahassāni nirayamhi apacci so. 60.

61. Tassa rajjassa so bhīto mā maṃ rajj' abhisecayum',
tasmā pituc ca mātuc ca santike na bhaṇi tadā. 61.

25 62. Aṅgapaccaṅgasampanno ārohapariṇāhavā
vissatṭhavaṇa pañño magge saggassa titṭhati. 62.

63. Sace tvaṃ datṭhukāmāsi rājaputtaṃ⁸ tav' atrajaṃ
ehi taṃ pāsspayiāmi yattha sammati Temiyo ti. 63.

Ta. vīse -- no ti apalibuddhakatho, ālayebahū ti tumhākaṃ vacanāni
30 bahūni akāsi, pañño ti paññāva, sace tvaṃ ti rājānaṃ dhuraṃ katvā ubho
pi te evaṃ ā., yattha sammatīti yattha vo putto mayā gahitapaṇiṇṇo hutvā
nechati ta. pāpayissāmi, pāpaṇaṇa akatvā lahuṃ gantuṃ vaṭṭattī ā.

¹ Cks pāde. ² Cks apanupedati. ³ Bā so idaṃ. ⁴ Cks -nam, Bā rājadandaṃ.

⁵ Bā yācissāmīti. ⁶ so Ck; Bā pāpattāṃ, C pāpa. ⁷ Bā rajje bhi-. ⁸ Cks -tti

Kumāro pana sārathim pesetvā pabbajitukāmo jāto. Tassa maṇaṃ ñatvā Sakko Vissakammaṃ pesesi: „tāta T-kumāro pabbajitukāmo, tassa paṇṇasālaṃ¹ ca pabbajitaparikkhāre ca māpetvā ehiṃ“. So „sādhū“² ti sampatiçchitvā vegena³ gantvā tiyojanike vanasaṇḍe assamaṃ⁴ māpetvā rattitṭhānadivatṭhāna- 5 pokkharaniāvāṭaphalarukkhasampannaṃ katvā sabbe pabbajita-parikkhāre māpetvā sakatṭhānaṃ eva gato. M. taṃ disvā Sakkadattiyabhāvaṃ ñatvā paṇṇasālaṃ pavisitvā vatthāni apānetvā rattavākacīraṃ nivāsetvā ca pārupitvā ca ajinaṃ ekaṃ-
saṃ katvā jaṭamaṇḍalaṃ bandhitvā kācaṃ aṃse katvā kattara- 10 danḍaṃ ādāya paṇṇasālato nikkhamitvā pabbajitasiriṃ samubba-hanto⁵ aparāparaṃ caṃkamitvā „aho sukhaṃ aho sukhaṃ“ ti udānaṃ udānento paṇṇasālaṃ pavisitvā kaṭṭhattharake⁶ ni-sinno pañcābhiniṇṇā nibbattetvā sāyaṇhasamaye nikkhamitvā⁷ ṭhi-takārarukkhato paṇṇāni gaheṭvā Sakkadattiye bhājane aloṇake 15 atakkake niddhūpane uḍake sedetvā amataṃ⁸ viya pari-bhuñjitvā cattāro Brahmavihāre bhāvento tattha vāsaṃ kappesi. Kāsirājāpi Sunandassa vacanaṃ sutvā mahāsenaguttaṃ pak-
kosāpetva gamanaparivacchaṃ kātuṃ āha:

64. Yojayantu rathe asse, kacchaṃ nāgāna bandhatha, 20
udīrayantu⁹ saṃkhapaṇavā vadatāṃ¹⁰ ekapokkharā. 64.
65. Nadantu bheri sannaddhā yaggū¹¹ vadatu¹² dundubhi,
negamā ca maṃ anventu, gacchaṃ puttānivedako¹³. 65.
66. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
khippaṃ yānāni yojeṇtu, gacchaṃ puttānivedako. 66. 25
67. Hatthāroha anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā
khippaṃ yānāni yojeṇtu, gacchaṃ puttānivedako. 67.
68. Samāgatā janapadā negamā ca samāgatā,
khippaṃ yānāni yojeṇtu, gacchaṃ puttānivedako ti. 68.

¹ Cks -nā. ² so Cks; Cs -ento, Bā samuṭṭhānto. ³ Bā -ne. ⁴ Cks add ekaṃ.
⁵ Cks add paribhuñjanto ⁶ Ck udīrayantu, Cs udīyantu, Bā udīriyantu. ⁷ so
Cks; Bā nadantu. ⁸ Ck Bā vaggu, Cs vaggum. ⁹ Bā nadantu. ¹⁰ Bā -nivā.

108501

Ta. udīrayantū¹ 'ti nādaṃ muñcantu, vadantaṃ² ti vajjantu, ekapokkharā³ ti ekakkhibberīyo⁴, sannaddhā⁵ ti suṭṭhu sannaddhā, vaggū⁶ ti madhurassarā, gacchan⁷ ti gamissāmi, p-ko ti puttassa nivedako⁸ ovādako hutvā gacchāmi, taṃ ovaditvā mama vacaraṃ⁹ gāhāpetvā tatth' eva taṃ ratanarū-
5 simhi ṭhapetvā abhisīñcitvā ānetuṃ gacchāmi¹⁰ti adhīppāyen' evaṃ ā, samāgatā¹¹ ti sannipatitā hutvā.

Evam raññā ānattā¹ sārathino asse yojetvā ratham² rājadvāre ṭhapetvā rañño ārocesuṃ.

T. ā. p. S. ā.:

- 10 69. Asse ca sārathī yutte sindhave sīghavāhane
rājadvāraṃ upagañchun¹: yuttā deva ime hayā ti. 69.

Ta. asse ti sindhava¹jātike asse sīgha- asse ādāya, sārathīti sārathino, yutte ti rathe²su yojite, upagañchun³ ti te rathe⁴su yutte asse ādāya āgamiṃsu āgantvā ca pana yuttā deva ime hayā ti ārocesuṃ.

- 15 Tato rājā āha:

70^a. Thulā javena hāyanti kisā hāyanti thāmuna¹ ti
„Evarūpe asse mā gaṇhathā“² 'ti sārathim vadimsu.

70^b. Kise thūle vivajjetvā saṃsatthā yojitā hayā ti. 70.

Deva javena vannena balena ca sādīsā hayā yojitā ti ā.

- 20 Rājā puttassa santikaṃ gacchanto cattāro vāne aṭṭhārasa
seniyo sabbam¹ ca balakāyaṃ sannipātesi, sabbam² ca balakā-
yaṃ sannipātentassa tassa tayo divasā atikkantā, attha catut-
the divase nikkhamitvā gahetabbayuttakaṃ gahetvā taṃ assa-
mam gantvā puttana paṭinandito paṭisanthāram akāsi.

- 25 Tam attham pakāsento Satthā āha:

71. Tato¹ rājā taramāno yuttam āruya sandanaṃ.
itthāgāraṃ ajjhabhāsi²: sabbā va anuyātha maṃ. 71.

72. Vālavijānīṃ uṇhisaṃ khaggaṃ chattaṇ³ ca paṇḍaraṃ
upādhiratham āruya suvaṇṇena⁴ alamkato 72.

- 30 73. Tato ca¹ rājā pāyāsi purakkhatvāna sārathim,
khippam eva upāgacchi yattha sammati Temiyo. 73.

¹ Bā udiri-. ² Bā nadantū. ³ Bā ekamukha-. ⁴ Bā nivā-. ⁵ so Bā; Ck
rañña ānattā, C² rañña attā. ⁶ Ck² -e. ⁷ Ck² sabbe. ⁸ Ck² add ca. ⁹ Ck²
-ittā. ¹⁰ Ck² -ehi. ¹¹ Bā sa.

74. Tañ ca disvāna āyantam jalantam iva tejasā
khattasamghaparibbūham¹ Temiyo etad abravi: 74.
75. Kaccin nu tāta kusalam, kacci tāta anāmayam,
kaccin nu rājakaññāyo ārogā mayha mātaro. 75.
76. Kusalam c' eva me putta, atho putta anāmayam, 5
sabbā va rājakaññāyo ārogā tuyha mātaro. 76.
77. Kacci-ss-amajjapo² tāta, kacci te suram appiyam,
kacci sacce ca dhamme ca dāne te ramati mano. 77.
78. Amajjapo aham putta, atho me suram appiyam,
atho sacce ca dhamme ca dāne me ramati mano. 78. 10
79. Kacci ārogam³ yoggan te, kacci vahati vāhanam,
kacci te vyādhiyo n' atthi, sarīrass' upatāpanā⁴. 79.
80. Atho ārogam yoggan me, atho vahati vāhanam,
atho vyādhiyo n' atthi, sarīrass' upatāpanā'. 80.
81. Kañci antā ca te phitā majjhe va⁵ bahalā tava, 15
koṭṭhāgarāṇ ca kosaṇ ca kacci te paṭisanthataṁ. 81.
82. Svāgatan te mahārāja, atho te adurāgatam,
patiṭṭhāpentu pallamkam yattha rājā nisakkatīti. 82.

Ta. upādhi -- ti suvaṇṇapādukāratham⁶ āruyhanu, ime tayo pāde put-
tassa tatth' eva abhisekakarānathāya pañca rājakakudhabhaṇḍāni gaṇhathā 'ti 20
āṇāpento rājā ā., suvaṇṇena -- ti padaṁ S. ā., upāgacchīti upāgato, kāya
velāyā 'ti Mahāsattassa kārapaṇṇāni pacitvā nibbāpentassa nisinnavelāya, ja-
lanta mivā 'ti rājatejasa jalantam vīya, khatta -- han⁷ ti kathāphāsukena
amaccasamghena parivutani, etadabravīti bahi khandhāvaram nivesetvā padasā
va āganvā vanditvā nisinnam paṭisanthāram karonto etaṁ vacanam abravi, 25
kusalam anāmayam ti ubhayena pi ārogyam eva pucchati, kaccissamaj-
japo⁸ ti kacci si amajjapo, majjam na pivasīti pucchati, amajjapo ti pi pātho,
kusalakammesu⁹ na-ppamajjasī¹⁰, na-ppamajjasīti a., suram appiyam ti
surāpānam appiyam, suramappiyā ti pi pātho surā appiyā ti pi attho, dhamme
ti dasavidharājadhhamme, yoggan ti yuge yuñjitabbakam assaṇṇādim¹¹, kacci-
vahatīti kacci ārogam hutvā vattati, vāhanam ti hatthiādisabbavāhanam, sa- 30
tāpanā¹² ti sarīrassa upatāpanā¹³, antā ti paccantajanapadā, phitā ti iddhā
subhikkhā gāhāvāsā, majjhe vā¹⁴ ti ratthassa majjhe, bahalā ti gāmaniga-
maghanāvāsā, paṭisanthataṁ ti paṭicchāditaṁ guttam paripuṇṇam vā, ni-
sakkatīti yasmin pallamke rājā nisiddhassati tam paññāpetun ti vadati, rājā
Mahāsatto¹⁵ gāravena pallamkena nisīdi. 35

¹ Bā khagga-. ² Bā kacciam-. ³ Bā ārogyam, Ck ārogam. ⁴ Bā -tāpiyā. ⁵
Bā ca. ⁶ C' -dakkā ca-, Bā -dukañca-. ⁷ Bā khagga-. ⁸ Bā kacci am-. ⁹
Bā -dhammesu. ¹⁰ Bā omits nappamajjasī. ¹¹ C' -nāti, C' -nādi, Bā -nādi-
kari. ¹² Bā -piyā. ¹³ Bā upatāpakarā. ¹⁴ Bā cū. ¹⁵ Bā -tassa.

Atha M. „sace pallaṃkena nisīdati paṇṇasanthāraṃ paññāpetha“ 'ti vatvā tasmīṃ paññatte g. ā.:

83. Idh' eva te nisinnassa niyate paṇṇasanthate
etto udakam ādāya pāde pakkhālayanti' te ti. 83.

5 Ta. niyate ti susanthate, etto ti¹ paribhogaudakam dassento ā

Rājā gāravena paṇṇasanthare pi anisīditvā bhūmiyaṃ nisīdi.
M. pi paṇṇasālaṃ pavisitvā taṃ kārapaṇṇakaṃ nīharitvā rājā-
naṃ tenā nimantento g. ā.:

84. Idam pi paṇṇakaṃ mayhaṃ randham rājā alonikaṃ
10 paribhuñja mahārāja, pāhuno me si āgato' ti. 84.

Atha naṃ rājā āha:

85. Na cāhaṃ paṇṇakaṃ bhuñje², na h' etaṃ mayha bhojanaṃ,
sālīnaṃ odanaṃ bhuñje suciṃ maṃsūpasacanaṃ ti. 85.

15 Ta. na cāhaṃ ti paṭikkhipitvā attano bhojanaṃ vaṇṇetvā tasmīṃ gāra-
vena thokaṃ paṇṇakaṃ hatthatalena gahetvā³ tā tvaṃ evarūpaṃ bhojanaṃ
bhuñjasīti puttana saddhiṃ piyakathaṃ kabhento nisīdi.

Tasmīṃ khaṇe C-devī orodhaparivutā āgantvā piyaputtaṃ
pādesu gahetvā va vanditvā assupunṇehi akkhihi ekamantaṃ⁴
nisīdi. Atha naṃ rājā „bhadde puttassa bhojanaṃ passā“ 'ti
20 vatvā thokaṃ paṇṇaṃ tassā hatthe thāpesi, sesitthinaṃ pi
thokaṃ thokaṃ adāsi, tā sabbāpi „sāmi evarūpaṃ nānā bho-
janaṃ bhuñjasīti“ vatvā gahetvā „atidukkaraṃ karosi sāmīti“
vatvā nisīdiṃsu. Rājā⁵ puna „tāta idam mayhaṃ acchariyaṃ
hutvā upaṭṭhātīti“ g. ā.:

25 86. Accherakammaṃ paṭibhāti ekakam pi rahogataṃ,
edisam bhuñjamānānaṃ kena vaṇṇo⁶ pasīdatīti. 86.

Ta. ekakaṃ ti tāta taṃ ekakaṃ rahogataṃ imā bhojanena yāpentaṃ
disvā mama acchariyaṃ upaṭṭhātī⁶, edisaṃ ti evarūpaṃ alonambilaṃ adhū-
panaṃ randhaṃ pattaṃ bhuñjantānaṃ kena kāraṇena vaṇṇo⁶ pasīdatīti
30 taṃ pucchī.

¹ Bā - kkhālayassu. ² Bā me idhāgato. ³ Ck - āml. ⁴ Ck Bā rāja. ⁵ Ck - e.

⁶ Bā - 86l.

Ath' assa so ācikkhanto āha:

87. Eko rāja nipajjāmi niyate paṇṇasanthate',
tāya me ekaseyyāya rāja, vaṇṇo² pasīdati. 87.
88. Na ve³ nettiṃsabaddhā me rājarakkhā upatṭhitā,
tāya me sukhaseyyāya rāja vaṇṇo² pasīdati. 88.
89. Atītaṃ nānusoṇāmi, na-ppajappāmi' anāgatam,
paccuppanna yāpemi, tena vaṇṇo² pasīdati. 89.
90. Anāgatappajappāya atītaśānusoṇā
etena bālā sussanti nalo va harito luto ti. 90.
- * Ta. nettiṃsabaddhā ti khaggabaddhā rājarakkhā ti rājarakkhikā, 10
na ppajappāmi ti na patthemī, harito ti haritavaṇṇo, luṇṇitvā ātape khitta-
nalo viya.

Rājā „idh' eva naṃ abhisiñcitvā ādāya gamissāmi” cin-
tetvā rajjena nimantento ā.:

91. Hatthāṇikaṃ rathāṇikaṃ asse pattī ca vammīno 15
nivesanāni ramāni ahaṃ putta dadāmi te. 91.
92. Itthāgāram pi te dammi sabbālaṃkārahūsitaṃ,
tā putta paṭipajjassu, tvaṃ no rājā bhavissasi. 92.
93. Kusalā naccagītassa sikkhitā caturitthiyo
kāme taṃ ramayissanti, kiṃ araṇṇe karissasi. 93. 20
94. Paṭirājūhi te kaṇṇā ānāyissaṃ alaṃkatā,
tāsu putte janetvāna atha pacchā pabbajissasi. 94.
95. Yuvā ca daharo cāsi paṭhamuppattito susu,
rajjam kārehi, bhaddan te, kiṃ araṇṇe karissasīti. 95.

Ta. hatthāṇikaṃ ti dasahatthito paṭṭhāya hatthāṇikaṃ nāma tathā rathā- 25
nikaṃ, vammīno⁴ vammabaddhasūrāyodhe, kusalā ti chekā, sikkhitā ti
aṇṇesu pi itthikīcesu sikkhitā, caturitthiyo ti caturā nāgarakittthiyo, paṭi-
-kaṇṇā¹ ti puna aṇṇāpi tava rājakaṇṇā ānāyissaṃ, yuvā ti yobbanppatto, da-
haro ti taruṇo, pa--to ti paṭhamavayena uppattito samuggato, susu 'ti ati-
taruṇo; ito paṭṭhāya Bodhisattassa dhammakathā: 30

96. Yuvā care brahmacariyaṃ, brahmacārī yuvā siyā,
dahaṇassa hi pabbajjā, etaṃ isāhi vaṇṇitaṃ. 96.

¹ Bā sandhāre. ² Cks -e. ³ Bā ca. ⁴ Cks -ne.

97. Yuvā care brahmacariyaṃ, brahmacārī yuvā siyā,
brahmacariyaṃ carissāmi, nāhaṃ rajjena-m-atthiko. 97.
98. Passāmi vo 'haṃ daharaṃ [apma tāta' vadantaraṃ]¹,
kicchā laddhaṃ piyaṃ puttāṃ appatvā va jaraṃ mataṃ. 98.
- 5 99. Passāmi vo 'haṃ daharīṃ 'kumārīṃ cārudassaniṃ
naḷavaṃsakaḷḷiraṃ² va paluggaṃ jīvitaḥkhaye³. 99.
100. Daharāpi hi⁴ miyanti narā⁵ ca atha nāriyo,
tattha ko vissase poso daharo 'mhīti jivite. 100.
101. Yassa ratyā vivasane āyuṃ appataraṃ siyā
appōdake va⁶ macchānaṃ kin nu komārakaṃ tahiṃ. 101.
- 10 102. Niccam abbhāhato loko niccaṇ ca parivārito,
amoghāsu vajantīsu kiṃ maṃ rajjena siṇca⁷. 102.
103. Kena-m-abbhāgato loko kena ca⁸ parivārito,
kāyo amoghā gacchanti⁹, tam me akkhāhi pucchito. 103.
- 15 104. Maccun' abbhāhato¹⁰ loko jarāya parivārito,
ratyā amoghā gacchanti, evaṃ jānāhi khattiya. 104.
105. Yathāpi tante vitate yaṃ yaṃ dev' ūpavatti¹¹
appakaṃ hoti vetabbaṃ evaṃ maccāna jivitaṃ. 105.
106. Yathā vārivaho pūro gacchan n' ūpanivattati¹²
evaṃ āyu manussānaṃ gacchan n' ūpanivattati. 106.
- 20 107. Yathā vārivaho pūro vahe rukkh' ūpakūlaje
evaṃ jarāya¹³ maraṇena vuyhante vata pāṇino ti. 107.

Ta. brahma--siyā ti brahmacārī bhonto yuvā siyā, isihi ti Buddhā-
dihī, rajjena matthiko ti rajjena atthiko, amma--vadantaraṃ¹⁴ ti
25 amma tāta' ti vadantaṃ, paluggaṃ ti maccunā luṇcitvā gahitaṃ, yassa--ne
ti mahārāja yassa mātukucchiṃhi paṭisandhigahapato¹⁵ paṭṭhāya rattindivātikkā-
maṇe appataraṃ āyu hoti, komārakaṃ ti tasmiṃ nagare tarunabhāve¹⁶ kiṃ
karissati, kenamabbhāhato ti kena abbhāhato, idaṃ rājā saṃkhittena bhāsi-
tassa atthaṃ ajānanto pucchi, ratyā ti rattiyo, tā hi imesaṃ sattānaṃ āyuṃ
30 ca vappaṇaṃ ca balaṇ ca khēpentiyo va¹⁷, gacchantīti amoghā gacchanti nāma,

¹ so all three MSS. ² Bē nava-. ³ Bē -yam. ⁴ Bē va. ⁵ Cks carā. ⁶ Cks
na. ⁷ Bē rajjetisecasi. ⁸ Cks ci. ⁹ Bē -to. ¹⁰ Bē maccumabbhā-. ¹¹
Bē nupariv-. ¹² so all three MSS. for jarā? ¹³ Cks vadan. ¹⁴ Ck -gahana-
tato, Ck gahato, Bē -nakūlato. ¹⁵ Ck tarunābhavo. ¹⁶ Cks ca, Bē eva.

vetabban ti¹ yaṁ yaṁ devūpaviyattī² tasmīṁ vīyate³ sesaṁ vetabbaṁ yathā
 appakam⁴ hoti evaṁ jīvitaṁ, nūpanivattatī⁵ tasmīṁ tasmīṁ khane gataṁ
 gataṁ⁶ eva hoti na upari vattatī⁷, vaheṛukkhūpakūlaja⁸ ti upakūlaja
 rukkh⁹ vaheyya.

Rājā M-ttassa dhammakatṭhaṁ sutvā gharāvāse ukkhaṇṭhito
 pabbajitukāmo hutvā „ahaṁ tāva puna nagaraṁ na gamissāmi,
 idh' eva pabbajissāmi, sace pana me putto nagaraṁ gaccheyya
 setacchattam assa dadeyyan“ ti taṁ vīmaṁsitaṁ puna rajjena
 nimantento ā.:

108. Hatthānikaṁ rathānikaṁ asse pattī ca vammīno,
 nivesanāni rammāni ahaṁ putta dadāmi te. 108.

109. Itthāgāraṁ pi te dammi sabbālaṁkārabhūsitāṁ.
 tā putta⁹ paṭipajjassu, tvaṁ no rājā bhavissasi. 109.

110. Kusulā naccagītassa sikkhitā caturitthiyo
 kāme taṁ ramayissanti, kiṁ araṇṇe karissasi.⁹ 110. 15

111. Paṭirājuhi te kaṇṇā ānayissaṁ alaṁkatā,
 tāsu putte janetvāna atha pacchā pabbajissasi. 111.

112. Koṭṭhāgāraṁ ca kosaṁ ca vāhanāni balāni ca
 nivesanāni rammāni ahaṁ putta dadāmi te. 112.

113. Gomaṇḍalaparibbūlho dāsasaṁghapurakkhato
 rajjaṁ kārehi, bhaddan te, kiṁ araṇṇe karissasīti. 113. 20

Tā. go - - ho ti subhāsitarājakaṇṇānaṁ maṇḍalena parikkhitto

Atha M. rajjena anatthikabhāvaṁ pakāseto āha:

114. Kiṁ dhanena yaṁ jiyetha⁹, kiṁ bhariyāya marissati,
 kiṁ yobbanena ciṇṇena¹⁰ yaṁ jarā abhihessati¹¹. 114. 25

115. Tattha kā nandi kā khiḍḍā kā rati kā dhanesaṇā,
 kiṁ me puttehi dārehi, rāja mutto 'smi bandhanā. 115.

116. So 'haṁ evaṁ pajānāmi: maccu me na-ppamajjati,
 antakenāhipannassa kā rati kā dhanesaṇā. 116.

¹ Bde nāma ti vedittabbaṁ ² Bde adds yaṁ yaṁ tantaṁ upaviyyati vetabbanti
 tan. ³ Bde vīyate. ⁴ Bde nūparivattatīti. ⁵ Cde gatagatam. ⁶ Cde uparittati. ⁷
 Bde rukkhhe pa-. ⁸ Bde tāsu putte. ⁹ Bde khiyetha. ¹⁰ Bde vaṇṇena. ¹¹ Bde
 jarāya abhihuyyati.

117. Phalānam iva pakkānaṃ
niccaṃ papatanā bhayaṃ (vol. IV p. 127.)
evaṃ jātānaṃ maccaṇaṃ niccaṃ maraṇato bhayaṃ. 117.
118. Sāyaṃ eke na dissanti, pāto ditṭhā bahujjanā,
5 pāto eke na dissanti, sāyaṃ ditṭhā bahujjanā. 118.
119. Ajj' eva kiccaṃ ātappaṃ¹, ko jaññā maraṇaṃ suve,
na hi no saṃgaran² tena mahāsenena maccunā. 119.
120. Corā, dhanassa patthenti, rāja mutto 'smi bandhanā,
ehi rāja nivattassu, nāhaṃ rajjena-m-atthiko ti. 120.
- 10 Ta. yaṃ jīyyethā³ 'ti mahārāja kiṃ maṃ tvaṃ dhanena nimantesi
yaṃ⁴ jīyyethā³ khayāṃ gaccheyya dhanāṃ vā purisaṃ caji puriso vā taṃ
cajiṭvā gacchatīti sabbathā khayagāmi. eva hoti kiṃ maṃ tena nimantesi,
kiṃ bhariyāyā⁵ 'ti bhariyāpi⁶ kiṃ karissati sā⁷ mayi 'hite yeva marissati,
cinnenā⁸ 'ti caritena anubhūtena, tatthā 'ti tasmiṃ evaṃ jarāmarāṇa-
15 dhanuṃ lokasaṃnivāse, kā nandīti kā nāma tuṭṭhi, khaḍḍā ti kilā, rati
paṇicakāmaguṇarati, bandhanā ti kāmabandhanā taṃ bandhanā mutto 'smi
mahārājā 'ti jhānena vikkhambhitattā evaṃ ā, macca me ti mama macca⁹
na-ppamajjati niccaṃ mama vadhāya appamatto yevā 'ti yo¹⁰. ahaṃ evaṃ
jānāmi tassa mama antakena, adhipannassa avatthavassa¹¹ kā nāma rati kā
20 dhanesaṇā¹², niccaṃ ti jātukālato¹³ paṭṭhāya sadā maraṇato bhayaṃ eva,
ātappaṃ¹⁴ ti viriyaṃ, kiccaṃ ti kattaḃbaṃ, ko--suve ti sve maraṇaṃ jī-
vitāṃ vā ko jānāti, saṃgaran¹⁵ ti saṃketāṃ, mahāsenenā¹⁶ ti paṇicavasi-
bhayaadvattiṃsakammakaraṇaātṭhanavutiroganukhādivasena puthāsenena, corā
dhanassa¹⁷ 'ti dhanass' atthāya jivitaṃ cajanā corā dhanassa patthenti nāma
25 ahaṃ pana dhanapatthanāsaṃkhātābandhanā mutto na me dhanen' attho, ni-
vattassu¹⁸ 'ti mama varanena sammā¹⁹ vattassu¹⁶, rajjaṃ pahāya nekkhammaṃ¹⁷
paṭisaraṇaṃ katvā pabbajassu, yaṃ pana tvaṃ cintesi imaṃ¹⁸ rajje patittha-
pessāmīti taṃ mā cintayi, nāhaṃ rajjena-m-atthiko.

Iti Mahāsattassa desanā sahānusandhinā¹⁹ matthakaṃ pattā,
30 taṃ sutvā rājānaṃ ca C-deviṃ ca ādiṃ katvā soḷasasahassāni
orodhā ca pabbajitukāmā ahesuṃ. Rājā nagare bheriṃ carā-
pesi: „ye mama puttassa santike pabbajitūṃ icchanti te pabba-

¹ Ck Bā ātappaṃ. ² Bā saṃgaran. ³ Bā khiye-. ⁴ Bā taṃ. ⁵ Cks bhariyā. ⁶ Bā bhariyāyā. ⁷ Bā karissāyāyā. ⁸ Bā vaṇṇenā. ⁹ Cks add mayi. ¹⁰ Cks so. ¹¹ so Cks; Bā avadhitassa for avatṭhitassa? ¹² Ck kalalato. Ck kalato. ¹³ Bā ātapan. ¹⁴ Bā saṃgaran. ¹⁵ Bā sammā. ¹⁶ Bā niv-. ¹⁷ Bā nekkhamma. ¹⁸ Ck idaṃ maṃ. ¹⁹ Cks yathānusandhinā for yathanusandhinā.

jantū¹ 'ti sabbesaṃ ca suvaṇṇakoṭṭhāgārādīnaṃ dvārāni vivarā-
 petvā „asukaṭṭhāne ca asukaṭṭhāne ca mahānidhikumbhiyo'
 atthi² tā gaṇhantū“ ti suvaṇṇapāṭṭe likhāpetvā mahānale³ tham-
 bhe bandhāpesi. Nāgarāpi yathā pasārīte va āpaṇe vivaṭa-
 dvārān' eva gehāni pahāya rañño santikaṃ agamaṃsu. Rājā 5
 mahājanena saddhiṃ M-assa santike pabbaji. Sakkadattiyaṃ
 tiyojanikaṃ assamapadaṃ ahosi. M. paṇṇasālāyo vicāresi,
 majjhāṭṭhāne paṇṇasālāyo itthinaṃ dāpesi bhīrujātikā etā ti⁴,
 purisaṇaṃ bahipaṇṇasālāyo adāsi⁵, sabbe pi Vissakammena māpi-
 tesu phaladhararukkhesu uposathikakāle bhūmiyaṃ ṭhitā va phalāni 10
 gahetvā paribhuñjitvā samaṇadhammaṃ karonti, yo kāmavitakkaṃ
 vā vyāpādavi- vā vihiṃsāvi- vā vitakkeṭi tassa manāṃ jānitvā
 M. ākāse nisiditvā dh. desesīti, taṃ sutvā khippam eva abhiññā
 ca samāpattiyo ca nibbattenti, eko sāmantarājā „Kāsirājā pab-
 bajito“ ti sutvā „Bārāṇasiyaṃ r. gahessāmīti“ nagaraṃ pavi- 15
 sitvā alamkātanagaraṃ disvā rājanivesanaṃ āruya sattavidham
 vararātanaṃ oloketvā⁶, imaṃ dhaṇaṃ nissāya ekena bhayena
 bhavitabban⁷ „ti cimetvā surāsoṇḍe pakkosāpetvā „rājā katara-
 dvārena nikkhanto“ ti pucchitvā „pācīnadvārena“ 'ti vutte ten'
 eva dvārena nikkhamitvā naditīrena pāyāsi. Tassāgamanāṃ 20
 űatvā M. ca tattha⁸ āgantvā ākāse nisiditvā dh. d., so saddhiṃ
 parisāya tassa santike pabbaji, evaṃ aparo pīti tiṇi rajjāni
 chaḍḍitāni, hatthi araṇṇahatthi jātā assāpi araṇṇaassā jātā,
 rathā araṇṇasmiṃ yeva vinaṭṭhā, bhaṇḍāgāresu kahāpaṇe assa-
 mapade vālukā katvā vikiriṃsu, sabbe va aṭṭha samāpattiyo 25
 nibbattetvā jīvitapariyosāne Brahmāloka-parāyaṇā ahesuṃ, ti-
 racchānagatā hatthiassāpi isigaṇe cittaṃ pasādetvā chasu
 kāmasaggesu nibbattiṃsu.

S. i. d. ā. „na hi bhi. idān' eva pubbe p' āhaṃ r. pahāya nikk-
 khanto yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā chatte adhivatthā devatā Uppala- 30

¹ Cks -ndhānān² ² Ck -tale, Bā omits nale. ³ Cks add avijjhivā. ⁴ Cks
 omits bhi - - adāsi. ⁵ Bā adds Kāsikarañño. ⁶ Ck catatthāni, C⁸ vanantaṃ,
 Bā vaṇanteraṃ.

vannā ahoṣi, sārathi Sāriputto, mātāpitāro mahārājakulāni, paṇḍitā, Buddhapariśā, Mūgapakkhapāṇḍito pana aham evā 'ti'. 108501

Sīhaladīpaṃ² patvā Maṅgaṇavāsī Khuddakatissatthero Mahāvamsakatthero Kaṭakandhakāravāsī Phussadevatthero Upari-
 5 maṇḍakamālavāsī Mahārakkhitatthero Bhaggarivāsī Mahāti-
 satthero Vāmatpabbhāravāsī Mahāsivatthero Kāḷavelavāsī
 Mahāmaliyadevatthero ti ime therā Kuddālakasamāgame Mūga-
 pakkhasamāgame Ayogharasamāgame Hatthipālasamāgame ca³ pacchā-
 gatakā⁴ ti, vadanti, Maddhavāsī⁵ Mahānāgatthero pana Maliya-
 10 mahādevatthero ca parinibbānavase „āvuso Mūgapakkhajātaka
 paṇḍitā aṇḍakapacchinnā“ ti vadimsu, „kimkāraṇa bhante“ ti, „āvuso ahaṃ
 tadā eko surāṇḍako aññe mayā saddhīm suram pivante alabbhivā
 sabbapacchā nikkhamivā pabbajito“ ti. Mūgapakkhajātakaṃ⁶.

2. Mahājanakajātaka.

15 Koyam majjhe samuddasmin ti. Idam S. J. v. mahānek-
 khammam ārabha kathesi. Ekadivasam hi bhikkhū dhammasabbhā-
 yam Tathāgatassa mahānekkhammam vannayantā nisidimsu, S. āgantvā
 „k. n. bh. e. k. s.“ ti p. „i. n.“ ti v. „na. bh. i. p.“ ti. mahānek-
 khammam nikkhanto yevā⁷ ti vatvā a. ā.: 108501

20 A. Videharatthe Mithilāyam Mahājanako nāma rājā
 r. karesi, Tassa dve puttā Ariṭṭhajanako ca Polajanako ca,
 tesam rājā jeṭṭhassa uparajjam adāsi kaniṭṭhassa senāpatiṭṭhānam.
 Aparibhāge Mahājanake kālakate A-janako rājā hutvā itarassa
 uparajjam adāsi, tass' eko pādāmūliko rañño santikam gantvā
 25 „deva uparājā tumhe ghātetukāmo“ ti ā. Rājā tassa punappuna
 katham sutvā⁸ bhijjivā⁹ P-janakam saṃkhalikāhi bandhāpetvā
 rājanivesanato avidūre ekasmiṃ gehe vasāpetvā¹⁰ ārakkham
 dāpesi. Kumāro „sac' ahaṃ bhātu veriko saṃkhalikāpi me
 mā muccantu dvāram pi mā vivariyatu, noce saṃkhalikāpi
 30 muccantu dvāram pi vivariyatū“¹¹ 'ti saccakiriyaṃ akāsi, tāvad

¹ Bā ahamēva sammāsambuddho loko udapādi temiya-jātakaṃ nīṭhitam. ² cfr. vol. IV. 490. ³ Ck su. ⁴ C^o -gatakakā. ⁵ Bā omits sīhaladīpaṇḍitā-jātakaṃ. ⁶ Bā adds kaniṭṭhassa bhinne haṃ. ⁷ Bā bhinditvā ⁸ Ck gahe tvā, C^o gahe katvā. ⁹ C^o -jyatu, Bā vivaratu.

eva saṅkhalikāpi khaṇḍākhāṇaṁ chindimsu¹ dvāram pi viva-
 tam. So nikkhamitvā ekaṁ paccantagāmaṁ gantvā vāsaṁ
 kappesi, paccantavāsino taṁ sañjānitvā upatṭhahimsu. Rājā
 gāhāpetuṁ nāsakkhi. So anupubbena paccantajanapadaṁ
 hatthagataṁ katvā mahāparivāro hutvā „ahaṁ pubbe bhātu na
 verī idāni pana verī-mhīti“ mahājanaparivuto Mithilam patvā
 bahinagare senaṁ nivāsesi. Nagaravāsino „P-janakakumāro
 āgato“ ti sutvā yebhuyyena hatthivāhanādīni gahe tvā tass’ eva
 santikaṁ āgamiṁsu², aṇṇe pi nāgarā āgamiṁsu³. So bhātu
 sāsanaṁ pesesi: „nāhaṁ pubbe tumhākaṁ verī idāni pan’
 amhi verīti chattaṁ vā me dettha yuddhaṁ vā“ ti. Rājā
 yuddhaṁ dātuṁ gacchanto aggamahe siṁ āmantetvā „bhadde
 yuddhe jayaparājayo nāma, na sakkā ñātuṁ sace mama an-
 tarāyo hoti, tvaṁ gabbhaṁ rakkheyyāsīti“ vatvā nikkhami.
 Atha naṁ yuddhe P-janakassa yodhā jīvitakkhayaṁ pāpesuṁ.
 „Rājā mato“ ti sakalanagare’ ekakolāhalāni jātaṁ. Devī
 tassa matabhāvaṁ ñatvā sīghasīghaṁ suvaṇṇasārādīni pacchi-
 yaṁ pakkhipitvā matthake pilotikaṁ attharitvā upari taṇḍule
 okiritvā kilīṭṭhapilotikaṁ nivāsetvā sarīraṁ virūpaṁ katvā pac-
 chīm sīse ṭhapetvā divādivass’ eva nikkhami, koci naṁ na
 sañjāni. Sā uttaradvārena nikkhamitvā katthaci agatapubba-
 tāya⁴ maggaṁ ajānantī disā vavatthapetuṁ asakkontī keva-
 laṁ Kālacampānagaraṁ nāma atthīti sutattā „Kālacam-
 pānagaraṁgamikā nāma atthīti“ pucchamānā nisīdi. Kuc-
 chiyaṁ pan’ assā na yo vā so vā satto, pūritapāramī pana
 M. nibbatto, tassa tejena Sakkabhavanaṁ kampi. Sakko
 āvajjanto taṁ kāraṇaṁ ñatvā „tassā kucchiyaṁ nibbattasatto
 mahapuñño, mayā gantuṁ vaṭṭatīti“ cintetvā paṭicchannaṁ
 yoggaṁ māpetvā tattha mañcaṁ paññāpetvā mahallakapuriso
 viya yoggaṁ pājento tāya nisinnasāladvāre ṭhatvā „Kālacam-
 pānagaragāmikā atthīti“ pucchi. „Ahaṁ tāta gamissāmīti“.

¹ B⁴ bhijjimsu. ² C² ag-. ³ C² ag-. ⁴ B⁴ -raṁ. ⁵ C² āgatapubbatāya. B⁴ āgatapubbatā.

„Tena hi 'yoggaṃ āruya nisīda amma' ti. „Tāta ahaṃ
 paripuṇṇagabbhā, na sakkā mayā yoggaṃ abhirūhituṃ, pāc-
 chato āgamissāmi, imissā pana 'ne' pacchiyā okāsaṃ d-hīti".
 „Amina kiṃ vadesi, yoggaṃ pājetuṃ jānanasamattho nāma
 5 mayā sadiso n' atthi, mā bhāyi, āruya nisīdā' ti. So tassā
 ārohanakāle attano ānubhāvena paṭhaviṃ utthāpetvā yoggassa
 pacchimate pahārāpesi'. Sā abhiruyha sayane nipajjitvā va
 „devatā bhavissatīti" aññāsi. Sā dibbasayane nipannamattā
 va niddaṃ okkami. Atha naṃ Sakko tiṃsayojanamattake
 10 ekaṃ naḍiṃ patvā pabodhetvā „amma otarīyā nadiyā nahāhi,
 ussisaṃ sātako atthi, taṃ nivāsehi, antoyogge pūvabhattaṃ'
 atthi, taṃ bhuñjā' ti. Sā tathā katvā puna nipajjitvā sāya-
 hasamaye Campaṃ patvā dvārattālakapākāre disvā „tāta kiṃ
 nagaraṃ uṇiṃ' etan' ti pucchi. „C-nagaraṃ amma' ti. „Kiṃ
 15 vadesi tāta, nanu amhākaṃ nagarato C-nagaraṃ saṭṭhiyojana-
 matthake hotīti". „Evaṃ amma, ahaṃ pana ujum maggaṃ
 jānāmi". Atha naṃ dakkiṇādyārasaṃpe otāretvā „amma
 amhākaṃ gāmo purato va', tvaṃ nagaraṃ pavisa" ti vatvā
 purato gantvā Sakko antaradhāya sakatthānaṃ eva gato. Devī
 20 pi ekissā sālāya nisīdi. Tasmīṃ khaṇe eko C-vāsī mantajjhā-
 yako brāhmaṇo pañcahi mānavakasatehi parivāso nahāvatthāya
 gacchanto dūrato oloketvā taṃ abhirūpaṃ sobhaggapattaṃ
 tattha nisinnaṃ disvā kucchigatassānubhāvena saha dassanen'
 eva kaniṭṭhabhaginisinēhaṃ uppādetvā mānave ṭhapetvā ekako
 25 va sālāṃ pavisitvā „bhagini kataragāmaṇāsikā" ti pucchi.
 „Mithilāyaṃ Ariṭṭhajanakarañño aggamaheṣi-mhīti". „Idha
 kasmā āgatāsi". „Polajanakeṇa rājā mārito, athāhaṃ bhītā
 'gabbhaṃ anurakkhissāmi' āgatā" ti. „Imasmiṃ pana te na-
 gare koci nātako atthīti". „N' atthi tāta" ti. „Tena hi mā
 30 cintayi, ahaṃ udiccabrāhmaṇo mahāsālo disāpāmoḃkko ācariyo,
 ahaṃ taṃ bhaginiṭṭhāne ṭhapetvā paṭijaggiṃsāmi, bhātikā' ti
 maṃ vatvā pādesu gaḥetvā paridevā" ti. Sā mahāsaddaṃ

1 Bā āhājāpesi. 2 Cko puva-, Bā puṭaka-. 3 Cko-ca, Bā atthi.

katvā tassa pādesu pati, te pi aññamaññaṃ paridevimsu.
 Antevāsikā upadhāvitvā „ācariya kiṃ vo hotīti“ pucchimsu.
 „Kaniṭṭhabhaginiṃ me asukakkāle nāma mayā vinā jātā“ ti.
 „Ditṭhakālato¹ paṭṭhāya mā ciṇṭayittha ācariyā“² ti³. So chan-
 naṃ mahāyoggaṃ āharāpetvā taṃ tattha nisīdāpetvā „tāta“⁴ 5
 brāhmaṇiyā mama bhaginiḥbhāvaṃ kathetvā sabbakiccāni kātuṃ
 vadathā“⁵ ti vatvā gehaṃ pesesi. Atha naṃ brāhmaṇi uṇho-
 dakena nahāpetvā sayanaṃ paññāpetvā nipajjāpesi.⁶ Atha
 brāhmaṇo nahātvā āgato bhojanakāle „bhaginim me, pakko-
 sāthā“ ti tāya saddhiṃ ekato bhuñjitvā antonivesane yeva naṃ 10
 paṭijaggi. Sā nacirass’ eva puttaṃ vijāji, Mahājanakakumāro
 ti ssa ayyakasantakanāmaṃ akaṃsu. So vaḍḍhamāno dāra-
 kehi saddhiṃ kiṇṭanto ye naṃ rosetti tesāṃ asambhinnakhattiye
 kule jātattā mahābalatāya c’ eva mānattahaddhatāya cā dajhaṃ
 paharati. Te mahāsaddena rodantā „kena pana pahaṭṭā“ ti 15
 vutte „vidhavāya puttenā“⁷ ti vadanti. Kumāro cintesi: „ime
 maṃ ‘vidhavāputto’ ti abhiṇhaṃ vadanti, mama mātaraṃ puc-
 chissāmi“⁸ so ekadivasāṃ pucchi: „amma ko mayhaṃ pitā“
 ti. Atha naṃ „tāta brāhmaṇo te pitā“ ti vañcesi⁹. So puna-
 divase paharanto „vidhavāputto“ ti vutte „nanu me brāhmaṇo 20
 pitā“ ti katvā „brāhmaṇo tava kiṃ hotīti“ vutte cintesi: „ime
 ‘brāhmaṇo tava kiṃ hotīti’ vadanti, mātā me idaṃ kārāṇaṃ
 na katheti, na sā attano mānena’ kathessati, hotu kathāpessāmi
 naṃ“ ti so thaṇṇiṃ pivanto thane naṃ dasitvā „pitaram me
 kathehi, noce kathessasi thanaṃ te chindissāmi“ ā. Sā vañ- 25
 cetuṃ asakkontī „tāta tvaṃ Mithilāya A-janakarañño putto,
 pitā te P-janakena mārīto, ahaṃ taṃ anurakkhanti imaṃ na-
 garaṃ āgatā, brāhmaṇo maṃ bhaginiṭṭhāne ṭhapetvā paṭijagga-
 tīti“¹⁰ katheṣi. So tato paṭṭhāya vidhavāputto ti vutte na kujjihi,
 so soḷasavassabbhantare yeva tayo ca vede sabbasippāni ca 30

¹ Bā aha māṇavā taṃ bhaginiditṭha-.² Bā adda āhamsu. ³ so all three MSS⁴ Ck vācesi. ⁵ Ck manena, Cc mane, Bā mātā me idaṃ kārāṇaṃ yathābhūtaṃ

na kathessati.

Janaka. VI.

uggaṇhi, soḷasavassakāle pana uttamarūpadharo ahosi. Atha¹
 so „pitu santakam r. gaṇhissāmīti“ cintetvā mātaram pucchi:
 „amma kiñci te hatthe atthi, nece vohāram katvā ghanam
 uppādetvā pitu santakam r. gaṇhāmīti“². „Tāta nāham tuccha-
 5 hatthā āgatā, ekeko muttasāro maṇisāro vajirasāro ca rajjagga-
 haṇappamaṇam³ atthi, tam gaḥetvā r. gaṇha, mā vohāram
 karīti“. „Amma tam pi dhanam mayh⁴ eva dehi⁵, upaḍḍham⁶
 pana gaḥetvā Suvannabhūmim gantvā bahum dhanam āharitvā
 r. gaṇhissāmīti“ so upaḍḍham āharāpetvā bhaṇḍam gaḥetvā
 10 Suvannabhūmi-gamikehi vāṇijehi saddhim nāvāya bhaṇḍam
 āropetvā gantvā mātaram vanditvā „amma aham Suvanna-
 bhūmim gamissāmīti“ ā. „Tāta samuddo nāma appasiddhiko
 bahuantarāyiko, mā gaccha, rajjaggaṇāya te dhanam bahun“
 ti. So „gacchissām“ eva amwā⁷ ti mātaram vanditvā nik-
 15 khamma nāvam abhirūhi. Tam divasam eva P-janakasā sarīre
 rogo uppajji, anuṭṭhānaseyyam sayi. Sattajamghasatāni abhi-
 rūhāni, nāvā sattahi diṇṇehi sattayojanasatāni gatā, sā ati-
 caṇḍam gantvā vahitum⁸ nāsakhi, phalākāni bhinnāni, tato
 tato udakam uggatam, nāvā majjhe sāmudde nūggā, mahā-
 20 jano rodati paridevati nānādevatā namassati, M. pana n⁹ eva
 rodi na paridevi na devatā namassi, nāvāya pana pimumjana-
 bhāvam ūtvā sappinā sakkharam madditvā kucchipuram khā-
 ditvā dve maṭṭasātake telena makkhetvā daḥam nivāsetvā
 kūpakam nissāya ṭhito, nāvānimujjanasāmāye kūpakam utṭhahi,
 25 mahājano macchakacchapabhattam jāto, samantā udakam lo-
 hitavannaṃ ahosi, M. kūpakamatthake ṭhito „imāya nāma
 disāya Mithilā“ ti disam vavatthapetvā kūpakamatthakā uppa-
 titvā macchakacchape atikkamma mahāthāmatāya usabhamat-
 thake pati. Tam divasam P-janako kalam akāsi. Tato paṭ-
 30 ṭhāya M. maṇivannaṃ ūmisu pavatṭento suvaṇṇakkhandho viya

¹ Cks omit atha. ² B² -issāmīti. ³ B² -po. ⁴ Cks omit dehi. B² idam pi
 dhanam mayhameva upaḍḍham katvā dehi. ⁵ B² tam. ⁶ B² attānam vāhitum.

saṃuddaṃ tarati, so yathā ekadivasaṃ evaṃ sattāhaṃ tari,
 vekaṃ pana oloketvā leṇodakena mukhaṃ vikkhāletvā uposa-
 thiko hoti. Tadā ca mātupaṭṭhānādiguṇayuttā samudde patitum¹
 ananucchavikā sattā, te upadhāretīti catūhi lokapālehi Maṇi-
 mekhalā nāma devadhītā samuddarakkhikā² ṭhapitā hoti, sā te
 sattadivase saṃuddaṃ na olokesi, sampattim³ anubhontiā kir'
 assā sati pamuṭṭhā, devasamāgameṇ gatā ti pi vadanti, sā
 „ajja me sattamo divaso saṃuddaṃ na olokontiyā, ko⁴ nu kho
 pavattīti“ olokonti M-aṃ disvā „sace Mahājanakakumāro sa-
 mudde nassissa devasamāgame pavesanaṃ alabhisson“⁵ ti cin-
 tetvā M-assa avidūre alambkatena sarīrena ākāse ṭhatvā Mahā-
 sattaṃ vīmaṃsamānā paṭhamāṃ g. ā.:

1. Ko 'yaṃ majjhe saṃuddasmiṃ apassan tīraṃ āyue,
 kaṃ⁶ tvaṃ atthavaśaṃ ṇatvā evaṃ vāyāmaśe⁷ bhusāṇ ti. 121.

Ta. ap -- he ti tīraṃ apassanto tīraṃ āyūhati viriyaṃ karoti. 15

Atha M. āha: „ajja me sattamo divaso saṃuddaṃ taran-
 tassa, na me dutiyo satto diṭṭhapubbo, ko nu kho maṃ vada-
 tīti“ ākāsaṃ olokonto taṃ. disvā dutiyaṃ g. ā.:

2. Nisamma vattaṃ lokassa vāyāmassa ca devate
 tasmā majjhe saṃuddasmiṃ apassan tīraṃ āyue ti. 122. 20

Ta nīsa -- lokassa 'ti ahaṃ lokassa vattakiriyaṃ disvā upadhāretvā vi-
 harāmi ti a., vāyāmassa ca 'ti⁸ vāyāmassa ca ānisaṃsaṃ⁹ nīsametvā ca viharā-
 mi ti dipetī, tasmā ti yasmā nisamma viharāmi purisaakāro nāma na nassati
 sukhe paṭiṭṭhāpetīti jānāmi tasmā tīraṃ apassanto pi āyūhāmi na ukkaṇṭhāmi ti.

Sā tassa dhammakathaṃ sotukāmā puna g. ā.:

3. Gambhīre appameyyasmiṃ tīraṃ yassa na dissati.
 mogho te purisavāyāmo appatvā va marissasīti. 123.

Ta. appatvā ti tīraṃ appatvā yeva.

Atha naṃ M. „kin nāṃ¹⁰ etaṃ kathesi, vāyāmaṃ katvā
 maranto pi garahato muccissāmi¹¹“ vātvā g. ā.:

¹ Bā maritum. ² Bā dibbasamp --. ³ Bā na labhisāmi. ⁴ Ck^o -kā. ⁵ so all.
 three MSS. for vāya-. ⁶ Ck^o omit vāyāmassacāti. ⁷ Ck^o -sā. ⁸ Bā mōci.

4. Anaṇo nātinam hoti devānam pituno¹ ca so
karam purisakiccāni na ca pacchānutappatīti. 124.

Ta. anaṇo -- hotīti vāyamañ karonto hi nātinam ca devātānañ ca
Brahmuno ca antare anaṇo hoti agārayho ti a.

5. Atha devatā gātham āha:

6. Apāraṇeyyam yañ kammañ aphalañ kilamathuddayañ
tatha ko vāyāmen' attho² maccu yassābhinipattan³ ti 125.

Ta apāraṇeyyan ti vāyāmena matthakañ apāpetabbañ, maccu yassā-
bhinipattan³ ti yassa atthāne vāyāmakaraṇakassa maraṇam eva nipphatti⁴
10 ta. ko vāyāmen' attho.

Evam vutte nañ appaṭṭbhānañ karonto M. upariḡāthā⁵
abhāsi:

6. Apāraṇeyyam accantañ yo viditvāna devate
na rakkhe attano paṇaṃ jaññā so yadi hāpaye. 126.
15 7. Adhippāyaphalañ eke asmim lokasmi⁶ devate
payojayanti kammāni, tāni ijjhanti⁷ vā na vā. 127.
8. Sandiṭṭhikañ kammaphalañ nanu passasi devate
sannā aññe tarān' ahañ tañ ca passāmi santike. 128.
9. So ahañ vāyamiṣṣāmi yathāsattim yathābalañ
20 gacchañ pārañ samuddassa kāsañ⁸ purisakāriyan ti. 129.

Ta. accantañ ti yo idaṃ kammañ viriyam katvāpi nipphadetum na
rakkā accantañ eva apāraṇeyyan ti viditvā caṇḍahatthiādayo apariharanto attano
paṇaṃ na rakkhatti, jaññā -- hāpaye ti so yadi tādisesu thānesu viriyam
hāpeyya jāneyya tassa kusitabhāvassa phalañ, iti tvañ yañ vā tañ vā ni-
25 rattakam vadasīti dipeti, Pāliyañ (add: yañ?) pana jaññā so yadi hāpaye ti
likhitañ tañ Atthakathāsu n' atthi, adhippāyaphalañ ti attano adhippā-
yassa phalañ sampassamānā ekacce purisā kasivapijjādīni kammāni payojenti,
tāni ijjhanti vā na vā ijjhanti, ettha gamissāmi idaṃ uggabessāmi pana kāyā-
kacetasikaviriyañ karontassa tañ ijjhat' eva⁹, tasmā tañ kātum vaṭṭati yevā
30 'ti dasseti, sannā -- han ti aññe janā mahāsamudde sannā nimuggā viriyam
akaronā macchakacchapabhata¹⁰ jāta, ahañ pana ekako va tarāmi, tañ ca
passāmi ti idaṃ pi me viriyaphalañ¹¹ passa, mayā iminā attabbhāvena devatā

¹ Bā - nañ. ² Cks vāya. ³ so Cks; Bā - nipattañ. ⁴ Bā nippanaṃ. ⁵ Bā
uttari. ⁶ all three MSS. - mīm. ⁷ Bā jchanti. ⁸ Bā kassam. ⁹ Cks ijjhanteva,
Bā jchateva. ¹⁰ Bā - bhakkhā. ¹¹ Cks - yañpha.

nāma na dīṭṭhapubbā, so 'haṃ taṃ ca¹ iminā dibbena rūpena mama² santike
ṭhitaṃ passāmi, yathāsattvīm - - laṇ ti attano sattiyaṃ ca balassa ca anurū-
paṃ, kāsaṇ ti³ karissāmi.

Devatā tassa taṃ dalhaṃ⁴ vacanaṃ sutvā thutīm ka-
rontī g. ā.:

5

10. Yo tvaṃ evaṃgate oghe appameyye mahaṇṇave
dhammavāyāmasampanno kammaṇā nāvasīdasi
so tvaṃ tatth' eva gacchāhi yattha te nirato mano 4i. 130.

• Ta. evaṃgate ti evarūpe gambhīre⁵ vitthate, dhamma - - nno ti
dhammavāyāmena samannāgato, kammaṇā ti attano purisakārakammena na⁶ 10
sīdasi, yattha te ti yasmiṃ ṭhāne tava mano nirato tatth' eva gacchā 'ti.

Evaṃ ca pana vatvā „paṇḍita mahāparakkama kuhiṃ taṃ
nemiṭṭhi“ pucchi, Mithilanagaran ti vutte⁷ sā M-aṃ mālākālāpaṃ
viya ukkhipitvā ubhoḥi bāhāhi pariggayha ure nipajjāpetvā piya-
puttakāṃ ādāya gacchantī viya ākāse pakkhandi. M. sattāhaṃ 15
loṇodakena upakkasarīro dibbaphassena phutṭho niddaṃ okkami.
Atha naṃ sā Mithilāṃ netvā ambavane maṅgalasilāpatṭe dak-
khiṇapassena nipajjāpetvā uyyānadevatāhi 'ssa ārakkhaṃ gāhā-
petvā sakatṭhānam eva gatā. Polajanakassa putto n' atthi,
ekā pan' assa dhītā ahosi, sā Sivalidevī nāma paṇḍitā vyattā. 20
Taṃ enaṃ maraṇamañce nipannaṃ pucchiṃsu: „mahārāja
tumhesu devattaṃ⁸ gatesu r. kassa demā⁹“ 'ti. „Mama dhī-
taraṃ S-deviṃ ārādhetuṃ samatthassa¹⁰ yo vā pana caturassa-
pallāṃkassa ussīsakāṃ jānāti yo vā sahasasatthāmaṃ dhanuṃ
āropetuṃ sakkoti yo vā soḷasamahānidhiṃ nīharituṃ sakkoti 25
tassa dehīti“. „Deva tesaṃ no nidhiṇaṃ udānaṃ¹¹ kathethā¹² 'ti.

Rājā:

11. Suriyuggamane nidhi, atho okkamane¹³ nidhi,
anto nidhi bahi nidhi, na anto na bahi nidhi. 131.

¹ Cks tava. ² Cks omit mawa. ³ Ck kāsasantiṃ, C² kāyasatti, B² kassanti. ⁴
C² B² dalha. ⁵ Cks -ra. ⁶ B² nāva. ⁷ Cks omit vutte. ⁸ B² devaṇ. ⁹ B²
dassamā. ¹⁰ B² adde rajjaṇi deha. ¹¹ Cks uddānaṃ. ¹² Cks oggamane.

12. Ārohaṇe mahānidhi, atho orohaṇe nidhi,
caturo ca mahāsālā' samantā yojane nidhi. 132.
13. Dantaggesu mahānidhi vālaḅḅesu ca kebuke
rukkhaggesu mahānidhi, soḷās' ete mahānidhi,
5 saḥassatthāmo pallaṃko Sivalārādhanaena cā 'ti 133.
- Nidhihi saddhiṃ itaresam pi udānaṃ kathesi. Amaccā
rañño accayena tassa matakiccaṃ katvā sattame divase sanni-
patitvā 'nantayimsu: „rañño attano dhītaraṃ ārādhetuṃ samat-
thassa r. dātabban ti vuttaṃ, ko taṃ ārādhetuṃ sakkhissatīti“.
- 10 Te „senāpati vallabho“ ti tassa sāsanaṃ pesesuṃ. So sādhu
'ti rajjathāya rājadvāraṃ gantvā attano t̥hitabhāvaṃ' rājadhi-
tāya ārocāpesi. Sā tassa āgatakāraṇaṃ ñatvā „atthi nu khv-
āssa chattasiriṃ dhāretuṃ dhitīti“ vīmaṃsanatthāya „āgacchatū“
'ti ā. So taṃ sāsanaṃ sutvā taṃ ārādhetaṃ sopānapāda-
15 mūlato paṭṭhāya javena gantvā tassā santike aṭṭhāsi. Atha
naṃ vīmaṃsamānā „mahātale javena dhāvā“ 'ti ā. So
„rājadhītaraṃ tosemi“ vegena pakkhandi. Atha naṃ puna
„ehīti“ ā. So puna javenāgato. Sā tassa dhiṭiyā abhā-
vaṃ ñatvā „ehi pāde me sambhāhā“ 'ti ā. So tassa ārā-
20 dhanatthaṃ nisīditvā pāde sambāhi. Atha naṃ ure pādena
pahāritvā uttānakam pādetvā „imaṃ andhabālapurisaṃ dhitira-
hitam pothetvā gīvāya gahetvā niharathā“ 'ti dāsīnaṃ saññaṃ
adāsi. Tā tathā karimsu. So¹ „kiṃ senāpatīti“ puṭṭho „mā
kathetha, sā' no manussitthīti“² ā. Tato bhaṇḍāgāriko gato, tam
25 pi tath' eva lajjāpesi. Tathā seṭṭhiṃ chattaḅḅaṃ asigḅāhan
ti sabbe lajjāpesi yeva. Atha mahājano mantetvā „rājadhi-
taraṃ tāva ārādhetuṃ samattho n' atthi, . saḥassatthāmaṃ
dhanuṃ āropetuṃ samatthassa dethā“ 'ti ā. Tam pi koci
āropetuṃ nāsakki. Tato „caturassapallaṃkassa ussīsakaṃ
30 jānantassa dethā“ 'ti ā. Tam pi na koci jāni. Tato „soḷasa
mahānidhi' niharituṃ samatthassa dethā“ 'ti. Api' koci nī-

¹ Ck^a -lo. ² B^d āgata-. ³ B^d adds tehi. ⁴ Ck^a omit sū. ⁵ B^d -sittī yakkhinīti.

⁶ Ck^a -dhiṃ, B^d dhi. ⁷ so Ck; C^e topī, B^d topī.

haritum nāsakkhi. Tato „arājakaṃ nāma raṭṭhaṃ pāletum na
 sakkā, kiṃ nu kho kattaḅban“ ti mantayim̐su. Atha ne puro-
 hito ā: „mā cintayissatha, phussarathaṃ¹ nāma vissajjetum
 vaṭṭati, phussarathena² hi vaddharājā sakala-Jambudīpe r.
 kāretum samattho hotīti“. Te „sādhū“³ ti sampaticchitvā na- 5
 garam alaṃkārapetvā maṅgalarathe cattāro kumudavaṇṇe asse
 yojetvā uttarattharaṇaṃ attharitvā pañca rājakakudhabhaṇḍāni
 āropetvā caturaṅginīyā senāya parivārāpesum, sassāmikara-
 thassa turīyāni purato vajjanti assāmikassa pacchato, tasmā
 purohito „turīyāni pacchato vādetthā“⁴ ti. vatvā „suvaṇṇabhim- 10
 kārena rathanandiṃ ca⁵ patodaṃ ca abhisiñcitvā yassa r. kāre-
 tum puññaṃ atthi tassa santikaṃ gacchā“⁶ ti ā. Ratho rāja-
 gehaṃ padakkhiṇaṃ katvā bherivīthiṃ abhirūhi. Senāpatiādayo
 „phussaratho⁷ mama santikaṃ etīti“⁸ cintayim̐su. So sabbesaṃ
 gehāni atikkamitvā nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā pācīnadvārena 15
 nikkhamitvā uyyānābhimukho pāyāsi. Atha naṃ vegena gac-
 chantaṃ disvā „nivattethā“⁹ ti āhaṃsu. Purohito „mā ni-
 vattayittha, icchanto yojanasatam pi gacchatū“¹⁰ ti vāresi. Ratho
 uyyānaṃ pavisitvā maṅgalasilāpaṭṭaṃ padakkhiṇaṃ katvā āro-
 haṇasajjo hutvā aṭṭhāsi. Purohito M-aṃ nipannaṃ disvā 20
 amacce āmantetvā „ambho eko silāpaṭṭe nipannako dissati,
 setacchattānucchavikā pan' assa dhiti atthi vā n' atthi vā na
 jānāma, sace puññaṃ bhavissati na olokessati, kālakaṇṇisatto
 ce bhittatasito utṭhāya kampamāno olokessati, khippaṃ sabba-
 turīyāni paggaṇhathā“¹¹ ti ā. Tāvad eva anekasatāni turīyāni 25
 paggaṇhim̐su, sāgaraghoso viya ahosi. M. tena saddena pa-
 bujjhitvā sīsaṃ vivaritvā olokento mahājanaṃ disvā „setacchat-
 tena me āgatenā bhavitabban“¹² ti sutvā puna sīsaṃ pārupitvā
 parivattitvā¹³ vāmapassena nipajji. Purohito pāde vivaritvā
 lakkhaṇāni oloketvā „tiṭṭhatu, ayaṃ ekadīpo catunnam pi di- 30
 pānaṃ r. kāretum samattho“¹⁴ ti puna turīyāni paggaṇhāpesi.

¹ all three MSS. pu-. ² Ck² pu-. ³ B² rathadhūrañca. ⁴ B² āgacchatūti.

⁵ B² -etvā.

M. mukhaṃ vivaritvā parivattetvā dakkhiṇapassena nipajjitvā mahājānaṃ olokesi. Purohito pariśaṃ assāsetvā añjaliṃ peggayha avakujjo hutvā „utthehi deva r. te pāpuṇātīti“ ā. „Rājā te kuhin“ ti. „Kālakato“ ti. • „Putto vāssa bhātā vā n’
 5 atthīti“. „N’ atthi devā“ ti. • „Sādhu r. kāressāmīti“ utthāya silāpaṭṭe pallamaṃ kenā nisīdi. Atha naṃ tatth’ eva abhisin-cimsu. Mahājanakārājā nāma ahoṣi. So rathavaraṃ abhiruyha mahantena sirivibhavana nagaraṃ pavisitvā nivesanaṃ¹ abhirūhanto „senāpatiādīnaṃ tath’ eva² ṭhānāni hontū“ ti vicā-
 10 retvā mahātalaṃ abhirūhi. Rājadhītā purimasāññāya eva tassa vīmaṃsanatthaṃ ekaṃ purisaṃ ānāpesi: „gaccha rājānaṃ upasaṃkamitvā vadehi: Sīvalidevī taṃ pakkosati, khippaṃ kirā-gacchathā“ ti. Rājā paṇḍito tassa vacanaṃ asuṇanto viya „aho sobhano“ ti pāsādassa vaṇṇaṃ kathesi. So taṃ sāvetuṃ³ asak-
 15 konto gantvā rājadhītāya ārocesi: „ayye so rājā tumhākaṃ vacanaṃ suṇāti pāsādaṃ eva vaṇṇeti tumhe tiṇāya pi na gaṇhātī“⁴. Sā „mahajjhāsaya puriso bhavissatīti“ dutiyam pi tatiyam pi pesesi. Rājāpi attano ruciya pakatigamaṃhena siho viya jambhamāno pāsādaṃ abhirūhi. Tasmim upasaṃkamante rājadhītā
 20 tassa tejena sakabhāvena saṇṭhātum asakkonti āgantvā hattholambakaṃ⁵ ādāsi. So taṃ hatthe olubbha mahātalaṃ abhirūhitvā samussitasetacchatte rājapallamaṃ nisīditvā amacce āmantetvā „ambho atthi pana vo raññā kālaṃ karontena koci ovādo dinno“ ti pucchi. „Āma devā“ ti. „Vadethā“ ti.
 25 „Sīvalideviṃ ārādetuṃ samatthassa r. dātabban ti tena vuttan“ ti. „Sīvalideviyā āgantvā hattholambako dinno, ayaṃ tāva ārādhitā nāma, aññaṃ vadethā“ ti. „Deva caturassapallama-kassa ussisakaṃ jānitum samatthassa r. dethā ti tena vuttan“ ti. Rājā „imaṃ⁶ dujjānaṃ, upāyena pana sakkā jānitum“ ti⁷
 30 sisato suvaṇṇsūciṃ nibaritvā Sīvalideviyā hatthe ādāsi, imaṃ

¹ B⁴ rājani-. ² C². B⁴ tāneva. ³ C² usā-. ⁴ B⁴ tumhākaṃ vacanaṃ tiṇaṃ, viya na gaṇetīti. ⁵ B⁴ hattholampakaṃ. ⁶ B⁴ idaṃ. ⁷ B⁴ adde cintetvā.

thapehīti¹. Sā taṃ gaheṭvā pallamkassa ussīsake thapesi,
 khaggaṃ adāsīti pi vadanti yeva, so tāya saññāya „idaṃ
 ussīsakan“ ti ñatvā kathaṃ asuṇanto viya „kiṃ kathethā“ 'ti
 vatvā puna tehi tathā vutte „na idaṃ jānitum acchariyaṃ,
 etaṃ ussīsakan“ ti vatvā „aññaṃ kin“ ti pucchi. „Deva sa- 5
 hassatthāmaṃ dhanam āropetum samatthassa r. dātum āpa-
 pesi“. „Tena hi āharathā“ 'ti āharāpetvā dhanum āropento
 pallamke yathā nisinno va itthinaṃ kappāsapothanaḍḍhanukam
 viya taṃ āropesi. „Aññaṃ vadethā“ 'ti pucchi. „Soḷasa-
 mahānidhī² niharitum samatthassa r. dethā 'ti tena vuttan“ ti. 10
 Tesam „kiñci udānam³ atthīti“ „āma atthīti“ suriyuggamane
 nidhīti udānam³ kathayimsu. Tassa taṃ suṇantass' eva gaga-
 natale cando viya so attho pākaṭo ahosi. Atha ne āha: „ajja
 bhaṇe velā n' atthi, sve nidhiṃ gaṇhissāmā“ 'ti. So punadvase
 amacce sannipātetvā pucchi: „tumhākaṃ rājā paccekabuddhe 15
 bhojesīti“. „Āma devā“ 'ti. So cintesi: „suriyo ti nāyaṃ
 suriyo, suriyasadisattā pana paccekabuddhā suriyā nāma, tesam
 paccuggamanatthāne nidhinā bhavitabban“ ti. Tato rājā
 „paccekabuddhesu āgacchantesu paccuggamanam karonto kata-
 ratthānam gacchatīti“ pucchitvā „asukatthānam nāmā“ 'ti vutte 20
 „taṃ thānam khanitvā⁴ nidhiṃ niharathā“ 'ti niharāpesi, „ga-
 manakāle anugacchanto kattha thatvā uyyojesi“ pucchitvā
 „asukatthāne nāmā“ 'ti vutte „tato dhanam niharathā“ 'ti nī-
 harāpesi. Mahājano ukkuṭṭhisahassāni pavattento „suriyugga-
 mane“ ti vuttatā suriyuṭṭhānadisāya khanantā⁵ vicariṃsu, 25
 „okkamane“ ti vuttatā suriyatthagamanadisam⁶ khanantā⁴ vi-
 carimsu. „Idam pana dhanam, idh' eva aho acchariyaṃ“ ti pīti-
 somanassaṃ pavedesi⁷, „anto nidhīti“ rājagehe mahādvārassa
 anto ummāranidhiṃ niharāpesi, „bahi nidhīti“ bahi ummāra-
 nidhiṃ⁸ niharāpesi, „na anto na bahīti“ heṭṭhāummārato⁹ nī- 30

¹ Ck^s -dhiṃ, Bd^s -dhi. ² Ck^s uddānam. ³ C^s Bd^s khañi-. ⁴ Bd^s khan-. ⁵
 Ck^s ogga-. ⁶ Bd^s -tthaṅga-. ⁷ Bd^s pavattayimsu. ⁸ Ck^s ummārā, Bd^s ummā-
 rānidhi. ⁹ Bd^s adda nidhi.

harāpesi, „ārohaṇe“ ti maṅgalaḥatthiārohaṇakāle suvaṇṇanisseṇi,
 attharaṇaṭṭhānato¹ nīharāpesi, „atho orohaṇe“ ti hatthikkham-
 dhato orohaṇaṭṭhānā² nīharāpesi, „cattāro ca mahāsālā“ ti
 bhūmiyaṃ kataupaṭṭhānaṭṭhāne³ s’risayanassa cattāro pādā⁴ sāla-
 5 mayā, tesam heṭṭhā ca catasso nīdhikumbhiyo nīharāpesi, „sa-
 mantā yojane“ ti yojanaṃ nāma rathayugaṃ⁵, sirisayanassa
 samantā yugappamānato nīdhikumbhiyo nīharāpesi, „dantaggesu
 mahānidhīti“ maṅgalaḥatthiṭṭhāne, tassa dinnam⁶ dantānaṃ
 abhimukhaṭṭhānato dve nidhī⁷ nīharāpesi, „vālaggesū“ ti
 10 maṅgalaṭṭhāne⁸, tassa vāladhisammukhaṭṭhānato⁹ nīharā-
 pesi, „kebuke“ ti kebukaṃ vuccati udakaṃ, maṅgalapokkhara-
 ñito udakaṃ nīharāpetvā nīdhim dassesi, „rukkhaggesu mahā-
 nidhīti“ tassa uyyāne va mahāsālarukkhamaṇḍale tītamajjhan-
 tikaṃmaye parimaṇḍalāya rukkhacchāyāya anto nīdhikumbhiyo
 15 nīharāpesi. Evaṃ soḷasa nidhī¹⁰ nīharāpetvā, „idam kiṇci
 atthīti“ ā. „N’ atthi devā“ ti. Mahājano hatthetuttho ahoṣi.
 Rājā „idaṃ dhanam dānamukhe vikirissāmi“ nagaramaṃ
 c’ eva catūsu dvāresu cā ti pañca dānasālā karetvā mahādānam
 paṭṭhapesi. Kāḷacampānagarato mātaraṇ ca brāhmaṇaṇ ca
 20 pakkosāpetvā mahantaṃ sakkāram akāsi. Tassa taruṇarajje
 yeva sakalam Videharaṭṭham¹¹, Ariṭṭhajanakaraṇṇo kira putto
 Mahājanakarājā nāma r. kareti. „Paṇḍito kira rājā, passis-
 sāma nan“ ti dassanaṭṭhāya sakalanagaram¹² saṃkhubbitaṃ
 ahoṣi, tato tato bahuṃ paṇṇākāraṃ gahetvā āgamiṃsu¹³, na-
 25 gare mahācāpaṇaṃ sajjayimṃsu, rājanivesanaṃ hatthatharā-
 dīhi santharitvā gandhadāmaṃmālādāmāni osāretvā vipakkinṇa-
 lājakusumavāsadhūpandhakāraṃ karetvā nānappakārakaṃ pāna-
 bhojanaṃ upaṭṭhapesuṃ, raṇṇo paṇṇākārathāya rajatasuvaṇṇa-
 bhājanādisu nānappakārāni khādaniyabhojanīyapānaphalaādīni

¹ Bā adds nidhī. ² Bā -nato nīdhim. ³ Ck^s omit ṭṭhāna. ⁴ Bā maṇḍapādā-.

⁵ Bā rathayugappamāṇam. ⁶ Bā dinnam. ⁷ Ck^s nidhī, C^s nīdhim, Bā nīdhim, omitting dve. ⁸ Ck^s maṅgalahacca-, Bā maṅgalahatthi-. ⁹ Ck^s nidhīm, Bā mahā-
 nidhiyo. ¹⁰ so Ck^s; Bā sakalavideharaṭṭhe. ¹¹ so Bā; Ck^s omit sa-. ¹² Ck^s ag-.

•gahetvā tattha tattha samparivāretvā aṭṭhaṃsu, ekato amacca-
maṇḍalam' nisīdi ekato brāhmaṇagaṇo ekato seṭṭhiādayo ekato
uttamarūpadharā nāṭakittḥyo¹, brāhmaṇasotthikārā mukhamāṇ-
galikā maṇḍalagītādīsu kusaḷā gītādīni pavattayīmsu, anekasa-
tāni turīyāni vajjīmsu², rājarīvesanaṃ Yugandharasāgarakuc- 5
chiyaṃ viya ekaninnādaṃ, olokitolokitattḥānaṃ kampati. M.
setacchattassa heṭṭhā rājāsane nisinno Sakkasirisadisāṃ ma-
hantaṃ sirivilāsaṃ oloketvā attano mahāsamudde katāvāyāmaṃ
anussari, ath' assa „virīyaṃ nāma kattabbayuttakaṃ, sac'
āhaṃ mahāsamudde virīyaṃ na karissaṃ imaṃ³ saṃpattim⁴ 10
alabhissan“ ti taṃ vāyānam anussarantassa pīti uppajji, so
pītivegena udānaṃ udānento āha:

14. Āsimseth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (IV ²⁶⁰/₂₁)
passāmi vo 'haṃ attānaṃ, yathā icchīm tathā ahu. 134.
15. Āsimseth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, 15
passāmi vo 'haṃ attānaṃ udakā thalam ubbhataṃ. 135.
16. Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito,
passāmi vo 'haṃ attānaṃ, yathā icchīm tathā ahu. 136.
17. Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito,
passāmi vo 'haṃ attānaṃ udakā thalam ubbhataṃ. 137. 20
18. Dukkḥūpanīto⁵ pi naro sapaṇṇo
āsaṃ na chindeyya sukhāgamāya,
bahū hi phassā ahitā hitā ca,
avitakkitā maccum upabbajanti. 138.
19. Acintitā pi bhavati, cintitā pi vinassati, 25
na hi cintāmayā bhogā itthiyā purisassa vā ti. 139.

Ta. na nibbindeyyā 'ti virīyaṃ karonto na nibbindeyya, yathā icchīm
ti rājabhāvaṃ icchīm, tath' eva jāto 'mhi, ubbhataṃ ti nīhataṃ, dukkhū-
panīto⁶ ti kāyīkacetāsikena dukkhena puṭṭho⁷ 'smīti a., ahitā cā 'ti duk-
khaphassā ahitā sukhaphassā hitā, avitakkitā ti avitakkitāro acintetāro, i. v. h.: 30
tesu phassesu ahitaphassena puṭṭhā⁸ sattāhitaphassāpi⁹ atthi¹⁰, virīyaṃ karontā¹¹

¹ Ck vajjayīmsu, Bd pavajjīmsū. ² Ck imā, Bd na imā. ³ Ck -tti. ⁴ Bd
dukkhapaṇḍito. ⁵ so all three MSS. ⁶ Ck puṭṭha. ⁷ all three MSS. -ssu. ⁸
Ck attha, Bd add ti. ⁹ Bd -tānaṃ.

taṃ pi (add: na?) pāpuṇantīti 'acintetvā viriyam na karonti, te imasā' atthassa avitakkatā¹ acintitāro hitaphassaṃ alabbhivā va macceṃ upabbajanti maraṇam pāpuṇanti, tasmā viriyam kattabbam eva 'ti, acintitam pīti imesaṃ sattānaṃ acintitam pi hoti cintitaṃ pi nassati, mañāpī² hi ayujjhivā va r. labhissāmīti
 5 idam acintitaṃ Suvapnabhūmito dhanam āharitvā yujjhivā³ ganhissāmīti pana cintitaṃ, idāni pana me cintitaṃ naññam⁴ acintitaṃ jātaṃ, na hi cintāmayā ti sattānaṃ hi bhogā cintāya anuppaljanato cintāmayā nāma na honti, tasmā viriyam eva kattabbam viriyavato hi acintitaṃ hotīti.

So tato dasa rājadharmame akopetvā dhammena⁵ r. kāresi
 10 paccekabuddhe ca upatthāsi. Aparabhāge Sīvalidevī dhañña-
 puññalakkhaṇam puttaṃ vijāyi, Dīghāvukumāro ti 'ssa nāmaṃ,
 kariṃsu. Tassa vayappattassa rājā uparajjam datvā⁶ ekadiva-
 saṃ uyyānapālena phalāphalesu c' eva nānāpupphesu cābha-
 tesu⁷ tāni disvā tuṭṭho tassa sammānam karetvā „samma uy-
 15 yānapāla uyyānam passissāmi, alaṃkārapehi taṃ“ ti ā. So
 „sādhū“ 'ti tathā katvā rañño nivedesi. So hatthakkhandha-
 varagato mahantena parivārena uyyānadvāram pāruṇi, tattha
 ca dve ambā nīlobhāsā⁸, eko aphalo, eko phaladharo so pana
 atimadhuro, raññā⁹ ambaphalassa¹⁰ na¹¹ paribhuttatā tato koci
 20 phalaṃ gahetuṃ na ussahati, rājā hatthikkhandhagato ya tato
 ekaṃ phalaṃ gahetvā paribhuñji, tassa taṃ jivhagge thapita-
 mattam eva dibbojā¹² viya upatthāsi, so „nivattanakā¹³ bahum
 khādissāmīti“ cintesi, „raññā aggaphalaṃ paribhuttaṃ¹⁴ ti natvā
 uparajjam ādikatvā antamaso hatthimendāpi gahetvā paribhuñ-
 25 jiṃsu, phalaṃ alabhantā daṇḍehi sākā bhinditvā nippattaṃ
 akāṃsu, rukkho obhaggavibhaggo atthāsi, itaro pana maṇi-
 pabbato viya vilāsamāno¹⁵ thito. Rājā uyyānā nikkhamanto
 taṃ disvā „idaṃ kin“ ti amacce pucchi. „Devena aggaphalaṃ
 paribhuttaṃ ti mahājanena vilutto devā“ ti. „Imassa pana n'
 30 eva pattaṃ na vaṇṇo khīṇo“ ti. „Nipphalatāya na khīṇo
 devā“ ti. Rājā samvegaṃ paṭilabhitvā „ayaṃ rukkho nip-

¹ B^d -lāro. ² B^d adds pīti santakam rajjam. ³ B^d adds sarvāna. ⁴ B^d adds
 sattavassasahassāni rajjam kāresi so. ⁵ Ck mahātesu. ⁶ all three MSS. ni-
⁷ Ck -o. ⁸ Ck -laṃ. ⁹ B^d a. ¹⁰ Ck -jo. ¹¹ so all three MSS.

phalatāya nilobbhāso¹ t̥hito, ayaṃ phalatāya obhaggavibhaggo
 t̥hito, idam pi r. phalitarukkhasadisam, pabbajjā nipphalaruk-
 khasadisā, sakiñcanass'²eva bhayaṃ nākiñcanassa, ahaṃ
 phalarukkho viya ahutvā 'nipphalarukkhasadiso bhavissāmi,
 sampattim chaddetvā nikkhamma pabbajissāmi³“ dalhaṃ katvā⁵
 manam adhiṭṭhahitvā nagaram pavisitvā pāsādadvāre t̥hito va
 senāpatim pakkosāpetvā „mahāsenāpati ajjato² patṭhāya bhatta-
 hārakaṃ c' eva mukhodakadantakatṭhadāyakaṃ c' ekaṃ upatṭhā-
 kaṃ t̥hapetvā aññe maṃ datṭhum mā labhantu, porāṇakavi-
 nicchayāmacce gahetvā r. anusāsatha, ahaṃ ito patṭhāya ma-
 hātale⁴ samaṇadhammaṃ karissāmi⁶“ vatvā pāsādam āruya
 ekako va samaṇadhammaṃ akāsi. Evaṃ kāle gate mahājano
 rājāṅgaṇe sannipatitvā M-am adisvā „na no rājā porāṇako
 viyā“⁷ ti vatvā gāthadvayam āha:

20. Apurāṇaṃ vata bho rājā sabbabhummo disampati¹⁵
 nājja nacce nisāmeti na gīte kurute mano. 140.
 21. Na mige na⁴ pi uyyāne na⁴ pi haṃse udikkhati,
 mūgo va tuṇhīm āsīno⁵ na attham anusāsati. 141.

Ta. mige ti sabbasaṅgāhikavacanam, pubbe hatthim yujjhāpeti meṇḍe
 yujjhāpeti ajja te pi na oloketi a., uyyāne ti uyyāne pi⁶ uyyānakijam⁷ nā-
 nubhoti, haṃse ti padumasañchannāsu uyyānapokkharāṇesu haṃsagaṇam na
 oloketi mūgo vā⁸ ti.

Bhattahārakaṃ kira upatṭhākaṃ ca pucchimsu: „rājā
 tumhehi saddhim kiñci mantetīti“. Te „na mantetīti“ vadimsu.
 Tasmā evam āhaṃsu: „rājā kāmesu analliyantena vivekanin-
 nena cittena kulūpakapaccekabuddhe anussaritvā 'ko nu kho
 me tesaṃ sīlādiguṇayuttānaṃ akiñcanānaṃ vasanaṭṭhānaṃ
 ācikkhissatīti' tīhi gāthāhi udānaṃ udānesi“:

22. Sukhākāmā rahosilā vadhābandhā uparata¹
 kesā nu ajja ārāme daharā vuddhā ca acchare. 142. 30

¹ all three MSS. ni-. ² Ck² ajjame ³ Bā upari pāsādatale. ⁴ Bā nā. ⁵ Bā
 tuṇbībūto²si. ⁶ Bā omits u-pi ⁷ Ck² -namkī-.

22. Atikkantavanathā¹ dhīrā² namo tesam mahesinam
ye ussukkamhi lokamhi viharanti anussukā. 143.
23. Te chetvā maccuno jālam taṇṭam māyāvino dāḥam
chinnālayattā³ gacchanti, ko tesam gatim āpaye⁴ ti. 144.

5 Ta. sukhakāmā ti nībbānasukhakāmā, rahosilā ti paṭichannasilā na
attano guṇapakāsaṇā, daharā vuddhā cā 'ti daharā c' eva mahallakā ca,
acchare ti vasanti, tass' eva tesam guṇo anussarantassa mahāpīti uppajji, aha
pallamkato utthāya uttarasibhaṇḍaram vivaritvā uttaradisābhimukho siraṣi añ-
jalim patitthāpetvā evarūpehi guṇehi samannāgatā paccekabuddhā ti namassa-
māno⁵ atikkantavanathā⁶ ti ādim ā.; ta. atī--thā 'ti pahīnatāṇhā, mahe-
10 sinan ti mahante sīlakkhandhādayo esitvā phītanam, ussukkamhīti rāgādīhi
ussukkam āpanne, maccuno jālam ti Killesamāreṇa pasāritam, taṇhājālam,
taṇṭam māyāvino ti atimāyāvīno, ko tesam gatim āpaye⁷ ti ko ma-
tesam paccekabuddhānam nīvasanattāṇam pāpeyya, gahetvā gaccheyya⁸ 'ti a.

15 Tassa pāsāde yeva samānadharmam karontassa cūttāro
māsā atītā, ath' assa ativiya pabbajjāya cittaṃ nami, agāram
Lokantarikanirayo viya khāyi, tayo bhāvā⁹ adittā viya upatthā-
himsu. So pabbajjābhimukhena cittaṇa „kadā nu kho imam
Sakkabhavanam viya alamkatapaṭiyattam Mithilam pahāya
20 Himavantam pavisitvā pabbajitavesagahanakālo mayham bha-
vissatīti“ cintetvā Mithilavaṇṇanam nāma ārabhi¹⁰:

22. Kadāham Mithilam phītam viśālam sabbatopabham⁹
pahāya pabbajissāmi, tam kadāssu bhavissati. 145.
23. Kadāham Mithilam phītam vibhattam bhāgaso mitam
25 pahāya pabbajissāmi, tam kadāssu bhavissati. 146.
27. Kadāham Mithilam phītam bahupākāratoranam¹⁰ etc. 147.
28. Kadāham Mithilam phītam dāḥamattālakotthakam etc. 148.
29. Kadāham Mithilam phītam suvibhattam mahāpatham etc. 149.
30. Kadāham Mithilam phītam suvibattantarāpanam etc. 150.
31. Kadāham Mithilam phītam gavāssarathapīḍitam etc. 151.

¹ Ck -tavattā, Bā -tavadhā. ² Ck Bā dhīrā. ³ Ck -ji-, Bā santālayantā. ⁴ Bā
pāpaye. All three MSS. divide these 6 half-stanzas into 3 verses, they
ought perhaps to be divided into 2 verses. ⁵ Ck -nā. ⁶ Bā -tavadhā. ⁷ Bā
pāpaye. ⁸ Ck -iti. ⁹ Ck -paham. ¹⁰ Ck bahalapa-.

33. Kadāham Mithilaṃ phītaṃ āramavanamāliniṃ etc. 152.
 34. Kadāham Mithilaṃ phītaṃ uyyānavanamāliniṃ etc. 153.
 35. Kadāham Mithilaṃ phītaṃ pāsādavanamāliniṃ etc. 154.
 36. Kadāham Mithilaṃ phītaṃ tipuraṃ¹ rājabandhuniṃ
 māpitaṃ Somanassena Vedehena yasassinā 5
 pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 155.
 37. Kadāham Vedeha phīte nicite dhammarakkhite
 pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 156.
 38. Kadāham Vedeha phīte ajeyye dhammarakkhite etc. 157.
 39. Kadā antepuraṃ rammaṃ vibhattaṃ bhāgaso mitaṃ etc. 158. 10
 40. Kadā antepuraṃ rammaṃ sudhāmattikalepanaṃ etc. 159.
 41. Kadāham² kuṭāgāre³ vibhatte bhāgaso mite etc. 161.
 42. Kadāham kuṭāgāre³ sudhāmattikalepane etc. 162.
 43. Kadāham kuṭāgāre³ sucigandhe manorame etc. 163. 15
 44. Kadāham kuṭāgāre litte candanaphosite⁴ etc. 164.
 45. Kadāham suvaṇṇapallaṃke⁵ gonake⁶ cittasanthate etc. 165.
 46. Kadāham kappāsakoseyyaṃ⁷ khomakoṭumbarāni ca etc. 166.
 47. Kadāham pokkharāṇi⁸ rammā cakkavākūpakūjita (IV. $\frac{259}{1}$)
 maṇḍālakehi sañchannā padumuppalakehi ca etc. 167. 20
 48. Kadāham⁹ hatthigumbe⁸ sabbālaṃkārabhūsite
 suvaṇṇakacche mātaṅge
 hemakappanavāsase⁹ (Cfr. V. $\frac{259}{27}$). 168.
 49. Ārūlhe gāmaṇīyehi tomaramkusapāṇihi
 pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 169. 25
 50. Kadāham¹⁰ assagumbe⁸ sabbālaṃkārabhūsite
 ajāniyye¹¹ va jātiyā sindhave siḡhavāhane (Cfr. V. $\frac{260}{3}$). 170.
 51. Ārūlhe gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi¹¹
 pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 171.

¹ Ck ratipuraṃ, Bđ tipuraṃ. ² read: kadā ahaṃ. ³ Bđ adds ca. ⁴ Bđ -pusite.
⁵ 50 Bđ for sonṇa? Ck omīti suvaṇṇa. ⁶ Bđ gon-. ⁷ Ck -ā, C⁸ -a, Bđ -saṃko-
 seyyaṃ. ⁸ Bđ -ni, Ck⁹ -niyo. ⁹ Bđ -kappanivāsase, Ck -kappamāsaye, C¹⁰ -kappana-
 vāsaye. ¹⁰ all three MSS. -yyā. ¹¹ Bđ indiyācāpadhārihi, Ck illiyo-, C¹² illiso-.

59. Kadāhaṃ rathasenīyo sannaddhe ussitaddhaje (Cfr. V. ²⁶²/₇),
dīpe atho pi veyyagge sabbālaṃkārabhūsite 172.
60. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi¹ vammīhi
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 173.
- 5 61. Kadāhaṃ sovaṇṇe² rathe sannadhe ussitaddhaje
dīpe atho pi veyyaghe sabbālaṃkārabhūsite 174.
62. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi¹ vammīhi
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 175.
63. Kadāhaṃ sajjhurathe³ sannadhe ussitaddhaje
10 dīpe⁴ atho pi veyyagge sabbālaṃkārabhūsite 176.
64. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 177.
65. Kadāhaṃ assarathe³ sannaddhe ussitaddhaje
dīpe atho pi veyyaghe sabbālaṃkārabhūsite 178.
- 15 66. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 179.
67. Kadāhaṃ ottharathe³ sannaddhe ussitaddhaje etc. 180.
68. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 181.
69. Kadāhaṃ goṇarathe³ sannaddhe ussitaddhaje etc. 182.
70. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi⁵ etc. 183.
- 20 71. Kadāhaṃ aṇṇarathe sannaddhe ussitaddhaje etc. 184.
72. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 185.
73. Kadāhaṃ meṇḍarathe sannaddhe ussitaddhaje etc. 186.
74. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 187.
75. Kadāhaṃ migarathe sannaddhe ussitaddhaje etc. 188.
- 25 76. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 189.
77. Kadāhaṃ hatthārūhe¹ sabbālaṃkārabhūsite
nīlavammadhare sūre tomaraṃkusapāṇine⁶
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 190.
78. Kadāhaṃ assārūhe⁶ sabbālaṃkārabhūsite
30 nīlavammadhare sūre illiyācāpadhārine⁷
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 191.

¹ Bā suvaṇṇa. ² Bā adds ca. ³ Ck^a gorathe, Bā adds ca. ⁴ Bā -rūlhe. ⁵ Bā
-no. ⁶ Bā -rūlhe. ⁷ Ck^a illiyā-, Bā indriyā - - no.

79. Kadāhaṃ dhanuggahe sabbālaṃkārabhūsite
 • nīlavammadhare sūre cāpahatthe kalāpine¹
 pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 192.
79. Kadāhaṃ rājaputte sabbālaṃkārabhūsite
 cittavammadhare sūre kañcanāveḷadharine² etc. 193. 5
74. Kadāhaṃ ariyagaṇe vatthavante³ alaṃkate
 haricandalittāṅge Kāsi-kuttamadhārine⁴ etc. 194.
75. Kadā sattasatā bhariyā sabbālaṃkārabhūsitā
 pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 195.
-
76. Kadā sattasatā bhariyā susaṇṇā tanumajjhima⁵ etc. 196. 10
77. Kadā sattasatā bhariyā assavā piyabhāṇinī⁶ etc. 197.
78. Kadā sataphalaṃ⁷ kaṃsaṃ sovaṇṇaṃ satarājikaṃ⁸ etc. 198.
79. Kadāssu maṃ hatthigumbā sabbālaṃkārabhūsitā
 suvaṇṇakacchā mātaṅgā hemakappanavāsasā⁹ 199.
80. Ārūlhā gāmaṇīyehi tomaraṃkusapāṇihi 15
 yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 200.
81. Kadāssu maṃ assagumbā sabbālaṃkārabhūsitā
 ajāṇiyyā va¹⁰ jātiyā sindhavā sīghavāhana¹¹ 201.
82. Ārūlhā gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi¹²
 yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 202. 20
83. Kadāssu maṃ rathasenī¹³ sannaddhā ussitaddhajā
 dīpā atho pi veyyagghā sabbālaṃkārabhūsitā 203.
84. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi
 yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 204.
85. Kadāssu maṃ sovaṇṇarathā¹⁴ sannaddhā ussitaddhajā 25
 dīpā atho pi veyyagghā sabbālaṃkārabhūsitā 205.
86. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammūhi
 yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 206.

¹ B⁴ - na. ² C² - meja-. B⁴ - velladharīno. ³ B⁴ vattīlabandhe. ⁴ so C²; C² - tūḷhama-. B⁴ - vatthāpadhāriṇo. ⁵ B⁴ - ni, C² - na. ⁶ B⁴ satabalaṃ, C² - sana-
 phalaṃ. ⁷ C² - kate-. ⁸ C² - viṣavā, B⁴ - nīvāsasā. ⁹ C² - ca. ¹⁰ C² - hīnā.
¹¹ C² - illiyā, B⁴ - indiyā. ¹² B⁴ - seniyā. ¹³ B⁴ - suvaṇṇa-.

87. Kadāssu maṃ sajjhurathā sannaddhā ussitaddhajā
dīpā atho pi veyyagghā sabbālaṃkārabhūsitā 207.
88. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi
yantam maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 208.
89. Kadāssu maṃ assarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 209.
90. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 210.
91. Kadāssu maṃ oṭṭharathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 211.
92. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 212.
93. Kadāssu maṃ goṇarathā¹ sannaddhā ussitaddhajā etc. 213.
94. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 214.
95. Kadāssu maṃ aṇarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 215.
96. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 216.
97. Kadāssu maṃ meṇḍarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 217.
98. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 218.
99. Kadāssu maṃ migarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 219.
100. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 220.
101. Kadāssu maṃ hattharūhā sabbālaṃkārabhūsitā
nīlavammadharā sūrā tomaraṃkusapāṇino
yantam maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 221.
102. Kadāssu maṃ assarūhā sabbālaṃkārabhūsitā
nīlavammadharā sūrā illiyācāpadhārino²
yantam maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 222.
103. Kadāssu maṃ dhanuggahā sabbālaṃkārabhūsitā
nīlavammadharā sūrā cāpahatthā kalāpino etc. 223.
104. Kadāssu maṃ rājaputtā sabbālaṃkārabhūsitā
cittavammadharā sūrā kañcanāveḷadhārino³ etc. 224.
105. Kadāssu maṃ ariyagaṇā vatthavantā⁴ alaṃkatā
haricandanalittaṅgā Kāsi-kuttamadhārino⁵ etc. 225.
106. Kadāssu maṃ sattasatā bhariyā⁶ sabbālaṃkārabhūsitā
yantam maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 226.

¹ Goṇarathā. ² Ck illiyā. B¹ indiyā. ³ B¹ -veḷā. ⁴ B¹ vatthavanta. ⁵ B¹ kañcanāveḷā. ⁶ sp all three MSS. for kadā sattasatā bhariyā.

107. Kadā' sattasatā bhariyā susaṇṇā tanumajjhimā
• yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 227.
108. Kadā sattasatā bhariyā¹ asṣavā piyabhāṇini² etc. 228.
109. Kadā pattaṃ gaḥetvāna mūḍo saṃghāṭipāruto
piṇḍikāya carissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 229. 5
110. Kadāhaṃ paṃsukulānaṃ ujjhitānaṃ mahāpathe
saṃghāṭiṃ dhārayissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 230.
111. Kadā sattāhasammeghe ovaṭṭe³ allacīvaro
piṇḍikāya carissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 231. •
112. Kadāhaṃ sabbāhaṃ⁴ ṭhānaṃ⁵ rukkhārukkhaṃ vanāvanaṃ 10
anapekho viharissāmi⁶, taṃ kadāssu bhavissati. 232.
113. Kadāhaṃ giriduggesu pahīnabhayabheravo
adutiyo⁷ viharissāmi⁸, taṃ kadāssu bhavissati. 233.
114. Kadā vīṇaṃ virujako⁹ sattatantimanoramaṃ •
cittaṃ ujum karissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 234. 15
115. Kadāhaṃ rathakāro va parikantaṃ¹⁰ upāhanaṃ
kāmasaṃyojane checchaṃ¹¹ ye dibbe ye ca mānuse ti. 235.

Ta. kadā ti kālapaṇivakko, phītan ti vatthūlāṃkāradīhi pupphitaṃ, sabbatopabbhaṇaṃ ti samantato alaṃkārobhāssayuttaṃ, taṃ kadāssu bhavissati ti taṃ evarūpaṃ negaraṃ pahāya pabbajanaṃ kadā nāma bhavissati, vi- 20
bhattaṃ - mitaṃ ti chehehi negaramāpakehi rājanivesanādīnaṃ vasena vi-
bhattaṃ dvāravāṭhīnaṃ vasena koṭṭhāsato mitaṃ, bahalapakāratōraṇaṃ ti
bahalena puthulena pakārena o' eva dvāratōraṇehi ca samannāgataṃ, daḥha-
maṭṭālakāna ti daḥhehi aṭṭālakehi ca dvārakoṭṭhakehi ca samannāgataṃ, piṭi-
tan ti samākiṇṇaṃ, tipuraṇa ti tīhi purehi samannāgataṃ, tipākāraṇa ti a. 25
tipūraṇa vā tikkhattum puppaṇa ti a., rājabaṇḍhuniṇa ti rājāṇātakehi eva
tikkhattum puppaṇa, Somaṇassenā¹ ti evaṃnāmakena Vīdeharājēna, nicēte
ti dhaṇḍanīyādiṣaṃpanne, ajeyye ti paccāmittehi ajetabbe, candanaphosite
ti lohitaṇḍanāneṇa pariṇphosite, koṭṭumbarāṇi¹¹ Koṭṭumbararāṭṭhe uṭṭhita-
vatthāni, haṭṭhigumbā ti haṭṭhighaṭṭāyo, hemakappanavāsaṇe¹² ti hema- 30
mayena sīḍāṃkārasaṃkhātēna kappaneṇa hemajālēna ca samannāgate, gāmaṇi-

¹ Bā kadāssamaṇa. ² Cks -no, Bā -ni. ³ Ck ovaṭṭo; Bā ovaṭṭo ⁴ Bā -tta. ⁵ Cks
sabbaharū ṭhānaṃ, Bā gantvāna. ⁶ Bā gamissāmi. ⁷ Ck du-. ⁸ Ck vināvaru-
jako, Ck virujajako, Bā vīṇaṃ virujjako. ⁹ Ck pariyanakam, Ck pariyanam.
¹⁰ Ck phajjā, Ck phajjā, Bā chetvā. ¹¹ Bā kodu- ¹² Cks -vāsaṇe, Bā
-kappanavāsaṇe.

yehīti hatthācariyehi, ajānīyā va jatīyā ti jātiyā kārapākārapajānanatīyā
 ajānīyā va¹ tādīsānaṃ assānaṃ gumbhe, gamaṇīyehi² assācariyehi, illīyā-
 cāpadhārihīti³ illī ca ācāpaṇ ca⁴ dhārentehi, rathasenīyo ti rathaghatāyo,
 sannaddhe ti suttusannaddhe, dīpe atho pi veyyagge⁵ ti dīpīvyagga-
 camma-parikkhitte, gāmaṇīyehi⁶ ratthācariyehi, sajjhurathe ti rajatarathe
 5 ajarathamēṇḍaratham'garathe sobhanatthāya yojenti, ariyagaṇe ti brāhmaṇa-
 gaṇe, te kira tadā ariyācārā ahesuṃ, tena te evam āha, haricandanalit-
 taṅge ti kaṭicanavaṇṇeṇa candaneṇa litta-sarīre, sattasatā bhariyā ti piya-
 bhariyā yeva sandhāyāha, susaṇṇā ti susaṇṇātā, assavā ti vacanakārikā,
 10 sataphaḷan ti phalasatena suvaṇṇassa⁷ kāritam, kaṃsan ti pātīm, satarā-
 jikan⁸ ti piṭṭhīpasse rājisatena samannāgataṃ, yantaṃ man ti anittigandhe
 vanasandā ekakam eva gacchantam maṃ kadā nu te nānugamissanti, sattāha-
 sammeghe ti sattāhaṃ samuṭṭhite meghe, sattāhavadallike⁹ ti ā, sebbāhaṃ
 ti sabbam divasaṃ¹⁰, rujaḷo¹¹ ti vīṇāvādako, kāmasaṃ yojane ti kāmasaṃ
 15 yojanaṃ, dibbe ti dibbaṃ, mānuse ti manussaṃ.

So kira dasavaṇṇasahasassāyukakāle nibbatto sattavassa,
 sahasānaṃ r. kāretvā tivassasahasassāvasiṭṭhe āyukamhi pabbajito,
 pabbajanto pan' esa uyyānadvāre ambarukkhassa dīṭṭhakālato
 patthāya cattāro māse agāre vasitvā „imamhā vesā pabbajita-
 20 veso ca varataro, pabbajissāmiti“ cintetvā upatthakam rāha-
 sena ānāpesi: „tāta kañci ajānāpetvā antaraṇato, kāsāya-
 vatthāni c' eva mattikāpattaṃ ca āharā“ ti. So tato akāsi.
 Rājā kappakam pakkosāpetvā kesamassuṃ oharāpetvā kappā-
 kam uyyojetvā ekam kāsāvaṃ nivāsesi ekam pārupi ekam
 25 amse akāsi; mattikāpattam pi thavikāya osāretvā¹² amse laggesi,
 tato kattaradaṇḍam gahetvā mahātale katipayavāre pacceka-
 Buddhalīhāya aparāparam caṃkami, so taṃ divasaṃ tatth' eva
 vasitvā punādivase suriyuggamanavelāya pāsādā otaritum
 ārabhi. Tadā Sivalidevī tā sattasatā vallabhitthīyo pakkosā-
 30 petvā „ciradīṭṭho no rājā, cattāro māsā atīṭā, aṇṇaṃ nam pās-
 sissāma, sabbā alamkaritvā yathābalaṃ itthikuttabhāvaṇṇāse¹³
 dassetvā kilesabandhanena bandhitum vāyameyyātha“ ti yātvā
 alamkatapaṇiyattāhi tāhi saddhim „rājānaṃ paasissāmiti“¹⁴ pā-

¹ Ck^o ca; Bā nāma. ² Bā indiyā. ³ so Ck^o; Bā indiyā ca cāpāṇa. ⁴ Bā
 anena. ⁵ Ck^o satarāṇīyan. ⁶ Ck^o -vajjalike, Bā -vaḍḍale. ⁷ Ck^o sabbāhaṃ.
 Bā sabbasatā ti sabbadi-. ⁸ so C; Ck^o rajako, Bā virujako. ⁹ Ck^o sabbasatā. ¹⁰
 Bā -kuttāhāsevi-. ¹¹ Bā -māti.

sādaṃ abhirūhanti taṃ otarantaṃ dīsvāpi na sañjāni, „rañño
ovādaṃ dātuṃ āgato paccekabuddho bhavissatīti“ saññāya van-
ditvā ekamāntaṃ atthāsi. M. pi pāsādā otari. Itarā pāsādaṃ
abhirūhitvā sirisayanapiṭṭhe rañño bhamaravaññe¹ kese ca pasā-
dhanabhaṇḍakaṇ ca disvā „na² so paccekabuddho, amhākaṃ
piyasāmiko bhavissati, etha, naṃ yācitvā nivattessāmīti“ ma-
hātala otaritvā rājaṇgaṇe sampāpupitvā ca pana sabbāhi pi
tāhi sādhiṃ kese mocetvā piṭṭhiyaṃ vikiritvā hattheli hada-
yaṃ saṃsumbhutvā³ „kasmā evarūpaṃ kammaṃ karotha mahā-
rājā“ ‘ti atikaruṇaṃ paridevamānā rājānaṃ anubandhi⁴. Sa-
kalanagaraṃ saṃkhubhitaṃ, te pi „rājā kira no pabbajito,
kuto⁵ puna evarūpaṃ dhammikaṃ rājānaṃ⁶ labhissāma“ ‘ti
rodamānā rājānaṃ anubandhiṃsu.

Tatra tesāṃ itthiṇaṃ paridevitaṃ c’ eva⁷ paridevantiyo pi tā
pahāya rañño ca gamaṇaṃ āvikaronto Satthā āha: 15

116. Tā ca sattasatā bhariyā sabbālaṃkārabhūsitā
bāhā paggayha pakkanduṃ: kasmā no vijahissasi. 236.

117. Tā ca sattasatā bhariyā susaṇṇā tanumajjhimā
bāhā paggayha pakkanduṃ: kasmā no vijahissasi. 237.

118. Tā ca sattasatā bhariyā assavā piyabhāṇini⁸ etc. 238. 20

119. Tā ca sattasatā bhariyā sabbālaṃkārabhūsitā
hitvā⁹ sampaddavi¹⁰ rājā pabbajjāya purakkhato. 239.

120. Tā ca sattasatā bhariyā susaṇṇā tanumajjhimā
hitvā sampaddavi¹¹ rājā pabbajjāya purakkhato. 240.

121. Tā ca sattasatā bhariyā assavā piyabhāṇini¹²
hitvā sampaddavi¹³ rājā pabbajjāya purakkhato ti. 241. 25

Ta. paggayhā ti ukkhapitvā, sampaddavīti¹⁴ bhikkhave Mahājanaka-
rājā ca sattasatā bhariyā kiṃ no deva pahāya gacchasi ko amhākaṃ doko ti
vipphapantiyo chaḍḍetvā sampadduto¹⁵ pabbajjāya yāhiti codiyamāno viya pu-
rakkhato hitvā gato ti. 30

¹ B⁴ - gga. ² C⁴ sasumhitvā, B⁴ uraṃ sammāhitvā. ³ B⁴ - iṃsu. ⁴ C⁴ omīti
kuto. ⁵ C⁴ rājama. ⁶ C⁴ - tameva, B⁴ - vasaṇceva. ⁷ C⁴ - no, B⁴ - ni. ⁸
C⁴ - ji. ⁹ C⁴ - yī. ¹⁰ B⁴ sappadepti. ¹¹ B⁴ sappadavi, C⁴ - yī. ¹² B⁴ sampadavīti,
C⁴ - yī. ¹³ B⁴ sampadavigato.

122. Hitvā sataphalaṃ kaṃsaṃ sovaṇṇaṃ satarājikaṃ
aggahi mattikāpattaṃ taṃ dutiyābhisecanaṃ. 242.

Bhikkhave taṃ mattikāpattagaṇaṃ dutiyaṃ abhisecanaṃ katvā so rāja
nikkhanto ti.

- 5 Sivalidevi paridevamānā rājānaṃ nivattetuṃ asakkonti
„atthi eso upāyo“ ti mahāsenaguttaṃ pakkosāpetvā „tāta
raṭṭho purato gamanadisābhāge¹ jinnagharajinnasālāsu, aggim
dehi², tiṇapaṇṇāni saṃharitvā tasmim tasmim thāne dhūmaṃ
kārehitī“ āpāpesi. So tathā kāresi. Sā raṭṭho santikaṃ gantvā
10 pādesu patitvā Mithilāya adittabhāvaṃ ārocentī gātha-
dvayaṃ āha:

123. Bhimsā³ aggisamājālā, kosā dayhanti bhāgaso
rajataṃ jātarūpaṃ ca muttā veluriyā bahū. 243.

124. Maṇayo saṃkhamuttā ca vatthikaṃ⁴ haricandanaṃ
15 ajinaṃ dantabhaṇḍaṃ ca lohaṃ⁵ vayasāṃ bahū,
ehi rāja nivattassu, mā te⁶ vinasā⁷ dhanan ti. 244.

Ta. bhimsā⁸ ti bhayānakā, aggisamājālā ti⁹ tesam¹⁰ tesā¹¹ vinasā-
naṃ gehāni aggi¹² gaṇhi, so esa mahājālo¹³ ti a., kosā ti rajataṃ jātarūpāni,
bhāgaso ti koṭṭhāsato suvibhattā te¹⁴ pl. no ete devā¹⁵ ti vadati,
20 lohaṃ ti tambalohādikaṃ, mā te taṃ vinasā¹⁶ ti vinasā¹⁷ mā te etaṃ
dhanan¹⁸ nassatu¹⁹, ehi taṃ nibbāpehi pacchāpi²⁰ vinasā²¹, vinasā²² na
geraṃ dayhamānaṃ anoloketvā va nikkhanto ti a., vayasāṃ garabā bhavissati
tāya vo lajjāya vipattiāro pi bhavissati, ehi amā²³ vinasā²⁴ aggim nibbā-
pehi devā²⁵ ti.

- 25 Atha M. „devi kiṃ kathesi, yesaṃ kiñci atthi tesam taṃ
dayhanti, mayaṃ pana akiñcanaṃ²⁶“ ti dipento g. ā.

225. Susukhaṃ²⁷ vata jīvāma (Dhp. v. 200. Mahābh. 12, 9917
yesaṃ no n²⁸ atthi kiñcanaṃ, 229. 6641. Bibl. Indica vol. 2
Mithilāya dayhamānāya R. 2, p. 129)
30 na me kiñci adayhathā²⁹ ti. 245.

¹ Ck¹ - asābhāge. ² Ck² dehiti. ³ so C³; Ck⁴ vesma. ⁴ so Ck⁵; B⁶ satta. ⁵ B⁷
mā tesam vinasā. ⁶ Ck⁸ vesmā. ⁷ Ck⁹ omīti tibhayānakā - - ti. ⁸ Ck¹⁰ aggim. ⁹
aggim. ¹⁰ so B¹¹; Ck¹² - - esa vesmā jāṇajalito. ¹¹ Ck¹³ ro. ¹² B¹⁴ vinasā.
B¹⁵ vīṇa. ¹³ Ck¹⁶ omīti mahā-. ¹⁴ Ck¹⁷ akiñcana, B¹⁸ akiñcana.

Ta kiñcanan ti yesam ambhākaṃ palibuddhanakilesasamkhātān kiñcanān
n' atthi te mayam teṇa skiñcanabhāvēna susukhaṃ vata jīvāma, ten' eva kāra-
peṇa Mithilāya dayhamānāya na me kiñci aḍayhatha, appamattakam pi attāno
bhaṇḍakam dayhamānaṃ na passāmi¹ti vadati.

Evañ ca pana vatvā M.² uttaradvārena nikkhami³, tāpi
'ssa bhariyāyo nikkhamimsu. Puna Sīvalidevī ekaṃ upāyaṃ
cintetvā „gāmaghātaratṭhaviḷopakaraṇaṃ⁴ viya dassethā“ ti
āṇāpesi, taṃ khaṇaṃ yeva āvudhahatthe⁵ purise⁶ tato tato
ādhāvante⁷ vilumpante⁸ sarīre lākhārasaṃ siñcitvā laddhapahāre
viya phalake nippajjāpetvā vuyhante mate viya ca rañño das- 10
sesuṃ. Mahājano upakkosi: „mahārāja tumhesu dharantesu
yeva ratṭhaṃ vilumpanti janāṃ ghātentīti“. Atha devī pi
rājānaṃ vanditvā nivattanatthāya g. ā.:

190. Aṭaviyo samuppannā, ratṭhaṃ viddhamsayanti naṃ,
ehi rāja nivattassu, mā ratṭhaṃ vinasā⁹ idan ti.³ 246. 15

Ta aṭaviyo ti mahārāja tumhesu dharantesu yeva aṭavicorā samup-
pannā, taṃ ti tathā dhammarakkhiyaṃ¹⁰ tava ratṭhaṃ viddhamsenti.

Rājā „mayi dharante yeva corā utṭhāya ratṭhavidham-
sentā nāma n' atthi, Sīvalideviyā kiriyā esā bhavissatīti“ cin-
tetvā taṃ appaṭibhānaṃ karonto ā.:

191. Susukhaṃ vata jīvāma yesan no n' atthi kiñcanaṃ,
ratṭhe vilumpamānaṃhi na me kiñci ajīratha¹¹. 247.

192. Susukhaṃ vata jīvāma yesan no n' atthi kiñcanaṃ,
piṭibhakkhā bhavissāma devā Abhassarā yathā ti. 248.

Ta vilumpamānaṃhi¹² ti vilumpamāne, Abhassarā ti yathā te Brah- 25
māno piṭibhakkhā hutvā samāpattisukheṇa vītināmenti tathā vītinānessamā¹³ ti.

Evaṃ vutte pi mahājano rājānaṃ anubandhat' eva. Ath'
agga etad ahoṣi: „ayaṃ jano nivattitum na icchati, nivattes-
sāmi naṃ“ ti addhagāvutamattaṃ gatakāle nivattitvā mahā-
magge ṭhito amacce pucchi: „kass' etaṃ rajjan“ ti. „Tum- 30

¹ C^{ks} omis mahānetto. ² C^{ks} -mitvā. ³ B^d -ghātakaratṭhaviḷuppannānākāraṇaṃ.

⁴ B^d tā. ⁵ C^{ks} -o. B^d -ā. ⁶ C^{ks} -o. ⁷ C^{ks} vināsa, B^d vinassa. ⁸ B^d taṃ
vaya dhammarakkhiṇaṃ. ⁹ C^{ks} ajīratha, C^{ks} abhi-, B^d ahāratha.

chanāsam gāme viya kiñ¹, kattheso ti kimatthatham esa jano abhisāṇo
 sannipatto tam parivāretvā āgacchatī pucchati, maman ti aham² etaṃ janani
 onāya gacchāmi tam maṃ ohāya gacchantam, etthā 'ti etasmiṃ thūne esa jano
 abhisāṇo anubandhanto āgato, sīmāti Rkamanam yantan ti tvaṃ pana maṃ
 kilesaśīmanā atikkamma anāgāriyamunī āpāsāmkhāssa monassa sampattiyā yan- 5
 tam pabbajito va' amhiti nandim avijāhitvā khane khane uppajjamānāhi nan-
 dihi mīssam evo gacchantam kiṃ jānanto pucchāsi udāhu ajānanto Mahājanako
 kira Videharattham chaddetvā pabbajito ti kiṃ na sutam tayā ti.

Ath' assa so dāhasamādānatthāya puna gātham āha:

151. Māssu³ tiṇṇo amaññittho⁴ sarīraṃ dhārayaṃ imaṃ,⁵ 10
 atiraṇeyyam⁶ idaṃ kammaṃ, bahū hi paripanthayo, ti. 251.

Ta. māssu³ tiṇṇo amaññittho⁴ ti imaṃ bhaṇḍukāsāvavatham⁵ sarīraṃ
 dhārento iminā 'pabbajitaliṅgagahamatten' eva kilesaśīmanā tiṇṇo atikkanto
 'amhiti mā maññittho, atiraṇeyyamidaṃ ti idaṃ kilesajātānāma na etta-
 kena tīretabbam, bahū -- thayo ti saggaṃ⁷ āvaritvā thitā hi tava bahū kilesa- 15
 paripanthā.

Tato Mahāsatto āha:

152. Ko nu me paripanth' assa mama evaṃvihāriṇo,
 so⁸ n' eva diṭṭhe nādiṭṭhe kāmānam abhipatthaye ti. 252.

Ta. so⁸ n' eva diṭṭhe ti so aham n' eva diṭṭhe manussaloke na adīṭṭhe 20
 devaloke kāmānam abhipatthemī, tassa mama evaṃ ekavihāriṇo ko nu pari-
 pantho' assā 'ti vadati.

Ath' assa so paripantho dassento gātham āha:

153. Niddā tandī vijambhikā⁹
 aratī bhattasammado (Saṃyutta by Feer I p. 7) 25
 āvasanti sarīratthā, bahū hi paripanthayo ti. 253.

Ta. tandīti ālasiyam, aratīti ukkanthitā¹⁰, bhatta -- do ti chattapari-
 jāho, i. v. h.: samāpa tvaṃ pāsādiko suvaṇṇapaṇṇo r. pahāya pabbajito ti vutte¹¹
 tuyham paṇḍitaṃ ojavantaṃ piṇḍapātaṃ dassanti, so tvaṃ pattapūraṃ¹² ādāya
 yāsattham bhujjītvā paṇḍasālam pavisitvā kaṭṭhattharikāya¹³ nipajjitvā kā- 30
 kucchamāno niddāṃ okkamitvā antarā¹⁴ pabuddho . aparāparaṃ parivattotvā
 hatthapāde pasārento utthāya cīvaravaṃsaṃ gahe tvā ālasiyo hutvā n' eva sam-
 muṇḍanam¹⁵ ādāya sammajjissasi¹⁶ na pāṇīyam āharissasi puna nipajjitvā niddā-

¹ so B. Ck kiñkiñ. ² Bd yo aham. ³ Ck massu. ⁴ Bd -itta. ⁵ Bd abhi-
 raṇeyyam. Ck at-ā. ⁶ Bd paṇḍu. - nivattham. ⁷ Bd saggaṃaggaṃ. ⁸ Bd yo.
⁹ Bd -idā. ¹⁰ so all three MSS. for -kā? ¹¹ Ck -o. ¹² Ck pattam-. ¹³ Bd kattaraṇe.
¹⁴ Bd -am. ¹⁵ Ck sammūḍhanam, Bd sammajjanīṇ. ¹⁶ Bd sammajjissasi.

yissasā kāmavitakkamā vā vitakkeṣasā, tadā pabbajjāya ukkaṇṭhissasā bhutta-
parijāho te bhavissati, āvasanti sariraṭṭhā ti ime ettakā paripanthā tāva
sariraṭṭhaki hutvā hutvā nivasanti, sarire yeva nibbantanti dasseti.

Ath' assa M. thutim karontō gātham āha:

- 5 184. Kalyāṇam vata maṃ bhavāṃ brāhmaṇa-m-anusāsati¹,
brāhmaṇam eva pucchāmi: ko nu tvam asi mārisā² 'ti. 254.

Ta. br. -- sāsati³ brāhmaṇa kalyāṇam vata maṃ anusāsati.

Tato, naṃ Nārado āha:

185. Nārado iti me nāmaṃ, Kassapo iti maṃ vidū,
10 bhoto sakāse āgañchim, sādhu sabbhi samāgamo. 255.
186. Tassa te sabbo ānando vihāro upavattatu,
yad⁴ ūnaṃ taṃ paripūrehi khantiyā upasamena ca. 256.
187. Pasāraya sannataṃ ca unnataṃ ca pasāraya⁵,
kammaṃ vijjaṃ ca dhammaṃ ca sakkatvāna paribbajā⁶ 'ti. 257.

- 15 Ta. vidū ti gottena maṃ Kassapo ti jānanti, sabbhiti paṇḍitēhi sad-
dhiṃ samāgamo nāma sādhu hoti āgato 'mhi, ānando ti tassa tava imesā
pabbajjāya ānando tuṭṭhi somanassam eva hotu mā ukkaṇṭhi, vihāro ti ca-
tubbidho pi bhaṃavihāro, upavattatū 'ti pavattatu, yadūnaṃ⁷ ti yan te
sīlena kaṣṇaparikkammaṃ jhānena ca ūnaṃ taṃ etehi sīlādhiṃ paripūraya,
20 khantiyā -- cā 'ti ahaṃ rājapabbajito ti mānaṃ akatvā adbhūtakhantiyā
kilesūpasamena⁸ ca samannāgato hohi, pasāraya⁹ 'ti mā ukkhipa mā patthara¹⁰,
pajahā¹¹ 'ti s., sannataṃ ca unnataṃ ca¹² ti kimjātiko nāma ahaṃ ti ādinā na-
yena pavattaṃ omānaṃ ca ahaṃ asmi jātisampanno ti ādinayappavattaṃ ati-
mānaṃ ca, kammaṃ ti dasakusalapathakammaṃ, vijjaṃ ti pañcābhikkhāṭṭha-
25 sanāpattiñāṇaṃ, dhammaṃ ti kaṣṇaparikkammasaṃkhātāṃ samāpadhammaṃ,
sakkatvāna -- jā 'ti ete guṇe sakkatvā vattassu, ime vā guṇe sakkatvā dajhaṃ
samādaya paribbajja, pabbajjāṃ pālehi, mā ukkaṇṭhi.

Evaṃ so M-aṃ ovaditvā ākāseṇa sakatṭhānaṃ eva gato.

- Tasmim gate aparo pi Migājino nāma tāpaso tath' eva samā-
30 pattito utthāya olokeno M-aṃ disvā „mahājānaṃ nivattanaṭ-
thāy' assa ovādaṃ dassāmīti“ tath' eva gantvā ākāse attānaṃ
dassetvā āha:

¹ C¹ - jasi. ² C² - gāstī. ³ B³ yaṇ. ⁴ C⁴ omī pa. ⁵ B⁵ yaṇ. ⁶ C⁶ -
samayenā. ⁷ C⁷ panthara? B⁸ patta.

155. Bahū¹ hatthi ca asse ca nagare² janapadāni³ ca
hitvā Janaka⁴ pabbajito⁵ kapalle ratim ajjhagā. 258.
159. Kacci nu te janapadā⁶ mātāmaccā⁷ ca nātakā⁸
dūbbhiṃ⁹ akaṃsu Janaka, kasmā¹⁰ c' etaṃ¹¹ aruccathā¹² 'ti. 259.

Ta. kapalle ti matikāpattam sandhāyāha, i. v. h : mahārāja tvaṃ eva- 5
rūpaṃ issariyaṃ chaddetvā pabbajito itasmiṃ kapallake ratim ajjhagā adhi-
gato 'ti⁶ pabbajjākāraṇaṃ pucchanto evaṃ ā., dūbbhiṃ ti kin nu ete tava
antare kañci aparādhaṃ karissu, kasmā tava evarūpaṃ issariyasukhaṃ pahāya
etaṃ kapallam eva aruccitthā 'ti.

Tato Mahāsatto āha:

10

140. Na Migājina jātucca¹ ahaṃ kañci² kudācanaṃ³
adhammena jine nātīm⁴ na cāpi nātayo maman ti. 260.

Ta. na Migājina¹ 'ti ambho Migājina jātucca⁵ ekaṃsen⁶ eva ahaṃ kañci⁷
nātīm⁸ kudācanaṃ kismiñci kāle na adhammena jīnāmi, te pi ce, nātayo maṃ
adhammena na¹⁰ jinanti⁹ eva, iti na koḍi mama¹¹ dūbbhiṃ nāma akāseti a. 15

Evam assa pañhaṃ paṭikkhipitvā idāni yena kāraṇena
pabbajito taṃ dassento āha:

141. Disvāna lokavattantaṃ¹ khajjantaṃ² kaddamīkataṃ³
haññare⁴ bajjhare c' ettha yattha sanno⁵ puthujjano⁶
et' āhaṃ upamaṃ katvā bhikkhako⁷ 'smi Migājina⁸ 'ti 261. 20

Ta. Lokavattan¹⁴ ti vaṭṭānugatassa¹⁵ bālalokassa vattantaṃ¹⁶ ti pava-
ṇṇaṃ ahaṃ addasaṃ, taṃ disvā pabbajito 'smi ti dīpeti, khajjantaṃ - ti kile-
sāhi khajjantaṃ tehi ca kaddamīkataṃ lokaṃ disvā, yattha sanno¹² ti yamhi
kilesavatthumhi sanno¹⁷ leggo puthujjano tattha leggā bahusattā haññanti c' eva
andubandhanādihi¹⁸ ca bajjhanti¹⁹, etāhaṃ ti ahaṃ sace ettha bajjhissāmi 25
Ime sattā viya haññissāmi c' eva bajjhissāmi cā 'ti²⁰, evaṃ etad eva kāraṇaṃ
attano upamaṃ katvā bhikkhako¹⁸ jāto 'smi ti a., Migājina⁸ 'ti taṃ ālapati
kathaṃ pana tena taṃsa nāmaṃ nātaṃ ti paṭisanthārakāle paṭhamam eva
pucchitattā.

¹ so all three MSS. for nā-? ² so all three MSS. for jā-? ³ so all three MSS. for -ji? ⁴ Bā tetam. ⁵ Ck omits adhiगतो ti. ⁶ Bā jātucche. ⁷ Bā ki-.
all three MSS. -i. ⁸ Ck -i, Cē -i. ¹⁰ Ck omits na. ¹¹ Bā mayi. ¹² Ck sento,
Cē satto. ¹³ Bā uko. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bā vattā-. ¹⁶ Ck vattan,
Cē Bā vattantaṃ. ¹⁷ Ck satto. ¹⁸ Cē anub-, Bā aṭṭanab-. ¹⁹ Bā byajhanti.
²⁰ Ck samāsi.

Tāpaso taṃ kāraṇaṃ vitthāraṇo sotukāmo hutvā g. ā.:

143. Ko nu te Bhagavā Satthā, kass' etaṃ vacapaṃ sucīm,
na hi kappamā vā vijjā¹ vā paṇḍitā² rathesabha
samaṇaṃ āhu vattantaṃ yatvā dukkhassa' atikkamo ti. 262.

- 5 Ta. kassetan ti etaṃ tayā vuttaṃ suññavacanaṃ kassa vacanaṃ nāma,
kappan ti kappetvā pavattitānaṃ abhiññāsamāpattiṇaṃ lābhino³ kamma-
vādīn tāpasaṃ⁴, vijjanti āsavakkhayaññavijjāya samannāgataṃ paccaka-
buddhaṃ, i. v. h.: rathesabha mahārāja na hi kappasamaṇaṃ⁵ vā vijjasaṃamaṇaṃ
vā paṇḍitā⁶ tass' ovādaṃ vinā⁷ yathā dukkhassa atikkamo hoti evaṃ vatten-
10 taṃ samaṇaṃ āhu, tesāṃ pana vacanaṃ sutvā sakkā evaṃ paṭipajjitum, tasmā
vadehi ko nu te Bhagavā Satthā ti.

Atha Mahāsatto āhī:

143. Na Migājina jātucca⁸ ahaṃ kañci kudācanaṃ
samaṇaṃ brāhmaṇaṃ vāpi sakkatvā anupāvisin ti. 263.

- 15 Ta. sakkatvā ti pabbajjāya gunaṃ puechanatthāya pāpā⁹, anupā-
visin ti na kiñci¹⁰ anupavittāpattiṇo¹¹ 'emi, na mayā koci samaṇo puechita-
pubbo ti vadati, iminā hi paccakabuddhānaṃ santike dhammaṃ suṇanta pā-
kadāci odissakavaseṇa pabbajjādiguṇo-na puṭṭhapubbo, tasmā evaṃ āha.

- Evaṃ ca pana vatvā yena kāraṇena pabbajito taṃ ādito
20 paṭṭhāya dassetum ā.:

144. Mahatā cānubhāvena¹² gacchanto siriya jālaṃ
giyamaṇesu gītesu vajjamaṇesu vaggusu
turiyatāḷitasamghuṭṭhe sammatāḷasamāhite 264.

145. Sa Migājina-m-addakkhim phalaṃ amban tirochadaṃ
25 taddamānaṃ¹³ maṇussehi phalakāmehi jantubi. 265.

146. So kho 'haṃ taṃ sirim hitvā orohitvā Migājina
mūlaṃ ambass' upagañchiṃ phalino nipphalassa¹⁴ ca. 266.

147. Phalaṃ ambaṃ hataṃ dievā viddhastāṃ vinajjikatāṃ
ath' etaṃ¹⁵ itaraṃ ambaṃ nilobhāsaṃ manoramāṃ. 267.

¹ C¹ vijjā, B¹ vijjā. ² so C²; B² lābhi. ³ C³ - ditṭhasānassa. ⁴ C⁴ kappas-
sāsa. ⁵ B⁵ adda evaṃ paṭipajjitum sakkā. ⁶ B⁶ jātuccā. ⁷ so all three
MSS. for kañci? ⁸ B⁸ - puppo. ⁹ C⁹ ca āsu - -. ¹⁰ B¹⁰ hataṃamāṃ.
C¹¹ - nilobhāsa. ¹² B¹² - kaṃ.

148. Evam eva nūna amhe issare bahukaṇṭake

• amittā no vadhiṣṣanti yathā¹ ambo phalī² hato. 268.

149. Ajinamhi haññate dīpi, uḍḍo dantehi haññati³,

dhanamhi dhanino⁴ hanti⁵ aniketam asanthavaṃ,

phalī ambo aphalo ca te satthāro ubho maman ti. 269. 6

Ta vaggusū 'ti madhurasāreṣu turīyeṣu vajjamāneṣu, turīyatāḷita-saṃghuṭṭhe ti turīyānaṃ tālītehi saṃghuṭṭhe uyyāne, sammatāḷesaṃmāhite ti saṃmehi ca tālehi ca saṃannāgate, sa Migājinā 'ti Migājina⁶ so ahaṃ, addakkhiṃ phalaṃ ambaṃ ti phalītaṃ ambarukkhaṃ ti a., tirochadan ti tiropākāraṃ uyyānassa anto, thitaṃ⁷ ca bahupākāraṃ nissāya jītaṃ amba- 10 rukkhaṃ addasaṃ, taddamānaṃ⁸ ti poṭṭhiyamānaṃ, orohitvā ti hatthik-khandhā otaritvā, vīnaḷīkatan nippattanaṃ⁹ kataṃ, evamevā 'ti evam eva, phalīti¹⁰ phalasampanno, ajinamhīti cammatthāya cammakāraṇā, dantehīti attano dantehi haññati, dantanimittāṃ haññati¹¹ ti a., hanti¹² haññati, aniketamasanthavaṃ ti yo pana¹³ nīketam pahāya pabbajittā anī- 15 keto sattaṃakharavattīkassa taṇhāsanthavassa¹⁴ abbhāvā asanthava, taṃ anike- tam asanthavaṃ ko hanissati¹⁵ adhīppāyo, te satthāro ti te dve rukkha mama satthāro ahesu ti vadati.

Taṃ sutvā Migājino „appamatto hohīti¹⁶“ rañño ovādaṃ datva sakatthānaṃ eva gato. Tasmiṃ gate Sivalidevī rañño 20 pādesu patitvā ā.:

150. Sabbo jano pavyadhito¹⁷: rājā pabbajito iti,

hatthārūhā anīkatthā rathikā pattikārikā. 270.

151. Assāsayitvā janataṃ ṭhapayitvā paṭicchadaṃ

puttaṃ rajje ṭhapetvāna aha pacchā pabbajissasīti. 271. 23

Ta pavyadhito¹⁸ ti bhīto utraṣṭo, paṭicchadan ti amhe dayhamāne pi vilampamāne pi rājā na oloketi¹⁹ pavyadhitassa janassa āvaraṇaṃ rakkhaṃ ṭhapetvā puttaṃ te Dighāvukumāraṃ rajje²⁰ ṭhapetvā abhisīcchitvā pacchā pabba- 30 jissasīti ā.

Tato Bodhisatto āha:

152. Cattā maya janapadā mittāmaccā ca nītakā,

¹ C² yathāyaṃ. ² B² phalo. ³ so all three MSS. ⁴ so all three MSS. for dhanī. ⁵ C² hīti. ⁶ B² hataminā or phāta-. ⁷ B² -nāli. ⁸ B² phalo. ⁹ C² sathāya. ¹⁰ all three MSS. hohīti. ¹¹ so C²; read pavyadhito? B² pavyadhito. ¹² C² rajjā. ¹³ C² omīti pacchā pabbajissasīti attāho.

santi puttā¹ Videhānaṃ, Dighāvu raṭṭhavaddhana²,
te rajjaṃ kārayissanti Mithilāya pajāpatitī. 272.

Te, santiputtā³ ti Sivali, samaṇānaṃ⁴ puttā nāma n' atthi Videharaṭṭha-
vāsīnaṃ puna puttā, Dighāvu atthi, te rajjaṃ kārayissanti, pajāpatitī
5 devīm ālapati.

Devī āhā: „Deva tumhe⁵ tāva pabbajitā⁶, ahaṃ kiṃ
karomīti⁷. Atha so āhā: „ahaṃ anussāsāmi⁸, vacanaṃ me
karohīti⁹“ vatvā āhā:

- 153^a. Ehi¹⁰ taṃ anusikkhāmi yaṃ vākyam mama ruccati
10 rajjaṃ tuvaṃ¹¹ kārayanti¹² pāpaduccaritaṃ bahum
kāyena vācā manasā yena gañchisi duggatim.
153^b. Paradinnakena paraniṭṭhitena
piṇḍena yāpehi, sa dhīradhammo ti. 273.

Ta, tvāṃ¹³ ti tvam puttassa chattaṃ ussāpetvā mama puttassa¹⁴ rājāti-
15 rajjaṃ¹⁵ anussāsamānā bahum pāpam karissasi, gañchisīti yena bhādihi
katena bahunā pāpena duggatim gamissasi, sa dhīradhammo ti piṇḍiyālopena
yāpetabban ti esa dhīraṇaṃ dhammo.

Evam M. tassa ovādam adāsi. Tesam aññamaññaṃ¹⁶ sallā-
pena gacchantānaṃ suriyo atthanāgato, Devī patir atthāne
20 khandhāvāraṃ nivāsāpesi. M. pi ekam rukkhamaṇaṃ upagato
so tattha vasitvā punadvase sarirapāṭijagganaṃ¹⁷ vā mag-
gaṃ paṭipajji. Devī pi „senā pacchato āgacchatu¹⁸“ ti vatvā
tassa pacchato va ahosi. Te bhikkhācāravelāya Thūpaṇ¹⁹ nāma
nagaraṃ pāpunimsu. Tasmim khane ātonagare eko puriso
25 sūnato mahantaṃ mamsakhaṇḍaṃ kīritvā sūlena²⁰ añgāresu
pacāpetvā nibbāpanatthāya phalakakoṭiyaṃ thāpetvā atthāsi,
tassa aññavihitassa²¹ eko sunakho taṃ ādāya palāyi, so natvā
taṃ anubandhanto yāva bahidakkhiṇadvāraṃ gantvā nibbāpo
nivatti. Rājā ca devī ca sunakhasa purato āgacchantā dvidhā

¹ Ch santi putto, C² santiputto. ² C² -vaddhana, C² -nāma, B² -vaddhana. ³
B² -santi. ⁴ B² -tesu. ⁵ So C²; B² ahaṃ taṃ anusikkhāmi. ⁶ C² adds ca.
C² -va. ⁷ C² -tvam. ⁸ B² kārayasi. ⁹ C² -putto. ¹⁰ Ch ājāni. B² rajjanti
taṃ rajjaṃ. ¹¹ C² -thupaṇ, B² dhūnnaṃ. ¹² C² -suppikena. ¹³ C² -atthāni,
B² -atthā.

śhesuṃ, so bhayena māmsaṃ chaḍḍetvā palāyi, M. taṃ disvā
ciftesi: „ayaṃ chaḍḍetvā anapekho palāto, añño pi 'ssa sā-
miko na paññāyati, evarūpó aṭṭavajjo paṃsukūlapiṇḍapāto nāma
n' atthi, paribhuñjissāma nan⁴, ti so mattikāpattaṃ oḥharitvā
taṃ māmsakhaṇḍaṃ ādāya puñchitvā patte katvā udakaphā-
sukatthānaṃ gantvā paribhuñji'. Tato devī „sace esa rajjen'
atthiko bhavēyya evarūpaṃ jegucchaṃ paṃsumakkhitaṃ suna-
khucchiṭṭhakaṃ na khādeyya, na dān' esa ambhākaṃ⁵ cī-
tetvā „mahārāja evarūpaṃ jegucchaṃ khādasīti“ ā. „Devi
tvāṃ andhabālātāya imassa piṇḍapātassa visesaṇaṃ⁶ na jānā-
sīti“ tass' eva⁷ patitathānaṃ⁸ paccavekkhitvā amataṃ viya taṃ
paribhuñjitvā mukhaṃ vikkhāletvā hatthapāde dhovi. Tasmiṃ
khaṇe devī nindamānā⁹ ā:

154. Yo pi catutthe bhattakāle na bhuñje
ajaddhumāriva⁷ khudāya miye, 15
na tv-eva⁶ piṇḍaṃ luḷitaṃ anariyaṃ
kulaputtarūpo sappuriso na seve,
ta-y-idaṃ na sādhu, ta-y-idaṃ na sutthu,
sunakhucchiṭṭhakaṃ⁹ bhuñjase tvan ti. 274.

Ta. ajaddhumārivā¹⁰ 'ti anāsakamarāpaṃ eva, luḷitaṃ ti paṃsu- 20
makkhitaṃ, anariyaṃ ti asundaraṃ, na seve ti nakāro paṭipucchanaṭṭho¹¹,
i. v. h.: sace catutthe bhattakāle pi na bhuñjeyya khudāya¹² mareyya, nanu
evaṃ sante pi kulaputtarūpo sappuriso evarūpaṃ piṇḍaṃ na tv-eva seveyyā 'ti,
na tayīdan ti taṃ idaṃ¹³.

Mahāsatto āha:

155. Na cāpi me Sīvalī¹⁴ so¹⁵ abhakkho
yaṃ hoti cattaṃ gihino sunakhassa¹⁶ vā,

¹ B² jītuṃ ārabbhī. ² B² na khādeyya sace khādeyya sace khādeyya idānesa
ambhākaṃ sāmiko na bhavissatīti. ³ B² visesaṇ. ⁴ so B²; C² tassā. ⁵ so
B²; C² patitathānaṭṭhānaṃ. ⁶ B² nindhiyamānā. ⁷ so C²; B² anajūtha-
māriva; read: ajūthamā-iva? ⁸ so all three MSS. ⁹ B² adds Janaka; read:
uccchiṭṭhakaṃ Janaka, omitting sunakh? ¹⁰ B² ajūtha-. ¹¹ B² -natte nipāto.
¹² C² adds vā. ¹³ B² adds tayā katam. ¹⁴ B² sivalī. ¹⁵ C² yo. ¹⁶ so all
three MSS. for sunassa.

ye keci bhogā idha dhammaladdhā

sābbo [so] bhakkho anavajjo¹ ti vutto ti. 275.

Ta abhakkho ti so piṇḍapāto mama abhakkho, nāma na hoti, yaṃ
hoti ti yaṃ gihino ca sunakhasa ca caṇṇaṃ hoti taṃ paṇḍukūḍāna nāma āsā-
5 mikkatā anavajjāṃ, ye keci ti tasmā aññe pi ye keci dhammaladdhā bhogā
sābbo so bhakkho anavajjo¹ ti enu avayo² punappuna olokiyamāno pi ana-
vayo³ paripunnaguno anavajjo, adhammaladdham pana sahasasagghayakam⁴ pi
jigucchaniyam eva.

Evaṃ te aññamaññaṃ kathentā va nagaradvāraṃ pā-
10 puṇimsu. Tatra dārakesu kilantesu⁵ ekā kumārīkā khuddaka-
kullakena⁶ vālikam poṭheti⁷, tassā ekasmiṃ hatthe ekaṃ vala-
yaṃ ekasmiṃ dve, tāni aññamaññaṃ ghaṭṭenti, itaraṃ nissad-
dam. Rājā taṃ kāraṇaṃ űatvā⁸, Sivali mama pacchato carati,
itthi⁹ nāma pabbajitassa malaṃ, yaṃ pabbajitvāpi bhari-
15 yaṃ jahitum na sakkotīti garahanti pi maṃ¹⁰ ac¹¹ yaṃ ku-
mārīkā paṇḍitā bhavissati S-deviyā nivatta¹² kāraṇaṃ katha-
sati, imissā kathaṃ sutvā Sivaliṃ uyyojessāmi¹³ cintetvā āha:
156. Kumāriye¹⁴ upaseniye niccaṃ¹⁵ nigalamāṇḍike¹⁶

[kasmā] te eko bhujō janati eko¹⁷ na janati bhujō ti. 276.

20 Ta upaseniye ti mātaraṃ upaganvā sayanike¹⁸, nigalamāṇḍike¹⁹
ti agallitamaṇḍanena²⁰ maṇḍanasillike ti vadati, ja natīti sāṇḍati²¹ saddamā karoti.

Kumārīkā āha:

157. Imasmiṃ [me] samaṇa hatthe paṭimukkā duniḍhura²²,
saṃghātā²³ jāyate saddo; dutiyass²⁴ eva sā gati. 277.
25 158. Imasmiṃ [me] samaṇa hatthe paṭimukko ekanidhuro²⁵,
so adutiyo na janati²⁶, muniḍhuro va²⁷ tiṭṭhati. 278.
159. Vivādamanto²⁸ dutiyo, ken²⁹ eko vivadissati,
tassa te saggakāmassa ekattam uparocatan³⁰ ti. 279.

¹ Bā anavayo. ² Bā adda anu. ³ Ck² anavayo. ⁴ Bā dārakesu kilantesu.
Bā khuddakakullāna. ⁵ Ck² poṭheti, Bā pappoṭeti. ⁶ Bā adda ca. ⁷ Ck² kare.
Bā - ca. ⁸ Ck² omīti nīcāṇi. ⁹ Ck² nīhala. Bā niggalamaṇḍike. ¹⁰ Bā adda.
Bā - ca. ¹¹ Bā āyanaṇḍike. ¹² Bā niggalamaṇḍike. ¹³ Ck² āha. ¹⁴ Ck² janati.
Bā omīti sa. ¹⁵ Bā duniḍhura. ¹⁶ Bā - ghaṭṭā. ¹⁷ Bā - nivaro. ¹⁸ Ck² - gā.
Bā ca. ¹⁹ so. Ck² for -matto? Bā - ppatto. ²⁰ Bā - sīti.

• Ta. duniḍhurā¹ ti dve² valayā³, saṁghātā⁴ ti saṁhananato saṁ-
ghaṭṭanato ti a., gaṭṭi nippatti, dutiyassa evatūpā nippatti hoṭṭi, so ti so
ekaniḍhuro⁵, muṇi bhūto vā⁶ 'ti pahīnasabbakilesa ariyapuggalo viya tiṭṭhati,
'vivādamāṭṭo⁷ ti samapadutiyako nāma vivādasamaṇo⁸ hoṭṭi kalahaṁ karoti⁹
nānāgāhaṁ gaṇhāti, keneko ti ekako pana kena saddhim vivādisasi, ekatta-
muprocatan¹⁰ ti ekibhāvo te ruccatu, samaṇā nāma bhaginim pi ādāya na
caranti kim¹¹ pana evaṁ uttamarūpadharāṁ bhariyaṁ¹², ayaṁ te antarāyaṁ
karissati, imaṁ niharitvā ekako va samapadhammaṁ karohīti naṁ ovadī.

So tassā daharakumārikāya vacanaṁ sutvā paṇḍayaṁ
labhitvā deviyā kathento āha:

159. Supaṣi Sivali gāthā kumāriyā paveditā,

pessikā maṁ garahittho, dutiyass' eva sā.gati. 280.

161. Ayaṁ dvedhāpatho bhadde anuciṇṇo pathāvihi,

tesaṁ tvaṁ ekaṁ gaṇhāhi, ahaṁ ekaṁ punāparaṁ,

n' eva¹³ maṁ tvaṁ pati me ti

māhaṁ bhāriyā ti vā punā 'ti. 281.

Ta. kumāriyā ti kumārikāya kathitā, pessiyā ti sac' āhaṁ r. kāreyyaṁ
eā me pessiyā vacanaṁkārīkā bhavyeṇa oloketum pi maṁ na viśaheyya, idāni
pana attano pessaṁ¹⁴ viya dāsaṁ viya ca maṁhāti¹⁵, dutiyasseva sā gaṭṭi
maṁ ovadati¹⁶, anuciṇṇo ti anusaṁcarito, pathāvihiṭi pathikehi, ekaṁ ti
tāva ruccanakaṁ¹⁷ gaṇha ahaṁ pana tayā gahitāvasesaṁ aparaṁ gaṇhissāmi,
meva¹⁸ maṁ tvaṁ ti Sivali ito paṭṭhāya tvaṁ puna maṁ pati me ti mā
vade āhaṁ vā bhāriyā me ti mā avacaṁ¹⁹.

Sā tassā vacanaṁ sutvā „deva tumhe uttamaṁ²⁰ dak-
khiṇaṁ²¹ maggaṁ gaṇhatha ahaṁ vāmaṁ²² ti vanditvā thokaṁ²³
gantvā sokaṁ sandhāretum asakkonti punāgantvā raṇṇā saddhim
ekato va nagaraṁ pāvisi.

Tam atthaṁ pakāseto Satthā upaddham g. ā.:

162. Imaṁ eva kathaṁ kathentā²⁴

Thūnaṁ²⁵ nagaraṁ upāgamun²⁶ ti. 282.

¹ Bā duniḍhurā. ² Ck² omīti dve. ³ Bā -ghaṭṭi. ⁴ Ck² add ti. ⁵ Bā so nīvaro.
⁶ Ck² ek. ⁷ Bā -ppatto, Ck² -manto, B² -matto. ⁸ Bā vivādamāpanno. ⁹ Ck² karoti.
¹⁰ Ck² itan, Bā itun. ¹¹ Bā kimmaṅgam. ¹² Bā adda ādāya gacchanto. ¹³ so
Ck² for m' eva. ¹⁴ Bā mā vaca. ¹⁵ Bā pessiyaṁ. ¹⁶ C² ma maṁ, C² ca maṁ.
¹⁷ Ck² ti ovadati. ¹⁸ Bā adda maggaṁ. ¹⁹ Bā mā ca. ²⁰ Bā nāvacaṁ. ²¹ so
all three MSS. mī. ²² Bā -pa. ²³ Ck² kathayanti. ²⁴ Bā dhuna, Ck²
add nāma. ²⁵ all three MSS. nagarūpa.

Ta nagarūpāgamū u. nagarāṃ pavittā.

Pavisitvā ca pana M. piṇḍāya caranto usukārassa geha-
dvārāṃ patto, Sivali pi ekamānte atthāsi, tasmīṃ samaye
usukāro aṅṅarakapalle usum jāpetvā kaṇḍhikena temetvā ekam
5 akkhiṃ nimletvā¹ eken² olokento ujum karoti. Tam diṇvā
M. cintesi: „sac' āyaṃ paṇḍito bhavissati mayhaṃ etaṃ kāra-
ṇaṃ kathessati, pucchissāmi naṃ“ ti upasaṃkami.

Tam atthaṃ pakāsento S. ā:

103. Koṭṭhake usukārassa bhattakāle upatthite³
10 tatra ca so usukāro ekaṃ ca cakkhu niggayha⁴
jīmham ekena pekkhatīti. 283.

Ta koṭṭhake ti bhikkhave so rājā attano bhattakāle upatthite⁴ usukā-
rassa koṭṭhake atthāsi, tatra cā 'ti tasmīṃ ca koṭṭhake, niggayhā 'ti ni-
mletvā, jīmham ekena 'ti eken' akkhinā vaṇkaṃ pekkhati.

15 Atha naṃ Mahāsatto āha:

104. Evan no sādhu passasi⁵, usukāra sunohi me,
yad ekaṃ cakkhum niggayha jīmham ekena pekkhati. 284.

T. a.: samma usukāra evaṃ sādhu passasi, ekaṃ nimletvā
eken' akkhinā vaṇkaṃ pekkhati.

20 Ath' assa so kathento ana:

105. Dvīhi sāmaṇa cakkhūhi visālaṃ viya khāyati,
asampatvā paraṃ liṅgaṃ n' ujjubhāvāya kappati. 285.

106. Ekaṃ ca cakkhum niggayha jīmham ekena pekkhati
sampatvā paramaṃ¹ liṅgaṃ ujjubhāvāya kappati. 286.

25 107. Vivādamatto² dutiyo, ken' eko vivadissāti,
tassa te saggakāmassa ekattam upārocetan³ ti. 287.

Ta visālaṃ viyā 'ti vitthiṇṇaṃ viya hutvā khāyati, a. - liṅgaṃ ti
parato vaṇkatthānaṃ appatvā, n' ujjubhāvāya 'ti na ujjubhāvāya, i. v. b. viya
khāyamāne parato ujjubhānaṃ¹⁰ na pāpupeyyā 'ti, tasmīṃ asampatte adisaṃsaṃ
30 ujjubhāvāya kiccaṃ na kappati na sampajjatīti, sampatvā ti sampatvā

¹ Bā nimletvā. ² Cā ummi. ³ Bā ekena akkhinā. ⁴ So all three MSS.
⁵ Cā - tthake, Cā - tthate. ⁶ Cā Bā - ti, Cā passa. ⁷ Bā - ko. ⁸ Cā paraṃ.
⁹ Bā - ppetto. ¹⁰ Bā - rocita. ¹¹ Bā adda vā vaṇkatthāna vā.

pathe dīvē ti ¹, vivādamatto¹ ti yathā dutiye akkhimbi ummālite līḡaṇ
na paṇḍāyati vaṇkaṭṭhānaṃ ujum ujukaṭṭhānaṃ pi vaṇkaṇ paṇḍāyattī vivādo
hoti evaṃ samaṇassa pi dutiyo vivādamatto².

Evam assa so ovādaṃ datvā, tuṇhi ahoṣi. M. pi piṇḍāya
caritvā missakabhattaṃ saṃkaḍḍhitvā nagarā pikkhamma uda-
kaphāsukaṭṭhāne nisiditvā kattabbakicco pattaṃ thavikāya
osāretvā³ Sivaliṃ āmantetvā āha:

100. Sunasi Sivali gāthā usakārena paveditā,
pessiyā⁴ maṃ garahitto, dutiyass⁵ eva sā gati. 288.

101. Ayaṃ dvedhāpatho bhadde anuciṇṇo pathavihi,
tesaṃ tvaṃ ekaṃ gaṇbhāhi, ahaṃ ekaṃ punāparaṃ,
n' eva⁶ maṃ tvaṃ pati me ti
māhaṃ bhariyā ti vā punā⁷ ti. 289.

Ta, sunasīti sutā te tā gāthā, pessiyā maṃ ti idaṃ paṇ⁸ kumārīkāya
ovādaṃ eva saṇḍhāyāha⁹.

Sā kira „neva¹⁰ maṃ tvaṃ“ ti vuttāpi¹¹ Mahāsattaṃ anu-
bandhi yeva, rājānaṃ nivattetuṃ na sakkoti, mahājano anu-
bandhati. Tato pana aṭavi na dūre hoti, M. nīlavanarājīm
disvā taṃ nivattetukāmo hutvā gacchanto yeva maggasaṃīpe
muñjatināṃ addasa, tato isikaṃ¹² luñcitvā „passa Sivali, ayaṃ¹³
idha puna ghatetuṃ na sakkā, evaṃ eva¹⁴ puna mayhaṃ tayā
saddhīm saṃvāso nāma ghatetuṃ na sakkō“ ti vatvā imaṃ
upadāhaḡāhaṃ āha:

102. Muñja v' isikā pavajhā¹⁵ ekā vihāra Sivalīti. 290.

Tā ekā¹⁶ Sivalīti ahaṃ ekibhāveṇa viharassāmi, tvaṃ pi ekā va viharā¹⁷
ti taṃ ovādaṃ adāsi.

Sa taṃ sutvā „ito dānī paṭṭhāya n' atthi mayhaṃ Mahā-
janakanarindena saddhīm saṃvāso“ ti sokaṃ dhāretuṃ asa-
kko ubho hi hatthehi uraṃ paharitvā asaṇṇi hutvā mahā-

Be - ppatto. Bk - ppatto vivādapanno etc. vide supra p. 65. Cks
naṇḍāyati. Cks - ya. Bā mā vaca. Bā vutto. Cks - kī. Bā imāhi.
Cks - evamevaṃ. Bā so Cks; Bā paṇḍāya?

magge pati. M. tassā asaṇṇibhāvaṃ natvā padaṃ vikopetvā
 araṇṇaṃ pāvisi. Amaccā āgantvā tassā sarīraṃ udakēna
 siñcivā hatthapāde parimajjitvā¹ saṇṇaṃ labhāpesuṃ. Sā
 „tātā kuhiṃ rājā“ ti pucchi. „Nanu tumhe va jānāthā“² ti.
 5 „Upadhāretha tātā“ ti³. Ito c' ito ca dhāvītvā na passimhe.
 Sā mahāparidevaṃ paridevitvā raṇṇo tthitattḥāne cetiyāṃ kā-
 retvā gandhamālādīhi pūjetvā nivatti. M. pi Himavantaṃ
 pavisitvā sattāhabbhantare yeva abhiññā ca samāpattiyo ca
 nibbattevā puna manussapathaṃ nāgami. Devī pi usukārena
 10 saddhiṃ kathitattḥāne kumārīkāya saddhiṃ k-tṭhāne mānsa-
 paribhojanattḥāne Migājinena saddhiṃ k-tṭhāne Nāradena sad-
 dhiṃ k-tṭhāne ti sabbattḥānesu cetiyāni kāretvā gandhamālā-
 dīhi pūjetvā senaṅgaparivutā Mithilāṃ patvā ambuyyāne
 puttassa⁴ abhisekaṃ kāretvā taṃ senaṅgaparivutaṃ nagaraṃ
 15 pesetvā⁵ sayāṃ isipabbajjaṃ pabbajitvā tatth' eva uyyāne
 vasaṃti kasiṇaparikaṃmaṃ katvā jhānaṃ nibbattevā Brahma-
 loka-parāyaṇā ahoṣi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idāṃ' eva pubbe pi T. mahābhinnikkha-
 manaṃ nikkhanto yevā“ ti vatvā j. s.: „Tadā samuddadevatā Uppala-
 20 vappā ahoṣi, Nārado Sāriputto, Migājino Moggallāno, kumārīkā Khemā
 bhikkhuni, usukāro Ānando, Sivalī Rāhulamātā, Dīghāvukumāro Rāhūlo,
 mātāpitāro mahārājakulāni, Mahājanakanarindo paṇa aham evā“ ti.
 Mahājanakajātakaṃ.

3. Sāmajātaka.

25 Ko nu maṃ usunā vijjhiti. Idam S. J. v. ekam mātīposā-
 kaṃ bhikkhuṃ ā. k. Sāvattḥiyaṃ kira aṭṭhārasakoṭṭivibhavaṃ¹ ekasāsa
 setṭhikulassa ekaputtako ahoṣi mātāpitunnāṃ piyo manāpo. So eka-
 divasaṃ pāsādatalaṃ gato sihapañjaraṃ ugghājetvā viṭhiṃ olokeno
 gandhamālādīhatthaṃ² mahājanaṃ dhammasavenattḥāya Jetavanaṃ

¹ B¹ re. ² C¹ -maddetvā. ³ D¹ adds ahamu. ⁴ B¹ adds te. ⁵ B¹
 pavisitvā. 3. Cf. Caripā-P. p. 101. Alwis, Attanag. 167. Indian Antq. March 1876
 p. 97. J. B. A. Soc. 1871. p. 173. Rāmāyaṇa ed. Schlegel. II, 68. ⁶ C¹ -ā.

gacchantam disvā „aham pi gamissāmīti“¹ gandhamālādīni gāhāpetvā
 viḥārāṃ gantvā vatthabhesajjapānākāni saṃghassa dāpetvā gandha-
 mālādīni ca² Bhagavantaṃ pūjetyā ekamantaṃ nisinno. Dhammaṃ
 sutvā kāmesu ādīnavaṃ³ pabbajjāya ca ānisaṃsaṃ sallakkhetvā parisāya
 utṭhitāya Bh-⁴taṃ pabbajjam yācivā „mātāpitūhi ananuññātāṃ Tathā-
 gātā na pabbājentīti“⁵ sutva gantvā sattāhaṃ nirāhāro mātāpitaro
 anujānāpetvā āgantvā pabbajjam yāci. So ekaṃ bhikkhuṃ ānāpesi⁶,
 so taṃ pabbājesi, tassa pabbajjitasā mahālābhasakkāro nibbatti, so
 ācariyupajjhāye ārādhetvā laddhupasampado pañca vassāni dhammaṃ
 pariyāpuṇitvā „aham idhākiṇṇo viharāmi, na me taṃ patirūpaṃ“⁷ ti 10
 araṇṇavāse vipassanadhuraṃ pūretukāmo upajjhāyassa santāke kam-
 matṭhānaṃ gahe⁸tvā ekaṃ paccantagāmaṃ gantvā araṇṇe vihāsi, so
 tathā vipassanaṃ paṭṭhapetvā dvādasa vassāni ghaṭento vāyamaṇto
 visesaṃ nibbattetuṃ na sakkhi. Mātāpitaro pi 'ssa gacchante gac-
 chante kāle duggatā ahesuṃ; ye pi nesaṃ khettaṃ vā vanijjāṃ vā 15
 payojesuṃ te „imasmiṃ kule putto vā bhātā vā iṇaṃ codetvā gaṇhanto
 nāma n' atthīti“ attano attano hatthagataṃ gahe⁸tvā yathāruciṃ palā-
 yīsu, gehe dāsakammakarādayo pi huraṇṇasuvannādīni gahe⁸tvā palā-
 yīsu, aparabhāge dve janā kapaṇā⁹ hutvā hatthe udakasecanakam pi
 alabbhitvā gehaṃ vikkipitvā agharā hutvā kāruṇṇabhāvappattā pilotika- 20
 nivāsanaṃ kapālabatthā bhikkhāya carīsu. Tasmiṃ kāle eko bhikkhu
 Jetavanaṃ nikkhamitvā tassa vasaṇatṭhānaṃ āgamāsi¹⁰, so taṃ āgantu-
 kavattaṃ katvā sukhaṃ nisinno „kuto āgat' atthā“ 'ti pucchitvā
 „J-¹¹vanā“ ti vutte Satthu c' eva mahāsāvaka¹²dīnaṃ ca ārogyaṃ puc-
 chitvā mātāpitunnāṃ pavattiṃ pucchi: „bhante Sāvattiyaṃ asu- 25
 kassa nāma seṭṭhikulassa ārogyaṃ“ 'ti, „āvuso mā tassa kulassa pa-
 vattiṃ pucchīti“, „kiṃ bhante“ ti, „āvuso tassa kira kulassa eko va
 putto, so sāsane¹³ pabbajito, tassa pabbajitakālato paṭṭhāya etaṃ¹⁴
 kulam parikkhiṇaṃ, idāni dve janā paramakāruṇṇataṃ pattā bhikkhāya
 carantīti“. So tassa vacanaṃ suṇanto sabhāvena saṇṭhātum nāsakkhi, 30
 assupunṇehi akkhihi¹⁵ roditum ārabhi, „āvuso kiṃ rodasīti“ ca vutte
 „bhante te mayhaṃ mātāpitaro, ahaṃ tesam putto“ ti, „āvuso tava
 m-ro taṃ nissāya vināsaṃ pattā¹⁶, gaccha te paṭijjagāhīti“. So „aham
 dvādasa vassāni ghaṭento vāyamaṇto maggaṃ vā phalaṃ vā nibbattetuṃ“

¹ B¹ dhammaṃ suṇissāmīti mahāpittaro vāditvā. ² C¹ -lādīni. ³ all three
 MSS. add. ⁴ C¹ anā, C² ānā. ⁵ C¹ omīti ka-. ⁶ C¹ B¹ a-. ⁷ B¹ buddha-
 sāsane. ⁸ C¹ evaṇṇavaṃ. ⁹ C¹ add ti.

nāsakkhim, abhabbo bhavissāmi, kim me pabbajjāya, gihī hutvā m-ro
 posetvā dānaṃ datvā saggaparāyano bhavissāmi¹, cintetvā araṇṇa-
 vāsaṃ tassa therasā niyyādetvā punadiyase² nikkhamitvā anupubbena³
 Sāvattthito avidūre Jetavanapiṭṭhivihāraṃ pāpuṇi. Tattha dve magga⁴:
 5 eko J-vanaṃ gacchati, eko Sāvattthiṃ⁵. So tattha tathvā „kin nu
 kho paṭhamam mātāpitara passāmi⁶ udāhu Dasabalaṃ⁷“ ti cintetvā „mayā
 m-ro ciradiṭṭhapubbā, ito paṭṭhāya pana me Buddhadassanaṃ ḍulla-
 bham bhavissati, ajja Sammasambuddham disvā dh. sutvā aye pāto va
 m-ro passissāmi⁸“ Sāvattthimaggaṃ pahāya sāyaṇhasamaye⁹ J-vanaṃ
 10 pāvisi. Taṃ divasaṃ pana S. paccūsakāle lokam volokento imassa
 kulaputtasā upanissayaṃ¹⁰ addasa, so tassa āgamanakāle Mātiposaka-
 suttena¹¹ mātāpitunnaṃ guṇam vaṇnesi. So bhikkhuparisante tathvā
 dhammakatham supanto cintesi: „aham¹² gihī hutvā m-ro paṭijag-
 gitum sakkomī¹³“, S. pana pabbajjitaputto va upakārako nāma¹⁴ ti
 15 vadati, sv-āham¹⁵ S-ram adisvā gato¹⁶, evarūpāya pabbajjāya pari-
 hīno assaṃ¹⁷, idāni pana gihī ahutvā pabbajito va sāmāno m-ro
 possessāmi¹⁸ so salākaṃ gahe tvā salākabhataṃ¹⁹ c' eva salākayāguṇ
 ca gaṇhitvā dvādasā vassāni araṇṇe vuttaṃ²⁰ bhikkhupārājikam patto
 viya ahoṣi. So pāto va Sāvattthim pāpetvā²¹ „kin nu kho paṭhamam
 20 yāguṃ gaṇhāmi udāhu²² m-ro passissāmi²³“ cintetvā „kapaṇānaṃ²⁴
 santikam tucchahatthena gantum ayuttan²⁵“ ti yāguṃ gahe tvā va etesaṃ
 purāṇagehadvāraṃ gato, m-ro yāgubhikkham caritvā parabhitum²⁶ ūpa-
 gantvā nisinnake disvā uppannasoko assupunnehi nettehi tesam avidūre
 atṭhāsi. Te taṃ disvāpi na sañjānimsu, ath' assa mātā²⁷ „bhikkha-
 25 thāya thito bhavissatī²⁸“ saṇḍāya „bhaṇe tumhākaṃ dātabbāyuttakam
 n' atthi, aticchathā²⁹“ ti āha, so tassa katham sutvā hadayaṇḍam
 sokaṃ gahe tvā assupunnehi nettehi tatth' eva atṭhāsi, dutiyam p-
 tatiyam pi vuccamāno pi atṭhāsi yeva, ath' assa pitā mātaram ā-
 „gaccha jātaputto³⁰“ nu ko te ese³¹ ti, sā utthāya gantvā sañjāntvā
 30 pādāmūle patitvā paridevi, pitāpi ssa tath' eva akāsi, mahantaṃ ka-
 ruṇānaṃ ahoṣi. So pi m-ro disvā sakabbhāvena santhātum asakkonto
 assuṇi pavattesi, so sokaṃ adhiṇāsetvā „mā cintayittha, ahaṃ³² so

¹ B⁴ adds araṇṇā. ² B⁴ adds gacchanto. ³ B⁴ adds aheṇam. ⁴ C¹ adds
 -yānaṃ. ⁵ B⁴ passissāmi. ⁶ B⁴ adds salakkhetvā. ⁷ C¹ adds āyanaṃ. ⁸ B⁴ adds
 gattim. ⁹ C¹ -puttana. ¹⁰ C¹ adds cintesi. ¹¹ B⁴ adds ahaṃ. ¹² C¹ adds
 āsānaṃ. ¹³ B⁴ bhavissāmi. ¹⁴ so C¹; B⁴ vuttaṃ. ¹⁵ so C¹; B⁴ pāpetvā. ¹⁶ B⁴
 pāpetvā. ¹⁷ C¹ omitt udāhu. ¹⁸ B⁴ adds mātāpitunnaṃ. ¹⁹ C¹ adds vari-
 C¹ jānā. ²⁰ B⁴ gaccha bhaddo jānāhi putto.

possessāmiti" m-ro assāsetvā yāgum pāyevā ekamante nisidā-
 petvā puna bhikkham āharitvā te bhojetvā attano bhikkham pariye-
 sitvā tesam santikam gantvā puṇa bhattenā pucchitvā bhattakiccam
 katvā te ekamante nivāsam akāsi. So tato paṭṭhāya iminā niyāmena
 m-ro paṭijaggati, attanā laddhāni¹ pakkhikabhattādini pi tesam datvā 5
 sayam piṇḍāya caritvā² labhamāno bhuñjati, vassāvāsikam pi annam³
 yam kiñci labhitvā tesam yeva deti, tehi paribhuttajinṇapilotikam⁴
 aggajam datvā⁵ rañjitvā⁶ sayam paribhuñjati, bhikkham labhana-
 divasam⁷ pan' assa appam⁸ alabhanadivasaṇi⁹ bahūni¹⁰ ahesuṇi, nivā-
 sanapārūpanam atilukham hoti. So m-ro paṭijagganto va aparabhāge 10
 kiṇo uppaṇḍuppaṇḍukajāto ahoṣi, atha nam sandiṭṭhasambhattā¹¹ puc-
 chimsu: „āvuso pubbe tava sariravaṇṇo sobhati idāni pana uppaṇ-
 ḍuppaṇḍukajāto si, vyādhi nu kho te uppanno" ti, so „n' atthi me
 āvuso vyādhi palibodho pana me atthiti" tam pavattim ārocesi.
 „āvuso S. saddhādeyyam vinipātetum na deti, tvaṃ saddhādeyyam 15
 gahetvā gihinam dadamāno ayuttam karosīti". So tesam katham
 sutvā „lajjito oliyyi". Te tattakenāpi atuṭṭhā gantvā „asuko nāma
 bhante bhikkhu saddhādeyyam vinipātetvā gihī¹² posetiti" Satthu
 ārocesum. S. tam kulaputtam pakkosāpetvā „saccam kira tvaṃ
 bhikkhu saddhādeyyam gahetvā gihī¹³ posesīti" pucchitvā „saccam 20
 bhante" ti vutte S. tassa tam sukiriyaṃ vaṇṇetukāmo attano ca
 pubbacariyaṃ pakāsetukāmo hutvā „gihī¹⁴ bhikkhu posento ke"
 posesīti¹⁵ pucchi, „m-ro bhante" ti, tato S. tassa ussāham jane-
 tukāmo hutvā „sādhu sādhu" ti tikkhattum sādhukāram datvā „tvaṃ
 mayā gatāmagge thito, aham pubbe¹⁶ cariyam caranto m-ro posesin" 25
 ti ā. So bhikkhu ussāham paṭilabhi. S. tāya pubbacariyāya āvi-
 karapaṭṭham bhikkhūhi yācito a. ā.:

Attite Bārānasito avidūre nadiyā orimatire eko nesādagāmo
 ahoṣi paratire eko, ekekasmiṃ pañca pañca kulasatāni vasanti,
 dvīsu pi gāmesu dve nesādayeṭṭhakā sahāyā, te daharakāle yeva 30
 katikam karimsu: „sace amhesu ekassa dhītā hoti ekassa
 putte" tesam āvāhavivāham hotū" ti. Atha orimatiragāma-

¹ Ck² add ya. ² Ck² add pi. ³ B² add gahetvā. ⁴ so Ck: B² katvā, C²
 invā. ⁵ B² raj. ⁶ B² labhamānadivasaṇi, Ck² labhanadivasehi. ⁷ Ck² omit
 appam. ⁸ Ck² alabhanadivasaṇi. B² appam alabhamāna divasaṇi. ⁹ Ck² bahū.
¹⁰ B² add bhikkhu. ¹¹ B² ohiy. ¹² Ck² gihī, B² gihinam. ¹³ Ck² -i, B² -ino.
¹⁴ Ck² -i. ¹⁵ Ck² posesīti. ¹⁶ B² pubba. ¹⁷ Ck² -ā.

vāsinesādajetthakassa gehe putto jāyi, jātakkhane c' assa dg-
 kūlena paṭiggahitattā Dukūlako t' eva nāmaṃ karimṣu, ita-
 rāssa gehe dhītā jāyi, tassā paratīre jātattā Pārikā ti nāmaṃ
 karimṣu, te ubho pi abhirūpā ahesuṃ suvaṇṇavannā, nesādakule
 5 jātāpi pāpātūpātan nāma na karimṣu. Aparabhāge solasavassa-
 kam Dukūlakumārāṃ mātāpitaro āhaṃsu: „putta kumārīkaṃ
 te ānessāmā“ 'ti, so pana' Brahmakolā āgato suddhasatto
 ubho kaṇṇe pidhāya „na me gharāvāsen' attho, mā evarūpaṃ
 avacutthā“ 'ti vatvā yāvatatiyaṃ yuccamāno pi na icchi yeva.
 10 Pārikakumārīkāpi „amma amhākaṃ sahāyassa putto atthi abhi-
 rūpo suvaṇṇavanno, tassa taṃ dassāmā“ 'ti mātāpitūhi vuttā
 tath' eva vatvā kaṇṇe pidahi, sāpi Brahmakolato āgatā. Du-
 kūlakumāro tassā rahassena sāsanāṃ paṇiṇi „sace kira methu-
 nadhamiṃṇa atthikā aññassa gehaṃ gaccha“, mama methune
 15 chando n' atthīti, sāpi tassa tath' eva sāsanāṃ pesesi. Tesāṃ
 aniccamānānaṃ yeva āvāhavivāhaṃ karimṣu. Te ubho pi
 kilesasamuddaṃ anotaritvā dve Mahābrahmāno viya
 vasiṃsu. D-kumāro macchaṃ vā migāṃ vā na māreti, ta-
 maso āhaṃsaṃ maṃsaṃ pi na vikkīṇāti. Atha naṃ m-ro va-
 20 diṃsu: „tāta tvaṃ nesādakule nibbattitvā n' eva gharāvāsaṃ
 icchasi na pāpavadhaṃ karosi, kin nāma karissasīti“. „Amma
 tāta tumhesu anujānantesu ajj' eva pabbajissāmā“ 'ti. „Teṇa
 hi gacchathā“ 'ti dve pi jane uyyojesuṃ. Te m-ro vanditvā
 nikkhamma Gaṅgātīre Himavantaṃ pavisitvā yasmīṃ thāne
 25 Migasammata nāma nadī Himavantato otaritvā Gaṅgaṃ patā
 taṃ thānaṃ gantvā Gaṅgaṃ pahāya Migasammatābhimukhā
 abhirūhiṃsu. Tasmiṃ khane Sekkabhavaṇaṃ uphākaṃ da-
 sesi, Sakko taṃ kāraṇaṃ ūtvā Vissakammaṃ āmantetvā
 „tāta Vissakamma dve mahāpurisa nikkhamitvā Himavantaṃ
 30 pavatthā nivāsanatthānaṃ tesāṃ laddhūṃ vaṭṭati. Mī-nadiya

C¹ omīti so pana. C² gacchatu. B² gaccheyyāhi. C³ mīti. C⁴
 gacchāmā. B² pabbajethā.

aḍḍhakosantare¹ etesaṃ paññasālaṃ ca] pabbajitaparikkhāre ca
 māpetvā ehi²“ ā. So „sādhū“³ ti sampaticchitvā Mūgapakkha-
 jātaka āgatanāyena⁴ eva sabbāṃ saṃvidahitvā amanāpasadde
 mige palāpetvā ekapadikajamgghamaggāṃ māpetvā sakatṭhānam
 eva gato. Te pi taṃ maggaṃ⁵ disvā tena assamapadaṃ pāpu-
 nimṣu. Dukūlapaṇḍito paṇṇasālaṃ pavisitvā pabbajitapakkhāre
 disvā „Sakkena mayāṃ dinnā“⁶ ti Sakkadattiyabhāvaṃ nātvā
 sātakaṃ omuñcitvā rattavākakivaraṃ nivāsetvā pārupitvā⁷ ajinaṃ
 amse katvā jaṭamaṇḍalaṃ bandhitvā isivesaṃ gahetvā Pāri-
 yāpi⁸ pabbajjāṃ datvā ubho kāmāvacaramettaṃ bhāventā⁹ tattha 10
 paṭivasimsu. Tesāṃ mettānubhāvena sabbe migapakkhino añña-
 maññaṃ mettacittāṃ eva paṭilabhimṣu, na koci kassaci¹⁰ vi-
 heṭṭeti. Pāri¹¹ pāṇīyaṃ paribhojaniyaṃ āharati assamapadaṃ
 sammajjati sabbakiccāni karoti, ubho pi phalāphalaṃ āharitvā
 paribhūñjitvā attano attano paṇṇasālaṃ pavisitvā samaṇa- 15
 dhammaṃ karentā¹² vāsaṃ kappayimsu. Sakko tesāṃ upatṭhā-
 naṃ āgacchati. So ekadivesaṃ olokento „imesaṃ cakkhūni
 paribhāyissanti“¹³ antarāyaṃ disvā D-paṇḍitaṃ upasaṃkamitvā
 vanditvā ekamantaṃ nisīditvā evaṃ ā.: „bhante tumhākaṃ
 antarāyaṃ paññāyati, paṭijagganaṃ puttāṃ laddhūṃ vaṭṭati, 20
 lokadhammaṃ patisevathā“¹⁴ ti ā. „Sakka kin nāṃ“ etaṃ
 kathesi, mayāṃ agāramajjhe pi etaṃ lokadhammaṃ pahāya
 puḷavagūtharāsiṃ viya jigucchimha, idāni araṇṇāṃ pavisitvā
 isipabbajjāṃ pabbajitvā¹⁵ kathaṃ evarūpaṃ karissāmā“¹⁶ ti.
 „Bhante sacce na evaṃ karoṭha Pāritāpasīyā¹⁷“¹⁸ utunikāle nā- 25
 bhīm hatthena parāmaseyyāthā“¹⁹ ti. M. „idaṃ sakkā kātun“
 ti sampatiṇchi. Sakko taṃ vanditvā sakatṭhānam eva gato.
 M. pi taṃ kāraṇaṃ Pāriyā ācikkhitvā tassā utunikāle nābhīm
 parāmasi. Tada B. devalokā cavitvā tassā kucchimihi paṭi-

¹ Ch. gkosa. ² Ch. djiṭṭhā. ³ B. pārikāyāpi. ⁴ Ch. -to, B. -etvā ⁵ B. kiñci
⁶ Ch. pāri. B. pārikā. ⁷ Ch. karento, C. B. karonto. ⁸ B. paṭisevethā. ⁹
 Ch. -ti. ¹⁰ B. pārikāya ti.

sandhiṃ gacchi. Sā dasamāsaccayena suvaṇṇaṃ puttāṃ vijāyī-
 ten' ev' assā Suvannasāmo ti nāmaṃ karimāsu. Pāriyāpi
 pabbatantare kinnariyo dhātikiṇṇaṃ karimāsu. Te ubho pi
 B-aṃ nahāpetvā paṇṇasālāya nipajjāpetvā phalāphalatthāya
 5 gacchanti. Tasmim̐ khaye kinnarā kumāraṃ gahetvā kanda-
 disu nahāpetvā pabbatamatthakaṃ āruya nānāpupphehi alaṃ-
 karitvā haritālamanoṣilādhi¹ tilake katvā ānetvā paṇṇasālāya
 nipajjāpentī. Pāri' āgantvā puttāṃ thaṇṇaṃ pāyeti. Taṃ
 aparabhāge vadḍhitvā solasavassuddesikaṃ pi² anurakkhanta
 10 mātāpitāro paṇṇasālāya nisīdāpetvā sayam eva vanamūlaphalā-
 phalatthāya gacchanti. M. „kadāci kocid eva antarāyo bha-
 veyyā“ ti tesāṃ gatamaggaṃ saṅkakkheti. Ath' ekadiva
 tesāṃ vanamūlaphalāphalaṃ ādāya paṇṇasamaye³ niyattān-
 tānaṃ aṣṣamapadato avidūre mahāmegho utthahī, te ekam
 15 rukkhamaṇaṃ pavisitvā vammikamatthake atthasū⁴ ta-
 abbhantare āsiṃso atthi, tesāṃ sarirato sedagaṃ⁵ sikkā-
 udakaṃ otaritvā tassa nāsāputaṃ pāvisi, so kujjhitvā nā-
 vātena pahari, dve pi andhā hutvā aññaṃ⁶ na passimā-
 D-panḍito Pāriṃ āmantetvā „Pāri' mama cakkhūni parihā-
 20 na taṃ passāmīti“ ā., sāpi tath' evāha, „n' atthi no mān-
 jīvitā“ ti maggaṃ apassantā paridevamānā vicarimāsu. „Kim
 pana tesāṃ pubbakamman“ ti. Taṃ kira pubbe vejjakulaṃ
 ahosi⁷, atha so vejjo ekassa mahaddhanassa purisassa akkhi-
 rogaṃ patijaggi, so tassa kiñci na dāpesi, vejjo kujjhitvā bhari-
 25 yāya ārocetvā „kim karomā“ ti ā., sāpi kujjhitvā „na no tassa
 santike dhanen' attho“, bhesajjaṃ tassa vatvā ekam yogaṃ
 datvā akkhini kāṇāni karohīti⁸ ā., so „sādhū“ ti tassa va-
 canaṃ sampaticchitvā tathā akāsi, tesāṃ ubhinnaṃ pi imina
 kammena cakkhūni andhāni jāyimsu⁹. Atha M. cintesi „mama

¹ O² -lāhi. ² B² parikā. ³ O² add. tam. ⁴ O² sūyana. ⁵ B² parikā. ⁶ B² te kira pubbe vejjakūle ahesum. ⁷ B² santakenattho. ⁸ so. B². ⁹ O² ubbo pi imina kammena cakkhūni jīyimsu.

m-ro aññesu divāseṣu imāya velāya āgacchanti, idāni tesaṃ pavattim na jānāmi, paṭimaggam gamissāmīti“ paṭimaggam gantvā saddam akāsi, te tassa saddam sañjānitvā paṭisaddam katvā puttasiṇehena „tāta Sāṇa“ idha paripantho atthi, mā āgamīti“ vadimṣu, atha nesaṃ „tena hi imaṃ gahetvā ethā“ 5
 'ti dighalatṭhim adāsi, te latṭhikoṭiyam gahetvā tassa santikam āgamimṣu, atha ne „kena vo kāraṇena cakkhūni vinatṭhānīti“ pucchi, „tāta mayam deve vassante rukkhamaḷe vammika-matthake thitā, tena kāraṇena“ 'ti, so sutvā va aññāsi:
 „tatha āsivisena bhavitabbaṃ, tena kuddhena nāsāvāto vis- 10
 sattho bhavissatīti“ so m-ro disvā rodi c' eva hasi ca, atha nan te pucchimṣu: „kasmā tāta rodi kasmā hasīti“, „amma tāta tumbhakaṃ daharakāle yeva cakkhūni vinatṭhānīti rodim, idāni paṭijaggissāmīti hasim, mā cintayittha, aham vo paṭijaggissāmīti“ so m-ro assamapadam ānetvā tesaṃ rattit- 15
 thānadivatṭhānesu camkame paṇṇasālāya vaccatṭhāne passāvatṭhāne ti sabbatṭhānesu rajjuke bandhi, tato paṭṭhāya te assame thapetvā vanamūlaphalāni āharati, pāto va nesaṃ va-sanatṭhānam sammajjati, Mi-nadim gantvā pāniyam āharati, paribhojānyam upatṭhapeti, dantakatṭhamukhodakādīm katvā 20
 madhuraphalāphalam deti, tehi mukhe vikkhālīte sayam paribhuñjati, paribhuñjitvā m-ro vanditvā migaganaparivuto phalāphalattṭhāya araṇṇam pavisitvā pabbatantare kinnaraparivāro phalāphalam gahetvā sayanḥavelāyam āgantvā ghaṭe¹ udakam āharitvā thapetvā uphodakena nesaṃ yathārucim nahāpanam vā 25
 pādadhovanam vā katvā aṅḡarakapallam upanetvā gatte sedetvā nīlāntam phalāphalam datvā pariyosāne sayam pi khādītva² sasaṃ thapeti³, iminā niyāmena m-ro paṭijaggati. Tassa samaye Bārāṇasīyam Piliyakkho nāma rājā r. kāreti, so nigamanasālobhena mātaram r. paṭicchāpetvā sannaddha- 30
 paṭicchuḍḍho Himavantaṃ pavisitvā mige⁴ vadhitvā mamsam

¹ C¹ yam. ² C² sayanha. ³ C³ Bā -ena. ⁴ C⁴ -siti? Bā dhapesti?

khādanto Migasajjmatam nadim patvā anupubbena Sāmassa
 pāṇiyagahaṇatittham patto migavalaṇḍam disvā maṇivannāhi
 sakkhāhi koṭṭhakaṃ katvā dhanurū ādāya visapītaṃ sarāṃ
 sannahitvā tattha nilino acchi. M. pi sāyaṇhasamāye¹ phalā-
⁵ phalaṃ āharitvā assamapade ṭhapetvā m-ro vanditvā „nahātva
 pāṇiyam ādāya āgamissāmīti“ ghaṭam gahetvā migagaganapavivuto
 dve mige ekato katvā tesam piṭṭhe pāṇiyaghaṭam ṭhapetvā
 hatthena gahetvā naditittham agamāsi. Rājā koṭṭhake ṭhito
 tathā āgacchantaṃ disvā „mayā ettakaṃ kālaṃ vicarantena
¹⁰ manussō nāma na diṭṭhapubbo, devo nu kho esa, nāgo nu kho
 ti, sace kho paṇāham etam upasamkamitvā pucchissāmi devo
 ce ākāse uppatissati nāgo ce bhūmiyam pavekkhati, na kho
 paṇāham sabbakālaṃ Himavante yeva vasissāmi, Bārāṇasim
 pi gamissāmi, tetra maṃ amaccā pucchissanti: ‘api nu kho te
¹⁵ mahārāja Himavante vasantena na kiñci acchariyam diṭṭhapubban’
 ti, ‘tatrāham’ evarūpo me satto diṭṭho’ ti vatvā ‘ko nām’ eso
 ti vutte sace ‘na jānāmīti’ vakkhāmi garahissanti maṃ, tasma
 etam vijjhivā dubbalaṃ katvā pucchissāmīti“ cintesi, atha
 tesu migesu paṭhamam eva otaritvā pāṇiyam piṇḍā uttinnesu
²⁰ Bo. uggahitavatto viya mahāthero saṇikaṃ udakaṃ otaritvā
 paṭippassaddharato² paccuttaritvā vākacivaram³ nivāsetvā ajina-
 cammaṃ ekamsaṃ katvā pāṇiyaghaṭam ukkhipitvā udakaṃ puñ-
 jitvā vāmaṃsakūte ṭhapesi, tasmim kāle⁴ „idāni vijjhitum samayo“
 ti rājā visapitasaraṃ khipitvā M-am dakkhiṇapasse vijjhi, sarō
²⁵ vāmapassena nikkhami, tassa viddhabhāvaṃ ñātvā migagapo
 bhito palāyi, Suvannasāmapaṇḍito pana viddho pi pāṇiyaghaṭam
 yathā vā tathā vā anusumbhitvā⁵ satim paccupatṭhāpetvā saṇi-
 kaṃ otāretvā vālukaṃ viyūhitvā ṭhapetvā disvā vavatṭhapetvā
 mātāpitunnam vasaṇṭṭhānadisābhāgena⁶ aśam katvā vata-

¹ C^o sāyaṇha-; ² C^o tatrāham; ³ C^o -rethe, B^o -rethā, ⁴ B^o -rethā-
 -vāram; ⁵ C^o ṭhapanakāle; ⁶ so C^o; ⁷ C^o anusumbhitvā, B^o anusumbhitvā;
 C^o -ṭhāṇābhāge, C^o -ṭhāṇābhāge.

pattavannavālukāya suvaṇṇapaṭimā viya nipajjitvā satim upaṭ-
thāpetvā „imasmiṃ Himavantapadesa mama verino nāma n'
atthi, mama pi aññasmiṃ verāṇi nāma n' atthīti“ vatvā mu-
khena lohitaṃ chaḍḍetvā rājānaṃ adisvā va g. ā.:

1. Ko nu maṃ usunā vijjhi pamattaṃ udahāraṃ,
khattiyo brāhmaṇo vesso ko maṃ viddhā nilīyasīti. 291.

Ta. pamattan ti mettābhāvanāya anupaṭṭhitasatim, idaṃ hi so sandhāya
taṃsīp khaṇe attānaṃ pamattaṃ nāma akāsi, viddhā ti vijjhitvā.

Evaṃ ca pana vatvā puna attano sarīraṃsaṃsassa aḥhakkha-
sammatabhāvaṃ dassetuṃ g. ā.:

1. Nā me maṃsāni khajjāni, cammen' attho na vijjati,
atha keṇa nu vaṇṇena viddheyyaṃ maṃ amaṇṇathā¹ ti 292.
dutiyaṃ g. vatvā tam eva nāmadivasena pucchanto:

2. Ko vā tvaṃ kassa vā putto, kathaṃ jānemu taṃ mayaṃ,
puṭṭho me samma akkhāhi,
kiṃ maṃ viddhā nilīyasīti āha. 293.

Ta. amaṇṇathā¹ ti ayaṃ puriso keṇa kārāṇena maṃ vijjhitabbhaṃ
amaṇṇitthā² ti a.

Taṃ sutvā rājā „ayaṃ mayā visapītena kaṇḍena³ vijjhitvā
pātito⁴ pi n' eva maṃ akkosati na paribhāsati, hadayaṃ sam-
bāhanto⁵ viya piyavacanena samudācarati, gacchissāmi⁶ ssa
santikaṃ“ ti cintetvā gantvā santike⁷ thito ā.:

1. Rājāhaṃ asmi Kāsīnaṃ, Piliyakkho ti maṃ vidū,
lobhā ratthaṃ pahatvāna migam esaṃ carāṃ⁸ ahaṃ. 294.
2. Issatthe c' asmi kusalo dāḥadhammo ti vissuto,
nāgo pi me na muñceyya āgato usupātanaṃ ti. 295.

Ta.¹ rājāhamasmi ti evaṃ kir' assa² ahoṃ, devāpi nāgāpi manussa-
bhāsaṃ eva kathaṃti yeva, ahaṃ etaṃ devo vā nāgo vā manusso vā ti na
jānaṃ, teco kījheyya nāseyya cāpi maṃ rājā ti vutte kho pana abhāyanto
nāma n' atthīti, taṃsā attano tejaṃ⁴ jānāpetuṃ paṭhamam rājāhaṃ asmi ti ādim
ā. lobhā ti mānasaḥbhava, migameṣaṃ ti mige⁵ esanto, dutiyagāthāya pi

¹ Ch' khaṇa. ² Bā sūlana. ³ C' tassa. ⁴ Bā sūla vitakko. ⁵ Bā rājābhāvaṃ.

attano balaṃ dipetukamo evaṃ ā, ta. issatthe ti¹ dhanussippe, dāḷho-
dhammo ti² dāḷhadhanuṃ saḥassatthāmaṃ dhanuṃ oropetuṃ ca āropetuṃ
ca samattho.

Iti attano balaṃ vaṇṇetvā jassa nāmagottaṃ pucchanto ā:
5 6. Tvaṃ ca kassa vā putto si, kathaṃ jānemu taṃ mayā,
pituno attano cāpi nāmagottaṃ pavedayā³ ti. 296.

Ta. pavedayā⁴ ti kathaya.

Taṃ sutvā M. „sac⁵ āhaṃ ‘devanāgakinnarādisu khattiyā-
disu vā, aññataro ‘ham asmīti⁶ katheyyaṃ saddaheyy⁷ eva⁸ esa,
10 saccam eva kathetuṃ vaṭṭatīti⁹“ cintetvā ā:

7. Nesādaputto, bhaddan te, Sāmo iti maṃ nātayo
āmantayimsu jīvantāṃ, sv-ājj¹⁰ ev¹¹ ahaṃ¹² gato saye. 297.
8. Viddho ‘smi puthusallena savisena yathāsmigo,
sakaṃhi lohite rāja passa semi paripluto. 298.
- 15 9. Paṭicamma gataṃ¹³ sallaṃ passa vihāmi¹⁴ lohitaṃ,
āturo ty-ānupucchāmi: kiṃ maṃ viddhā¹⁵ nīlīyasi. 299.
10. Ajinamhi haññate dīpi, nāgo dantehi haññati,
atha kena nu vaṇṇena viddheyyaṃ¹⁶ maṃ amaññathā¹⁷ ti. 300

Ta. jīvantān ti maṃ ito pubbe jīvamānaṃ ehi Sāma yāhi Sāmā¹⁸ ti
20 voharanti nātayo Sāmā¹⁹ ti āmantayimsu, svājjevahaṃ²⁰ gato ti so ahaṃ aḷḷa
evaṃ gato maraṇamukhe appīto, saye ti sayāmi, paripluto ti nimuggo,
paṭicammā²¹ ti paṭicamitvā²² vāmapassena pavisitvā dakkhiṇapassena vinigga-
tan ti a., passā²³ ti olokayassu maṃ, vihāmi²⁴ ti²⁵ niṭṭhubhāmi, idaṃ so satīṃ
paccupaṭṭhapetvā avikampamāno va²⁶ lohitāṃ mukheṇa chaḍḍetvā ā, āturo ti
25 gīlāno hutvā ahaṃ taṃ anupucchāmi, nīlīyasīti²⁷ etasmiṃ gumbhe nīlīno secehaṃ,
viddheyyaṃ ti vijjhitabbaṃ, amaññathā²⁸ ti amaññattha.

Rājā tassa vacanaṃ sutvā yathābhūtaṃ anācikkhitvā
musāvādaṃ karonto ā:

11. Migo upatṭhito āsi āgato usupātanaṃ,
20 taṃ disvā ubbijji Sāma, na te²⁹ kodho maṃ āvisīti. 301.

Ta. āvisīti³⁰ ajjhotthari, tena me kīraṇeṇa kodho uppanno ti³¹ dipeti.

¹ Ck² sāddehatera. ² Ck² svājjevam. ³ B² svājjevahā. ⁴ B² -vammo. ⁵ Ck²
vi. B² dīhamhāmi. ⁶ Ck² -yya. ⁷ B² -vammi. ⁸ B² -sami. ⁹ Ck² B² -na.

„ Atha nañ M. „kiñ vadess mahārāja, imasmiñ Himavante
maññ disvā palāyanamigo nāma n' atthiti“ vatvā ā.:

13. Yato sarāmi attānañ yatō patto 'smi viññutañ
na mañ migā uttasanti aṇṇhe sāpadāni pi. 302.

13. Yato nidhiñ parihariñ yatō patto 'smi yobbanañ
na mañ migā uttasanti' araṇhe sāpadāni pi. 303. 5

14. Bhīrū kimpurisā rāja pabbate Gandhamādane
sammodamānā gacchāma pabbatāni vanāni ca,
atha kena nu vaṇṇena utrase so migo maman ti. 304.

Ta. na mañ migā ti mañ disvā migā nāma na uttasanti, sāpadānīti 10
vālamigādayo, yato nidhiñ ti yato paṭṭhāya ahañ vākaṇṇivāsenañ pari-
hariñ, bhīrū kimpurisā ti mahārāja migā tāva tiṭṭhantu kimpurisā nāma
atibhīrukā nāma honti, G-ne ti te imasmiñ gandhena madakare pabbate
Gandhamādane viharanti, te pi mañ disvā na uttasanti, aha kho mayañ aṇṇa-
maññāñ sammodamānā gacchāma, utrase ti mama migo uttracīryā 'ti kena 15
nu kāraṇena tvañ 'mañ saddahāpessasīti dīpeti.

Taṃ sutvā rājā „mayā imañ niraparādhañ vijjhittvā mu-
sāvādo kato, saccam eva kathessāmi“ cintetvā ā.:

15. Na t' addasā migo Sāma kin t' āham alikañ bhaṇe,
kodhalobhābhibhūto 'hañ, usum te tañ avissajjīti. 305. 20

Ta. na taddasā ti na tañ addasā, kintāhañ ti kin te evaṃ kalyāṇa-
dassanassa, santeke ahañ alikañ bhaṇissāmi, k-bhūto hañ ti kodhena ca
lobhena ca abhibhūto hutvā ahañ, so hi paṭhamam eva migesu kodhena migo
vijjhissāmi dhanuñ āropetvā thito pacchā B-añ disvā tassa devatādisu aṇṇa-
tarebhāvañ ajānanto pucchissāmi nañ ti lobhañ uppādesi, tasmā evam āha. 25

Evāñ ca pana vatvā „uḍāyañ Suvannasāmo imasmiñ araṇhe
ekako va vaṇissati, ūṭakehi pi 'ssa bhavitabbañ, pucchissāmi
nañ“ ti cintetvā itarañ g. ā.:

16. Kuto nu samma āgamma kassa vā pahito tvañ
'udahāro nadiñ gaccha āgato Migasammatañ ti. 306. 30

Ta. samma 'ti M-añ ālapati, āgamma 'ti kuto deṣā imañ vanañ
āgamma amhākañ udakañ āharitvā udahāro nadiñ gacchā 'ti, kassa vā pa-
hito 'ti kena pahito hutvā tvañ imañ Migasammatañ āgato ti ā.

1 O' utti. 20 utti. 2 Be na tañ disvā migo ahañ na bhito ti ā.

So tassa katham sutvā mahantaṃ vedanaṃ adhvāsetvā mukhena lobhitaṃ chaḍḍetvā g. ā.:

17. Andhā mātāpitā mayhaṃ, tē bhārāmi brahāvane,
tes' āham udahārako āgato Migasammattan ti. 307.

5 Ta. bharāmitti mūlaphalādini āharitvā posemi.

Evaṃ ca pana vatvā m-ro ca ārabha vilapanto āha:

18. Atthi nesaṃ usāmatthaṃ atha sāhassa jīvitam,
udakassa cālābhena maññe andhā marissare. 308.
19. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ, labbhā pi pumunā idaṃ,
10 yaṃ ca ammaṃ na passāmi, tam me dukkhatarāṃ ito. 309.
20. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ, labbhā hi pumunā idaṃ,
yaṃ ca tātaṃ na passāmi, tam me dukkhatarāṃ ito. 310.
21. Sā nūna kapaṇā ammaṃ cirarattāya rucchitī¹
addharatte va ratte vā nadiva avasucchati². 311.
15 22. So nūna kapaṇo tāto cirarattāya rucchitī¹
addharatte³ va ratte vā nadiva avasucchati⁴. 312.
23. Uṭṭhānapāricariyāya pādasambāhanassa ca
Sāma tāta⁵ vilapantā hiṇḍissanti brahāvane. 313.
24. Idaṃ dutiyakaṃ sallāṃ kampeti hadayaṃ mama
20 yaṃ ca andhe na passāmi yaṃ ca hessāmi jīvitān ti. 314.

Ta. usāmatthan ti bhojanamattam, usā ti kira bhojanassa nāmaṃ, tassa
ca atthitāya atha sāhassa jīvitān ti chadivasamattam jīvitān ti a., idaṃ
āharitvā ṭhapitaṃ phalāphalaṃ sandhāyāha, athavā usā ti usmā⁶, ten' etaṃ
dassei: tesam sarire usmāmatthaṃ atthi, atha mayā ābhatena phalāphalena sā-
25 hassa jīvitam atthitī, marissare ti marissanti, pumuna ti purisena, evarū-
paṃ hi dukkhaṃ purisena laddhabbam evā⁷ ti a., cirarattāya rucchitī⁸
cirarattam⁹ roḍḍissati, addharatte vā¹⁰ ti majjhimaratte vā ratte vā ti¹¹ pac-
chimaratte vā, avasucchati¹² kunnadī viya assasati¹³ a.; Uṭṭhāna - ya
ti mahārāja yaṃ ahaṃ rattim pi divāpi dve tayo vāre uṭṭhāya attano uṭṭhāna-
30 viriyena tesam pāricariyāṃ karomi hatthapāde sambāhāmi maṃ adlevā tegasā
atthāya te parihīnacakkhukā Sāma tāta¹⁴ ti vilapanā kaṭṭhakaḥ vījhiyamāna

¹ Bā rujjati. ² Ck^o -alechati. ³ Ck^o -ratto. ⁴ Bā -rujjati. ⁵ Ck^o tāta ti. ⁶

Ck^o usamā. ⁷ Bā rujjati. ⁸ Ck^o -ā, C^o -o. ⁹ Ck^o omī majjhima - vāti

¹⁰ Ck^o -alechati, Bā -rujjati, Ck^o add avasucchessati. ¹¹ Ck^o sukhlasati.

inasmīm mahante vane hiṇḍissanti¹ a., dutiyan ti paṭhamam pavīṭṭhavisā-
pitaṇṇallato pi eṭaḡuṇeṇa, daḥataram idaṁ dutiyan nesaṁ adassanasokasallam.

Rājā tassa vilāpaṁ sutvā „ayaṁ accantabrahmacāri
dhamme ṭhito m-ro bharati, idāṁ evaṁ dukkhappatto pi tesaṁ
yeva vilapati, evaṁ ḡṇasampanno nāma mayā aparādhho kato, 5
katham nu kho imaṁ samassāseyyan“ ti cintetvā „mama
nirayapavīṭṭhakāle r. kiṁ karissati, iminā paṭijaggitanīyāmen’
ev’ assa m-ro paṭijaggissāmi, icc-assa maraṇaṁ amaraṇaṁ bha-
vissatīti“ sannīṭṭhānaṁ katvā ā.:

25. Mā bālhaṁ paridevesi Sāma kalyāṇadassana, 10
ahaṁ kammakaro hutvā bhariyassan te brahāvane. 315.
26. Issatthe c’ asmi kusalo daḥhadhammo ti vissuto
ahaṁ kammakaro hutvā bhariyassan te brahāvane. 316.
27. Migānaṁ vighāsaṁ² anvesaṁ vanamūlaphalāni ca
ahaṁ kammakaro hutvā bhariyassan te brahāvane. 317. 15
28. Kataman taṁ vanaṁ Sāma yaṭṭha mātāpitā tava,
ahan te tathā bharissaṁ yathā te abhari tuvan ti. 318.

Ta bhavissante ti te tava mātāpitāro bharissāmi, migānaṁ ti thūlā-
dinaṁ migānaṁ vighāsaṁ anvesanto idaṁ so issatthe casmi kusalo ti
thūlathūlamige vadhitvā madhuramaṁseṇa tava m-ro bharissāmiti vatvā mahā- 20
rāja amhe nīsaṁ mā pāpavadhaṁ karitī vutte evaṁ ā., yathā te ti yathā
tuvaṁ te abhari tath’ eva ne aham pi bharissāmi.

Atha M. „sādhu mahārāja, tena hi m-ro bharassū“ ti
vatvā maggaṁ ācikkhanto ā.:

29. Ayaṁ ekapadī rāja yo ’yaṁ ussīsake mama, 25
ito gantvā aḍḍhakosaṁ³ tattha tesaṁ agāraḡaṁ,
tattha mātāpitā mayhaṁ, te bharassu ito gato ti. 319.

Ta. ekapadīti ekapadamaggo, ussīsake ti yo⁴ esa mama mattha-
kaṭṭhāne, aḍḍhakosaṁ⁵ ti aḍḍhakosantaraṁ⁶.

Evaṁ so tassa maggaṁ ācikkhitvā matāpitusu balava- 30

¹ Bā hiṇḍissanti vicarissanti. ² read: ghāsaṁ? ³ Cks -ghosaṁ. ⁴ Cks so.

⁵ Cks -ghosaṁ. ⁶ Cks -ghosaṁ.

sinehena tathārūpaṃ vedanaṃ adhivāsetvā tesāṃ bharaṇatthāya añjalim paggayha yācanto puna ā.:

30. Namō te Kāsīrāj' atthu', nāmo te Kāsivaddhana,
andhā mātāpitā mayhaṃ, te bharassu brahāvane. 320.
- 5 31. Añjalin te pagaṇhāmi², Kāsīrāja nam' atthu te,
mātaraṃ pitaraṃ mayhaṃ vutto vajjāsī vandanaṃ ti. 321.

Ta. vutto vajjāsīti putto vo Sāmo naditīre visapītasallena viddho rajatapaṭṭasadiṣe vālukapuline passena nīpanno añjalim paggayha tumhākaṃ pāde vandatīti evaṃ mahārāja mayā vutto hutvā mātāpitunnaṃ me vandanaṃ
10 vandeyyāsīti ā.

Rājā „sādhū“ 'ti sampatiṇṇi. M. mātāpitunnaṃ vandanaṃ pesetvā visaññutaṃ pāpuṇi.

T. a. p. S. āha:

32. Idam vatrāna so Sāmo yuvā kālyāṇaḍassano
15 mucchito³ visavegena visaññī samapajjathā 'ti. 322.

Ta. samapajjathā 'ti jāto.

- So hi hetthā ettakaṃ kathento nirussāso viya kathesi,
idāni pan' assa visavegena upaṭṭitā⁴ bhavaṅgacittasantatihada-
yarūpan⁵ nissāya pavattikathā⁶ pacchijji mukhaṃ pidahi ak-
20 khīni nimmitāni hatthapādā thaddhabhāvappattā, sakalasarīraṃ
lohiteṇa tintam'. Rājā „ayaṃ idān' eva mayā saddhim ka-
thesi, kin nu kho ti 'ssa assāsapassāse upadhāresi, te pana,
niruddhā, sarīraṃ thaddham jātaṃ, so niruddho dāni Sāmo“ ti
sokaṃ sandhāretuṃ asakkonto ubho hatthe matthake ṭhapetvā
25 mahāsaddena paridevi.

T. a. p. S. āha:

33. Sa⁷ rājā paridevesi bahum kārūṇāsamhitam:
ajarāmaro 'ham⁸ āsim, ajj' etaṃ¹⁰ āmi¹¹ no pure. 323.
34. Sāmaṃ kālakataṃ disvā n' atthi maccussa nāgamo,
y' assu¹² maṃ patimanteti sa visena samappito 324.

¹ Ck^s -rāja, omitting atthu. ² B^d paggayhāmi. ³ B^d pūñjito. ⁴ so B^d; Ck^s pattame, C^s pattiave. ⁵ Ck^s omit bhavaṅga. ⁶ B^d pavattā-. ⁷ Ck^s tintam, B^d mah-khitaṃ. ⁸ B^d so. ⁹ Ck^s aham. ¹⁰ Ck^s ajjevataṃ. ¹¹ Ck^s āmi. ¹² Ck^s yassa.

95. Sv-ājji' evaṃ¹ gate kāle na kiñci-m-abbhāsatī,
 • nirayaṃ nūna gacchāmi, ettha me n' atthi samsayo. 325.
 96. Tadā hi pakataṃ pāpaṃ cīraṇattāya kibbisam
 bhavanti tassa vattāro, gāme kibbisakārakaṃ²
 araṇṇe nimmanussamhi ko³ maṃ vattum arahati. 326. 5
 97. Sārayanti hi kammāni gāme saṃgaccha⁴ māṇavā,
 araṇṇe nimmanussamhi ko⁵ maṃ sārayissatī. 327.

Ta. āsin ti ahaṃ ettakaṃ ajūrāmaro 'mhīti saṇṇī ahoṣiṃ, ajj' etan ti
 ahaṃ ajja imaṃ Sāmaṃ kālakataṃ disvā mamaṃ c' eva anñhesaṃ cā n' atthi
 maccussa nāgamo taṃ maccuno āgamaṇaṃ ajja jānāmi⁶ ito pure na jānāmi ti 10
 viḷapati, svājjevaṃ⁷ ti yo⁸ savisena sallaṇa samappito idān' eva maṃ pati-
 manteti so ajja⁹ evaṃ gate kāle ti evaṃ maraṇakāle pavatte kiñci appa-
 mattakam pi na bhāsatī, tadāhīti tasmiṃ khaye Sāmaṃ vijjhanta mayā
 pāpaṃ kataṃ, cīraṇattāya kibbisam ti taṃ pana cīraṇattaṃ vipaccanasamattaṃ
 dāruṇaṃ pharusam, tassā¹⁰ ti tassa evarūpaṃ pāpaṃ vicarantassa, vattāro ti 15
 ninditāro bhavanti, kuhiṃ gāme kinti kibbisakārako ti imasmiṃ pana araṇṇe
 nimmanussamhi ko maṃ vattum arahati, sace hi¹¹ bhaveyya vadeyyā¹² ti viḷapati,
 sārayantihi ti game vā nigamādisu, saṃgaccha māṇavā¹³ ti tattha tattha
 purisā sannipattivā ambho purisagghāta dāruṇaṃ te kammaṃ kataṃ asuka-
 daṇḍappatto nāma tvaṃ ti evaṃ kammāni sārenti codenti, imasmiṃ pana nim- 20
 manusse araṇṇe imaṃ rājānaṃ ko sārayissatī attānaṃ codento viḷapati.

Tadā Bahusodarī¹⁰ nāma devadhītā Gandhamādana-vāsini
 Mahāsattassa sattame attabhāve mātubhūtapubbā¹¹ puttasiṇheṇa
 B-aṃ niccaṃ āvajjati, taṃ divasaṃ pana sā dibbasampattiṃ
 anubhavamānā na taṃ āvajji¹², devasamāgamaṃ gatā ti pi va- 25
 dant' eva¹³, sā tassa visaṇṇībhūtakāle „kin nu kho me put-
 tassā¹⁴“ ti āvajjamānā addasa: „Piliyakkho rājā mama puttaṃ
 savisena sallaṇa vijjhivā Migasammatātīre vālukaḷupine pātetvā
 mahantenā saddena paridevati, sac' āhaṃ na gamissāmi mama
 putto Suvannaśāmo etth' eva nassissati raṇṇo pi hadayaṃ 30
 phalissati Sānuassa m-ro pi nirāhārā pāṇiyam pi alabhivā sus-
 sitva mariśanti, mayi pana gatāya rājā pāṇiyaghaṭaṃ ādāya
 tassa mātāpitunnaṃ santikaṃ gamissati vacanaṃ ca nesam

¹ B^d svājjevaṃ. ² B^d -ko. ³ add nu? ⁴ so all three MSS. ⁵ C^k jāntiṃ,
 C^s jānti. ⁶ B^d svājjevaṃ gate kāle. ⁷ C^k so. ⁸ C^k ahaṃ. ⁹ B^d pi. ¹⁰ B^d
 -sundarī. ¹¹ B^d mātā-. ¹² C^s -jja, B^d -jjati. ¹³ B^d -tiyeva. ¹⁴ B^d -ssapavatti.

sutvā te puttassa santikaṃ ānessati, atha te ca ahañ ca saccl-
kiriyaṃ karissāma, Sāmassa viṣaṃ nimmadissati¹, evaṃ me
putto jīvitāṃ labhissati, m-ro 'cakkhūni labhissanti, rājā Sā-
massa dhammadesanaṃ sutvā gāntvā mahādānaṃ datvā sagga-
5 parāyano bhavissati, tasmā gacchāmi² ahañ tatthā³ 'ti sā
gantvā Migasammatānaditire adissamānā ākāse thatvā raññā⁴
saddhim kathesi.

T. a. p. S. āha:

38. Sā⁵devatā antarahitā pabbate Gandhamādane
10 rañño va anukampāya imā gāthā abhāsatha: 328.
39. Āgum kari⁶ mahārāja akari⁷ kamma dukkaṭaṃ⁸,
adūsakā pitāputtā tayo ekūsunā hatā. 329.
40. Ehi⁹ taṃ anusikkhāmi yathā te sugati siyā:
dhanṇen¹⁰ andhe vane posa¹¹ maññe 'hañ sugatim taya¹² ti. 330.
15 Ta. rañño vā 'ti rañño yeva, āgum karitū mahārāja tvaṃ mahāparā-
dhañ mahāpāpaṃ kari, dukkaṭaṃ¹³ ti yaṃ kataṃ dukkaṭaṃ¹⁴ hoṃ, taṃ lāma-
kammaṃ akari¹⁵, adūsakā ti niddosā, pitāputtā ti mātā ca pitā ca putto ca
ime tayo ekūsunā¹⁶ hatā tasmim gate¹⁷ tappaṭibaddhā tassa mātāpitro pi
pi hatā va honti, anusikkhāmiti sikkhāpemi anusāsāmi, posa¹⁸ 'ti¹⁹ Sāmassa
20 thāne thatvā²⁰ sinehaṃ paccupaṭṭhapetvā Sāmo viya te abbe andhe posehi,
maññe--taya²¹ ti evaṃ taya²² sugati yeva²³ gantabbā²⁴ bhavissatīti maññāmi.

So devatāya vacanaṃ sutvā „ahañ kir' etassa m-ro po-
setvā saggaṃ gamissāmiti“ saddahitvā „kim me rājñe te
yeva posessāmiti“ dāhaṃ adhiṭṭhāya balavaparidevaṃ pari-
25 devanto sokaṃ tanuṃ katvā „Suvannasāmo mato bhavissatīti“
nānāpupphehi tassa sarīraṃ pūjetvā udakena siñcitvā tikkhattuṃ
padakkhiṇaṃ katvā catusu thānesu vanditvā teṇa pūjitaṃ udaka-
ghaṭaṃ ādāya domanassappatto dakkhiṇadisābhimukho pāyāsi.

T. a. p. S. āha:

- 30 41. Sa rājā paridevitrā bahum kārūṇāsamhitāṃ
udakakumbhaṃ ādāya pakkāmi dakkhiṇāmukho ti. 331.

¹ so Cks for -ddissati? Bd vinassati. ² Cks -o. ³ Bd kira. ⁴ Ck akārā, C⁵ akārā.
⁵ Cks -rañ. ⁶ Cks add va. ⁷ Bd pose. ⁸ Cks dukkat-. ⁹ Cks akiri. ¹⁰ Bd
ekus-. ¹¹ Bd hate. ¹² Bd pose ti. ¹³ Ck thatvā. ¹⁴ Cks -ñim heva. ¹⁵
Ck -bba, C¹⁶ -bbam.

Pakatiyāpi ca mahāthāmo rājā pāṇiyaghaṭaṃ ādāya assa-
mapadaṃ koṭṭento viya pavisitvā Dukūlapaṇḍitaṃ sāladvāraṃ
pāpuni. Paṇḍito antonisinno tassa padasaddaṃ sutvā „nāyaṃ
Sāmassa padasaddo, kassa nu kho“ ti pucchanto gāthadvayaṃ ā.:

42. Kassa¹ [nu] eso padasaddo² manussass³ eva āgato, 5
n' eso Sāmassa nigghoso, ko nu tvam asi mārisa. 332.

43. Santaṃ hi Sāmo vajati, santaṃ pādāni neyati⁴,
n' eso Sāmassa nigghoso, ko nu tvam asi mārisā⁵ 'ti. 333.

Ta. maṇuṣṣasasēvā 'ti nāyaṃ sīhavyagghānaṃ na yakkhakinnarānaṃ
āgato⁶ pana manussass⁷ evāyaṃ padanigghoso na Sāmassā⁸ 'ti, santāṃ hīti 10
upasaṃyuttāṃ hi vajati caṃkamati, neyatīti⁹ patiṭṭhapeti

Taṃ sutvā rājā „sac' āhaṃ attano rājabhāvaṃ akathetvā
'mayā tumhākaṃ putto mārito' ti vakkhāmi ime kujjhitvā¹⁰ mayā
saddhiṃ pharusāṃ kathessanti, evaṃ mama etesu koḍho up-
pajjissati, atha te viheṭhessaṃ¹¹, taṃ mam' assa¹² akusalam, rājā 15
ti pana vutte abhāyanto¹³ nāma n' atthi, tasmā rājabhāvaṃ
tāva kathessāmi¹⁴ cintetvā pāṇiyamālake pāṇiyaghaṭaṃ ṭha-
petvā paṇṇasāladvāre ṭhatvā ā.:

44. Rājāham asmi Kāsīnaṃ Piliyakkho ti maṃ vidū,
lobhā raṭṭhaṃ pahatvāna migāṃ esaṃ carāṃ¹⁵ ahaṃ. 334. 20

45. Issatthe c' asmi kusalo daḷhadhammo ti vissuto,
nāgo pi me na muñceyya āgato usupātanan ti. 335.

Paṇḍito pi tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ karonto āha:

46. Svāgatan te mahārāja atho te adurāgataṃ, (V³²³₂₉)
issaro pi¹⁶ anuppatto yam idh' atthi pavedaya. 336. 25

47. Tiṇḍukāni¹⁷ piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni bhuñja rāja varaṃ¹⁸ varaṃ. 337.

48. Idam pi pāṇiyaṃ sītaṃ ābhataṃ girigabbharā,
tato piva mahārāja sace tvaṃ abhikaṃkhasīti. 338.

¹ Ck kasan, Cs kassan. ² so Bā; Cks nāttati. ³ Ck agacanto, Cs agacchanto,
for -tassa? ⁴ Ck nāttatīti. ⁵ santaṃ hīti - - - kujjhitvā wanting in Cs. ⁶ Bā
vibhedhessāmi. ⁷ Ck assatu, Bā mama, omitting assa. ⁸ Cks -tā. ⁹ Bā C^s si.
¹⁰ Cks tiṇḍu-. ¹¹ Bā varā.

T. a. Sattigumbajātaka kathito, idha pana girigabbharā ti Migassammataṃ sandhāya vuttaṃ, sā hi girigabbharato nikkhantattā girigabbharā t' eva jātā.

Evaṃ tena paṭisanthāre kete¹ rājā „putto vo mayā mā-
rito' ti paṭhamam eva vattuṃ ayuttaṃ, ajānanto viya kathaṃ
5 samutṭhāpetvā kathessāmiti“ cintetvā āha:

49. Nālam andhā vane daṭṭhuṃ, ko nu vo¹ phalam āhari,
anandhass' evāyaṃ sammā nivāpo² mayhaṃ khāyatīti. 339.

Ta. nālan ti tumbe andhā imasmim vane kiñci daṭṭhuṃ na samatthā, ko
nu vo¹ -- āharitī ko nu tumhākaṃ ime phale āhari, nivāpo² ti ayaṃ
10 sammā nāyena upāyena kato³ khādītābbayuttokānaṃ supariśuddhānaṃ phalā-
phalānaṃ nivāpo² sannicayo anandhassa viya na andhassa⁴ ti mayhaṃ khāyati
upatṭhāti.

Taṃ sutvā paṇḍito „mahārāja, na mayaṃ phalāphalāni
āharāma, putto pana no āharatīti“ dassetuṃ gāthadvayam ā.

15 50. Dahāro yuvā nātibrahā Sāmo kalyāṇadassano,
digh' assa kesā asitā atho sunaggavellitā⁵, 340.

51. So have phalam āhatvā⁶ ito ādā⁷ kamaṇḍalun
nadiṃ gato udahāro, maññe na dūram āgato ti. 341.

Ta. nātibrahā ti nātīdigho nātīrasso, sunaggavellitā⁵ ti suna-
20 samkhātāya maṃsakotṭhanapottṭhanāyā aggaṃ viya vinatā⁷, kamaṇḍalun ti
ghaṭaṃ, na dūram āgato ti na dūram āgato idāni na dūram ito āsannaṭṭhānaṃ
āgato bhavissatīti maññāmīti a.

Taṃ sutvā rājā āha:

52. Ahan taṃ avadhiṃ Sāmaṃ yo tuyhaṃ paricārako
25 yaṃ kumāraṃ pavedetha Sāmaṃ kalyāṇadassanaṃ. 342.

53. Digh' assa kesā asitā atho sunaggavellitā⁵,
tesu lohitalittesu seti Sāmo mayā hato ti. 343.

Ta. avadhiṃ ti migassa khittena⁸ sarena vijjhātvā māresim, pavedethā
'ti kathetha, setīti Mi-nadīti vālikapuline seti.

39 Paṇḍitassa pana avidūre yeva Pārikāya paṇṇasālo hoti,
sā tattha nisinnā rañño vacanaṃ sutvā taṃ pavattiṃ ñātu-

¹ C^k me. ² B^d nivāto. ³ C^k kate, C^s kathe, B^d ayaṃ sammā upayena tato.

⁴ B^d so-. ⁵ B^d āharitvā, C^k āhanatvā. ⁶ B^d ādāya. ⁷ B^d kiñci natā. ⁸ B^d
‘isapitena’ instead of m. kh.

kāmā hutvā nikkhamitvā rajjusaññāya D-pañḍitassa santikaṃ
gacchvā āha:

54. Kena Dukūla mantesi haṭṭha Sāmo ti vādinā,
haṭṭha Sāmo ti sutvāna hadayaṃ me pavedhati. 344.
55. Assatthassēva taruṇaṃ pavālaṃ māluteritaṃ 5
haṭṭha Sāmo ti sutvāna hadayaṃ me pavedhatīti. 345.

Ta. vādinā ti mayā Sāmo haṭṭha ti vadantena, pavālaṃ ti pallavaṃ,
māluteritaṃ ti vātena pahaṭṭhaṃ.

Atha naṃ paṇḍito ovādaṃ dento āha:

56. Pārike Kāsirājāyaṃ so Sāmaṃ Migasammate 10
kodhasā usunā vijjhi, tassa mā pāpam icchimhā 'ti. 346.

Ta. Migasammate ti M-tanadītīre, kodhasā ti mige uppanna kodhena,
mā - - mhā 'ti tassa mayaṃ ubho pi pāpaṃ mā icchimhā.

Pārī āha:

57. Kicchā laddho piyo putto yo andhe abharī vane 15
taṃ ekaputtaṃ ghātimhi kathaṃ cittaṃ na kopaye ti. 347.
Ta. ghātimhīti ghātake.

D-pañḍito āha:

58. Kicchā laddho piyo putto yo andhe abharī vane
taṃ ekaputtaṃ ghātimhi akkodhaṃ¹ āhu paṇḍitā ti. 348. 20

Ta. akkodhaṃ ti kodho nāma nīrayasāhvattaniko, tasmā taṃ akatvā
puttaghātikamhi pi akkodho yeva kattabbo² ti paṇḍitā āhu.

Evaṃ vatvā ubho pi te hatthehi ure patipimśantā M-assa
guṇe vaṇṇetvā bhusaṃ parideviṃsu. Atha ne rājā samassāsento ā.:

59. Mā bālhaṃ paridevetha haṭṭha Sāmo ti vādinā, 25
ahaṃ kammakaro hutvā bharissāmi brahāvane. 349.
60. Issatthe c' asmi kusalo dāhadhammo ti vissuto,
ahaṃ kammakaro hutvā bharissāmi brahāvane. 350.
61. Migānaṃ vighāsam anvesaṃ vanamūlaphalāni ca
ahaṃ kammakaro hutvā bharissāmi brahāvane ti. 351. 30

¹ so all three MSS. ² B^d ako-. ³ C^k akkodhe yeva kattabban, C^a akkode yeva kattabbo, B^d kodho eva na kattabbo.

Ta. vādinā ti tumhe hato Sāmo ti vadantena mayā saddhiṃ, tayā no¹ evaṃ guṇasampanno putto mārto² idāni ko amhe bharissatīti ādīni vatvā³ āhā⁴ bāhiṃ paridevetha ahaṃ tumhākaṃ kammakaro hutvā Sāmo viya tumhe bharissāmiti evaṃ rājā tumhe mā cintayktha⁵ na mayaṃ rajjena attho ahaṃ vo
5 yāvajjvaṃ bharissāmiti te assāsesi.

Te tena saddhiṃ sallapantā⁶ āhaṃsu:

33. N' eso dhammo mahārāja, n' etaṃ amhesu kappati,

rājā tvam asi amhākaṃ, pāde vandāma te mayan ti. 352.

Ta. dhammo ti sabhāvo kāranaṃ vā, kappatīti evaṃ tava kamma-
10 kāranaṃ⁴ amhesu na kappati na sobhati, pāde--mayan ti idam pana te pabbajjalīge⁵ tthitāpi puttāsokassa mahantattāya⁶ c' eva nibatamānatāya ca⁷ vadānisu, rañño⁸ viśassam uppadetum pi evam āhaṃsū⁹ ti vadanti.

Taṃ sutvā rājā ativiya tussitvā „aho acchariyaṃ, evaṃ dosakārake nāma mayi pharusuvacanamattam pi n' atthi⁸,
15 paggaṇhanti yeva man⁹ ti⁹ cintetvā g. ā.:

34. Dhammaṃ nesādā¹⁰ bhaṇatha, kato apacitī tayā,

pitā tvam asi asmākaṃ, mātā tvam asi Pārike ti. 353.

Ta. tayā ti ekekaṃ vadanto evaṃ ā, pitā ti D-paṇḍita¹¹ ajja paṭṭhāya
tvam mayhaṃ pitutthāne tīṭṭha, amma Pārike tvam pi mātutthāne tīṭṭha, ahaṃ
20 pana vo puttassa Sāmassa thāne pādadhovanādīni sabbakīccāni¹² karissāmi, maṃ rājā ti asallakkhetvā Sāmo ti¹¹ sallakkhetā¹¹ ti.

Te añjalim paggayha „mahārāja tayā amhākaṃ kammakarakakiccaṃ n' atthi, yaṭṭhikotiyaṃ pana no gahetvā tattha netvā Sāmaṃ dassēhīti¹³ yācantā gāthadvayam āhaṃsu:

25 41. Namo te Kāsirāj' atthu¹², namo te Kāsivaddhana,
añjalīn te paggaṇhāma yāva Sām' ānupāpaya. 354.

35. Tassa pāde pavaṭṭantā¹³ mukhaṃ ca bhujadassanaṃ
saṃsumbhamānā attānaṃ kālam āgamayāmase¹⁴ ti. 355.

Ta. Sāmānupāpaya¹⁴ ti yāva Sāmo yaṭṭha tattha¹⁵ amhe anupāpaya.

¹ Bā omits no. ² Ck adds ti. ³ Ck Bā to. ⁴ Ck kammaṃ karontā. ⁵ Bā pabbajjalīge. ⁶ Bā -sokeṇa samabbhātāya. ⁷ Ck omits ca. ⁸ Ck natti, C' tattha. ⁹ Ck matti, Bā mamanti. ¹⁰ Ck nesāda. ¹¹ C' geva, Ck te. ¹² Ck -ja, omitting atthu. ¹³ so Ck; Bā sapajantā. ¹⁴ Ck -yemase, C' āgamase. ¹⁵ Bā sēmaṃ, omitting yaṭṭha tattha.

bhujadassanan ti kalyāṇadassanaṃ abhirūpaṃ, saṃsumbhamānā ti vaṭ-
ṭentā¹, kalamāgamayāmasa² ti kālākiriyaṃ āgameśāma³.

Tesaṃ evaṃ kathentāvaṃ, yeva Suriyo atthaṃ gato. Atha
rājā „sac' āhaṃ idān' eva ime tattha nessāmi taṃ diṣvā va
nesaṃ hadayaṃ phalissati, iti tiṇṇaṃ pi etesaṃ matakāle 5
ahaṃ niraye nipanno yeva nāma, tasmā ne tattha gantuṃ na
dassāmiti“ cintetvā catasso gāthā abhāsi:

66. Brahāvālamigākiṇṇaṃ ākāsaṇtaṃ padissati
yattha Sāmo hato seti Cando va patito chamā. 356.
67. Brahāvālamigākiṇṇaṃ ākāsaṇtaṃ padissati 10
yattha Sāmo hato seti Suriyo va patito chamā. 357.
68. Brahāvālamigākiṇṇaṃ ākāsaṇtaṃ padissati
yattha Sāmo hato seti paṃsunā patikuṇṭhito. 358.
69. Brahāvālamigākiṇṇaṃ ākāsaṇtaṃ padissati
yattha Sāmo hato seti idh' eva vasath' assame ti. 359. 15

Ta. brahā⁴ ti accuggataṃ⁵, ākāsaṇtaṃ ti evaṃ⁶ taṃ vanaṃ ākāsaṇ-
anta viya hutvā padissati, athavā ākāsaṇtaṃ⁷ ti ākāsaṇamānaṃ⁸ pakāsaṇanaṃ⁹
ti a., chamā ti chamāya paṭhavīyaṃ ti a., chaman ti pi paṭho, paṭhaviṃ pati-
taṃ viyā 'ti a., paṃsunā - - to ti parikinno paliveṭhito.

Atha ne attano vāḷādinaṃ nissāya bhayaṃabhāvaṃ¹⁰ das- 20
setuṃ g. āhaṃsu:

70. Yaḍi tattha sahaṣṣāni satāni nahutāni ca
n' ev' amhākaṃ bhayaṃ koci vane vāḷesu vijjatīti. 360.

Ta. kocīti imasmīṃ vane katthaci ekapadesa pi amhākaṃ vāḷesu bhayaṃ
nāma n' atthi. 25

Rājā te paṭibāhituṃ asakkonto hatthesu gahetvā tattha nesi.

Taṃ atthaṃ pakāsaṇto Satthā āha:

71. Tato andhānaṃ ādāya Kāsiraṇā brahāvane
hatthe gahetvā pakkāmi yattha Sāmo hato ahū 'ti. 361.

¹ Bā pothentā parivaṭṭamānā. ² Ck^s -yemase. ³ Bā -missāma. ⁴ Bā brahmā
⁵ Bā -tā, Ck accaggataṃ. ⁶ Bā e. ⁷ Ck ākāsaṇtaṃ. ⁸ Ck ākāsaṇā, Bā ākāsaṇa
paṃsaṇaṃ. ⁹ Bā pakāsaṇtaṃ. ¹⁰ Bā vāḷamigabhayaṃabhāvaṃ.

Ta. tato ti tadā, andhānaṃ ti mātāpitunnaṃ, ahū 'ti ahoṣi, yasmiṃ
thāne so pi nīpanno tattha neṣīti a.

Netvā ca pana tassa santike thapetvā „ayaṃ vo putto“
ti ācikkhi. Ath' assa pitā sīsaṃ mātā pāde ūrusu katvā nīsi-
ditvā vilapimsu.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha :

72. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunḍitaṃ¹
apaviddhaṃ² brahāraṇṇe Candam va patitaṃ chaṃā 362.
73. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunḍitaṃ¹
10 apaviddhaṃ² brahāraṇṇe Suriyaṃ va patitaṃ chaṃā 363.
74. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunḍitaṃ¹
apaviddhaṃ² brahāraṇṇe karuṇaṃ³ paridevayum. 364.
75. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunḍitaṃ¹
bālā paggayha pakkandum: adhammo kira bho iti. 365.
- 15 76. Bālhaṃ kho⁴ si sutto⁵ Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 366.
77. Bālhaṃ kho⁴ si matto⁷ Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 367.
78. Bālhaṃ kho⁴ si pamatto⁸ Sāma kalyāṇadassana
20 yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 368.
79. Bālhaṃ kho⁴ si kuddho¹⁰ Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 369.
80. Bālhaṃ kho⁴ si ditto Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi¹¹. 370.
- 25 81. Bālhaṃ kho⁴ si vimano Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 371.
82. Jaṭaṃ vaḷḷaṃ paṃkagataṃ¹² ko dāni saṇṭhapessati¹³,
Sāmo ayaṃ kālakato andhānaṃ paricārako. 372.
83. Ko ve¹⁴ sammajjan' ādāya¹⁵ sammajjissati assamaṃ¹⁶,
30 Sāmo ayaṃ kālakato andhānaṃ paricārako. 373.
84. Ko dāni nahāpayissati sīten' uṇhodakena ca,
Sāmo ayaṃ kālakato andhānaṃ paricārako. 374.

¹ so all three MSS. ² Bā - viṭṭhaṃ. ³ Bā kalunaṃ. ⁴ add tuvaṃ? ⁵ C^s yutto, Bā kho tvaṃ pamatto si. ⁶ Bā svaḷḷevaṃ, C^s yoḷḷevaṃ. ⁷ Bā kho tvaṃ pa-
ditto si. ⁸ add tvaṃ? ⁹ Bā kho tvaṃ pasutto si, comp. v. 76. ¹⁰ Bā kho tvaṃ
pakuddho si. ¹¹ Bā omits this verse, but compare v. 77. ¹² Bā paṃsugataṃ,
read: malhaṃ paṃkagaṃ? ¹³ Bā - si. ¹⁴ Bā me. ¹⁵ Bā - jjamādāya. ¹⁶ Bā - me.

85. Ko dāni bhuñjayissati¹ vanamūlaphalāni ca,
 • Sāmo ayaṃ kālakato andhānaṃ paricārako ti. 375.

Ta. apaviddhan ti nīratthakāṇi² chaḍḍitaṃ, adhammo kira bho ititi
 ayuttaṃ kira bho ajja imasmīṃ loke vaṭṭati, matto³ ti khīpasuraṃ pivitvā
 matto sammatto⁴, ditto⁵ ti dappito⁶ dhuttako si jāto ti⁷ sabbhaṃ vilāpavasena
 bhaṇanti, jaṭan ti tāta ambhākaṃ jaṭamaṇḍalaṃ, valinaṃ paṃkagatan ti
 yadā ākulaṃ malaggahitaṃ bhavissati tadā naṃ idāni ko saṇṭhapessati, sodhetvā
 ujum karissati.

Ath' assa mātā bahuṃ vilapitvā ure hatthaṃ thapetvā
 santāpaṃ upadhārentī „puttassa me santāpo pavattat' eva, 10
 viśavegena visaññitaṃ' āpanno bhavissati, nibbisabhāvatthāya
 c' assa saccakiriyaṃ karissāmi⁸“ cintetvā saccakiriyaṃ akāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

86. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunṭhitaṃ⁹
 aṭṭitā puttasokena mātā saccam abhāsatha: 376. 15
 87. Yena saccen' ayaṃ Sāmo dhammacārī pure ahu
 etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 377.
 88. Yena saccen' ayaṃ Sāmo brahmacārī pure ahu
 etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 378.
 89. Yena saccen' ayaṃ Sāmo saccavādī pure ahu 20
 etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 379.
 90. Yena saccen' ayaṃ Sāmo mātāpettibharo¹⁰ ahu
 etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 380.
 91. Yena saccen' ayaṃ Sāmo kule jeṭṭhāpacāyiko
 etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 381. 25
 92. Yena saccen' ayaṃ Sāmo pāṇā piyataro mama
 etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 382.
 93. Yaṃ kiñc' atthi kataṃ puññaṃ mayhañ c' eva pitu-cca¹¹ te
 sabbena¹² tena kusalena visaṃ Sāmassa haññatū 'ti. 383.

Ta. yena saccenā 'ti yena bhūtena sabhāvena, dhammacārīti kusala- 30
 pathadhammacārī¹³, saccavādīti hassakena pi musā avutto¹⁴, mātāpetti-

¹ Ck -ssanti, C^o B^d bhojayissati. ² B^d pamatto. ³ B^d -tvā viya matto pa-
 matto pamādaṃ āpanno. ⁴ B^d paditto. ⁵ B^d tabbitta. ⁶ B^d pakuddho si vi-
 mano si ti. ⁷ B^d visaññitaṃ, C^{ks} visañña-. ⁸ B^d -kunḍi-. ⁹ B^d -pitti-.
¹⁰ B^d ca. ¹¹ C^{ks} saccena? ¹² B^d kusalakammapha-. ¹³ so C^o; C^{ks} attano,
 B^d hasitavasena pi musāvādaṃ na vadati.

bharo¹ ti analaso hutvā rattindivaṃ m-ro bharī, jeṭṭhā--ti jeṭṭhānaṃ
mātāpitunnaṃ sakkārakārako.

Evaṃ mātārā sattahi gāthāhi 'saccakiriya' katāya Sāmo
parivattitvā nipajji. Ath' assa pitā „jīvati me putto, aham
5 pi 'ssa saccakiriyaṃ karissāmīti" tath' eva s-yaṃ kari.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

94. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunṭhitaṃ²
atṭho puttasokena pitā saccam abhāsatha: 384.
95. Yena saccen' ayaṃ Sāmo dhammacārī pure ahu
10 etesū saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 385.
96. 97. 98. 99. 100 == 88. 89. 90. 91. 92.
101. Yaṃ kiñc' atthi kataṃ puññaṃ mayhaṃ ca mātuyā ca⁴ te
sabbena⁵ tena kusalena visaṃ Sāmassa haññatū 'ti. 386.

Tasmaṃ s-yaṃ karonte M. parivattitvā itarena passena
15 nipajji. Ath' assa s-yaṃ sā devatā akāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

102. Sā devatā antarahitā pabbate Gandhamādane
Sāmassa anukampāya imaṃ saccam abhāsatha: 387.
103. Pabbaty-āhaṃ⁶ Gandhamādane cirattanivāsini,
20 na me piyataro koci añño Sāmā na vijjati,
etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 388.
104. Sabbe vanā gandhamayā pabbate Gandhamādane,
etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 389.
105. Tesāṃ lālappamānānaṃ bahuṃ kārūññasamhitāṃ
25 khippaṃ Sāmo samuṭṭhāsi yuvā kalyāṇadassano ti. 390.

Ta. pabbatyāhan ti pabbate ahaṃ, vanā gandhamayā ti rukkhā
gandhamayā, na hi tattha agandho nāma koci rukkho atthi, tesāṃ ti bhī.
tesāṃ ubhinnaṃ lālappamānānaṃ yeva devatāya saccakiriyaṃ pariyoṣāne khippaṃ
Sāmo uṭṭhāsi, padumapattato udakaṃ vi' assa⁷ vinivaṭṭetvā ābāddho vigato,
30 idha nu ko viddho ettha nu kho⁸ ti viddhaṭṭhānaṃ na paññāyi.

Iti Mahāsattassa nīrogatā mātāpitunnaṃ cakkhupaṭilābho
aruṇuggamanā devatānubhāvena tesāṃ catunnaṃ pi assame

¹ Bā - pitti-. ² Cks - kiriya. ³ Bā - kuṇḍi-. ⁴ Bā mayhañceva mātucca. ⁵ Cks
saccena. ⁶ read: pabbate? ⁷ Bā viya visaṃ. ⁸ Bā adds viddho.

pākaṭabhāvo cā 'ti sabbam ekakkhaṇe ahoṣi. M-ro „cakkhuñ
ca^o no laddham, Sāmo ca arogo jāto“ ti atirekataram tussimsu.
Atha na Sāmo paṇḍito gāthā ājjhabhāsi:

106. Sāmo 'ham asmi, bhaddam^{vo}, sotthin' amhi¹ samuṭṭhito,
mā bālham paridevetha, mañjunābhivadetha man ti². 391. 5
Atha³ rājānam disvā paṭisanthāram karonto āha:
107. Svāgatan te mahārāja atho te aduragatam, (V ³²²/₂₀)
issaro si anupatto, yam idh' atthi pavedaya: 392.
108. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsūmāriyo (= ³²³/₂₀)
phalāni khuddakappāni bhuñja rāja varam⁴ varam. 393. 10
109. Atthi me pāṇiyam sītam ābhataṃ girigabbharā
tato piva mahārāja sace tvaṃ abhihamkhasīti. 394.
Rājā tam pi acchariyam disvā āha:
110. Sammuyhāmi pamuyhāmi, sabbā⁵ mūyanti medisa,
petam tam Sāma addakkhim, ko nu tvaṃ Sāma jivasīti. 395. 15

Ta. petan ti Sāma⁶, aham tam matakam addasam, ko nu tvaṃ ti
kathan nu tvaṃ jivitaṃ paṭlabhīti pucehati.

Sāmo „ayam rājā maṃ mato ti sallakkhesi, amatabhāvam
assa pakāsessamīti“ ā.:

111. Api jivam mahārāja purisam gāhavedanam 20
upanītamanasakappam⁶ jivantaṃ maññate mataṃ. 396.
112. Api jivam mahārāja purisam gāhavedanam
tam nirodhagataṃ santam jivantaṃ maññate matan ti. 397.

Ta. api jivan ti jivamānampi, upanītamanasakappam⁶ ti bhavaṅgam
otīṇṇacittācāram⁷, jivan ti jivamānam eva mato ti maññati, nirodhagatan 25
ti assāsapassāsanīrodham pattaṃ⁸.

Evaṃ „loko maṃ jivantam eva mataṃ maññatīti“ vatvā
rājānam atthe yojetukāmo dh. desento puna dve gāthā abhāsi:

¹ Cks -nampi, Bā sotthināmbhi. ² Bā adds: ettha sotthināmbhi samuṭṭhito ti
sotthinā sukkena uṭṭhito amhi bhavāmi, mañcunā ti madhurasarena maṃ abhi-
vadetha. ³ Bā adds so. ⁴ so all three MSS. ⁵ Cks -am. ⁶ Cks -samkappam.
⁷ Cks otīṇṇam-. ⁸ Bā adds santam samvījamānam.

113. Yo mātaraṃ¹ pitaraṃ vā macco dhammena posati
devāpi naṃ tikicchanti mātāpettibharaṃ janāṃ. 398.
114. Yo mātaraṃ¹ pitaraṃ vā nīlacco dhammena posati
idh' eva naṃ pasamsanti, pecca sagge ca modatīti. 399.
- 5 Taṃ sutvā rājā „acchariyaṃ vata bho, mātāpettibharassa
kira uppannarogaṃ devatāpi tikicchanti, ativiya ayaṃ Sāmo
sobhatīti“ añjalim paggayha ā:
115. Esā bhiyyo pamuyhāmi, sabbā muyhanti medisā,
saraṇaṃ taṃ Sāma gacchāmi,
10 tvaṃ ca me saraṇaṃ bhavā² 'ti. 400.
- Ta. bhiyyo ti yasmā tādise parisuddhasīlaguṇasampanne aparajjhīṃ
tas mā atirekatarāṃ muyhāmi, tvaṃ ca -- bhavā² 'ti saraṇaṃ gacchantassa me
tvaṃ s. bhava patitthā hohi devāloka gāmināṃ maṃ karohīti.
- Ata naṃ M. „sace mahārāja devālokaṃ gantukāmo ma-
15 hantaṃ dibbasampattim paribhūñjitukāmo imāsu dasasu dham-
macariyāsu³ vattassu“ 'ti dasadkammacariyagāthā kathesi:
116. Dhammaṃ cara mahārāja mātāpitusu khattiya⁴, (V. p. 123.)
idha dhammaṃ caritvāna rāja⁴ saggaṃ gamissasi. 401.
117. Dhammaṃ cara mahārāja
20 puttadāresu khattiya⁴, (Sen. Mahāv. I p. 281)
idha dhammaṃ caritvāna rāja⁴ saggaṃ gamissasi. 402.
118. Dhammaṃ cara mahārāja nittāmaccesu khattiya etc. 403.
119. Dhammaṃ cara mahārāja vāhanesu balesu ca etc. 404.
120. Dhammaṃ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca etc. 405.
- 25 121. Dhammaṃ cara mahārāja ratthe janapadesu ca etc. 406.
122. Dhammaṃ cara mahārāja samapabrāhmaṇesu ca etc. 407.
123. Dhammaṃ cara mahārāja migapakkhisu khattiya etc. 408.
124. Dhammaṃ cara mahārāja dhammo, ciṇṇo⁵ sukhāvaho etc. 409.
125. Dhammaṃ cara mahārāja saindadevā⁶ sabrahmakā
30 sucinṇena divaṃ pattā, mā dhammaṃ rāja pamādo⁷ 'ti. 410.
- Tāsaṃ attho Tesakunejātake vitthārito va.

¹ Ck* add vā. ² Bā dasarājadhama-. ³ Ck* khantiyā. ⁴ Ck* Bā rājā. ⁵ Ck* -o.
⁶ Bā indadevā. ⁷ so all three MSS. for pamādo.

• Evañ M. tassa dasarājadhamme desetvā uttarim pi ova-
ditvā pañcasīlāni adāsi. So tassa ovādañ sirasā sampaticchitvā
vanditvā Bārāṇasim gantvā¹ dānādīni puññāni katvā sapariso
saggaparāyano ahosi. B. pi saddhim mātāpitūhi abhiññā ca
samāpattiyo ca nibbattetvā Brahmālokūpago ahosi. 5

S. imañ dhammadesanañ āharitvā „bhikkhave mātāpitunnañ po-
sanañ nāma paṇḍitānañ esa vaṃso²“ ti vatvā saccāni pakāsetvā j. s.
(Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpatti-phalañ pāpuṇi): „Tāḍā rājā
Ānando ahosi, devadhītā Uppalavaṇṇā, Sakko Anuruddho, pitā³ Kas-
sāpo, mātā⁴ Bhaddakāpilānī⁵, Suvāṇṇasāmapaṇḍito aham evā⁶“ ti⁷. 10
Sāmajātakañ⁸.

4. Nīmajātaka.

Accherañ vata⁹ lokasmin ti. Idam S. Mithilañ ūpanissāya
Makhādevambavane¹⁰ v. sitapātukanmañ ārabha kathesi. Ekadivaśaṃ
hi S. sāyaṇhasamaye¹¹ sambahulehi bhikkhūhi saddhim tasmiñ am- 15
bavane cārikañ caramāno ekam ramaṇiyañ bhūmippadesaṃ disvā
attano pubbacuriyañ kathetukāmo sitaṃ pātukatvā āyasmatā Ānan-
dattherena sitakaraṇaṃ puṭṭho „Ananda ayaṃ bhūmippadeso pubbe
mayā Makhādevarājakāle¹² jhānakīlaṃ kilantena ajjhāvutthapubbo¹³“
ti vatvā tena yācito paṇḍittāsane nisiditvā a. ā.: 20

A. Videharaṭṭhe Mithilanagare Makhādevo¹⁴ nāma rājā
• ahosi, so cāturaśītivassasahassāni kumārakīlaṃ kilī, caturā-
śītivassasahassāni uparajjaṃ kāresi, caturāśītivassasahassāni
r. kārento „yadā me samma kappaka sirasmiñ phalitāni pas-
seyyāsi tadā me āroceyyāsīti“ vatvā aparabhāge kappakena 25
phalitāni disvā ārocite saṇḍāsena uddharāpetvā hatthe patiṭṭhā-
petvā phalitaṃ oloketvā¹⁵ āgantvā nalāṭe laggañ viya maraṇaṃ

¹ Bā omits esa ² Bā dukūlapaṇḍito. ³ Bā pārikā. ⁴ Bā adds bhikkhuni. ⁵
Bā aham eva sammāsambuddho loke udapāditi. ⁶ Bā suvaṇṇasāmapālitto. ⁷ 4.
Cfr. Morris, B. & C. p. 76. Mā. = Mātall. ⁸ Ck⁸ add bho. ⁹ Bā maggha-
B⁹ majjha-. ¹⁰ Ck¹⁰ sāyaṇha-. ¹¹ Bā magghā, B¹¹ majjha-. ¹² Ck¹² Bā -vutta-
¹³ Bā magghā. Cfr. Morris in J. P. T. S. 1895 p. 62. Hultzsch in Z. d. d.
m. Ges. 40 p. 60. ¹⁴ Bā adds maccurājānañ.

passamāno „idāni me pabbajitum kālo“ ti kappakassa gāma-
varam datvā jeṭṭhaputtam pakkosāpetvā „tāta r: paṭiccha,
aham pabbajissāmīti“ vatvā „kiṃkāraṇa devā“ 'ti vutte

„uttamaṅgarūhā mayhaṃ¹ime jātā vayo harā

- 5 pātubhūtā devadūtā, pabbajjāsamayo maman²“ ti
vatvā tam rajje abhisinēcitvā „tvam pi evam evaṃ paṭipajjey-
yāsīti“ vatvā ovaḍitvā nagarā nikkhamma³ bhikkhupabbajjāya
pabbajjtvā caturāsītivassasahassāni cattāro Brahmavihāre bhā-
vetvā Brahmaloke nibbatto⁴. Putto pi 'ssa eten' upāyena
10 pabbajjtvā Brahmaloḥa-parāyano ahoṣi, tathā tassa putto⁵ ti,
evaṃ dvīhi ūnāni caturāsītikhattiyasahassāni sīse phalitam
disvā va imasmiṃ ambavane pabbajjtvā cattāro Brahmavihāre
bhāvetvā Brahmaloke nibbatto⁶. Tesam sabbapaṭhamam nib-
batto Maḥādevarājā Brahmaloḥe t̥hit⁷ attano vaṃsam olokeno
15 dvīhi ūnāni caturāsītikhattiyasahassāni pabbajjitāni disvā tuṭṭha-
mānaso hutvā „ito nu kho param pavattissati na-ppavattissa-
tīti“ olokeno appavattanabhāvam ātva „mama vaṃsam aham
eva ghaṭessāmīti“ tato cavitvā Mithilanagare rañño aggamahe-
siyā kucchinhi paṭisandhim gaṇhi. Tassa nāmagahaṇadivase
20 nemittakā lakkaṇāni oloketvā „mahārāja ayaṃ kumāro tum-
hākaṃ vaṃsam ghaṭento uppanno, tumhākaṃ vaṃso h' pabbaj-
janavaṃso⁸ imassa parato na gamissatīti⁹“ vadimsu. Tam
sutvā rājā „ayaṃ rathacakkanemi viya mama vaṃsam ghaṭento
jāto“ ti Nemikumāro¹⁰ ti 'ssa nāmaṃ akāsi. So daharakālato
25 paṭṭhāya dāne sīse uposathakamme ca abhirato ahoṣi. Ath'
assa pitā purīmanayen' eva phalitam disvā kappakassa gāma-
varam datvā puttassa r. niyyādetvā ambavane pabbajjtvā
Brahmaloka-parāyano ahoṣi. Nimirājā¹¹ dānājjhāsayatāya catūsu
nagaradvāresu nagaramajjhe cā 'ti pañcadānasālāyo karetvā

¹ = vol. I p. 137. ² C^k nikkhami, B^d nikkhamitvā. ³ B^d -i. ⁴ C^k repeats tathā
tassa puttā. ⁵ B^d nibbatimsu. ⁶ B^d pabbajita-. ⁷ B^d purato añño nāga-
missatīti ⁸ C^k nemiyaka-. ⁹ B^d nemī-.

maḥādānaṃ pavattesi, ekekāya dānaśālāya sataśaḥassaṃ katvā devasaikam pañca pañca kaḥāpanasatasahassāni pariccaji, niccam pañcaśālāni ca rakkhī, 'pāḷḷhadivasesu uposathaṃ samādayi, mahājanam pi dānādīsu puññesu samādapesi', sagga-maggaṃ ācikkhitvā nirayabhayena tajjetvā dh. d. Tassa ovāde 5
 ttiṭṭha dānādīni puññāni katvā cutā cutā devaloke nibbattanti, devaloko paripūri, nirayo tuccho viya ahoṣi. Tadā Tāvatiṃsabhavane devasaṃghā Sudhammāya devasabhāya saṇṇipatiṭṭha „aho amhākaṃ ācariyo Nimirājā", nam nissāya mayam imaṃ Buddhañāṇapāni aparicchindiyam dibbasampattiṃ anubhomā" 10
 'ti vatvā M-assa guṇe vaṇṇayimsu. Manussaloke pi 'ssa mahāsamuddapitṭhe āsittateṇa viya guṇakathā' patthari.

S. tam atthaṃ āvibhūtaṃ katvā bhikkhusaṃghassa kathento āha:

1. Accheraṃ vata lokasmiṃ uppajjanti vicakkhaṇā yadā ahū Nimirājā paṇḍito kusalatthiko. 411. 15
2. Rājā sabba-Videhānaṃ adā dānaṃ arindamo, tassa tam dadato dānaṃ saṃkappo udapajjatha: dānaṃ vā brahmacariyaṃ vā katamaṃ su mahapphalan ti. 412.

Ta. yadā ahū ti bhi. paṇḍito attano ca paresaṃ ca kusalatthiko Nimirājā¹ ahoṣi tadā devamanussānaṃ accheraṃ vata no evarūpāpi² nāma anup- 20
 panne Buddhañāṇe mahājanassa Buddhakiccasaṃ sādheyamānā lokasmiṃ vicakkhaṇā uppajjantīti evaṃ tassa guṇakathaṃ kathesun ti a., yathā ahū ti pi pāṭho, tass' attho: yathā abu Nimirājā paṇḍito kusalatthiko yeva³ tathārūpā mahājanassa Buddhakiccasaṃ sādheyamānā uppajjanti vicakkhaṇā ti⁴ yaṃ tesam 25
 'uppannaṃ' tam accheram vata lokasmiṃ ti, iti S. sayam eva acchariyaṇto evam 25
 āha, sabba-Videhānaṃ ti sabbesaṃ Videhāvāsīnaṃ, katamaṃ sū 'ti etesu dvieu katamaṃ nu, so kira pannarasuposathiko omuttasabbābharape sirisayana-
 pitṭhe nipaṇuo dve yāme niddaṃ okkamitvā pacchimagāme pabuddho pallaṅkakaṃ
 ābhujitvā aham pi mahājanassa aparimāṇaṃ dānaṃ pi demi sīlam pi rakkhāmi
 dānaṃ nu kho phalaṃ mahantaṃ udāhu brahmacariyavāsaṃsā ti cintetvā 30
 attano vicakkhaṇā chinditvaṃ nāsakkhi.

Tasmim khane Sakkabhavanaṃ upākāraṃ dassesi, Sakko tassa kareṇaṃ āvajjanto tam tathā vitakkeṇaṃ disvā „kaṃ,

¹ C² - ā. ² B² - nemi. ³ C² - tam. ⁴ B² - pāni. ⁵ C² - ye. ⁶ B² - gmita ti.
⁷ C² - uppanna. C² - uppajjanti.

kham assa chindissāmiti¹ ekako va siḡhaṃ āgantvā sakala-
nivesanaṃ ekobhāsaṃ katvā sirigabbhaṃ pavisitvā² obhāsaṃ
pharutvā ākāse thatvā tena puṭṭhō³ vyākāsi.

Tam atthaṃ pakāsento S. āḍa:

- 5 1. Tassa saṃkappam aññāya Maghavā devakuñjaro
sahassanetto pātur abhuvanena nihanam tamam. 413.
2. Salomahaṭṭho manujindo Vāsavaṃ avacā Nimi:
devatā nu si gandhabbo ādu Sakko purindado,
na ca me tādiso vaṇṇo diṭṭho vā yadivā suto⁴. 414.
10 3. Salomahaṭṭhaṃ ūtvāna Vāsavo avacā Nimiṃ⁵:
Sakko 'ham asmi devindo, āgato 'smi tav' antike,
alomahaṭṭho manujinda puccha pañham yad⁶ icchasi. 415.
4. So ca tena katokāso Vāsavaṃ avacā Nimi:
pucchāmi tam mahābāhu sabbabbhūtānaṃ issara:
15 dāṇam vā brahmacariyaṃ vā katamaṃ su mahapphalaṃ. 416.
5. So puṭṭho naradevena Vāsavo avacā Nimiṃ⁷,
vipākam⁸ brahmucariyassa jānam akkhās⁹ ajānato: 417.
6. Hīnena brahmucariyena khattiye upapajjati
majjhimena ca devattaṃ uttamaṇa visujjhati. 418.
20 7. Na h' ete sulabhā kāyā yācayogena kenaci
ye kāye upapajjanti anāgārā tapassino ti. 419.

Ta. salomahaṭṭho ti bhī. so Nimirājā obhāsaṃ diṭṭvā ākāsaṃ olokento
tam dibbābharatapatimāṇitaṃ diṭṭvā bhayena haṭṭhalomaṇassa hutvā devatā
nu sūti pucchā, alomahaṭṭho ti nibbhayo ahaṭṭhalomo hutvā puccha mahārājā
25 'ti (add: vutte?), Vāsavaṃ⁵ avacā ti tuṭṭhamānaso hutvā avoca, jānam - ti
bhī. so Sakko atitabhave attanā paccakkham diṭṭhapubbaṃ brahmucariyassa.
vipākam jānanto tassa ajānato akkhāsi, hīnenā 'ti ādisu puthutṭhāyatane⁸
methunaviratimattam⁷ silam hīnam nāma, tena khattiyakule upapajjati⁹, jhā-
nassa upacāramattam majjhiman nāma, tena devattam upapajjati⁹, atṭhasamā-
30 pattinibbattanam pana uttaman nāma, tena Brahmaloce upapajjati⁹, tam bāhi-
rakā nibbānaṃ ti kathenti, tenāha visujjhatīti, imasmīn pana sāsane parisuddha-
silassa bhikkhuno aññataram devanikāyaṃ pattibbejassa brahmucariyacetanā
hīnatāya hīnam nāma, tena yathāpattithe¹⁰ devaloke nibbattati, parisuddha-
silassa pana atṭhasamāpattinibbattanam majjhiman nāma, tena Brahmaloce

¹ Bā adde ācikkha me¹ tvaṃ bhaddante katham jānema tam mayam. ² Ck² nimi, Bā nemi. ³ Bā yam. ⁴ Ck⁴ -ka. ⁵ Ck⁵ -yo. ⁶ so Bā: Ck⁶ -na. ⁷ Ck⁷ -mattā, Bā -virābitamattam. ⁸ Ck⁸ upajjanti. ⁹ Bā gībbatti, Ck⁹ uppa-
jantīti. ¹⁰ Ck¹⁰ pattate, C¹⁰ patitā.

nibbhattati, parisuddhasiṇassa vipassanaṃ vadāhetvā arahattapatti¹ uttamaṃ nāma, teṇa vīṇijjhati, iti Sakko mahārāja dānato satagūṇena sahasagūṇena brahmacariyavāso va mahapphalo ti vaṇṇesi, ekāyā ti brahmaghatā, yācayogena² 'ti yācānayuttakena yācayogena vā yaññayuttakena vā ti ubhayathāpi dāyakassa³ ev' etam nāma, tapassino ti tapanissitakā.

5

Imāya pi gāthāya brahmacariyavāsassa⁴ eva mahapphala-bhāvaṃ dipetvā idāni ye atīte mahādānaṃ datvā kāmāvacaram pi atikkamitum nāsakkhimsu te rājāno dassento ā.:

10. Dudīpo⁵ Sāgaro Selo Mucalindo Bhagīraso

1. Usīnaro Atthako ca Assako ca Puthujjano 420.⁶ 10

11. Ete c' aññe ca rājāno khattiyā brāhmaṇā bahū
puthuyaññaṃ yajitvāna Petan te⁷ nātivattisun⁸ ti. 421.

T. a.: mahārāja pubbe Bārāṇasīyaṃ Dudīpo⁹ nāma rājā mahādānaṃ datvā maraṇacakkena chinno kāmāvacarake yeva nibbatti tathā Sāgarādāgo atthā 'ti ete ca pana aññe ca bahurājāno c' eva khattiyabrāhmaṇā ca puthuyaññaṃ ya-
jitvāna anekappakāraṃ dānaṃ datvā kāmāvacarabhūmisamkhātānaṃ Petan te nāti-
vattimsu, kāmāvacaradevatā hi rūpādīno kilesavatthussa kārāṇā paraṃ paccāsiṃ-
sanato kapaṇatāya petā ti vuccanti, vuttam pi c' etam:

ye adutiya¹⁰ na ramanti ekikā
vivekaṃ yaṃ ye na labhanti pītiṃ
kiñcāpi te indasamānabhogā
te ve parādhīnasukkhavarākā ti. 20

Evare pi dānaphalato brahmacariyaphalassa¹¹ eva mahanta-bhāvaṃ dassetvā idāni brahmacariyavāsena Petabhavanaṃ atikkamitvā Brahmaloce nibbattatāpase dassento ā.:

25

12. Addhā¹² ime¹³ avattimsu anāgārā tapassino
satti¹⁴ isayo Yāmanu Somayāgo Manojavo 422.
13. Samuddo Māgho Bhārato [ca¹⁵] isi Kālikarakkhiyo¹⁶
Aṅgīraso Kassapo ca Kisavaccho Akitti¹⁷ cā 'ti. 423.

Te avattimsu ti kāmāvacaraṃ atikkamimsu, tapassino ti sīlatapaṇi¹⁸ c' 30
eva samāpattitapaṇi ca nissitā, sattisayo ti Yāmanuādayo satta bhātaro va¹⁹
sandhāyāssa Aṅgīrasādīhi pana catūhi saddhīm ekādas²⁰ ete.

¹ Bā truppatti. ² Bā dudīpo, O² dudīpo. ³ Bā petattham. ⁴ C⁴ iyaṃ, Bā
ittimā. ⁵ C⁵ yaṃ adutiya, ye ve adutiya, Bā ye adutiya. ⁶ C⁶ aṅgā, Bā
ati. ⁷ Bā yima. ⁸ Bā cāpi. ⁹ Bā kālāpurakkhito. ¹⁰ Bā akinti. ¹¹ C¹¹ ca.

Evaṃ tāva sutivasen' eva' brahmacariyavāsassa mahappha-
lataṃ vaṇṇetvā idāni attanā dīṭṭhapūbbam āharanto ā. :

14. Uttarena naḍi Sīdā gambhīrā duratikkamā,
naḷaggivannā jotanti sadā kañcanapabbatā 424.
15. Parūlhakacchā tagarā rūlhakacchā vaṇā nagā,
tatrāsum dasasahassā porāṇaisayo pure. 425.
16. Ahañ seṭṭho 'smi dānena saṃyamena damena ca
anūttaram vataṃ katvā pakiracārī samāhite. 426.
17. Jāṭiyantaṃ ajaccañ ca aham ujjagataṃ naram
ativilaṃ namassissaṃ kammabandhū hi mātiyā'. 427.
18. Sabbe vaṇṇā adhammaṭṭhā patanti nirayaṃ adho,
sabbe vaṇṇā visujjhanti' caritvā dhammam uttaman ti. 428.

Ta, uttarenā 'ti mahārāja atīte Uttarahimavante dvīnnaṃ suvaṇṇapabba-
tānaṃ antarena pavattā Sīdā nāma naḍi gambhīrā nāvāhi' pi duratikkamā
15 ahoṣi, kimkāraṇū: sā hi stisukhumodakā, sukhumattā udakassa antameso mora-
piṇḍam pi tattha patitāna na sapthāti sīditvā heṭṭhātalām ' eva gacchanti, ten
ev' assā Sīdā ti nāmaṃ ahoṣi, te pana tassā tīreṣu Kañcanapabbatā sadā naḷag-
givaṇṇā hutvā jotanti, parūlhakacchā tagarā ti tassā pana naḍi kacchā
parūlhatagarā ahesuṃ tagaragandhasugandhino, rūlhakacchā vaṇā nagā
20 ye tattha aṇṇe pi pabbatā tesam pi kacchā rūlhavanā ahesuṃ, pūppapha-
dhararukkhasaṇṇā ti a., tatrāsum ti tasmīn evaṃ ramaṇiye bhūmib-
ge dasasahassā isayo ahesuṃ sabbe pi pañcābhīṇāṇāṃ pattiṇāno va, saṃ-
bhikkhācāravelāya keci Uttarakuruṃ gacchanti keci mahājambūdesaṃ āhanti
keci Himavante yeva madhuraphalāphalāni āharitvā khādanti keci Jambūdivīpatale
25 taṃ taṃ nagaraṃ gacchanti, eko pi rasatapābhībhūto n' aṇṇi, jhānassukhen'
eva vitūnamenti, tadā eko tāpaso ākāseṇa Bārāṇasīṃ gantvā supāruto sūnīyetho
piṇḍāya caranto purohitassa gehadvāraṃ pāpuni, so tassā upasame paṇḍitvā
antonivesanaṃ ānetvā bhojetvā katipāhaṃ patijagganto vissāse uppanne bhante
tumhe kuhiṃ vasathā 'ti pucchī, asukaṭṭhāṇe nāma āvuso ti, kiṃ pana
30 tumhe ekako va tattha viharatha udāhu aṇṇe pi atthīti, āvuso kiṃ vadasi
tasmīn paḍese dasasahassā isayo vasanti sabbe va abhiññāsamāpattilābhino' ti,
so' tesam guṇaṃ sutvā pabbajjāya cintāni naṃ, aha naṃ bhante maṃ pi
tattha netvā pabbajethā 'ti ā., āvuso tvaṃ rājapuriso na sakkā taṃ pabbajetun
ti, tena hi bhante ajjāhaṃ rājānaṃ āpucchessāmi tumhe sva' pi idhāgacchethā'
35 'ti, so adhvāseṣi, itaro pi bhuttapātārāso rājānaṃ upasaṃkhamitvā teccāma' ahaṃ

1 Bā māṇavā. 2 Ck nirujjhanti. 3 Ck nacāpihl. 4 Ck vutit heṭṭhā, Bā oṣi-
ditvā heṭṭhātalām. 5 Bā gacchā. 6 Ck abhiññā ca samā-. 7 Ck tassā. 8 Ck
yeva. 9 Ck gacchethā, Fā āgaccheyyāthā.

dāva pabbajjtuṇ ti ā, kimkāraṇā ācariya pabbajaseṭṭi, kīmesu dosaṃ nekkham-
 meṇu ānisaṃsaṃ dīvā ti, tena hi pabbajāhi¹ pabbajito pi mañ dassēyyaseṭṭi,
 so sādhu² 'hi sampaticchitvā gehaṃ āgantvā puttadāraṃ anusāsētvā sabbam sāpa-
 teyyaṃ dassētvā attano pabbajitaparikkhāraṃ gaheṭvā tāpasassa āgamanam olo-
 kento nisīdi, tāpaso pi tath' evākāsaṃgāntvā antonagaraṃ pavasiṭvā tassa 5
 gehaṃ pāvisi, so taṃ sakkaccaṃ parivisiṭvā bhante kataṃ mayā kātabban ti ā,
 so taṃ bahinagaraṃ netvā hatthe ādāya attano ānubhāvena tattha netvā pabbā-
 jetvā punadvase³ taṃ tatth' eva katvā⁴ bhattaṃ āheritvā datvā kaṣiṇapari-
 kammaṃ ācikkhi, so katipāhase⁵ eva abhiññāsamāpattiyo nibbattētvā sayam eva
 piṇḍāya carā, so āparabhāge ahaṃ rañño attānaṃ dassetuṃ patiññāma adāsiṃ das- 10
 seṣaṃ⁶ aṣa attānaṃ ti cintētvā tāpase vanditvā ākāseṇa Rārānaṣiṇ gantvā bhikkhaṃ
 caranto rājadvāraṃ pāpuṇi, rājā taṃ dīvā sañjānitvā antonivesanaṃ pavesētvā
 sakkāraṃ katvā bhante kuhiṃ vasathā⁷ 'ti pucchā, Uttarahimavantaṃ Kā-
 caṇapabbatantarena⁸ pavattāya Sīdānadiyā tīre mahārājā⁹ 'ti, kiṃ ekako va udāhu
 aññe pi tattha atthiṭi, kiṃ vadesi mahārājā dassasahasā¹⁰ īsayo sabbe abhiññā- 15
 samāpattilābhino¹¹ tattha vasantīti, rājā tesam guṇaṃ sutvā sabbesaṃ bhikkhaṃ
 dātukāmo ahoṣi, aha nam āha: bhante ahaṃ tesam īsaṃ dānaṃ dātukāmo
 ahoṣiṃ kiṃ karomīti, mahārājā te īsayo jīvāviññēyyarase agiddhā na sakkā
 idhānetuṃ ti, bhante tumhe nissēya te bhojessāmi upāyam me ācikkhathā¹² 'ti,
 tena hi mahārājā sace pi nesaṃ dānaṃ dātukāmo īto nikkhamitvā Sīdānādītīre 20
 vasanto tesam dānaṃ dehīti, so sādhu¹³ 'ti sampaticchitvā sabbupakaraṇāni gāhā-
 petvā caturaṅginīyā senāya saddhiṃ nikkhamitvā attano rajjasiṃsaṃ sampāpuṇi,
 aha nam tāpaso attano ānubhāvena saddhiṃ senāya Sīdānādītīraṃ netvā
 nadītīre khandhāvāraṃ karāpetvā¹⁴ ākāseṇa attano vasanaññānaṃ gantvā puna-
 dvase paccāgami, aha nam rājā sakkaccaṃ bhojetvā¹⁵ sva bhante dassasahasā 25
 īsayo ādāya idh' eva āgacchathā¹⁶ 'ti ā, so sādhu¹⁷ 'ti sampaticchitvā gantvā puna-
 dvase bhikkhūcāravelāya īsaṃ ārocesi: mārisā Rārāṇasirājā tumhākaṃ bhik-
 khaṃ dassāmi¹⁸ ti āgantvā Sīdānādītīre nisīno, so vo nimanteti, tassa kirānu-
 kampāya khandhāvāraṃ gantvā bhikkhaṃ gaṇhathā¹⁹ 'ti, te²⁰ sādhu²¹ 'ti sampa-
 ticchitvā ākāseṇāgantvā khandhāvārasāvīdūre otarīsu, rājā paccuggamanaṃ 30
 katvā kh-vāraṃ pavesētvā paññattāsane nisīdāpetvā īsigaṇaṃ paññenābhāreṇa
 santappētvā tesam iriyāpathe pasanno svētanāya pi nimanteti, ten' upāyena
 dassanaṃ tāpasasahasānaṃ dassavassasahasāni dānaṃ adāsi, dadanto ca tasmiṃ
 yevā padese nagaraṃ māpetvā sabbakammaṃ kāresi, na kho pana mahārājā tadā
 so rājā añño ahoṣi, aha kho ahaṃ seṭṭho²² 'smi dāneṇā²³ 'ti, ahaṃ eva²⁴ hi tadā 35
 dāneṇa seṭṭho²⁵ hutvā etaṃ mahādānaṃ datvā īsaṃ petalokaṃ atikkamitvā
 Brahmaloke nibbatitūṃ nāsakkhiṃ, mayā dīnaṃ pana dānaṃ bhūñjitvā sabbe
 va ne hāmaṃvacaṇaṃ atikkamitvā Brahmaloke nibbatā, imināp²⁶ etaṃ veditabbeṃ
 yathā brahmacariyavāso va mahapphalo ti, evaṃ dāneṇa attano seṭṭhabhāvaṃ

¹ Bā pabbajāhi, Cā igit pa-. ² Cā add brāhmaṇaṃ pabbaj. ³ Bā dhapetvā.

⁴ Bā -re. ⁵ Cā abhiññāsamā-. ⁶ Cā katvā. ⁷ Bā gaṇha- corr. to gaṇhā-.

⁸ Cā sq. ⁹ Cā āhamēva, Bā ayameva.

pakāsetvā itarehi tīhi padehi tesam isīnam guṇam pakāseṣi: ta. saṃyamānā
 'ti sīlena, damenā 'ti indriyadamenā, anuttaran ti etehi guṇehi nirottaraṃ
 uttamavatasamādānam caritvā, pakiracārīti gaṇam¹ pakiritvā khipitvā pahāya
 ekacārīke ekibhāvaṃ gate² ti a., samāhite ti upacārapanayasamādhiṃ samā-
 5 hitacitte evarūpe ahaṃ tapassino upaṭṭhahān ti dasseti, ahamujjugatan ti
 ahaṃ mahārāja tesam dasasahassānaṃ isīnam antare kāyavaṃkādināṃ abhāvena
 ujjugatan ekam pi naraṃ hinajacco vā hotu jātisampanno vā jātim avicāretvā
 tesam guṇesu paṇnamānaso hutvā sabbe va te ativeḷaṃ namassissam ucca-
 kūlam eva namassissan ti vadati, kiṃkāraṇā: kammabandhū hi mātiyā³ ti⁴
 10 maccā⁵ hi nān' ete kammabandhū kammaṇṇaṇaṇā⁶ ten' eva kāraṇena sabbe
 vaṇṇā ti vedittabbān.

Evaṃ ca pana vatvā „kiñcāpi mahārāja dānato brahma-
 cariyam eva mahapphalam dve pi pan' ete mahāpurisavitakkā
 va, tasmā dvīsu pi appamatto hutvā dānaṃ dehi sīlam rakkhā"
 15 'ti taṃ ovaditvā sakatṭhānam eva gato.

T. a. p. S. āha:

19. Idam vatvāna Maghavā devarājā Sujampati
 Vedeham anusāsetvā sagga-kāyaṃ apakkamīti⁷ 429.

Ta. apakkamīti pakkāmi, Sudhammādevasabhaṃ nisīnnam eva attānaṃ
 20 dassesīti a

Atha naṃ devagaṇo āha: „mahārāja na nūnā' paññāyittha,
 kuhiṃ gat' atthā" 'ti. „Mārisā Mithilāya Nimiraṇṇo ekā kaṃ-
 khā uppajji, pañhaṃ kathetvā taṃ rājānaṃ nikkamkhaṃ
 kātum gato⁸ 'mhīti" evaṃ ca pana vatvā puna taṃ kāraṇaṃ
 25 gāthāya kathetum āha:

20. Imaṃ bhonto nisāmetha yāvant' ettha samāgatā
 dhammikānaṃ manussānaṃ vaṇṇaṃ uccāvacaṃ bahum. 430.

21. Yathā ayaṃ Nimiraṇṇa paṇḍito kusalatthiko
 rājā sabba-Videhānaṃ adā dānaṃ arindamo 431.

30 22. Tassa taṃ dadato dānaṃ saṃkappo upapajjatha:
 dānaṃ vā brahmacariyaṃ vā katamaṃ su mahappalan ti. 432.

Ta. imaṃ ti dhammikānaṃ kalyāṇadhammānaṃ manussānaṃ mayā
 vuccamānaṃ sīlavassena uccaṃ dānavassena avacaṃ bahum vaṇṇaṃ nisāmetha,
 supāthā 'ti a., yathā ayaṃ ti ayaṃ Nimiraṇṇa yathā⁹ attiya paṇḍito ti.

¹ B² guṇam. ² B² -ve rate. ³ B² mānavā. ⁴ C² omit ti. ⁵ B² satti. ⁶ C²
 add ti. ⁷ C² nu, B² nuna. ⁸ B² katvā āgato. ⁹ C² add paṇḍito.

Ito so aparihāpetvā rañño vannaṃ kathesi. Taṃ sutvā devatā¹ rājānaṃ daṭṭhukāma hutvā „mahārāja, amhākaṃ Nimirāja ācariyo, tass' ovāde ~~tha~~vā taṃ nissāya amhehi ayaṃ dibbasampatti laddhā², daṭṭhukāma³ amha, taṃ pakkosāpetvā amhe dassehi mahārāja“ 'ti vadiṃsu. Sakko „sādhū“ 'ti sampaticchitvā Mātaliṃ pakkosāpetvā „samma Mā- Vejyantarathaṃ yojetvā Mithilaṃ gantvā Nimirājānaṃ dibbayāne āropetvā ānehīti“ ā., so „sādhū“ 'ti sampaticchitvā rathaṃ yojetvā pāyāsi. Sakassa pana devehi saddhiṃ kathentassa Mātaliṃ ānāpentassa ca rathaṃ yojentassa ca manussagāṇanāya⁴ māso atikkanto. Iti Nimissa rañño puṇṇamāya uposathikassa pācīnasīhapañjaraṃ vivaritvā mahātale niṣḍitvā amaccagāṇa-parivutassa silaṃ paccavekkhantassa pācīnalokadhātuto ugacchantena candamaṇḍalena saddhiṃ yeva so ratho, paññāyi, manussā bhuttasāyamāsā gharadvāre niṣḍitvā sukhakathaṃ kathentā „ajja dve candā uggatā“ ti āhaṃsu, atha nesaṃ sallapantānaṃ űeva ratho pākaṭo ahoṣi, mahājano „nāyaṃ cando ratho“ ti vatvā kameṇa⁵ sindhavasahassee Mātaliṣaṃgāhake Vejyantarathe ca pākaṭe jāte „kassa nu kho imaṃ dibbayānaṃ āgacchatīti“ cintetvā „kassa aññassa amhākaṃ rājā dhammiko, tassa Sakkena Ve-ratho pesito bhavissati amhākaṃ rañño va anucchaviko“ ti tuṭṭhahaṭṭhā g. āhaṃsu:

„Abbhuto vata lokasmiṃ uppajji lomahaṃsano,
dibbo ratho pāturaḥ Vedeḥassa yasassino ti. 433.

Ta. abbhuto ti abhūtapubbo⁶ acchariyo ti vā⁷ vimhayen' evaṃ⁸ āhaṃsu. 25

Tassa pana janassa kathentassa kathentass' eva Mā- vāta-vegena āgantvā rathaṃ nivattetvā sīhapañjaranumāre pacchābhāgeṇa⁹ ṭhapento ārohaṇasajjaṃ¹⁰ katvā ārohaṇatthāya¹¹ rājānaṃ nimāntesi.

¹ B⁴ devasamghā. ² H⁴ add ti mayā. ³ B⁴ anuttamena. ⁴ C⁴ B⁴ abbhuta-
⁵ B⁴ te. ⁶ B⁴ vimhayavaseneva. ⁷ B⁴ -gaṇ. ⁸ C⁴ -na.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

24. Devaputto mahiddhiko Mātali devasārathi
nimantayittha rājānaṃ Vedehaṃ Mithilaggahaṃ: 434.
25. Eh' imaṃ ratham āruya rājasettḥa disampati,
5 devā dassanakāmā te Tāvatinī¹ sāindakā,
saramānā hi te devā Sudhammāyaṃ samacchare ti. 435.

Ta. Mithilaggahan ti Mithilāya paṭṭhitagehaṃ catūhi saṃgaha-
vatthūhi Mithilāya saṃgaṇhanakam¹, samacchare ti tath' evaṃ² gupakatham
kathentā³ eulsinnā.

- 10 Rājā „aditṭhapubbaṃ devalokaṃ ca passissāmi, Mātali⁴ssa
ca me saṃgaho kato bhavissati, gacchissāmi⁵“ cintetvā ante-
puraṃ ca mahājanaṃ ca āmantetvā „ahaṃ nacirenāgamissāmi,
tumhe appamattā dānādīni puññāni karoṭhā“⁶ 'ti vatvā ratham
abhiruhi.

- 15 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha.
26. Tato [ca] rājā taramāno Vedeho Mithilaggaho
āsanā vuṭṭhahitvāna pamukho ratham āruhi. 436.
27. Abhirūḷham⁷ ratham dibbaṃ Mātali etad abravi:
kena taṃ nemi maggena rājasettḥa disampati
20 yena vā pāpakamantā puññakammā ca⁸ ye narā ti. 437.

Ta. pamukho ti uttamo abhimukho vā, janassa piṭṭhāni datva ārūho ti
a., yena vā ti yena maggena gantvā yattha pāpakamantā vasantī taṃ⁹ ṭhānāni
sakkā daṭṭhun yena vā gantvā ye puññakammā narā te sakkā daṭṭhun ti, idam
so Sakkena anāpatto⁶ pi attano visesadassanatham⁷ āha.

- 25 Atha taṃ rājā „mayā dve pi ṭhānāni aditṭhapubbāni, dve
pi passissāmi⁵“ cintetvā āha:
26. Ubhayen' eva maṃ nehi Mātali devasārathi
yena vā pāpakamantā puññakammā ca ye narā ti. 438.
Tato Mā- „dve ekappahārena na sakkā dassetuṃ, pucchie-
30 sāmi naṃ“ ti pucchanto puna gātham āha:
26. Kena taṃ paṭhamāṃ nemi rājasettḥa disampati
yena vā pāpakamantā puññakammā ca ye narā ti. 439.

¹ B^d -yaṃ saṃgāhakaṃ. ² B^d tameva, read: tav' evaṃ? ³ so all three MSS.
for -ruya? ⁴ so all three MSS. ⁵ B^d tesam. ⁶ C^k anāpatto. ⁷ B^d ābravi.

- bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
 pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
 ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
 ye 'me janā Vetaraṇiṃ patanti. 442.
- 5 33. Tassa puttḥo vyākāsi¹ Mātali devasārathi,
 vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās² ajānato: 443.
34. Ye dubbale balavanto jīvuloke³
 hīmsanti⁴ rosentī supāpadhammā
 te luddakammā pasavetvā⁵ pāpaṃ
 10 te 'me janā Vetaraṇiṃ patantīti. 444.

Ta. 'vindatīti ahaṃ attano anissaro hutvā bhayasantako⁶ viya jāto,
 disvā ti patamānaṃ disvā, jānaṃ ti bhī. so Mā- sayāṃ jānanto tassa ajānato
 akkhāsi, dubbale ti sarīrabalabhogabalaśānābalarahite, balavanto ti tehi
 balehi samannūgatā, hīmsantīti⁷ pāpīpahārādīhi kilamentī, rosentīti nā-
 15 nappakārehi akkosanti ghaṇenti, pasavetvā ti janetvā katvā.

Evāṇ Mātali 'ssa pañhaṃ vyākari tvā rañña Vetaraṇiniraye
 diṭṭhe taṃ padesaṃ antaradhāpetvā purato rathaṃ pesetvā
 sunakhādīhi khādanatṭhānaṃ dassetvā taṃ disvā bhītena rañña
 pañhe⁸ puttḥo vyākāsi.

- 20 Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:
 35. Sāmā ca soṇā sabalā ca giṇṇhā
 kākolasaṅghā ca adenti bheravā,
 bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
 pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
 25 ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
 yay-ime jane kākolā⁹ adenti. 445.
36. Tassa puttḥo vyākāsi¹⁰ Mātali devasārathi,
 vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās¹¹ ajānato: 446.
37. Ye kec' ime maccharino kadariyā
 30 paribhāsakā samaṇabrāhmaṇānaṃ
 hīmsanti¹² rosentī supāpadhammā
 te luddakammā pasavetvā¹³ pāpaṃ
 tay-ime jane kākolā¹⁴ adentīti. 447.

¹ read: viyā-. ² so all three MSS. for va loka? ³ Cks -sentī. ⁴ Bd pasave-
 tvāna, read: -tvā. ⁵ Cks bhassantako. ⁶ Cks -sent-. ⁷ Ck-ena, Bds -am. ⁸
 Cks yayimaṃ janāṃ kākolā, Bd ye me jane kākolasaṅghā. ⁹ read: viyākāsi.
¹⁰ Cks -sentī. ¹¹ Cks tayimaṃ janāṃ kākolā, Bd te me jane kākolasaṅghā.

Tato paresu pi pañhesu vyākaraṇeṣu ca es' eva nayo. Ta. sāmā ti ratta-
vaṇṇā, soṇā ti sunakhā, sabalā cā 'ti kabaravaṇṇā ca aṭṭakāḷapīṭavaṇṇā ti,
evam pañcavaṇṇehi¹ sunakhe dasseti, te kira mahāhatthippamāṇā jalitāya aya-
paṭhaviyā nerayikasatto mge viya anubāndhitvā piṇḍikamaṇṇesū ḍasitvā tesam
tigāvutappamāṇam sarīram jalitapaṭhaviyam pāṭetvā mahāravam ravantānam
dvihi purimapaḍehi uram akkamitvā aṭṭham eva sesentā maṇṣam luñcitvā luñ-
citvā khādanti, gijjhā ti mahantā bhaṇḍasakaṭappamāṇā lohatuṇḍagijjhā, te
tesam kaṇayasadihehi² tuṇḍehi aṭṭhīni bhinditvā aṭṭhimiñjam khādanti, kākola-
samghā ti lohatuṇḍā³ kākagaṇā, te atibhayānakā diṭṭhadiṭṭhe khādanti, yayi
maṁ⁴ janam ti yaṁ⁵ imam janam⁶ kākola khādanti ime nu kin nāma pāpa-
kammanā akamṣū 'ti pucchati, maccharino ti aññesaṁ adāyakā, kaḍariyā-
ti pare dente⁷ paṭisedhakā thaddhamaccharino, samaṇabrāhmaṇānam tā
saṁitabāhitapāpānam.

39. Sajotibhūtā paṭhaviṁ kamanti,
tatthehi⁸ khandhehi ca pothayanti. 15
bhayaṁ⁹ hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akamṣu pāpam
ye 'me janā khandhahatā sayanti. 448.
39. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi. 20
vipākam pāpakammānam jānam akkhās' ajānato: 449.
40. Ye jīvalokasmiṁ supāpadhammino
naraṇ ca nārīṇ ca apāpadhammam
himsanti rosentī supāpadhammā
te luddakammā pasavetvā pāpam 25
'te 'me janā khandhahatā sayantīti. 450.

Ta. sajotibhūtā ti pajjalitasarīrā, paṭhaviṁ ti pajjalitanavayojana-
bahalam ayapaṭhaviṁ, kamantīti akkamanti, khandhehi ca pothayantīti
nirayapālehi anubandhitvā tālappamānehi jalitayakkhandhehi jaṁghasū⁹ paha-
ritvā paṭitā¹⁰, teh' eva khandhehi pothayaṁti cuṇṇaviccuṇṇam karonti, supāpa-
dhammino ti attanā suṭṭhu pāpadhammā hutvā, apāpadhamman ti silā-
cārādisampannaṁ niraparādham vā.

41. Aṅgārakāsūṁ apare phunanti¹¹.
narā rudantā paridaḍḍhagattā,

¹ Bā -vaṇṇā. ² Bā kattaṛiyasadi-. ³ Cks -a. ⁴ so, Cks; Bā yamimam. ⁵
Cks ya. ⁶ Bā addo ye ime nerayikasatto. ⁷ so Cks; Bā paresam dente pi. ⁸
Cks bhayā. ⁹ Bā -ādissu. ¹⁰ so Cks for paṭitā? Bā pāṭetvā. ¹¹ Ck tunanti,
Ck thunanti.

- bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
 pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
 ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
 ye 'me janā āṅgāraṃ phunanti'. 451.
49. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
 vipākāṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 452.
49. Ye keci pūgāyatanassa² hetu
 sakkhiṃ karitvā iṇaṃ³ jāpayanti
 te jāpayitvā janataṃ janinda
 te luddakammā pasavetva⁴ pāpaṃ
 te 'me janā āṅgārakāsuṃ⁵ phunantīti'. 453.

Ta. āṅgārakāsuṃ ti samma Mātali ke nāmaṃ⁶ ete apare vasaṃ apavi-
 santiyo gāvo viya samparivāretvā nirayapālehi jalitāvudhehi koṭṭhiyamānā⁷ āṅ-
 gārakāsuṃ papatanti, tatra ca nesaṃ yāvakaṭippamānā⁸ nimuggānaṃ mahatīhi aya-
 15 parchīhi ādāya upari āṅgāre⁹ okiranti, atha te āṅgāre paṭicchitvā asakkontā rodantā
 daḍḍhagattā phunanti vidhunanti¹⁰, kammabalena vā attanā vā¹¹ attanā vā¹² so
 āṅgāre phunanti¹³ okirantīti a., pūgāyatanassa¹⁴ ti okāse sati dāna¹⁵ vā
 dassāma pūjān vā pavattessāma vihāraṃ vā karissāma saṃkaddhivā¹⁶ attanassa
 pūgessantakassa dhanassa hetu, jāpayantīti taṃ dhanas¹⁷ upakaraṇaṃ¹⁸ chādītva
 20 ganajethakānaṃ laṇṇaṃ datvā asukattāhāse ettakāṃ¹⁹ upakaraṇaṃ²⁰ gataṃ²¹ asu-
 kattāhāse amhehi ettakāṃ dinnā ti kūṭasakkhiṃ datvā²² taṃ iṇaṃ jāpayanti²³
 vināsenti.

44. Sajotibhūtā jalitā padittā
 padissatī mahatī lohakumbhī,
 25 bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
 pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
 ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
 ye 'me janā [avaṃsirā] lohakumbhiṃ patanti. 454.
45. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
 30 vipākāṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 455.
46. Ye silavaṃ¹⁶ samaṇaṃ brāhmaṇaṃ vā
 hīmsanti¹⁷ rosentī supāpadhammino
 te luddakammā pasavetvā pāpaṃ
 te 'me janā [avaṃsirā] lohakumbhiṃ patantīti. 456.

¹ C^k punanti. ² B^d -dhanassa. ³ C^k iṇa. ⁴ C^k -tvā. B^d -trāṇa. ⁵ so B^d;
 C^k āṅgāraṃ. ⁶ C^k pu-e. ⁷ so B^d; C^k kathito, C^k kaṭṭitā? ⁸ C^k -rohi. ⁹
 B^d viṭhunanā. ¹⁰ C^k attānāma, B^d attano. ¹¹ C^k pu-ā. ¹² B^d -yadha. ¹³
 B^d ettakāṃ kassaci kassam vā upakaraṇaṃ kaṭaṃ. ¹⁴ B^d karitvā. ¹⁵ C^k chā.
¹⁶ B^d -vanāna. ¹⁷ C^k -senti.

Ta padittā ti ādittā, mahatīti pabbatappamānā kappena saṅghitalo-
hamaṣṣupphā, avasīrā ti bhayānakehi nīrayapālehi uddhapāde¹ adhosire katvā
khipiyamānā² taṁ kumbhīm patanti, silavan ti silavantaṁ ācāraguṇasampannaṁ.

47. Luñcanti³ gīvaṁ aṭha veṭṭhayitvā⁴
upphodakasmīm pakiledayitvā, 5
bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akāṁsu pāpaṁ
ye 'me janā luttasirā sayanti. 457.
48. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi, 10
vipākāṁ pāpakammānaṁ jānaṁ akkhās' ajānato: 458.
49. Ye jīvalokasmīm supāpadhammino
pakkhī gaḥetvāna viheṭṭhayanti
te heṭṭhayitvā janastaṁ janinda
te luddakammā paavetvā pāpaṁ 15
te 'me janā luttasirā sayanti. 459.

Ta luñcantī⁵ uppāṇenti, aṭha veṭṭhayitvā⁶ ti jalitalohayottehi
adhomukhaṁ veṭṭevā upphodakasmīm ti kappena saṅghitalohaudakasmīm,
pakiledayitvā⁷ ti temetvā khipitvā, i. v. h.: samma Mātali yesaṁ ime nīra-
yapālā jalitalohayottehi gīvaṁ veṭṭevā tigāvutappamānaṁ sariraṁ oṇametvā⁸ 20
taṁ gīvaṁ samparivattaṁ luñcitvā jaliteyadaṇḍakehi ādāya etasmīm jalita-
lohakumbhīntraye pakkhipitvā tuṭṭhahatthā honti, tāya ca gīvāya luttāya itaresaṁ
puna sīsena saddhīm gīvaṁ uppajjati yeva kin nām' ete kammaṁ karimāsu, etehi
me disvā bhayaṁ uppajjati, pakkhī--ṭhayanti mahārāja ye lokasmīm
sakūṇe gaḥetvā pakkhe luñcitvā gīvaṁ luñcitvā jīvitakkhayaṁ pāpetvā khādanti 25
vā vikkīṇanti vā te ime luddā idha luttasirā sayanti.

50. Pahūtato yā anikhātakulā
nadi ayaṁ sandati suppatitthā¹⁰,
ghammābhitattā manuṇā pivanti
pivataṁ ca tesāṁ bhusaṁ¹¹ hoti pāni¹². 460. 30
51. Bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akāṁsu pāpaṁ
pivataṁ ca tesāṁ bhusaṁ¹³ hoti pāni¹⁴. 461.

¹ Ck' gehi. ² Ck' khipa-. ³ Ck' -enti. ⁴ Bā vihedhāyitvā. ⁵ Ck' luñca-. ⁶ Bā vihedha-. ⁷ Bā patilayitvā. ⁸ Bā oṇametvā. ⁹ Ck' panaṇti. ¹⁰ Ck' sūpa-. ¹¹ Bā bhūsaṁ, Ck' bhusa. ¹² Ck' pāni, Bā pāni. ¹³ Ck' bhūsa, Bā bhūsaṁ. ¹⁴ Bā pāni.

53. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam pāpakammānam jānam akkhās' ajānato: 462.

53. Ye suddhadhaññaṃ palāpena¹ missam
asuddhakammā kayino dadanti
ghammābhitattānam pipāsītānam
pivataṃ ca tesam bhusam² hoti pāṇīti. 463.

Ta. anikhātakūlā ti agambhīratirā, suppatitthā ti sobhanehi titthehi
upetā, bhusam hoti ti vihibhūsam sampajjati, pāṇīti pāṇīyam tasmiṃ kira
padese pāhūtasalilā ramanīyā nādī sandati, nerayikasattā aggisantāpena³ tattā
10 pipāsam dhāretum asakkontā bahā paggayha jalitalohapathavim maddantā⁴ tam
nadim otāraṇti, tam khaṇam yeva tīraṇi pajjalanti pāṇīyam bhusapalāpabhāvam
āpejjitvā pajjalati, te pipāsam dhāretum asakkontā tam jalitam bhusapalāpam
kbhādanti, tam tesam sakalasarīram jhāpentam⁵ adhobhāgena nikkhamati⁶, te
dukkhamādhivāsetum asakkontā bahā paggayha, dhaññaṃ ti vihiḍḍisattavidhā⁷
15 parisuddhadhaññaṃ, palāpena⁸ missam ti palāpena⁸ vā bhusena vā,
kamattikādihi vā missakam katvā, asuddhakammā ti kilīṭṭhakāyavacimāho-
kammā, kāyino ti suddham dassamā⁹ 'ti 'ayikassa hattham¹⁰ mūlam gahetvā
tathārūpam asuddham dadanti.

54. Usūhi sattīhi ca tomarchi¹
20 dubhayāni passāni tudanti kandaṃ²,
bhayam hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi tam Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akāmsu pāpam
ye 'me janā sattihatā sayanti. 464.

55. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
25 vipākam pāpakammānam jānam akkhās' ajānato: 465.

56. Ye jīvalokasmiṃ asādhukammīno
adinnam ādāya karonti jīvikam
dhaññaṃ dhanam rajatan jātārūpam⁹
30 njeḷakam cāpi¹⁰ pasum mahisaṃ¹¹
te luddakammā pasavetva¹² pāpam
te 'me janā sattihatā sayanti. 466.

Ta. dubhayānīti ubhayāni, tudanti vijjanti, kandaṃ ti kanda-
tānam, pharusā nirayapālā araṇṇe luddā migam viya samparivāretvā usuādihi

¹ Cks bhusa, Bā bhūsam. ² Cks -pe. ³ Bā akkamantā, Bs kāmaddantā, Cs meddantā. ⁴ Bā -etvā. ⁵ Cks -mīti. ⁶ Bā -sena. ⁷ Bā adda ca. ⁸ Bā kaṇḍakā. ⁹ Bā pañca. ¹⁰ Cks -kam vāpi. ¹¹ Bā mahisaṃ, Bs mahiṇsam, Ck catussam? Cs manussam. ¹² Bā -tvāna.

gānāvudhehi dve passāni tudanti, sarīraṃ chiddāvachiddaṃ purāṇapaṇṇaṃ viya
kḥḥyati, adinnamādayā 'ti parasantaṃ 'saviññāṇakāviññāṇakaṃ sandhicchedā-
dīhi c' eva vañcanāya ca' gahetvā jīvikaṃ kappenti.

57. Givāya baddhā kissa' ime pun' eke,
aññe vikattā bilakatā pun' eke', 5
bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
ye 'me janā bilakatā³ sayanti. 467.
58. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi, 10
vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 468.
59. Orabbhikā sūkarikā⁴ ca macchikā (V²⁷⁰)
pasuṃ mahisaṃ ca ajeḷakaṃ⁵ ca
hantvāna sūnesu pasārayiṃsu,
te luddakammā pasavetva pāpaṃ 15
te 'me janā bilakatā² sayantīti. 469.

Ta. Givāya baddhā ti mahantehi jalitalohayottehi givāyaṃ bandhītvā
kaḍḍhītvā ayapathaviyaṃ pādetvā nānāvudhedi koṭṭhiyamāne⁶ disvā pucchati,
aññe vikattā⁷ ti aññe pana te khaṇḍākhandaṃ chinnā, bilakatā³ ti aññe
jalitesu ayaphalakesu⁸ ṭhapetvā maṃsaṃ viya potthaniyā koṭṭhetvā⁹ puñjakatā¹⁰ 20
butvā sayanti, macchikā ti macchaghātakā, pasuṃ ti gāviṃ, sūnesu - ti
maṃsaṃ vikkīṇitvā jīvīkakappanattāṃ¹¹ sūnāpanesu ṭhapesuṃ.

60. Rahado ayaṃ muttakarīsapūro
duggandharūpo asuciṃ pūti¹² vāyati, 25
khudāparetā manuḷā adenti,
bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
ye 'me janā muttakarīsabhakkhā. 470. 30
61. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 471.
62. Ye kec' ime kāraṇikā¹³ virosakā
paresaṃ hiṃsāya sadā nivīṭṭhā

¹ read: kissa'. ² Cks bīla-, Bḍ vikaṇḍāpīlakatā sayanti'. ³ Cks bī-. ⁴ Bḍ su-
⁵ Cks -kā. ⁶ Bḍ koṭṭi-, Bḍ koṭi-. ⁷ Bḍ vikaṇḍā. ⁸ Ck saphali-, Bḍ ayabīla.
⁹ Bḍ koṭṭe-. ¹⁰ Bḍ puñca-. ¹¹ Cks jīvītaṃ-. ¹² so C; Ck asuciṃputi, Bḍ asuci-
puti; read: asuciṃ pi? ¹³ Cks kārū-.

te luddakammā pasavetva pāpam
mittadduno mīlham adenti bālā ti. 472.

Ta. khudā -- adenti ti ete nerīyikasattā chātakena puṭṭhā¹ khudam
sahitum asakkontā² pakkaṭṭhitaṃ dhūmayantaṃ jalantaṃ kappena saṇṭhitaṃ
5 purāṇamīlham piṇḍam piṇḍam katvā khādanti, kārāṇikā³ ti kārāṇakārakā⁴,
virosakā⁵ ti mittasuhajjānam pi viheṭṭhakā, mittadduno ti etesaṃ yeva goḥ
khāditvā bhuñjītvā mano trāsāyītvā⁶ paññattāsane⁷ sayītvā puna vā pahāṇaka-
hāpanam⁸ nāma āharāpentī lañcam gaṇhanti te mittadūbhikā bālā⁹ eva¹⁰ pāpam¹¹
mīlham khādanti mahārājā¹² ti.

- 10 63. Rahado ayaṃ lohitapubbapūro
• duggandharūpo asuciṃ pūti⁷ vāyati,
ghammābhitattā manuḍā pivanti,
bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
15 ime nu maccā kim akāmsu pāpam
• me⁸ janā lohitapubbabakkhā. 473.
64. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam pāpakammānam jānam akkhās⁹ ajānato: 474.
65. Ye mātaram vā pitaram va loke⁹
20 pārājikā⁹ arahante¹⁰ hananti
te luddakammā pasavetva pāpam
te 'me janā lohitapubbabakkhā ti. 475

Ta. pārājikā¹¹ ti jarājīṇe¹² mātāpitaro ghāetvā¹³ gihbhāve yeva pārā-
jikam¹⁴ patiā, arahante ti pūjāvisesassa anucchavike, hananti¹⁵ dukkara-
25 kārike mātāpitaro mārenti, api ca arahante ti padena Buddhasāveke pi saṃ-
gaṇhat¹⁶ eva, aparasmim pi Ussadaniraye nirayapālā nerayikānam tālappamāpeṇa
jalitayabalisena jivhā¹⁵ vijjhītvā ākaḍḍhitvā te satte jalitalohapaṭṭhaviyaṃ
pāetvā usabha¹⁷ cammaṃ viya pattharītvā saṃkusatena hananti, te thale khitta-
marchā viya phandanti taṃ ca dukkham¹⁸ sahitum asakkontā mukheṇa¹⁹ kheḷam
30 muñcanti¹⁶, tasmim¹⁷ rājā Mātalinā dassite¹⁷ āhā:

66. Jivhaṃ ca passa balisena viddham
vihataṃ yathā saṃkusatena cammam,

¹ C^{ks} puṭṭhā. ² all three MSS. kuru-. ³ B^d ti paresaṃ dukkhakāraṇā. ⁴ C^{ks}; B^d omits w. tr. ⁵ so C^k; C^e -nun, B^d puna māsa¹⁸hāpanam. ⁶ C^{ks} -pā. ⁷ C^e asuci¹⁹pūti, B^d asuci¹⁹pūti. ⁸ C^{ks} pitarāṃ vā jīvaloke, B^d mātaraṃ pitarāṃ pi vā jīvaloke, B^e mātari pitarī vā jīvaloke. ⁹ C^{ks} pārājikam. ¹⁰ C^{ks} add vā. ¹¹ C^{ks} pārājikā. ¹² C^{ks} pārājikā. ¹³ B^d ghāte-. ¹⁴ C^{ks} pārājikam, B^d pārājika. ¹⁵ B^d -am. ¹⁶ C^{ks} -enti. ¹⁷ read: tasmim M. d. rājā? B^d has tasmā mātalinā rājā dassento.

phandanti macchā va thalamhi khittā
muñcanti kheḷaṃ rudamānā kim ete¹. 476.

67. Bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akamsu pāpaṃ
ye 'me janā vaṃkaghastā sayanti. 477.

5

68. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 478.

69. Ye keci santhānagatā² manussā
agghena agghaṃ kayam hāpayunti
kūṭena kūṭam dhanalobhahetu
channaṃ yathā vāricaraṃ vadhāya 479.

10

70. Na hi kūṭakārissa bhavanti tānā
sakehi kammehi purakkhatassa
te luddakammā pasavetva pāpaṃ
te 'me janā vaṃkaghastā sayantīti. 480.

15

Ta. kimete ti kimkāraṇā ete, vaṃkaghastā ti gilṭabalisā, santhāna-
gatā³ ti santhānamariyādaṃ gatā, agghāpakatthāne⁴ thitā ti a, agghena
agghaṃ ti taṃ taṃ agghaṃ lañcaṃ gaheva hatthiassādīnaṃ vā jātarūpara-
jatādīnaṃ vā tesaṃ tesaṃ saviññānakānaṃ aviññānakānaṃ agghaṃ hāpentī 20
kayaṃ ti⁵ taṃ hāpentā kayikānaṃ kayāṃ⁶ sate dātabbe paṇṇāsaṃ dāpentī
itaraṃ paṇṇāsaṃ tehi saddhima vibhajitvā ganhanti, kūṭena kūṭaṃ ti tulākūṭa-
disu taṃ taṃ kūṭaṃ, dhanalobhahetū 'ti dhanamhi lobhena etam kūṭa-
kammam karonti, channaṃ - - yā 'ti taṃ pana kammaṃ karontā madhura-
vācāya tathāmetabbhāvaṃ⁷ paticchannaṃ katvā taṃ vadhenti yathā vāricaraṃ 25
macchaṃ vadhāya upagacchantā balisaṃ āmisena paticchannaṃ katvā taṃ kam-
maṃ karonti, na hi kūṭakārīkassā 'ti paticchannaṃ mama kammam na
taṃ keci jānātīti maññamānassāpi hi kūṭakārissa tānā nāma na honti, na so
tehi kammehi purakkhato patitthaṃ⁸ labhati

71. Nariyo⁹ imā samparibhinnagattā
paggayha kantanti bhujo dujaccā¹⁰
sammakkhitā lohitapubbalittā
gāvo yathā āghātane vikattā¹¹
tā bhūmibhāgasmiṃ sadā nikhātā
khandhātivattanti sajotibhūtā. 481.

30

35

¹ so all three MSS. ² Ck^s santāna-, B^s sandhāna-. ³ so Ck^s; B^s sandhā-
⁴ B^s agghāpaniya-, B^s agghāpana-. ⁵ Ck^s omīti kayanti. ⁶ Ck^s ayaṃ, ⁷ B^s
tathāgata-. ⁸ Ck^s tthānaṃ. ⁹ B^s nā-. ¹⁰ Ck^s bhujorūjaccā, B^s bhujedūjjaccā.
¹¹ B^s vikattā.

72. Bhayaṃ hi maṃ vindati sūtā disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
imā nu nariyo¹ kiṃ akaṅṅsu² pāpaṃ
yā bhūmibhāgasmiṃ sadā nikhātā
5 khandhātivattanti sajotibhūtā. 482.

73. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākāṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 483.

74. Kolīniyāyo³ idha jīvaloke
'asuddhakammā asataṃ acāruṃ,
10 tā dittarūpā⁴ pati⁴ vippahāya
'aṇṇaṃ acāruṃ ratikhiḍḍahetu,
tā jīvalokasmiṃ ramāpayitvā
khandhātivattanti sajotibhūtā ti. 484.

Ta. nariyo¹ ti nāriyo, samparibhinnaḡattā ti suṭṭhu samantato
15 paribhinnaḡattā jīṇṇasārī⁵, dujaccā⁶ ti dujjātikā virūpā jegucchā. vikattā⁷
ti chinnaṇṇasā gāvo viya pubbalohahitā hutvā sadā nikhātā ti nīceṇaṃ jalita-
pathaviyaṃ kaṭṭimattāṃ pavisitvā nikhanitvā ṭhapitā viya ṭhitā, khandhāti-
vattantīti samma Mā- nāriyo ete pabbatakhandhā atikkamanti, tāsāṃ kira
evaṃ kaṭṭippanānaṃ pavisitvā ṭhapitakāle puratthimāya disāya⁸ jalito ayapabbato
20 samutṭṭhahitvā asaṇi viya viravanto āgantvā sarīraṃ saṇhakaraṇiṃ⁹ viya pim-
santo gacchati, tasmīṃ ativattitvā pacchimapassee ṭhite puna tāsāṃ sarīraṃ
pūtubhavati, tā dukkhaṃ adhiṇṇasetuṃ asakkantiyo bāhā paggayha kanti,
sesadisāsu utṭṭhitapabbatesu pi es' eva nayo, dve pabbatā samutṭṭhāya ucchugha-
ṭṭikāṃ⁹ viya pīḷenti, lohitaṃ pakkatṭhitaṃ¹⁰ sandati, kadāci tayo kadāci cattāro
25 pabbatā utthāya tāsāṃ sarīraṃ pīḷenti, tenāha khandhātivattanṭṭi, kolīni-
yāyo¹¹ ti kule patitṭhitā kuladhītaro, asataṃ acāruṃ ti asaṇṇātakammaṃ ka-
raṇesu, dittarūpā¹² ti saṭṭharūpā¹³ dhutṭajatikā hutvā, pati vippahāyā¹⁴ 'ti.
attano patim jahitvā, acāruṃ ti¹⁴ agamaṇesu, ratikhiḍḍahetū¹⁵ 'ti kāmara-
tiḷhetu c' eva kiḷāhetu ca, ramāpayitvā ti parapurisehi saddhiṃ attano cittaṃ
30 ramāpetvā idha uppannā¹⁶. ath' etāsaṃ sarīraṃ ime khandhātivattanti sajotibhūtā ti.

75. Pāde gahetvā kissa¹⁶ ime pun' eke
avaṃsīrā Narake pātayanti,
bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:

¹ Bā nā-. ² Cks koli-, Bā kolitriyāyo. ³ Bds titta-. ⁴ so all three MSS. for patiṃ? ⁵ Ck jīṇṇa-, Cs pinna-, Bā omits gattā jīṇṇa. ⁶ Ck ruja-, Cs rūja-.
⁷ Bā vikantā. ⁸ Bds -niyaṃ, Cks -ṇi. ⁹ so all three MSS. for -kā? ¹⁰ Bds
pakkutho-. ¹¹ Cks koli-, Bā kolitriyo. ¹² Bā tiṭṭha-. ¹³ Bā sāhassa-, Bā suṭṭhu-.
¹⁴ Bā adds aṇṇapurisaṇi. ¹⁵ Bā uppannā. ¹⁶ read: kiss'.

- ime nu maccā kiṃ akaṃsu pāpaṃ
 ye 'me janā [avaṃsirā] Narake pātayanti. 485.
76. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
 vipākam pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 486.
77. Ye jīvalokasmiṃ asādhukammīno 5
 parassa dārāni atikkamanti
 te tādisā uttamabhaṇḍathenā
 te 'me janā [avaṃsirā] Narake pātayanti. 487.
78. Te vassapūgāni bahūni tattha 10
 Niraye dukkhaṃ vedanaṃ vediyanti¹,
 na hi pāpakāriṣṣa bhavanti tāṇā
 sakehi kammehi purakkhatassa,
 te luddakammā pasavetva pāpaṃ
 te 'me janā [avaṃsirā] Narake pātayanti. 488.

Ta, Narake ti jalitaṅgīrapunnamahāāvāte, te kira vajanā apavisantiyo 15
 gāvo viya nīrayapālehi nānāvudhāni gahetvā vijjhīyamānā pothīyamānā yadā taṃ
 nagataṃ upagacchanti atha te nīrayapālā uddhapāde katvā tattha khipanti, evaṃ
 putiyamāne disvā pucchanto evaṃ ā., uttamabhaṇḍathenā ti manussehi
 piyāyitassa varabhaṇḍassa thenakā.

Evaṃ ca pana vatvā Mātali saṃgāhako taṃ pi Nirayaṃ 20
 antarādhāpetvā rathaṃ purato pesetvā micchādīṭṭhikānaṃ
 paccananirayaṃ dassesi, puṭṭho c' assa vyākāsi:

79. Uccāvacā 'me vividhā upakkamā
 nirayesu dissanti sughorarūpā, 25
 bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
 pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
 ime nu maccā kiṃ akaṃsu pāpaṃ
 ye 'me janā adhimattā dukkhā tibbā²
 kharā kaṭukā³ vedanā vediyanti¹. 489. 30
80. Tassā puṭṭho vyākāsi Māteli devasārathi,
 vipākam pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 490.
81. Ye jīvalokasmiṃ supāpadiṭṭhino
 viśāsakammāni karonti mohā
 paraṃ ca diṭṭhīsu samādapenti 35

¹ Ck Bā veda-. ² read: mahā dukkhā for d. t.?. ³ read: kaṭukā kharā?

te pāpadiṭṭhīsu pasavetva pāpam
te 'me janā adhimattā dukkhā tibbā
kharā kaṭukā vedanā vedāntīti. 491.

Ta uccāvacaṃe ti uccāvacaṃ ime, khuddakā¹ ca mahantā ca 'ti a.,
6 upakkamā ti karanā payogā², supāpadiṭṭhīno ti n' atthi dinnan ti ādi-
kāya³ dasavatthukāya micchādiṭṭhiyā suṭṭhu pāpadiṭṭhīno⁴, viśvāsakammā-
nīti tāya diṭṭhiyā viśvāsena tam nissitā hutvā nānāvidhāni pāpakammāni karonti,
te me ti te ime janā evarūpaṃ dukkhaṃ anubhavantīti Mātali⁵ reṇṇo micchā-
diṭṭhikānaṃ paccananirayaṃ⁶ ācikkhi.

10 Devaloke pi devatā⁷ reṇṇo āgamaṇaṃ olokayamānā Su-
dhammāya sannisīdimsu yeva. Sakko „kin nu kho Mātali
cirāyatīti“ upadhārento tam kāraṇaṃ nātvā „Mā- dūtavisesaṃ
dassetuṃ 'mahārāja asukakammaṃ katvā asukaniraye nāma
paccantīti' niraye dassento carati, Nimiraṇṇo pana āyuraṃ khī-
15 yetha, na nirayadassanassa pariyaṇtaṃ gaccheyyā“ 'ti ekaṃ
mahājavanaṃ devaputtaṃ pesesi: „siḥhaṃ rājānaṃ gahetvā āgac-
chatu 'ti Mātaliṃ vadehīti“. So javena gantvā ārocesi.
Mā- tassa vacanaṃ sutvā „na sakkā cirāyitun“ ti reṇṇo
ekappahāren' eva catūsu disāsu bahuniraye dassetvā g. ā.:

20 82. Veditāni te mahārāja āvāsaṃ pāpakammaṇaṃ
ṭhānāni luddakammānaṃ dussilānaṃ ca yā gati, ,
uyyāhi dāni rājasi⁸ devarājassa santike ti. 492.

T. a.: mahārāja imaṃ⁹ pāpakammaṇaṃ sattānaṃ āvāsaṃ disvā ludda-
kammānaṃ ṭhānāni tayā veditāni dussilānaṃ ca yā gati yā nipphatti sāpi te
25 veditā, idāni devarājassa santike dibbasampattim dassanattamaṃ uyyāhi gaccha
mahārāja 'ti āha. Nirayakhaṇḍaṃ nīṭṭhitaṃ.

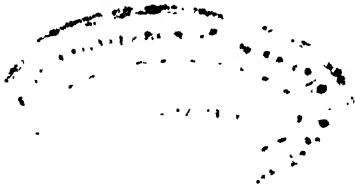
Evaṃ ca pana vatvā¹⁰ Mā- devalokābhimukhaṃ¹¹ rathaṃ
pesesi. Rājā Devalokaṃ gacchanto dvādasayojanikaṃ maṇi-
mayakañcanathūpikaṃ¹² sabbālaṃkārapatimaṇḍitam uyyāna-

¹ Ck ladda-, C² ludda-. ² B² karanappa-. ³ Ck³ ādi. ⁴ B⁴ pāpadhammino.

⁵ Ck⁵ omīti mātali. ⁶ B⁶ pacana-. ⁷ B⁷ devapariśa. ⁸ B⁸ rājasi, C⁸ rājisi.

⁹ B⁹ idam. ¹⁰ Ck¹⁰ evaṃ vatvā pana, C¹⁰ evaṃ vatvā ca pana. ¹¹ B¹¹ -kho. ¹²

maṇi-mayaṃ pañcathū-.

pokkharāṇisaṃpannaṃ kapparuḍḍhapaṇivutaṃ Bīraṇiyā deva-
dhitāya ākāsaṭṭhakavimānaṃ disvā tañ ca devadhītaraṃ anto-
kūṭāgāre sayanaṇiṭṭhe nisinnaṃ accharāsaḥassapaṇivutaṃ maṇi-
sihapaṇjaraṃ vivaritvā olokeṇiṃ disvā Mātaliṃ pucchanto
g. ā., itaro pi 'ssa vyākāsi:

83. Pañcathūpaniṃ dissat' idaṃ vimānaṃ,
mālāpilandhā sayanassa majjhe
tatth' acchatī¹ nārī mahānubhāvā
uccāvacaṃ iddhiṃ² vikubbamānā³. 493.
84. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ayam nu nārī kim akāsi sādhum,
sā modatī saggapattā vimāne. 494.
85. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṃ puṇṇakammaṇaṃ jānaṃ akkhās' ajānato⁴. 495. 15
86. Yadi te sutā Bīraṇī jīvaloke
āmāyadāsī ahu brāhmaṇassa,
sā pattakālaṃ atithiṃ viditvā
mātā va puttāṃ sakim abhinandi
saṃyamā saṃvibhāgā ca sā vimānasmi modatīti. 496. 20

Ta. pañcathūpani ti pañcahi kūṭāgārehi samannāgataṃ, mālāpilandhā
ti pilandhamālādīhi sabbābharanehi paṭimaṇḍitā ti a., tatthaacchatīti tasmiṃ
vimāne acchatīti nisīdati, uccā--nā ti nānappakāraṃ deviddhiṃ dassayamānā,
disvā ti etaṃ disvā thitaṃ maṃ vittī vindati paṭilabbhati vittisāntako viya
homi⁵ tuṭṭhiyā abhibhūtatā, āmāyadāsīti gehadāsīyā kucchimsim jātadāsī,
ahu brāhmaṇassa 'ti sā kira Kassapadasabalassa kule ekassa brāhmaṇasa
dāsī ahoṣi, sā pattakālaṃ ti tena brāhmaṇena aṭṭha salākabhaddāni saṃghassa
pariccattāni ahesuṃ, so gehaṃ gantvā sva paṭṭhāya ekassa⁶ bhikkhussa kaḥa-
paṇagghapaṇakam⁷ katvā aṭṭha bhaddāni sampādeyyissīti⁸ brāhmaṇiṃ ā., sā bhikkhu
nāma dhutto nāhaṃ sakkhissāmi⁹ti paṭikkhipi, dhītaro pi 'ssa paṭikkhipiṃsu,
so dāsiṃ sakkhissāsi ammā ti ā., sā sakkhissāmi ayyā 'ti sampāṭicchitvā tato
paṭṭhāya sakkaccaṃ yāgukhaṇṇakabhaddāni sampādetvā salākaṃ¹⁰ labhivā āgataṃ
pattakālaṃ atithiṃ vinditvā haritagomayalitte katapupphūpahāre supaññattāsana-
padese nisīdāpetvā yathā nāma pavāsā āgataṃ puttāṃ mātā sakim abhinandati
tathā niccakālaṃ¹⁰ abhinandi sakkaccaṃ pariviseati āgato santakam pi kiūci 35

¹ Cks -ti, Bā -si. ² Cks -i. ³ Cks -nam. ⁴ all three MSS. -smiṃ. ⁵ Bā
hoti. ⁶ Bā ekekassa. ⁷ all three MSS. -n-n. ⁸ Cks -yyā ti. ⁹ Bā salāka-
bhaddāni. ¹⁰ Bā vippa-.

kiñci detti¹, saṁyamā saṁvibhāgā ti sā sīlavatī ahoṣi cāgavatī ca², tasmā tena sīlena c' eva cāgena ca sā imasmiṁ vimāne modatī, athavā saṁyamā³ ti indriyadamanā.

Evam vatvā Mātali ratham purato pesetvā Soṇadinnā⁴ devaputtassa satta kanakavimāṇāni dassesi. So tāni ca tassa ca sīrisampattiṁ disvā tena katakammaṁ pucchi, itaro pi⁵ 'ssa ācikkhi:

87. Daddallamānā ābhenti⁶ vimānā satta nimmitā,
tatha yakkho mahiddhiko sabbābharanabhūsito
10 'samantā anupariyāti nāriṇapapurakkhato. 497.
88. Vittī hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
ayan nu macco kim akāsi sādhum,
so⁷ modatī saggapatto vimāne. 498.
15 89. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puṇṇakammānam jānam akkhās' ajānato: 499.
90. Soṇadinnō gahapati esa dānapatī ahu,
esa pabbajit' uddissa vihāre satta kārayi. 500.
91. Sakkaṇṇam ne upaṭṭhāsi bhikkhavo tatthavāsike,
20 acchādanaṁ ca bhattaṁ ca senāsanapadīpiyam
adāsi ujubbhūtesu vippasannena cetasā⁸. 501.
92. Cātuddasiṁ pañcadasiṁ yāva pakkhassa aṭṭhamiṁ (IV ³²⁰/₁₀)
pāṭihāriyapakkhaṁ ca atthaṅgasusamāgataṁ 502.
93. Uposathaṁ ca upavasi sadā sīlesu saṁvuto,
25 saṁyamō saṁvibhāgo⁹ ca so vimānasmi¹⁰ modatīti. 503.

Ta. daddallamānā ti jalamānā, ābhenti¹¹ tarunasuriyo viya obhāsayanti¹², tatthā 'ti tesu paṭipāṭiyā thītesu sattavimānesu eko devaputto, Soṇadinnō ti mahārāja ayaṁ pubbe Kassapadasabalassa kāle Kāsiṇaṭṭhe aññatarasmiṁ nigame Soṇadinnō nāma gahapati dānapatī ahoṣi, so pabbajite uddissa
30 sattavihārakuṭiyō kāretvā tatthavāsike bhikkhū catūhi paccayehi sakkaccaṁ upaṭṭhāhi, uposathaṁ upavasi, niccaṁ sīlesu ca sadā saṁvuto ahoṣi, so tato cavitvā idh' uppanno modatīti a, ettha ca pāṭihāriyapakkhaṁ ti idaṁ pana aṭṭhami uposathassa paccuggamanānugamanavasena sattaminavamiyo cātuddasi-
pannarasānam¹³ paccuggamanānugamanavasena terasīcatuddasipāṭipade¹⁴ ca
35 sandhāya vuttaṁ.

¹ Bds adāsi. ² Cks cāgavā. ³ Ck āhenti, Bds ābhanti. ⁴ Bds yo. ⁵ Bds tejasā.
⁶ so all three MSS. ⁷ all three MSS -smiṁ. ⁸ Bds ābha-. ⁹ Cks obhāsayanti. ¹⁰ Bds -sīnam. ¹¹ Cks onit catuddasi.

• Evañ Soṇadinnassa kammañ kathetvā purato rathañ pesetvā phalikavimānañ dassesi, tañ ubbedhato pañcavīsatiyo-
 janāni¹ anekasatehi sattarāṭṭamayaṭṭambhehi samannāgatañ
 anekasatakūṭṭagārapatimaṇḍitañ, kiṃkiṇikajālaparikkhitañ sa-
 mussitasuvaṇṇarajataṃmayadhajañ nānāpupphavicittauyyānavana- 5
 vibhūṣitañ ramaṇiṇyapokkharāṇisaṃannāgatañ gītavādītādisu
 chekāhi accharāhi samparikiṇṇaṃ, tañ disvā rājā tāsāṃ accha-
 rānañ pubbakammañ pucchi, itaro pi ācikkhi:

94. Pabbhāsati idaṃ² vyamhañ phalikāsu sunimmitaṃ
 nārivaragaṇākiṇṇaṃ kūṭṭagāvarocitaṃ³ 10
 upetaṃ annapāṇehi naccagīṭhehi c' ūbhayaṃ⁴. 504.
 95. Vittī hi mañ vindati sūta disvā,
 pucchāmi tañ Mātali devasārathi:
 imā nu nariyo kiṃ akamsu sādhuñ
 yā modare saggapattā vimāne. 505. 15
 96. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
 vipākāṃ puṇṇakanmānañ jānañ akkhās' ajānato: 506.
 97. Yā kāci nariyo idha jīvaloke
 [silavatiyo⁵] upāsikā⁶ [dāne ratā]
 niccapasannacittā⁷ 20
 sacce t̥hitā uposathe⁸ appamattā
 saṃyamaṃ saṃvibhāgā ca tā vimānasmi⁹ modare ti. 507.

•
 Ta. vyamhañ ti vimānañ, pāsādo ti vuttañ hoti, phalikāsū 'ti phali-
 kabhittisu, kūṭṭagāvarocitaṃ⁹ ti varakūṭṭagarehi ocitaṃ, vad̥hitau ti a.,
 ubhayan ti ubhayehi, yā kācīti idaṃ kiñcāpi aniyametvā vuttañ, tā pana 25
 Kassapabuddhakāle Bārāṇasīyaṃ upāsikā hutvā ganabandhanena etāni vuttappa-
 kārāni puṇṇāni katvā tañ sampattiṃ pattā'ti veditabbā.

Ath' assa so purato rathañ pesetvā ekaṃ maṇivimānañ
 dassesi, tañ same bhūmibhāge patit̥ṭṭhitaṃ ubbedhasampannañ
 maṇipabbato viya obhāsamaṇaṃ tiṭṭhati dibbagītavāditanāditāṃ 30
 bahūhi devaputtehi samparikiṇṇaṃ, tañ disvā rājā tesāṃ deva-
 puttānañ katakammañ pucchi, itaro pi 'ssa akkhāsi:

¹ C^o B^d -nani. ² B^d midam. ³ B^d -virocitañ. ⁴ B^d -vantiyo. ⁵ B^d adds yeva.
⁶ B^d niccam-. ⁷ read: -th'. ⁸ all three MSS. -im. ⁹ B^d -viro-.

98. Pabbhāsati idam¹ vyamhaṃ veluriyāsu nimmitaṃ
upetaṃ bhūmibhāgehi vibhattaṃ bhāgaso mitaṃ. 508.
99. Ālambarā mutiṅgā ca naccagītā suvādītā
dibbā saddā niccharanti savaneyyā² manoramā. 509!
- 5 100. Nāhaṃ evaṃgataṃ jātu³ āmaṃsuruciraṃ pure
saddaṃ samabhijānāmi diṭṭhaṃ vā yadivā suttaṃ. 510,
101. Vittī hi maṃ viṇḍati sūta diṣvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
jme nu maccā kim akaṃsu sādhuṃ
10 ye modare saggapattā vimāne. 511.
102. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṃ puññakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 512.
103. Ye keci maccā idha jīvaloke
silavanto upāsakā ārāme udapāne ca
15 papāsakāmanāni ca 513.
104. Aṇḍante sītibhūte sakkaccaṃ paṭipādayuṃ
cīvaraṃ piṇḍapātāṃ ca paccayaṃ sayanāsaṇaṃ 514.
105. Adāṃsu ujubbhūtesu vippasanna cetasā
cātuddasiṃ pañcadasīṃ yāva pakkhassa⁴ aṭṭhamiṃ 515.
- 20 106. Pāṭihāriyapukkhaṃ ca aṭṭhaṅgasusamāgataṃ⁵
uposathaṃ ca upavasū⁶ sadā sīlesu saṃvutā,
saññamā saṃvibhāgā ca te vimānasmī⁷ modare ti. 516.

Ta. veluriyāsu 'ti veluriyabhittesu, bhūmibhāgehi⁸ *romaṇīyehi* bhūmi-
bhāgehi upetaṃ, ālambarā - - cā 'ti ettha vajjanti, nacca - - tā ti nā-
25 nappakāraṇi naccāni c' eva gītāni ca aparesaṃ pi turīyānaṃ⁹ suvādītāni c' ettha
pavattanti, evaṃgataṃ ti evaṃ manoramabhāvaṃ gataṃ, ye kecīti idam pi
kaṃmaṃ aniyamato⁹ vuttaṃ, te pana Kassapadasabalassa kāle Bāranaśivāsīno
upāsakā gaṇabandhanena etaṃ puññāni katvā taṃ sampattiṃ pattā ti veditabbā,
ta. paṭipādayuṃ ti pāpayiṃsu, tesāṃ adāṃsū 'ti a., paccayaṃ ti glānap-
30 paccayaṃ adāṃsū 'ti, evaṃ nānappakāraṃ dūnaṃ dadhiṃsu.

Iti 'ssa so tesāṃ kammaṃ ācikkhitvā purato rathaṃ pe-
setvā aparaṃ pi phalikaṃvimaṇaṃ dassesi, taṃ anekakūṭāgāra-
patimaṇḍitaṃ nānākusumasañchannaṃ taruvarapatimaṇḍitaṃ
tīrāya vividhavihaganinnāditāya nimmalasaṇilāya nadiyā parik-

¹ B^d midam. ² B^d -niyā. ³ B^d jātaṃ. ⁴ B^d yā ca. ⁵ B^d -aamāhitaṃ. ⁶
C^k -vasayūṃ, C^a -vassuṃ. ⁷ all three MSS. -smiṃ. ⁸ B^d aparāni turīyāni
⁹ B^d -metvā.

khittam accharāgaṇaparivutass' ekassa puññavato nivāsabhūtam,
tam disvā rājā tassa kammaṃ pucchi, itaro pi 'ssa ācikkhi:

107. Pabbhāsati idam¹ vyamham phalīkāsu sunimmitam
nārivaragaṇākiṇṇam kūṭāgāvarocitam² 517.
108. Upeṭam annapānehi naccagītehi c' ūbhayaṃ,
najjo ca anupariyāti nānapupphadumāyutā. 518.
109. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi tam Mātali devasārathi:
ayan nu macco kim akāsi sādhum
yo modati saggapatto vimāne. 519. 10
110. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puññakammānam jānam akkhās' ajānato: 520.
111. Kimbilāyam³ gahapati esa dānapati ahu,
ārāme udapāne ca papāsamkamanāni ca 521.
112. Arahante sītibhūte sakkaccaṃ paṭipādāyi,
civarāṃ piṇḍapātāṃ ca paccayaṃ sayanāsanaṃ 522. 15
113. Adāsi ujubbhūtesu vippasannena cetasā,
cātuddasiṃ pañcadasiṃ yāva pakkhassa aṭṭhamiṃ
pāṭihāriyapakkhāṃ ca atthaṅgasusamāgatāṃ 523.
114. Uposathaṃ c' upavasi⁴ sadā sīlesu samvuto,
saṃyamo samvibhāgo ca so vimānasmi⁵ modatīti. 524. 20

Ta. najjo ti vacanavipallāso, ekā nadī tam vimānaṃ parikkhipitva gatā
ti ā, dumāyutā ti sā nadī nānapupphehi dumehi āyutā, Kimbilayan⁶ ti
esa mahārāja Kassapabuddhakāle Kimbilānagare⁷ eko gahapati dānapati ahoṣi,
so etāni āramaropanādīni puññāni katvā imaṃ sampattiṃ patto ti. 25

Evam assa tena katakammaṃ ācikkhitvā purato ratham
pesetvā aparam pi phalīkavimānaṃ dassesi, tam purimavimānato
atīrekāya nānapupphaphalasañchannāya tarughaṭṭāya samannā-
gatam, tam disvā rājā tāya sampattiyā samannāgatassa deva-
puttassa kammaṃ pucchi, itaro pi 'ssa ācikkhi: 30

115. Pabbhāsati idam¹ vyamham phalīkāsu sunimmitam
nārivaragaṇākiṇṇam kūṭāgāvarocitam² 525.

¹ Bā midam. ² Bā -vi-. ³ Bā mithilāyam. ⁴ Ck^o -vasasi. ⁵ all three MSS.
-smiṃ. ⁶ Ck^o -lāya-, Bā mithila-. ⁷ Bā -viro.

116. Upetaṃ annapānehi naccagīthehi c' ūbhayaṃ
najjo ca anupariyāti nānāpupphadumāyutā, 526.
117. Rājāyatanakapitthā [ca] anubasālā ca jambuyo
tindukā ca piyalā ca dumā nīccaphalā bahū, 527.
- 5 118. Vitti hi maṃ vindati sūta¹ disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ayan nu macco kim akāsi sādhuṃ
yo modati saggapatto vimāne. 528.
119. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
10 vipākāṃ puññakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 529.
120. Mithilāyaṃ gahapati esa dānapatī ahu,
ārāme udapāne ca papāsāṃkamanāni ca 530.
121. Aruhante sītibhūte sokaccaṃ paṭipādayi,
cīvaraṃ piṇḍapātāṇ ca paccayaṃ sayanāsanaṃ 531.
- 15 122. Adāsi ujubbhūtesu vippasannaṃ cetasā,
cāyuddasiṃ pañcadasiṃ yāva¹ pakkhassa aṭṭhamiṃ 532.
123. Paṭihāriyapakkhaṇ ca aṭṭhaṅgasusamāgataṃ
uposathaṇ c' upavasi sadā silesu saṃvuto,
saṃyamo saṃvibhāgo ca so vimānasmi² modatīti. 533.
- 20 Ta. Mithilāyan ti esa mahārāja Kassapabuddhakāle Videharatṭhe Mithi-
lanagare eko dānapatī etāni puññāni katvā tmaṃ sampattiṃ patto ti.

Evam assa tenāpi katakammaṃ ācikkhitvā purato rathaṃ
pesetvā purimasadisam eva aparaṃ pi velūriyavimāraṃ das-
setvā tattha sompattiṃ anubhavantassa devaputtassa kammaṃ
25 puṭṭho ācikkhi:

124. Pabbāsati idaṃ vyamaṃ velūriyāsu nimmitaṃ
upetaṃ bhūmibhāgehi vibhattaṃ bhāgaso mitaṃ, 534.
125. Ālambarā mutiṅgā ca naccagītā suvādītā
dibbā saddā niccharanti savaneyyā³ manoramā. 535.
- 30 126. Nāhaṃ evaṃgataṃ jātuṃ⁴ evaṃsuruciraṃ pure
saddaṃ samabhijānāmi diṭṭhaṃ vā yadivā sutaṃ, 536.
127. Vitti hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:

¹ B^o yā c^o. ² all three MSS. -sūmi. ³ C^o -niyyā, B^o -niyā. ⁴ B^o jātaṃ.

- ayan nu macco kim akāsi sādhum
yo modati saggapatto vimāne. 537.
128. Tassa puṭṭho vyākāsi Māta' devasārathi,
vipākam puṇṇakammānam jānam akkhās' ajānato: 538.
129. Bārāṇasiyam' gahapati esa dānapatī ahu, 5
ārāme udapāne ca papāsamkamanāni ca 539.
130. Arahante sītibhūte sakkaccaṃ paṭipādayi,
cīvaram piṇḍapātāṇ ca paccayam sayanāsanam 540.
131. Adāsi ujubhūtesu vippasannena cetasā, 5
cātuddasiṃ pañcadasiṃ yāva pakkhassa aṭṭhamiṃ 541. 10
132. Pāṭihāriyapakkhaṇ ca aṭṭhaṅgasusamāgatam
uposathaṇ c' upavasi sadā sīlesu saṃvuto,
saṇiyamo saṃvibhāgo² ca so vimānasmi³ modatīti. 542.

Ath' assa purato ratham pesetvā bālasuriyasannibham
kanakavimānam dassetvā tatthanivāsino devaputtassa sam- 15
patim puṭṭho ācikkhi:

133. Yathā udayam ādicco hoti lohitaḥ mahā
tathūpamam idaṃ vyamham jātarūpassa nimmitam. 543.
134. Vitti hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi: 20
ayan nu macco kim akāsi sādhum
yo modati saggapatto vimāne. 544.
135. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puṇṇakammānam jānam akkhās' ajānato: 545.
136. Sāvatthiyam gahapati esa dānapatī ahu, 25
ārāme udapāne ca papāsamkamanāni ca 546.
137. Arahante sītibhūte sakkaccaṃ paṭipādayi,
cīvaram piṇḍapātāṇ ca paccayam sayanāsanam 547.
138. Adāsi ujubhūtesu vippasannena cetasā,
cātuddasiṃ pañcadasiṃ yāva pakkhassa aṭṭhamiṃ 548. 30
139. Pāṭihāriyapakkhaṇ ca aṭṭhaṅgasusamāgatam
uposathaṇ c' upavasi sadā sīlesu saṃvuto,
saṇiyamo saṃvibhāgo² ca so vimānasmi³ modatīti. 549.

Ta. udayamādicco ti udento ādicco viya, Sāvattthiyan ti Kassapa-
buddhakāle Sāvattthinaṅgare. 35

¹ read: -ḥasiyam. ² so all three MSS.. ³ all three MSS. -smiṃ.

Evam tena imesaṃ aṭṭhannaṃ vimānānaṃ kathitakāle
Sakko devarājā „Mātali aticirāyatīti“ aparam pi javanadēva-
puttaṃ pesesi, so tassa vacanāni¹ sutvā „na sakkā idāni cirā-
yitun“ ti ekappahāren' eva bahuvimānāni dasseti, rañño ca
5 tattha sampattiṃ anubhavantānaṃ kammaṃ puṭṭho ācikkhi:

140. Vehāyasā 'me bahukā' jātarūpassa nimmitā
daddallamānā ābhenti² vijju v' abbhaghanantare³. 550.
111. 'Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
10 ime nu maccā kim akaṃsu sādhuṃ
ye modare saggapattā vimāne. 551.
112. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākāni puṇṇakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 552.
113. Saddhāya sunivittihāya saddhamme supavedite
15 ākaṃsu Satthu vacanaṃ Samvāsambuddhasāsaṇaṃ
tesaṃ etāni ṭhānāni yāni taṃ rāja passasīti. 553.

Ta, vehāyasāme ti vehāsayā ime ākāsen' eva sandhāritā, ākasaṭṭhaka-
vimanā ime ti vadati, vijjuvabbhaghanantare ti ghanavalāhakanantare cara-
mānā vijju viya, sunivittihāyā 'ti maggena āgatattā supatitṭhāya, i. v. h.:
20 mahārāja ete pure nīyanīkabuddhasāsaṇe pabbajitvā parisuddhasīlā samapadham-
maṃ karontā sotāpattiṭṭhānaṃ sacchikatvā arahattaṃ nibbattetuṃ asakkoṇṭā tato
cutā imesu kanakavimānesu uppannā, etesaṃ Kassapabuddhasāsaṇānaṃ tāni
ṭhānāni yāni taṃ rāja passasi, pass' etāni mahārāja 'ti.

Evam assa ākāsakavimānāni dassetvā Sakkassa santikaṃ
25 gamanatthāya ussāhaṃ karonto āha:

114. Veditā te mahārāja āvāsā⁴ pāpakammaṇaṃ,
atho kalyāṇakammānaṃ⁵ ṭhānāni veditāni te,
uyyāhi dāni rājasi devarājassa santike ti. 554.

Ta, āvāsaṇa⁶ ti mahārāja tayā paṭhamam eva nerāyikānaṃ āvāsaṃ disvā
30 pāpakammānaṃ ṭhānāni veditāni, imāni pana ākāsaṭṭhakaṃ vimānāni passantena
atha kalyāṇakammānaṃ ṭhānāni veditāni te, idāni devarājassa santike sampattiṃ
daṭṭhuṃ uyyāhīti.

¹ Cks adḍ vimānā. ² Bā ābhanti. ³ Bā vijjugabbha-. ⁴ all three MSS. vidi-
tāni - āvāsāna. ⁵ Ck -ni. ⁶ so all three MSS.

„ Evañ ca pana vatvā purato ratham pesetvā Sinerum parivāretvā ³thite satta paribhaṇḍapabbate dassesi, te disvā rañño Mātalissa, puṭṭhabhāvaṃ āvikaroṇto Satthā āha: .

146. Sahassayuttam hayavāhiṃ dīḍḍhaṃ yānaṃ adhiṭṭhito
yāyamāno mahārājā addā sīdantare nage, 5
disvānāmantayī sūtaṃ: ime ke nāma pabbatā ti. 555.

Ta. hayavāhiṃ ti hayehi vāhiyamānaṃ dibbayānaṃ, adhiṭṭhito ti dibbayāne ³thito hutvā, addā ti addasa, Sīdantare ti Sīdāmahāsaṃpuddassa antare, tasmā kira samudde udakaṃ sukhumaṃ morapattam pi pakkhittam patiṭṭhātum na sakkoti sīdat' eva, tasmā so Sīdāmahāsamuddo ti vuccati, tass' 10 antare nage ti pabbate, ke nāma 'ti ke nāma nāmena ime pabbatā ti.

Evañ Niminā puṭṭho Mātali devaputto āha:

146. Sudassano Karavīko Īsadharo¹ Yugandharo
Nemindharo Vinatako Assakaṇṇo giribrahā 556.
147. Ete Sīdantare nagā anupubbasaṃmuggatā 15
mahārājānaṃ āvāsā yāni tvaṃ rāja passasīti. 557.

Ta. Sudassano ti ayaṃ mahārāja etesaṃ sabbabāhiro S-pabbato nāma, tadantare Karavīko nāma, so Sudassanto uccatato, ubbhinnāṃ pi pana tesam antare eko Sīdantarasaṃmuddo², Karavīkassa antare Īsadharo¹ nāma, so kira Karavīkato uccatato, tesam pi antare eko Sīdantarasaṃmuddo, Īsadharassa antare Yu- 20 gandharo nāma, so Īsadharato uccatato, tesam pi antare eko Sīdantarasaṃmuddo, Yugandharassa antare Nemindharo nāma, so Yugandharato uccatato, tesam pi antare eko Sīdantarasaṃmuddo, Nemindharassa antare Vinatako nāma, so tato uccatato tesam pi antare eko Sīdantarasaṃmuddo, Vinatakaṃ antare Assakaṇṇo nāma, so Vinatako uccatato, tesam pi antare eko Sīdantarasaṃmuddo³, anu- 25 pubbasamuggatā ti ete sīdantarasaṃmudde sattapabbatā anupaṭipāṭiyā samuggatā sopānasadisā hutvā ³thitā, yānīti pabbatāni, tvaṃ mahārāja ime pabbate passasī, ete catunnaṃ mahārājānaṃ āvāsā ti.

Evam assa cātummahārājikadevalokaṃ dassetvā purato ratham pesetvā Tāvatisabhananassa Cittakūṭadvārakoṭṭhakaṃ 30 parivāretvā ³thitā Indapaṭimā dassesi, tam⁴ disvā rājā pucchi, itaro pi 'ssa ācikkhi:

148. Anekarūpaṃ ruciraṃ nānācitraṃ pakāsati
ākīṇaṃ Indasadihehi⁵ vyagghehi⁵ eva surākkhitaṃ, 558.

¹ Bā īsindharo. ² Bā sīdantare mahāsamuddo. ³ Bā adds ete nagā, ete pabbatā. ⁴ read: tā? ⁵ read: -dise = dihehi.

149. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
imaṃ nu dvāraṃ kimabhiññam¹ āhu. 559.
150. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puññakammānam² jānam akkhās³ ajānato: 560.
- 5 151. Cittakūto ti yaṃ āhu devarājapavesanam
Sudassanassa girino dvāraṃ h' etaṃ pakāsati, 561.
152. Anekarūpaṃ ruciraṃ nānācitram⁴ pakāsati
ākiññaṃ Indasadisehi vyaggheh⁵ eva surakkhitaṃ⁶,
153 pavis⁷ etena rājisi, arajam bhūmiṃ akkamā⁸ 'ti. 562.

Ta¹ anekarūpaṃ ti anekajātikaṃ, nānācitram ti nānāratana-cittam, pakāsati² kiñnam³ etaṃ paññāyati, ākiñnam ti samparivāritaṃ, vyaggheheva surakkhitaṃ⁴ ti yathā nāma vyagghehi vā sīhehi vā mahāvanam evaṃ taṃ Indasadiseh⁵ eva surakkhitaṃ, tassa⁶ ca pana Indapaṭimānam ārak-khatthāya⁷ ṭhapitabhāvo Ekaṇipāte Kulāvakajātakena kathetabbo, kimabhiññamāhū⁸ ti kiñnāma kaunāma⁹ vadanti, pavesanam ti nikkhamanapavesanat-thiya nimmitam, Sudassanassa¹⁰ 'ti Sine.ugirino, dvāraṃ hetuṃ ti etaṃ Sienerumittake patitthitassa dasasahassayojanikassa devanagarassa dvāraṃ pakāsati, dvārakotthako paññāyati¹¹ a., pavisetenā¹² 'ti etena dvārena devana-
20 garam pavisā, arajam - - mā¹³ 'ti arajam suvaṇṇarajatamaṇimayaṃ nānāpuppha-samakānam dibbabhūmiṃ dibbayānena akkama mahārājā¹⁴ 'ti.

Evaṃ ca paṇavatvā Mātali rājānam devanagaraṃ pavesesi,
tena vuttaṃ:

153. Sahassayuttaṃ hayavāhiṃ dibbam yānam adbhittito¹,
25 yāyamāno mahārājā addā devasabham idan² ti, 563.

So dibbayāne ṭhito va gacchanto Sudhammadevasabham
disvā Mātalin pucchi, so pi 'ssa ācikkhi:

154. Yathā sarade ākāso nilo ca³ patidissati
tathūpamaṃ imaṃ vyamham veluriyāsu nimmitam. 564.
- 30 155. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
imaṃ hi vyamham kimabhiññam āhu. 565.
156. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puññakammānam jānam akkhās⁴ ajānato: 566.

¹ Bḍ purak-. ² Bḍ kiñmasaññamāhu. ³ so Cks; Bḍ kiñnāmakaṃ. ⁴ Ck patisotenā, C^o pavisotenā. ⁵ so all three MSS. for imaṃ? ⁶ read: va?

157. Sudhammā iti yam āhu pass' esā¹ dissate sabhā,

veluriyārucirā citrā dhārayanti sunimmitā 567.

158. Atthamsā sukatā thambhā yabbe veluriyāmayā
yāttha devā tāvatimsā sabbe Inda-purohitā 568.

159. Attham devamanussānam cinṭayantā samacchare,
pavis' etena rājisi devānam anumodanan ti. 569.

5

Ta, idan ti nipātamattam, devasabham addasā ti a., passasā ti¹ passa² esā,
veluriyārucirā ti ruciraveluriyā, citrā ti nūnāratana-citrā, dhārayanti ti imam
sabhān eto atthamsādibhedā sukatā thambhā dhārayanti, Indapurohitā ti
Indam purohitān purecārikān katva parivaretvā devamanussānān attham cin- 10
tentā acchanti, pavisetenā 'ti iminā maggena yāttha devā aññamaññān anu-
modantā acchanti tam thanān devānān anumodanān pavisa

Devāpi kho tassāgamanān oloketā nisinnā³, te „rājā
āgato“ ti sutvā ca⁴ dibbagandhavāsapupphahatthā yāva Citta-
kūṭadvārakoṭṭhakā paṭimaggam gantvā Mahāsattam gandhādhi 15
pūjentā Sudhammasabham ānayimsu, rājā rathā otarītvā de-
vasabham pāvisi, tattha nam devā āsanena nimantayimsu, Sakko
āsanena c' eva kāmehi ca⁵.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

160. Tam devā paṭinandiṃsu disvā rājānam āgataṃ: (IV. p. 356) 20
svāgatan te muhārāja aho te adurāgataṃ,
nisida dāni rājisi devarājassa santike. 570.

161. Sakko pi paṭinandittha Vedeham Mithilaggaham
nimantayi ca kāmehi āsanena ca Vāsavo: 571.

162. Sādhū kho si anupatto āvāsam vasavattinam, 25
vasa devesu rājisi sabbakāmasamiddhisu,
tāvatimsesu devesu bhuñja kāmo amānuse ti. 572.

Ta paṭinandiṃsū 'ti samplyāyimsu, hatthatutthā hutvā sampattechimsu,
sabbakāmasamiddhisū ti sabbesaṃ devakāmānān samiddhiyuttesu.

Evam Sakkena dibbakāmena nimantito rājā paṭikkhi- 30
panto āha:

163. Yathā yācitakam yānam yathā yācitakam dhanam (IV. p. 358)
evamsampadam ev' etam yam parato dānapaccayā. 573.

¹ Bds esesā ² Bd esa, Cks omit passa. ³ Bd nisidimsu. ⁴ Bd omits ca. ⁵
Bd adds nimantesi. ⁶ Cks -te.

164. Na cāham etaṃ icchāmi yam parato dānapaccayā,
sayamkatāni puññāni tam me āveṇiyam dhanam. 574.

165. So 'haṃ gantvā manussesu kābhāmi kusalaṃ bahum (cfr. II ²³¹)
dānena samacariyāya saṃyamaṇa damena ca
yam katvā sukhito hoti na cā pacchānutappatīti. 575.

Ta.¹ yam parato dānapaccayā ti yam parato tassa parassa dānapaccayā² tena dinnatā labbhati tam yācitasadisam hoti, tasmā nāhaṃ etaṃ icchāmi, sayamkatāni³ ti yāni paṇa mayā attanā katāni puññāni tadeva⁴ mama parehi asādhāraṇam āveṇiyam dhanam ti, samacariyāya⁵ 'ti tīhi dvārehi samakiriyāya, 10 sam yamaṇā 'ti sīlarakkhaṇena, damaṇā 'ti indriyadamaṇena

Evam M. devānaṃ madhurasaddena dh. d., dhammaṃ desento yeva manussagaṇanāya sattadivasāni tathā devagaṇaṃ tosetvā devagaṇamajjhe tīhito va Mātaliṃsa guṇaṃ kathento ā.:

166. Bahūpakāro no bhavaṃ⁴ Mātali devasārathi
yo me kalyāṇakammānaṃ pāpāni paṭidamseyīti. 576.

Ta. yo me -- damseyīti yo esa mayhaṃ kalyāṇakammānaṃ devānaṃ ca vasaṇaṭṭhānaṃ pāpakaṃmānaṃ nerayikānaṃ ca pāpāni tīhaṇāni dassesīti a.

Atha rājā Sakkaṃ āmantetvā „icchāmi" ahaṃ mahārāja manussalokaṃ gantun¹ ti ā., Sakko „tena hi samma Mā- Ni- 20 mirājānaṃ tatth' eva Mithilaṃ nehitī" ā., so „sādhū" 'ti sampatichitvā rathaṃ upaṭṭhapesi, rājā devagaṇena saddhiṃ sammoditvā deve² nivattetvā rathaṃ abhirūhi, Mā³ rathaṃ pesento pācīnabhāgena Mithilaṃ pāpuṇi, mahājano dibbarathaṃ disvā „rājā no āgacchatīti" pamudito ahoṣi, Mā- Mithilaṃ 25 padakkhiṇaṃ katvā tasmiṃ yeva sīhapaṇjare Mahāsattaṃ otāretvā „gacchāma mahārājā" 'ti āpucchitvā sakatṭhānam eva gato. Mahājano pi rājānaṃ parivāretvā „kīdiso devaloko" ti pucchi, rājā devānaṃ Sakkassa ca devarañño sampattiṃ vaṇ- 30 netvā „tumhe dānādīni puññāni karoṭha, evaṃ tasmiṃ deva- loke nibbattissathā" 'ti dh. d. So aparabhāge kappakena phalitassa jātabhāvo ārocite phalitaṃ gahetvā tṭhapētvā kapp-

¹ Cks yattṭha. ² Bā dānapaccayā. ³ Bā tameva. ⁴ Cks bhayaṃ. ⁵ Bā adda āpucchetvā.

kassa gāṃavaram datvā pabbajitukāmo puttaṃ r. paṭicchāpesi,
teña ca „kasmā deva pabbajasīti“ vutte „uttamaṅgaruhā
mayhan“¹ ti imaṃ gātham vatvā² purimarājāno viya pabbajitvā
tasmiṃ yeva ambavane vihararō cattāro Brahmavihāre bhā-
vetvā Brahmaloḷkāpago ahoṣi.

5

Tass' eva pabbajitabhāvaṃ āvikaronto Satthā osānagātham āha:

187. Idaṃ vatvā Nimirājā³ Vedeḥo Mithilaggaho

puthuyaṇṇaṃ yajitvāna saṃyamaṃ ajjhupāgamīti. 577.

Ta. idaṃ vatvā ti uttamaṅgaruhā mayhan ti imaṃ gātham vatvā,
puthuyaṇṇaṃ yajitvānā⁴ ti mahādānaṃ datvā, saṃyamaṃ ajjhupā- 10
gamīti silasaṃyamaṃ upagato.

Putto pan' assa Kaḷārajanako⁵ nāma taṃ vamsaṃ upac-
chinditvā⁶ apabbaji⁷.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahānek-
khammaṃ nikkhanto yevā“ ti vatvā j. s.: „Tadā Sakko Anuruddho 15
ahoṣi, Mātali Ānando, cāturasītirājasahassāni Buddhaparisā, Nimirājā
aḥam evā“ ti⁸. Nimijātakaṃ.

5. Khaṇḍahāḷajātaka.

Rājāsā⁹ luddakammo ti. Idaṃ S. Gijjhakūṭe v. Deva-
dattaṃ ā. k. Tassa vatthum¹⁰ Saṃghabhedakakkhandhake āgataṃ 20
eva, taṃ tassa pabbajjato paṭṭhāya yāva Bimbisāraṇaṇṇo maraṇā
tatthāgatanayen' eva¹¹ veditabbaṃ. Tam pana mārāpetvā De- Ajāta-
sattum upasaṃkamitvā ā.: „mahārāja tava manoratho matthukaṃ
patto, mama manoratho tāva na pāpuṇātīti“. „Ko pana vo bhante
manoratho“ ti. „Dasabalaṃ mārāpetvā Buddho bhavissāmīti“. 25
„Amheh' eva kiṃ kātābbaṃ“ ti. „Dhanuggahe sannipādetum vaṭṭa-
tīti“. „Sādhu bhante“ ti rājā akkhaṇavedhināṃ dhanuggahānaṃ
pañcasatāni sannipātāpetvā tato pi ekatimsa jane uccinitvā „therassa

¹ Bā ne-. ² C^s kalāra-, Bā kālāra-. ³ C^s arch-, Bā āpacchindī. ⁴ Bā omite
ap-. ⁵ Bā nemirājā pana ahaṃ eva sammā sambuddho loke udapādīti nemijā-
takaṃ nīṭṭhaṃ. 5. Is in Bā called Candakumārājātaka, Cfr. Bv & C p. 77.
De = Devadatto. ⁶ C^s Bā -u. ⁷ C^s maraṇattagata-, C^s maraṇatathāgata-.

vacanaṃ karothā¹ 'ti De - assa santikaṃ pāhesi. So tesam jeṭṭha-
 kaṃ āmantetvā „āvuso Samaṇo Gotamo Gijjhakūṭe viharati, asukave²ya
 divaṭṭhāne caṃkamati, tvaṃ tattha³ gantvā taṃ visapītena sallena
 vijjhivā jīvitakkhayaṃ pāpetvā asukena nāma maggena ehi⁴“ pesetvā
 5 tasmiṃ magge dve dhanuggahe⁵ ṭhapesi. „Tumhākaṃ ṭhitamaggena
 eko puriso āgacchissati, taṃ tumhe jīvītā voropetvā asukamaggena
 nāma ethā⁶ 'ti tasmiṃ magge cattāro⁷ ṭhapesi. „Tumhākaṃ ṭhita-
 maggena dve⁸ purisā āgacchissanti, tumhe te jīvītā voropetvā asuka-
 maggena nāma ethā⁹ 'ti tasmiṃ magge aṭṭha jane ṭhapesi. „Tum-
 10 hākaṃ ṭhitamaggena cattāro purisā āgami¹⁰ssanti, tumhe te jīvītā
 voropetvā asukamaggena nāma ethā¹¹ 'ti tasmiṃ magge soḷasa
 purise ṭhapesi. „Tumhākaṃ ṭhitamaggena aṭṭha purisā āgami¹²ssanti,
 tumhe te jīvītā voropetvā asukamaggena ethā¹³ 'ti. Kasmā pan' esa
 evaṃ akāsīti attano kammassa paṭicchādanatthaṃ. Atha so jeṭṭha-
 15 dhanuggaḥo vāmato khaggaṃ¹⁴ piṭṭhiyā tuṇhīraṃ¹⁵ bandhitvā meṇḍa-
 kasiṇḡanahādhanuṃ gahetvā Tathāgata¹⁶ssa santikaṃ gantvā „vijjhissāmi
 nan¹⁷ 'ti dhanuṃ āropetvā saraṃ sannahitvā kaḍḍhitvā vissajjetuṃ
 nāsakkhi¹⁸. sakalasarīraṃ thaddhaṃ yante pīṭitākārappattaṃ viya aho¹⁹si.
 so maraṇabhaya²⁰tajjito aṭṭhāsi. Atha naṃ S. diṣvā madhurassaraṃ
 20 nicchāretvā „mā bhāyi, ito ehi²¹“ ā. So tasmiṃ khaṇe āvudhāṃ
 chaddetvā Bhagavato pādesu sīrasā patitvā „accayo maṃ bhante acca-
 gamā yathābālaṃ yathāmūḷhaṃ yathāakusalaṃ, sv-āhaṃ tumhākaṃ
 guṇe ajānanto andhabālassa De - assa vacanena tumhe jīvītā voro-
 petuṃ āgato, khamatha me bhante²² 'ti khamāpetvā ekamante nisīdi.
 25 Atha naṃ S. saccāni pakāsetvā sotāpattipphale patitṭhāpetvā „āvuso
 De - ena ācikkhitamaggaṃ apaṭipajjitvā aññena maggena yāhi²³“
 taṃ uyyojesi, taṃ uyyojetvā ca pana caṃkamā oru²⁴ya aññatarasmiṃ
 rukkhamūle nisīdi. Atha tasmiṃ dhanuggahe anāgacchante itare dve
 „kia nu kho so cīrāyatī²⁵“ paṭimaggena²⁶ gacchantā Dasabalaṃ diṣvā
 30 upasāṃkamitvā vanditvā ekamante nisīdimasu. So tesam pi saccāni
 pakāsetvā sotāpattipphale patitṭhāpetvā „āvuso De - ena kathitaṃ
 maggaṃ apaṭipajjitvā iminā maggena gacchathā²⁷ 'ti uyyojesi, iminā
 nāma upāyena itare²⁸ pi āgantvā nisinne²⁹ sotāpattipphale patitṭhāpetvā
 aññena maggena uyyojesi. Atha so paṭhamam āgato dhanuggaḥo

¹ Bā adds purise. ² Bā atha. ³ Bā adds laggetvā. ⁴ Bā tuṇḍisaraṃ. ⁵ Bā
 adds so saraṃ oropetuṃ asakkonto pāsukā bhijjanti viya mukhato kheḷena
 pagghira¹ena kiṇṭarupo aho²si. ⁶ Cks - nā. ⁷ Bds - resu. ⁸ Bds - esu.

10- am upasāṃkanitvā „bhante De- a, ahaṃ Sammāsambuddhaṃ
 jīvītā voropetum nāsakkhim, mahadhiyo so Bhagavā mahānubhāvo-
 ti ārocesi. Te sabbe pi¹ „Sammāsambuddhaṃ nissāya ambhehi jīvitaṃ
 laddhaṃ“ ti Satthu santike pabbajitvā arahattaṃ pāpuṇṇisu. Ayaṃ
 pavatti bhikkhusaṃghe pākāṭā ahoṣi, bhikkhū dhammasabbhāyaṃ katthaṃ
 samuttāpesum: „āvuso De- kira ekasmiṃ Tathāgate veracittena
 bahujaṇe jīvītā voropetum vāyāmaṃ akāsi, te sabbe pi Satthāraṇ
 nissāya jīvitaṃ labhiṃsu“ ti. S. āgantvā „k. n. bh. e. k. s.“ ti p.
 „i. n.“ ti v., „na bh. i. p. pi De- maṃ ekam nissāya mayi veracittena
 bahujaṇe jīvītā voropetum vāyami yevā“ ti vatvā a. ā.:

Atite ayaṃ Bārāṇasī Puppavatī nāma ahoṣi. Ta. Vaśa-
vattirañño putto ekarājā nāma r. kāreṣi. Tassa putto Canda-
kumāro nāma oparajjāṃ kāreṣi. Khaṇḍahālo nāma brāhmaṇo
purohito ahoṣi, so rañño atthaṃ ca dhammaṃ ca anusāsati, taṃ
kīra rājā paṇḍito ti vinicchaye nisīdāpeṣi. So lañcavittaṃ hutvā
lañcaṃ gahe tvā assāṃike sāmike karoti sāmike assāṃike. Ath'
ekadivasam eko aṭṭaparājito puriso vinicchayaṭṭhānā upakkosanto
nikkhamitvā rājupaṭṭhānaṃ gacchantam Candakumāraṃ disvā
tassa pādesu pati. So „kiṃ bho purisā“ 'ti ā. „Sāmi Khaṇḍa-
hālo vinicchaye vilopam khādati, ahaṃ tena lañcaṃ gahe tvā parā-
jayaṃ pāpito“ ti. C-kumāro „mā bhayitī“ taṃ assāsetvā vi-
nicchayaṃ netvā sāmikam akāsi. Mahājano mahāsaddena
sādhukāraṃ adāsi. Rājā sutvā „kimsaddo eso“ ti pucchitvā.
„C-kumārena kira Kh-lassa dubbhinicchitaṃ aṭṭam suvinicchitaṃ,
tatr' eso sādhukārasaddo“ ti. Rājā taṃ sutvā kumāraṃ āgantvā
vanditvā ṭhitam „tāta eso kira te aṭṭo vinicchito“ ti pucchi.
„Āma devā“ 'ti. „Tena hi tāta ito paṭṭhāya tvam eva vi-
nicchayaṃ paṭṭhapehīti“ vinicchayaṃ kumārassa adāsi. Kh-lassa
āyo pacchijji, so tato paṭṭhāya kumāre āghātaṃ bandhitvā
otārāpekkho acari. So pana rājā muddhappasanno, so eka-
divasaṃ paccūsasamaye supinantena alaṃkatadvārakoṭṭhakaṃ
sattaratanamayapākāraṃ satthiyojanikaṃ suvaṇnamahāvīthiṃ

¹ *Chiti*. ² *Bd mandapañño*.

yojanasahassubbedham Vejayantapāsādādīpatimaṇḍitam Nanda-
uavanādivanarāmaṇeyyakam Nandāpokkhaniādīpokkharanirāma-
ṇeyyakasamannāgataṁ ākiṇṇādevagaṇaṁ Tāvatisambhavanaṁ
disvā ta. gantukāmo hutvā cūtesī: „ācariya-Kh-lassa āgatave-
5 lāya Devalokagāmiṁ maggaṁ pucchitvā tena desitamaggena De-
valokaṁ gamissāmīti“. Kh-lo pi pāto va rājanivesanaṁ pavi-
sitvā rañño sukhaseyyaṁ pucchi. Ath' assa rājā āsanaṁ
dāpetvā pañhaṁ pucchi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

- 10 1. Rājāsi luddakammo¹ ekarājā² Pupphaṭṭiyā³,
so pucchi brahmabandhuṁ Khaṇḍahālaṁ purohitaṁ mūlhaṁ. 578.
2. Saggamaggaṁ⁴ ācikkha, tvam si⁵ brāhmaṇa dhammavinayakusalo,
yathā ito vajanti Sugatiṁ narā puññāni katvānā 'ti. 579.

Ta⁶ rājāsīti rājā āsi, luddakammo⁶ ti kakkhalapharusakammo, saggā-
15 maggaṁ ti saggānaṁ maggaṁ, dhammavinayakusalo ti sucaritadhamme
ca ācārinaye ca kusalo, yathā ti yathā narā puññāni katvā ito Sugatiṁ
gacchanti tam Sugatimaggaṁ ācikkhāhīti pucchati.

- Imaṁ pana pañhaṁ sabbaññū-Buddhaṁ vā tassa sāvake
vā alābhena⁷ Bodhisattaṁ vā pucchitum vaṭṭati, rājā pana
20 yathā nāma sattāhaṁ maggaṁ mūlho puriso aññaṁ addhamāsa-
mattaṁ maggaṁ mūlhaṁ maggaṁ puccheyya evaṁ Kh-lam
pucchi. So cintesi: „ayam me paccāmittassa piṭṭhīṁ passana-
kālo, idāni C-kumāraṁ jīvitakkhayaṁ pāpetvā mama mano-
rathaṁ pūressāmīti“. Atha rājānaṁ āmantetvā tatiyaṁ g. ā.:
25 3. Atidānaṁ daditvāna avajjhe deva ghātetvā
evaṁ vajanti Sugatiṁ narā puññāni katvānā 'ti. 580.

T. a : mahārāja Saggāṁ gacchantā nāma atidānaṁ dadanti avajjhe ghā-
tenti, sace Saggāṁ gantukāmo tvam pi tath' eva karohīti.

Atha naṁ rājā pañhassa atthaṁ pucchi:

- 30 4. Kiṁ pana taṁ atidānaṁ, ke ca avajjhā imasmiṁ lokasmiṁ,
etaṁ⁸ ca khō no akkhāhi, yajissāma dadāma dānānīti. 581.

¹ Ck adds si. ² Cks add ti. ³ Bd -jāyāni. ⁴ Bd saggānaṁ maggaṁ. ⁵ Bd
tvamasi. ⁶ Cks add si. ⁷ Ck -bhe, C* -bho. ⁸ Ck ek-.

So pi vyākāsi:

5. Puttehi deva yajitabbaṃ mahesihi negamehi ca

usabhehi ājāniyehi catūhi .

sabbacatukkena deva yajitabbaṃ ti 582.

vyākaroṇto ca Devalokamaggaṃ puttḥo Nirayamaggaṃ vyākāsi. 5

Ta. puttehiṭti attano jātehi piyaputtehi c' eva piyadhūti ca, mahesi-
hīti piyabharīyāhi, negamehīti setthīhi, usabhehīti sabbasetasabharājūhi,
ājāniyehīti maṇḍalassehi, catūhīti etehi sabbe¹ eva aññehi ca hatthiādīhi
catūhi catūhīti evaṃ sabbacatukkena deva yajitabbaṃ, etesaṃ sabbesaṃ khaggena
sīsaṃ chinditvā suvaṇṇapāṭiyā galalohitaṃ gahetvā āvāte pakkhipitvā yaññassa 10
yajana-karājāno sarīren' eva saha Devalokaṃ gacchanti mahārāja, samaṇabrāh-
maṇakapaṇiddhikavanībba-kāyācākānaṃ ghāsacchādanādisampadanāṃ² dānaṃ eva
pavattati, ime pana puttadhītādayo mūretvā tesāṃ galalohitena³ yajanaṃ ati-
dānaṃ nāma⁴ 'ti rajānaṃ saññāpesi.

Iti so „sace C-kumāraṃ ekaṃ ñeva gaṇhissāmi veracittena 15
kāraṇaṃ maññissantīti“ taṃ mahājanassa antare pakkhipi.
Imaṃ pana tesāṃ kathentānaṃ kathaṃ sutvā antepurajano
bhūtatasito ekappahārena mahāvīraṇaṃ viravi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā gāthaṃ āha:

6. Tam sutvā antepure: kumārā ca⁵ mahesiyo ca haññantu 20
eko ahoṣi nigghoso bhesmā accuggato saddo ti. 583.

Ta. taṃ ti tam kumārā ca mahesiyo ca haññantū 'ti saddaṃ sutvā, eko
ti sakalarājānivesane eko va nigghoso ahoṣi, bhesmā ti bhayānako, accug-
gato ti ati uggato ahoṣi.

Sakalarājakulaṃ yugantavātāhataṃ viya sālavanaṃ ahoṣi, 25
brāhmaṇo pi rājānaṃ ā.: „kiṃ mahārāja yaññaṃ yajitūṃ sak-
kosi na sakkosīti“. „Kiṃ kathesi ācariya, yaññaṃ yajitvā
Devalokaṃ gamissāmīti“. „Mahārāja bhīruno⁶ dubbalajjhāsaya
yaññaṃ yajitūṃ samatthā nāma na honti, tumhe idha sabbe 30
sannipātetha, ahaṃ yaññāvāṇe kaṃmaṃ karissāmīti“ attano
pahonakabalaṃ gahetvā nagarā nikkhamma yaññāvāṇaṃ sama-
talaṃ kārāpetvā vāṭiyā parikkhipi, kasmā⁷: dhammiko pi samaṇo vā
brāhmaṇo vā āgantvā vāreyyā⁸ 'ti yaññāvāṇe vatiparikkhepanaṃ

¹ Bā -sampaḍānaṃ. ² Bā adde yaññassa. ³ Bā omits ca. ⁴ Bā bhīruka. ⁵
Ck^o omits kasmā. ⁶ Bā nivāreyyā.

cārittan ti katvā porāṇakabrāhmaṇehi ṭhapitaṃ. Rājāpi puriṣe pakkosāpetvā „tāta ahaṃ attano puttadhītaro ca bhariyāyo ca māretvā yaññaṃ yajitvā Devalokaṃ gamissāmi, gacchatha nesaṃ acikkhitvā sabbe idhañeṭhā“ 'ti puttānaṃ tāva ānaya-

5 natthāya āha:

7. Gacchatha vadetha kumāre Canda-Suriyaṃ Bhaddasenaṃ ca Sūraṃ ca Vāmagottaṃ ca:

pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 584.

Ta, C-kumaro ca Suriyakumāro ca dve Gotamādeviyā aggamahesiyā puttā,
10 Bhaddaseṇo ca pana Sūro ca Vāmagotto ca tesaṃ vemātikabhātaro, pasurā kira hothā 'ti pasurā kira hotha, ekasmiṃ thāne rāsi hothā 'ti kir' ettha¹ attho.

Te paṭhamāṃ C-kumārassa santikaṃ gantvā āhaṃsu:
„kumāra tumhe kira māretvā tumhākaṃ pitā D-lokaṃ gantu-
kāmo, tumhākaṃ gaṇhanatthāya amhe pesesīti“. „Kassa va-
15 canena maṃ gaṇhāpetīti“. „Kh-lassa devā“ 'ti. „Kiṃ so maṃ ñeva gaṇhāpeti udāhu aññe pīti“. „Aññe pi gaṇhāpeti, catukkaṃ kira yaññaṃ yajāpetukāmo“ ti. So cintesi: „tassa aññehi saddhiṃ veran n' atthi, 'vinicchaye vilopaṃ kātuṃ na labhāmi' pana mayi ekasmiṃ verena bahūṃ mārāpeti², pitaraṃ
20 daṭṭhuṃ labhantassa sabbesaṃ mocāpanaṃ mama bhāro“ ti. Atha ne „tena hi me pitu vacanaṃ karoṭhā“ 'ti. Te taṃ netvā rājāṅgane ekamante ṭhapetvā itare pi tayo ānetvā tass' eva santike katvā rañño ārocayāsu: „ānītā te deva puttā“ ti. So tesaṃ vacanaṃ sutvā „tātā idāni me dhītaro ānetvā
25 tesaṃ ñeva santike karoṭhā“ 'ti itaraṃ gātham āha:

* Kumāriyo pi vadetha Upaseṇiṃ Kokilaṃ Muditaṃ ca

Nandaṃ cāpi kumāriṃ: pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 585.

Te „evaṃ karissāma“ 'ti tāsaṃ santikaṃ gantvā tā roda-
mānā paridevamānā³ ānetvā bhātikānaṃ ñeva santike karāsu.

30 Tato rājā attano piyabhariyānaṃ gaṇhanatthāya itaraṃ g. āha:

9. Vijayam pi maṃham mahesiṃ ekapatiṃ Kesiniṃ Sunandaṃ ca lakkhaṇavarūpapaṇṇā pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 586.

¹ Bā hotha ti acikkhathā ti. ² C^k -petvā ³ C^k adds eo, C^s yo.

Ta lakkhaṇa- ti uttamehi catuṣaṭṭhiyā itthilakkhaṇehi upaṇṇā, ethā 'ti pi vadethā 'ti a.

Te tūpi paridevamānā ānetvā kumārānaṃ santike kariṃsu.
Atha rājā cattāro seṭṭhī ānāpento itaraṃ g. āha:

10. Gahapatayo pi vadetha Puṇṇamukhaṃ Bhaddiyaṃ Siṅgālāṃ ca 5
Vaddhañ cāpi gahapatiṃ;
pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 587.

Rājapurisā gantvā te ānayaṃsu. Rañño puttadāre gayha-
māne sakalanagaraṃ na kiñci avoca, seṭṭhikulāni pana mahā-
sambandhāni, tasmā tesāṃ gahitakāle sakalanagaraṃ saṃ- 10
khubhītvā „rañño seṭṭhī māretvā yaññaṃ yajituṃ na dassāmā“
'ti seṭṭhī parivāretvā va tesāṃ nātivaggena saddhiṃ rājakulaṃ
agamāsi. Atha te seṭṭhī nātijanaparivutā rājānaṃ attano
jīvitāṃ yāciṃsu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

15

11. Te tattha gahapatayo avociṃsu [samāgatā] puttadāraparikiṇṇā:
sabbasikhino deva karohi athavā no dāse sāvehi. 588.

Ta sabbasikhino ti sabbe amhe matthake cūlaṃ thapetvā attano
cetake karohi, mayā te ceṭṭakakiccaṃ karissāma, athavā no dāse sāvehi
athavā asaddahanto sabbe seniye¹ sannipādetvā tūsaṃ majjhe amhe dāse sāvehi, 20
mayā te dāsattaṃ paṭisuniṣṣāmā 'ti.

Te evaṃ yācantā jīvitāṃ laddhuṃ nāsakkhiṃsu. Rāja-
purisā sese paṭikkamāpetvā te gahetvā kumārānaṃ yeva san-
tike nisīdapesuṃ. Tato rājā hatthiādīnaṃ ānayanatthāyā²
ānāpento³ āha: 25

12. Abhayaṃkaram pi hatthiṃ Rājagiriṃ⁴ Accutavarūṇadantaṃ
ānetha kho te khippaṃ, yaññatthāyā bhavissanti. 589.
13. Assataram pi Kesin Surāṃmukhaṃ Puṇṇakaṃ Vindakaṃ ca⁵
ānetha kho ne⁶ khippaṃ, yaññatthāyā bhavissanti. 590.

¹ so C²; C¹ seniye, B¹ seniyo. ² C² -dīni atthāyā. ³ C¹ ānāpento. ⁴ B¹
nālāgiriṃ. ⁵ B¹ assaratanaṃ pi kesināṃ surāṃmukhaṃ puṇṇakaṃ vindaṇakaṃ
ca. B¹ 110.

14. Usabhe pi yūthapatine gavampatine¹

mayhaṃ ānetha samupakarontu,
sabbhaṃ yajissāma, dadāma dānāni. 591.

15. Sabbhaṃ paṭiyādetha yaññaṃ pana uggatamhi suriyamhi,
5 āṇāpetha ca kumāre: abhīramantu imaṃ rattin. 592.

16. Sabbhaṃ upaṭṭhāpetha yaññaṃ pana uggatamhi suriyamhi,
vadetha ca dāni kumāre: ajja vo pacchimā rattitī. 593.

Taṃ samupakarontu sabbhaṃ ti na kevalaṃ ettakam eva avasesam pi,
sabbe catuppadaganāni eva pakkhiganaṃ ca sabbhaṃ catukkaṃ katvā rāsini² ka-
10 rontu, saḥvacatukkaṃ yaññaṃ yajissāma, yācakabrāhmaṇānaṃ ca dānaṃ dassāma
'ti, sabbhaṃ paṭiyādetha 'ti etam³ mayā vuttaṃ anavasesam⁴ upaṭṭhāpetha,
uggatamhīti ahaṃ pana yaññaṃ uggate suriye sve pāto va yajissāmi, sab-
bam upaṭṭhāpetha 'ti sesam pi sabbhaṃ yaññopakaranāni upaṭṭhāpetha.

Raṇṇo pana mātāpitara dharanti⁵ yeva, ath' assa gantvā
15 mātu ārecesuṃ: „ayye putto vo puttadāre māretvā yaññaṃ
yajitukāmo“ ti. Sā „kiṃ kathetha tātā“ ti hatthena hadayaṃ
dhāretvā⁶ rodamaṇā āgantvā „saccaṃ kira putta evarūpo te
yañño bhavissatīti“ pucchi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

20 17. Taṃ taṃ mātā avacā⁷ rodanti⁸ āgatā vimānato:
yañño kira te putta bhavissati catūhi puttehi. 594.

Ta. tantan ti tam etam rājānaṃ, vimānato ti attano vasana'thānato.

Rājā āha:

18. Sabbe mayhaṃ puttā cattā Candasmim haññaṃānasamim,
25 puttehi yaññaṃ yajitvāna sugatin Saggam gamissāmīti. 595.

Ta cattā ti C-kumāre haññaṃāne yeva sabbe pi yaññatthāya mayā
paricattā.

Atha naṃ mātā āha:

19. Mā putta saddahehi: sugati⁹ kira hoti puttayaññaṇa,
30 nirayān' eso maggo, n' eso maggo saggānaṃ. 596.

¹ Bḍ usabhaṃ pi yudhapatin' anejaṃ nisabhaṃ gavampatin' te pi. ² Ck's rāsi.

³ Ck' ekam, Bḍ evaṃ. ⁴ Ck's ava-. ⁵ Ck's dhananti. ⁶ Bḍ paharitvā. ⁷ Ck' -ca,
Bḍ avacā. ⁸ all three MSS. -ti. ⁹ Bḍ -tiyā-, Ck's -tiṃ.

10. Dānāni dehi Koṇḍañña, ahimsā [sabba] bhūtabhavyānaṃ
esa maggo sugatīyā, na ca maggo puttayaññenā 'ti. 597.

Ta. ¹irayāneso ti nirassādatthena catunnam apāyānaṃ esa maggo,
Koṇḍañña 'ti rājānaṃ gottanālapati, bhūtabhavyānaṃ ti bhavitabbasattā-
naṃ², yaññenā 'ti evarūpena puttadhītarō māretvā yajanakayaññena sagga- 5
maggo nāma n' atthi

Rājā āha:

21. Ācariyānaṃ vacanā ghāteṣsaṃ Candañ³ ca Suriyañ ca,
puttehi yajitvā duccejehi sugatiṃ Saggam gamissamīti. 598.

Ta ācariyānaṃ vacanā ti amma n' esā mama attano matī, ācāra- 10
sikkhāpanakassa pana me³ Kh-lassa ācariyassa etam vacanaṃ esā anusatthi,
tasmā aham ete ghātayissamī⁴, duccejehi puttehi yaññam yajitvā saggam ga-
missamī

Ath' assa mātā attano vacanaṃ gāhāpetum asakkontā
apagatā. Pitā taṃ pavattiṃ sutvā āgantvā pucchī. 15

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

22. Tam taṃ pitāpi avaca Vasavattī orasaṃ sakaṃ puttāṃ:
yañño⁵ kira te putta bhavissati catūhi puttehi. 599.

Ta Vasavattīti tassa nāmaṃ.

Rājā āha:

23. Sabbe pi mayhaṃ puttā cattā Candasmaṃ haññamānasmaṃ,
puttehi yaññaṃ yajitvāna sugatiṃ Saggam gamissamīti. 600.

Atha naṃ pitā āha:

24. Mā putta saddaheṣi: sugatī⁶ kira hoti puttayaññena,
nirayān⁷ eso maggo, n' eso maggo saggānaṃ. 601. 25

25. Dānāni dehi Koṇḍañña, ahimsā [sabba] bhūtabhavyānaṃ
esa maggo sugatīyā, na ca maggo puttayaññenā 'ti. 602

Rājā āha:

26. Ācariyānaṃ vacanā⁷ ghāteṣsaṃ Candañ³ ca Suriyañ ca,
puttehi yajitvā duccejehi sugatiṃ Saggam gamissamīti. 603. 30

¹ Cks bhavitasattānaṃ. ² Cks candiyañ. ³ Bā omits me. ⁴ Bā ghātāssaṃ. ⁵
Cks -e. ⁶ Cks -tini, Bā -tiyā ⁷ all three MSS. -naṃ.

Atha nañ pitā āha:

27. Dānāni dehi Koṇḍañña, ahimsā [sabba] bhūtabbhavyānāni
puttaparivuto tuvañ ratthāñ janapadañ ca pālehi. 604.

Ta. puttaparivuto ti puttē. parivuto, rattham -- eā 'ti sakala-
5 Kāsiratthāñ ca tass' eva tañ tañ ' koṭṭhāsabhūtañ janapadañ ca.

So pi tañ attano vacanañ gāhāpetum nāsakkihi. Tato
C-kumāro ciutesi: „imassa ettakassa janassa dukkhañ mañ
ekakañ nissāya uppannañ¹, mama pitarañ yācitvā² ettakassa
janassa naranadukkhato mocessāmīti“ so pitarā saddhiñ salla-
10 panto āha:

28. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi hatthi asse ca pālema. 605.

29. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi hatthichakkaṇāni ujjhema. 606.

- 15 30. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi assachakkaṇāni ujjhema. 607.

31. Mā no deva avadhi, dāse no dehi⁴ yassa honti tava kāmā
api ratthā pabbajitā⁵ bhikkhācariyañ carissāmā⁶ 'ti. 608.

Ta. nigala -- piti api nāma mayañ mahānigalehi bandhakāpi hutvā,
20 yassa -- kamā ti sace pi Khaṇḍahālassa dātukamo si tassa pi no dāse katva
dehi karissam' assa dāsakamman ti vadati, api ratthā ti sace aṇḍakāni koci
doso atthi ratthā no pabbajehi api nama ratthā pabbajitāpi⁷ kapaṇā vyaḍa ka-
pālam gahetvā bhikkhācariyañ carissāma, mā no avadhi dehi no jīvitañ ti vilāpi.

Tassa tañ nānappakārañ vilāpañ sutvā rājā hadaya-
25 phalitañ⁸ patto viya assupunnehi nettehi „na me koci putte
māretum lacchati, na mañ attho Devalokenā“ 'ti sabbe te
mocetum āha:

32. Dukkhañ kho me janayatha⁹ vilāpantā jīvitañ kāmāhi,
muñcatha dāni kumāre, alam pi me hotu puttayāññenā¹⁰ 'ti. 609.

- 30 Tañ rañño kathañ sutvā rājaputte ādim katvā sabbañ
tañ pakkhipariyosānañ paṇiganañ vissajjesuñ. Kh-lo pi

¹ Bds sakkākañ in the place of tañ tañ. ² Cks omit upp-. ³ Cks omit yā-.

⁴ Bd add: khaṇḍahālassa. ⁵ Cks pabba-. ⁶ Bd bālita. ⁷ Bd -yittha.

yaññāvāṭe kammaṃ sañvidahati, atha naṃ eko puriso „are
duṭṭha Kh-la raññā puttā vissajjitā, tvaṃ attano putte māretvā
tesaṃ gaḷalohitena yaññaṃ 'yajassū' 'ti āha. So „kiṃ nāma
raññā katan' ti vegena gantvā āha :

33. Pubbe va kho si' vutto: dukkaraṃ² 5
durabhisambhavaṃ c' etaṃ,
atha no upakkhaṭassa
yaññassa kasmā³ karosi vikkhepaṃ. 610.
34. Sabbe vajanti sugatim ye yajanti ye pi c' eva yājenti
ye cāpi anumodanti yajantānaṃ edisaṃ mahāyaññaṃ ti. 611. 10

Ta pubbe ti mayā tvaṃ pubbe va vutto na tumbhādisena bhīrujātikena
sakkā yaññaṃ yajītum yaññayajanaṃ nāṃ' etaṃ dukkaraṃ durabhisambhavaṃ
ti. atha no idāni upakkhatassa patiyattassa yaññassa vikkhepaṃ karosi vikkham-
bhantitī⁴ pi pātho paṭisedhentitī a., mahārāja kasmā evaṃ karosi, yattakā hi
yaññaṃ yajanti vā yajenti vā anumodanti vā sabbe Sugatim eva vajantitī dasseti. 15

So andhabūto rājā tassa kodhavasikassa kathaṃ gahetvā
dhammasaṇṇī hutvā puna putte gaṇhāpesi. Tato C-kumāro
pīṭaraṃ anubodhayamāno āha :

35. Atha kissa ca' no pubbe sotthānaṃ brāhmaṇo avācesī,
atha no akāraṇasmā yaññatthāya deva ghātesī. 612. 20
36. Pubbe va⁶ no daharake ca samāne⁸ na hauesī⁸ na ghātayesi⁹,
dahar' amhā¹⁰ yobbanāṃ pattā adūsakā tāta haññāma. 613.
37. Hatthigate assagata sannaddhe paṇṇa no mahārāja
yuddhe va yujjhamāne¹¹
na hi mādisā sūrā honti yaññatthāya. 614. 25
38. Paccante vā kupite aṭaṇṇi vā mādisa niyojenti,
atha no akāraṇasmā abhūmiyaṃ tāta haññāma. 615.
39. Yāpi hitā sakunīyo vasanti tiṇagharāni katvāna
tāsaṃ pi piyā puttā, atha no tvaṃ deva ghātesī. 616.

¹ Bā adds me. ² Ck⁸ dukkha-. ³ Cks omit ka-. ⁴ Cks -mhanitī. ⁵ Bds ja.

⁶ Ck ca. ⁷ Cks -ko ca samāno, Bds daharakāle. ⁸ Bds māresi. ⁹ Bā -tesī.

¹⁰ Ck yuvādaharamha. ¹¹ Bds yuddhehi yujjhamānehi.

40. Mā tassa¹ saddaheṣi: na maṃ Khaṇḍahālo ghātaye,
mamañhi so ghātetvāna anantaram pi taṃ deva ghāteyya. 617.
41. Gāṃavaraṃ nigamavaraṃ dāḍanti bhogaṃ pi 'ssa mahārāja,
ath' aggapindikāpi kule kyle h' ete bhuñjanti. 618.
- 5 42. Tesam pi tādisānaṃ icchanti dubbhituṃ mahārāja
yebhuyyena ete akataññuno brāhmaṇā deva. 619.
43. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
apī nigaḷabandhakāpi hatthī asse ca pālema. 620.
44. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
10 apī nigaḷabandhakāpi hatthicchakapaṇi ujjhema. 621.
45. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
apī nigaḷabandhakāpi assachakapaṇi ujjhema. 622.
46. Mā no deva avadhi, dāse no dehi yassa hontā tava kāmā,
apī 'ratthā pabbajitā' bhikkhācariyaṃ carissāma² 'ti. 623.
- 15 Ta pubbe ti tāta yadi ahaṃ māretabbo atha kasmā amhākaṃ hāññāma
pubbe mama jātakāle brahmano sotthānaṃ avāsesi tadā kira Kh-lo mama lak-
khaṇāni upadhāretvā imassa kumārassa na koci antarāyo bhavissati tumhākaṃ
accayena r kāressatīti ā, icc-assa purimena pacchimaṃ na sameti musāvādi³
esa, atha no etassa vacanaṃ gabetvā akāraṇasmā ti nikkāraṇā yeva yaññat-
thāya deva ghātesī, ma amhe ghātayi, ayaṃ hi mayi ekasmiṃ verena mahājanaṃ
20 māretukāmo, sādhukaṃ sallakkhehi naṇḍā 'ti, pubbe va no ti mahārāja sace
pi amhe māretukāmo pubbe va no daharake samāne⁴ kasmā sayāṃ vā na
hanesi⁵ aññehi vā na ghātāpesi, idāni pana mayam daharā tarunā 'pathamavaye
ṭhitā puttadhītāhi vaḍḍhāma, evaṃbhutā tava⁶ adūsakā va kiṃkāraṇā haññāma
25 'ti, passa no ti amhe cattaro pi bhātike, yujjhamāne ti paccatthikānaṃ
nagaraṃ parivāretvā ṭhitakāle amhādisse putte tehi saddhiṃ yujjhamāne passa,
aputtakā hi rājāno anāthi nāma honti, mādisā ti amhādisā, sūrā ti bala-
vantā⁷ na yaññatthāya māretabbā honti, niyojenti ti nesam paccāmittānaṃ
gaṇhanatthāya yojenti, atha no ti atha nu, akāraṇasmā ti akāraṇena, abhū-
30 miyaṃ anokāse yeva kasmā tāta haññāma 'ti a, mā tassa⁸ saddaheṣīti
mahārāja tvaṃ maṃ Kh-lo na ghātaye ti mā tassa⁹ saddaheyyāsi, bhogaṃ
piṣṣā 'ti bhogaṃ pi assa brāhmaṇajanaṃ¹⁰ rājāno denti, aggapindikāpi
atha te aggodakāni aggapindikāni labhanta aggapindikāpi honti, tesampi
yesam kule bhuñjanti tesam pi evarūpānaṃ piṇḍadāyakaṇaṃ¹¹.

¹ Bā tvassa, Ck^o kassa. ² Ck^o pabba-. ³ Ck^o -dā. ⁴ Bā daharakāle ⁵ C^o heṣi, Bā haññāsi. ⁶ Bā omits tava. ⁷ all three MSS. -to. ⁸ Ck^o kassa. ⁹ Ck^o kassaci ¹⁰ Bā brahmanassa. ¹¹ Bā adde dubbhituṃ icchanti.

• Rājā kumārassa vilāpaṃ sutvā

47. Dukkhaṃ kho me janayatha¹ vilapantā jīvitassa kāmāhi,
muñcatha dāni kumāre, alaṃ pi me hotu puttayaññanā² ti. 624.
imaṃ g. vatvā puna pi mocesi, Kh-lo āgantvā puna pi
48. Pubbe va kho si³ vutto; dukkaraṃ durabhisambhavaṃ c'etaṃ, 5
atha no upakkhaṭassa
yaññassa kasmā⁴ karosi vikkhepaṃ. 625.
49. Sabbe vajanti sugatiṃ ye yajanti ye pi c' eva yājenti
ye cāpi anumodanti yajantānaṃ edisaṃ mahāyaññanā⁵ ti. 626.
vatvā pana gaṇhāpesi. Ath' assa anunayatthaṃ⁶ kumāro āha: 10
50. Yadi kira yajitvā puttehi Devalokaṃ ito cutā yanti
brāhmaṇo tāva yajatu pacchāpi yajissate⁷ rājā 627.
51. Yadi kira yajitvā puttehi Devalokaṃ ito cutā yanti
eso ca Khaṇḍahālo yajatu sakehi puttehi. 628.
52. Evaṃ jānanto⁸ Khaṇḍahālo kiṃ puttake na ghātesi 15
sabbaṃ ca nātījanaṃ attānaṃ ca na ghātesi. 629.
53. Sabbe vajanti nīrayaṃ ye yajanti ye pi c' eva yājenti
ye cāpi anumodanti yajantānaṃ edisaṃ mahāyaññanā⁹ ti. 630.

Ta. brāhmaṇo tāvā¹ ti paṭhamaṃ Kh-lo yajatu, puttakohitī sakehi
puttakehi, ath' etasmiṃ evaṃ yajitvā Devalokaṃ gate pacchā tvaṃ yajissasi 20
deva, sādhuṃ sabhojanam pihitvā² aññehi vimamsitvā³ bhuñjasi, puttamarānam
yeva kasmā⁴ avimamsitvā kathesi ti dipento evaṃ āha, evaṃ jānanto⁵ putta-
dhitāro māretvā D-lokaṃ gacchatīti evaṃ jānanto kiṃkāraṇā attano putte ca
nāti ca attānaṃ ca na ghātesi, sace hi param māretvā D-lokaṃ gacchanti attānaṃ
māretvā Brahmaṇalokaṃ gantabbhaṃ bhavissati, evaṃ yaññagunaṃ jānantaṃ param 25
amāretvā vā attā va māretabbo siyā, ayam pana tatthā akatvā maṃ mārapeti,
imīnāpi kāraṇa jāna¹⁰ mahārāja yathā esa vinicchaye vilopam kātumi alabhanto
evaṃ karotīti, edisaṃ ti evarūpam puttaghātayaññanāṃ.

Kumāro ettakaṃ kathento pītaṃ attano vacanaṃ gāhā-
petuṃ asakkonto rājānaṃ parivāretvā ṭhitaṃ parisaṃ ārab- 30
bha āha:

¹ Bā - yittha. ² Bā adds me. ³ Cks omit kasmā. ⁴ Bā anudassanattam. ⁵
Bā yajassituvāṃ. ⁶ Cks jānam vo. ⁷ so Cks; Bā pihitvā. ⁸ Bā viyamsāpetvā,
C vimamsitvā. ⁹ Cks jānam. ¹⁰ Bā jānātha.

54. Kathañ ca kira puttakāmāyo
[gahapatayo] gharāṇiyo ca¹ nagaramhi
na uparavanti² rājānaṃ: m³ ghātayi orasaṃ puttāṃ. 631.

55. Kathañ ca kira puttakāmāyo
5 [gahapatayo] gharāṇiyo ca¹ nagaramhi
na uparavanti³ rājānaṃ: mā ghātayi atrajaṃ puttāṃ. 632.

56. Rañño c' amhi atthakāmo hito ca sabbadā janapadassa,
na⁴ koci assa paṭighaṃ mayā janapado⁴ pavedetīti. 633.

Ta puttakāmāyo ti gharāṇiyo sandhāya vuttaṃ, gahapatayo pana
10 puttakāmā nāma honti, na uparavanti⁵ na upakkosanti na vadanti.
atrajaṃ ti attano jātāṃ, evaṃ vutte pi koci raññā saddhimaṃ kathetuṃ sa-
mattho nāma nāhosi, na koci assa paṭighaṃ mayā ti imina no laṅeco va
gahito issariyamadena vā idam nāma dukkhaṃ kataṃ ti koci eko pi mayā
saddhimaṃ paṭighamkattā⁶ nāma nāhosi, janapado⁷ pavedetīti evaṃ Rañño
15 ca janassa pa atthakāmassāpi mama pitaraṃ ayaṃ janapado gunasampanno te
putto ti na pavedeti na janāpeti a.

Evaṃ vutte pi koci kiñci na katheti. Tato rājakumāro
attano bhariyāyo taṃ yācanatthāya uyyojento āha:

57. Gacchatha bho⁸ gharāṇiyo tātañ ca vadetha Khaṇḍahālañ ca:
20 mā ghāthetha kumāre adūsake sīhasamkāse. 634.

58. Gacchatha bho⁸ gharāṇiyo tatañ ca vadetha Khaṇḍahālañ ca:
mā ghāthetha kumāre apekkhite sabbalokassā 'ti. 635.

Tā gantvā yāciṃsu. Rājā no olokesi pi. Tato⁹ kumāro
anātho hutvā vilapanto

25 59. Yan nūnāhaṃ⁹ jāyeyyaṃ
rathakārakulesu¹⁰ vā pukkusakulesu¹⁰ vā
vesesu¹¹ vā jāyeyyaṃ,
na najja¹² maṃ rājā yaññatthāya¹³ ghāteyyā 'ti 636.

vatvā puna tā uyyojento¹⁴ āha:

30 60. Sabbā sīmantiniyo gacchatha, ayyassa Khaṇḍahālassa
pādesu nipatatha: aparādh' āhaṃ na passāmi. 637.

¹ read: va? ² Ck uparamanti, B^d upavadanti. ³ B^d upavaḍanti, C^s upavaranti
⁴ B^d adds na. ⁵ C^s upavanti, B^d upavadanti. ⁶ B^d -ghakato. ⁷ B^d add-
na. ⁸ B^d vo. ⁹ B^d handāhaṃ nūna ¹⁰ C^{ks} -kulaṃ. ¹¹ Ck venesu, C^s venasu
¹² h' ajja? ¹³ B^d raññe. ¹⁴ Ck tamuyyo-, B^d tatariyāyo uyyo-.

61. Sabbā sīmantiniyo gacchatha, ayyassa Khaṇḍahāḷassa
pādesu nipatatha: kin te bhante mayam adūsemā¹ 'ti 638.

Ta, aparadh--ti ahañ ācariya² Kh-la attano aparādham na passāmi,
kin te bhante ti ayya Kh-la mayam tūyham kim dussit' anha, aha C-kuma-
rassa doso atthi tañ khamathā 'ti vadatha aha C-kumārassa kanitthabhaḡiñi 5
Selakumārī nāma sokam saṇḍhāretum asakkonti³ pitu pādamūle pativā paridevi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

62. Kapaṇam⁴ vilapati Selā disvāna bhātaro upanītatte:

yañño kira me ukkhipito tātena⁵ saggakāmenā⁶ 'ti. 639.

Ta. upanītatte ti upanitasabbhāve, ukkhipito ti ukkhitto, Saggakā- 10
menā⁷ 'ti mama bhātaro māretva Saggam icchantena tāta ime māretvā kñh
Saggena karissasīti⁸ vilapi.

Rājā tassāpi katham na gaṇhi. Tato C-kumārassa putto
Vāsulo nāma pitaram dukkhitam disvā „aham ayyakam jācivā
mama pitu jīvitam dāpessāmīti“ rañño pādamūle paridevi. 15

Tam attham pakāsento Satthā āha:

63. Āvattati⁹ ca parivattati¹⁰ ca Vāsulo sammukhā rañño:

mā no pitaram avadhi, dahar' anhā ayobbanam pattā ti. 640.

Ta daharamhā ayobbanappattā ti deva meyam tarunadārakā na
tāva yobbanappattā, amhesu pi tāva anukampāya amhākam pitaram mā avadhīti 20

Rājā tassa paridevitam sutvā bhijjamānabadaḡo viya hutvā
assupunṇehi nettehi kumaram ālīngitvā „tāta assāsam paṭilabha,
vissajjemi te pitaram“ ti vatvā g. āha:

64. Eso te Vāsula pitā, [samehi pitaram¹¹.]

dukkham kho me janayasi [vilapanto antarapurasmim¹²], 25

muñcatha dāni kumāre, alam pi me hotu puttayaññenā¹³ ti. 641.

Ta. antarapurasmim ti rājanivesanassa antare.

Puna Kh-lo āgantvā āha:

65. Pubbe va kho si vutto: dukkaram durabhisambham c' etam,
atha no upakkhaṭassa 30

yaññassa kasmā¹⁴ karosi vikkhepam. 642.

¹ so C^s; C^k adusemā, B^d adusamhā. ² C^{ks} -nā. ³ so all three NSS. ⁴ C^{ks} -titi

⁵ B^d āvatti. ⁶ B^d -vatti. ⁷ B^d pitarā sahā. ⁸ B^d sate pūrasim. ⁹ C^{ks} omit ka-

66. Sabbe vajanti sugatīm ye yajanti ye pi c' eva yājenti
ye cāpi anumodanti yajantānaṃ¹edisāṃ mahāyaññān ti. 643.

Rājāpi āndhabālo puna tassa vacanena putte gaṇhāpesi.
Tato Kh-lo cintesi: „ayaṃ ,rājā muducitto kālena gaṇhāti
5 kālena vissajjeti, puna pi dārakānaṃ vacanena putte vissaj-
jeyya, yaññāvāṭaṃ ñeva ñaṃ nemīti¹“. Ath' assa tatthagā-
manatthāya gātham āha:

67. Sabbaratanassa yañño upakkhaṭo ekarāja tava pāsādato²
abhinikkhamassu deva, Saggāṃ gato tvaṃ pamodissasīti. 644.

10 T. a.: mahārāja tava yañño sabbaratanehi upakkhaṭo paṭiyatto, idānti te
abhinikkhamanakālo, tasmā abhinikkhama yaññaṃ yajitvā Saggāṃ gato pamo-
dissasīti.

Tato Bodhisattaṃ ādāya yaññāvāṭagamanakāle tassa orodhā
ekato va nikkhamimsu.

15 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

68. Daharā sattasatā etā pana Candakassa bhariyāyo
kese parikiritvāna³ rodantiyo maggāṃ anuyanti⁴. 645.

69. Aparā pana sokena⁵ nikkhantā⁶ Nandane⁷ viya devā
kese parikiritvāna⁸ rodantiyo maggāṃ anuyanti⁴. 646.

20 Ta. Nandane viya devā ti N-vane ca vanadhammaṃ devaputtaṃ pari-
vāretvā devadhītā viya.

Tatoparaṃ tāsāṃ vilāpo hoti:

70. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā
nīyanti Canda-Suriyā yaññatthāya ekarājassa. 647.

25 71. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā⁸
nīyanti Canda-Suriyā mātu katvā hadayasokaṃ. 648.

72. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā⁹
nīyanti Canda-Suriyā janassa katvā hadayasokaṃ. 649.

73. [Maṃsarasabhojanā⁹]

30 nahāpakasunahātā¹⁰ kuṇḍalino akalucandanavilittā
nīyanti Canda-Suriyā yaññatthāya ekarājassa. 650.

¹ Ck nemeti. ² Bds paṭiyatto. ³ Bd vikiritvā. ⁴ Bd -yāyimsu. ⁵ Cks vacana
sokena. ⁶ Bδ -mantā. ⁷ Cks add vane. ⁸ Bδ aggalu-. ⁹ Ck -jano, Cs -jine.
¹⁰ Bδ nhāpikasunhāpita.

74. Y' assu pubbe hatthivaradhuragate¹ pattikā² anuvajanti
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yanti. 651.
75. Y' assu pubbe assavaradhuragate pattikā³ anuvajanti
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yanti. 652.
76. Y' assu pubbe rathavaradhuragate pattikā⁴ anuvajanti 5
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yanti. 653.
77. Ye hi 'ssu⁵ pubbe niyyamsu⁶ tapanīyakappanehi⁷ toragehi
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yantīti. 654.*

Ta, kāsika -- ti kāsīyāni sucīni vatthāni dhārayamānā, Canda -- ti
C-kumāro ca S-kumāro ca, nahāpaka -- ti kañcanarunnena ubbattetvā nahā- 10
pakehi kataparikkammatāya sunahāpītā, yassū 'ti⁸ assu ti nipātamattān, ye
kumāre ti a., assavara -- ti assavarapiṭṭhigate, rathavara -- ti rathavaramaj-
jagate, niyyamsu 'ti nikkhamiṃsu.

Evam tāsū paridevantīsu yeva Bodhisattam nagarā nī-
hariṃsu. Sakalanagaraṃ saṃkhubhītvā nikkhamitum ārabhi. 15
Mahājane nikkhamante dvārāni na-ppahonti. Brāhmaṇo ati-
bahujanam disvā „ko jānāti kiṃ bhavissatīti“ nagaradvārāni
thakāpesi. Mahājano nikkhamitum alabhanto — antonagara-
dvārassa āsannaṭṭhāne uyyānam atthi tassa santike — mahāvira-
vam viravi, tena ravena sakunasaṃgho saṃkhubhito ākāsaṃ 20
pakkhandi. Mahājano tam tam sakunim⁹ āmantetvā vila-
panto āha?

78. Yadi sakuni māmsam icchasi dayassu¹⁰ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūḷho catūhi puttehi. 655.
79. Yadisakuni māmsam icchasi dayassu¹⁰ pubbena Pupphavatiyā, 25
yajat' ettha ekarājā sammūḷho catūhi kaññāhi. 656.
80. Yadi sakuni māmsam icchasi dayassu¹¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūḷho catūhi mahesihi. 657.
81. Yadisakuni māmsam icchasi dayassu¹⁰ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūḷho catūhi gahapatīhi. 658. 30

¹ Bā -tā. ² Bā hatthāhi. ³ Bā assehi. ⁴ Bā rathehi. ⁵ Bā yassu. ⁶ Bā
niyyāṃsu. ⁷ Bā keppakehi. ⁸ Bā adds ye. ⁹ Bā -ṇam. ¹⁰ Bā uyyassu.

¹¹ Cā yajassu, Bā uyyassu.

82. Yadi sakuṇi maṁsam icchasi dayassu¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi hatthīhi. 659.
83. Yadi sakuṇi maṁsam icchasi dayassu¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi asseli. 660.
- 5 84. Yadi sakuṇi maṁsam icchasi dayassu¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi usabhehi. 661.
85. Yadi sakuṇi maṁsam icchasi dayassu¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho sabbacatukkenā² 'ti. 662.
- Ta³ maṁsam icchasi⁴ ambho sakuṇi, sace maṁsam icchasi uyyassu⁵
10 Pupphavatiyā pubbena puratthimāya disāya yaññāvāto atthi tattha gaccha, ya-
jatetthā⁶ 'ti ettha Kh-lassa vacanaṁ gahetvā sayāṁ sammūlho ekarājā catūhi
puttehi yajati, sesagāthāsu pi es' eva nayo.

- Evam mahājano tasmiṁ thāne paridevitvā Bodhisattassa
vasanaṭṭhānaṁ gantvā pāsādaṁ padakkhiṇaṁ karonto ante-
15 purakūṭāgārauyyānādīni ca passanto gāthāhi paridevi:
86. Ayam assa pāsādo idam antepuraṁ suramaṇiyaṁ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 663.
87. Idam assa kūṭāgāraṁ sovaṇṇaṁ pupphamalyavikiṇṇaṁ⁷,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 664.
- 20 88. Idam assa uyyānaṁ supupphitaṁ⁸ sabbakālikaṁ rammaṁ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 665.
89. Idam assa asokavanaṁ supupphitaṁ⁹ sabbakālikaṁ rammaṁ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 666.
90. Idam assa kaṇikāravanaṁ
25 supupphitaṁ⁴ sabbakālikaṁ rammaṁ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 667.
91. Idam assa pāṭalivanaṁ supupphitaṁ⁴ sabbakālikaṁ rammaṁ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 668.
92. Idam assa ambavanaṁ supupphitaṁ sabbakālikaṁ rammaṁ,
30 te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 669.

¹ Bā uyyassu. ² Cks omit uy-. ³ Cks vītik-. ⁴ Cks omit su. ⁵ Cks -vanyiyā
pupphita

90. Ayam assa pokkharanī sañchannā padumapūṇḍarikehi,
nāvā ca sovaṇṇavikatā pupphāvaliyā¹ vicittā² suramaṇiyā,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnūtāti. 670.

Ta te dānīti idāni te Candakumārāpamukhā amhākaṃ ayyaputtā eva-
rūpaṃ pāsādaṃ chaḍḍetvā vadhāya nīyanti, sovaṇṇa - - ti suvaṇṇavikatā su- 5
vaṇṇakhaṇḍitā

Ettakesu ṭhānesu vilapitvā puna hatthisālādīni upasam-
kamitvā āhaṃsu:

94. Idam assa hatthiratanam Erāvaṇo gajo balidanti, •
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnūtāti. 671. 10
95. Idam assa assaratanaṃ ekakhuro asso,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnūtāti. 672.
96. Ayam assa assaratho sālikanigghoso subho ratanaḍḍito
yath' assu ayyaputtā sobhiṃsu Nandane viya devā,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnūtāti. 673. 15
97. Kathaṃ nāma sāmasamasundarehi candanamarakatagattehi³
rājā yajissate yaññam sammūḷho catūhi puttehi. 674.
98. Kathaṃ nāma sāmasamasundarāhi candanamarakatagattāhi²
rājā yajissate yaññam sammūḷho catūhi kaññāhi. 675.
99. Kathaṃ nāma sāmasamasundarāhi candanamarakatagattāhi³ 20
rājā yajissate yaññam sammūḷho catūhi mahesīhi. 676.
100. Kathaṃ nāma sāmasamasundarehi candanamarakatagattehi³
rājā yajissate yaññam sammūḷho catūhi gahapatihi. 677.
101. Yathā honti gāmanigamā suññā amanussakā brahārāṇṇā
tathā hessati Pupphavatiyā⁴ yitthesu Canda-Suriyesū⁵ 'ti. 678. 25

Ta. Erāvaṇo ti tassa hatthino nāmaṃ, ekakhuro ti abhinnaḥkuro,
sāliya - - ti gamanakāle sāliyānaṃ viya madhurena [nigghosena samannāgato,
kathanuāmā 'ti kathaṃ nāma⁶, sāmasama - - ti suvaṇṇasāmehi⁶ jātiyā
sāmehi⁷ niddosatāya sundarehi, candana - - ti lobhacandanalittagattehi gaha-
pativarehi, sāmasamasundarehīti suvaṇṇasāmehi aññamaññāni jātiyā 30

¹ C^s -valiyā, B^d pupphāvallyiā. ² C^s vimānā. ³ B^d muduka in the place
of marakata. ⁴ so all three MSS. ⁵ B^d kena nāma kārāṇena. ⁶ B^d adds
ca aññamaññā. ⁷ B^d adds ca.

samehi sundarehi cā 'ti a., brahāraññā yathā te¹ gāmaṅgamā suññā nimma-
nuseū brahāraññā honti tathā Pupphavatiyāpi² yaññayitthesu rājaputtesu suñña-
araññasasidā bhavissatīti.

Bahi nikkhamitum alabhaṇtā antonagare yeva vicaritvā
5 parideviṃsu. Bo. pi yaññāvāṭaṃ nīto. Ath' assa mātā Gotamī
nāma devī³ „puttānaṃ me jīvitāṃ dehi devā“ 'ti rañño pāda-
mūle pavattitvā paridevamānā āha:

102. Ummattikā bhavissāmi bhūnahatā paṃsunā ca parikiṇṇā
saṇe Candavaraṃ hanti pāṇā me deva nirujjhanti⁴. 679.
10 103. Ummattikā bhavissāmi bhūnahatā paṃsunā ca parikiṇṇā
sace Suriyavaraṃ hanti pāṇā me deva nirujjhantīti⁴. 680.

Ta. bhūnahatā ti hatavaḍḍhi, paṃsunā - ti paṃsuparikiṇṇasariṇā
ummattikā hutvā vicarissāmi.

Sā evaṃ paridevantī rañño santikā kiñci⁵ kathaṃ alabhitvā
15 „mama putto tumbhakaṃ kujjhivā gato bhavissati, kissa nan
na nivattethā“ 'ti kumārassa catasso bhariyāyo āliṅgitvā pari-
devantī āha:

104. Kin nu 'mā na ramāpeyyun⁶ aññaṃaññaṃ piyaṃvadā⁷
Ghaṭṭiyā Oparakkhī⁸ ca Pokkharakkhī⁹ ca Gāyikā
20 Canda-Suriyesu naccantiyo, samo tāsāṃ na vijjatīti. 681.

Ta. kinnu mā na ramāpeyyun⁹ ti kena nu kāraṇena imā Ghaṭṭiyā
ti ādikā catasso aññaṃaññaṃ piyaṃvadā C-S-kumārānaṃ santike naccantiyo¹⁰
mama putte na² ramāpayiṃsu¹¹ ukkanthāpayiṃsu, sakala-Jambudīpasmiṃ hi
nacce vāḍite va samo añño koci tāsāṃ na vijjatīti a.

25 Iti sā suṇhāhi saddhiṃ paridevitvā aññaṃ gahetabbaga-
haṇaṃ apassantī Kh-laṃ akkosamānā aṭṭha gāthā abhāsi:

105. Inaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ
paṭimuṇcatu¹² Khaṇḍabāla tava mātā (cfr. IV ²⁴⁵/₁₂)
yo mayhaṃ hadayasoko Candasmīṃ vadhāya ninnīte. 682.

¹ Bā^s taṃ. ² so all three MSS. ³ C^{ks} gotamadevināmā. ⁴ Bā rujja-. ⁵ C^k
ramāye-, C^s ramāye-. ⁶ Bā -ikā. ⁷ Bā ova-. ⁸ Bā -raṇi. ⁹ C^{ks} ramāye-.
¹⁰ C^{ks} add gāyantiyo. ¹¹ C^{ks} ramāyīṃsu. ¹² all three MSS. -muccatu.

106. Imañ mayhañ hadayasokañ
paṭimuñcatu¹ Khaṇḍahāla tava mātā
yo mayhañ hadayasoko² Suriyasmiñ vadhāya ninnīte. 683.
107. Imañ mayhañ hadayasokañ
paṭimuñcatu¹ Khaṇḍahāla tava jāyā 5
yo mayhañ hadayasoko Candasmīñ vadhāya ninnīte. 684.
108. Imañ mayhañ hadayasokañ
paṭimuñcatu¹ Khaṇḍahāla tava jāyā •
yo mayhañ hadayasoko Suriyasmiñ vadhāya ninnīte. 685.
109. Mā putte mā ca paṭiñ addakkhi Khaṇḍahāla tava mātā 10
yo ghātesi kumāre adūsake sihasamkāse. 686.
110. Mā putte mā ca paṭiñ addakkhi Khaṇḍahāla tava mātā
yo ghātesi kumāre apekkhite sabbalokassa. 687.
111. Mā putte mā ca paṭiñ addakkhi Khaṇḍahāla tava jāyā
yo ghātesi kumāre adūsake sihasamkāse. 688. 15
112. Mā putte mā ca paṭiñ addakkhi Khaṇḍahāla tava jāyā
yo ghātesi kumāre apekkhite sabbalokassa. 689.

Ta. imañ mayhañ ti imañ mayhañ², paṭimuñcatu¹ 'ti paṭiyātu³
pāpuṇātu, yoghātesīti yo tvañ ghātesi, apekkhite ti sabbalokena olokite
dissamāne māresīti a. 20

Bo. yaññāvāte pitarañ āyācanto āha:

113. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi hatthī asse ca pālema. 690.
114. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi hatthichakāṇāni ujjhema. 691. 25
115. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi assachakāṇāni ujjhema. 692.
116. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
yassa honti tava kāmā, api raṭṭhā pabbājita⁴
[bhikkhācariyañ carissāma]. 693. 30

¹ all three MSS. -muccatu. ² Bā mayhañ imañ. ³ Bā pavāsatu. ⁴ Cks
pabba-.

117. Divyaṃ deva upayācanti puttattthikā daliddāpi¹
paṭibhānāni pi hitvā putte na hi labhanti ekaccā². 694.
118. Assāsakāni karonti: puttā³ no jāyantu, tato puttā,
atha no akāraṇasmā yaññatthāya deva ghātesī. 695.
5 119. Upayācitakena puttāṃ labhanti, mā tāta no aghātesī⁴,
mā kicchāladdhakehi puttehi yajittho imaṃ yaññaṃ. 696.
120. Upayācitakena puttāṃ labhanti, mā tāta no aghātesī,
mā kapaṇaladdhakehi puttehi ammayā no vippavāsehi. 697.

Ta, divyaṃ ti deva aputtikā daliddāpi nāriyo puttattthikā hutvā bahum
10 paṇṇākāraṃ haritvā puttāṃ vā dhītaraṃ vā labhāmā 'ti divyaṃ upayācanti,
paṭibhānāni pi hitvā ti dohaṇāni chaḍḍetvāpi, alabhitvāpīti a., i. v. h. ma-
hārāja nārīnaṃ hi uppannaṃ dohaṇaṃ alabhitvā gabbho sussitvā nassati, tathā
ekaccā putte alabhamānā kāci laddham pi dohaṇaṃ pahāya aparibhuñjītvā na
labhanti kūci dohaṇaṃ alabhamānā ca na labhanti, mayhaṃ pana mātā up-
15 pannaṃ dohaṇaṃ labhitvā paribhuñjītvā uppannaṃ gabbhaṃ anāsetvā putte
paṭilabhi, evaṃ paṭiladdhe mā no avadhīti yāceti, assāsakānīti mahārāja ime
sattā āsāṃ⁵ karonti kinti puttā no jāyantū 'ti, tato puttā⁶ ti puttānaṃ pi
no puttā jāyantū 'ti, atha no akāraṇasmā ti atha tvaṃ amhe akāraṇena
yaññatthāya ghātesīti, upayācitakenā 'ti devatānaṃ āyācena, kapaṇa--ti
20 kapaṇa viya⁷ hutvā laddhakehi puttehi, amhehi saddhiṃ amhākaṃ ammayā
mā vippavāsehi mā no mātarā saddhiṃ vippavāsaṃ karīti vadati.

So evaṃ vadanto pi pitu santikā kiñci vacanaṃ alabhitvā
mātu pādamūle nipajjitvā paridevamāno āha:

121. Bahudukkhaposiyā⁸ Candam amma tuvaṃ jiyase puttāṃ,
25 vandāmi kho the pāde, labhataṃ⁹ tato¹⁰ paralokaṃ. 698.
122. Handa ca maṃ upagūha¹¹, pāde¹² te amma vanditum dehi,
gacchāmi dāni pavāsaṃ yaññatthāya ekarājassa. 699.
123. Handa ca maṃ upagūha¹³, pāde te amma vanditum dehi,
gacchāmi dāni pavāsaṃ mātu katvā hadayasokaṃ. 700.
30 124. Handa ca maṃ upagūha¹⁴, pāde te amma vanditum dehi,
gacchāmi dāni pavāsaṃ janassa katvā hadayasokaṃ ti. 701.

¹ Cks add nāriyo ² Cks -cce. ³ Bā āghātesī. ⁴ Cks āsā, Bā āsāsaṃ. ⁵ Bā
paputtā. ⁶ Cks kapaṇa ya. ⁷ Bā -dukkhā posiyā. ⁸ Bā -tu. ⁹ Ck tato
¹⁰ Bā -guyha. ¹¹ Cks -dā.

Ta. bahudukkhaṇposiyā¹ 'ti [bahūhi dukkhehi posiyā², Candan ti maṃ³ C-kumārāṇ evaṃ positvā idāni amma tvaṃ jīyyase puttāṇi, labhataṃ⁴ tāto⁵ -- ti piṭṭa me bhogasampannaṃ paralokaṃ labhatu, upagūhā⁶ 'ti āliṅga⁷ parissaṇṇa, pavāsaṇ ti puna anāgamanāya accantavippavāsāṇi⁸.

Ath' assa mātā paridevantī catasso gāthā abhāsi: 5

125. Handa ca padumapattānaṃ molim bandhassu Gotamiputta campakadalivittimissāyo, esā te porāṇiyā⁹ pakati. 702.

126. Handa ca vilepanan te¹⁰ pacchimakaṃ candanaṃ vilimpassu yehi ca suvilitto sobhasi¹¹ rājaparisāya. 703.

127. Handa ca mudukāni vatthāni pacchimakaṃ Kāsikaṃ vāsehi 10 yehi ca sunivattho sobhasi¹¹ rājaparisāya. 704.

128. Muttāmaṇikanakavibhūsitāni gaṇhassu hatthābharaṇāni yehi ca hatthābharaṇehi sobhasi rājaparisāya. 705.

Ta. padumapattānaṃ ti padumapattavethanaṃ nūm' etaṃ pasāḍhanaṃ, taṃ sandhāy' evaṃ ā, tava vippakīṇamoliṃ ukkhipitvā padumapaṭṭavethanaṃ 15 yojetvā bandhā'ti a., Gotamiputtā 'ti C-kumārāṇ ālapati, campakadali--ti abbhantarimehi campakadalihi missakā vaṇṇagandhasampannā nūnūpupphamālā pilandhassu¹², esā te ti esā tava porāṇikā pakati, tam eva bhuñjassu¹³ puttā 'ti paridevati, yehi cā 'ti yehi lobhacandanavilepanehi vilitto rājaparisāya sobhasi¹⁴ tāni vilimpassū 'ti a., Kāsikaṃ ti sataśaṇṇasagghanakaṃ Kāsika- 20 vatthāṇi, gaṇhassū ti piḷandhassu.

Idāni 'ssa Candā nāma aggamahesi¹⁵ pādāmūle nipajjitvā paridevaṇṇā āha:

129. Na ha¹⁶ nūṇāyaṃ raṭṭhapālo, bhūmipati janapadassa dāyādo, lokissaro mahanto¹⁷ putte¹⁸ sinehaṃ na janayatīti¹⁹. 706. 25

Taṃ sutvā rājā gātham āha:

130. Mayhaṃ piyā puttā attāpi piyo tumhe ca bhariyāyo, Saggāṇ ca patthayāno tena-m-ahaṃ²⁰ ghāṭayissāmīti. 707.

T. a.: kīṇkāraṇā puttāsinehaṃ na janemi²¹ na kevalaṃ Gotamiyā²² eva atha kho mayhaṃ piyā puttā tathā²³ attā ca tumhe ca suṇhāyo ca bhariyāyo 30

¹ Bā -dukkhā posiyā. ² Bā posiyā, Cks positā. ³ Cks omitt maṃ. ⁴ Bā -tu. ⁵ Bā tāto. ⁶ Bā -guyhā. ⁷ Bā āliṅgiya. ⁸ Bā adda gacchāmi. ⁹ Bā -ikā. ¹⁰ Cks vilimpassu. ¹¹ Bā -ti. ¹² Cks -mālāhibandhassu. ¹³ Bā gaṇhassu. ¹⁴ Bā -ti. ¹⁵ all three MSS. -si. ¹⁶ Bā hi. ¹⁷ Cks -tā. ¹⁸ Bā putta. ¹⁹ Cks jin-. ²⁰ Bā tenāhaṃ. ²¹ Ck jānemi, Bā jānehi. ²² so all three MSS. ²³ Bā atha kho.

ca me piyā yeva, evaṃ sante pi Saggā ca paṭṭhayaṇo ahaṃ Saggam paṭṭhayaṃ¹
tena kāraṇena ete ghāteṣsāmi, mā cintayittha sabbe p' ete mayā saddhīm deva-
loke ekato vasissanti.

Candā āha:

5 131. Maṃ paṭṭhamam ghātehi, mā me hadayaṃ dukkham aphālesi²,
alaṃkato sundarako putto tava³ deva⁴ sukhumālo. 708.

132. Hand' ayya maṃ⁵ hanassu, salokā⁶ Candiyeṇa hessāmi,
puṇṇam karassu vipulam: vicarāma ubho va paraloke ti. 709.

Ta. paṭṭhamam ti deva mama sāmikato paṭṭhamatarāṃ maṃ ghātehi,
10 dukkham⁷ ti Candassa maraṇadukkham mama hadayaṃ aphālesi², alaṃkato⁸
ti ayaṃ mama eko va alaṃ⁹ paṭiyatto¹⁰ ti evaṃ¹¹ alaṃkato¹², evarūpan nāma
puttāṃ mā¹³ ghātaya¹⁴ mahārājā¹⁵ ti dīpeti, haṇḍa¹⁶ ayya rājānaṃ
ālapanti evaṃ ā, salokā⁶ ti Candiyeṇa saddhīm salokā gamissāmi¹⁷, vica-
rāma -- ti taya ekato ghātita ubho pi paraloke sukham anubhavanta vicarāma
15 mā no saggantarāyam akāsi.

Rāja āha:

133. Mā tvaṃ Cande rucci maraṇam¹⁸, bahukā tava devarā¹⁹,
viśalakkhi te taṃ ramayissanti yitṭhasmiṃ Gotamiputte ti. 710.

Ta. mā tvaṃ -- ti mā tvaṃ attano maraṇam rocesi, mā rujitī²⁰ pi pātho
20 mā rodhīti ā. devarā¹⁹ ti paṭibhātukā.

Tatoparam Satthā

134^a. Evaṃ vutte Candā attānaṃ hanti hatthatalakehīti²¹
upaḍḍhug. ā. 711.

Tatoparam tassā yeva vilāpo hoti:

25 135^b. Alam atthu jīvitena, pāyāmi²² viśaṃ marissāmi. 712.

136. Na ha²³ nūn' imassa rañño mittānaccā ca vijjare
suhadā yena vadanti rājānaṃ: mā ghātaya orase putte. 713.

137. Na ha nūn' imassa rañño nātimitā ca vijjare
suhadā yena vadanti rājānaṃ: mā ghātaya orase putte. 714.

¹ Ck - yemi, Bā - yanto, Bc patthento. ² Ck apā, Bā abā-. ³ Bā tadeva, Ck omits deva. ⁴ Ck add paṭṭhamam. ⁵ Bā paraloke. ⁶ Bā anal-. ⁷ Bā alaṃkatehina. ⁸ Ck pari-. ⁹ Bā adds na. ¹⁰ Bā adds alaṃkato. ¹¹ Ck ma, Bā na. ¹² Bā māreyyāsi. ¹³ Bā paraloke bhavissāmi. ¹⁴ Ck omits mā. ¹⁵ Ck devacarā. ¹⁶ Bā rudḍhīti. ¹⁷ Ck devamarā, Cc devacarā. ¹⁸ Cc - tālakehīti, Bā - talehīti. ¹⁹ Ck passami. ²⁰ Bā hi.

107. Ime te pi mayhaṃ puttā guṇino kāyūradhārino,
rājā tehi pi yajassu yaññaṃ atha muccatu¹ Gotamiputte. 715.
138. Bilasataṃ maṃ katvā yajassu sattadhā mahārāja,
mā jeṭṭhaputtam avadhi adūsakaṃ sīhasamkāsam. 716.
139. Bilasataṃ maṃ katvā yajassu sattadhā mahārāja,
mā jeṭṭhaputtam avadhi apekkhitam sabbalokassa⁵ 'ti. 717.

Ta. evan ti evaṃ andhabālena ekarājena vutte, hantīti deva kin nām¹
etaṃ kathesīti vatvā hatthatalehi attānaṃ haṇṭi, pāyāmiti² pivissāmi, ime te
pīti ime pi Vāsulakumārāni ādiṃ katvā sesadārake hatthe gahe tvā rañño pāda-
mūle ṭhitā evaṃ āha, guṇino ti mālāgunaābharaṇehi samannāgatā,³ kāyūra- 10
dhārino ti kāyūrapasādhana dharā, bilasatan ti mahārāja maṃ ghātetvā
koṭṭhāsakaṃ⁴ katvā, sattadhā ti sattasu thānesu yaññaṃ yaja.

Iti sā rañño santike imāhi gāthāhi paridevītvā assāsam
alabhamānā Bodhisattass' eva santikaṃ gantvā⁴ paridevamānā
atṭhāsī, atha naṃ so āha: „Cande mayi jīvamāne tuyhaṃ tas- 15
miṃ tasmim⁵ subhaṇitesu⁶ kathitesu uccāvacāni muttādīni⁷ ba-
hūni ābharaṇāni dinnāni, ajja pana te idaṃ pacchimam dānan
ti sarirārūḷhaṃ ābharaṇam daṃmi, gaṇhāhi naṃ“⁸ 'ti.

Imam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

140. Bahukā tava⁹ dinnā ābharaṇā uccāvacā subhaṇitamhi 20
muttā maṇiveḷuriyā idan te pacchimakaṃ dānan ti. 718.

C-devī pi taṃ sutvā tatoparāhi navahi⁹ gāthāhi vilapi:

141. Yesam pubbe khandhesu phullamālāguṇā vivattiṃsu
tes' ajja pītanisito¹⁰ nettiṃso vivattissati khandhesu. 719.
142. Yesam pubbe khandhesu citramālāguṇā vivattiṃsu 25
tes' ajja pītanisito¹⁰ nettiṃso vivattissati khandhesu. 720.
143. Acirā¹¹ vata nettiṃso vivattissati rājaputtānaṃ khandhesu
atha mama hadayaṃ na phalati¹²
tāva dalhabandhanaṃ ca me āsi. 721.

¹ so all three MSS. for mūccatu? ² Cks passāmiti. ³ Bā koṭṭhāsasatam. ⁴
Cks omit ga-. ⁵ Bā ādās vatthusmim. ⁶ Ck -ni-. ⁷ Bā manimuttā-. ⁸ Cks
va. ⁹ Ck -rānavahi, C -rānava. ¹⁰ so Cks; Bā pīsanisado. ¹¹ Bā eṇam. ¹²
Bā phāletti.

144. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā yaññatthāya ekarājassa. 722.
146. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā mātu katvā hadayasokaṃ. 723.
- 5 146. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā janassa katvā hadayasokaṃ. 724.
147. [Maṃsarasabhojino²] nahāpakasunahātā
kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā yaññatthāya ekarājassa. 725.
- 10 148. [Maṃsarasabhojino²] nahāpakasunahātā
kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā mātu katvā hadayasokaṃ. 726.
149. [Maṃsarasabhojino²] nahāpakasunahātā
kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
- 15 niyyātha Canda-Suriyā janassa katvā hadayasokaṃ ti. 727.

Ta. mālāgunā ti pupphadāmāni, tesajjā 'ti tesam ajja, nettimso ti
asi, vivattissatīti patissati, acirā³ vatā 'ti acirena vata, na phalatīti na
bhijjati, tāva dalhahabandhanāñca me āsīti ativiya thirabandhanam me
hadayaṃ bhavissatīti a⁴, niyyāthā 'ti gacchatha.

- 20 Evaṃ tassā paridevantiyā va yaññāvāṇe sabbakammam
niṭṭhāsi⁴. Rājaputtam netvā gīvaṃ nāmetvā⁵ nisīdāpesum.
Kh-lo suvaṇṇapātīm upanāmetvā khaggaṃ ādāya „tassa gīvaṃ
kantissāmiti“ atṭhāsi. Tam disvā C-devī „aññam me saraṇam
n' atthi, attano saccabalena sāmikassa sotthim karissāmiti“
- 25 aṇḍalim paggayha parisāya antarena caranti saccakiriyaṃ akāsi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

150. Sabbasmim upakkhaṭasmim nisīdite Candiyasmim yaññatthāya
Pañcālārājadhītā pañjalikā sabbaparisam anupariyāsi: 728.
151. Yena saccena Khaṇḍahālo pāpakammam karoti dummedho
80 etena saccavajjena samaṅginī sāmikena homi. 729.
152. Ye 'dh' atthi amanussā yāni ca yakkhabhūtabhavyāni
karontu veyyāvattikam, samaṅginī sāmikena homi. 730.

¹ Bā aggeiv. ² Bā -janā. ³ Bā -ram. ⁴ Bā niṭṭhāpesi. ⁵ Bā onā.

13. Yā devatā idhāgatā yāni ca bhūtabhavyāni
saraṇesiniṃ¹ anāthaṃ² tāttha maṃ, yācāṃ³ ahaṃ
[pati māhaṃ ajeyyaṃ⁴] ti 731.

Ta. sabbasmiṃ upakkhaṭṭasmiṃ ti sabbasmiṃ yaññasambhāre sajjite
paṭiyatte, samaṅginiṃ sampayuttā ekasamvāsā, yedhatthi ti ye idha atthi, 5
yakkha -- ti devasamkhātā yakkhā ca vaḍḍhitvā thitā sattasamkhātā bhūtā ca
idāni vaḍḍhanakasattasamkhātāni bhavyāni ca, veyyā -- ti mayhaṃ veyyā-
vaccāṃ karontu, tāttha maṃ ti rakkhatha maṃ, yācāmaṃ ti ahaṃ vo
yācāmi, paṭimāhaṃ ti pati mā ahaṃ ajeyyaṃ⁴.

Sakko devarājā tassa paridevasaddaṃ sutvā taṃ pavattiṃ 10
ñatvā jalitaṃ ayakūṭaṃ ādāya gantva rājānaṃ tāsentō⁵ sabbe
vissajjāpesi.

Taṃ atthaṃ pakāseto Satthā āha:

154. Taṃ sutvā amanusso ayakūṭaṃ paribbhametvāna
bhayaṃ assa janayanto rājānaṃ idaṃ avoca: 732. 15
155. Bujjhassu kho rājakali mā⁶ t' ahaṃ matthakaṃ nitālemi⁶,
mā jeṭṭhaputtam avadhi adūsakaṃ sihasamkāsaṃ. 733.
156. Ko te diṭṭho⁷ rājakali puttabhariyāyo haññamānāyo
seṭṭhā ca gahapatayo adūsakā saggakāmā hi⁸. 734.
157. Taṃ sutvā Khaṇḍahālo ca rājā ca abbhutam idaṃ diṣvāna 20
sabbesaṃ bandhanāni mocesaṃ yathā taṃ apāpānaṃ⁹. 735.
158. Sabbesu vippamuttesu ye tattha sanāgatā tadā āsura
sabbe ekekaledḍukaṃ¹⁰ adāsu, esa vadho Khaṇḍahālassā¹¹ ti. 736.

Ta. amanusso ti Sakko devarājā, bujjhassu¹² ti jāna sallakkhehi,
rājakali¹³ rāja-Kālakauṇṇi¹⁴ rājālamaka, mā tāhaṃ ti pāparāja bujjha¹⁵ mā te 25
ahaṃ matthaṃ nitālemi⁶, ko te diṭṭho ti kuhiṃ taya diṭṭhapubbo, saggā-
kāma¹⁶ hīti ettha hīti nipātamattaṃ, saggakāmā saggāṃ patthayamānā ti a., taṃ
suvā ti bhikkhave taṃ Sakkassa vacanaṃ Kh-lo sutvā abbhutam idaṃ ti rājā¹⁷
ca idaṃ Sakkadassanaṃ pubbe abhūtapubbaṃ diṣvā, yathā taṃ ti yathā apā-
pānaṃ¹⁸ mocenti evaṃ eva mocesaṃ, sabbekeka -- ti bhī. yattakā tasmiṃ 30
yaññavāte samāgatā sabbe ekaḥkolāhalaṃ katvā Kh-lassa ekekaledḍupahāraṃ
adāsu, esa vadho ti esa Kh-lassa vadho ahoṣi, tattha¹⁹ eva taṃ jīvitakkha-
yaṃ pāpayimeṃ²⁰ ti attho.

¹ Ck Bā -ni, C² -nī. ² Ck² -ā. ³ so Bā; Ck² ajjyāna. ⁴ so Bā; Ck² avajjyāna.

⁵ Bā tāsetvā. ⁶ Bā nihalesi. ⁷ so all three MSS. for diṭṭhā? ⁸ so all three
MSS. for -kāmehi? ⁹ so Ck² = apāpānaṃ? Bā anupaghatāni. ¹⁰ Ck² omit
eke. ¹¹ Ck² rāja muddhakāla-. ¹² Ck² muddha. ¹³ Ck² rājānaṃ. ¹⁴ Bā anupa-
ghātāṃ pānaṃ. ¹⁵ Ck² eka-.

Tam pana māretvā mahājano rājānaṃ māretuṃ ārabhi.
 Bo. pitarāṃ parissañjitvā¹ māretuṃ na adāsi. Mahājano
 „jivitaṃ tāva etassa pāparaṇṇo² dēma, chattaṃ paṇ³ assa na-
 gare ca vāsaiṃ na dassāma, caṇḍālaṃ katvā bahinagare vāsā-
 5 pessāmā⁴“ ‘ti vātvā rājavesaṃ haritvā kāsāvaṃ nivāsāpetvā
 haliddapilotikāya sīsaṃ veṭhetvā caṇḍālaṃ katvā caṇḍālavāṭa-
 kaṃ pahiniṃsu. Ye paṇ³ etaṃ² pasughātakāṃ yaññaṃ ya-
 jimsu c⁵ eva yajāpesuṃ ca anumodiṃsu ca sabbe Niraya-parā-
 yanā yeva ahesuṃ.

10 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

100. Sabbe pativā Nirayaṃ yathā taṃ pāpakāṃ karitvāna
 na hi pāpakammaṃ katvā labbhā Sugatiṃ ito gantun ti. 737.

So pi kho mahājano dve pi kālakaṇṇiyo hāretvā tatth⁵
 eva abhīsekasambhāre āharitvā C-kumārāṃ abhisīnci.

15 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

100. Sabbesu vippanuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 Candāṃ abhisīnciṃsu samāgatā rājaparisā ca. 738.

101. Sabbesu vippanuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 Candāṃ abhisīnciṃsu samāgatā rājakaṇṇāyo. 739.

20 102. Sabbesu vippanuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 Candāṃ abhisīnciṃsu samāgatā devaparisā ca. 740.

103. Sabbesu vippanuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 Candāṃ abhisīnciṃsu samāgatā devakaṇṇāyo. 741.

104. Sabbesu vippanuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 25 celukkhepaṃ akarūṃ samāgatā rājaparisā ca. 742.

105. Sabbesu vippanuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 celukkhepaṃ akarūṃ samāgatā rājakaṇṇāyo ca. 743.

106. Sabbesu vippanuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 celukkhepaṃ akarūṃ samāgatā devaparisā ca. 744.

30 107. Sabbesu vippanuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 celukkhepaṃ akarūṃ samāgatā devakaṇṇāyo. 745.

108. Sabbesu vippanuttesu bahu ānandito³ ahu⁴ vaṃso,
 nandippavesi⁵ nāgaram, bandhanā makkho aghosithā ‘ti. 746.

¹ C* -ssajjitvā, B^d palissajjitvā. ² Ck² panatetahi. ³ Ck² anandato, B^d ānandatā,
 C* ānandito. ⁴ Ck² B^d āhu. ⁵ so all three MSS. for nandim pavesi?

• Ta. rājaparisā cā 'ti rājaparisāpi tīhi sammkhehi abhisiñci, rājakaññāyo pi khattiyadhītarō pi tañ abhisiñciñsu, devaparisā cā 'ti Sakko devarājā Vijayuttarasamikkhā gahetvā devaparisāya saddhīm abhisiñci, devakaññāyo ti Sujāpi deṇḍhiyāhi saddhīm abhisiñci, celu -- ti nānāvāṇṇehi vatthehi dhaje ussāpetvā uttariyāni¹ ākāse bhāmentā² celukkhepañ karimū, rājaparisā ti itare ca tayo koṭṭhāsā ti abhisekakārakā³ cattāro pi koṭṭhāsā karimū yeva, ānandito ahu vaṇṇo ti āmoditapamoditā ahesum, nandippavesi nagaran ti Candakumārassa chattam ussāpetvā nagarampavithhakāle nagare ānandibheriñ ācarimū⁴ kiñ vatvā ti yathā ambhākañ C-kumāro bandhanā mutto evam evaṇ sabbe bandhanāni muñcantū⁵ 'ti, teṇa vuttañ: bandhanā - , ittha 'ti. 10

Bo. pitu vattañ⁶ paṭṭhapesi, antonagaram paṇa pavisitum na labhati, paribbayassa khīṇakāle Bodhisatte uyyānakilā-dīnañ atthāya gacchante tañ upasaṇkamitvā „pati 'mhīti“ na vandati añjalim paṇa katvā „cirañ jīva sāmīti“ vadati, „ken' attho“ ti vutte ārocesi, so paribbayam dāpesi. So dhammena r. kāretvā āyupariyosāne Devalokañ pūrayamāno agamāsi. 15

S. i. dhammadesanañ āharitvā „na bhikkhave idāñ' eva pubbe pi Devadatto mañ ekakañ nissāya bahū māretum vāyāmañ akāsīti“ vatvā j. s.: „Tadā Kh-lo Devadatto ahoṣi, Gotamadevī Mahamāyā, Candā Rāhulamātā, Vāsulo Rāhulo, Selā Uppalavaṇṇā, Sūro Vāmagotto Kassapo, Candaseno⁸ Moggallāno, Suriyakumāro Sāriputto⁹, Candarājā aham evā 'ti¹⁰. Khaṇḍahāla-jātakañ.

6. Bhūridattajātaka.

Yam kiñci ratanañ atthīti. Idam S. Sāvatthiyañ v. uposathike upāsake ā. k. Te kira uposathadivase pāto va uposathañ adhiṭṭhāya dānañ datvā pacchā bhattañ gandhamālādīhatthā Jetavanañ gantvā dhammasavanavelāya ekamantañ nisīdimū. S. dhammasabhañ āgantvā alaṃkatabuddhāsane nisīditvā bhikkhusaṃghañ olokesi. Bhik-

¹ Bā uttarisātakāni. ² Bā khipeṇā. ³ Bā -raṇa. ⁴ Ck carī. ⁵ so Bā; Ck muccantu, read: -nehi mucc-? ⁶ Bā vaṭṭaṇ. ⁷ Ck pītimhīti, Bā pitaromhīti.

⁸ Bā bhaddaseno. ⁹ Bā adda ahoṣi tadā sakko anuruddho ahoṣi. ¹⁰ candarājā paṇa ahaṃeva sammāsambuddho loke udapādīmi ti sakrāj 33 (55?). The title is wanting. 6. Cfr. J. R. A. Soc. 1892 p. 77. Bv. & C. p. 85. L'Institut II Section, 18 Année Tome 18 p. 23, 1853. N = nāga. U = uposatha.

khuādīsu pana ye ārabba dhammakathā samuṭṭhāti tehi saddhiṃ
Tathāgatā sallapanti, tasmā ajja upāsake ārabba pubbacariyapaṭi-
samyuttā¹ dhammakathā samuṭṭhaṭṭissatīti nātvā upāsakehi saddhiṃ
sallapanto „uposathik’ attha upāsakā“ ti pucchitvā „āma bhante“ ti
vutte „sādhu upāsakā, kalyāṇaṃ vo kataṃ, anacchariyaṃ kho paṇ’
etaṃ yaṃ tumhe mādisaṃ Buddhovādakaṃ² labhantaṃ uposathaṃ ka-
reyyātha, porāṇakapaṇḍitā anācariyakāpi mahantaṃ yasaṃ pahāya
uposathaṃ karimsu yevā“ ti vatvā tehi yācito a. ā.:

A. B. Brahmaddatto r. k- to puttassa oparajjaṃ datvā tassa
mahantaṃ yasaṃ disvā „r. pi me ganheyyā“ ti uppannasamko
„tāta tvaṃ ito nikkhamitvā yattha te ruccati tattha vasitvā
mam’ accayena kulasantakaṃ r. gaṇhu“ ti ā. So „sadhū“
ti pitaraṃ vanditvā nikkhamitvā anukkāmena Yamunaṃ gantvā
Yamunāya ca samuddassa ca antare paṇṇasālaṃ māpetvā vana-
mūlaphalābhāro paṭivasati. Tadā samuddatṭhakanāgabhave³
ekā matapatikā nāgamānavikā aññesaṃ sapatikānaṃ yasaṃ
oloketvā kilesaṃ nissāya nāgabhavanā nikkhamitvā samuddatṭre
caranti rājaputtassa padavaḷaṇṇaṃ disvā padānusaṇṇena gantvā
taṃ paṇṇasālaṃ addasa. Tadā rājaputto phalāphalatthāya
gato hoti. Sā paṇṇasālaṃ pavisitvā kaṭṭhattharikaṇ⁴ cā sesa-
parikkhāre ca disvā ciutesi: „idaṃ ekassa pabbajitassa va-
saratṭhānaṃ, vīmaṃsissā mināṃ, saddhapabbajito nu kho no“ ti
„sace hi saddhapabbajito bhavissati nekkhammādhimutto⁵ na me
alaṃkatasayanaṃ sādiyissati, sace kāmābhirato bhavissati na
saddhāpabbajito mama sayanasmiṃ yeva nipajjissati, atha naṃ
gaheṭvā attano sāmikaṃ katvā idh’ eva vasissāmiti“ sā nāga-
bhavanaṃ gantvā dibbapupphāni c’ eva dibbagandhe cāharitvā
pupphasayanaṃ sajjetvā paṇṇasālāya pupphupahāraṃ katvā
gaudhacūṇṇaṃ vikiritvā paṇṇasālaṃ alaṃkaritvā nāgabhavanam
eva gatā. Rājaputto sāyaṇhasamaye āgantvā paṇṇasālaṃ pa-
viṭṭho taṃ kiriyaṃ disvā „kena nu kho imaṃ sayanaṃ saj-

¹ Cks -ttān. ² Bā buddhaṃ ovādaḍāyakaṃ ācariyaṃ. ³ Bā samuddassa heṭhā
rūpa-. ⁴ Bā kaṭṭhatthari-. ⁵ Cks -ābhinutto.

jitan“ ti phalāphalaṃ paribhuñjitvā „aho sugandhāni pupphāni,
 manāpaṃ vata katvā sayanaṃ paññattan“ ti' na saddhāya
 pabbajitaḥhāvena somanassajāto pupphasayane nipanno niddaṃ
 okkamitvā punadivase suriyuggamane uṭṭhāya paṇṇasālaṃ
 asammajjitvā va phalāphalathāya agamāsi. N-māṇavikā tas- 5
 miṃ khaṇe āgantvā milātāni pupphāni disvā „kāmadhimutto esa,
 na saddhāya pabbajito, sakkā naṃ gaṇhitu“ ti ñatvā purāṇapup-
 phāni nīharitvā aññāni pupphādīni āharitvā navaṃ sayanaṃ sajjetvā
 paṇṇasālaṃ alaṃkaritvā caṃkame pupphāni vikiritvā n-bhava-
 nam eva gatā. So taṃ divasaṃ pi pupphasayane sayitvā 10
 punadivase cintesi: „ko nu kho imaṃ paṇṇasālaṃ alaṃkarotīti“
 so phalāphalathāya agantvā' va paṇṇasālato avidūre paṭicchanno
 atṭhāsi. Itarāpi bahugandhe c' eva pupphāni cādāya assama-
 padaṃ agamāsi. Rājaputto uttamarūpadharaṃ n-māṇavikaṃ
 disvā va paṭibaddhacitto attānaṃ adassetvā va tassā paṇṇa- 15
 sālāṃ pavisitvā sayanaṃ sajjanakāle pavisitvā „kāsi tvaṃ“ ti
 pucchi. „N-māṇavikā sāmīti“. „Sassāmikāsi assāmikāsi“.
 „Sāmi ahaṃ assāmikā vidhava“ ti, „tvaṃ pana katthavāsiko
 si“ ti. „Ahaṃ pana Bārāṇasiraṇṇo putto Brahmā dattaku-
 māro nāma, tvaṃ n-bhavanaṃ pahāya kasmā vicarasīti“. 20
 „Sāmi, ahaṃ tattha sassāmikānaṃ n-māṇavikānaṃ yasaṃ olo-
 ketvā kilesaṃ nissāya ukkaṇṭhitā tato nikkhamitvā sāmikaṃ
 pariyesantī carāmi“ ti. „Ahaṃ pi na saddhāpabbajito, pitarā
 pana nīharitattā¹ idha āgantvā vasāmi, tvaṃ mā cintayi, ahaṃ
 te sāmiko bhavissāmi, ubho pi idha samaggavāsaṃ² vasissāma“ 25
 'ti. Sā „sādhū“ 'ti sampaṭicchi. Tato paṭṭhāya te ubho pi
 tatth' eva samaggavāsaṃ vasiṃsu. Sā attano ānubhāvena
 mahārahaṃ gehaṃ māpetvā mahārahaṃ pallaṃkaṃ āharitvā
 sayanaṃ paññāpesi. Tato paṭṭhāya mūlaphalaṃ na khādi,
 dibbannapānaṃ eva ahosi. Aparabhāge n-māṇavikā gabbhaṃ 30
 paṭilabbhitvā puttaṃ vijāyi, tassa Sāgara-Brahmadatto ti

¹ Bā adda so. ² Ck āg-. ³ Ck nihaṭṭā corr. to -tatvā, Ck nihaṭṭā. ⁴
 Ck -ggā.

nāmaṃ karimṣu. Tassa padasāgamanakāle n-māṇavikā dhīṭṭa-
 raṃ vijāyī, tassā samuddatire jātattā Samuddajā ti nāmaṃ
 karimṣu. Ath' eko Bārāṇasivāsi-vānacarako taṃ ṭhāṇaṃ patvā
 katapaṭṭisanthāro¹ rājaputtaṃ ṣaṇjānitvā katipāhaṃ tattha va-
 5 sitvā „deva ahaṃ tumhākaṃ idha vasanabhāvam rājakulassa
 ārocessāmīti“ nikkhamitvā nagaraṃ agamāsi. Tadā rājā kālam
 akāsi, amaccā tassa sarīrakiccaṃ katvā sattame divase sannī-
 patitvā „arājakaraṭṭhaṃ na saṇṭhahati, rājaputtassa vasanaṭṭhā-
 naṃ vā atthibhāvaṃ vā natthibhāvaṃ vā na jānāma, phussa-
 10 rathaṃ² viṣṣajetvā rājānaṃ gaṇhissāmā“³ 'ti mantayimṣu. Tas-
 miṃ khaṇe vanacarako nagaraṃ patvā taṃ kathaṃ sutvā
 amaccānaṃ santikaṃ gantvā „ahaṃ rājaputtassa santike tayo
 cattāro divase vasitvā āgato“ ti taṃ pavattiṃ ācikkhi. Taṃ
 sutvā amaccā tassa sakkāraṃ katvā tena magganāyakena tattha
 15 gantvā katapaṭṭisanthārā rañño kālakatabhāvam ārocetvā „deva
 r. paṭipajjā“⁴ 'ti āhaṃsu. So „n-māṇavikāya cittaṃ jānissāmīti“
 taṃ upasaṅkami: „bhadde pitā me kālakaṭo, amaccā mayhaṃ
 chattaṃ ussāpetuṃ āgatā, gacchāma bhadde, ubho pi dvā-
 dasayojanikāya Bārāṇasiyaṃ r. kāressāma, tvaṃ soḷasannaṃ
 20 itthisahassānaṃ jeṭṭhikā bhavissasīti“⁵. „Sāmi na sakkā mayā
 gantun“ ti. „Kimkāraṇā“ ti. „Mayaṃ ghoravisā khippakopā
 appamattake pi kujjhāma, sapattiroso⁶ nāma bhāriyo, sac' āhaṃ
 kiñci disvā vā sutvā vā kuddhā olokessāmi bhusamuttī viya
 vippakirissati, iminā kāraṇena na sakkā mayā gantun“ ti.
 25 Rājaputto punadivase pi yācat' eva. Atha naṃ evam āha:
 „ahaṃ tava kenaci pi pariyāyena na gamissāmi, ime puna me
 puttā na³ nāgakumārā, tava sambhavena jātā manussajātikā,
 sace te mayi sineho atthi imesu appamatto bhava, ime kho
 pana udakabījakaṃ sukhumālā, maggaṃ gacchantā vātātapena
 30 kilamitvā mareyyuṃ pi⁴, ekaṃ nāvaṃ khaṇāpetvā⁵ udakassa
 pūretvā tāya ne udakakīlāṃ kilāpento netvā⁶ nagare pi nesaṃ

¹ Cks -rak. ² Bā sapativāso ca. ³ Bā omits na. ⁴ Bā adds tasmā. ⁵ so
 all three MSS. ⁶ Bā omits ne.

antovatthusmiṃ yeva pokkharaniṃ kāreyyāsi, evaṃ ete na
kilanissantīti“ evaṃ ca pana vatvā rājaputtaṃ vanditvā pa-
dakkhiṇaṃ katvā puttake āliṅgiṭvā thanantare nipajjāpetvā sīse
cumbitvā rājaputtassa niyyādetvā roditvā kanditvā tatth' ev'
antarahitā n-bhavanaṃ agamāsi. Rājaputto pi domanassappatto 5
assupunnehi nettehi nivesanā nikkhamitvā akkhihi assūni puṇ-
chitvā amacce upasāṃkami, te tatth' eva abhisiṅcitvā „deva
amhākaṃ nagaraṃ gacchāma“ 'ti vadiṃsu, „tena hi śiḡhaṃ
nāvaṃ khaṇitvā' sakaṭaṃ āropetvā udakassa pūretvā, udaka-
pitthe vaṇṇagandhasampannāni nānāpupphāni vikiratha, mama 10
puttā udakabhījakā, te tattha kilantā sukhaṃ gamissantīti“,
amaccā tathā karimṃsu. Rājā Bārānaṣiṃ patvā alaṃkatana-
garaṃ pavisitvā soḷasasahassāhi nāṭakitthiḥi amaccādiḥi ca
parivuto mahātale nisīditvā sattāhaṃ mahāpānaṃ pivitvā puttā-
naṃ atthāya pokkharaniṃ kāresi, te nibaddhaṃ tattha kiḷṃsu. 15
Ath' ekadivasāṃ pokkharaniyaṃ udaye pavesiyamāne eko kac-
chapo pavisitvā nikkhamanaṭṭhānaṃ apassanto pokkharanitale
nipajjitvā dāraḱānaṃ kiḷanakaḷe udakato utthāya sīsaṃ nī-
haritvā te oloketvā puna udaye nimujji, te taṃ disvā bhītā
pitu santikaṃ gantvā „tāta pokkharaniyaṃ eko yakkho amhe 20
tāsetīti“ āpaṃsu, rājā „gacchatha naṃ gaṇhāthā“ 'ti purise
āpāpesi, te jālaṃ khipitvā kacchapāṃ ādāya raṇṇo dassesuṃ,
kumārā taṃ disvā „esa tāta piṣāco“ ti viraviṃsu, rājā putta-
sinehena kacchapassa kujjhitvā „gaccha tassa kammakaraṇaṃ
karoṭhā“ 'ti āpāpesi, tatth' ekacce „ayaṃ rājaveriko, etaṃ 25
udakkhalamusalehi pakkhipitvā koṭṭetvā cuppetuṃ vaṭṭatīti“
āhaṃsu, ekacce „tīhi pākehi pacitvā khādituṃ“, ekacce „aṇḡāresu
uttāpetuṃ“, ekacce „antokaṭāhe yeva naṃ pacituṃ vaṭṭatīti“
āhaṃsu, eko pana udakabhīruko amacco „imaṃ Yamunāya
āvaṭṭe pakkhipituṃ vaṭṭati, so tattha mahāvināsaṃ pāpuṇissati, 30
evarūpaṃ' hi 'ssa karaṇaṃ n' atthitī“ āha. Kacchapo tassa

¹ Iḍa khaṇjāpetvā. ² Cks uttāse. ³ Cks -pā.

Intaka. VI

kathaṃ sutvā sīsaṃ nīharitvā evaṃ āha: „ambho, kiṃ te mayā
 aparaddhaṃ yena maṃ evarūpaṃ kammakaraṇaṃ vicāresi,
 mayā hi sakkā itarā kammakaraṇā sahituṃ, ayaṃ paṇa atikak-
 khalā, mā evarūpaṃ avacā“, 'ti, taṃ sutvā rājā „etad eva
 5 kāretuṃ vaṭṭatīti“ Yamunāya āvaṭṭe khipāpesi. So ekaṃ
 nāgabHAVANAGāmiṃ udakavāhaṃ patvā nāgabHAVANAṃ agamāsi,
 atha naṃ tasmīṃ udakavāhe kiṇṭā Dhātaraṭṭhaṇāga-
 raṇṇō puttā n-māṇavakā disvā „gaṇhatha naṃ dāsaṃ“ ti
 āhaṃsu, so cintesi: „ahaṃ Bārāṇasiraṇṇo hatthā muñcitvā
 10 evaṃ pharusānaṃ nāgānaṃ hatthaṃ patto, kena nu kho upā-
 yena muñceyyan“ ti cintetvā so „atth' eso upāyo“ ti musā-
 vādaṃ katvā „tumhe Dhātaraṭṭhassa n-raṇṇo santikā hutvā
 kasmā evaṃ vadetha, ahaṃ Cittacūlo nāma kacchapo Bā-
 rānasiraṇṇo dūto Dhātaraṭṭhassa santikaṃ āgato, ambhakaṃ
 15 rājā Dh-assa dhītaraṃ dātukāmo maṃ pahīṇi, tassa maṃ das-
 sethā“ 'ti, te somanassajātā taṃ ādāya raṇṇo santikaṃ gantvā
 taṃ atthaṃ ārocesuṃ. Rājā „ānetha naṃ“ ti pakkosāpetva
 disvā va anattamaṇo hutvā „na evaṃ lāmakasariṇā dūtakammaṃ
 kātuṃ sakkontīti“ ā., taṃ sutvā kacchapo „kiṃ raṇṇo pana
 20 rājādūtehi tālappamāṇehi bhavitabbaṃ, sarīraṃ hi khuddakaṃ
 vā mahantaṃ vā appamāṇaṃ gataṭṭhāne¹ kammanīphādanam
 eva pamāṇaṃ, mahārāja ambhakaṃ raṇṇo bahū dūtā, thala-
 kammaṃ manussā karonti, ākāse pakkhino, udaye ahaṃ, ahaṃ
 hi Cittacūlo nāma tñānantaraṃ patto rājavallabho, mā maṃ
 25 paribhāsathā“ 'ti attano guṇaṃ vaṇṇesi, atha naṃ Dh-
 o pucchi: „kena paṇ' atthena raṇṇo pesito sīti“, „mahārāja rājā
 me evaṃ āha: 'mayā sakala-Jambudīpe rājūhi saddhiṃ mitta-
 dhammo kato, idāni Dh-nāgaraṇṇā saddhiṃ' kātuṃ mama
 dhītaraṃ Samuddajaṃ dammīti' vatvā maṃ pahīṇi, tumhe pa-
 30 pañcaṃ akatvā mayā saddhiṃ yeva paṇaṃ pesetvā divasaṃ
 tñapetvā dārikaṃ gaṇhathā“ 'ti. So tussitvā tassa sakkāraṃ

¹ Bā gatagataṭṭhāne. ² Bā adda mittadhammaṃ

katvā tena saddhiṃ cattāro n-māṇavake peṣesi, „gacchatha, rañño vacanaṃ sutvā divasaṃ ṭhapetvā ethā“ 'ti, te „sādhū“ 'ti vatvā kacchapaṃ gahetvā nāgabhavanā nikkhamiṃsu. Kacchapo Yamunāya ca Bārāṇasīyā ca antare ekaṃ padumasaraṃ disvā eken' upāyena palāyitukāmo evaṃ āha: „bho n-māṇavakā, 5 amhākaṃ rājā ca puttadāro c' assa maṃ udakato' carantaṃ rājanivesanaṃ gataṃ disvā 'padumāni no dehi, bhisamuḷāle dehīti' yācanti, ahaṃ tesaṃ atthāya tāni gaṇhissāmi,* ettha maṃ vissajjetvā maṃ apassantāpi puretaraṃ rañño santikāṃ gacchatha, ahaṃ vo tatth' eva passāmīti“, te tassa saddahitvā 10 taṃ vissajjesuṃ, so tattha ekamante niliye, itare' pi taṃ adisvā „rañño santikāṃ gato bhavissatīti“ gantvā māṇavaka-vaṇṇena rājānaṃ upasaṃkamīṃsu. Rājā paṭisanthāraṃ katvā „kuto āgat' atthā“ 'ti pucchi. „Dh-assa santikā mahārājā' 'ti. „Kimkāraṇā“ ti. „Mahārāja, mayaṃ tassa dūtā, Dh-o vo 15 ārogyaṃ pucchati, yaṃ ca icchatha taṃ vo deti, tumhākaṃ kira dhītaraṃ Samuddajaṃ amhākaṃ rañño pādapari-carikaṃ katvā dethā“ 'ti imaṃ atthaṃ pakāsentā' paṭhamaṃ gātham āhaṃsu:

1. Yaṃ kiñci ratanaṃ atthi Dhataratṭhassa nivesane 20
sabbāṇi te upāyanti, dhītaraṃ dehi rājino ti. 747.

Ta. sabbāni - - ti tassa nivesane sabbāni ratanāni tava nivesanaṃ upāyantu upagacchantū 'ti a.

Taṃ sutvā rājā dutiyaṃ gātham āha:

2. Na no vivāho nāgehi katapubbo kudācanaṃ, 25
taṃ vivāhaṃ asaṃyuttaṃ kathaṃ amhe karomase ti. 748.

Ta. asaṃyuttan ti tiracchānehi saddhiṃ saṃsaggaṃ ananucchavikūṃ, amhe ti manussajātikā samānā ti kathaṃ tiracchānānaṃ sambandhaṃ karoma.

Taṃ sutvā te māṇavakā „sace te Dh-ena saddhiṃ sam-bandho ananucchaviko atha kasmā attano upatṭhākaṃ Citta- 30 cūḷakacchapaṃ 'Samuddajaṃ nāma te dhītaraṃ dammīti' am-

¹ so Cks; Bđ -ke. ² Cks -ro. ³ all three MSS. -to.

hākaṃ rañño santikaṃ pesesi, evaṃ pesetva idāni te amhākaṃ
rājānaṃ paribhavaṃ karontassa¹ kattabbayuttaṃ mayāṃ
jānissāma, mayāṃ hi nāgā nāmā² 'ti vatvā rājānaṃ tājjayantā
dve gāthā abhāsimsu :

- 5 a. Jīvitaṃ nūna te cattāṃ³ raṭṭhaṃ vā manujādhipa,
na hi nāge⁴ kupitaṃhi ciraṃ jīvanti tādisā. 749.
4. Yo⁵ tvaṃ deva manusso 'si⁶ iddhimantaṃ aniddhimā
Varuṇassa niyaṃ puttāṃ Yamunaṃ atimaññaṣīti. 750.

Ta⁷ raṭṭhaṃ vā ti ekaṃsena tava jīvitaṃ vā raṭṭhaṃ vā paricattāṃ,
10 tādisā ti tumbhādisā evaṃmahānubbhāve nāge kupite ciraṃ jīvituṃ na sakkonti
antarā va⁸ antaradhāyanti, yo tvaṃ deva 'ti deva yo tvaṃ manusso samāno,
Varuṇassa 'ti Varuṇanāgarājassa, niyaṃ puttāṃ ti ajjhattikaputtāṃ,
Yamunan⁹ ti Yamunāya hetthā jātaṃ¹⁰.

Taṭṭha rājā dve gāthā abhāsi:

- 15 a. Nātimaññaṃ rājānaṃ Dhataratṭhaṃ yasassināṃ,
Dhataratṭho hi nāgānaṃ bahunnam api issaro. 751.
b. Ahi mahānubbhāvo pi na me dhītaram āraho,
khattiyo ca¹¹ Videhānaṃ, abhijātā¹² Samuddajā ti. 752.

Ta. bahunnam¹³ pīti pañcayojanasatikassa n-bhavanassa issarabhāvaṃ
20 sandhāy¹⁴ evaṃ ā, na me dhītaramāraho ti evaṃmahānubbhāvo pi paṇ' eso
abhijātikattā mama dhītaraṃ araḥ na hoti¹⁵, khattiyo ca -- ti idāni māti-
pakkhe nātake¹⁶ dassento ā, Samuddajā ti yo ca Videharājaputto dhītā
Samuddajā ti (add: ca?) ubbo pi abhijātā te aññaṃamaññaṃ samvāsaṃ ara-
hanti, na h' eṣā maṇḍūkabhakkhassa sappassa anucchavikā ti ā.

- 25 N-māṇavakā taṃ tatth' eva nāsāvātena māretukāma hutvāpi
,,amhākaṃ divasaṃ tapanatthāya pesitānaṃ imaṃ māretvā
gantuṃ na yuttaṃ, gantvā rañño ācikkhitvā jānissāma¹⁷ 'ti te
tatth' eva antarahitā gantvā ,,kin tātā laddhā vo rājadhītā¹⁸ ti
raññā pucchitā¹⁹ kujjhivā ,,kiṃ deva amhe akāraṇena yattha vā
30 tattha vā pesesi, sace pi māretukāmo si idh' eva no mārehi, so

¹ Bā paribhāsantassa⁶ in the place of p. k. ² Ck² raṭṭhaṃ cattāṃ. ³ Ck³
nāgehi. ⁴ Ck⁴ so. ⁵ Ck⁵ manusseesu. ⁶ Ck⁶ ca. ⁷ Uk⁷ -nā. ⁸ Ck⁸ jātā. ⁹
Ck⁹ va. ¹⁰ Ck¹⁰ -to. ¹¹ Bā -- pi so puna ahijātiko tasmā mama dhītaraṃ araḥ
na hoti. ¹² Ck¹² nātikā. ¹³ Bā so. ¹⁴ Bā adda te.

tumhe akkosati paribhāsati attano dhītaraṃ jātimaḍena ukkhi-
patīti¹ tena vuttaṃ ca avuttaṃ ca vatvā rañño kodhaṃ uppā-
dayiṃsu. So attano pariśaṃ saṇṇipādetuṃ āpāpento āha:

7. Kambalassatarā utthentu, sabbe nāge nivedaya:

Bārāṇasīṃ pavajjantu² mā ca kiñci³ viheṭṭhayun ti. 753.

Ta. kamb -- ti kambalassatarā nama tassa mātīpakkhikā Sinerupāde
vasanaka nāgā te ca utthahantu aṇṇe ca catūsu disāsu catūsu anudisāsu yattakā
ca mayhaṃ vacanakārā te sabbe nāge nivedaya gantvā jānāpetha: khīppaṃ kira
saṇṇipatathā⁴ 'ti āpāpento evaṃ ā, tato sabbe⁵ eva sīghaṃ saṇṇipatteti kiṃ
karoma devā⁶ 'ti vutte sabbe pi me nāgā Bārāṇasīṃ⁷ pavajjantu⁸ 'ti ā, tattha 10
gantvā kiṃ katabbaṃ deva kaṃ⁹ nāsūvatappahārena bhaṣmaṃ karomā¹⁰ 'ti ca
vutte¹¹ rājadhītari paṭibaddhacittatāya tassā vināsaṃ aṇicchanto mā kiñci¹²
viheṭṭhayun ti ā, tumhesu keci kiñci (kañci?) mā viheṭṭhayun ti ā, ayaṃ
eva vā pātho.

Atha naṃ nāgā „sace koci manusso na viheṭṭhetabbo 10
tattha gantvā kiṃ karissāmā“¹³ 'ti. Atha ne „idaṃ ca karotha,
aham pi idan nāma karissāmīti“¹⁴ ācikkhanto gāthadvayam ā:

8. Nivesanesu sobbhesu¹⁵ rathiyā caccaresu ca
rukkhagesu ca lambantu vitatā toraṇesu ca. 754.

9. Aham pi sabbasetena¹⁶ mahatā sumahaṃ puram¹⁷ 20
parikkhipissaṃ bhogehi Kāsīnaṃ janayaṃ bhayan ti. - 755.

Ta. sobbhesū 'ti pokkharapaṇṇesu, rathiyā ti rathikāya, vitatā ti vitata-
sarirā hutvā, etesu c' eva nivesanādisu dvāratōraṇesu ca olambantu, ettakaṃ nāgā
karontu, karontā ca nivesane tāva¹⁸ mañcapīṭhānaṃ heṭṭhā ca upari ca antogabbhā-
disu ca bahugabbhādisu ca pokkharapaṇṇaṃ udakapīṭhe rathikādisu¹⁹ passeu c' eva 25
thalesu ca mahantāni sarirāni māpetvā mahante phane katvā kammāraggagari
viya dhamamānā susū²⁰ 'ti saddaṃ karontā olāmbatha c' eva nipajjatha ca, attānaṃ
paṇa tarupadārakānaṃ jarājīṇṇānaṃ gabbhinittīnaṃ Samuddajāya cā 'ti
imesaṃ catunnaṃ mā dassayittha, aham pi sabbasetena²¹ mahantena sarirena
gantvā sumahantaṃ Kāśīpuraṃ sattakkhattuṃ bhogehi parikkhipissaṃ, mahan- 30
tena ca naṃ phaṇa chādetvā ekandhakāraṃ katvā Kāsīnaṃ bhayaṃ jānento
susū²² 'ti saddaṃ muñcissāmīti.

Nāgā tathā akaṃsu.

¹ so all three MSS. ² C^k siyam. ³ C^k pavajjen-. ⁴ B^d kiṃ. ⁵ B^d adds
so. ⁶ C^k sabbe-. ⁷ C^k nivesanto. ⁸ C^k sabbe-

Tam atthañ pakāsento Satthā āha:

10. Tassa tañ vacanañ sutvā uragā nekavañṇino
Bārānasiñ pavajjimsu¹ na caekañci² vihetṭhayum. 756.
11. Nivesanesu sobbhesu rathiyā caccaresu ca
5 rukkhaggesu ca lambimsu vitatā toraṇesu ca. 757.
12. Te su³ disvāna lambante puthu kandimsu nāriyo
nāge soṇḍikate disvā passasante mubum mubum. 758.
13. Bārānasi⁴ pavyadhita⁵ āturā samapajjatha,
bāhā paggayha pakkandum: dhītarañ dehi rājino ti. 759.
10. Ta nekavannino ti nilādivasena anekavannā, evarūpāni hi⁶ rūpāni te
māpayimsu, pavajjimsu¹ 'ti addharattasamaye pavisimsu, lambimsu² 'ti
Dh-ena vuttaniyāmeti' eva sabbe tesu tesu thānesu manussānañ sañcārañ
pacchinditvā olambimsu, dūtā hutvā agatā pana cattāro n-māṇavā rañño saya-
nassa cattāro pāde parikkhipitvā uparīsise mahante phane katvā tuṇḍehi sīsaiñ
15 paharitvā dāthā vivaritvā passasanta atthañsu, Dh-o pi attahā vuttaniyāmeti⁷
eva nagarañ pañicchādesi, pabujjhamānā purisā yato hatthañ vā pādāñ vā
pasārenti ta. ta. sappe chupitvā sappo sappo ti viravimsu⁸, puthu kan-
dīmsu⁹ 'ti yesu gehesu dīpā jalanti tesu itthiyo pabuddhā gopānasiyo oloketvā
olambante nāge disvā bahu ekappahārena kandimsu, evañ sakalanagarañ eka-
20 rāvañ abosi, soṇḍikate ti kataphane, pakkandum ti vibhātāya rattiyā nā-
gānañ assāsavātena sakalanagare ca rājanīvesane ca uppāṭiyamāne viya bhītā
manussā nāgarāje¹⁰ kissa no vihetṭhetā 'ti vatvā tumhākañ rājā dhītarañ dassā-
mīti Dh-assa dūtāñ peṇetvā puna tassa dūtehi āgantvā dehīti vutto¹¹ ambhākañ
rājānañ akkosi paribhāsī sace ambhākañ rañño dhītarañ na¹² dassati¹³ sakala-
25 nagarassa jīvitañ n' atthīti vutte tena hi no sāmi okāsañ deṭṭha mayañ gantvā
rājānañ yācissāmā 'ti yācanta okāsañ labbitvā rājadvārañ gantvā mahanta
ravena pakkandum, bhariyāpi 'ssa attano attano gabbhesu nīpannakā ca dhī-
tarañ Dh-rañño dehīti ekappahāren' eva kandimsu, te pi nañ cattāro n-māna-
vakā dehi dehīti tuṇḍena sise paharanta atthañsu.
30. So nīpannako va nagaravāsikānañ ca attano ca bhariyānañ
paridevañ sutvā catūhi ca n-māṇavehi tajjitattā maraṇa-
bhayabhīto „mama dhītarañ Samuddajañ Dh-assa dammīti“
tikkhattum kathesi, tañ sutvā sabbe pi n-rājāno gāvutamattam
paṭikkamitvā devanagarañ viya ekañ nagarañ māpetvā ta.
35 thitā „dhītarañ kira pesetū“ ti paṇṇākārañ pahīṇimsu. Rājā

¹ so all three MSS. ² Bā kiñci. ³ Bā ca. ⁴ Cks -siñ, Bā -ai. ⁵ so Cks for pavyathitā? Bā pabyadhita. ⁶ Bds ahi. ⁷ Bā -vanti. ⁸ Bā -jā. ⁹ Bā -e. ¹⁰ Cks omīti na ¹¹ Cks add muñcemanadassati.

tehi ābhatapaṇṇākāraṃ gahetvā „tumhe gacchatha, ahaṃ dhī-
 taraṃ amaccānaṃ hatthe pahīṇissāmi¹“ te uyyojetvā dhīta-
 raṃ pakkoṣāpetvā uparipāsādaṃ āropetvā sihapañjaraṃ viva-
 ritvā „amma passas' etaṃ² alaṃkatanagaraṃ, tvaṃ kira
 ettha ekassa rañño aggamaheṣi bhavissasi, na dūre nagaraṃ, 5
 ukkaṇṭhitakāle yeva āgantūṃ³ sakkā, ettha te gantabban“ ti
 saññāpetvā sīsaṃ nahāpetvā sabbālaṃkārehi alaṃkaritvā channa-
 yogge nisīdāpetvā maccānaṃ hatthe datvā pesesi. N-rājāno
 paccuggamaṇaṃ katvā mahāsakkāraṃ karīṃsu. Amaccā na-
 garaṃ pavisitvā taṃ tassa datvā bahūṃ dhanāṃ ādāya nī- 10
 vattiṃsu. Rājadhītarāṃ pāsādaṃ āropetvā alaṃkatadibba-
 sayane nipajjāpesuṃ, taṃ khaṇaṃ ūeva taṃ māṇavikā khujja-
 kādivesaṃ⁴ gahetvā manussapariṇāyāyo viya parivārayiṃsu.
 Sā dibbasayane nipannamattā va dibbaphassaṃ phusitvā nid-
 daṃ okkami. Dh-o taṃ gahetvā saddhiṃ n-parisāya tath' 15
 ev' antarahito n-bhavane yeva pātur ahoṣi. Rājadhīta pa-
 bujjhitvā alaṃkatadibbasayanaṃ ca aññe ca suvaṇṇamaṇimaya-
 pāsādādayo uyyānapokkharāṇiyo alaṃkatadevanagaraṃ viya
 n-bhavanaṃ disvā khujjādikā paricārīkāyo pucchi: „idaṃ na-
 garaṃ ativiya alaṃkataṃ, na amhākaṃ nagaraṃ viya, kass' 20
 etaṃ“ ti. „Sāṃkassu santakan te devīti, na appapuññā
 evarūpaṃ sampattiṃ labhanti, mahāpuññatāya te ayaṃ laddhā“
 ti. Dh-o pi pañcayojanasatike n-bhavane bheriṃ carāpesi: „yo
 Samuddajāya sappavaṇṇaṃ dasseti tassa rājāṇā⁵ bhavissatīti“,
 tasmā eko pi tassā sappavaṇṇaṃ dassetuṃ samattho nāma 25
 nāhoṣi. Sā manussalokasaññāya eva ta. tena saddhiṃ sammo-
 damānā piyasaṃvāsaṃ vasi. Nagarākhandaṃ niṭṭhitaṃ.

Sā aparabhāge Dh-aṃ paṭicca gabbhaṃ paṭilabhitvā puttaṃ
 vijāyi, tassa piyadassanattā Sudassano ti nāmaṃ karīṃsu.
 Puna aparaṃ puttaṃ vijāyi, tassa Datto ti nāmaṃ karīṃsu, so

¹ Ck parinissāmi. ² Bā passetaṃ. ³ Bā idhāg-. ⁴ Bā khujjavāṇanākādi-.

⁵ Ck rājāno, Bā rājadaṇḍo.

so pana Bo-. Pun' ekam puttaṃ vijāyi, tassa Subhago ti
 nāmaṃ karimsu. Aparam pi vijāyi, tassa Ariṭṭho ti nāmaṃ
 karimsu. Iti sā cattāro putte *vijāyitvāpi nāgalbhavapabhāvaṃ
 na vijānāti. Ath' ekadivasaṃ Ariṭṭhassa ācikkhimsu: „tava
 5 mātā mānusi na nāginīti“. Ariṭṭho „vīmaṃsissāmi na“ ti
 ekadivasaṃ thanaṃ pivanto va sappasarīraṃ māpetvā nañ-
 guṭṭhena mātu piṭṭhipāde ghaṭṭesi, sā tassa sappasarīraṃ disvā
 bhītatasi tā mahāravaṃ ravitvā taṃ bhūmiyaṃ khipitvā nakhena
 tassa akkhiṃ bhīdi, tato lohitaṃ pagghari. Rājā tassā sad-
 10 daṃ sutvā „kiss' esā viravatīti“ pucchitvā Ariṭṭhena katakiri-
 yaṃ¹ ti sutvā „gaṇhatha naṃ dāsaṃ, gahe tvā jīvita kkhayaṃ
 pāpethā“² 'ti tājento āgañchi'. Rājadhītā tassa kujjhaṇa-
 bhāvaṃ nātva puttasiṇhena „deva puttassa me akkhi bhin-
 naṃ, khamaṭh' etassā“³ 'ti. Rājā etāya evaṃ vadantiyā „kim
 15 sakkā kātu“⁴ ti khami. Taṃ divasaṃ „idaṃ n-bhavanaṃ“ ti
 aññāsi, tato paṭṭhāya ca Ariṭṭho Kāṇāriṭṭho nāma jāto. Cat-
 tāro pi puttā viññutaṃ pāpuṃimsu. Atha nesaṃ pitā yojana-
 satikaṃ yojanasatikaṃ katvā r. adāsi, mahanto yaso ahosi,
 soḷasa soḷasa n-kāññāsahassāni parivārayimsu. Pitu ekayo-
 20 janasatikam eva r. ahosi, tayo puttā māse māse mātāpitāro
 passitum āgacchanti. Bo. pana anvaddhamāsenā āgacchati,
 n-bhavane samuṭṭhitaṃ pañhaṃ Bo. va katheti, pitarā saddhiṃ
 Virukkhamaḥārājassāpi upaṭṭhānaṃ gacchati, tassa santike sa-
 muṭṭhitaṃ pañhaṃ pi so va kathesi. Ath' ekadivasaṃ Vi-
 25 rukke⁵ n-parisāya saddhiṃ Tidasapuraṃ gantvā Sakkaṃ pari-
 vāretvā nisinne⁶ devānaṃ antare pañho⁵ samuṭṭhāsi, taṃ koci
 kathetum nāsakkhi, pallaṃkavaragato pana hutvā M. va ka-
 thesi, atha naṃ devarājā dibbagandhapupphehi pūjetvā „Datta
 tvaṃ paṭhavisamānāya vipulāya paññāya samannāgato ito
 30 paṭṭhāya Bhūridatto hohīti“⁶ Bhūridatto ti'ssa nāmaṃ akāsi.

¹ Ck² add² disvā. ² so Ck²; B² āgacchi. ³ B² o. ⁴ B² nisinnaṃ. ⁵
 Ck² aṇi. ⁶ B² hotūti, B² hotiti.

So tato paṭṭhāya Sakkassa upaṭṭhānam gacchanto alamkata-
 Vejayantapāsādam devaccharāhi parikiṇṇam¹ atimanoharam
 Sakkasampattiṃ ca disvā devāloke piham² katvā „kiṃ iminā
 maṇḍūkabhakkhena attabhāvena, n-bhavanam gantvā uposatha-
 vāsam vasitvā imasmim devaloke uppattikāraṇam karissāmīti“³ 5
 cintetvā n-bhavanam gantvā mātāpitaro āpucchi: „amma tāta
 aham uposathakammaṃ karissāmīti“. „Sādhū tāta karohi,
 karonto pana bahi agantvā imasmim yeva n-bhavane eḥasmim
 suññavimāne karohi, bahigatānam pana nāgānam mahantaṃ
 bhayan“ ti. So „sādhū“ 'ti paṭisunivā tatth' eva suññavimāne 10
 āramuyyānesu uposathavāsam vasati, atha naṃ nānāturiya-
 hatthā n-kaññā parivārenti, so „na mayham idha vasantassa
 uposathakammaṃ⁴ matthakam⁵ pāpuṇissati, manussapatham
 gantvā uposathakammaṃ karissāmīti“ cintetvā nivāraṇabha-
 yena mātāpitunnam anārocetvā attano bhariyāyo āmantetvā 15
 „bhadde, aham manussalokaṃ gantvā Yamunātīre mahani-
 grodharukkho atthi, tassa avidūre vammikamatthake bhoge
 ābhūñjitvā⁶ caturaṅgasamannāgataṃ uposatham adhiṭṭhāya ni-
 pajjitvā u-kammaṃ karissāmi, mayā sabbarattim nipajjitvā
 u-kamme kate aruṇuggamanavelāyam eva tumhesu⁷ dasa dasa 20
 janiyo⁸ vārena vārena turiyahatthā mama santikaṃ āgantvā
 maṃ gandhehi pupphehi ca pūjetvā gāyitvā naccitvā maṃ
 ādāya n-bhavanam eva āgacchantū“⁹ 'ti vatvā ta. gantvā vam-
 mikamatthake bhoge ābhūñjitvā¹⁰ „yo mama kammaṃ vā na-
 hāruṃ vā atthim vā ruhiraṃ vā icchati so haratū“¹¹ 'ti catu- 25
 raṅgasamannāgataṃ uposatham adhiṭṭhāya naṅgalasissamattam
 eva sarīraṃ māpetvā nipanno u-kammam akāsi, aruṇe utṭha-
 hante yeva n-māṇavikā gantvā yathānusiṭṭhaṃ paṭipajjitvā
 n-bhavanam ānenti, tassa iminā niyāmen' eva u-kammaṃ

¹ Ck^o -rāṇi, omiṭṭiṇṇaṃ parikiṇṇam. ² Bds^o piyam. ³ Bds^o -assa. ⁴ Bds^o Ck^o
 matthakam. ⁵ Bds^o bhogehi ābhūñjitvā. ⁶ Bds^o tumhe. ⁷ Ck^o niyo, Bds^o itthiyo
 ādāya. ⁸ Bds^o gacchantū. ⁹ Bds^o āharatū.

karontassa dīgho addhā vitivatto¹. Uposathakhaṇḍaṇḍān
nitthitaṃ².

Tadā eko Bārāpasiddhāragāmaśāsi-brāhmaṇo³ Somadatta-
tena nāma puttana saddhiṃ, araṇṇaṃ gantvā sūlayantapāsa-
5 vāgura oḍdetvā mige vadhitvā maṃsaṃ kācena haritvā vikki-
ṇanto jīvikaṃ kappeti. So ekadivasaṃ antamaso godhapotaka-
mattam pi alabhitvā „tāta Somadatta, sace tucchahatthā ga-
missāma mātā te kujjhissati, yaṃ kiñci gahetvā va gamissāma“
'ti Bo-assa nipannavammikaṭṭhānābhimukho gantvā pāṇiyaṃ
10 pātum Yamunaṃ otarantānaṃ migānaṃ padavalaṇṇaṃ disvā
„tāta migamaggo paññāyati, tvaṃ paṭikkamitvā, eṭṭha, ahaṃ
pāṇiyatthāya āgataṃ migam vijjhissāmi“ dhanuṃ ādāya mige
olokento ekasmiṃ rukkhamaṇe aṭṭhāsi. Ath' eko migo sā-
yaṇhasamaye pāṇiyaṃ pātum āgato, so taṃ vijjhi, nūno ta.
15 apatitvā saravegena tajjito lohitena paggharantena palāyi,
pitāputtā naṃ anubandhitvā patitaṭṭhāne maṃsaṃ gahetvā
araṇṇā nikkhamantā suriyatthagamanavelāyaṃ taṃ nigrodhaṃ
patvā „idāni akālo, na sakkā gantuṃ, idh' eva vasissāma“ 'ti
maṃsaṃ ekamante ṭhapetvā rukkhaṃ āruyha viṭapantare ni-
20 pajjimsu, brāhmaṇo paccūsasamaye pabujjhितvā migasaddasa-
vanāya sotaṃ odahi, tasmiṃ khaṇe nāgamāṇavikāyāp āgantvā
Bo-assa pupphāsanaṃ paññāpesuṃ, so ahisarīraṃ antara-
dhāpetvā sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ dibbasarīraṃ māpetvā
Sakkalīhāya pupphāsane nisīdi, n-māṇavikāpi naṃ gandha-
25 mālādīhi pūjetvā dibbaturiyaṃ vādetvā naccagītaṃ paṭṭhapesuṃ,
brāhmaṇo taṃ saddam sutvā „ko nu kho esa, jānissāmi naṃ,
ti „ambho puttā“ 'ti vatvāpi puttaṃ pabodhetuṃ asakkonto
„sayatu esa, kilanto bhavissati, ahaṃ eva gamissāmi“ rukkhā
oruyha tassa santikaṃ agamāsi, n-māṇavikā naṃ disvā saddhiṃ
30 turiyehi bhūmiyaṃ nimujjitvā n-bhavanam eva gatā. Bo. ekako

¹ Ck viati, Cc viati, Bā vitivatto. ² upo - - taṃ wanting in Ck. ³ Bā - nesāda-brāhmaṇo.

va ahoṣi. Brāhmaṇo tassa santike t̥atvā pucchanto gātha-
dvayaṃ abhāsi:

14. Puppābhīhārassa vanassā majjhe
ko lohitakkho vihatantaraṇṇso,
kā kambukāyūradharā suvatthā
tiṭṭhanti nariyo dasa vandamānā. 760.

5

15. Ko tvam brahābāhu vanassa majjhe
virocasi ghaṭasitto va aggi,
mahesakkho' aññatara si yakkho,
udāhu nāgo si mahānubhāvo ti. 761.

10

Ta. pupph--ti Bo-assa pūjatthāyābhatena dībbapuppābhīhārena sa-
mannāgatassa, ko ti ko nāma tvam, loh--ti rattakkho, vih--ti puthula-
antaramiso, kā kambu--ti suvaṇṇālamkāradharā, brahābāhū 'ti mahābāhu.

Tam sutvā M. „sace pi 'Sakkādīsu annatara aham as-
miti' vakkhāmi saddahissat' evāyaṃ brāhmaṇo, ajja pana mayā 15
saccam eva kathetum vaṭṭatīti“ cintetvā attano nāgarājabhāvaṃ
kathento āha:

16. Nāgo 'ham asmi' iddhiṃ tejasī¹ duratikkamo
ḍaseyyaṃ tejasā kuddho phītaṃ janapadam api. 762.
17. Samuddajā hi me mātā, Dhataratṭho ca me pitā,
Sudassanakaniṭṭho 'smi, Bhūridatto ti maṃ vidū ti. 763.

20

Ta. tejasīti visatejasa tejavā, duratikkamo ti aññena atikkamitum
asakkuneyyo, ḍaseyyan ti sac' āham kuddho phītaṃ janapadam pi ḍaseyyaṃ
pathaviyaṃ mama dāthāya patitamattāya saddhiṃ pathaviyā mama tejasā sabbo
janapado bhasmaṃ bhaveyyā 'ti² vadati, Sudassana--ti aham mama bhātu 25
Sudassanassa kaniṭṭho, vidū ti evaṃ maṃ pañcayojanakassatike nāgabhave
jananti.

Idaṇ ca pana vatvā M. cinteṣi: „ayaṃ brāhmaṇo caṇḍo
pharuso³ ahigunḍikassa⁴ ārocetvā⁵ u-kamassa me antarāyaṃ
pi kareyya, yaṃ nūnāhaṃ imaṃ n-bhavanam netvā mahantaṃ 30
yasaṃ datvā u-kammaṃ addhaniyaṃ kareyyan“ ti, atha naṃ

¹ Ck -kkhā, Cs Bđ -kho. ² Ck Bđ asmiṃ. ³ so all three MSS. fo. tejjasī?

⁴ Ck -yyasīti, Cs -yyasīti. ⁵ Bds add sace. ⁶ Bđ ahiku-. ⁷ Bđ āroceyya.

āha: „brāhmaṇa mahantaṇ te yasaṃ dassāmi, ramaṇīyaṃ
n-bhavanaṃ ehi, ta. gacchāmā“¹ ti. „Sāmi, putto me atthi,
tasimīṃ āgacchaṇte gamissāmi“². Atha taṃ Bo. „gaccha
brāhmaṇa, ānehi naṇ“ ti vatvā attano āvāsaṃ ācikkhanto ā:

5 18. Yaṃ gambhīraṃ sadāvaṭṭaṃ rahadaṃ bhesmaṃ avekkhasi
esa divyo mamāvāso anekasataporiso. 764.

19. Mayūraakoṇcābhirudaṃ nīlodaṃ vanamajjhato

Yamunaṃ pavisa mābhīto khemaṃ vattavataṃ sivaṇ ti. 765.

Ta. sadāvattan ti sadāvattanaāvaṭṭaṃ, bhesmaṇ ti bhayānakaṃ,
10 avekkhasīti ti yaṃ etaṃ evarūpaṃ rahadaṃ passasi, mayūra--ti ubhosu
tīresu vanaghatāya vasantehi mayūrehi ca koṇcehi ca abhirudaṃ upagītaṃ,
nīlodaṇ ti nīlasallāṇaṃ, vanamajjhato ti vanamajjhena sandati, pavisa--ti
evarūpaṃ Yamunaṃ abhīto hutvā pavisa, vattavataṇ ti vattasampannānaṃ¹
ācāravantānaṃ vasanabhūmiṃ pavisa, gaccha brāhmaṇa puttaṃ ānehīti.

15 Brāhmaṇo gantvā puttassa taṃ atthaṃ ārocetvā taṃ
ānesi. M. te ubho pi ādāya Yamunāya tiraṃ gantvā tīre
ṭhito āha:

20. Tattha patto sānucaro saba puttena brāhmaṇa

pūjito mayhaṃ kāmehi sukhaṃ brāhmaṇa vacchasīti. 766.

20 Ta. patto ti taṃ ambhakaṃ bhavanaṃ patto hutvā, mayhaṇ ti mama
santakehi² kāmehi pūjito, vacchasīti ta. n-bhavane sukhaṃ vasissasi.

Evam vatvā M. ubho pi te pitāputte attano ānubhāvena
n-bhavanaṃ abhinesī, tesam ta. dibbo attabhāvo pātubhavi,
atha nesam M. dibbasampattiṃ datvā cattāri cattāri nāga-
25 kaññāsātāni adāsi, te mahāsampattiṃ anubhavimsu. Bo. pi
appamatto u-kammaṃ karoti, anvaddhaṃāsam mātāpitunnaṃ
upatṭhānaṃ gantvā dhammakathaṃ kathetvā tato ca brāhma-
ṇassa santikaṃ gantvā ārogyaṃ pucchitvā „yena te attho taṃ
vadeyyāsi, anukkaṇṭhamāno abhiraṃā“³ ti vatvā Somadattena
30 pi saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā attano nivesanaṃ gacchati,
brāhmaṇo saṃvāccharaṃ n-bhavane vasitvā, mandapuññatāya

¹ C¹ s - pannaṃ. ² C¹ s santi.

ukkaṇṭhi, manussalokaṃ gantukāmo ahosi, n-bhavanam assa Nirayo viya alaṃkatapāsādo bandhanāgāraṃ viya alaṃkatanāgakaṇṭhāyo yakkhiniyo viya upatṭhahimsu, so „aham tāva ukkaṇṭhito, Somadattassa pi cittaṃ jānissāmīti“ tassa santikaṃ gantvā āha: „kiṃ tāta na ukkaṇṭhasīti“. „Kasmā ukkaṇṭhissāmi, na ukkaṇṭhāma, tvaṃ pana ukkaṇṭhasi tāta“ 'ti. „Āma tāta“ 'ti. „Kiṃkāraṇā“ ti. „Tava mātu c' eva bhātubhaginīnaṃ ca adassanena, ehi tāta Somadatta, gacchānā“ 'ti. So „na gacchāmīti“ vatvā punappuna pitarā yāciyamāno sādhu 'ti sampatīcehi. Brāhmaṇo „puttassa tāva me mano laddho, sace panāhaṃ Bhūridattassa 'ukkaṇṭhito 'mhi' vakkhāmi atirekataram me yasaṃ dassati, evam me gamanaṃ na bhavissati, ekena upāyen' ev' assa sampattiṃ vaṇṇetvā 'tvaṃ evarūpaṃ sampattiṃ pahāya kiṃkāraṇā manussalokaṃ gantvā u-kammaṃ karosīti' pucchitvā 'saggaṭṭhāya' 'ti vutte 'tvaṃ tāva evarūpaṃ sampattiṃ pahāya saggaṭṭhāya u-kammaṃ karosī, kimaṅga pana mayaṃ ye paravadhena¹ jīvikaṃ kappema, aham pi manussalokaṃ gantvā nātake disvā pabbajitvā samaṇadhammaṃ karissāmīti' naṃ saṇṇāpessāmi, atha me so gamanaṃ anujānissatīti“ cintetvā ekadivasāṃ tenāgantvā² „kiṃ brāhmaṇa³ ukkaṇṭhasīti“ pucchito „tumhākaṃ santikā amhākaṃ na⁴ kiñci parihāyatīti“ kiñci gamanapaṭibaddham⁵ avatvā ādito tāva tassa sampattiṃ vaṇṇento āha.

21. Samā samantā⁶ parito bahūtatagarā mahī⁷

indagopakasañchannā sobhatī harituttamā. 767.

22. Rammāni vanācetyāni rammā haṃsūpakūjitā

opupphapadumā tiṭṭhanti pokkharaññā sunimmitā. 768.

23. Aṭṭhaṃsā sukatā thambhā sabbe veluriyāmayā,

sahassathambhā pāsādā pūrā kaṇṇāhi jotare. 769.

¹ Bā ye na paraḍānena vibhāvena ² Ck^o tens. ³ Ck^o add na. ⁴ Bā omits na. ⁵ Bā -bandham. ⁶ Bā -ta. ⁷ Ck^o bahuta -- mahī, Bā bahukātagarāmahi.

24. Vimānaṃ upapanno si dibbapuññehi attano
asambādhaṃ sivaṃ raṇimaṃ accantasukhasamhitaṃ. 770.

25. Maññe Sahassanettassa vimānaṃ nābhikaṃkhasi,
iddhi hi t' āyaṃ¹ vipulā² Šakkass' eva jutimato ti. 771.

5 Ta samāsamantā³ - ti parisamantato sabbadisābhāgesu āyaṃ tava n-bha-
vane mahi suvaṇṇarajatamanimuttāvālukaparikinnā samā ti samatalā⁴, bahute⁵
ti bahūtehi⁶ tagaragacchehi samannāgatā suvaṇṇaṇḍagopakehi sañchannā,
hari - ti haritavaṇṇadabbatīpasāñchannā sobhatīti a., vanacetyānti⁷ vana-
ghatā⁸, *o puppha - ti pupphitvā patitehi padumapattēhi sañchannā uḍḍa-
10 pitthā, sunimittā ti tava puññasampattiya suttūbu nimittā, aṭṭhamā⁹ ti
tava vacanāpāsādesu aṭṭhamā sukātā veluriyamayā thambhā, tena thambhā¹⁰ sa-
hassathambhā tava pāsādā nāgakaññāhi purā vijjotanti, upapā¹¹ s' itī¹² varūpe
vimāne nibbatto sīti a., sahasanettassa - ti Vejayantapāsādāṃ, iddhi
tāyaṃ⁷ vipulā ti yasmā āyaṃ vipulā iddhi tasmā tvaṃ tena u-kamma
15 Šakkassāpi vimānaṃ patthesi aññāṃ tato uttarim mahantaṃ thānaṃ patthesi
maññāmi.

Taṃ sutvā M. „mā h' evaṃ avoca brāhmaṇa, Šakkassa
yasaṃ paṭicca amhākaṃ yaso Sinerusantike sāsapo viya khā-
yati, mayaṃ tassa paricārake pi na agghāmā“ ti vatvā g. ā.:

20 26. Manasāpi na pattabbo ānubhāvo jutimato
paricārayamāṇuṇaṃ saindānaṃ⁸ vasavattinaṃ ti. 772.

T. a : brāhmaṇa Šakkassa yaso nāma ekaṃ dve tayo cattāro va divase⁹
ettako siyā ti¹⁰ manasā cittaṇa¹¹ pi na abhipattabbo, ye pi naṃ cattāro ma-
hārājāno parivārenti¹² tesam pi Šakkaṃ devarājānaṃ parivārayamāṇānaṃ Indam
25 nāyakaṃ katvā carantānaṃ saindānaṃ vasavattinaṃ catunnaṃ lokapālānaṃ
yasaṃ pi amhākaṃ tiracchānagatānaṃ yaso sojasiṃ kalaṃ nāggatīti,

Evaṃ ca pana vatvā „idaṃ te Sahassanettassa vimānaṃ“
ti vacanaṃ sutvā „ahaṃ taṃ anussariṃ, ahaṃ hi Vejayantaṃ
patthento u-kammaṃ karomīti“ tassa attāno patthanaṃ ācik-
30 khanto āha:

27. Taṃ vimānaṃ abhiññhāya amarānaṃ sukhenaṃ
uposathaṃ upavasanto semi vammikamuddhaṇṇīti. 773.

¹ Bā tyāyaṇ. ² Bā -ta. ³ Ck^s omitt ti samatalā. ⁴ so Ck^s; Bā bahukā tog-
garā. ⁵ Bā bahukehi. ⁶ Bā -ānī. ⁷ Ck^s tāsaṃ, Bā tyāyaṇ. ⁸ Bā omitt sa.
⁹ Ck^s -seṇa. ¹⁰ C^s si. ¹¹ Ck^s cittaṇa, Bā manasā cittaṇa. ¹² Bā -caranti.

6. Ta. abhiijjhāyā 'ti taṃ patthetvā, sukhe -- ti esitasukhānaṃ sukhe patitthitānaṃ.

Taṃ, sutvā brāhmaṇo 'idāni me okāso laddho' ti so-manassappatto gantūṃ āpucchanto gāthadvayam āha:

28. Ahañ ca migam esāno saputto pāvisiṃ vanaiṃ, 5
taṃ maṃ mataṃ vā jīvaṃ vā nābhivedenti nātakā. 774.

29. Āmantaye Bhūridattaṃ Kāsiputtaṃ yasassināṃ:
tayā vo samanūññātā api passemu nātake ti. 775.

Ta. nābhivedentīti na jānanti, kathento pi nesam n'atthi, āmantaye ti āmantayāmi, Kāsi - ti Kāsirājadhītāya puttāṃ. 10

Tato Bodhisatto āha:

30. Eso hi' vata me chando yaṃ va sesi mam' antike,
ña hi etādisā kāmā sulabbā honti mānuse. 776.

31. Sace tvaṃ icchase vatthūṃ mama kāmehi pūjito .
mayā tvaṃ samanūññāto sotthiṃ passāhi nātake ti 777. 15
gāthadvayaṃ vatvā cintesi: „ayaṃ maṃ nissāya sukkaṃ jī-vanto kassaci nācikkhissati, etassa sabbakāmadadaṃ maṃiṃ dassāmīti“; atha tassa taṃ dadanto āha:

32. Dhāray' imaṃ maṃiṃ divyaṃ pasuṃ² putte ca vindati
arogo sukhito hoti, gacch' evādāya brāhmaṇā 'ti. 778. 20

Ta. p. pasuṃ² -- ti imaṃ maṃiṃ dhārayamāno imassānubhāvena pasuṃ² ca putte ca aññāṃ ca yaṃ³ icchati taṃ sabbaṃ labhati.

Tato brāhmaṇo gātham āha:

33. Kusalaṃ paṇinandāmi Bhūridatta vaco tava,
pabbajissāmi jīṇṇo 'smi, na kāme abhipatthaye ti. 779. 25

T. a.: Bhūridatta tava vacanaṃ kusalaṃ anavaajjaṃ taṃ paṇinandāmi na paṭikkhipāmi, ahaṃ pana jīṇṇo tasmā pabbajissāmi na kāme patthāmi, kiṃ me maṇinā 'ti.

Bodhisatto āha:

34. Brahmācariyassa ce⁴ bhaṅgo⁵ hoti bhogehi kāriyaṃ, 30
avikampamāno eyyāsi bahuṃ dassāmi te dhanan ti. 780.

¹ Cks omit hi. ² Cks -u. ³ Cks yasam. ⁴ Cks ve. ⁵ Cks -ā.

Ta. bhaṅgo¹ ti brāhmaṇa brahmacariyavāso nāma dukkaro, anabhiṅga-
tassa brahmacariyabhaṅgo ce² hoti tadā gihībhūtaṣṣa bhogehi kārīyaṃ hoti,
evarūpe kāle tvaṃ nirāsaṃko hutvā maṃsa santikaṃ āgaccheyyāsi bahum te
dhanam dassāmiti.

5 Brāhmaṇo āha :

ss. Kusalaṃ paṭinandāmi Bhūridatta vaco tava,
puna pi āgamiṣāmi sace attho bhavissatīti. 781.

Ta. punapīti puna api³ ayam eva vā paṭho.

Ath' assa ta. avasitukāmatam ānītvā M. nāgamāṇavake
10 āmantetvā brāhmaṇam manussalokaṃ pāpesi.

Tam attham pakāsento Satthā āha :

ss. Idam vatvā Bhūridatto pesesi caturo jane :
ettha gacchatha uṭṭhetha khippam pāpetha brāhmaṇam. 782.

37. Tassa tam vacanam sutvā uṭṭhāya caturo janā
15 pesitā Bhūridattena khippam pāpesum brāhmaṇan ti. 783.

Ta. pāpesun ti Yamunato uttāretvā Bārāṇasimaggam pāpayimsu, pāpa-
yitvā ca pana tumhe gacchathā 'ti vatvā n-bhavanam eva paccāgamiṃsu.

Brāhmaṇo pi „tāta Somadatta imasmiṃ ṭhāne migam⁴
vijjhimha, imasmiṃ sūkaran“ ti puttassa ācikkhanto antarā-
20 magge pokkharaniṃ disvā „tāta So- nahāyāmā“ 'ti vatvā „sādhu
tāta“ 'ti vutte ubho pi dibbābharaṇāni dibbavatthāni, ca omuñ-
citvā bhaṇḍikaṃ katvā pokkharanītiṃ ṭhapetvā otaritvā nahā-
yimsu, tasmim khaṇe tāni pasādhanaṇi⁵ antaradhāyitvā n-bha-
vanam eva āgamiṃsu, paṭhamam nivatthakāsāvapilotikā va
25 nesam sarire paṭimuccimsu⁶, dhanusarasattiyo pi pākatikā va
ahesum, Somadatto „nāsit' amhā tāta tayā“ ti paridevi, atha
nam pitā „mā cintayi, migesu santesu⁷ araṇṇe mige vadhitvā
jīvikam kappessāmā“ 'ti assāsesi. Somadattamātā tesam āga-
manam sutvā paccuggantvā gharam netvā annapānena santap-
30 pesi, brāhmaṇo bhuñjitvā niddam okkami, itarā puttam pucchi :

¹ Cks -ā. ² Cks omit ce. ³ Cks puna pi. ⁴ Cks migā. ⁵ pa- wanting in Bd.

⁶ Ck -muñci, Cs -muci, Bd -muccisu. ⁷ Cks sati.

„tāta ettakaṃ kālāṃ kuhiṃ gat' atthā“ 'ti. „Amma Bhūri-
dattanāgarājena mahānāgabhavanāṃ nītā, tato ukkaṇṭhitvā
idāni āgata“ ti. „Kiñci vo ratānaṃ ābhatan“ ti. „Nābhataṃ
ammā“ 'ti. „Kiṃ tumbhakaṃ tena na kiñci dinnan“ ti. „Amma
Bh-ena me pitu sabbakāmadado maṇi dinno āsi, iminā pana 5
na gahito“ ti. „Kimkāraṇā“ ti. „Pabbajissati kira“ 'ti. Sā
„ettakaṃ kālāṃ dārake mama bhāraṃ karonto n-bhavane va-
sitvā idāni kira pabbajissatīti“ kuḍḍhitvā vihiḍḍhajanadaḍḍhiyā¹
piṭṭhiṃ pothenti „duṭṭha brāhmaṇa 'pabbajissāmi'“ kira ma-
niratanāṃ na gaṇhi, atha kasmā apabbajitvā idhāgato si, 10
nikkhama mama gharā siḥhan“ ti santajjesi. Atha naṃ
„bhaddhe mā kuḍḍhi, araṇṇe migesu santesu ahaṃ taṃ ca dārake
ca posissāmi“ vatvā punadivase puttana saddhiṃ araṇṇāṃ
gantvā purimaniyāmen' eva jīvikaṃ kappesi. Vanaṃ pape-
sanakhaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ². 15

Tadā dakkhiṇamahāsamuddassa disābhāge Himavante³ sim-
balivāsi eko garuḷo pakkhavātehi samudde udakaṃ viyūhitvā
n-bhavanāṃ otaritvā ekaṃ n-rājānaṃ sīse gaṇhi, — tadā hi
supaṇṇānaṃ nāge⁴ gabetuṃ ajānanakālo, Paṇḍarajātaka⁵ jā-
nīnu — so pana taṃ sīse gahetvāpi udake anottharante yeva 20
ukkhīpitvā olambantaṃ⁶ ādāya Himavantamatthakena pāyāsi,
tadā c' eko Kāsiraṭṭhavāsi-brāhmaṇo isipabbajjāṃ pabbajitvā
Himavantapadese paṇṇasālaṃ māpetvā paṭivasati, tassa caṃ-
kamanakoṭiyaṃ mahānigrodharukkho, so tassa mūle divāvihāraṃ
karoti, supaṇṇo nigrodhamatthakena nāgaṃ harati, nāgo olam- 25
bhanto mokkhatthāya naṅgutṭhena nigrodhaviṭṭapaṃ⁷ hi⁸ vethesi⁹,
supaṇṇo taṃ ajānanto va mahabbalatāya ākāse¹⁰ pakkhandi
yeva, nigrodharukkho nimmūlo¹¹ uppāṭito, supaṇṇo nāgaṃ sim-
balivanaṃ¹² netvā tuṇḍena paharitvā kucchiṃ¹³ phāletvā nāga-

¹ Ck vihiḍḍhāna-, Bā vihiḍḍhāna-. ² Cks -mi. ³ vana -⁶ wanting in Cks. ⁴
so Bā; Ckv -samudde disā, omitting bhāge himavante. ⁵ Ck paṇḍarajātakena,
Bā pacchā p-ke. ⁶ Cks -tā. ⁷ Cks -piṇ. ⁸ so Cks for pi? Bā omitt² hi. ⁹
Bā pavethesi. ¹⁰ Bā -ena. ¹¹ Bā samūlo ¹² Cks disāsim- ¹³ Ck aḍḍa va

medaṃ khāditvā sarīraṃ samuddakucchimhi chaḍḍesi, nigro-
dharukkho patanto mahantasaddaṃ akāsi, supaṇṇo „kissa saddo
eso“ ti adho olokeno ni-rukkhaṃ disvā „kuto esa enayā up-
pāṭito“ ti cintetvā „tāpasassa caṃkamanakoṭiyaṃ nigrodho
5 eso“ ti tatvato¹ űatvā „ayaṃ tassa bahūpakāro, akusalaṃ nu
kho me pasutaṃ udāhu no“ ti „tam eva pucchitvā jānissāmi“²
mānavakavesena tassa santikaṃ agamāsi, tasmīṃ khane tāpaso
taṃ ṭhānaṃ samaṃ karoti, supaṇṇarājā tāpasam vanditvā eka-
mantaṃ nisinnā ajānanto viya „kissa ṭhānaṃ bhante idan“ ti
10 pucchi. „Eko supaṇṇo gocaratthāya³ nāgaṃ haranto nāgena
mokkhatthāya nigrodhavīṭapiyā⁴ naṇḍuṭṭhena veṭhitāya attano
mahabbalatāya pakkhanditvā gato⁵, ath⁶ ettha rukkho uppāṭito.
idaṃ tassa uppāṭitaṭṭhānaṃ“ ti. „Kiṃ pana bhante tassa su-
panṇasā akusalaṃ hotīti“⁷. „Sace⁸ na jānāti acetanakaṃ⁹ nāma,
15 akusalaṃ na hotīti“¹⁰. „Nāgassa pana kiṃ bhante“ ti. „So imaṃ
nāsetuṃ na ganhi, tasmā tassāpi na hoti yevā“¹¹ ti. Supaṇṇo tāpa-
sassa tussitvā „bhante ahaṃ so su-rājā. tumhākaṃ hi pañhaveyya-
karanena tuṭṭho. tumhe araṇṇe yeva vasatha, ahaṃ c' ekaṃ
Ālambāyanamantaṃ¹² jānāmi, anaggho manto, taṃ ahaṃ tum-
20 hākaṃ ācāriyabhāgaṃ katvā dammi, patigaṇhatha naṃ“ ti.
„Alaṃ mayhaṃ mantena, gacchatha tumhe“ ti. So taṃ pu-
nappuna yācitvā sampaticchāpetvā mantaṃ datvā ca osadhāni
ācikkhitvā pakkāmi. Tasmīṃ kāle Bārāṇasiyaṃ eko dalidda-
brāhmaṇo bahuṃ iṇaṃ gahetvā iṇāyikehi codiyamāno „kiṃ
25 me idhavāseṇa, araṇṇaṃ pavisitvā mataṃ seyyo“ ti nikkha-
mitvā anupubbena taṃ assamapadaṃ pāvisitvā tāpasam vatta-
sampadāya ārādhesi, tāpaso „ayaṃ brāhmaṇo mayhaṃ ativiya
upakārako, su-rājena dinnam dibbamantaṃ assa dassāmi“¹³
cintetvā „brāhmaṇa ahaṃ Ālambāyanamantaṃ¹⁴ jānāmi, tan te
30 dammi, gaṇha naṃ“ ti vatvā „alaṃ bhante na mayhaṃ

¹ B^d sathato. ² B^d bhajanatthāya. ³ B^d -piyaṃ. ⁴ C^k tato. ⁵ B^d addo so.

⁶ B^d -pakammaṃ. ⁷ B^d ālampāyana-. ⁸ C^k ālambana-. ⁹ C^k ālambayana-, C^o

ālambayana-, B^d ahaṃ anālamāyena

manten' attho¹“ ti rutte pi punappuna nibandhitvā¹ sampaticchā-
 petvā adāsi yeva, tassa ca mantassa anucchavikāni osadhāni
 c' eva mantupacāraṇ ca sabbaṃ kathesi, brāhmaṇo „laddho
 me jīvitupāyo“ ti katipāhaṃ vasitvā „vātābādho me bhante
 bādhatīti“ apadesakaṃ katvā tāpasena vissajjito taṃ vanditvā⁵
 khamāpetvā araṇṇā nikkhamitvā anupubbena Yamunātīraṃ
 patvā taṃ mantaṃ sajjhāyanto mahāmaggena gacchati, tasmīn
 kāle saḥassamattā Bhūridattassa paricārikā n-māṇavikā² taṃ
 sabbakāmadadaṃ maṇiratanāṃ ādāya n-bhavaṇā nikkhamitvā
 Ya-tīre vālukaṛāsimaṭṭhake ṭhapetvā tass' obhāsena sabbarattīṃ¹⁰
 udakiḷaṃ kīlitvā aruṇuggamane sabbālaṃkārena attānaṃ alaṃ-
 karitvā maṇiratanāṃ parivāretvā sirīṃ pavesayamānā nīsi-
 diṃsu, brāhmaṇo pi mantaṃ sajjhāyanto taṃ ṭhānaṃ pāpuṇi,
 tā mantasaddaṃ sutvā va „iminā supaṇṇena bhavitaḷḷaṇ“ ti
 bhayatajjitā maṇiratanāṃ agahetvā³ va paṭhaviyaṃ nimujjitvā¹⁵
 n-bhavaṇaṃ agamaṃsu³, brāhmaṇo maṇiratanāṃ disvā „idān' eva
 me manto samiddho“ ti tuṭṭhamānaso maṇiratanāṃ ādāya pāyāsi.
 tasmīn khāṇe so nesādabr. Somadattena saddhiṃ migavadhāya
 araṇṇaṃ pavisanto tassa hatthe taṃ maṇiratanāṃ disvā puttāṃ
 āha: „nanu esa so ambhākaṃ Bh-ena diṇṇamaṇīti“. „Āma tāta²⁰
 eso so“ ti. „Tena hi 'ssa aguṇaṃ kathetvā imaṃ brāhmaṇaṃ
 vañcetvā gaṇhāṃ etaṃ maṇiratanāṃ“ ti. „Tāta tvaṃ pubbe
 Bh-ena diyyamānaṃ na gaṇhi, idāni paṇ' esa br. taṃ űeva
 vañcessati, tuṇhī hohīti“. Br. „hotu tāta, passissasi etassa
 vā mama vā vañcanabhāvaṃ“ ti Ālambāyanena⁵ saddhiṃ²⁵
 sallapanto āha:

38. Maṇiṃ paggayha maṇḡalyaṃ sādhuṇittāṃ maṇoramaṃ
 selaṃ vyañjanasampannaṃ ko imaṃ maṇiṃ ajjhagā ti. 784

Ta. maṇḡalyaṃ ti maṇḡalasammataṃ sabbakāmadadaṃ, ko imaṃ ti
 kuhiṃ imaṃ maṇiṃ adhigato si.

30

¹ Bā nippletvā. ² Ck agga-. ³ Ck āg-. ⁴ Ck vacana-. ⁵ C ālambāyanena-
 tona, Bā ālambāyanena.

Tato Ālambāyano¹ gātham āha:

39. Lohitakkhasahassāhi samantā parivāritāṃ
ajjakālaṃ padam² gacchāṃ vjjhagāhaṃ maṇiṃ imaṃ ti. 785.

T. a.: ahaṃ ajjakālaṃ pāto va pēdam² mahāmaggaṃ gacchanto rattakkhi-
5 kāhi sahasamattāhi n-mānavikāhi samantā parivāritāṃ imaṃ maṇiṃ ajjhagā,
maṇiṃ di-vā hi sabba tā bhayatajjitā imam pahāya palātā ti.

Nesādaputto tam vañcetukāmo maṇiratanassa agunaṃ
pakāsehto attanā ganhitukāmo tisso gāthā āha:

10. Sūpacinṇo ayaṃ selo accito mahito³ sadā
10 sudhārito sunikkhitto sabbattham abhisādhaye. 786.
11. Upacāravipannassa nikkhepe dhāraṇāya vā
ayaṃ⁴ selo vināsāya paricinno ayoniso. 787.
12. Na imaṃ akusalo⁵ divyaṃ maṇiṃ dhāretum āraho,
paṭipajja satan nikkhaṃ deh⁶ imaṃ ratanaṃ maman ti. 788.

15 Ta. sabbatthan ti yo imam selam sutthu upacatitum accituṃ attano
jīvitam viya māyēyitum sutthu dhāretum sutthu ca nikkhipitum jānati tass'
eva supacinnō accito mahito⁴ sudhārito sunikkhitto va sabbam attam⁵ sādhefū
3., vipannassā 'ti yo pana upacaravipanno hoti tass' eso anupāyena pari-
cinno vināsāṃ eva vatafīti vadati, dhāretum āraho ti dhāretum āraho. paṭi-
10 pajja - ti amhākam gehe bahu maṇi mayam etam gahetum jānāma aham te
nikkhasatam dassamī tam paṭipajja deh⁶ imaṃ ratanaṃ maman ti, tassa pi gehe
eko pi suvaṇṇanikkho n' atthi, so pana tassa maṇino sabbakāmadadabbāvaṃ
jānāti ten' assa etad aho si: aham sasisāṃ nahātvā⁷ maṇim udakeṇa parippho-
sitvā nikkhasatam me dehīti vakkhāmi atha me dassati⁸ tam ahaṃ etassa
25 dassāmīti tasmā sūro hutva evam āha.

Tato Ālambāyano⁹ gātham āha:

13. Na vā⁹ m' āyaṃ maṇi keyyo gohi vā ratanena vā,
selo vyañjanasampanno, n' eva keyyo maṇi maman ti. 789.

30 Ta. na va⁹ māyaṃ ti ayaṃ maṇi mama santikā¹⁰ kenaci vikinitabbo
nāma na hoti n' eva keyyo ti, ayaṃ mama maṇi lakkaṇasampanno tasmā n'
eva keyyo kenaci vatthunā vikkitabbo nāma na hotīti.

¹ Ck al-, Bđ alambāyano ² Bđ patham. ³ Bđ ajjito mahito ⁴ Cks alani. ⁵
Bđ nayimam kusalam, read: nēman. ⁶ Bđ ajjito mānito. ⁷ so Cks; Bđ
nhatva ⁸ Bc al-. ⁹ Bđ va ¹⁰ Bđ santako.

• Brāhmaṇo āha:

44. No ce tayā maṇi keyyo gohi vā ratanena vā,
atha kena maṇi keyyo, taṃ me akkhāhi pucchito ti. 790.

Ālambāyano¹ āha:

45. Yo me saṃse mahānāgaṃ tejasīṃ duratikkamaṃ
tassa dajjāṃ imaṃ selaṃ jalanta-r-iva tejasā ti. 791.

Ta jalantariva tejasā ti pabbhāya jalantaṃ viya.

Brāhmaṇo āha:

46. Ko nu brāhmaṇavaṇṇena supaṇṇo patataṃ varo
nāgaṃ jigimsaṃ anvesi² anvesaṃ bhakkhaṃ attano ti. 792. 10

Ta ko nū 'u idam nesādabrahmaṇo attano bhakkhaṃ anvesantena
garulen' etena bhavitabbaṃ ti cintetvā evam āha.

Ālambāyano āha:

47. Nāhaṃ dijjādhipo homi, na diṭṭho garuḷo mayā,
āsivisena vitto ti³ vejjo⁴ maṃ brāhmaṇaṃ vidū ti. 793. 15

Ta maṃ vidū ti maṃ esa āsivisavittako⁵ Āl-o nāma vejjo ti jñanti.

Brāhmaṇo āha:

48. Kin nu tuyhaṃ balaṃ atthi, kiṃ sippaṃ vijjate tava,
kismiṃ⁶ vā tvaṃ paratthaddho uragaṃ nāpacāyasīti⁷. 794.

Ta kismiṃ - - ti tvaṃ kismiṃ vā upatthaddho hutvā kiṃ nissayaṃ 20
katvā uragaṃ āsivisaṃ nāpacāyasi⁷ jetthaṃ akatvā avajānāsīti tam pucchati.

So attano balaṃ dīpento āha:

49. Araññakassa isino cirarattatapassino
supaṇṇo Kosiyass' akkhā visavijjāṃ anuttaraṃ. 795.
50. Taṃ bhāvitatt' aññataraṃ sammantaṃ pabbatantare 25
sakkaccaṃ taṃ upatṭhāsi rattindivam atandito. 796.
51. So tadā paricimṇo me vatavā brahmacariyavā
dibbaṃ pātukaṃ mantāṃ kāmasā bhagavā mamaṃ. 797.

¹ Bā al-. ² Cks -ti. ³ Bā vitto smiṃ, Cks eitto ti. ⁴ Cks vejja, Bā vajjo.
⁵ Cks -cittako. ⁶ Bā kismi ⁷ Bā napaṇṇas-.

59. -āhaṃ mante paratthaddho, nāhaṃ bhāyāmi bhoginaṃ,
ācariyo visaghātānaṃ Ālambāno¹ ti maṃ vidū ti. 798.

Ta. Kosiyassakkhā ti Kosiyagottassa isino supaṇṇo ācikkhi, tena
akkhūtaṃ kāranaṃ pana sabbam vitthāgetvā kathetabbam, bhāvitattaññātaraṃ
5 ti bhāvitattānaṃ isinaṃ aññātaraṃ, sammantaṃ ti vasaṇṇaṃ, kāmasā ti
attano icchāya, mamaṃ ti taṃ mantaṃ mayhaṃ pakāsesi, tyāhaṃ -- ti ahaṃ
te mante upatthaddho nissito, bhoginaṃ ti nāgānaṃ, visa -- ti visaghāta-
kavejjānaṃ.

Taṃ sutvā nesādabrāhmaṇo cintesi: „ayaṃ Ālambāyano
10 yv-āssa² nāgaṃ dasseti tassa maniratanam deti, Bhūridattam
assa dassitvā maṇim gaṇhissāmīti“ tato puttana saddhim man-
tento gātham āha:

59. Gaṇhāmase maṇim tāta, Somadatta vijānahi,
mā daṇḍena siriṃ pattaṃ kāmasā pajahimhase³ ti. 799.

15 Ta. gaṇhāmase ti gaṇhāma, kāmasā ti attano ruciyā, daṇḍena paharītva
mā jahāma.

Somadatto āha:

59. Sakaṃ nivesanaṃ pattaṃ yo taṃ brāhmaṇa pūjayi
evaṃkalyāṇakārissa kiṃ mohā⁴ dūbhim icchāsi. 800.

20 59. Sace hi⁵ dhanakāmo si⁶ Bhūridatto padassati⁷,
tam eva gantvā yācassu bahum dassati te dhanam ti. 801.

Ta. pūjayitī dibbakāmehi pūjayittha⁸ dūbhimicchasi⁹ kin nu tvaṃ
evarūpassa mittassa mittadūbhikammam kātum icchasi tāta ti.

Brāhmaṇo āha:

25 59. Hatthagataṃ pattagataṃ nikkiṇṇaṃ khāditaṃ varaṃ,
mā no sandiṭṭhiko attho Somadatta upaccagā ti. 802.

Ta. hatthagataṃ ti tāta So. tvaṃ daharako lokapavattin na hi jānāsi
yaṃ hi hatthagataṃ vā hoti pātigataṃ¹⁰ vā purato vā nikkiṇṇaṃ tṭhapaṇaṃ tad
eva khāditaṃ varaṃ na dūre thitaṃ.

¹ Bā alampāyano ² Bā yo me ³ Bā vijahāmase. ⁴ Ck - am, C - a. ⁵ Bā
tvaṃ. ⁶ Bā - mesi, Ck - kāmehi. ⁷ Bā - dattaṃ padissasi. ⁸ Ck pūjayittha.
⁹ so Ck, Bā patta-.

Somadatto āha:

57. Paccati Niraye ghore mahissam avadīyati¹
mittadūbhī hitaccāgī jīvare cāpi sussare². 803.
58. Sace hi³ dhanakāmo si Bhūridatto padassati⁴,
maññe attakataṃ veraṃ naciraṃ vedayissasīti. 804. 5

Ta mahissamavadiyatīti⁵ tāta mittadūbhino jīvantass' eva paṭhavi⁶
bhijjitvā vivaraṃ deti, hitaccāgīti attano hitapariccāgī, jīvarecāpi sus-
sare ti jīvamāno va sussati manussapeto hoti, attakataṃ veraṃ ti attanā
kataṃ pāpaṃ, naciraṃ ti naciraṃ⁷ eva vedayissasīti maññāmi.

Brāhmaṇo āha:

59. Mahāyaññānaṃ yajitvāna evaṃ sujjhanti brāhmaṇā,
mahāyaññānaṃ yajissāma, evaṃ mokkhāma pāpakā ti. 805. 10

Ta sujjhantīti tāta Somadatta tvaṃ daharo kiñci na jānāsi brāhmaṇā
nāma yaṃ kiñci pāpaṃ katvā yaññena sujjhantīti dassento evaṃ āha.

Somadatto āha:

60. Handa dāni apāyāmi nāhaṃ ajja tayā saha
padam p' ekaṃ na gaccheyyaṃ evaṃkibbisakārīnā ti. 806. 15

Ta. apāyāmīti apagacchāmi palāyāmīti ā.

Evaṃ vatvāna paṇḍitamāṇavo pitaraṃ attano vacanaṃ
gāhāpetuṃ asakkonto mahantena saddena devatā ujjhāpetvā¹ 20
„evarūpeṇa pāpakārīnā saddhiṃ na gamissāmīti“² pitu passan-
tass' eva palāyitvā Himavantaṃ pavisitvā pabbajitvā abhiññā
ca samāpattiyo ca nibbattetvā aparihīnajjhāno Brahmaloce
upparjji.

Taṃ atthaṃ pakāsento Satthā āha:

61. Idam vatvāna pitaraṃ Somadatto bahussuto
ujjhāpetvāna³ bhūtāni tamhā ṭhānā apakkamīti. 807. 25

Nesādabr. „Somadatto ṭhapetvā attano gehaṃ kuhiṃ ga-
missatīti“⁴ cinto Aḷambāyanaṃ thokaṃ anattamanāṃ disvā

¹ so Cks; Bđ mahimayavinhiyati. ² so Cks; Bđ jīvarevāpi sussati. ³ Bđ tvaṃ.

⁴ Cks -asasi, Bđ -dattaṃ padissasi. ⁵ Bđ mahimayamapi vinhiyati. ⁶ Cks
-vyaṃ, ⁷ Ck upajjhā-. ⁸ Ck ajjhāpetvānti, Cs ujjhāpetvānti.

„Ālambāyana mā cintayi, dassessāmi te Bhūridattan“ ti taṃ
ādāya n-rājassa uposathakaraṇaṭṭhānaṃ gantvā vammikamat-
thake bhoge¹ ābhujitvā² nipāṇaṃ n-rājānaṃ disvā avidūre
ṭhito hatthaṃ pasāretvā dve gāthā abhāsi:

5 62. Gaṇhāh' etaṃ mahānāgaṃ āhar' etaṃ maṇiṃ mama
indagopakavaṇṇābhā³ yassa lohitako siro. 808.

63. Kappāsapicurāsīva⁴ eso kāy' assa dissati,
vammikaggagato seti, taṃ tvaṃ gaṇhāhi brāhmaṇa' ti. 809.

Ta. vaṇṇābhā ti indagopakavannā⁵ viya ābhā⁶, kappāsapicurāsīva⁷
10 ti suvihitassa kappāsapicuno viya.

M. akkhīni ummīletvā nesādaṃ disvā „ayaṃ uposathassa
me antarāyaṃ kareyyā“ ti „imaṃ n-bhavanaṃ netvā mahā-
sappattiyaṃ patitṭhāpesiṃ, mayā diyyamānaṃ maṇiṃ gaṇhituṃ
na icchī, idāni pana ahiguṇṭhikaṃ gahetvā āgacchati, sae'
15 āhaṃ imassa mittadūbhino kujjheyyaṃ silaṃ me khaṇḍaṃ bha-
vissati, mayā kho pana paṭhamāṃ ñeva cāturaṅgasamaṇṇāgato
uposatho adhiṭṭhito, so yathāṭhito va hotu, Āl-no maṃ chin-
datu vā pacatu vā sūle vā bhindatu n' ev' assa kujjhissāmīti“
cintetvā „sace kho panāhaṃ imaṃ olokessāmi uposathaṃ me
20 bhindissatīti“ akkhīni nimīletvā⁸ adhiṭṭhānapāramiṃ purecāri-
kaṃ katvā bhogantare sīsaṃ pakkhipitvā niccalo hutvā nipajji.
Sīlakhaṇḍaṃ nīṭṭhitam⁹.

Nesādabr. pi „bho Āl-a, imaṃ nāgaṃ gaṇha, dehi me maṇiṃ“
ti ā. Āl-o nāgaṃ disvā va tutṭho maṇiṃ kismiñci¹⁰ agapetvā
25 „gaṇha brāhmaṇa“ ti tassa hatthe maṇiṃ khipi, so tassa hatthato
gaṇitvā paṭhaviyaṃ patitamatto va paṭhaviṃ pavisitvā n-bhavanaṃ
eva gato, brāhmaṇo maṇiratanato Bhūridattena saddhiṃ mittabhā-
vato puttato cā 'ti¹¹ tili parihāyi, so „nippaccayo jāto 'mhi, put-
tassa no vacanaṃ na katan“ ti paridevanto gehaṃ agamāsi, Āl-o

¹ Bā - ehi. ² C s abhujj-. ³ so C s; Bā vaṇṇābhā. ⁴ C k s - rasseva = rāsyeva?

⁵ C s - o. ⁶ C k s abhāsati. ⁷ Bā - rāsiva, C k s - rassā. ⁸ C k s ummī. ⁹ sīl -
wanting in C k s. ¹⁰ C k ka-. ¹¹ C s omit ca ti.

pi dibbosadhehi attano sarīraṃ makkhetvā thokaṃ khāditvā an-
 tokāyam pi paribhāvetvā¹ dibbamantaṃ japanto² Bo-aṃ upa-
 sanikamitvā naṅgutṭhe gahetvā³ ākaḍḍhitvā sīse dāhaṃ gaṇ-
 hanto mukhaṃ assa vivaritvā osadhaṃ saṃkhāditvā mukhe
 khelaṃ opi⁴, sucijātiko⁵ nāgarājā silabhedabhayaena akujjhivā⁶ 5
 akkhini vivaritvāpi na ummilesi, atha naṃ osadhamantaṃ katvā
 naṅgutṭhe gahetvā heṭṭhā sīsaṃ katvā sañcāletvā gahitagocaraṃ
 chaddāpetvā bhūmīyaṃ dīghato nipajjāpetvā masūrakam⁷ mad-
 danto viya hatthehi maddi, aṭṭhīni cuṇṇiyamānāni viya ahesuṃ,
 puna naṅgutṭhe gahetvā dussaṃ pothento viya pothesi⁸, M. 10
 evarūpaṃ dukkhaṃ anubhavanto pi n' eva kujjhi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

„Ath' osadhehi dibbehi japaṃ⁹ mantapadāni ca
 evaṃ taṃ asakkhi saṭṭhuṃ⁶ katvā parittam attano ti. 810.

Ta, asakkhīti asakkhi⁷, saṭṭhun⁶ ti gaṇhituṃ.

15

Iti so M-aṃ dubbalaṃ katvā vallihi peḷaṃ sajjetvā M-aṃ
 ta. pakkhipi, sarīraṃ pana mahantaṃ ta. na pavisati, atha
 naṃ paṇīhi koṭṭento pavesetvā peḷaṃ ādāya ekaṃ gāmaṃ
 gantvā gāmamajjhe otāretvā „nāgassa naccam daṭṭhukāmā
 āgacchantū“ 'ti saddam akāsi, sakalagāmaavāsino sannipatiṃsu, 20
 tasmiṃ khaṇe Ālambāno „nikkhama mahānāgā“ 'ti ā., M. cin-
 tesī: „ajja mayā parisantosantena kilītuṃ vaṭṭati, evaṃ Ālo
 bahū dhanam labhitvā tuṭṭho maṃ vissajjessati, yaṃ yaṃ esa
 maṃ kāreti tam tam karissāmīti“, atha naṃ so peḷato niharitvā
 „mahā hohīti“ ā., mahā ahosi, „khuddako vaṭṭo vippito⁸ ekaphaṇo 25
 dvīphaṇo tīphaṇo catuphaṇo pañcachasattaatṭhanavadasaviṣati-
 tiṃsacattālīsapaṇṇāsaphaṇo sataphaṇo uccō nīcō dissamānakāyo
 adissamānakāyo nīlo pīto lohito odāto mañjetṭhako hohi“, jā-
 laṃ vissajjehi¹⁰, udakaṃ dhūmaṃ vissajjehīti⁹ imesu pi ākāresu

¹ so Cks; Bā attano kēyaṃ paribbhositvā. ² Bā japp-. ³ Bā khelena pakkhipi.

⁴ Cks suvijātako. ⁵ Cks pothento-pothesi. ⁶ Bā saṭṭhuṃ. ⁷ Bā saṭṭhi, Bā
 samattho ahesi. ⁸ so Cks; Bā simpito, Bā vappito. ⁹ Bā hoti. ¹⁰ Cks -esi.

tena¹ vuttaniyāmena attabbhāvaṃ² nimminivā naccaṃ dassesi,
 taṃ disvā koci assūni sandhāretuṃ nāsakkhi, manussā bahum
 hiraññasuvanna³ vatthālaṃkāradim⁴ ādaṃsu, iti tasmiṃ gāme yeva
 satasahassamattaṃ labhi, so kiñcāpi M-am⁵ gaṇhanto „sa-
 5 hassaṃ labhitvā etaṃ⁶ vissajjessāmīti“ cintito⁷ ettakaṃ pana
 dhaṇaṃ labhitvā „gāmake pi tāva mayā ettakaṃ dhanam
 laddhaṃ, nagare⁸ kīva bahum dhanam labhissāmīti“ dhaṇa-
 lobhena taṃ na muñci, so tasmiṃ gāme kuṭumbaṃ saṇṭha-
 petvā ratanamayaṃ⁹ peḷaṃ karitvā ta. M-am¹⁰ pakkhipitvā su-
 khayāṇakaṃ āruya mahantena parivārena nikkhamitvā taṃ
 gāmanigamaḍisu kilāpento Rārāsaṃ pāpuṇi, nāgarājassa
 pana madhulāje deti maṇḍuke māretvā deti, so gocaraṃ na
 gaṇhāti avissajjanabhayena, gocaraṃ agaṇhantaṃ pi pana taṃ
 cattāro, dvāragāme ādim¹¹ katvā ta. ta. māsamattaṃ kilāpesi,
 15 pannarasaupcasathadivase pana „ajja tumhākaṃ kilāpessāmīti“
 rañño ārocāpesi, rājā bheriṃ carāpetvā mahājanaṃ sanupātā-
 pesi, rājāṅgaṇe mañcātimañce bandhiṃsu. Kilānakhaṇḍaṃ
 niṭṭhitaṃ¹².

Ālambānena¹³ pana Bo-assa gahitadivase yeva M-assa
 20 mātā supinantena kālena rattakkhinā purisena asinā attano
 bāhaṃ chinditvā lohiteṇa paggharantena niyyamānaṃ addasa,
 sā bhītātasitā utṭhāya dakkhiṇabāhuṃ parāmasitvā supina-
 bhāvaṃ jāni, ath¹⁴ assā etad¹⁵ ahosi: „mayā kakkhaḷo pā-
 pasupino diṭṭho, catunnaṃ vā me puttānaṃ Dhataratṭha-
 25 rañño vā mama vā paripanthena bhavitabban“ ti, api kho
 pana M-am¹⁶ eva ārabha adhikataṃ cintesi: „kimkāraṇā
 sesā attano n-bhavane vasanti, itaro pana silajjhāsayaṭṭā ma-
 nussalokaṃ gantvā u-kammaṃ karoti, tasmā kacci nu kho me
 puttāṃ ahiguṇḍiko vā supaṇṇo vā gaṇheyyā“ 'ti tass' eva
 30 adhikataṃ cintesi, tato addhamāse atikkante „mama putto
 addhamāsātikkaṃ¹⁷ maṃ vinā vattituṃ na sakkoti. addhassa

¹ Ck¹ naq, C² te. ² Ck² vuttāvutte attabbhāve. ³ Bā³ taṃ. ⁴ Bā⁴ āha. ⁵ Ck⁵ na-

⁶ Bā⁶ kilāna-, Ck⁶ omit k. n. ⁷ Bā⁷ -ena

kiñci bhayaṃ uppanuaṃ bhavissatīti¹“ domanassā ahoṣi, māsā-tikkamen² eva pan³ assā sokena assūnaṃ apaggharaṇakavelā nāhoṣi haḍayaṃ sussi akkhīni⁴ upacciṃsu, sā „idāni āgamissati idāni āgamissatīti“⁵ tassāgamanaṃ maggaṃ eva olokeṇti nisīdi, ath⁶ assā jeṭṭhaputto Sudassano māsaccayena mahatiyā pari-
sāya mātāpitunnāṃ dassanattāya āgato paraṃ bhi⁷ tṭhapetvā pāsādaṃ āruya mātaraṃ vanditvā ekamantaṃ atṭhāsi, sā
Bhūridattaṃ anusocanti tena saddhiṃ na kiñci sallapi. So cin-
tesi „mayhaṃ mātā mayi pubbe āgate tussati paṭisanthāraṃ
karoti, ajja pana domanassappattā, kin nu kāraṇaṃ“⁸ ti, atha
naṃ pucchanto āha:

65. Mamaṃ disvāna āyantaṃ sabbakāmasamiddhināṃ
indriyāni ahaṭṭhāni sāmaṃ jātaṃ mukhaṃ tava, 811.

66. Padumaṃ yathā hatthagataṃ pāṇinā parimadditaṃ
sāmaṃ jātaṃ mukhaṃ tuyhaṃ mamaṃ disvāna edisaṃ ti. 812. 15

Ta ahaṭṭhānīti na vipasannāni, sāmaṃ ti kañcanadāsavaṇṇaṃ mukhaṃ
pi kālakaṃ jātaṃ, hatthagataṃ ti hatthena chinnaṃ¹, edisaṃ ti evarūpaṃ
mahantena sirisobhaggena tumhakaṃ dassanattāya āgataṃ pi maṃ disvā.

Sā evaṃ vutte pi n² eva kathesi, Sudassano cintesi: „kin
nu kho kenaci akkuṭṭhā vā paribhaṭṭhā vā bhavēyyā“³ ti, atha
naṃ pucchanto itaraṃ gāthaṃ āha:

67. Kaccin nu te nābhigasi⁴, kacci te n⁵ atthi⁶ vedanā,
yan te sāmā⁷ mukhaṃ tuyhaṃ
mamaṃ disvāna āgataṃ ti. 813.

Ta. kaccin nu -² ti kacci nu taṃ koci na abhisasi⁵ akkosena vā 25
paribhāsya vā na vibhāsīti pucchati, tuyhaṃ ti tava pubbe mamaṃ disvāna
āgataṃ edisaṃ mukhaṃ na hoti, yena pana kāraṇaṃ⁶ ajja tava mukhaṃ sāmā⁷
jātaṃ tam me akkhāhīti⁸ pucchati.

Ath⁹ assa sā ācikkhanti āha:

68. Supinaṃ tāta addakkhiṃ ito māsaṃ adhogataṃ: 30

¹ B^d chinditaṃ. ² C² -sayt. ³ B^d omits ti. ⁴ B^d yena sāvaṃ. ⁵ C^k -sayi,
C^s -sei, B^d koci abhisavasi nu, B^s abhibhavasi. ⁶ B^d sāvaṃ. ⁷ C^k akkhāti,
B^d ācikkha ti.

dakkhiṇaṃ viya me bāhaṃ chetvā ruhiramakkhitaṃ
puriso ādāya pakkāmi mamaṃ¹ rodantiyā sati. 814.

Yato² supinaṃ addakkhiṃ³ Sudassana vijānahi
tato divā vā rattiṃ vā saḅhaṃ me nōpalabbhatī⁴. 815.

- 5 Ta. ito māsaṃ -- ti ito hetthā māsātikkaṇṇaṃ ajja me dīṭṭhasupinassa
māso hotīti dasseti, puriso ti eko kalo rattakkhiṃ, uriso, rodantiyā satīti
rodamānāyā satiyā, nōpalabbhatī⁵ mama suhaṃ nāma na vijjatīti.

Evāṇ ca pana vatvā „tāta piyaputtako me tava kaniṭṭho
na dissati, bhayen' assa uppannena bhavitaḅbaṇṇa“ ti paride-

10 vantī āha:

70. Yaṃ pubbe paricārīṃsu⁴ kaṇṇā ruciraviggahā
hemajālapaṭicchannā Bhūridatto na dissati. 816.

71. Yaṃ pubbe paricārīṃsu⁴ nettiṃsavaradhārino
kaṭṭikārā va⁵ samphullā Bhūridatto na dissati. 817.

- 15 72. Handa dāni gamissāmi Bhūridattanivesanaṃ,
dhammaṭṭhaṃ silasampannaṃ passāma tava bhātaraṇa ti. 818.

Ta. samphullā ti suvaṇṇālaṇṇakāradhārītaya samphullakaṭṭikārā viya,
handā ti vavassaggaṭṭhe nīpāto, ehi tāta Bh-assa nivesanaṃ gacchāma⁶ 'ti vadati.

- Evāṇ ca pana vatvā tassa c' eva attano ca parisāya
20 saddhiṃ ta. agamāsi, Bhūridattabhariyāyo pana taṃ vammika-
matthake adisvā „mātu nivesane bhavissatīti“ avyāvaṭṭa ahe-
suṇi, tā „sassū kira attano“ puttāni apassantī āgacchatīti⁷
suvā paccuggamaṇaṃ katvā „ayye puttassa⁸ te adissantassa“
ajja māso“ ti mahāparidevaṇi paridevamānā⁹ pādamaḷe patiṃsu.

- 25 Tam atthaṃ pakāseto Saṭṭhā āha:

73. Taṇ ca¹⁰ disvāna āyantiṃ¹¹ Bhūridattassa mātaraṃ
bāhū paggaṇṇha pakkandūṃ Bhūridattassa nāriyo¹². 819.

74. Puttaṃ t' ayye¹¹ na jānāma ito māsaṃ adhogataṃ
mataṃ vā yadivā jīvaṃ Bhūridattaṃ yasassinaṇa ti. 820.

¹ Idā mama. ² C^{ks} adā taṇ, B^s haṇ. ³ C^{ks} na upa. ⁴ B^d parivā-. ⁵ C^{ks}
viya. ⁶ C^{ks} no. ⁷ C^k putta, C^s naḅanaṇṇa. ⁸ so C^{ks}; B^d -tānaṃ. ⁹ B^d
adda tassa. ¹⁰ C^k taṇa. ¹¹ C^{ks} -ti, B^d -taṇ. ¹² C^k bhāriṇā, C^s bhāriya. ¹³
B^d teḅḅe.

Ta. puttān taye ti ayaṇ nāsaṃ paridevamānagāthā.

Bhūridattamātā suṇhāhi saddhiṃ antaravīthiyaṃ paridevitvā tā ādāya nassa pāsādaṃ 'āruya puttassa sayanaṃ ca oloketvā paridevamānā āha:

75. Sakuṇi hataputtā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ 5
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ Bhūridattaṃ apassatī. 821.
76. Sakuṇi hataputtā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
tena tena padhāvissaṃ piyaputtaṃ apassatī. 822. 1
77. Kurari hatachāpā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ Bhūridattaṃ apassatī. 823. 10
78. Sā nūna cakkavākīva pallalasmaṃ anūdake¹
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ Bhūridattaṃ apassatī. 824.
79. Kammārānaṃ yathā ukkā anto jhāyati no bahi
evaṃ jhāyāmi sokena Bhūridattaṃ apassatī. 825.
- Ta. apassatīti apassanti, hatachāpā vā 'ti hatapotā. 15

Evam Bh-mātari vilapamānāya Bh-nivesanaṃ aṇṇavakucchi viya ekasaddaṃ ahosi, eko pi sakabhāvena saṇṭhātum nāsakkhi, sakalanivesanaṃ yugantavātapahaṭṭaṃ viya sālavanaṃ ahosi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

80. Sālā va sampamathitā² mālutena pumadditā 20
senti puttā ca dārā ca Bhūridattanivesane ti. 826.

Ariṭṭho pi Subhago pi bhātaro mātāpitunnaṃ upatṭhānaṃ gacchantā taṃ saddaṃ sutvā Bh-nivesanaṃ pavisitvā mātaraṃ assāsayaṃsu.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

81. Idam sutvāna nigghosaṃ Bhūridattanivesane 25
Ariṭṭho ca Subhago ca upadhāviṃsu anantarā³. 827.
82. Amma assāsa mā soci, evaṃdhammā hi pāṇino
cavanti upapajjanti, es⁴ assa pariṇāmitā ti. 828.

Ta. esassa - ti esā cutūpapatti assa lokassa parināmitā, evaṃ hi loko⁵ parināmeti⁶, etehi dvih⁷ atthehi⁸ mutto⁹ nāma n¹⁰ atthitī¹¹ vadati.

¹ Bā ano-. ² C^s -majita, Bā sampatitā, B^s -pumaddittha. ³ C^s antarā. ⁴ C^s -namati. ⁵ C^s dvihatthehi, C^s dvihanthehi. Bā dvihanthehi. ⁶ C^s -ā.

Samuddajā āha:

ss. Aham pi tāta jānāmi: evaṃdhammā hi pāpino,
Sokena ca paret' asmi¹ Bhūridattaṃ apassatī. 829.

ss. Ajja ce me imaṃ rattiṃ — Sudassana vijānāhi —
5 Bhūridattaṃ apassantī maññe hessāmi jīvitaṃ ti. 830.

Ta ajja ce me ti tāta Sudassana sace ajja imaṃ rattiṃ Bh-o mama
dassanaṃ nāgamiṣṣatī athāha taṃ apassantī jīvitaṃ jaḥissāmīti maññāmi

Puttā āhaṃsu:

ss. Amma assāsa mā soci, ānayissāma bhātaraṃ,
10 disodisaṃ gamissāma bhātu pariyesanaṃ caraṃ 831.

ss. Pabbate giriduggesu gāmesu nigamesu ca,
orena dasarattassa² bhātaraṃ passa āgatan ti. 832.

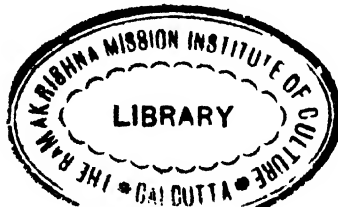
Ta. caraṃ ti amma tayo pi janā bhātupariyesanaṃ carantā, diso-
disaṃ - "ti nam assāsesuṃ.

15 Tato Sudassano cintesi: „sace tayo pi ekadisaṃ gamissāma
papañco bhaviṣṣati, tihi tīṇi tṭhānāni gantum³ vaṭṭati: ekena
Devalokaṃ ekena Himavantaṃ ekena Manussalokaṃ, sace kho
pana Kāṇarittṭho maṇussalokaṃ gamiṣṣati yatth' eva Bh-aṃ
passati taṃ gāmaṃ vā nigamaṃ vā jhāpetvā essati, esa⁴
20 kakkhaḷo pharusso, na sakkā etaṃ tattha paṣetun⁵ ti cintetvā
„tāta Ariṭṭha, tvaṃ d-lokaṃ gaccha, sace devatāhi⁶ dhammaṃ
sotukāmāhi Bh-o⁷ d-lokaṃ nīto⁸ tato nam⁹ ānehīti“ Ariṭṭhaṃ
d-lokaṃ paṇiṇi¹⁰, Subhagaṃ pana „tvaṃ tāta Himavantaṃ
gantvā pañcasu mahānadīsu Bh-aṃ upadhāretvā eḥīti“ Hi-aṃ
25 paṇiṇi, sayam¹¹ pana m-lokaṃ gantukāmo cintesi: „sac' āhaṃ
māṇavakavaṇṇena gamiṣṣāmi maṇussā osappiṣṣanti¹², mayā tā-
pasavesena gantum vaṭṭati, maṇussānaṃ hi pabbajitā piyā
manāpā“ ti so tāpasavesaṃ gaṇetvā mātaraṃ vanditvā nik-
khami, Bo-assa pana Accimukhī nāma vemātikabhaginī atthi,
30 tassā Bo-e adhimatto sineho, sā Su-aṃ gacchantaṃ disvā ā:

¹ Cks - taṃnīti, Bḍ - tāsmīti. ² Bḍ satta-. ³ Cks omit esa. ⁴ Bḍ - ttaṃ. ⁵
Ck tīti, C² tito, Bḍ nito. ⁶ Cks - nīṃsu. ⁷ Bḍ apīyanti.

„bhātiya, ativiya kilamāmi, aham pi tayā saddhim gamissā-
mīti“¹. „Ama na sakkā tayā gantum“, aham pabbajitavesena
gacchāmi“². „Aham khuddakamaṇḍūkī hutvā tava jaṭantare
nipajjitvā gamissāmi“³. „Tena, hi ehiti“ sā maṇḍūkapotikā
hutvā tassa jaṭantare nipajji, Su-o „mūlato paṭṭhāya vicinanto 5
gamissāmi“ Bo-assa bhariyāyo tass’ uposathakaraṇapaṭṭhānaṁ
pucchitvā paṭhamam ta. gantvā Ālambānena M-assa gahita-
ṭhāne lohitaṇ ca vallīhi katapelaṭṭhānaṁ ca disvā „Bh-b ahi-
gundikena gahito“ ti nātvā samuppannasoko assupunṇehi net-
tehi Ālambānassa gatamaggen’ eva paṭhamam kilāpitagāmakaṁ 10
gantvā manusse pucchi: „evarūpo nāma nāgo kenaci ahi-
gundikena kilāpito“ ti. „Āma Ālambānena ito māsamatthake
kilāpito“ ti. „Kiñci⁴ tena laddhan“ ti. „Āma idh’ eva sata-
sahassamattam laddhan“ ti. „Idāni kuhim gato“ ti. „Asuka-
gāmam nāmā“ ti So tato paṭṭhāya pucchanto anupubbena 15
rājadvāram agamāsi, tasmim khāṇe Āl-o pi sunahāto suvilitto
paṭṭasātakam nivāsetvā ratanapeḷam gāhāpetvā rājadvāram eva
gato, mahājano sannipati, raṇṇo āsanam paññattam, so antoni-
vesane ṭhito va āha: „āgacchāmi, nāgarājānam kilāpetū“ ti
pesesi, Āl-o citrattharake ratanapeḷam ṭhapetvā vivaritvā „ehi 20
mahānāgaṇṇā⁵“ ti saññam adāsi, tasmim samaye Su-o pi pari-
sante⁶ ṭhito, M. sīsam nīharitvā sabban tam parisam olokesi,
nāgā dvīhi kāraṇehi parisam olokenti: supaṇṇaparipantham⁷ vā
nātake vā dassanatthāya, te supaṇṇe disvā bhītā na naccanti,
nātake disvā lajjamānā, M. pana olovento parisantare bhātikam 25
addasa, so akkhipuram assu⁸ niggaḥetvā⁹ peḷato nikkhamma
bhātarābhīnukho¹⁰ pāyāsi, mahājano tam āgacchantam disvā
bhīto paṭikkami, eko Sudassano va aṭṭhāsi, so gantvā tassa
pādapiṭṭhiyam sīsam ṭhāpetvā rodi, Su-o pi rodi, M. roditvā
nivattitvā peḷam eva pāvisi, Āl-o „iminā nāgena tāpaso datṭho 30
bhavissatthi, assāṣessāmi nan“ ti upasamkamitvā āha:

¹ Ck ag-, C ag-. ² Ck ag-. ³ B add dhanam. ⁴ Bds -antare. ⁵ Bd
-bandham. ⁶ Ck Bd -u, C -ū. ⁷ all three MSS. niga-. ⁸ so all three MSS.

87. Hatthā pamutto¹ urago pāde te nipatī bhusaṃ,
kacci² t' ānuḍasī tāta³, mā bhāyi sukhito bhavā⁴ 'ti. 833.

Ta. mā bhāyīti tāta tāpasa ahaṃ Āl-o nāma mā bhāyi tava paṭijagganan
nāma mama bhāro ti.

- 5 Sudassano tena saddhiṃ kathetukāmo āha:
88. N' eva mayhaṃ ayaṃ nāgo alan dukkhāya kāyaci,
yāvat' atthi ahiggāho⁵ mayā bhiyyo na vijjatīti. 834.
Ta. kāyacīti kassaci appamattakassāpi dukkhassa uppādane ayaṃ mama
asamattho, mayā hi sadiso ahigundiko nāma n' atthīti.

- 10 Ālambāno „asuko nān' eso“⁶ ti ajānanto kujjhitvā āha:
89. Ko nu brāhmaṇavapnena datto parisam āgamā⁷
avhayantu suyuddhena, sunātu parisā maman ti. 835.

Ta. datto ti dandho lālako⁸. avhayantū 'ti avayhanto ayaṃ eva vā
pātho, i v. h.: ayaṃ pi ko si⁹ bālo ummattako maṃ suyuddhena¹⁰ avhayanto
15 attanā saddhiṃ samam karonto parisam āgato ti, parisā mama vacanān
sunātu¹¹: mayhaṃ doṣo n' atthi, ma kho me kujjhitthā 'ti

Atha naṃ Su-o gāthāya ajjhabhāsi:

90. Tvaṃ maṃ nāgena ālamba ahaṃ maṇḍūkachāpiyā,
hotu no abbhutaṃ tattha ā sahassehi pañcahīti. 836.

- 20 Ta. nagenā 'ti tvaṃ nāgena mayā saddhiṃ yujjha, ahaṃ maṇḍūkachā-
piyā tayā saddhiṃ yujjhissāmi, a sahassehīti tasmiṃ noyuddhe yāva pañcahi
sahassehi pañitako¹² hotu 'ti.

Ālambāno āha:

91. Ahaṃ hi vasumā aḍḍho, tvaṃ daliddo si māpava,
25 ko nu te pāṭibhog' atthi¹³, upajūtaṃ ca kiṃ siyā. 837.
92. Upajūtaṃ ca me assa pāṭibhog¹⁴ ca tādiso,
assa¹⁵ no abbhutaṃ tattha ā sahassehi pañcahīti. 838.

Ta ko nu te ti tava jitasā¹⁶ ko pāṭibhog¹⁷ atthi, upajūtaṃ ca 'ti
imasmīn vā jūte upanikkhepabhūtaṃ kiṃ nāma tava dhanān siyā, dassehi me

¹ It me mutto. ² B¹ kiñci. ³ C¹ -sītāya, B² taṃ dāmsitotāta. ⁴ B² yā
vatatthi ahiggāho, D¹ ta vatatthi ahiggāhā. ⁵ B² āgato. ⁶ B² dammito bālako.
⁷ B² koci. ⁸ B² omits su ⁹ B² -antu ¹⁰ so C¹; C¹ pañitako, B² abbhutaṃ.
¹¹ C¹ pa-. ¹² B² hotu. ¹³ P² pabbajitassa

ti vadati, upajūtañca me ti mayhaṃ pana dātabbāṃ upanikkhepadhanaṃ
vā thapetabbapāṭibhogho¹ vā tādiso atthi, tasmā no ta. yāva pañcahi sahassehi
abbhutaṃ hotū² 'ti.

Su-o tassa kathaṃ sutvā „pañcahi no sahassehi abbhutaṃ
hotū“ 'ti abhīto rājanivesanaṃ āruya mātularaṇṇo santike³
ṭhito gātham āha:

93. Suṇohi me mahārāja vacanaṃ, bhaddam atthu te,
pañcannaṃ me sahasānaṃ pāṭibhogho⁴ hi kittimā ti. '839.

Ta. kittimā ti guṇakittisaṃpannā.

Rājā „ayaṃ tāpaso maṃ atibahuṃ dhanam yācati, kin nu 10
kho“ ti cintetvā gātham āha:

94. Pettikaṃ vā iṇaṃ hoti yaṃ vā hoti sayanikataṃ,
kiṃ tvaṃ evaṃ bahuṃ mayhaṃ
dhanam yācasi brāhmaṇā⁵ 'ti. 840.

Ta. pettikaṃ va ti pitarā vā gahetvā khāyitam⁶ attanā vā kataṃ iṇaṃ 15
nāma hoti, kin mama pitarā vā tava hatthato gahitam atthi udāhu mayā, kin-
kāraṇā evaṃ bahuṃ dhanam yācasi.

Evaṃ vutte Sudassano dve gāthā abhāsi:

95. Ālambāno hi nāgena mamaṃ abhijjigimsati,
ahaṃ maṇḍukachāpiyā dāṇisayissāmi⁷ brāhmaṇaṃ. 841. 20

96. Taṃ tvam daṭṭhuṃ mahārāja ajja ratṭhābhivaddhana⁸
khattasaṃghaparibbūlho niyyāhi abhidassanaṃ ti. 842.

Ta. abhi--ti yuddhe jinituṃ icchatī, ta sace hi so jiyissati⁹ mayhaṃ pañ-
casahasāni dassati, sac' āhaṃ jiyissāmi oham assa dassāmi, tasmā taṃ bahuṃ
dhanam yācāmi, tau ti tasmā tvaṃ mahārāja ajja abhidassanaṃ daṭṭhuṃ 25
niyyāhiti

Rājā „tena hi gacchāmā“ 'ti tāpasena saddhiṃ yeva nik-
khami, taṃ disvā Āl-o „ayaṃ tāpaso gantvā va rājānaṃ gahetvā
āgato, rājakulūpako bhavissatīti“ bhīto taṃ anuvattanto g. ā.:

97. N' eva taṃ atimaññāmi sippavādena¹⁰ māpava,
atimatt' āsi sippena, uragaṃ nāpacāyasīti.¹¹ 843. 30

¹ C^{ks} - paṭi-. ² C^{ks} pa-. ³ B^d khāditaṃ. ⁴ C^{ks} dassa-. ⁵ C^{ks} ratṭhābhivaddhana.
⁶ all three MSS. ji-. ⁷ B^d -pādena.

Ta, sippavādenā 'ti māṇava ahaṃ attano sippena taṃ nātinaññāmi,
tvam pana sippena atimatto imam uragam na pūjesi nāssa apacittim karosīti.

Tato Sudassano dve gāthā abhāsi:

98. Mayam¹ pi nātimaññāma² sippavādena brāhmaṇaṃ,
5 avisena ca nāgena bhusaṃ vañcayase janaṃ. 844.
99. Evaṃ ce taṃ jano³ jaññā yathā jānāmi taṃ ahaṃ
na tvam labhasi Ālamba sattumuṭṭhim⁴ kuto dhanan ti. 845.
'Ath' assa Ālambāno kujjhivā āha:
100. Kharājino jaṭi⁵ rummi⁶ datto parisam āgato,
10 so tvam evaṃgataṃ nāgaṃ 'aviso' atimaññasi. 846.
101. Āsajja kho naṃ jaññāsi puṇṇaṃ uggassa tejasā⁷,
maññe taṃ bhasmarāsiṃ va khippaṃ eso karissatīti. 847.
Ta, rummīti⁸ anañjitāmaṇḍito, aviso -- ti nibbisso ti ~~avaññāsi~~, āsajjā
'ti upaṅgantvā, jaññāsīti jāneyyāsi.

- 15 Atha tena saddhim keḷim karonto Sudassano gātham āha:
102. Siyā visaṃ siluttassa deḍḍubhassa silābhuno
n' eva lohitaśisassa visaṃ nāgassa vijjatīti. 848.

Ta, siluttassa⁹ 'ti gharasappassa, deḍḍubhassā 'ti udakasappassa,
silābhuno ti nīlapaṇṇavannasappassa, itī nibbise sappe dassetvā ~~etassaṃ~~ visaṃ
20 siyā n' eva lohitaśisassa sappassa 'ti āha.

Atha naṃ Ālambāno dvīhi gāthāhi ajjhabhāsi:

103. Sutaṃ me taṃ arahataṃ saññatānaṃ tapassināṃ:
idha dānāni datvāna saggaṃ gacchanti dāyakā,
jivanto dehi dānāni yadi te atthi dātave. 849.
25 104. Ayaṃ nāgo mahiddhiko tejasī duratikkamo,
tena taṃ daṃsayissāmi¹⁰, so taṃ bhasmaṃ karissati. 850.
Ta, dātave ti yadi te kiñci dātābham atthi taṃ dehi.

(Sudassano:)

105. Mayāp' etaṃ sutaṃ samma¹¹ saññatānaṃ tapassināṃ:
30 idha dānāni datvāna saggaṃ gacchanti dāyakā,
tvam eva dehi jivanto yadi te atthi dātave. 851.

¹ Bā ahaṃ. ² Ck^o janaṃ. ³ Bā^o bhusa-. ⁴ Ck^o jaṭiṃ, Bā jaṭi. ⁵ Bā dummi.
⁶ so all three MSS. ⁷ Bā dumīti. ⁸ Bā ḍassa-. ⁹ Ck^o sammaṃ.

106.° Ayaṃ Accimukhī nāma puṇṇā uggassa tejasā,
tāya taṃ dāṃsayissāmi, eā taṃ bhasmaṃ karissati. 852.

107. Yā¹ dhītā Dhataratṭhassa vemātābhaginī mama
sā dissatu² Accimukhī puṇṇī³ uggassa tejasā ti. 853.

Imā gāthā Sudassanassa vacanāni, ta. puṇṇā ti uggena visena punnā. 5

Èvaṃ ca pana vatvā „amma Accimukhi jaṭantarato me
nikkhamitvā pāṇinhi paṭiṭṭhahā“⁴ ti mahājanamajjhe yeva⁵ bha-
ginīm pakkositvā hatthaṃ pasāresi, sā tassa saddaṃ sutvā
jaṭantare nipannā va tikkhattuṃ maṇḍūkavassitaṃ vassitvā⁶
nikkhamitvā aṃsakūṭe nisiḍitvā uppatitvā tassa hatthatale tiṇi⁷
visabindūni pāṭetvā puna tassa jaṭantaram eva pāvisi, Su-o
visaṃ gahetvā ṭhito „nassissat’ āyaṃ janapado, vinassissat’
āyaṃ janapado“ ti tikkhattuṃ abhāsi, tassa so saddo dvāda-
sayojanikaṃ Bārāṇasīṃ chādetvā atṭhāsi. Atha rājā „kim-
atthaṃ janapado nassissatīti“ pucchi. „Mahārāja imassa vi-
sassa nisiṇceanatṭhānaṃ na passāmīti“. „Tāta mahantāyaṃ
paṭhavi⁸, paṭhaviyaṃ nisiṇcā“⁹ ti. Atha naṃ „na sakkā ma-
hārājā“¹⁰ ti paṭikkhipanto gātham āha:

108. Chamāyaṃ ce nisiṇcissaṃ — Brahmadatta vijānahi —
tiṇalātāni osajjho¹¹ ussusseyyūṃ asaṃsayan ti. 854. 20

Ta. tiṇa -- ti paṭhavinisittāni tiṇāni ca latāni ca sabbosadhiyo ca tasmā
na sakkā paṭhaviyaṃ siṇcituṃ ti.

„Tena hi taṃ tāta uddhaṃ ākāse khipā“¹² ti. „Tatthāpi na
sakkā“¹³ ti dassento gātham āha:

109. Uddhaṃ ce pātayissāmi — Brahmadatta vijānahi —
sattavassān’¹⁴ ayaṃ devo na vasse na himaṃ pate ti. 855. 25

Ta. na himaṃ -- ti sattavassāni himabindumattam pi na patissati.

„Tena hi uduke siṇcāhīti“. „Tatrāpi na sakkā“¹⁵ ti dasse-
tuṃ gātham āha:

¹ Ck° eā. ² so Ck°; Bđ eā dāṃsati, B° taṃ dāssati. ³ Ck° -vassāni vassitvā, Bđ
vassitaṃ vassitvā ⁴ Ck° omīti yāni paṭhavi. ⁵ Ck° osaddho? Bđ osajho, or osadhiyo?

110. Udakañ ce nisiñcissam — Brahmadatta vijānahi —

yāvata udakajā pāṇā maṇeyyūṃ macchakacchapā ti. 856.

Atha nam rājā ā: „tāta mayam na kiñci jānāma, yathā ambhakaṃ raṭṭham na nassati tam upāyaṃ tvam eva jānāhīti“.

5 „Tena hi mahārāja imasmim ṭhāne paṭipāṭiyā tayo āvāṭe khaṇāpethā“¹ ti. Rājā khaṇāpesi. Su-o majjhimaṃ² āvātaṃ nānābhesajjānaṃ pūrāpesi, dutiyaṃ gomayassa, tatiyaṃ dibbasadhānaṃ ñeva, tato majjhime³ āvāṭe visabindūni pātesi, tam khaṇaṃ ñeva dhūmayitvā jālā utṭhahi, sā gantvā gomayaāvā-
10 tam gaṇhi, tato pi jālā utṭhāya itaraṃ dibbosadhapunṇaṃ gahetvā osadhāni jhāpetvā nibbāyi. Āl-o tassa āvāṭassa avidūre aṭṭhāsi, atha nam viśamūsumā pahari, sarīracchavi up-
pāṭetyā gatā, setakuṭṭhī ahosi, so bhayatajjito „nāgarājānaṃ viśajjemīti“⁴ tikkhattuṃ vācam nicchāresi. Tam sutvā Bo.

15 ratanapeḷāya nikkhamitvā sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ attabhāvaṃ māpetvā Sakkadevarājaḷiḷhāya ṭhito. Su-o pi Accimukhī pi tath⁵ eva aṭṭhamasu. Tato Su-o rājānaṃ āha: „sañjānāsi no⁶ mahārāja kass⁷ ēte puttā“ ti. „Na sañjānāmiti“⁸. „Amhe tāva na sañjānāsi⁹, Kāsiraññā¹⁰ pana dhītu¹¹ Samuddajāya Dha-
20 taratṭhassa diṇṇabhāvaṃ jānāsīti“¹². „Āma jānāmi, mayham sā kaṇṭṭhabhaginīti“¹³. „Mayam tassā puttā, tvam nō mātulo“¹⁴ ti. Tam sutvā rājā te āliṅgitvā sīse cumbitvā roditvā pāsādaṃ āropetvā mahantaṃ sakkāraṃ kāretvā Bhūridattena saddhiṃ paṭisanthāraṃ karonto pucchi: „tāta tam evaṃ uggatejaṃ

25 katham Ālambāno gaṇhīti“¹⁵. o sabbam vitthārena kathetvā „mahārāja raññā nāma iminā niyāmena r. kāretuṃ vaṭṭatīti“¹⁶ mātulassa dh. d. Atha nam Su-o āha: „mātula mama mātā Bhū-am apassantī kilamati, na sakkā amhehi bahi papañcam kātun“¹⁷ ti. „Sādhū tāta, tumhe tāva gacchatha, aham pana
30 mama bhaginīṃ datṭhukāmo, katham tam passissāmīti“¹⁸. „Mātula kham pana¹⁹ ayyako Kāsirajā ti. „Tāta mama bhaginīyā

¹ B^d paṭham-. ² C^k nā for nāma? ³ C^k -jāni, C^s -jānāmīti. ⁴ B^d -o. ⁵ B^d dhītaya ⁶ B^d adds no.

vinā vattitum asakkonto r. pahāya pabbajitvā asukavanasanḍe
nāma vasaṭīti¹. „Mātula mara mātā tumhe c' eva ayyakañ ca
me datṭhukāmā, tumhe asukadivasaṃ mama ayyakassa santikaṃ
gacchatha, mayaṃ mātaraṃ ādāya ayyakassa assamapadaṃ
āgacchissāma, ta. naṃ tumhe pi passissathā“² ti. Iti te mā- 5
tulassa divasaṃ tṭhapetvā³ rājanivesanā otariṃsu. Rājā bhāgi-
neyye uyyojetvā roditvā nivatti. Te pi paṭhaviyaṃ nimujjitvā
nāgabhavanaṃ gatā. Nagara pavesanakhaṇḍaṃ niṭṭhitā⁴.

Mahāsatte sampatte sakalanagaraṃ⁵ ekaparidevasāddam
abosi. So pi māsaṃ peḷāya kilanto gilānaseyyāya sayi, tassa 10
santikaṃ āgacchantānaṃ nāgānaṃ pamānaṃ n' atthi, so tehi
saddhiṃ kathento kilamati. Kāṇāritṭho devaokaṃ gantvā
M-aṃ adisvā paṭhamam eva āgato, atha naṃ „esa caṇḍo
pharuso sakkhissati nāgapariṣaṃ vāretuṃ“ ti M-assa nipannaṭ-
ṭhāne dovārikaṃ karīṃsu. Subhago pi sakala-Himavantāṃ vi- 15
cinitvā tato mahāsamuddaṃ ca sesanadiyo ca upadhāretvā
Yamunaṃ upadhārento āgacchati. Nesāda-brāhmaṇo pi Ālam-
bānaṃ kuṭṭhiṃ⁶ disvā cintesi: „ayaṃ Bhū-aṃ kilametvā kuṭṭhi-
jāto, ahaṃ pana taṃ mayhaṃ tathā bahūpakāraṃ maṇilobhena⁷
Ālambānaṃ dassesi, taṃ pāpaṃ maṃ āgamiṣṣati, yāva taṃ 20
nāgacchati tāvad eva Yamunaṃ gantvā pāpavāhatitthe⁸ pāpa-
vāhanaṃ karissāmi⁹“ ta. gantvā „mayā Bhūridatte mittadūbhi-
kammaṃ kataṃ pāpaṃ pavāhessāmi¹⁰“ udakoroḥaṇakammaṃ¹¹
karoti. Tasmiṃ khaṇe Subhago taṃ tṭhānaṃ patto, tassa taṃ
vacanaṃ sutvā „iminā kira pāpakammena tāva mahantassa 25
yasassa dāyako mama bhātā maṇimantassa¹² kārāṇā Ālam-
bānaṃ dassito¹³, nāssa jīvitam dassāmi¹⁴“ naṅguṭṭhena naṃ
pādesu veṭhetvā ākaḍḍhitvā udake osīdāpetvā nirussāsakāle
thokaṃ sithilaṃ akāsi, so sīsaṃ ukkhipi, atha naṃ punākaḍ-

¹ Bā divase vavattḥāpetvā. ² n. n. wanting in Cks. ³ Bā sakalanāgabhavanaṃ.

⁴ Bā kuṭṭhitāṃ. ⁵ Cks maṇinālābhena. ⁶ Bā payāgatitthe. ⁷ Cks udakā-

Ck -mattassa, Bā -ratanaṃ. ⁸ Bā adds bhaviṣṣati.

ḍhitvā osidāpesi, evaṃ bahuvāre tena kilamiyamāno nesāḍa-
hmaṇo sīsaṃ ukkhipitvā g₄ ā:

111. Lokyaṃ sajantaṃ¹ udakaṃ Payāgasmim² patiṭṭhitaṃ
ko maṃ ajjhoharī bhūto³ ogālhaṃ Yamunaṃ nadin ti. 857.

5 Ta. lokyaṃ ti pāpapavāhanasamatthan ti lokasammataṃ, sajantaṃ ti³
evarūpaṃ udakaṃ abhisīncantaṃ, Payāgasmin⁴ ti Payāgatitthe⁵.

Atha naṃ Subhago gāthāya ajjhabhāsi:

112. Ya-d-esa lokādhīpatī yasassī
Bārāṇasīṃ pakiraparī⁶ samantato
10 tassāhaṃ⁷ putto uragūsabhaṣṣa⁸,
Subhago ti maṃ brāhmaṇa vedayantīti. 858.

* Ta. yadesā 'ti yo esa⁹, pakiraparī¹⁰ samantato ti paccatthikānaṃ
upaharaṇasamatthatāya¹¹ pari¹² samantato pakiri¹³, sabbaṃ parikkhipitvā
upari phaṇṇa eḍhesi.

15 Atha brāhmaṇo „ayaṃ Bhū-assa bhātā nā me jīvitaṃ
dassati, yaṃ nūnāhaṃ etassa c' eva mātāpitunnaṃ c' assa
vaṇṇakittanena muducittataṃ¹⁴ katvā attano jīvitaṃ yāceyyaṃ¹⁵
ti cintetvā gātham āha:

113. Sace hi putto uragūsabhaṣṣa⁸
20 Kāmsassa¹⁶ rañño amarādhīpassa¹⁷
mahesakkho aññataro pitā te
maccesu mātā pana te atulyā
na tādiso arahati brāhmaṇassa
dāsam pi ohātuṃ¹⁸ mahānubhāvo ti. 859.

25 Ta. Kamsassa¹⁹ 'ti aparena nāmena evaṃnāmassa Kāsirañño²⁰ ti pi
vadanti yeva, Kāsirājadhītāya gahitattā Kāsiraḷḷam pi tass' eva santakaṃ katvā
vaṇṇeti, amar - - ti dighāyutāya²¹ amarasāṃkhātānaṃ nāgānaṃ adhipatis²²,
mahesakkho ti mahānubhāvo, aññataro ti mahesakkhānaṃ aññataro, dā-

¹ so C^{ks}; B^d sajjantaṃ, B^s siccantaṃ. ² C^k payātasiniṃ, C^s payākasiniṃ. ³
B^d sajj-, B^s sic- ⁴ C^{ks} payākasmin. ⁵ C^{ks} payāka-. ⁶ so B^d; C^{ks} pakiraham.
⁷ read: -ha. ⁸ B^d -go-. ⁹ C^{ks} yadā so esa. ¹⁰ sq B^d; C^s pakirahāji, C^k
pakirahāri, cfr. p. 100-g. ¹¹ so C^s; C^k -atthāyāya, B^d -atthāya. ¹² C^{ks} pari. ¹³
B^d pakira. ¹⁴ B^d -cittati. ¹⁵ C^{ks} yācessan. ¹⁶ B^d kāsissa. ¹⁷ B^d -dibbassa.
¹⁸ B^d ohārituṃ. ¹⁹ B^d kāsissa. ²⁰ B^d kāsika - -. ²¹ B^d -yukānaṃ.

sampitī tādiso hi mahānubhāvo ānubhāvarahiṭṭam brāhmaṇassa dāsampi udake oharitum nārahati pāgeva mahānubhāvabrāhmaṇan ti vadati.

Atha naṃ Subhago „duṭṭhabrāhmaṇa tvaṃ maṃ vañcetvā muñcissāmi maññasi, na te jīvitam dammīti“ tena katakammaṃ pakāsento āha:

114. Rukkham nissāya vijjhitho eṇeyyaṃ pātum āgataṃ,
so viddho dūram asarā¹ saravegena sekhavā². 860.
115. Tam tvaṃ patitam addakkhi araṇṇasmiṃ brahāvane³
sa maṃsakācam ādāya sāyaṃ nigrodh' upāgami 861.
116. Suvasāliyasaiṃghuṭṭham piṅgiyaṃ⁴ santhatāyutam 10
kokilābhīrudam rammaṃ dhuvaṃ haritasaddalam. 862.
117. Tattha te so pāturahu iddhiyā yasaṃ jālam
mahānubhāvo bhātā me kaññāhi parivārito. 863.
118. So tena paricīṇṇo tvaṃ sabbakāmehi tappito
adūbhassa⁵ tuvaṃ dūbhi, tan te veraṃ idhāgataṃ. 864. 15
119. Khippaṃ gīvaṃ pasārehi, na te dassāmi jīvitam,
bhātu parisaraṃ veraṃ chedayissāmi te siran ti. 865.

Ta. sāyaṃ - - ti vikale nigrodham upagato si, piṅgiyaṃ⁴ ti pakkānam⁵ vaṇṇena piṅgalam, santhatayutaṃ ti pārohaparikinnam, kokila - - ti kokilāhi abhīrudam, dhuvaṃ - - ti udakabhūmiyam jātattā nīceṃ haritasaddala- 20
bhūmibhāgam, pāturahū ti tasmīṃ nigrodhe thitassa tava⁶ so mama bhātā pākaṇṇo ahoṣi⁷, iddhiyā ti puññatejasa, so tenā⁸ 'ti so tuvaṃ tena attano bhavanam netvā paricīṇṇo, parisaraṃ ti tayā mama bhātu kataveraṃ pāpakkammaṃ parisaranto anussaranto, chedayissāmi ti chindissāmi.

Atha brāhmaṇo „na me esa jīvitam dassati, yaṃ kiñci 25
pana katvā⁹ mokkhatthāya vāyamitum vaṭṭatīti“ g. ā.:

120. Ajjhāyako yācayogo āhutaggi ca brāhmaṇo,
etehi tīhi ṭhānehi avajjho bhavati brāhmaṇo ti. 866-

Etehi tīhi ajjhāyakattādīhi tīhi kāraṇehi br. avajjho, na labbhā brāhmaṇam vadhitum, kiṃ tvaṃ vadesi, yo hi br. am vadheti so Nīraye nibbattatīti 30

¹ Bds ācarī. ² so Cks: Bds sikhavā ³ Bds piṅgalam ⁴ Bds aduḥassa ⁵ Bds paṇḍapattānam. ⁶ Cks omitt tava ⁷ Ck adda paññasi, Cs paññāti, ⁸ Bds vatvā.

Taṃ sutvā Subhago saṃsayapatto¹ hutvā „imaṃ n-bhavanāṃ netvā bhātaro paṭipucchitvā jānissāmīti“ cintetvā dve gāthā abhāsi:

121. Yaṃ puraṃ Dhataratṭhaṣṣa ogāḷhaṃ Yamunāṃ nadiṃ
5 jotate sabbasovaṇṇaṃ girim āhacca Yāmunāṃ². 867.
122. Tattha te purisavyagghā sodariyā³ mama bhātaro,
yathā te tattha vakkhanti tathā⁴ hessasi brāhmaṇa⁵ 'ti. 868.

Tā purāṇāṃ ti nagaraṇi, ogāḷhaṃ ti anupaviṭṭhaṃ, girim -- ti Yamunato avidūre (hitaṃ Himavantaṃ āhacca jotati, tattha te ti tasmiṃ nagare te
10 mama bhātaro vasantī, ta. nīte tayi⁶ yathā te vakkhanti tathā bhaviṣṣasi, sace hi saccaṃ kathesi jīvitaṃ te atthi no ce tatth' eva sīsaṃ chindissāmīti.

Iti naṃ vatvā gīvāyaṃ gahetvā khipanto akkosanto pari-
bhāsanto M-assa pāsādadvāraṃ agamāsi. Mahāsattassa
pariyeṣanakhandaṃ niṭṭhitam⁶.

- 15 Atha naṃ dovāriko hutvā nisinno Kāṇārītṭho tathā kilam-
metvā āniyyamānaṃ disvā paṭimaggāṃ gantvā „Subhaga, mā
heṭhayi, brāhmaṇa nāma Mahābrahmuno puttā, sace hi Mahā-
brahmā jānissati 'mama puttāṃ⁷ viheṭhayantīti' kujjhitvā am-
hākaṃ sakalaṃ n-bhavanāṃ vināsessati, lokasmiṃ brāhmaṇa
20 nāma seṭṭhā mahānubhāvā, tvāṃ tesāṃ ānubhāvāṃ na jānāsi,
ahaṃ jānāmīti⁸, Kāṇārītṭho kira atītānantare bhava yaññakāra-
brāhmaṇo⁹ ahosi, tasmiṃ evaṃ ā., vatvā ca pana¹⁰ anubhūta-
pubbavasena yajanasīlo⁹ hutvā Subhagaṃ ca nāgaparisaṃ ca
āmantetvā „etha¹⁰, yaññakārakabrahmaṇānaṃ vo guṇe vaṇ-
25 ṇessāmīti“ vatvā yaññavaṇṇaṃ ārabhanto āha:

123. Anittarā ittarasampayuttā
yaññā ca vedā¹¹ ca subhoga loke,
tad aggarayhaṃ¹² hi vinindamāno
jahāti vittaṃ ca sataṃ ca dhammaṃ ti. 869.

¹ Ck^s sassa pakkhanto corr. to tassa-, C^s saṃsayā pakkhanno. ² Ck^s Bā ya-. ³ Ck^s sa-udar-, Bā^s sodariyā. ⁴ Ck^s kathā. ⁵ Bā netvā in the place of nīte tayi
⁶ m. p. n. wanting in Ck^s. ⁷ Ck^s -o. ⁸ Bā^s -kārako-. ⁹ Ck^s bhañjana-. ¹⁰ Bā add^s bho. ¹¹ Bā bhedā. ¹² Bā aggā-.

Ta. anittarā ti bhoga imasmiṃ loke yaññā¹ ca vedā¹ ca anittarā na lāmakā mahānubhāvā, te ittarehi brāhmaṇehi sampayuttā, tasmā brāhmaṇāpi anittarā va jātā, tad aggarayhaṇ² ti tasmā aggarayhaṇ brāhmaṇaṃ vininda-māno dhajjaṇ³ ca paṇṇitadhammaṇ⁴ ca⁵ jahātīti, idaṃ kira so iminā Bhūridatte mittadūbhikammaṇ⁶ katan ti vattuṃ mā labhatīti⁷ avoca.

5

Atha taṃ Kāṇārīttho „Subhaga’ jānāsi pana ‘ayaṃ loko kena vihito’“ ti pucchitvā⁸ „na jānāmīti“ vutte „brāhmaṇānaṃ pitāmahena Brahmunā“ ti dassetuṃ itaraṃ g. ā.

124. Ajjhenam ariyā paṭhavim janindā
vessā kasim pāricariyaṇ ca suddā
upāgu paccekam yathā padesam
katāhu ete Vasinā ti āhū ti 870.

10

Ta. upāgū ti upagatā, Brahmā kira brāhmaṇādayo nimminivā ariye⁹ tava brāhmaṇe āha: tumhe ajjhenam eva upagacchatha, mā aññaṃ kiñci ka-rittha, janinde¹⁰ ā.: tumhe paṭhavim yeva vijinetha¹¹, vesse ā.: tumhe kasim yeva upetha, sudde ā.: tumhe tiṇṇaṃ vanṇānaṃ pāricariyaṇ yeva upethā¹² ti, tato paṭhāya ariyā ajjhenam janindā paṭhavim vessā kasim suddā pāricariyaṇ upagatā ti vadati, paccekam - ti upagacchantā ca pāṭiyekkaṃ attano kula-padesānurūpeṇa Brahmunā vuttaniyāmen¹³ eva upagatā, katāhu ete Vasinā ti āhū ti evaṃ kira tena Vasinā Mahābrahmaṇā katā¹⁴ ahesuṃ ti kathenti¹⁵.

20

Evam „mahāguṇā ete brāhmaṇā nāma, yo hi etesu cittaṃ paśādetvā dānaṃ deti tassa aññattha paṭisandhi n’atthi, deva-lokam eva gacchatīti“ vatvā āha:

125. Dhātā¹⁶ Vidhātā¹⁷ Varuṇo Kuvero
Somo Yamo Candimā y’ āpi¹⁸ Suriyo
ete hi¹⁹ yaññaṃ puthuso yajitvā
ajjhāyakānaṃ atha sabbakāme. 871.
126. Vikāsītā cāpasatāni pañca
yo Ajjuno balavā bhīmaseno
sahassabāhu asamo pathavyā
so pi tadā ādahi²⁰ jātavedan ti. 872.

25

30

¹ Bā bhedā. ² Bā aggā-. ³ Bā -tūti. ⁴ Bā C^s subhoga. ⁵ C^s omit pu-. ⁶ C^k ācā-, C^s acā-. ⁷ C^s -do. ⁸ Bā -natha. ⁹ C^s katan. ¹⁰ Bā -eti. ¹¹ C^s dātā. ¹² C^s vidātā. ¹³ Bā ca. ¹⁴ so C^s; Bā ete pi. ¹⁵ C^k adahi, C^s adabī.

Ta. ete hīti¹ ete hī², Dhātā³ ti ādayo devarājāno, puthuso ti anekapa-
karam yaññam yajitvā, atha sabbakāme ti atha ajjhāyākānam brāhmaṇānam
sabbakāme datvā etāni thānāni pattā ti dasseti, vikāsitā ti ākaḍḍhitā, cāpa--ti
na⁴ dhanupañcasatāni⁵ pañcācāpasatappamānam pana mahādhanum⁶, bhīm-
5 sēno ti bhayānakasēno, saḥassabāhū⁷ 'ti na tassa bāhūnam saḥassam, pañ-
cannam pana dhanuggaḥasatānam bāhusaḥassena ākaḍḍhitabbassa dhanuno
ākaḍḍhanen' eva evam vutto⁸, ādahi⁹ jātavedan ti so pi rājā tasmiṃ kāle
brāhmaṇe sabbakāmehi santappetvā aggim ādahi⁹ patiṭṭhavitvā¹⁰ paricari, ten'
eva kārāṇena devaloke nibbatto, tasmā brāhmaṇa nāma imasmiṃ loke jeṭṭhakā ti ā.

10 So 'uttarim pi brāhmaṇe yeva vaṇṇento gātham āha:

127. Yo brāhmaṇe bhojayi digharattam
annena pānena yathānubhāvan
pasannacitto anumodamāno
subhoga devaññataro ahoṣīti. 873.

15 Ta. yo ti yo so porānako Bārāṇasirājā ti dasseti, yathānubhāvan ti
yathābalaṃ, yad assa atthi tam sabbam paricajitvā bhojesi, devaññataro ti
so aññataro mahesakkhadevarājā ahoṣīti.

Evaṃ brāhmaṇā nāma aggadakkhiṇeyyā ti. Ath' assa
aparam pi kārāṇam āharitvā dassento gātham āha:

20 128. Mahāsanaṃ devaṃ anomavaṇṇam¹¹
yo sappinā asakkhi jetum¹² Aggim
so yaññatan tam varato yajitvā
dibbam gatiṃ Mujalind' ajjhagañchīti¹³. 874.

Ta. mahāsanaṃ ti mahābhakkhaṃ, jetum¹² ti santappetum, yaññatan
25 ti yaññavidhānam, varato ti varassa Aggidevassa yajitvā, Mujalind' ajjha-
gañchīti¹³ Mujalindo¹² adhigato, eko kira pubbe Bārāṇasiyaṃ Mujalindo¹³
nāma rājā brāhmaṇe pakkosivā saggamaggam pucchi, atha naṃ te brāhmaṇānaṃ
ca brāhmaṇadevatāya ca sakkāram karohīti vatvā kā nu brāhmaṇadevatā ti vutte
Aggidevo ti tam navasappinā santappehīti āhamsu, so tathā akāsi.

30 Tam attham pakāsento esa imaṃ gātham āha:

129. Mahānubhāvo vassasahassajivī¹⁴
yo pabbaji dassaneyyo ulāro

¹ Bḍ ete pi. ² Bḍ ete. ³ Ck^s dātā ⁴ C^s omits na. ⁵ Bḍ adds pañcācāpasatāni. ⁶ Ck^s -nū. ⁷ Bḍ -am. ⁸ Ck^s adāhi. ⁹ Ck^s adahī. ¹⁰ so Ck^s; Bḍ patiṭṭhapetvā ¹¹ Ck^s -jm. ¹² līd bhoje-. ¹³ Bḍ^s muñca-, cfr. supra 92. ¹⁴ read: va saḥassa-?

hitvā apariyantaratham¹ sasenam
rājā Dujīpo² pi jagāma saggan ti. 875.

Ta. 'pabbajjīti pañcavassasatāni r. karento brāhmaṇānaṃ sakkāraṃ karetvā
apariyantaratham³ sasenam⁴ hitvā pabbajj, Dujīpo pīti so cāpi Dujīpo⁵ nāma
rājā brāhmaṇe pūjetvā va saggaṃ gato ti vadati, Dujīpo⁶ ti pi pātho. 5

Aparāni pi 'ssa udāharanāni dassento āha:

180. Yo sāgarantaṃ Sāgaro vijitvā

yūpaṃ subhaṃ soṇṇamayam ulāraṃ

ussesī Vessānaram ādahāno

subhoga devaṇṇataro ahoṣi. 876. 10

181. Yassānubhāvena subhoga Gaṅgā

pavattatha⁶ dadhisannam⁷ samuddaṃ

sa lomapādo paricariya-m-aggiṃ

Aṅgo sahasakkhapur' ajjhagañchīti. 877.

Ta. sāgarantaṃ ti sāgarapariyantaṃ paṭhavīṃ, ussesīti brāhmaṇe 15
saggaṃ aggaṃ pucchitvā suvaṇṇayūpaṃ ussāpehīti vutto⁸ pasugghātattaya ussā-
pesi. vessānaram ādahāno ti vessānaraṃ jaggaṃ ādahanto, vessānaraṃ ti pi⁹
pātho. devaṇṇataro ti Subhaga¹⁰ so hi rājā aggaṃ juhivā¹¹ aṇṇataro mahe-
sakkhadevo ahoṣīti vadati, yassānu -- ti bho Subhaga¹⁰ Gaṅgā ca samuddo
ca kena kato ti jānāsīti na jānāmi kiṃ jānissasi tvam, brāhmaṇe yeva pothetum 20
jānāsi, atītaṃ hi Aṅgo nāma lomapādo Bārāṇasirājā brāhmaṇe saggaṃ aggaṃ
pucchitvā tehi¹² Himavantaṃ pavisitvā brāhmaṇaṃ sakkāraṃ katvā aggaṃ paricārā
'ti vutto⁸ aparimāṇā gāviyo ca mahisiyo ca ādāya Ili-taṃ pavisitvā tathā akāsi,
brāhmaṇehi bhuttātirittāṃ khīradadhiṃ¹³ kiṃ kātappaṃ ti ca vutte chaddethā 25
'ti āha, ta. thokassa khīraṃ chadditattathāne kunnadiyo ahesum, bahukassa
chadditattathāne Gaṅgā pavattatha¹⁴, taṃ pana khīraṃ yattha dadhi hutvā¹⁵
saṃsisinnaṃ thitaṃ taṃ yeva samuddaṃ nāma jātāṃ, iti so evarūpaṃ sakkā-
raṃ katvā brāhmaṇehi vuttavidhānena aggaṃ paricariya sahasakkhassa puraṃ
ajjhagañchīti.

Iti 'ssa idaṃ atītaṃ āharitvā i. g. āha: 30

182. Mahiddhiko devavaro yasassī

senāpatī tidive Vāsavassa

¹ B² -raṭṭham. ² B² dūḍipo, cfr. supra ⁹⁹/₉. ³ B² -raṭṭham, C² pariyanantara-
thesanāṃ. ⁴ B² dūḍipo. ⁵ so C² for dūḍipo, C² dūjīpo, B² dutīpo. ⁶ B²
-ti. ⁷ C² -ā. ⁸ B² -e. ⁹ C² vessānaraṃto va vā. ¹⁰ B² subhoga. ¹¹ C² jū-
B² pūjetvā. ¹² C² te. ¹³ C² khīraṃ. ¹⁴ B² -tittha. ¹⁵ C² omīti hutvā.

sa¹ somayāgena malam vihanvā
subhoga devaññataro ahoṣīti. 878.

Ta. somayāgena -- ti bho subhoga, yo idāni Sakkaṣa senāpāti mahā-
yaso devaputto so pi pubbe Bārānasirājā, va brāhmaṇe saggamaggam pucchitvā
5 tehi somayāgena attano malam pavāhetvā devalokaṃ gacchatīti vutto² br-ānaṃ
mahantaṃ sakkāraṃ katva tehi vuttavidhānena somayāgaṃ katvā tena attano
malam vihanvā devaññataro jāto ti.

Imam atthaṃ pakāseto evam āha:

133. Akāri yo³ lokam imaṃ paraṃ ca
10 Bhāgīrasīṃ Himavantaṃ ca Gijjhāṃ
yo iddhiṃ devavaro yasassī
so pi tadā ādahi jātavedaṃ. 879.
134. Mālāgiri⁴ Himavā yo ca Gijjho
Sudassano Nisabho Kākaneru
15 ete ca aññe ca nagā mahantā
cityā katā yaññakarehi-m-āhū ti. 880.

Ta. so pi tada -- ti bhātiya⁵ subhoga, yena Mahābrahmunā ayaṃ ca
loko paro ca loko Bhāgīrasīgāṃ ca Himavanta-Gijjha-pabbatā ca katā so pi
yadā Brahmupattito pubbe mānavako ahoṣi tadā aggim eva ādahi, aggim ju-
20 hitvā Mahābrahmā hutvā idaṃ sabbam akāsi, evaṃ mahiddhikā brāhmaṇā ti
dassoti, cityā katā ti pubbe kir' eko Bārānasirājā br-ne s-maggaṃ pucchitvā
br-ānaṃ sakkāraṃ karohīti⁶ vutto tesam mahādānaṃ paṭṭhapetvā mayhaṃ dāne
kimi n' atthīti pucchitvā sabbam ūeva atthi br-ānaṃ pana āsanāni na-ppahontīti
vutte iṭṭhakāhi cināpetvā⁷ āsanāni karesi, tadā cityāvayatapīṭhikā⁸ br-ānaṃ
25 ānubhāvena vaḍḍhitvā Mālāgiriādayo pabbatā jātā, evaṃ ete yaññakārehi brāh-
maṇehi katā ti kathentīti.

Atha naṃ punāha: „bhātika, jānāsi paṇāyaṃ samuddo
kena kāraṇena apeyyo loṇodako jāto“ ti „na jānāmi Aritṭhā“
'ti, atha naṃ „tvaṃ brāhmaṇe yeva hiṃsitaṃ jānāsi, suṇā-
30 hīti“ vatvā gātham āha:

135. Ajjhāyakaṃ mantagunūpapannaṃ
tapassinaṃ yācayogo ti cāha⁹,

¹ Bā yo. ² Bā -e. ³ Bā akāsiyaṃ. ⁴ Ck -riri. ⁵ Bā -ikā. ⁶ Ck pūjehīti in
the place of sakkāraṃ karohīti. ⁷ Ck vinā-. ⁸ so C; Ck vityāvayanapīṭhika,
Bā etā cityā kata ṭhapanīṭhikā. ⁹ Bā cāhu.

tīre samuddass' udakaṃ sajanantam
tam sāgar' ajjohari, ten' apeyyo ti. 881,

Ta. yācayogo ti cāhā¹ ti tam brāhmaṇam yācayogo ti ca loko āha²,
udakaṃ -- ti so klr' ekadivasam, pāpavāhanakammam karonto tīre thatvā
samuddato udakaṃ gahetvā attano upari³ sajati abbhukkirati, atha naṃ evaṃ 5
karontaṃ vadḍhitvā⁴ sāgaro ajjohari, tam kāraṇam Mahābrahmā sutvā iminā
kira me putto hatto⁵ ti samuddaṃ apeyyo lopodako bhavatū 'ti abhisapi, tena
kāraṇen' esa apeyyo.

„Evarūpā ete brāhmaṇā nāmā“ 'ti vatvā puna pi āha:

194. Āyāgavatthūni⁶ puthū pathavyā 10
saṃvijjanti brāhmaṇā Vāsavassa,
purimaṃ disaṃ pacchimaṃ dakkhiṇuttaram
saṃvijjamānā janayanti vedan ti. 882.

Ta. Vāsavassā 'ti pubbe brāhmaṇaṃ dānaṃ datvā Vāsavattaṃ pāssa
Vāsavassa⁷, āyāgavatthūni⁸ puññakkhettabhūtā aggadakkhiṇeṇ puthu- 15
brāhmaṇā saṃvijjanti, purimaṃ disaṃ ti te idāni purimāsu catūsu disāsu
saṃvijjamānā tassa Vāsavassa mahantam vedan janayanti pītisomanassam āvahanti.

Evam Ariṭṭho cuddasahi gāthāhi brāhmaṇe ca yaññe ca
vede ca vaṇṇesi. Tassa tam katham sutvā M-assa gilānu-
paṭṭhānaṃ⁹ āgatā bahunāgā¹⁰ „bhūtam eva katherīti“ micchā- 20
gāhaṃ gaṇhanākārappattā jātā. M. gilānaseyyāya nipanno va
tam sabbam assosi, nāgāpi 'ssa ārocesum, tato Bo. cintesi:
„Ariṭṭho micchāmaggaṃ vaṇṇesi, vādam assa bhinditvā pari-
sam sammādiṭṭhikam karissāmīti“ so utthāya nahātvā¹¹ sabbā-
lamkārapatimaṇḍito dhammāsane-nisīditvā sabbam nāgaparisam 25
saṇnipādetvā Ariṭṭhaṃ pakkosāpetvā „Ariṭṭha tvaṃ abhūtaṃ
vatvā¹² vede ca 'yaññe ca brāhmaṇe ca vaṇṇesi, brāhmaṇaṃ hi
vedavidhānena yaññayajanan nāma ariṭṭhasammataṃ¹³ na sag-
gāvahaṃ, tava vāde¹⁴ abhūtaṃ passā“ 'ti yaññabhe dāvādan
nāma ārabhanto āha: 30

¹ Cks vāhā, Bā cāhū. ² Bā loka āhu. ³ Bā adds sīce. ⁴ Cks vadhi-. ⁵ Cks
bhevo. ⁶ Cks āyāga-. ⁷ Bā sakkassa. ⁸ Ck āyāsa-, Cs āyāga-. ⁹ Bā -nathānaṃ.
¹⁰ Bā adds ayaṇ. ¹¹ Bā nhatvā. ¹² Bā katvā. ¹³ Bā anariya-. ¹⁴ Bā vādam.

137. Kalī¹ hi dhīrānaṃ kaṭaṃ magānaṃ
bhavanti vedajjhagatāṃ² Aritṭha
marīcidhammaṃ asamekkhitattā,
māyāgunā³ nātivahanti, paññaṃ. 883.
- 5 138. Vedā na tāṇāya bhavanti-r-assa⁴
mittadduno bhūnahuno⁵ narassa,
na tāyate paricīṇṇo ca⁶ aggi
‘dosantaraṃ maccaṃ anariyakammaṃ. 884.
- 10 139. Sabbañ⁶ ca maccā sadhanā sabhogā
‘ādīpitaṃ dāru tiṇena missaṃ
dahan na tappe asamatthatejo⁷,
ko taṃ subhikkhaṃ dirasaññu⁸ kuriyā⁹. 885.
140. Yathāpi khīraṃ viparināmadhammaṃ
‘adhi bhavitvā navaṇitaṃ pi hoti
15 evaṃ pi aggi viparināmadhammo
tejo samorohatī yogayutto. 886.
141. Na dissate aggi-m-anuppaviṭṭho
sukksesu kaṭṭhesu navesu cāpi¹⁰,
nāmanthamāno¹¹ araṇṇārena
20 nākammanā¹² jāyati jātavedo. 887.
142. Sace hi aggi antarato vaseyya
sukksesu kaṭṭhesu navesu cāpi
sabbāni susseyyumaṃ vanāni¹³ loke
sukkhāni kaṭṭhāni ca pajjaleyyumaṃ. 888.
- 25 143. Karoti ce dārutiṇena puññaṃ
bhojaṃ nara dhūmasikhiṃ patāpavaṃ¹⁴
aṇḍārikā lopakarā ca sūdā¹⁵
sarīradāhāpi¹⁶ kareyyumaṃ puññaṃ. 889.

¹ Cks kalīm. ² Cks -pan. ³ Bđ -tidassa. ⁴ Ck bhanahato, Cs bhūnahato. ⁵ Cks va. ⁶ Bđ sappe. ⁷ Bđ apatthatejo. ⁸ Cks -a. ⁹ Cks ki-, Bđ kā-. ¹⁰ Ck vāpi. ¹¹ Bđ nāmaṭṭhamāno, Cks na ma-. ¹² Bđ -mmunā. ¹³ Bđ navāni. ¹⁴ Ck -khī - - vī, Cs -khi - - vā, Bđ -khi - - vañ. ¹⁵ Ck sudhā, Cs Cđ sudā. ¹⁶ Bđ -lāhāpi.

144. Atha ce hi¹ ete² na karonti puññaṃ
 ajjhenamaggiṃ idha tappayitvā
 na koci lokasmiṃ kaṇṇoti puññaṃ
 bhojaṃ naro dhūmasiḍḍhiṃ patāpavaṃ³. 890.
145. Kathaṃ hi lokāpacito samāno 5
 amanuññaṃ gandhaṃ bahunnaṃ akantaṃ
 yad eva maccā parivajjayanti⁴
 tad appasatthaṃ dirasaññu⁵ bhuñje. 891.
146. Sikkhiṃ hi⁶ devesu vadanti h' eke,
 āpaṃ milakkhā⁷ pana devaṃ āhu,
 sabbe va ete vitathaṃ bhaṇanti.
 aggī na devaṇṇatāro na cāpo⁸. 892. 10
147. Nirindriyaṃ santaṃ⁹ asaṇṇakāyaṃ
 vessānaraṃ kammakaraṃ pajānaṃ
 paricariya-m-aggiṃ sugatiṃ kathaṃ vaje¹⁰
 pāpāni kammāni pakubbamāno. 893. 15
148. Sabbābhībhū t' āhu 'dha jīvikatthā
 aggissa Brahmā paricārīko,
 sabbānubhāvī ca vasī kimatthaṃ
 animmito nimmitaṃ vandit' assa. 894. 20
149. Passaṃ¹¹ anijjhānakkhamaṃ atacchaṃ
 sakkārahetu pakiriṃsu¹² pubbe,
 te lābhasakkāre apātubhonte¹³
 santhambhitā¹⁴ jantuli santidhammaṃ. 895.
150. Ajjhenam ariyā paṭhaviṃ janindā 25
 vessā kasiṃ pāricariyaṃ ca suddā
 upāgu paccekaṃ yathā padesaṃ,
 katāhu ete Vasiṇā ti āhu. 896.

¹ Bā pi. ² Ck^s eke. ³ Ck^s -khī--vā. ⁴ Bā -ccajeyanti. ⁵ Ck^s -a. ⁶ Ck^s sakhī-, C^s sikhī-, Bā pi. ⁷ Bā -u. ⁸ Ck^s vāpo. ⁹ Bā baddham. ¹⁰ Bā vajje.
¹¹ Bā sāyaṃ. ¹² Bā parikiriṃsu. ¹³ Bā^s -bhūte, Ck^s -bhonto. ¹⁴ C^s samāna-,
 Bā sannābhītā.

151. Etañ ca saccam vacanam bhaveyya
yathā idam bhāsitaṃ brāhmaṇehi
nākhattiyo jātu labhettha rajjam
nābrāhmaṇo mantapadāni sikkhe
5 nāññatra vessehi kasim kareyya
suddo na muñce¹ parapessitāya². 897.
152. Yasimā ca etaṃ vacanam abhūtaṃ
' musā c' ime odariyā bhaṇanti
tad appapaññā abhisaddahanti
10 passanti taṃ paṇḍitā attanā va³. 898
153. Khattā na⁴ vessā na baliṃ haranti,
ādāya satthāni caranti brāhmaṇā,
tan tādisaṃ saṃkhubhitaṃ vibhinnaṃ
' kasmā Brahmā n' ujjukarot' lokam. 899.
154. Sace hi so issaro sabbaloke
Brahmā bahūbhūtapatī pajānaṃ
kim sabbaloke⁵ vidahī alakkhim
kim sabbalokaṃ na sukhim⁶ akāsi. 900
155. Sace hi so issaro sabbaloke
20 Brahmā bahūbhūtapatī pajānaṃ
māyāmusāvajjamadena cāpi
lokaṃ adhammena kimatth' akāsi⁷. 901.
156. Sace hi so issaro sabbaloke
Brahmā bahūbhūtapatī pajānaṃ
25 adhammiyo⁸ bhūtapatī Ariṭṭha
dhamme satī yo vidahī adhammaṃ. 902:
157. Kiṭṭa paṭaṅgā uragā ca bhekā⁹
hantvā kimim sujjhati makkhikā ca,
ete hi¹⁰ dhammā anariyarūpā
30 Kambojakānaṃ vitathā bahunnan ti. 903.

¹ Bā muce. ² Bā -pesanāya ³ Ck ca ⁴ Bā khatyāhi. ⁵ Bā -kaṃ. ⁶ Ck -ī,
Bā -i. ⁷ C² kimattvakāri, C¹ kimannukāri. ⁸ Bā -ko. ⁹ Ck hekā, Bā bhīṅgā
¹⁰ Bā pi.

kiñci atthaṃ joteti attano appamattakam pi vaddhiṃ¹ pabhāvetuṃ² na
 sakkoti, atha kho ekakaṃ³ pi bahujano bahu⁴ pi so paccattikaṃ⁵ etaṃ⁶
 akāle nikkhantaṃ vā parakkamantaṃ vā ekakaṃ samparivāretvā mahāvīnāsāṃ
 pāpeti, tatthāyaṃ⁷ upama; dhammakasenā vā kosiyāṃ yatha ayaṃ dhammakasena
 manāṃ akāle nikkhamantaṃ vā parakkamantaṃ vā kosiyāṃ tuṇḍehi vitudanti⁸ 5
 mahāvīnāsam pāpenti⁹ tatha, tasma¹⁰ tiracchanagata ādiṃ¹¹ katvā kenaci akāle
 attano vasaṇatthāna na nikkhamitabbam¹² na parakkamitabbam ti, dutiyagathāya
 dhīro ti paṇḍito, vidhīti porāṇakapanditehi thapitapaveni, vidhānaṃ ti kot-
 thāso vā samvidahanaṃ vā vivaraṇtagu¹³ ti vivaraṃ¹⁴ anugacchanta jantaṃ,
 sabbāmitte ti¹⁵ sabbe amitte, vasikatvā¹⁶ ti attano vase katvā, kosio 10
 va 'ti imāṃha balakosiyā añño paṇḍitakosiyā viya, idaṃ vuttaṃ hoti: yo ca kho
 paṇḍito imasmiṃ kāle nikkhamitabbam parakkamitabbam¹⁷ imasmiṃ pana¹⁸ na¹⁹
 nikkhamitabbam na parakkamitabbam ti porāṇakapanditehi thapitassa pavenisa-
 m-khātassa vidhino kotthāsasamkhataṃ vidhanaṃ vā tassa vā vidhino vidhānaṃ
 samvidahanaṃ anutthānaṃ jānāti so vidhividhānaṃ, paresam attano 15
 paccamittānaṃ vivaraṃ ūtvā yathā nāma paṇḍito kosiyā rattisaṃkhatena²⁰ at-
 tano kālena²¹ nikkhamitvā vā parakkamitvā ca tattha tattha sayitānaṃ ūva ka-
 kanam sisāni chindamāno²² te sabbe²³ amitte vasikatvā sukhī siya ~~.....~~
 pi kale nikkhamitvā parakkamitvā attano paccāmitte vasikatvā sukhī middukko
 bhaveyyā 'ti 20

Rājā Bodhisattassa vacanaṃ sutvā nivatti.

Sattthā imam desanaṃ¹ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā rājā
 Auando ahoṣi, paṇḍitāmaṃ pana aham eva“ 'ti. Kosiyajātakam².

7. Gūthapāṇajātaka.

25

Sūro sūrena saṅgammā 'ti. Idaṃ Sattthā Jetavane vi-
 haranto aññatarāṃ bhikkhūṃ ārabba kathesi. Tasmim¹ kāle
 Jetavanato gāvutaddhayanamatte² eko nigamaḡāmo, tattha bahūni
 salākabhattapakkhikabhaddāni³ utthi. Tatth' eko⁴ pañhapucchako⁵
 koṇḍo⁶ vasati, so salākabhattapakkhikabhaddānaṃ atthāya gute dahare 30

¹ B¹ vuddham. ² C¹ pabhāvetu, C² pabhāvetu cor. to -tani, B¹ uppādetuṃ
³ B¹ ekekani. ⁴ C¹ bahu. ⁵ B¹ paccatti, C² paccatti cor. to paccatti- ⁶ C¹
 B¹ ekani. ⁷ C² tattha aya. ⁸ read -ti? ⁹ B¹ omits tatthayāni - - -pāpenti ¹⁰
 B¹ tasmī. ¹¹ B¹ ādi. ¹² C¹ C² nikka-. ¹³ C² vivaraṇtagu, B¹ vivaraṇabbhu, B²
 vivaraṇagu ¹⁴ C² vivaraṃ. ¹⁵ C¹ C² -ttehi. ¹⁶ B¹ vasani-. ¹⁷ B¹ omits
 parakkamitabbam. ¹⁸ C¹ C² omit pana ¹⁹ B¹ omits na. ²⁰ B¹ -te. ²¹ B¹ -le
²² B¹ chindayanāno. ²³ C² adds pi. ²⁴ B¹ dhammadēṣanaṃ. ²⁵ B¹ adds cha-
 tham. ²⁶ B¹ adds kīra. ²⁷ B¹ -talhayanamatte. ²⁸ C² -pakkhikabhaddam. ²⁹ B¹
 tatteko. ³⁰ C² pañhampu-, B¹ pañhānpu-. ³¹ B¹ koṇḍo

- ca sāmāṇere ca „ke khādanti ke pivanti ke bhuñjanti“ pañhaṃ pucchitvā kathetuṃ asakkonte¹ lajjāpesi, te tassa bhayena salāka-bhattapakkhikabhattachathāya taṃ gāmaṃ na gacchanti. Ath' ekadivasaṃ eko bhikkhu salākaggam gantvā „bhante asukagāme salākabhattaṃ
- 5 vā pakkhikabhattaṃ vā atthīti“ pucchitvā „atth' āvuso, tattha paṇ' eko koṇṭo pañhaṃ pucchati“², kathetuṃ asakkonte³ akkosati paribhāsati, tassa bhayena koci gantuṃ na sakkoti⁴ vutte „bhante tattha bhattāni mayhaṃ pāpetha“⁵, ahaṃ⁶ taṃ dametvā nibbisevanam katvā tato paṭṭhāya tumhe disvā palāyanakam⁷ karissāmi⁸“ āha. Bhikkhū
- 10 „sādhū“⁹ ti sampajjehitvā tassa⁷ tattha bhattāni pāpesuṃ. So tattha gantvā gāmadvāre cīvaram pārupi. Taṃ⁸ disvā koṇṭo⁹ caṇḍamēḍako viya vegena upagantvā „pañhaṃ¹⁰ me samaṇa kathēhi¹¹“ āha. „Upasaka gāme caritvā yāguṃ ādāya āsanasālam¹² tāva me āgantū¹² dehīti“. So yāguṃ ādāya āsanasālam āgate pi tasmiṃ tath' eva āha.
- 15 So pi taṃ bhikkhūṃ „yāguṃ tāva me pātūṃ dehi. āsanasālam sammajjitūṃ dehi, salākabhattaṃ tāva¹³ āharitūṃ dehīti“ vatvā salākabhataṃ āharitvā taṃ eva pattam¹⁴ gāhāpetvā¹⁵ „ehi, pañhaṃ te kathessāmi“ bahigāmaṃ¹⁶ netvā cīvaram saṃharitvā¹⁷ aṃse thapetvā tassa hatthato pattam gahetvā aṭṭhāsi. Tatrāpi taṃ so¹⁸ „samaṇa
- 20 pañhaṃ me kathēhi“ āha. Atha naṃ „kathemi te pañhaṃ“ ti ekappahāren' eva pātetvā aṭṭhīṃ saṃcunento¹⁹ pothetvā gūtham mukhe pakkhipitvā „ito dāni paṭṭhāya imaṃ gāmaṃ āgatam kañci bhikkhūṃ²⁰ pañhaṃ pucchitakāle jānissāmi“ santajjetvā pakkāmi. So tato paṭṭhāya bhikkhū²¹ disvā va palāyati. Aparabhāge tassa
- 25 bhikkhuno sā kiriyā bhikkhusaṃghe²² pākāṭā jātā. Ath' ekadivasam dhammasabhāyam²³ katham samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso asukabhikkhu kira koṇṭassa mukhe gūtham pakkhipitvā gato“ ti. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya saṃnissimā“ ti pucchitvā „imāya nāma“²⁴ 'ti vutte „na bhikkhave so bhikkhu idān' eva taṃ
- 30 mūlhenā²⁵ āsādesi, pubbe pi āsādesi²⁵ yevā“ 'ti vatvā atūtam āhari:

¹ Ck -to C* -to corr. to -te. ² B* pucchitam ³ Ck B* -to. ⁴ B* pāyetha
⁵ B* ahaṃ. ⁶ B* salākassanukam. ⁷ B* tattha. ⁸ B* pārupitūṃ. ⁹ B* kondo
ca, C* koṇṭho. ¹⁰ C* pañham. ¹¹ C* -lan. ¹² B* gantuṃ. ¹³ B* adds me.
¹⁴ B* bhattāni. ¹⁵ B* omits gāhāpetvā ¹⁶ B* gāmadvāre ¹⁷ Ck C* saṃgharitvā
B* gharitvā, B* saṃkaḍḍhetva. ¹⁸ B* bho. ¹⁹ Ck -cunento, B* adds viya.
²⁰ B* bhikkhūṃ kiñci. ²¹ B* bhikkhū. ²² B* -saṃghe. ²³ B* adds bhikkhu.
²⁴ C* mūlhenā, B* milena. ²⁵ B* āhāresi - - āhāresi, B* pakkhipitva gato puppe
pi dhile pakkhipi in the place of āsādesi - - āsādesi.

Atīte Aṅga-Magadha-vāsino aññamaññassa¹ ratṭhañ²
gacchantā ekadivasañ dvinnāñ ratṭhānañ sīmantare ekāñ gha-
rañ nissāya vasitvā surañ³ pivitvā macchamānsañ khāditvā
pāto va yānāni yojetvā pakkaminisu. Tesāñ gatakāle eko
gūthakhādakapāpako⁴ gūthagandhena āgantvā tesāñ pītatṭhāne⁵
chaddhitāñ⁶ surañ disvā pāniyañ⁷ pipāsāya pivitvā matto
hutvā gūthapuñjañ abhirūhi⁸. Allagūthāñ tasmīñ āriḷhe tho-
kañ onami. So „paṭhavī mañ dhāretuñ na sakkotīti“ viravi.
Tasmīñ űeva khañe eko mattavāraṇo⁹ tañ padesañ patvā
gūthagandhañ ghāyitvā jigucchanto paṭikkami. So tañ disvā¹⁰
„esa¹¹ bhayena palāyatīti“ saññī hutvā „iminā¹² saddhiñ sañ-
gāmetuñ¹³ vaṭṭatīti“ tañ avhayanto¹⁴ paṭhamāñ gātham āha:

1. Sūro sūrena saṅgama vikkantena¹⁵ maharīnā¹⁶
ehi nāga nivattassu, kin nu bhūto palāyasi,
passantu Aṅga-Magadhā mama tuyhañ ca vikkaman ti. 152. 15

Tass' attho: tvañ sūro maya sūrena saddhiñ samāgantvā viṭiyavikkamena
vikkantena pahatadana-samattatāya maharīna kimkarana asangamētvā va gacchasi,
kin nu mama ekasampaharo pi dātabbo siyā, tasma ehi nāga nivattassu, ettaken'
eva maranabbhayaṭṭajito hutva kin nu bhūto palayasi, ime imā sīman antaram
katvā vasanta passantu, Aṅga-Magadha¹⁶ mama tuyhañ ca vikkaman ubbhutam²⁰
pi amhākañ parakkamañ passantu 'ti

So hatthi kaṇṇāñ datvā¹⁷ tassa vacanañ sutvā nivattitvā
tassa santikañ gantvā tañ apasādentō¹⁸ dutiyañ gātham āha:

2. Na tañ pādā vadhiṣṣāmi na dantehi na soṇḍiyā,
milhena¹⁹ tañ vadhiṣṣāmi, pūti haññatu putinā ti. 153. 25

¹ Bⁱ aññamaññānāñ ² C^k ratṭhā, Bⁱ ratṭhā, C^s ratṭhā corr to ratṭhānāñ. ³ C^k su-
rañ, C^s Bⁱ sūrañ. ⁴ C^k -khādita-, C^s -khādika- ⁵ Bⁱ pīvatṭhāne. ⁶ Bⁱ chadditā,
B^p chaddhitāñ ⁷ C^k C^s pāniya, Bⁱ pāniyañ ⁸ C^s -ruhi. ⁹ C^s mattavaravāraṇo.
¹⁰ Bⁱ adds mama. ¹¹ Bⁱ adds me. ¹² Bⁱ saṅgamañ kātum. ¹³ Bⁱ avhayanto
¹⁴ Bⁱ vīṭikkantena. ¹⁵ Bⁱ maharīnā. ¹⁶ C^k C^s amga-. ¹⁷ Bⁱ uccāetvā, B^p uccā-
tañ dassetva. ¹⁸ B^p apassādentō, Bⁱ aparentō ¹⁹ all three MSS milhena

Tass' attho: na tañ pādādihi¹ vadhissāmi tuyhañ pana amucchavikena
mūlhenā² tañ vadhissamīti evañ ca pana vatvā pūṭigūthapānako putina va
• haññatū 'ti

tassa matthake mahantañ laṇḍaṃ pādetvā udakani vissajje-
5 tvā tatth' eva tañ jīvitaṃ bhayaṃ pāpetvā koñcanādañ nadanto
araññaṃ eva pavisi.

Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā jātakani samodhānesi:
„Tadā gūthapānako koṇṭho³ ahoṣi, vāraṇo so bhikkhu, tañ pana kā-
raṇaṃ paccakkhato disvā tasmīñ vanasaṇḍe nivutthadevatā pana ahañ
10 evā" 'ti. 'Gūthapāṇajātakaṃ'.

8. Kāmanītajātaka.

Tayo girin ti. Idaṃ Satthā Jetavane viharanto Kāma-
nītajātakaṃ⁴ nāma ārabha kathesi. Vatthunā paccuppannaṃ
ca atitāṇ ca Dvādasanipāte Kāmajātake āvibhavissati.

15 Tesu pana dvīsu rājaputtasu jeṭṭhako āgantvā Bārāṇasi-
yaṃ rājā ahoṣi kanittḥo uparājā⁵. Tesu rājā vatthukāmakile-
sakāmesu atitto dhanalolo⁶ ahoṣi. Tadā Bodhisatto Sakko
devarājā hutvā Jambudīpaṃ olokeno tassa rañño dvīsu pi
kāmesu atittabhāvāṃ⁷ ñatvā „imaṃ rājānaṃ niggaḥetvā⁸ lajjā-
20 pessāmīti“ brāhmaṇamānavavaṇṇena āgantvā rājānaṃ passi
rañña ca „ken' atthena āgato si māṇavā“ 'ti vutte „ahañ
mahārāja tīṇi nagarāni passāmi khemāni subhikkhāni pahūta-
hatthiassaraṭṭhapattīni⁹ hiraññasuvanṇālaṃkārabharitāni, sakkā
ca pana tāni appaken' eva balena gaṇhituṃ, ahañ te tāni
25 gaḥetvā dātum āgato“ 'ti āha, „kadā gacchāma¹⁰ māṇavā“ 'ti
vutte „sve mahārāja“ 'ti „tena hi gaccha, pāto va āgaccheyyā-
sīti“ „sādhū mahārāja, vegena balaṃ sajjehitī“ vatvā Sakko

¹ B¹ pādā. ² C² mūlhenā. ³ B³ koṇṭho or koṇṭo, B¹ koṇḍā. ⁴ B¹ adds sattamaṃ

⁵ C⁵ kamanīta-. B¹ kamanika-. ⁶ B¹ adds ahoṣi. ⁷ B¹ -lobho. ⁸ B¹ atittam-

⁹ B¹ niggaṇhitvā ¹⁰ C¹⁰ -pantini, B¹ -hatthini. ¹¹ B¹ gacchasi

sakatthānam eva gato. Rājā punadivase bheriṃ¹ carāpetvā
 balam sajjam karetvā amacce pakkositvā² „hiyo eko brāhmaṇa-
 māṇavo ‘Uttarapañcāle Indāpāte Kekake ti imesu tīsu nāga-
 resu rajjam gahetvā dassāmīti’ āha³, tam māṇavam ādāya tīsu na-
 garesu rajjam gaṇhissāma⁴, vegena tam pakkosathā“⁵ ti. „Katthi’
 assa deva nivāso dāpito“⁶ ti. „Na me tassa nivāsageham⁷ dā-
 pita“⁸ ti. „Nivāsaparibbayo⁹ pana dinno“¹⁰ ti. „So pi na¹¹
 dinno“. „Atha kham¹² tam¹³ passissāmā¹⁴“¹⁵ ti. „Nagaravithisu¹⁶
 olokethā“¹⁷ ti. Te olokento adisvā „na passāma mahārājā“¹⁸ ti
 āhaṃsu. Rañño māṇavam apassantassa „evam mahāntā nāma
 issariyā parihīno ‘smīti’“¹⁹ mahāsoko udapādi, hadayavatthuṃ
 uṇham ahoṣi, vatthulohitam kuppi, lohitaṇṇakhandikā udapādi,
 vejjā tikicchitum nāsakkhiṃsu²⁰. Tato tihacatubaccayena Sakko
 āvajjamāno tassa tam ābādham ūtvā „tikicchissāmi. pan²¹“²² ti
 brāhmaṇavaṇṇena āgantvā dvāre thatvā „vejjabrāhmaṇo tumbha-
 kam tikicchanatthāya āgato“²³ ti ārocāpesi. Rājā tam sutvā
 „mahantamahantā²⁴ rājavejjā maṃ tikicchitum nāsakkhiṃsu“,
 paribbayam assa dāpetvā uyyojethā“²⁵ ti āha. Sakko tam sutvā
 „mayham n’ eva nivāsanaparibbayena²⁶ attho vejjalābham pi
 na gaṇhissāmi, tikicchissāmi maṃ, rājā maṃ passatū“²⁷ ti āha. 20
 Rājā tam sutvā „tena hi āgacchatū“²⁸ ti āha. Sakko pavisitvā
 jayāpetvā²⁹ ekamantaṃ atthāsi. Rājā „tvam maṃ tikiccha-
 sīti“³⁰ āha. „Ama devā“³¹ ti. „Tena hi tikicchassū“³² ti. „Sā-
 dhu mahārājā³³, vyādhino³⁴ me³⁵ lakkhaṇam pi³⁶ katheṭṭha,
 kena kārāṇena uppanno, kiṃ khāditaṃ vā pītaṃ vā nissaya
 udāhu diṭṭhaṃ vā sutam vā“³⁷ ti. „Tāta mayham vyādhi³⁸ su-
 tam nissāya uppanno“³⁹ ti. „Kin⁴⁰ te sutam“⁴¹ ti. „Tāta, eko

¹ B¹ bheri. ² B¹ pakkosāpetvā. ³ C⁸ āga corr to āha. ⁴ B¹ -mi, C⁸ -mi corr. to -ma. ⁵ B¹ nivāsageham. ⁶ B¹ nivāsanaparibbayo. ⁷ B¹ omits na. ⁸ B¹ katham. ⁹ B¹ na. ¹⁰ B¹ passamā. ¹¹ C⁸ -thisu. ¹² B¹ -hinomhiti. ¹³ B¹ nāsakkhisu, C⁸ na sakkhiṃsu. ¹⁴ so B¹; B¹ mahantamahantā, C⁸ C⁹ mahantamahanta. ¹⁵ so B¹; C⁸ nivāpena-, C⁹ nivapetha-, B¹ nivāsanena-, read: nivāsenā na--? ¹⁶ C⁸ chāyāpetvā corr. to jayāpetvā. ¹⁷ B¹ adds aṭṭha. ¹⁸ B¹ byadhino. ¹⁹ B¹ omits me. ²⁰ C⁸ C⁹ omit pi. ²¹ B¹ byadhi. ²² C⁸ kiṃ.

mānavo¹ āgantvā mayhami 'tisu nāgaresu rajjam gāṇhitvā dassā²
miti' āha, aham tassa nivāsanaṭṭhānam vā nivāsaparibbayaṃ³
na dāpesiṃ⁴, so mayhami kujjhitvā aññassa rañño śantikaṃ
gato bhavissati⁵, atha me evaṃ⁶ 'mahantā nāma issariyā pari-
hīno 'mhi' cintentassa ayaṃ vyādhi⁷ uppanno ti⁸, sace sakkosi
tāni⁹ me kāmaccittāni nissāya uppannāni¹⁰ vyādhiṃ¹¹ tikicchā¹²
'ti etam attham pakāseto paṭhamāni gātham āha:

1. Tayo girin antaram kāmāyāmi:
2. Pañcālā⁹ Kuruyo¹⁰ Kekake¹¹ ca,
tatuttarīni brāhmaṇa kāmāyāmi,
tikiccha māni brāhmaṇa kamanītan¹² ti. 154.

Tattha tayo girin ti tayo giri¹³, ayam eva vā patho, yathā ca Sulas-
sana¹⁴ giriṇo dvārāni h' etāni¹⁵ pakasati ettha Sulasanaṃ¹⁶ devanagaraṃ
yujjhitva duggaṇhatāya duccalanatāya¹⁷ Sudassanagiriṃ vuttāni eva idhāpi ti
nagarāni tayo girin ti adhippetāni, tasmā ayam ettha attho: tūni ca¹⁸ tesaṃ ca
antaram tividham pi ratthāni kāmāyāmi, Pañcālā¹⁹ Kuruyo²⁰ Kekake²¹ ca
'ti imāni tesaṃ ratthānaṃ nāmāni tesu Pañcālā²² Uttarapañcālā²³ tattha Kam-
pillāni²⁴ nāma nagaraṃ, Kuruyo²⁵ ti Kururatthāni tattha²⁶ Indapattāni nāma
nagaraṃ, Kekake²⁷ ca 'ti paccatto upayogavacanāni tena Kekayaratthāni²⁸ das-
seti tattha Kekayarājadhāni²⁹ yeva nagaraṃ, tatuttarīni ti tāni ahaṃ ito paṭi-
laddhā Baraṇasīrajā³⁰ tatuttarīni tividham rajjāni kāmāyāmi, tikiccha māni
brāhmaṇa kamanītan³¹ ti³² itī imehi vatthukāmehi ca kilesakāmehi ca nītaṃ
hataṃ³³ pahatam³⁴ sace sakkosi tikiccha māni brāhmaṇa 'ti.

Atha uam Sakko „mahārāja, tvaṃ mūlosadhādīhi atekiccho,
nāṇosadhen' eva tikicchitabbo" ti vatvā dutiyāni gātham āha:

¹ C¹ C² mānavo ² B² nivāsaparippayam, C¹ C² nivāpa-. ³ C¹ B² dāpesi. ⁴ B²
-riti ⁵ B² vyādhi. ⁶ so all three MSS. ⁷ B² tvaṃ. ⁸ B² uppanna ⁹ B² -lo.
¹⁰ so B² BP; C¹ C² kurayo. ¹¹ BP ketake, B² keake. ¹² C¹ -ñītan, B² -nītan.
¹³ C¹ C² giri, B² BP giri ¹⁴ B² -na ¹⁵ B² sotāni. ¹⁶ C¹ ducalanatāya, C²
duccalanatāya corr. to ducalanatāya, B² ducalanatāya ¹⁷ C¹ omits ca, C² va
¹⁸ B² BP -lo. ¹⁹ C¹ C² kurayo ²⁰ BP ketake, B² kotake ²¹ BP kappilāni,
B² kapilāni. ²² so C¹ B² BP; C¹ kurayo. ²³ C¹ C² omit tattha. ²⁴ B² BP ketake
²⁵ BP ketakassa ratthāni, B² ketakavutthāni ²⁶ B² ketakevājāthāni. ²⁷ C¹ C²
-sīrajā, B² -sīrājā. ²⁸ C¹ -ñītan, B² -nītan. ²⁹ C¹ C² omit ti. ³⁰ so C¹ C² BP;
B² hataṃ. ³¹ so C¹ C² BP; B² omits pahatam

2. Kaṇhāhi¹ datṭhassa karonti h' eke²,
 amanussavaddhassa³ karonti⁴ paṇḍitā⁵,
 na kāmanītassa⁶ karoti koci,
 okkantasukkassa hi kā tikicchā ti. 155.

Tattha kaṇhāhi⁶ datṭhassa karonti heke ti⁷ ekacce hi tikicchakā⁸ 5
 ghoravisena kīlasappena datṭhassa mañṇehi e' eva osadhehi ca tikicchan karonti,
 amanussavaddhassa⁹ karonti paṇḍita ti apare paṇḍitā bhūtavejja bhūta-
 yakkhādīhi amanussehi vaddhassa¹⁰ vadhitassa abhihūtaassa gahitassa balikkamma-
 parittakaranaosadha; aribhavitādīhi tikicchan karonti, na kāmanītassa¹¹ karoti
 koci¹² kamehi pana utassa kānavasikassa puggalassa aññatra paṇḍitehi añño 10
 koci tikicchan na karoti, karonto pi kātuṇ samatho nama n' atthi¹³. kiṇṇkāraṇa:
 okkantasukkassa hi ka tikiccha ti¹⁴ okkantasukkassa avakkantakusala-
 dhammassa¹⁵ mariyādaṇi atikkantassa akusaladhamme paṭiṭṭhitassa¹⁶ puggalassa
 mantosadhādīhi ka nama tikiccha, na sakkā osadhehi¹⁷ tikicchitun ti

Iti Mahāsatto imañ kāraṇaṇi dassetvā uttarin evaṃ āha¹⁷: 15
 „mahārāja, sace tvaṃ tāni tiṇi rajjāni lacchasi¹⁸ api¹⁹ nū kho
 imesu catūsu¹⁹ nāgaesu rajjaṇi karento ekappahāren' eva cat-
 tāri sātakaṃyugāni²⁰ paridaheyyāsi²¹ catūsu¹⁹ vā suvaṇṇapātīsu
 bhūñjeyyāsi catūsu¹⁹ vā sirisaṇeṣu sayeyyāsi²², mahārāja
 taṇhāvasikena nāma bhavituṃ na vaṭṭati²³, taṇhā hi nāṃ²⁴ esā 20
 vipattimūlaṃ²⁵, sā vaḍḍhamānā yo taṃ²⁶ vaḍḍheti²⁶ taṃ pug-
 galaṃ aṭṭhasu mahānirāyeṣu soḷasaussadanirāyeṣu nānapakkāra-
 bhedesu²⁷ ca avaseṣu apāyeṣu khipatīti²⁸. Evaṃ rājāṇaṃ nira-
 yādhayena tajjettvā Mahāsatto dhammaṃ desesi²⁸. Rājāpi
 'ssa dhammaṃ sutvā vigatasoko hutvā tāvad eva nivyādhitam²⁹ 25

¹ Ck Bī tañhāhi, C^s tañhāhi corr. to kañhāhi. ² Bī soke. ³ Bp viddhassa, Bī omits vaddhassa. ⁴ Ck omits heke amanussavaddhassa karonti. ⁵ Bī adds va.
⁶ Bī tañhāhi. ⁷ Bī sokeci, C^s hoketi corr. to heketi. ⁸ Ck Bī tikiccha, Ck ti-
 kicchā corr. to tikicchaka. ⁹ Bī -vaddhassa, Bp -ssaviddhassa. ¹⁰ Bp viddhassa,
 Bp paviddhassa. ¹¹ Ck C^s kecīti. ¹² Bī natthīti. ¹³ Ck C^s omit ti. ¹⁴ Ck C^s
 -dhamma, Bī avakkantassa sukkassa kusalaḍḍhammassa. ¹⁵ Bī omits akusala-
 paṭiṭṭhitassa. ¹⁶ so Bp; Ck esabālehi, C^s esabālehi, Bī etehi. ¹⁷ Ck C^s omit
 māha. ¹⁸ Bī lajjasi. ¹⁹ so Bp; Ck C^s Bī catūsu. ²⁰ C^s sātakaṃyugālāni, Bī saka-
 taṃyugāni. ²¹ Bī saṇṇe daheyyāsi. ²² Bī seyyāsi. ²³ Ck C^s vaddhati, Bī vattati.
²⁴ Ck C^s -lā, Bī vipattimūlā. ²⁵ C^s yo naṃ, Bī so kam. ²⁶ Ck Bī vaḍḍhati.
²⁷ Ck nānapakkāre-. ²⁸ Bī desayi. ²⁹ Bī Bp nibyā-.

pāpunī. Sakko pi 'ssa ovādaṃ datvā sīlesu patitṭhāpetvā deva-
lokaṃ eva gato. So pi tato paṭṭhāya dānādini puññāni katvā
yathākaṃmaṃ gato.

Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā jātakāni samodhānesi:
5 „Tadā rājā kāmaṇītabrahmaṇo¹ ahoṣi, Sakko pana ahaṃ evā² 'ti.
Kāmaṇītajātakaṃ³.

9. Palāyijātaka.

Gajaggameghehīti. Idam Satthā Jetavane viharanto Palāyi-
paribbājakaṃ⁴ ārabha kathesi. So kira vādatthāya⁵ sakala-Jambu-
10 dipaṃ vicaritvā kiñci paṭivādiṃ alabhivā anupubbena Sāvattiṃ gantvā
„atthi nu kho koci mayā saddhiṃ vādaṃ kātuṃ samattho“ ti manuss-
pucchī. Manussā „tādisūnaṃ sahasseṇa⁶ pi saddhiṃ vādaṃ kātuṃ
samattho⁷, sabbaññū dipadānaṃ⁸ aggo Mahāgotamo dhammissaro para-
vādappamaddano⁹, sakale¹⁰ Jambudīpe uppanno parappavādo taṃ Bha-
15 gavantaṃ atikkamituṃ samattho n' atthi, velantaṃ patvā ūniyo¹¹ viya-
hi¹² sabbavādā tassa pādamaṃ patvā cūṇavicūṇṇā honti¹³“ Buddha-
guṇe kathesuṃ. Paribbājako „kahaṃ pana so etarahi¹⁴“ pucchitvā
„Jetavane“ ti sutvā „idāni 'ssa vādaṃ āropessāmīti“ mahājanaparivuto
Jetavanam gacchanto Jetarājakumārena¹⁵ navakoṭṭhanam viṣṣajjetvā
20 kāritaṃ Jetavanadvārakoṭṭhakaṃ¹⁶ disvā¹⁷ „ayaṃ samaṇassa Gota-
massa vasanapāsādo“ ti pucchitvā „dvārakoṭṭhako ayaṃ“ ti sutvā
„dvārakoṭṭhako tva evarūpo vasanagehaṃ kiṇṇaṃ bhavissatīti“ vatvā
„gandhakuṭi¹⁸ nāma appameyyā¹⁹“ ti vutte „evarūpena samaṇena
saddhiṃ ko vādaṃ karissatīti“ tato va palāyi. Manussā unṇādino²⁰
25 hutvā Jetavanam pavisitvā Satthārā „kiṃ akūle āgat' atthā“ 'ti vutta²¹
taṃ²² pavattiṃ kathayimsu. Satthā „na kho upāsakā idāni²³ eva pubbe
p' esa manva vasanaṭṭhānassa dvārakoṭṭhakaṃ disvā palāyat' evā²⁴
'ti vatvā tehi yācito atitāni āhari:

¹ Bī kamaṇika-, C^k kāmaṇīta-. ² C^k kamaṇīta-, Bī kāmaṇijātakaṃ ahamahi. ³ C^k C^s palasi-, Bī palāyiparippā-. ⁴ Bī vādatthāya. ⁵ C^k sahasse, C^s sahasse corr. to sahasseṇa. ⁶ Bī dvip-. ⁷ Bī parappavādamaddano. ⁸ Bī sakala. ⁹ Bī samuddaumpiyo viya. ¹⁰ Bī omits hi. ¹¹ Bī Jetavane pi Jetavane rājakumārena. ¹² C^k C^s -koddhakaṇi, Bī -koṭṭhakaṇi. ¹³ Bī adds va. ¹⁴ C^s Bī -kuṭi. ¹⁵ C^k -yyo, C^s -yyo corr. to -yyā. ¹⁶ C^s unṇā-. ¹⁷ Bī vutte. ¹⁸ C^k C^s nāni. ¹⁹ Bī palāyi yevā.

Atīte Gandhāraṭṭhe Takkaṣilāyaṃ Bodhisatto rajjaṃ
kāresi, Bārāṇasīyaṃ Brahmadatto. So „Takkaṣilaṃ gaṇhissā-
mīti“ mahantena balakāyeṇa gantvā nagarato avidūre tṭatvā
„iminā niyāmena hatthī¹ pesettha iminā asse iminā rathe iminā
pattī², evaṃ dhāvītvā āvudhehi paharatha, evaṃ ghanavassam³ 5
valābhakā viya saravassam⁴ vassathā⁵“ ti senaṃ vicārento
imaṃ gāthadvayam āha:

1. Gajaggameghehi⁶ hayaggamālīhi⁷
rathūmijātehi⁸ sarābhivassehi⁹
tharuggalāvaṭṭadallhappahārihi¹⁰ 10
parivāritā¹¹ Takkaṣilā samantato. 156.
2. Abhidhāvathā ca patathā ca
vividhavinaditā ca¹² dantīhi¹³,
vattat’ ajja tumulo¹⁴ ghoso
yathā vijjutā jaladharassa¹⁵ gajjato¹⁶ ti. 157. 15

Tattha gajaggameghehi¹⁷ aggagameghehi¹⁸ koṭṭanādāni gajjitam¹⁹
gajjantehi mattavaravannavalābhakehi²⁰ attho, hayaggamālīhi²¹ aggalaya-
mālīhi²² varasindhavanalābhakehi²³ assanikehi²⁴ attho, rathūmijātehi²⁵ saṅ-
jātānūmivegehi²⁶ sāgarasāhehi²⁷ viya saṅjātārathumīhi²⁸ rathānīkehi²⁹ attho,
sarābhivassehi³⁰ tehi yeva rathanikehi ghanavassameghehi viya saravassam 20

¹ Bp hatthini, Ck Cs Bī hatthi. ² Bp pattim, Ck Cs Bī patti. ³ Ck Cs -vassa,
Bp -vassam vassāpeta. ⁴ so Cs Bp; Ck saravassa, Bp saravasa. ⁵ Bp pas-atha,
Bī thānam. ⁶ Bī gajaggameghehi. ⁷ Bī sayaggamālīhi, Cs hayaggamālīhi.
⁸ Bp rathūmijātehi, Bp rathūmijātehi. ⁹ Bp -vassehi, Ck Cs sarāhi-
vassahi, Bī sarātivassati. ¹⁰ Ck taruggalāvanda-, Cs tharuggalāvaddhalhappa-
hārihi, Bī dhanuggavattadallhappahārihi. ¹¹ Bp pariparita, Cs pavārita. ¹² Cs -
patthā ca - - -, Bī abhidhāvathā cuppatadhāvathā ca vividhavinaditā ca, Bp abhi-
dhāvathā cupakavathā ca vividhavinaditā va, but further on: abhidhāvathā ca upa-
upadhāvathā ca - - -. ¹³ Bī dantīhi, Bp dantīhi. ¹⁴ Bī tumulo. ¹⁵ Bī vijjalata-
dharassa, Bp vijjulatājaladharassa. ¹⁶ Bp gajjato. ¹⁷ Cs gajjameghehi, Bp ga-
jaggameghehi. ¹⁸ Bī aggagameghehi. ¹⁹ Bī jaggatam. ²⁰ Bī -valābhakehi.
²¹ Ck -līhi, Bī sāyaggamālīhi. ²² Bī aggasāyamaḷīhi. ²³ Bp -dhavavāla-
kehi. ²⁴ Bī assānīkehi. ²⁵ Bī rathūmijātehi. ²⁶ Ck sātāmi-, Cs saṅjāna-
Bī saṅcātāmpī-. ²⁷ Bī sāgarasāhehi. ²⁸ Ck saṅjātāni-, Cs saṅjāta-, Bī saṅjāta,
omits rathūmīhi. ²⁹ Ck sarābhivassahīti, Cs -vassihīti corr. to -vassahīti, Bp
-vassehi Bī sarātivassati.

vassantehi, tharuggahāvattadāhappahārihīti¹ tharuggahehi² āvattadāha-
pahārihi³ ito c' ito ca āvattitvā⁴ parivattitvā⁵ dāham paharantehi gahitakhaggā-
ratanatharudandehi⁶ pattiyodhehi ca 'ti attho. parivāritā⁷ Takkaṣilā saman-
tato ti yathā ayaṃ Takkaṣilā parivārita⁸ ṇoti sīghanī tathā karotha 'ti attho, abhi-
5 dhāvathā⁹ ca patathā cā¹⁰ ti vegena dhāvatha⁹ c' ova uppatathā¹⁰ ca, vi-
dhavinaditā ca dantibhīti¹¹ varavaranehi saddhiṃ vividhavinaditā bhavatha¹²,
selitagajjitavāditehi¹³ nanaviravā hotiā ti attho, vattatajja¹⁴ tumulo¹⁵ ghoso
ti vattatu¹⁶ ajja¹⁷ tumulo¹⁵ mahanto¹⁸ asanisaddasaddiso ghoso, yathā vijjutā¹⁹
jaladharassa gajjato²⁰ ti yathā gajjantassa jaladharassa mukhato niggaṭā²¹
10 vijjutā²² caranti evaṃ vicarantā nagaraṃ parivaretvā rajjaṃ ganhathā 'ti vadati.

Iti so rājā gajjitvā senaṃ vicāretvā nagaradvārasamīpani
gantvā dvārakoṭṭhakaṃ²³ disvā „idaṃ rañño vasaṇagehan“ ti
pucchitvā „ayaṃ nagaradvārakoṭṭhako“²⁴ ti vutte „nagara-
dvārakoṭṭhako“²⁵ tāva evarūpo rañño nivesanaṃ kīdisaṃ bha-
15 vissatiti“ vtvā „Vejayantapāsādasadisaṃ“ ti sutvā „evaṃ
yāsāsaṃ²⁶ pannaṃ raññā saddhiṃ yujjhitaṃ na sakkhissāma“ 'ti
dvārakoṭṭhakaṃ²⁷ disvā va nivattitvā palāyitvā Bārāṇasim eva
āgamāsi.

Satthā imaṃ desanaṃ²⁸ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „Tadā
20 Bārāṇasirājā Palāyiparibbājako²⁹ ahoṣi, Takkaṣilārājā aham evā“ ti.
Palāyijātakaṃ³⁰.

¹ Ck tharuggahāvavaddhadāhappahārihīti, C* tharuggahāvavaddhadāhappahāribhīti
corr. to tharuggahāvaddha-, B* dhanuggahāvattadāhappahāribhīti. ² B* dha-
nuggahehi ³ B* -rihi, Ck C* āvaddha- -bhi ⁴ B* āvattitvā. ⁵ B* parivattitvā
⁶ Ck C* -thanudandehi, B* -dhanudandehi. ⁷ B* asidhāvata, C* abhidhāvata corr.
to -thā. ⁸ C* ca patthā ca corr. to cā, B* cuppatadhāvata ca. ⁹ C* dhāvata corr.
to dhāvatha ¹⁰ C* upajjanta corr. to upanathā, B* uppatadhāvata. ¹¹ Ck dantibhīti,
B* -ta va dantibhīti, B* rantisiti ¹² B* vividha ¹³ Ck selina-, C* selina- corr. to
selita-, B* sotthita-, B* selitavajjitavanthehi. ¹⁴ Ck vattanajja, C* vattanajja corr.
to vattatajja ¹⁵ B* tumulo. ¹⁶ Ck B* vatta, C* vatta corr. to vattatu. ¹⁷ Ck B*
omit ajja ¹⁸ Ck mahanta, C* mahantā corr. to mahanto. ¹⁹ Ck C* vijjunā, B*
vijjutā. ²⁰ C* gajjante corr. to gajjato, B* gacchato. ²¹ Ck nigāñjunā, C* nigāñ-
juna corr. to niggaṭā. ²² C* vijjuna corr. to vijjutā, B* vijjulātā ²³ Ck -koddha-
kaṃ, B* -koṭṭhakaṃ. ²⁴ Ck C* -koddhako, B* -dvāraṇikoṭṭhako. ²⁵ Ck C* -koddhako,
B* -koṭṭhako. ²⁶ Ck C* -koddhakaṃ, B* -koṭṭhakaṃ ²⁷ B* dhammadesanaṃ. ²⁸
Ck palāsa-, C* palāsi-, B* palayi-. ²⁹ Ck palāsa-, C* palāsi-, B* palāyitajā- navamaṃ

10. Dutiyapalāyijātaka.

Dhajaṃaparimitan ti.¹ Idāṃ Satthā Jetavane viharanto
ekam Paṭṭiyapariḍḍajakaṃ² eva ārabhha kathesi. Imasmiṃ pana
vatthusmiṃ so pariḍḍajako Jetavanāṃ pāvisi. Tasmiṃ khaṇe Satthā
mahājanaparivuto alaṃkatadhammāsane nisīno manosilātale sīhanādaṃ
nadanto sihapoto³ viya dhammaṃ deseti⁴. Pariḍḍajako Dasabalassa
brahmasarīrapaṭṭibhāgaṃ⁵ rūpaṃ puṇṇacandasassirikaṃ⁶ mukhaṃ su-
vaṇṇapaṭṭasudisaṃ⁷ nālātaṃ⁸ ca disvā „ko evarūpaṃ purisaṃ⁹ „jinituṃ
sakkhissatī“ nivattitvā purisantarāṃ pavisitvā palāyi. Mahājano taṃ
anubandhitvā nivattitvā Satthu taṃ pavattiṃ ārocesi. Sattho „na so¹⁰
pariḍḍajako idāṃ¹¹ eva pubbe pi mama suvaṇṇavaṇṇaṃ¹² mukhaṃ disvā
palāto¹³ yevā“ ti ratvā attāṃ āhāri:

Attā Bodhisatto Bārāṇasiyaṃ rajjaṃ kāresi, Takka-
silāyaṃ eko Gandhārārājā So „Bārāṇasiṃ gaheśsānīti“ caṭur-
aṅginiyā senāya āgantvā nagaraṃ¹⁴ parivāretvā nagaradvāre
thito attano balavāhanaṃ oloketvā¹⁵ „ko etthaṃ¹⁶ balavāha-
naṃ jinituṃ sakkhissatī“ attano senaṃ vaṇṇetvā paṭṭamaṃ
gātham āha:

1. Dhajaṃ aparimitaṃ anantapāraṃ
duppasahaṃ, dhammikehi¹⁷ sāgaram iva 20
- giri-m-iva anilena duppasaho
duppasaho ahaṃ ajja tādisenā¹⁸ ti. 158.

Tattha dhajaṃaparimitan ti idāṃ tva me rathesu morapade¹⁹ thape-
tvā²⁰ ussūpitaṃ dhajaṃ eva aparimitaṃ bahuṃ anekasatasānikhaṃ²¹, ananta-
pāraṃ ti balavāhanaṃ pi me ettha²² hatthi²³ ettakā²⁴ assā ti gaṇana-pariche-
daraḥitaṃ²⁵ anantapāraṃ, duppasahaṃ ti na sakkā paṭisattuhi²⁶ sahitaṃ

¹ Ck palāsa-, C* palāsi-, B¹ palāyiparippājakaṃ ² B¹ -potako. ³ B¹ desesi, C* desesi
corr. to deseti ⁴ B¹ brahmasarībhāga. ⁵ B¹ -candasarikāṃ ⁶ Ck C* -paddha-, B¹
-patti-. ⁷ B¹ nālātaṃ ⁸ B¹ puri-uttamaṃ. ⁹ B¹ adds kho. ¹⁰ B¹ suddhasu-
vanṇa-. ¹¹ Ck palāyato, B¹ palāyayo corr. to palāto. ¹² Ck C* -ram ¹³ B¹ olo-
kento ¹⁴ B¹ etthakaniṃ ¹⁵ B¹ -kebbhi ¹⁶ B¹ -pādam. ¹⁷ B¹ thapetvā. ¹⁸ B¹ -sañ-
khyāṃ. ¹⁹ B¹ etthakā. C* etthakā corr. to ettakā. ²⁰ all three MSS hatthi. ²¹ B¹
gaṇaparī-, C* gaṇanaparicchedaṃ-, corr. to gaṇanaparicchedaṃ-. ²² B¹ -satthuhi.

abhibhavitunī, yathā kiñ: dhammikehi sāgarāma ivā¹ 'ti² yathā sāgaro bahūhi³
pi kakehi vegavikkhambhānavasena⁴ vā atikkamanavasena vā⁵ duppasaho evaṃ
duppasahānī, girimiva anilena duppasaho ti apī ca me ayañi balakāyo
yathā pabbato vātena akampanīyato⁶ duppasaho tathā aññena balakāyena duppa-
5 saho. duppasaho ahamajja tādīsena⁷ 'ti sv-āhañi iminā balena samannāgato
ajja tādīsena duppasaho ti attālake⁷ 'hitānī bodhisattānī sandhāya vadati.

Ath' assa so punnacandasassirīkañi attano mukhañi dasse-
tvā „bāla mā vippalapa⁸, idāni te balavāhanāni mattavaravāraṇa
viya⁹ 'nalavanāni⁹ viddhamsessāmiti¹⁰“ santajjetvā dutiyāni gū-
10 tham āha:

2. Mā bāliyañi vippalapi¹⁰, na hi 'ssa¹¹ tādīsāni,
vilayhase¹², na hi labhase¹³ nisedhakāni,
āsajjasi¹⁴ gajam iva ekacārīnañi
yo tañi¹⁵ padā nalam¹⁶ iva pothayissatīti. 159.

15 Tattha ma bāliyañi vippalapi¹⁷ mā attano bālabhāvañi vilapa¹⁸, na
hissa tādīsāni ti na hi'ssa tādiso, ayañi eva va pātho, tādiso anantapāraṇi me¹⁹
balavāhanāni ti evaṃpāni takkento rajjañi ca²⁰ gahetvāni samattho nāma na hi
assa²¹ na hutīti attāho, vilayhase²² ti tvam hi kevalāni rāgadosamohamāna-
parilābhena²³ vilayhasi²⁴ yeva, na hi labhase nisedhakāni ti tādīsāni pana
20 pasayha abhibhavitvā nisedhakāni²⁵ tāva na²⁶ labhasi, ajja tañi āgataṃ magge²⁷ eva
palāpessāmi. āsajjasīti²⁷ upagacchasi, gajam iva ekacārīnañi ti ekacārīnañi
mattavaravāraṇa viya, yo tañi¹⁵ padā nalam²⁸ iva pothayissatīti yo tañi
yathā nāma mattavaravāraṇa padā nalam²⁹ potheti sādhu³⁰ cunneti³¹ evaṃ potha-
yissatīti, tvam tañi āsajjasīti attānañi sandhāyāha.

25 Evañi tajjentassa pañ' assa kathañi³² sutvā Gandhārārājā

¹ Ck C^s iva ² Ck C^s omīti ti ³ Ck B^s bahūhi, C^s bahūhi? ⁴ C^s -vikkham-
bhavasena ⁵ B^s omīti vā. ⁶ Ck C^s akampani-, B^s akammani-, Bp akampani
yako. ⁷ Ck C^s attālāke. ⁸ B^s vipalapasi ⁹ B^s nathānañi. ¹⁰ B^s vilajasi.
¹¹ C^s nabhissa, B^s nahissu ¹² C^s vilayhase, B^s vidayhase. ¹³ Ck lase, C^s lase
corr. to labhase ¹⁴ B^s apajjasi ¹⁵ B^s tvam. ¹⁶ Ck B^s pādā-, Bp pādā nalam.
C^s padānalam. ¹⁷ B^s vilapassā. ¹⁸ B^s vilapasi. ¹⁹ B^s anantapārameva. ²⁰ B^s
rajjañi. ²¹ B^s assu. ²² Ck C^s vilayhase, B^s vidayhase. ²³ Ck -mānāni parilā-
bhena. C^s -mānāni parilābhena. ²⁴ C^s vilayhasi, B^s vidayhasi. ²⁵ Ck C^s -kañi.
²⁶ B^s na tēva ²⁷ B^s āpajjasīti ²⁸ B^s omīti ekacārīnañi. ²⁹ Ck Bp -nalām. ³⁰ Ck sa.
³¹ Ck cunneti. ³² B^s omīti padānalamiva - - kathañi.

ullokento¹ kañcanapaṭṭasadisam² mahānalāṭam³ disvā attano gahanabhīto⁴ nivattitvā palāyanto⁵ sakanagaram eva agamāsi.

Satthō imam desanam⁷ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā Gandhārārājā Palāyiparibbājako⁸ ahesi, Bārāṇasirājā pana aham evā“⁹ ti. Dutiyapalāyijātakam⁹. Kāsāvavaggo atthamo. 5

9. UPĀHANAVAGGA

1. Upāhanajātaka.

Yathāpi kitū ti. Idam Satthā Veluvane¹⁰ viharanto Deva-dattam ārabba kathesi. Dhammasabhāyam hi¹¹ bhikkhū kathām¹² samutthāpesun: „āvuso Devadatto ācariyam paccakkhāya Tathāgataassa¹³ paṭipakkho paṭisattu hutvā mahāvināsam pāpuṇi“. Satthā agantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisiṇṇā“¹⁴ ti pucchitvā „imāya nāmā“¹⁵ ti vutte „na bhikkhave Devadatto idān' eva ācariyam paccakkhāya paṭipakkho hutvā mahāvināsam patto¹⁶, pubbe pi patto yevā“¹⁷ ti vatvā atitān āhari: 15

Atīte Bārāṇasiyam Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto hatthācariyakule nibbattitvā vayappatto hatthi-sippe nipphattim pāpuni. Ath' eko kāsīgāmakō¹⁸ māṇavako¹⁹ agantvā tassa santike sippam uggaṇhi. Bodhisattā nāma sippam vācentā²⁰ ācariyamutthim na karonti, attano jānananiyāmena²¹ niravasesam²² sikkhāpentī, tasmā so māpavo Bodhisattassa jānanasippam niravasesam²³ gaṇhitvā Bodhisattam āha:

¹ Bⁱ olokento. ² C^k C^s -paddha-. ³ C^k -nalāṭam. ⁴ Bⁱ gahanam apassanto bhito, B² gahanabhīto. ⁵ C^k omits palāyanto. ⁶ Bⁱ dhammadesanāni. ⁷ C^k palāsi-, C^s palāsi-, Bⁱ omits palāsi. ⁸ C^k -palāsi-, C^s palāsi-, Bⁱ adds dasamam. ⁹ Bⁱ jetavane. ¹⁰ C^k, C^s omit hi. ¹¹ Bⁱ pāpuni. ¹² Bⁱ kāsikagāmasiko. ¹³ Bⁱ māpavo. ¹⁴ C^k Bⁱ bodhisatto - - -to, C^s -tto - - -to corr. ¹⁵ - - -tā. ¹⁶ C^s jānananiyāmena. ¹⁷ C^s niravasesam.

„ācariya ahañ rājānañ upatṭhahissāmiti“. Bodhisatto „sādhū
 tātā“¹ ti gantvā² ārocesi: „mahārāja mama antevāsiko tumhe
 upatṭhātum³ icchatīti“. „Sādhū, upatṭhātū“⁴ ti. „Tena hi
 'ssa paribbayañ jānāthā“⁵ ti. „Tumhākañ antevāsiko tumhehi
 5 samakam⁶ na lacchati, tumhesu satam⁷ labhantesu paññāsam
 lacchati, dve labhantesu ekam lacchatīti“. So geham gantvā
 tam pavattim antevāsikassa ārocesi. Antevāsiko „aham ācariya
 tumhehi samasamasippam⁸ jānāmi, sace samakam ñeva parib-
 bayam labhissāmi upatṭhahissāmi, noce? na upatṭhahissāmiti“
 10 āha. Bodhisatto tam pavattim rañño ārocesi. Rājā „sace so
 tumhehi samappakārañ⁹ karotu“¹⁰ tumhehi samakam ñeva sip-
 pam dassetum sakkonto samakam labhissatīti“ āha¹¹. Bodhi-
 satto tam pavattim tassa ārocetvā tena¹² „sādhū, dassessāmiti“
~~vutte~~ rañño ārocesi. Rājā „tena hi sve sippam dassethā“¹³ ti.
 15 „Sādhū, dassessāma“¹⁴, nagare bheriñ carāpethā“¹⁵ ti āha¹⁶. Rājā
 „sve kira ācariyo ca“¹⁷ antevāsiko ca ubho hatthisippam das-
 senti¹⁸, sve¹⁹ rājañgaṇe sannipatitvā daṭṭhukāmā passantū“²⁰ ti
 bheriñ carāpesi. Acariyo „na me antevāsiko upāyakosallam
 jānātīti“ ekam hatthim gahetvā ekaratten²¹ eva vilomañ sikkhā-
 20 pesi. So tam „gacchā“²² ti vutte osakkitum „osakkā“²³ ti vutte
 gantum „tiṭṭhā“²⁴ ti vutte nipaṭṭhitum²⁵ „nipajjā“²⁶ ti vutte ṭhā-
 tum „gaṇhā“²⁷ ti vutte ṭhapetum „ṭhapehīti“²⁸ vutte gaṇhitum
 sikkhāpetvā punadvase tam hatthim abhirūhivā²⁹ rājañgaṇaṃ
 agamāsi³⁰. Antevāsiko pi ekam manāpahatthim³¹ abhirūhi³².
 25 Mahājano sannipati. Ubho pi samakam sippam dassesum.
 Puna Bodhisatto attano hatthim vilomañ kāresi, so „gacchā“,

¹ B¹ ti vatvā rañño. ² C¹ C² upatṭhanam, B¹ upatṭhātu. ³ B¹ upatṭhahatu.

⁴ C¹ samam. ⁵ B¹ samakam. ⁶ B¹ samam sippam. ⁷ B¹ adds labhissāmi.

⁸ B¹ samappakā, C¹ samappakā corr. to samappakārañ. ⁹ B¹ rotu, C¹ rotu corr.

to karotu. ¹⁰ B¹ omits āha. ¹¹ B¹ adds hi ¹² B¹ -mi. ¹³ B¹ omits ca.

¹⁴ B¹ B² dassesanti. ¹⁵ B¹ omits sve. ¹⁶ C¹ ācariyayo. ¹⁷ C¹ B¹ nipaṭṭhitum.

¹⁸ B¹ abhirūhivā ¹⁹ B¹ -ne āga-. ²⁰ B¹ manāpam. ²¹ B¹ abhirūhi, C¹

abhirūhi

'ti vutte osakki, „osakkā“ 'ti vutte purato dhāvi, „tiṭṭhā“ 'ti vutte nipajji, „nipajjā“ 'ti vutte tiṭṭhati, „gaṇhā“ 'ti vutte nikkhipi, „nikkhipā“ 'ti vutte gaṇhi. Mahājano¹ „mā“ are² dutṭhantevāsika⁴ tvaṃ ācariyena, saddhim sārambahān karohi⁵, attano pamāṇaṃ na⁶ jānāsi, 'ācariyena saddhim samakaṃ jānāmīti' saññi hosīti⁷ leḍḍudaṇḍādihi paharitvā tatth' eva jivitakkhayaṃ pāpesi. Bodhisatto hatthimhā oruṃha rājānaṃ upasaṃkamitvā „mahārāja sippaṃ nāma attano sukhathāya gaṇhanti, ekaccassa⁸ pana gaṇhasippaṃ dukkatā⁹ upāhanā viya vināsaṃ eva āvaḥatīti“ vatvā idaṃ¹⁰ gāthadvayaṃ āha:¹⁰

1. Yathāpi kitā purisass' upāhanā
sukhassa atthāya dukhaṃ udabbahe
ghammābhitattā talasā papilītā
pāde tass' eva purisassa khādare 160.

1. Evam eva yo dukkulino¹¹ anariyo
tumahā¹² vijjaṇ ca sutaṇ ca-m-ādiya
tam eva so tattha sutena¹³ khādati
anariyo vuccati pānadūpamo¹⁴ ti. 161.

Tattha udabbahe ti udabbaheyya¹⁵, ghammābhitattā talasā papilītā n ghammena¹⁶ abhitattā padatalena ca papilītā, tassevā 'ti yena ta sukhathāya²⁰ kinivā pādesy paṭimukka dukkatupahānā¹⁷ tass' eva khādare ti vanān vā¹⁸ karonti pāde khadanti, dukkulino¹⁹ ti dujjatiko akulaputto, anariyo²⁰ ti hirotta-pavajjito asappuriso, tumahā¹² vijjaṇ ca sutaṇ ca mādiyā²¹ 'ti ettha taṇi²² tam namati²³, tumhāka²⁴ ti vattabbe tumhaka iti vuttanī, tumhākaṃ²⁵ taṇi²⁶ taṇi sippaṃ āsevati parivatteti²⁷ attho, ācariyass' etaṃ nāmaṃ, tasmā tumhaka²⁷ 'ti²⁷

¹ Ck omits mahājano. ² B² omits mā. ³ B² hare. ⁴ B² duthaante-. ⁵ B² sārabbhaṃ karosi. ⁶ Ck omits na, C² has added na. ⁷ B² ahoṣīti ⁸ Ck ekassa. C² ekaccassa corr. to ekaccassa. ⁹ Ck C² dukkatam, B² dukkaṭaṇi, Bp duggata. ¹⁰ B² imāni. ¹¹ so all four MSS. ¹² so Bp; Ck C² tamhāka, B² tumhākaṇi. ¹³ B² suttena. ¹⁴ Ck pānadūpamo, C² pānadupamo, Bp dupāhanupamo, B² vucca-upāhanupamo. ¹⁵ B² appaheyya. ¹⁶ so B² Bp; Ck C² ghamme. ¹⁷ B² -tu-. ¹⁸ B² omits vā. ¹⁹ Ck -kulīno. ²⁰ B² anattiyo. ²¹ B² ādiyā ²² Ck na? ²³ so B² Bp; C² mantitī, Ck mantitī. ²⁴ Ck taṇimāko, C² tamāno corr. to taṇimāko. ²⁵ so Bp; Ck C² tamhāko, B² tumhāko, all three omit iti vuttanī tumhākaṇi. ²⁶ B² kaṇi ²⁷ Ck C² tamhākā, B² tumhākā so, all three omit ti.

gāthābarmhanasukhattham pan' assa rassabhāvo kato, vijjan ti aṭṭhārasasu
vijjatṭhānesu, yañ kiñci sutan¹ ti yañ kiñci sutapariyattin², ādiyā ti ādi-
yitvā, tam eva so tattha sutena³ khādātīti tam evā⁴ 'ti⁵ attānam eva, yo
ti⁶ yo dukkulino⁷ anariyo ācariyamha⁸ vijjañ ca sutāñ ca ādiyati⁹ so tattha
5 sutena khādātīti tassa⁹ santike sutena⁹ so attānam eva khādātīti attho, Atṭha-
kathāyañ pana ten' eva so tattha sutena khādātīti pi paṭho, tassāpi so tena¹⁰
tattha sutena¹¹ attānam eva¹² khādātīti ayam eva¹³ attho, anariyo vuccati
pānadupamo¹⁴ ti iti anariyo dupahanupamo¹⁵ dukkatupāhanupamo¹⁶ vuccati,
yatha hi¹⁷ dukkatupāhana¹⁸ purisam khadanti¹⁹ evam esa²⁰ sutena khādanto
10 attāna²¹ va²¹ attānam khādati, athavā pānāya duto²² ti pānadu, upāhanupānāpi²³
tassa²⁴ upāhanāya khaditapādess' etañ²⁵ namam, tasmā yo so²⁶ attānam sutena
khādati so tena sutena²⁷ khādattā anariyo ti vuccati, pānadupamo²⁸ upāhanu-
patāpitasadiso²⁹ ti vuccati³⁰ ayam ettha attho.

Rājā tuṭṭho Bodhisattassa muhantañ yasam adāsi.

15 Satthā imam desanam³¹ āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā
antavāiko Devadatto ahosi, ācariyo pana aham evā 'ti. Upāhana-
jātakam³².”

2. Viñāthūñajātaka.

Ekacintito va ayam attho ti. Idam Satthā Jetavan-
20 viharanto aññataram kumārikam ārabha kathesi. Sā kir' ekā
Sāvatthiyam seṭṭhidhītā attano³³ gehe usabharājassa³⁴ sukkāram kayi-
ramanā³⁵ disvā dhātīm pucchi „amma ko nām' esa evam sakkāram
labhatīti“. „Usabharājā nāma ammā³⁶ 'ti. Puna sā ekadivasam
pāse³⁷ thatvā³⁸ antaravithim oloketi³⁹ ekañ khujjam disvā cintesi:

¹ B¹ subhan ² B² subhapaniyatti. ³ B³ subhena ⁴ C⁴ eva ⁵ C⁵ C⁶ omitt ti
⁶ C⁶ yā ti. C⁷ yā hi corr. to yo ti. B⁷ so ti ⁸ C⁸ B⁸ -kulino, C⁸ -kulino
⁹ C⁹ ādiyati, C⁹ ādiyati corr. to ādiyati. ¹⁰ C¹⁰ nassa. ¹¹ B¹¹ omitts tena
¹² B¹² sutena. ¹³ C¹³ attanāmeva. C¹⁴ attanomeva corr. to attānimeva. ¹⁵ C¹⁵
ayamattho, C¹⁶ ayamattho corr. to ayam eva attho ¹⁷ B¹⁷ dupahanupamo, B¹⁸
vuccatupāhanupamo. ¹⁹ B¹⁹ dupahanupamo, B²⁰ upāhanupamo. ²¹ B²¹ omitts
dukka-, B²² dupahanupamā ti ²³ C²³ C²⁴ pi. ²⁵ C²⁵ -ti- ²⁶ B²⁶ khādati.
²⁷ B²⁷ eva. ²⁸ B²⁸ omitts attanāva ²⁹ C²⁹ duto, B³⁰ pāhanā dukkhā. ³¹ C³¹ upa-
hānū-, C³² upāhānū- corr. to upāhanū- ³³ B³³ has only pāda in the place of
pānadu --- tassa ³⁴ B³⁴ khāditaupāhanasetam. ³⁵ C³⁵ C³⁶ so yo. ³⁷ B³⁷ omitts
sutena. ³⁸ B³⁸ upāhanupamo. ³⁹ B³⁹ upāhanāthāpitam ⁴⁰ B⁴⁰ vuccati. ⁴¹ B⁴¹
dhamma-desanāni. ⁴² B⁴² adds paṭhamam. ⁴³ B⁴³ attā. ⁴⁴ B⁴⁴ uparājassa. ⁴⁵ B⁴⁵
kariyamānam. ⁴⁶ B⁴⁶ adds vātapāne. ⁴⁷ B⁴⁷ thatvā ⁴⁸ C⁴⁸ B⁴⁸ -ti.

āśāni indriyāni na parihāyanti¹ti pucchati, paṭisammoditī sammodanīya-
kathāya paṭikathesi, tattha sabbam etan ti yaṃ yathāvuttam vātānam avisag-
gatā ti sabbam tam tath'eva, tadubbhayan ti yaṃ pi tayā appābādhō v'asi
kaccē cakkhūṃ na parihāyanti²ti vuttam tam pi ubhayaṃ tath'eva, na balī-
yare ti nābhībhavanti na kuppanti, anantārā ti paṭisanthārānantārā pañham³
pucchi, tattha attham dhammaṃ ca nīyaṃ cā 'ti pālīatthaṃ ca pālīn ca
kāraṇayuttiṃ⁴ ca⁵ so hi katham dhammaṃ care ti pucchanto mātāpituādieṣu
paṭipattidīpakam pālīn ca pālīatthaṃ ca kāraṇayuttiṃ ca me kathethā 'ti imam
atthaṃ ca dhammaṃ ca nīyaṃ ca pucchi, tattha katham ceke adhammaṃ⁶ tthā
ti ekacce adhamme tthitā katham nirayaṃ c'eva adho sesaapāyesu ca paṇanti⁷ti. 10

Sabbāññubuddha-pacceka-buddha-buddhasāvaka-mahāboddhi-
sattesu purimassa purimassa alābhena⁸ pacchimaṃ pacchimaṃ
pucchitabbayuttakam mahesakkhapañham rājā kiñci ajānantam
nagga bhoggam nissirikaṃ andhabālam ājivikaṃ pucchi, so evam
pucchito pucchānurūpaṃ vyākaraṇam adatvā carantaṃ goṇam⁹ 15
paharanto viya bhattapātiyaṃ¹⁰ kacavaram khipanto viya „suṇa
mahārājā“ ti okāsam karetvā attano micchāvādam paṭṭhapesi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

31. Vede-hassa vaco sutvā Kassapo etad abravī:
suṇohi me mahārāja saccam avitatham padaṃ, 979. 20
32. N'atthi dhammacaritassa¹ phalam kalyāṇapāpakam,
n'atthi deva paro² loko, ko tato hi idhāgato, 980.
33. N'atthi deva pitaro vā. kuto mātā kuto pitā,
n'atthi ācariyo nāma, adantam ko damissati, 981.
34. Samatulyāni bhūtāni, n'atthi jeṭṭhāpacāyino, 25
n'atthi baalam vā viriyaṃ vā, kuto uṭṭhānaporisam³,
niyatāni hi bhūtāni, yathā goṭaviso⁴ tathā, 982.
35. Laddheyyam labhate macco, tattha dānaphalam kuto,
n'atthi dānaphalam deva, avaso dev' avīriyo, 983.
36. Bālehi dānam paññattam paṇḍitehi paṭicchitam,
avasā denti dhīrānam bālā paṇḍitamānino ti. 984. 30

Ta idhāgato ti tato paralokato idhāgato nāma n'atthi, pitaro vā ti
deva ayyakādayo⁵ vā n'atthi, tesu asantesu⁶ kuto mātā kuto pitā, yathā

¹ Bā -yuttaṃ ca. ² Ck -bhe. ³ Bā adisvā. ⁴ Bā bhattavuddhikāya. ⁵ Ck
dhammassa-, Ck dhammaṃ corr. to -assa. ⁶ Bā para. ⁷ Ck -yo. ⁸ Ck ayya-
ayyikāyo, Ck ayyaayyikāyo, Bā ayyāka-peyyakādayo. ⁹ Ck asati.

goṭaviṣo¹ ti goṭaviṣo¹ vuccati pacchimabandho, yathā nāvāya pacchimabandho
nāvam eva anugacchati tathā ime sattā niyatam eva anugacchanti vadati. avaso
devaviriyo ti evam dānaphale asati, yo koci bālo deti nāma so avaso aviriyo
na attano vasena² balena deti dānaphalam pana atthīti saññāya aññesaṃ andha-
5 bālānaṃ saddahitvā deti ti dīpeti, bālāhi dānam paññattan ti dānam dā-
tabban ti andhabālehi paññattam anuññātam, tam dānam bālā yeva denti paṇḍitā
gaṇhanti.

Evam dānassa nipphalataṃ vaṇṇetvā idāni pāpassa phalā-
bhāvam³ vaṇṇetum āha:

- 10 40. Satt' ime sassatā kāyā acchejjā avikopino:
tejo paṭhavi⁴ āpo ca vāyo sukhadukkhā c' ime⁵
jīvo ca⁶, satt' ime kāyā⁷ yesaṃ chettā na vijjati.
41. N' atthi hantā vā chettā vā haññare vāpi⁷ koci
antaren' eva kāyānaṃ satthāni vitivattare. 986.
- 15 42. Yo p' āyam⁸ siram ādāya paresaṃ nisitāsinā
na so chindati te kāye, tattha pāpaphalaṃ kuto. 987.
43. Cullāsītimaḥākappe sabbe sujjhanti saṃsaram,
anāgate tamhi kāle saññato pi na sujjhanti. 988.
44. Caritvāpi bahum bhaddam n' eva ~~sujjhanti~~ nāgate,
20 pāpaṃ ce pi bahum katvā tam khaṇam nātivattare. 989.
45. Anupubbena no suddhi kappānaṃ cullasītiyā,
niyatim nātivattāma velantam iva sāgaro ti. 990.

Ta. kāyā ti samūhā, avikopino ti vikopetum na sakkā, jīvo cā⁹ 'ti¹⁰
jīve¹¹ cā 'ti pi pātho, ayam ev' attho: satt' ime kāyā ti ime satta kāyā,
25 haññare vāpi kocinaṃ ti yo haññeyya so pi n' atth' eva, vitivattareti
imesaṃ sattānaṃ kāyānaṃ antare yeva caranti chinditum na sakkonti, siram
ādāyā 'ti paresaṃ sīsaṃ gaḥetvā nisitāsinā ti nisitena asinā chindatīti
vuccati. so pi te kāye na chindati paṭhavi paṭhavim eva upeti āpādayo āpā-
dike sukhadukkhajīva¹² ākāsaṃ¹³ pakkhandatīti dasseti, saṃsaran ti mahā-
30 rāja ime sattā imaṃ paṭhavim ekamaṃsakhalam katvāpi ettake kappe saṃ-
saranāti sujjhanti aññatra hi saṃsāra¹⁴atte sodhetum samattho nāma n' atthi,
sabbe saṃsāren' eva sujjhanti, anāgate tamhi kāle ti yathāvutte pana
etsamim kāle anāgate appatte antarā sasaññato pi parisuddhasilo pi na sujjhanti,

¹ Cks goṭaviyo. ² Cks add na. ³ Cs -saṃphalā-, Bđ -ssa nipphala-. ⁴ Cks -vir,
Bđ -vi. ⁵ Bđ sukham dukkham jīve. ⁶ Cks jīve va, Bđ sattime sassatā kāyā.
⁷ Cks cāpi. ⁸ Bđ cāpi. ⁹ Bđ jīvi ca, Cks jīve vā. ¹⁰ Cks add jīvo va. ¹¹
Cs Bđ jīvo. ¹² Cks -dukkhejīvo. ¹³ Ck ākāsaṃ.

taṃ khaṇan ti taṃ vuttappakāraṃ kālāṃ, anupubbena no ti amhākaṃ vāde
anupubbena suddhi, sabbesaṃ pi amhākaṃ anupubbena suddhiti pi attho.

Iti so ucchedavādo attano^o thāmena sakavādaṃ nippade-
sato kathesiṭi.

46. Kassapassa vaco sutvā Alāto etad abravī: 5
yathā bhadanto bhaṇati mayhaṃ p' etaṃ ca¹ ruccati. 991.
47. Aham pi purimaṃ jātīm sare saṃsarit' attano,
Piṅgalo nāṃ² ahaṃ āsīm luddo goghātako pure. 992.
48. Bārāṇasiyaṃ phitāya³ bahuṃ pāpaṃ kataṃ mayā,
bahū mayhaṃ⁴ hatā pāpā: mahisā sūkara⁵ ajā. 993. 10
49. Tato cuto idha jāto iddhe senāpatikule
n' atthi nūna phalaṃ pāpe⁶ so 'haṃ na nirayaṃ gato ti. 994.

Ta. Alāto etad abravīti so kira Kassapadasabalassa cetiye anoja-
pupphadāmena pūjaṃ katvā maraṇasamaye aūñena kammena yathānubhāvaṃ
khiṭto saṃsāre saṃsaranto ekassa pāpakammassa nissandena goghātakule nib- 15
battitvā bahuṃ pāpaṃ akāsi, ath' assa maraṇakāle bhaṃpāṭicchanno viya
aggi ettakaṃ kālāṃ tīthitaṃ taṃ puññakammaṃ okāsaṃ akāsi, so tassānubhāvena
idha nibbattitvā taṃ vibhūtiṃ patto jātīm saranto⁷ pana atitānanantarato paraṃ
saritum asakkonto goghātakammaṃ katvā idha nibbatto 'smīti saññāya tassa
vādaṃ upatthambhento idam yathā bhadanto ti ādivacanam abravī, tattha 20
sare saṃritattano ti attano saṃsaritaṃ sarāmi, senāpaṭikule ti senā-
patikulamhi.

50. Ath' ettha Bijako nāma dāso āsi paḷaccari⁸,
uposathaṃ upavasanto Guṇasantikam upāgami. 995.
51. Kassapassa vaco sutvā Alūtassa ca bhāsitaṃ 25
passasanto muhuṃ uphaṃ⁹ rudaṃ assūni vattayīti. 996.

Ta. athetthā 'ti atha etissā¹⁰ Mithilāya paḷaccariti⁹ daḷiddo kapano,
Guṇasantikam upāgamīti Guṇassa santikaṃ kiñcid eva kāraṇaṃ sossāmiti 10
upāgato ti vedītabbo.

52. Tam annupucchi¹¹ Vedeḥo: kimatthaṃ samma rodasi, 30
kin te sutam vā diṭṭhaṃ vā, kiṃ maṃ vedesi vedanaṃ ti. 997.

¹ Ck^o peteva, B^o petāṇi va. ² Ck^o pītāya, B^o phitāyaṃ. ³ B^o mayā. ⁴ B^o
pāpaṃ. ⁵ Ck^o B^o jāti^o -, C^o jāti^o saranto. ⁶ Ck^o paḷaccari, C^o paḷaccari, B^o pa-
ṭicchari. ⁷ B^o ruṇṇaṃ. ⁸ B^o -sāya. ⁹ B^o paṭiccariti. ¹⁰ B^o sossāmiti.
¹¹ C^o B^o anu-.

Ta. kiṃ maṃ vedesi vedanaṃ ti kiṃ nāma tvaṃ kāyikaṃ vā cetaṃ, sikaṃ vā vedanaṃ paṭṭo yaṃ evaṃ rodanto maṃ vedesi jānāpesi uttānaṃ eva naṃ katvā mayhaṃ ācikkhāhīti.

53. Vedehassa vaco sutvā Bījako, etad abravī:
 5 n' atthi me vedanā dukkhā, mahārāja suṇohi me. 998.
 54. Aham pi purimaṃ jātiṃ sarāmi sukham attano:
 Sāketāyaṃ pure āsīm Bhāvasettḥi guṇe rato 999.
 55. Sammato brahmaṇibbhānaṃ samvibhāgarato suci,
 na cāpi pāpakāni kammāni sarāmi katam attano. 1000.
 10 56. Tato, cut' āhaṃ Vedeha idha jāto duritthiyā
 gabbhamhi kumbhadāsiyā yato jāto suduggato. 1001.
 57. Evaṃ pi duggato santo samacariyaṃ adhiṭṭhito
 upaḍḍhabbhāgaṃ bhattassa dadāmi yo me icchati. 1002.
 58. Cātuddasiṃ pañcadasiṃ sadā upavasāṃ' ahaṃ,
 15 na cāpi bhūte himsāmi theyyaṃ cāpi vivajjayim. 1003.
 59. Sabbam eva hi nūn' etaṃ suciṇṇaṃ bhavati nipphalaṃ,
 niratthaṃ maññ' idaṃ sīlaṃ Alāto bhāsati¹ yathā. 1004.
 60. Kalim eva nūna gaṇhāmi asippo dḥuttako yathā,
 kaṭaṃ Alāto gaṇhāti kitavā sikkhito yathā. 1005.
 20 61. Dvāraṃ na-ppatipassāmi yena gacchāmi suggatiṃ,
 tasmā rāja parodāmi sutvā Kassapabhāsitan ti. 1006.

Ta. Bhāvasettḥīti evaṃnāmaṃko asitikoṭivibhavo settḥi, guṇe rato ti gunamhi rato, sammato ti sambhāvito, suciṭi suciṇṇam². idha jāto duritthiyā ti imasmiṃ Mithilānagare duritthiyā daḍḍidhiyā³ kapaṇāya kumbhadāsiyā kucchimhi jāto 'emi, so kira Kassapabuddhakāle araṇṇi natthaṃ ballavaddaṃ gavesamāno ekena maggamūlḥena bhikkhūnā maggaṃ puṭṭho tuṇhī hutvā puna tena pucchito kujjhivā samaṇadāsā nāma mukharā honti dāsena tayā bhavitabbāni atimukharo sīti āhā, taṃ kammaṃ tadā vipākāni adatvā bhasmācchanno viya pāvako ṭhitaṃ maraṇasamaye aññaṃ kammaṃ upaṭṭhāpesi,
 30 so yathākamman saṃsāre saṃsaranto ekaṃsa kusalakammasa phalena Sākete vuttappakāro settḥi hutvā dānādini puññāni akāsi, taṃ paṇ' assa kammaṃ paṭhaviyā nihitanidhi⁴ viya ṭhitaṃ okāsaṃ labhivā vipākāni dassati, yaṃ pana tena taṃ bhikkhūṃ akkosantena katapāpakammaṃ taṃ assa tasmiṃ attabhāve vipākāni adāsi, so ajānanto iterasaṃ kalyāṇakammasa phalena kumbhadāsi-
 35 kucchiyaṃ nibbato ti soññāya evaṃ āha, yato jāto suduggato ti sv-āhaṃ jatakālo paṭṭhūya atiduggato ti dīpeti, samacariyam adhiṭṭhito ti sama-

¹ Cks yatha bhāsati, Bā bhāsati yathā. ² Cks -mmena. ³ Bā -ddāya. ⁴ Cks -dhīm.

gariyāyam eva patitthito 'mbi, nūnotan ti ekamsen' etaṃ, maññidaṃ sīlan
ti deva idaṃ sīlaṃ nāma niratthakam maññe, Alāto ti yathā ayaṃ Alātasenā-
pati mayā purimabhava bahum pāṇātipātakammaṃ katvā 'senāpatiṭṭhānaṃ lad-
dhan ti bhāsati' tena kāraṇāhaṃ niratthakam sīlan ti maññāmi, kalim evā
'ti yathā asippo asikkhito akkhadhutto parājayabbhavaṃ gaṇhāti tathā nūna gan-
hāmi, purimabhava attano sāpateyyaṃ nāsetvā idāni dukkhaṃ anubhavāmi,
Kassapabhāsitan ti Kassapagottassa acelakassa bhāsitaṃ sutvā ti vadati.

62. Bijakassa vaco sutvā rājā Aṅgati-m-abravī⁷:

n' atthi dvāraṃ sugatiyā niyatim kammha Bijaka. 1007.

63. Sukhaṃ vā yadivā dukkhaṃ niyatiyā kira labbhati³
saṃsārasuddhi⁴ sabbesaṃ, mā turittho anāgate. 1008. 10

64. Aham pi pubbe kalyāṇo⁵ brāhmaṇibbhesu vyāvaṇo
vohāraṃ anusāsanto ratihiṇo tadantarā ti. 1009.

Ta. Aṅgati-m-abravīti⁶ paṭhamam eva itaresaṃ dvinnam paccā Bija-
kassa 'ti tiṇṇaṃ vacanaṃ sutvā dalhamicchādittihim⁷ gabetvā etaṃ n' atthi
dvāraṃ ti ādivacanaṃ abravī, niyatim kammha Bijakā 'ti samma Bijaka 15
niyatim eva olokehi, cullāsittimahākappapamāno kālo yeva hī satte sodheti, tvaṃ
attiturito ti adhiṭṭhāyeyam⁸ evam āha, anāgate ti tasmiṃ kāle appatte antarā va
devalokaṃ gacchāmi⁹ mā turittho, vyāvaṇo ti brāhmaṇesu ca gahapatikesu ca
tesaṃ kīyaveyyāvaccadānādikammakāraṇena vyāvaṇo ahoṣi, vohāraṃ ti viniccha-
yatthāne nisiddtvā rājakicce¹⁰ vohāraṃ anusāsanto va, ratihiṇo tadantarā ti 20
ettakaṃ kālāṃ kāmagaṇaratiyā parhiṇo ti.

Evaṃ ca pana vatvā „bhante Kassapa mayam ettakaṃ
kālaṃ pamajjimha, idāni pan' amhehi ācariyo laddho, ito paṭ-
thāya kāmaraṭṭhiṃ eva anubhavissāma tumhākaṃ santike, ito
uttariṃ¹¹ dhammasavanam pi no papañco bhavissati, tiṭṭhatha 25
tumhe mayam gamissāmā¹² 'ti āpucchanto.

65^a. Puna pi bhante dakkhemu saṅgati ce bhavissatīti. 1010^a.

Ta. saṅgati ce ti ekaṭṭhāne ce no samāgamo bhavissati no ce asati puñña-
phale¹³ kim tayā dīṭṭhenā¹⁴ 'ti.

65^b. Idam vatvāna Vedehe paccagā sanivesanan ti. 1010^b. 30

Ta. sanivesanan ti bhikkhave idam vacanaṃ Videharājā vatvā rathanā
abbhuyha attano nivesanaṃ Candakapāsādatalam eva paṭigato.

¹ Cks omit bhāsati. ² Ck aṅgati-. ³ Bā labhati. ⁴ Cks -im. ⁵ Cks vāso. ⁶ here
all three MSS. aṅga-. ⁷ Bā dalham-. ⁸ Bā -ccam. ⁹ Ck Bā -ri. ¹⁰ Cks -lam.

Rājā paṭhamam Guṇassa santikaṃ gantvā vanditvā paṭṭhamam pucchi, gacchanto¹ pana na² vanditvā va gato³, Guṇo attano agūṇatāya⁴ vandanam pi nālattha⁵, piṇḍādikaṃ sakkāram kim eva lacchati, rājāpi taṃ rattiṃ vītināmetvā puna-
 5 divase amacce sannipātetvā „kāmaguṇe me upaṭṭhāpetha, aham ito paṭṭhāya kāmasukham evānubhavissāmi, na me aññāni kiccāni ārocetabbāni, vinicchayakiccaṃ asuko ca asuko ca karotū⁶“
 'ti vatvā kāmaratiparo⁶ va ahosi.

Taṃ atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 10 66. Tato ratyā vivasane upaṭṭhānamhi Aṅgati
 amacce sannipātetvā idaṃ vacanam abravi: 1011.
 67. Candake me vīmānasmim sadā kāme vidhentu me,
 mā m' upagañchum⁷ atthesu gūyhapākāsiyesu⁸ ca. 1012.
 68. Vijayo ca Sunāmo ca senāpati Alātako
 15 ete atthe nisīdantu vohārakusalā tayo. 1013.
 69. Idaṃ vatvāna Vedeho kāme ca bahumaññatha,
 na cāpi brāhmaṇibbhesu atthe kismiñci vyāvaṇo ti. 1014.

Ta. upaṭṭhānamhi attano upaṭṭhānaṭṭhāne, Candake ti mama san-
 take Candakapāsāde, vidhentu me ti. 1011. 66. 67. 68. 69. 1014. 1015.
 20 upaṭṭhahantu, gūyhapākāsiyesu⁸ ti gūyhesu pi pakāsiyesu pi atthesu
 uppannesu mañ koci mā upaganchi⁹, atthe ti atthakāraṇe vinicchayaṭṭhāne
 nisīdantū 'ti mayā kattabbakiccassa karaṇatthaṃ sesāmacchehi saddhiṃ nisī-
 dantū 'ti.

70. Tato dvesattarattassa Vedehass' atrajā piyā
 25 rājakaññā Rujā nāma dhātīmātaram abravi: 1015.
 71. Alāṃkarotha mañ klippam, sakhiyo ca karontu me,
 suve pannaraso dibbo, gaccham issarasantike. 1016.
 72. Tassā malyam¹⁰ abhihariṃsu candanañ ca mahārahaṃ
 mañisaṃkhamuttāratanaṃ nānāratte ca āmbare. 1017.
 30 73. Tañ ca sovaṇṇaye piṭhe nisinnaṃ bahukitthiyo
 parikiriya asobhiṃsu Rujam ruciravaṇṇinin ti. 1018,

Ta. tato ti rañño kāmapanhe laggadivasato paṭṭhāya, dvesattarat-
 tassā 'ti. cuddasame divase, dhātīmātaram abraviti pitusantikaṃ gantu-

¹ Bā āg-. ² Bā a. ³ Bā āgato. ⁴ Ck gu-. ⁵ Bā -laddham. ⁶ Bā -timaddo.
⁷ Bā -gaccha. ⁸ Ck² gūyhapā-. ⁹ Ck² -gañchum, C² -gacchum, Bā mañ kenaci
 mā upagacchā. ¹⁰ read: maly'.

kāmā hutvā dhātūmātaram āha; sū kira cātuddase cātuddase pañcasatāhi ku-
 mārīkāhi parivutā dhātūgaṇaṃ ādāya mahantena sirivīḷḷasena attano sattabhūmi-
 Rativaddhanapāsādā¹ oruyha pitu ḍassanattamaṃ Candakapāsādaṃ gacchatī, atha
 naṃ pitā divā tuṭṭhamānaso mahāsekkāraṃ katvā uyyojento amma dānaṃ
 dehīti sahasaṃ datvā uyyojeti, sū attano nivesanaṃ āgantvā punadvase uposa-
 thikā hutvā kapaṇiddhikavanibbakayācakaṇaṃ mahādānaṃ deti, rañño kir' assā²
 eko janapado pi dīno, tato āyena sabbakiccāni kareti³, tadā pana raññā kira
 Guṇaṃ ājīvikaṃ nissāya micchādassanaṃ gahitaṃ ti sakalanagare kolāhalam
 ahoṣi, taṃ Rujādhātuyo sutvā rājadhītaya ārocayīmu: ayye pitarā kira te ājīvi-
 kassa kathaṃ sutvā micchādassanaṃ gahitaṃ, so⁴ kira catūsū dvāresu dā-
 nasālā viddhamasāpetvā parapaṭiggahitā⁵ itthiyo ca kumārīkā ca pasayhākārena⁶
 gaṇhituṃ⁷ āpāpeti, r. na vicāreti kāmamatto yeva kira jāto ti, sū taṃ kathaṃ
 sutvā anattamaṇā hutvā: me pitā tādīsaṃ nāma⁸ apagatasukkadhammaṃ nillajjaṇi
 naggabhoggaṃ ājīvikaṃ upasaṃkamitvā pañhaṃ pucchissati⁹, nānu dhammika-
 samaṇabrāhmaṇo kammavādī upasaṃkamitvā pucchitabbo siyā, tṭhapetvā kho
 pana maṃ añño mayhaṃ pitarāṃ micchādassanaṃ apanētvā sammādasane pa-
 tiṭṭhāpetuṃ samatto n' atthi, ahaṃ hi atitā satta anāgata satta¹⁰ 'ti cuddasa-
 jātyo anussarāmi, tasmā pubbe mayā katapāpakammaṃ kathetvā pāpakkamassa
 phalaṃ dassenti¹¹ mama pitarāṃ bodhesāmi, sace pana ajj' eva gamissāmi
 atha maṃ amma tvaṃ pubbe addhamāse āgacchasi ajja kasmā evaṃ lahuṃ
 āgatasīti vakkhati, tatra ce ahaṃ tūṃhehi kira micchādassanaṃ gahitaṃ ti sutvā
 āgat' amhiti vakkhāmi na me vacanaṃ garuṃ katvā gaṇhissati, tasmā ajja
 sgantvā ito cuddasame divase kālacatuddase yeva kiñci ajānanti viya pubbe-
 gamanākāreṇ' eva gantvā āgamanakāle dānavaṭṭhāya sahasaṃ yācissāmi, tadā
 me pitā dīṭṭhiyā gahitabhāvaṃ kathessati, atha naṃ ahaṃ attano balena micchā-
 dīṭṭhiṃ chaḍḍāpessāmi¹² ti cintesi, tasmā cuddasame divase pitu santikaṃ gantu-
 kāmā hutvā evaṃ āha, tattha sakhiyo eṃ 'ti sahāyikāyo pi me pañcasatā
 kumārīkā eṃ¹³ ekaṃ asadisāṃ katvā nānālaṅkārehi nānāvāṇṇehi pupphavatthā-
 nulepanehi alaṃkarontu, dibbo ti dibbasadiso¹⁴ devatāsannipātapatimaṇḍito
 ti pi dibbo, gacchan ti mama dānavaṭṭhaṃ¹⁵ āharāpetuṃ Videhissarassa pitu
 santikaṃ gamissāmi, abhiharīmu¹⁶ 'ti soḷasahi gandhodakaghaṭehi nahāpetvā
 maṇḍanattathāya abhiharīmu, parīkīriyā¹⁷ 'ti parivaretvā, asobhīmu¹⁸ 'ti Rujāṃ¹⁹
 parivāretvā tṭṭhadevakaṇṇā viya taṃ divasaṃ ativiya sobhīmu.

74. Sā ca sakhīmajjhagatā sabbābharanabhūsitā

sateratā abbhama iva Candakam pāvisi Rujā. 1019.

35

75. Upasaṃkamitvā Vedehaṃ vanditvā vinaye rataṃ

suvannavikate piṭhe ekamantaṃ upāvisīti. 1020.

¹ Ck^o - bhūma-. Bđ - bhumma-. ² Bđ rājā kirassa. ³ Bđ karoti. ⁴ Bđ sapa-
 riggaḥitā. ⁵ Ck^o - kāreca, Bđ pasayhākārena. ⁶ Ck^o omit gaṇhituṃ. ⁷ Bđ
 kathaṃ hīnāma me tāto. ⁸ Bđ pucchati. ⁹ all three MSS. -i. ¹⁰ Ck^o dibbo
 tu divaso. ¹¹ Bđ adds videharaṇṇā. ¹² Ck^o sujāṇi, Bđ rucan.

Ta upāvisiṭṭi pitu vasaṇaṭṭhānaṃ Candakapāsādaṃ pāvisi, suvaṇṇa-
vikate ti sattaratanavacitte suvaṇṇakhacite.

76. Tañ ca disvāna Vedeho acchaṇḍānaṃ va sāṇḍamaṇ
Rujāṃ sakhimajjhagataṃ idaṃ vacanam abravī: 102¹.
5 77. Kacci ramasi pāsāde antopokkharāṇiṃ pati,
kacci bahuviddhaṃ khajjaṃ sadā abbiharanti te. 1022.
78. Kacci bahuviddhaṃ malyaṃ ocinivā kumāriyo
gharake karoṭha paṇḍekāṃ khiddhāratiratā² muhum³. 1023.
79. Keṇa vā vikalāṃ tuyhaṃ khippaṃ abbiharantu te,
10 mano karassu kuḍḍamukhī api candasamamhi pīti⁴. 1024.
- Ta sāṇḍamaṇ ti accharāṇaṃ samāgamaṃ viya taṃ samāgamaṃ disvā,
pāsāde ti amma mayā tuyhaṃ Vejjanta-sadiso Rativaddhanapāsādo kārito,
kacci tattha ramasi, antopokkharāṇiṃ patiti antovatthusmiṃ yeva te
mayā Nandāpokkharāṇi-patibhāgā pokkharāṇi kāritā, kacci taṃ pokkharāṇiṃ
15 paṇḍeca udakakīḷam kilanṭi ramasi, malyaṃ ti amma ahaṃ tuyhaṃ devasikāṃ
paṇḍavīsattipupphasamugge pahīṇāmi, kacci tumhe sabbā kumāriyo taṃ malyaṃ
ocinivā ganthitvā abbihaṃ khiddhāratiratā hutvā kacci paṇḍekāṃ gharake karoṭha
idaṃ suṇḍaraṃ idaṃ suṇḍaratarāṇaṃ ti evaṃ pāṭiyekkaṃ sārambhe⁵ viya puppha-
gharakāni pupphagabbhe ca pupphāsanapupphasayanāni ca kacci karoṭhā⁶ ti
20 pucchati, vikaḷaṇ ti vekalyaṃ, mano karassū⁷ ti cittaṃ uppādehi, kuḍḍa-
mukhī ti sāsapakkuḍḍena⁸ pasāditamukhatāya taṃ evaṃ āha, itthiyo hi mukha-
vaṇṇaṃ pasādentīyo duṭṭhalohitamukhadūṣitapīlakaharaṇatthaṃ paṭhamāṃ sāsapa-
kakkheṇa mukhaṃ viḷḷimpanti tato lohitassa samakaraṇatthaṃ mattikākkakkena tato
chavīpasādanatthaṃ tilakakkena, candasamamhi pīti candanā⁹ dullabhataro
25 nāma n' atthi, tādise⁷ pi ruciṃ katvā mamācikkha sampādessāmi te ti.
80. Vedehassa vaco sutvā Rujā pitaraṃ abravī:
sabbam etaṃ mahārāja labbhat' issarasantike. 1025.
81. Suve pannaraso dibbo, saḥassaṃ āharantu me,
yathā dinnaṃ ca dassāmi dānaṃ sabbavanīsu 'haṇ' ti. 1026.
30 Tattha sabbavanīsuhaṇ ti sabbavanibbakesu ahaṇ.
82. Rujāya vacanam sutvā Rājā Aṅgati-m-abravī:
bahum vināsitaṃ vittaṃ niratthaṃ aphalaṇaṃ tayā. 1027.
83. Uposathe vasaṃ niccaṃ annapānaṃ na bhuñjasi,
niyat' etaṃ⁸ abhuttaḥḥam, n' atthi puññaṃ abhuñjato ti. 1028.

¹ Ck - rīm. ² Bk - āhu. ³ Bk - candasamamhi pi te ti. ⁴ Bk - ena. ⁵ Bk - sāsapa-
kakkhehi. ⁶ Ck - ne, Ck - no, Bk - candato. ⁷ Bk - sam. ⁸ Bk - piṇḍavahāṇ. ⁹ Bk -
niyatitāṇ.

Ta. Aṅgati-mabravīti bhī. so Aṅgati-rājā pubbe ayācīto pi amma dā-
nam debhī sahasaṃ datvā taṃ divasaṃ yācīto pi micchādassanaṃ¹ gahitattā
adattvā idam bahuṃ vināsitaṃ ti ājī abravī, niyatetaṃ abhuttaṃbhaṃ ti
etaṃ niyatvā sēna-tayā abhuñjitaṃbhaṃ bhāvissati, bhuñjantānaṃ pi abhuñjantā-
naṃ pi n'atthi puññaṃ, sabbehi cullāsītimaḥākappe atikkamitvā visujjitaṃbhaṃ ti. 5

84. Bījako pi hi sutvāna tadā Kassapabhāsitaṃ
passasanto muhuṃ uṇhaṃ rudaṃ assūni vattayi. 1029.
85. Yāva Ruje jīvasi no² mā³ bhattam apunāmayi⁴,
n'atthi bhadde paro⁵ loko, kiṃ nīratthaṃ vihaññasīti. 1030.

Ta. Bījako pīti Bījako pi pubbe kalyāṇakammaṃ katvā tassa nissan- 10
dena dāsikucchiyaṃ nibbatto ti Bījaka-vatthum pi 'esā udāharaṇatthaṃ āhāri,
natthi bhadde ti bhadde Guṇācariyo evaṃ āha: n'atthi ayaṃ loko n'atthi
paraloko n'atthi mātāpita, n'atthi sattā opapātikā n'atthi loka samaṇa-
brāhmaṇā sammagga⁶ sammāpaṭipannā ti, paraloko hi sati idhaloko nāma
bhavēyya so yeva ca n'atthi, mātāpītūsu santesu⁷ puttadhitāro nāma bhavēyyuṃ 15
te yeva ca n'atthi, dhamme sati dhammikasamaṇabrāhmaṇā bhavēyyuṃ te⁸
yeva ca n'atthi, kiṃ dānaṃ denti sīlaṃ rakkhanti⁹ nīratthaṃ¹⁰ vihaññasīti.

86. Vedehassa vaco sutvā Rujā ruciravaṇṇinī
jānaṃ pubbāparaṃ dhammaṃ pitaraṃ etad abravī: 1031.
87. Sutaṃ eva pure āsi sakkhi diṭṭhaṃ idam mayā: 20
bālūpasevī¹¹ yo hoti bālo va samapajjatha. 1032.
88. Mūlho hi mūlham āganuma bhiyyo mohaṃ nigacchati,
patirūpaṃ Alātena Bījakena ca muyhituṃ¹² ti. 1033.

Ta. pubbāparaṃ dhammaṃ ti bhī, pitu vacanaṃ sutvā Rujā rājadhitā
attasatta-jātivāsena¹³ pubbadhammaṃ anāgatasatta-jātivāsena¹⁴ anāgata-dhammaṃ 25
ca jānanti pitaraṃ micchādīṭṭhito mocetukāmaṃ etaṃ sutam eva me ti ādim
āha, tattha samapajjathū 'ti yo puggalo bālūpasevī hoti so bālo va sam-
pajjati etaṃ mayā pubbe sutam eva ajja paṇa paccakkhato diṭṭhaṃ ti, mūlho
ti maggamūlhaṃ āgama maggamūlho vīya diṭṭhimūlhaṃ āgama diṭṭhimūlho
pi uttariṃ mohaṃ¹⁵ nigacchati mūlhataro hoti, Alātenā 'ti deva tumhehi 30
jātigottakulapadesa-sariyapaññāhi hīnena Alātesanāpatinā, accanta-hīnena uṇ-
paññena Bījaka-dāseṇa ca gāmadārakasadiṣaṃ bahirikaṃ bāla-Guṇaṃ ājīvikaṃ
āgama muyhituṃ¹⁶ patirūpaṃ anucchavikaṃ, kiṃ tena muybissatīti¹⁷ evaṃ te
ubho pi gaharitvā diṭṭhito mocetukāmatāya pitaraṃ vaṇṇenti āha:

¹ so Ck; Bā -nassa. ² Cē jīvasino, Bā jivamāna. ³ Ckē na. ⁴ Bā upa-. ⁵
natthi amma para-. ⁶ Bā samuggatā. ⁷ Ckē sapati. ⁸ Ckē so. ⁹ Bā kiṃ
dānaṃ denti kiṃ sīlaṃ rakkhasi. ¹⁰ Bā nīratthaṃ kiṃ. ¹¹ all three MSS. -i
¹² Bā muyhituṃ. ¹³ Bā attā-. ¹⁴ Bā anāgate-. ¹⁵ Bā uttari mūlham. ¹⁶
Bā mūlhi-

89. Tvañ ca devāsi¹ sappañño dhiro atthassa kovido,
kathañ bālehi sadisañ hīnañ² diṭṭhim³ upāgami. 1034.
90. Sace hi sāmsārāpathena sujijjati⁴
niratthiyā pabbajjā Guṇassa,
5 kiṭṭo va aggim⁵ jalitañ apāpatañ⁶
upapajjati momuho⁷ naggabhāvañ. 1035.
91. Sāmsārasuddhīti pure nivittā⁸ kammañ vidūsentī bahū ajānañ
pubbe kalī duggahito va atthā dummocayā balisā ambujo vā⁹ ti. 1036.
10. Tā sappañño ti yasavayapuññatitthavāsāyantisomanasikārasākacchāvāsena
laddhāya paññāya sappañño, ten' eva kāraṇena dhiro dhīratāya atthānatthassa
kāraṇakāraṇassa kovido, bālehi sadisañ ti yathā te balā upagatā, kathañ
tathā tvañ hīnaditthim upagato, apāpatañ ti apa āpatañ⁷, pāpato ti
attho, idañ vuttañ hoti; tāta sāmsārena suddhiyā satī yathā paṭaṅgakīṭo ratti-
bhāge jalitañ aggim dievā tappaccayañ dukkhañ ajānitvā mohena tattha pa-
15 tanto mahādukkhañ āpajjati tathā Guṇo pi pañcakāmaguṇe pahāya momuho⁸
ti nirassādanam naggabhāvañ upapajjati, pure nivittā⁸ ti tāta sāmsārena
suddhīti kassaci vacanañ asutvā⁹ paṭhamam eva nivittā⁸ n' atthi, sukata-
dukkatānañ kaṇṇānañ phalañ ti gahitattā bahujañ ajānantā kammañ vidū-
senti tañ dūsentā kammaphalañ pi dūsentī yeva, evaṃ tesāñ pubbe gahito
20 kalī parājayaḡāho duggahito va hoti attho, dummocayā balisā ambujo vā
ti te pana evaṃ ajānantā micchāḡassanena attham gahetvā ṭhitā balā yathā
nāma balisāñ gīlitvā ṭhito maceho balisā dummocayo hoti evaṃ tamhā atthā⁹
dummocayā honti¹⁰.
92. Upamañ te karissāmi mahārāja tav' atthiyā¹¹,
25 upamāya pi ekacce attham jānanti paṇḍitā. 1037.
93. Vāñjānañ yathā nāvā appamāṇaharā¹² garu¹³
atibhārañ samāḡāya aṇṇave avasīdati 1038.
94. Evañ eva nara pāpañ thokathokañ p' ācinañ
atibhārañ samāḡāya niraye avasīdati. 1039.
- 30 95. Na tāva bhāro paripūro¹⁴ Alāḡassa mahīpati
ācinaṇī etañ pāpañ yena gacchati duggatiñ. 1040.
96. Pubbe c' assa katañ puññañ Alāḡassa mahīpati,
tass' eva deva nissando yañ c' eso¹⁵ labhate sukhañ. 1041.
97. Khiyyate c' assa tañ puññañ tathā hi aḡuṇe rato,
55 ujumaggamī avahāya¹⁶ kummaggam anudhāvati. 1042.

¹ Ck^o deva. ² B^o hīna. ³ all three MSS. -i. ⁴ all three MSS. aggi. ⁵ Ck^o -tham. ⁶ B^o mohamulho. ⁷ so Ck; C^o apa apātañ, B^o api apātañ. ⁸ B^o asutvā vā⁹ asutvā vā. ⁹ B^o anattā. ¹⁰ B^o adde uttari pi udāharapañ āharanti āha. ¹¹ so all three MSS. for -yañ? ¹² C^o -harā, B^o -bhārā. ¹³ B^o garum. ¹⁴ Ck^o pati-. ¹⁵ B^o yañca so. ¹⁶ Ck^o apāhāya.

99. Tulā yathā paggaḥitā ohite tulamaṇḍale
unnaneti tulāsisaṃ bhāre oropite sati 1043.
100. Evaṃ eva naro puññaṃ thokathokam pi ācinaṃ
saggātimāno dāso va Bijako sātave rato ti. 1044.

Ta. nīraye ti aṭṭhavidhe mahānīraye soḷasavidhe ussadanīraye lokanta- 5
nīraye ca, bhāro ti tāta na tāv' assa¹ akusalabhāro pūratī, tassevā 'ti tassa
pubbe katassa puññass' eva nissando yaṃ so Alāto senāpati ajja² sukhaṃ
labhati, na hi tāta etaṃ goghātakakammassa phalaṃ pāpassa hi nāma vipāko
iṭṭho kanto bhavissatīti aṭṭhānaṃ etaṃ, agūṇe rato ti tathā h' esa³ idāni
akusalakamme rato, ujjumaggan ti dasakusalakammupathamaggan, ohite 10
tulamaṇḍale ti bhaṇḍapatichādanatthāya tulamaṇḍale laggetvā ṭhapīte, un-
nametīti uddhaṃ ukkhipatī, ācīnan ti thokathokam pi puññaṃ ācīnanto pāpa-
bhāraṃ otāretvā naro kalyāṇakammassa sīsaṃ ukkhipitvā devalokaṃ gacchati,
saggātimāno ti sagge atimāno saggasampāpake sātaphale⁴ kalyāṇakamme abhi-
rato, saggādhimāno ti pi pāṭho saggan adhikāraṇaṃ⁵ katvā ṭhitacitto ti attho, 15
sātave rato ti esa Bijakadāso sātave⁶ madhuravipāke kusalakamme yeva rato,
so imassa pāpakammassa khīṇakāle kalyāṇakammassa phalaṃ devaloke nib-
battissati, yaṃ paṇ' esa idāni dāsattaṃ upagato na taṃ kalyāṇassa phalaṃ
tathāttasamivattaniṃ hi 'ssa pubbe kataṃ pāpaṃ bhavissatīti iṭṭhaṃ ettha
gantabban ti. 20

Imam atthaṃ pakāsentī āha:

100. Yaṃ ajja⁵ Bijako dāso dukkhaṃ passatī attani
pubbe tassa⁴ kataṃ pāpaṃ taṃ eso paṭisevati. 1045.
101. Khīyate c' assa¹ taṃ pāpaṃ tathā hi vinaye rato
Kassapaṇ ca samāpajja mā h' ev² uppatham āgamā ti. 1046. 25

Ta. mā hevuppathamāgamā ti tāta tvaṃ pana imaṃ naggan Kassa-
pājīvaṃ upagantvā mā heva nīrayagāmiṃ ṭuppatham āgamaṃ pāpaṃ akāseti
pitaraṃ ovadī.

Idāni 'ssa pāpūpasevanāya dosaṃ kalyāṇamittūpasevanāya ca
guṇaṃ dassentī āha: 30

102. Yaṃ yaṃ hi rājā bhajati sataṃ vā yadivā asaṃ (IV ⁴³⁵/₃₁)
sīlavantaṃ viṣīlaṃ vā vasaṃ tass' eva gacchati. 1047.
103. Yādisaṃ kurute mittāṃ yādisaṃ c' ūpasevati⁸
so pi tādīsako hoti sahavāso hi⁹ tādīso. 1048.

¹ Bā tāva ālatassa. ² Cks pecca. ³ Bā adhikāraṃ. ⁴ Cks etc. ⁵ Ck' yañcajja.

⁶ Bā vassan. ⁷ Cks vassa. ⁸ Bā vūp-. ⁹ Bā pi,

104. Sevamāno sevamānaṃ samphuṭṭho¹ samphusaṃ¹ paraṃ
saro diddho² kalāpaṃ va alittaṃ upalimpati,
upalepabbhayaṃ dhiro n' eva pāpāsakhā siyā. 1049.
105. Pūtimacchaṃ kusaggena yo naro upanayhati
kusāpi pūti³ vāyanti, evaṃ⁴ bālūpasevanā. 1050.
106. Tagaraṇ ca palāsenā yo naro upanayhati
pattāpi surabhi⁵ vāyanti, evaṃ dhīrūpasevanā. 1051.
107. Tasmā phalaputaṣṣeva nātvā sampākaṃ attano
asante n' upaseveyya sante seveyya paṇḍito,
asanto nirayaṃ nenti, santo pāpenti suggaṭin ti. 1052.

Ta. sataṃ vā ti sappurisaṃ vā, yadivā asan ti asappurisaṃ vā, saro diddho⁴ kalāpaṃ vā 'ti mahārāja yathā nāma halāhalavisalitto saro sarakalāpe khitto sabbāni taṃ visena alittam pi sarakalāpaṃ līmpati visadiddham⁵ eva karoti evam eva pāpamitto pāpaṃ⁶ sevamāno attānaṃ⁷ sevamānaṃ paraṃ tena
15 ca samphuṭṭho¹ taṃ samphusante¹ alittāni pāpena purisaṃ attanā ekajjhāsayam karonto upalimpati, vāyanti⁸ tassa te kusāpi duggandham vāyanti⁹, tagaraṇ cā 'ti tagaraṇ ca aññaṇ ca gandhasampannaṃ ca gandhabhūtaṃ, evaṃ ti evarūpā dhīrūpasevanā, dhiro hi attānaṃ sevamānaṃ dhīraṃ eva karoti, tasmā phalaputaṣṣeva¹⁰ evā 'ti yasmā tagarāḍipalīveṭṭhanāni paṇḍāni pi sugandhāni
20 honti tasmā palāsapattaputaṣṣeva paṇḍitūpasevanena aham pi paṇḍito bhavissāmi evaṃ nātvā sampākaṃ attano ti attano paripākaṃ paṇḍitabhāvaṃ parināmaṃ nātvā asante pahāya paṇḍite sante upaseveyya, nirayaṃ nenti¹¹ ettha Devadattādihi ca nirayaṃ Sāriputtaṭṭherādihi ca sugaṭin nītānaṃ vasena udāharaṇāni āharitabbāni.

- 25 Evam rājadhītā chahi gāthāhi pitu dhammaṃ kathetvā idāni atite attanā anubhūtaṃ dukkhaṃ dassenti āha:
108. Aham pi jātiyo satta sare saṃsari¹ attano
anāgatāpi² satt' eva yā gamissam ito cutā. 1053.
109. Yā me sā sattaṃ jāti ahu³ pubbe janādhīpa
30 kammāraputto Magadhe[su] ahu¹⁰ Rājagahe pure. 1054.
110. Pāpaṃ sahāyaṃ āgama bahuṃ pāpaṃ kataṃ mayā
paradārassa heṭhento¹¹ carimha¹² amarā viya. 1055.
111. Taṃ kammaṃ nihitaṃ aṭṭhā bhasmācchauno va pāvako,
atha aññehi kammehi ajāyim Vamsabhūmiyaṃ 1056.

¹ C^{ks} - pu-. ² C^{ks} diṭṭho, duṭṭho. ³ all three MSS. -j. ⁴ C^{ks} diṭṭho, B^d diṭṭho.
⁵ C^{ks} - dīsam, B^d - dūtham. ⁶ B^d para. ⁷ B^d taṃ. ⁸ B^d - tepl. ⁹ C^{ks} āhu.
¹⁰ C^{ks} ahū, C^s āhu, B^d asu. ¹¹ B^d pothentā. ¹² B^d caramhā.

112. Kosambiyāṃ seṭṭhikule iddhe phīte mahaddhane
ekaputto mahārāja niccaṃ sakkatapūjito. 1057.
113. Tattha mittāṃ asevisāṃ saḷāyaṃ sātave rataṃ
paṇḍitaṃ sutasampannaṃ, so maṃ atthe nivesayi'. 1058.
114. Cātuddasiṃ pañcadasīṃ bahūṃ rāttim upāvasiṃ, 5
taṃ kammaṃ nihitaṃ aṭṭhā, nidhīva udakantike. 1059.
115. Atha pāpānaṃ kammānaṃ yaṃ etaṃ Magadhe kataṃ
phalaṃ pariyāgataṃ⁷ pacchā bhutvā duṭṭhaviśaṃ yathā 1060.
116. Tato cut' āhaṃ Vedeha⁸ Roruve niraye ciraṃ,
sakammaṇā apaccisaṃ, taṃ saraṃ na sukhaṃ labhe. 1061. 10
117. Bahuvassagaṇe tattha khepayitvā bahūṃ dukhaṃ
Bheṇṇākāṇe⁹ ahuṃ¹⁰ rāja chakalo uddhitapphalo ti. 1062.

Ta. sattā 'ti mahārāja idhalokaparalokā nāma sukatadukkatānaṃ ca phalaṃ atthi, na saṃsāro satte sodhetuṃ sakkoti, sakammaṇā eva hī satta 15
sujjhanti, Alātasenāpati ca Bijako dāso ca ekam eva jātīṃ anussaranti, na ke-
valaṃ ete ca⁶ jātissarā ahaṃ pi atītaṃ satta jātiyo attano saṃsaritaṃ sarāmi,
anūgate pi ito gantabbā⁷ satt' eva⁸ jānāmi, yā me sā ti yā sā mama atīte
sattamā jāti āsi, kammāraputto ti taya jātiyā ahaṃ Magadhesu Rajagahana-
gare suvaṇṇakāraputto ahoṣiṃ, parādārassa heṭhento⁹ ti parādāraṃ he-
ṭhento⁹ vihetthento¹⁰ paresaṃ rakkhite¹¹ gopite bhaṇḍe aparajjhaṇako¹², aṭṭhā 20
ti taṃ tadā mayā katapāpakammaṃ okāsaṃ alabhivā okāse sati vipākādāyakaṃ
hutvā bhasmācchanno aggi viya nihitaṃ aṭṭhāsi, Vamsabhūmiyaṃ ti Vam-
saratṭhe, ekaputto ti aṭṭhikotivibhave seṭṭhikule ahaṃ ekaputto va ahoṣiṃ,
sātave ratan ti kalyāṇakamme abhiratani, so maṃ ti so sahāyako maṃ atthe
kusalakamme patiṭṭhāpesi, taṃ kammaṃ ti taṃ pi me kalyāṇakammaṃ tadā 25
okāsaṃ alabhivā okāse sati vipākādāyakaṃ hutvā udakantike nidhīṃ viya
nihitaṃ aṭṭhāsi, ya metan ti atha mama santakesu¹³ pāpakammesu yaṃ etaṃ
mayā Magadhesu parādārikakammaṃ kataṃ tassa phalaṃ pacchā maṃ pariyāga¹⁴,
upagataṃ ti a., yathā kiṃ: bhutvā duṭṭhaviśaṃ yathā savisaṃ bhojanaṃ,
bhutvā ṭhitassa taṃ duṭṭhaṃ kakkhaṇaṃ halāhalaviśaṃ kuppati tathā maṃ pari- 30
yāga¹⁵ 'ti a., tato ti tato Kosambiyāṃ seṭṭhikulato, taṃ saṃraṇ ti taṃ tasmiṃ
niraye anubhūtapubbaṃ dukkhaṃ saranti cittaśukhaṃ nāma na labhāmi bhayaṃ
eva uppajjati, Bheṇṇākāṇe¹⁶ ti Pennākāṇe¹⁷, uddhitapphalo ti uddhaṭṭa-
bho. So pana chakalako balasāmpanno ahoṣi¹⁸, piṭṭhiyaṃ abhirūhivāpi naṃ
vāhayīmau yānako pi yojayīmau.

¹ Bā nivedayi. ² Bā -gamurū. ³ Cks -hā, Bā -hi. ⁴ Bā bhīṇṇāgate, C⁹ gēnūā.

⁵ Cks āhu, Bā ahu. ⁶ Bā va. ⁷ Cks -e. ⁸ Cks ca. ⁹ Bā pothento. ¹⁰ Bā omits vih-. ¹¹ Bā -ta. ¹² Cks -kā, Bā -rajjhantā. ¹³ C⁹ santisu, C⁹ santikesu.

¹⁴ Bā adda maṃ. ¹⁵ Bā -gatan. ¹⁶ Bā bhīṇṇāgate. ¹⁷ Bā bhīṇṇāgāke? ¹⁸ Cks -siṃ.

Tam atthaṃ dassentī gātham āha:

118. Sātaputtā mayā vūlhā¹ piṭṭhiyā ca rathena ca,
tassa kammassa nissando paradāragamanassa me ti. 1063.

Ta. sātaputtā ti amaccaputtā, tassa kammassa² 'ti deva Roruve
5 mahāniraye paccanañ³ ca chakalakāle⁴ [b]ijuppāṭanañ⁵ ca piṭṭhivāhanayānakayoja-
nāni ca sabbo p'esa tassa kammassa nissando paradāragamanassa me ti.

- Tato pana cāvitvā araṇṇe kapiyoniyam paṭisandhim gaṇhi⁶,
atha naṃ jātadivase yūthapatino dassesum, so „ānetha me puttā“ ti
dalhaṃ gahehvā tassa viravantassa dantehi phalāni uppāṭesi. Tam
10 atthaṃ pakāsentī āha:

119. Tato cut' āhaṃ Vedeha kapi āsīm brahāvane
nilicchitaphalo⁷ yeva yūthapena pagabbhinā,
tassa kammassa nissando paradāragamanassa me ti. 1064.

Ta. nilicchitaphalo⁸ yevā 'ti tattha p' āhaṃ⁹ pagabbhena yūtha-
15 patinā luṇṇitvā¹⁰ uppāṭitaphalo yeva aho sin ti.

Ath' aparāpi jātiyo dassentī āha:

120. Tato cut' āhaṃ Vedeha Dasanne¹¹ pasū¹² abum¹³
nilicchito¹⁴ javo¹⁵ bhadro, yoggaṃ vūlhaṃ ciraṃ mayā,
tassa kammassa nissando paradāragamanassa me. 1065.
20 121. Tato cut' āhaṃ Vedeha Vajjisū kulam āgamañ¹⁶,
n' ev' itthi na pumā¹⁷ āsīm manussatte sudullabhe,
tassa kammassa nissando paradāragamanassa me. 1066.
122. Tato cut' āhaṃ Vedeha ajāyīm Nandane vane,
bhavane Tāvatis' āhaṃ accharā kāmavanninī¹⁸ 1067.
25 123. Vicittavattābharanā āmuttamanikundalā
kusalā naccagittassa Sakkassa paricārikā. 1068.
124. Tattha thitāhaṃ Vedeha sarāmi jātiyo imā
anāgatāpi¹⁹ satt' eva yā gamissam ito cutā. 1069.
125. Pariyāgatan tam kusalam yam me Kosambiyam katan
30 Geve c' eva manusse ca sandhāvissam ito cutā. 1070.
126. Sattajaccā²⁰ mahārāja niceam sakkatapūjita²¹,
thibhāvāpi na muccissam chaṭṭhā²² nigatiyo imā. 1071.

¹ Cks mūlhā, Bā vulhā. ² Bā paca-. ³ Bā bijuppāda-. ⁴ Ck -ī, Cā Bā -i. ⁵
Bā niluṇṇi-. ⁶ Bā pāham. ⁷ Bā luṇṇi-. ⁸ Bā dassanesū. ⁹ Bā ahu, Ck aham,
Cā ābum. ¹⁰ Bā niluṇṇi-. ¹¹ Cks -e. ¹² Cks -mā, Bā āgatā. ¹³ Cks -mo. ¹⁴
Bā varavann-. ¹⁵ Bā -tepi. ¹⁶ Cks -cco. ¹⁷ Cks -o. ¹⁸ so Cks; Bā chaṭṭhā.

129. Sattamī ca gati deva: devaputto mahiddhiko
pumadevo¹ bhavissāmi devakāyasmim uttamo. 1072.
128. Ajjāpi santānamāyaṃ mālāṃ gāthenti Nandane
devaputto Javo nāma yo me mālāṃ paṭicchati. 1073.
129. Muhutto viya so dibbo imāni vāssāni soḷasa,
rattindivo ca so dibbo mānusi² sarado sataṃ. 1074. 5
130. Iti kammāni anventi asaṃkheyyāpi jātiyo
kalyāṇaṃ yadivā pāpaṃ, na hi kammaṃ paṇassatīti³. 1075.

Ta. Dasannesū⁴ 'ti Dasanparaṭṭhe⁵, pasū ti goṇo ahoṣiṃ, nilic-
chito⁶ ti vacchakakāle yeva maṃ evaṃ mānāpo bhavissatīti nibbījakāṃ akaṃsu, 10
so 'haṃ nilicchako⁷ uddhaṭṭabījō javo bhadro ahoṣiṃ⁸, Vajjīsu kulāṃ āga-
maṇ⁹ ti goyonito cavitvā Vajjiratthe ekasmiṃ mahābhogakule nibbattin ti das-
seti, nevittī na pumā¹⁰ ti napuṃsakattaṃ sandhāyāha, bhavane tāvatim-
sāhan ti Tāvattimsabhavane ahaṃ, tattha thitāhaṃ Vedeha sarāmi
jātiyo imā ti-sā kira tasmiṃ devaloke thitā ahaṃ evarūpaṃ devalokaṃ āga- 15
chanti kuto nu kho āgatā ti oloketi Vajjiratthe mahābhogakule napuṃsakatta-
bhāvato cavitvā tattha nibbattabhāvaṃ passi, tato kena nu kho kammaṇa evarūpe
ramaṇīye thāne nibbatto 'mhīti oloketi Kosambiyāṃ setṭhikule nibbattitvā
kataṃ dānādikusalakammaṃ disvā etassa phaleṇa nibbatto 'mhīti ṇatvā ananta-
rāṭṭhe napuṃsakattabhāve nibbattamānā kuto āgat' amhīti oloketi Dasanpesu 20
goyoniyāṃ mahādukkhassa anubhūtabhāvaṃ aññāsī, tato anantaṃ jātiṃ
anusaramānā vānarayoniyāṃ uddhaṭṭaphalabhāvaṃ addesa, tato anantaram
Bheṇṇākaṇṇa¹⁰ chakalayoniyāṃ uddhaṭṭabījabbhāvaṃ 'anussari, tato anantaṃ
anusaramānā Roruve nibbattabhāvaṃ anussari, ath' assā niraye tiracchānayo-
niyā ca anubhūtaṃ dukkhaṃ anussarantiyā bhayaṃ upajji, tato kena nu kho 25
kammaṇa evarūpaṃ dukkhaṃ anubhūtaṃ mayā ti chaṭṭhaṃ jātiṃ oloketi
tāya jātiyā Kosambiyānagare kataṃ kalyāṇakammaṃ disvā sattamaṃ oloketi
Magadharaṭṭhe pāpasahāyaṃ nissāya kataṃ parādārikakammaṃ disvā etassa me
phaleṇ' etaṃ mahādukkhaṃ anubhūtan ti aññāsī, atha ito cavitvā anāgate kuhiṃ
nibbattissāmiti oloketi yāvātayukaṃ thatvā puna Sakkas' eva paricārīkā hutvā 30
nibbattissāmiti aññāsī, evaṃ punappunaṃ olokayamānā tatiye pi 'attabhāve
Sakkas' eva paricārīkā hutvā nibbattissāmiti tathā catutthe paṇicame puna
tasmiṃ yeva devaloke Javanadevaputtassa aggamahesī hutvā nibbattissan ti
ṇatvā anantaṃ oloketi chaṭṭhe attabhāve ito Tāvattimsabhanato cavitvā
Aṅgatiṇaṇṇo¹¹ aggamahesiyā kucchimhī nibbattissāmi Rujā¹² ti me nāmaṃ 35
bhavissatīti ṇatvā tato anantaṃ kuhiṃ nibbattissāmiti oloketi sattamāya
jātiyā tato cavitvā Tāvattimsabhavane mahiddhiko devaputto hutvā nibbattissāmi

¹ Bā pumā-. ² Ck^s -sīm, Bā -si-. ³ Bā vin-. ⁴ Bā dassane-. ⁵ Bā dassana-.
⁶ Bā niluñe. ⁷ all three MSS. -i. ⁸ Ck^s -mā, Bā -gatā. ⁹ Ck^s pumo. ¹⁰
Bā bhīṇṇāgate. ¹¹ Ck^s aṅgā-. ¹² Bā rucā.

itthibhāvato mucissāmīti aññāsi, tasmā tattha *ṭhitāhaṃ Vedeha sarāmi*
 satta jātiyo anāgatāpi¹ satt' eva yā gamissam ito cutā ti āha, pa-
 riyaḡatan ti pariyaḡena attano varena āgataṃ, satta jaccā² ti Vajjiraṭṭhe
 napumisakajātiyā saddhīm devaloke pañca ayaṃ ca chaṭṭhā ti savaḡātiyo nib-
 5 battim³, etā satta jātiyo niccaṃ sakkapūjita va aho sin ti dasseti, chaṭṭhā⁴
 nigatiyo ti devaloke pana pañca ayaṃ ca ekā ti imā cha gatiyo itthibhāvā na
 mucissan ti vadati, sattamī cā 'ti ito cavitvā anantarasantānamayan ti ekato-
 vaṇṇakādivasena kataṃ santānaṃ, ganthenti ti yathā santānamayā honti
 evaṃ ajjāpi mama paricārikā Nandanavane mālaṃ ganthenti yeva, 'yo me
 10 mālaṃ paṭicchati ti 'mahārāja anantarajātiyaṃ mama sāmiko Javo nāma
 devaputto yo rukkhato patitaṃ⁵ mālaṃ paṭicchati, soḷasā ti mahārāja mama
 jātāya idāni solasavassāni, ettako pana kālo devānaṃ eko mubutto, tena te⁶
 mama cutabbhāvaṃ⁷ pi ajānantā mam' athāya māle ganthenti yeva, mānusi ti⁸
 manussānaṃ gananaṃ āgamaṃ esa saraḡo sataṃ hoti, evaṃ dighāyukā devā,
 15 imināpi kāraṇena paralokassa ca kalyāṇapāpakanaṃ ca atthitāni jānāhi⁹ devā
 'ti, anventi ti yathā maṃ anubandhiṃsu evaṃ anubandhanti, na hi kammaṃ
 paṇassati ti¹¹ dīṭṭhadhammavedanīyaṃ tasmīṃ ñeva attabbhāve uppattivedanī-
 yaṃ¹¹ anantare bhave vipākaṃ deti, aparāparavedanīyaṃ pana vipākaṃ adatvā
 na naṣati, taṃ sandhāya na hi kammaṃ paṇassati ti¹⁰ vatvā deva āhaṃ para-
 20 dārikakamassa nissandena niraye ca tiracchānayoṇiyaṃ ca mahantaṃ dukkhaṃ
 anubhaviṃ, sace tume pi idāni Gupassa kathaṃ gaṇetvā evaṃ karissatha mayā
 anubhūtasadisaṃ eva dukkhaṃ anubhaviṣṣatha tasmā mā evaṃ akatthā¹² 'ti
 tam āha.

Ath' assa uttaridhammaṃ desenti āha:

- 25 131. Yo icche puriso hotuṃ jātijātiṃ punappunam
 paradāraṃ vivajjeyya dhotapādo va kaddamaṃ. 1076.
 132. Yo icche puriso hotuṃ jātijātiṃ punappunam
 sāmikaṃ apacāyeyya Indaṃ va paricārikā. 1077.
 133. Yo icche dibbabhogaṃ ca dibbaṃ āyu¹⁴ yasam sukhaṃ
 30 pāpāni parivajjettvā tividhaṃ dhammaṃ ācare. 1078.
 134. Kāyena vācā manasā appamatto vicakkhaṇo
 attano hoti atthāya itthi vā yadivā pumā. 1079.
 135. Ye kec' ime manujā jīvaloke yasassino sabbasamantabhogā
 asaṃsayam tehi pure suciṇṇam
 35 kammassakā ye¹⁴ puthu sabbasattā. 1080.
 136. Inghānucintesi sayam pi deva kutonidānā te imā janinda
 yā te imā accharāsannikāsā alaṃkatā kaṇcanajālachannā ti. 1081.

¹ Bā -te pi. ² Cks -o. ³ Bā vuccanti. ⁴ Bā chaḷā. ⁵ Cks pātipātitaṃ. ⁶
 Bā tā. ⁷ Bā cuti-. ⁸ all three MSS. -sinti. ⁹ Bā jānāti. ¹⁰ Bā vin-. ¹¹ Bā
 upapajjave-. ¹² Bā karitthā. ¹³ Bā āyuni. ¹⁴ Bā -kase.

• Ta, hotun ti bhavītuṃ, sabbasamantabhogā ti paripunnasabbabhogā, sūciṇṇan ti sūṭhuciṇṇaṃ kalyāṇakammaṃ kataṃ, kammassakā ye' ti kammassakā attanā katakammassā' eva vipākapaṭisaṃvedīno, na hi mātāpitūhi katakammaṃ puttadhītānaṃ² nāpi tehi³ kataṃ kammaṃ mātāpitunnaṃ vipākāṃ deti, sesehi kataṃ sesānaṃ kiṃ eva dāssati, iṃghā 'ti codanatthe nipāto, 5 anucintesi'ti anucinteyyāsi⁴, yā te imā ti yā imā soḷasa sahaṣṣā itthiyo taṃ upaṭṭhahanti imā te kutonidānā, kiṃ nīpajjivā niddāyanta laddhā udāhu panthadūsanasandhicerhedādiṃ⁵ pāpāni katvā⁶ ādu kalyāṇakammaṃ nissāya laddhā ti idan tva attanāpi cinteyyāsi devā 'ti.

Evam sā pitaraṃ anusāsi. Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha: 10
187. Icc-evam pitaraṃ kaṇṇā Rujā tosesi Aṅgatiṃ,
mūlhassa maggam ācikkhi, dhammam akkhāsi subbatā ti. 1083.

Ta, iccevan ti bhi. Iti imehi evarūpehi madhuramadhurehi vacanehi sā rājakaṇṇā pitaraṃ tosesi, mūlhassa maggam viya tassa sugatimaggam ācikkhi, nānanāyehi sūcalitaṃ dhammaṃ akkhāsi, dhammaṃ kathaṃti yeva sā subbatā 15 sundaravatā attano atitajātiyo pi ka'hesi yeva.

Evam pubbaṇhato paṭṭhāya sabbarattim pitu dhammaṃ desetvā „deva mā naggassa micchādittḥikassa vacanaṃ gaṇhi, 'atthi ayaṃ loko atthi paraloko atthi sukaṭadukkaṭānaṃ kam- mānaṃ phalaṃ' ti vadantassa mādisassa kalyāṇamittassa va- 20 canaṃ gaṇha, mā atitthena pakkhanditi“ āha. Evam sante pi pitaraṃ micchādassanā vimocetuṃ nāsakkhi, so hi kevalaṃ tassā madhuravacanaṃ sutvā tussi, mātāpitara hi piyaputtānaṃ vacanaṃ piyāyanti na pana taṃ dassanaṃ vissajjenti. Nagare pi „Rujā kira rājadhītā pitu dhammaṃ desetvā micchādassa- 25 naṃ vissajjapetīti“ ekakoḷāhalaṃ ahosi, „paṇḍitā rājadhītā aṇḍa pitaraṃ micchādassanā mocetvā nāgaravāsīnaṃ sotthibhāvaṃ karissatīti“ mahājano tussi. Sā pitaraṃ bodhetuṃ asakkonti viri- yaṃ avissajjetvā va „yena kenaci upāyena pitu sotthibhāvaṃ karissāmīti“ sirasi aṇḍaliṃ paṭṭhapetvā dasadisā namassitvā 30 „imasiṃ loka lokasandhārakā dhammikā samaṇabrāhmaṇā nāma lokapāladevatā nāma Mahābrahmāṇo nāma atthi, te āgantvā attano balena mama pitaraṃ micchādassanaṃ vissajjā-

¹ Bā so. ² Bā adds vipākāṃ deti. ³ so Cks; Bā tāhi. ⁴ Bā punappunnaṃ cinteyyāsi. ⁵ C s -dusa-, Bā dubana-, omitting pantha. ⁶ Bā adds laddhā.

pentu, etassa guṇe asati pi mama guṇena mama balena mama
 saccena āgantvā imaṃ micchādassanaṃ vissajjāpetvā sakala-
 lokassa sotthiṃ karontū¹ 'ti namassi. Tadā Bodhisatto Nārado
 nāma Mahābrahmā ahosi Bodhisattā² ca nāma attano mettā-
 5 bhāvanāya anuddayāya mahantabhāvena suppaṭipannaduppaṭi-
 panne³ satte dassanattamaṃ kālānukālaṃ lokaṃ olokenti⁴. So
 taṃ divasaṃ lokaṃ volokento taṃ rājadhītaraṃ pitu micchā-
 ditṭhivimocanattamaṃ lokasandhārakā devatā namassamaṇaṃ
 disvā⁵ „thapetvā maṃ añño etaṃ micchādassanaṃ vissajjāpetuṃ
 10 samattho nāma n' atthi, ajja mayā rājadhītāya saṅghaṃ rañño
 ca saparijanassa sotthibhāvaṃ katvā āgantū⁶ vāṭṭati, keṇa
 nu vesena gamissāmīti“ cintetvā „manussānaṃ pabbajitā piyā
 c' eva garuno⁷ ca ādeyyavacanā ca, tasmā pabbajitavesena
 gamissāmīti“ sannitṭhānaṃ katvā pāsādikāṃ suvaṇṇavannaṃ
 15 manussattabhāvaṃ māpetvā manuṇṇaṃ jaṭamaṇḍalaṃ bandhitvā
 jaṭantare kañcanasūciṃ odahitvā antorattaṃ⁸ uparirattaṃ cira-
 kaṃ⁹ nivāsetvā ca suvaṇṇatārakaṇṇaṃ¹⁰ rajatamayaṃ ajina-
 cammaṃ ekamsagataṃ katvā muttāsikkāya pakkhittaṃ su-
 vaṇṇamayaṃ bhikkhābhājanaṃ ādāya tisu thānesu vaṃka-
 20 gataṃ¹¹ suvaṇṇakācaṃ khandhe katvā muttāsikkāya eva pa-
 vāḷakamaṇḍalaṃ ādāya iminā isivesena gaganatale, Cando viya
 virocamāno ākāsenāgantvā alaṃkata - Candapāsādamahātalaṃ
 pavisitvā rañño purato ākāse atṭhāsi.

Tam atthaṃ pakāseno Satthā āha:

- 25 138. Athāgamā Brahmaloḷā Nārado mānusiṃ pajam.
 Jambudīpaṃ avekkhanto adda¹⁰ rājānaṃ Aṅgatiṃ. 1084.
 139. Tato paṭiṭṭhā pāsāde Vedehassa puratthato
 taṃ ca disvā anuppattaṃ Rujā isim avandathā 'ti. 1085.

Ta. adda¹⁰ 'ti Brahmaloḷe thito va Jambudīpaṃ avekkhanto¹¹ Gūṇajīva-
 30 kassa santike gahitamicchādassanaṃ rājānaṃ Aṅgatiṃ addassa, tasmā āgato ti a,
 tato paṭiṭṭhā ti tato so Brahmā tassa rañño amaccagapāriyutassa nisīnassa

¹ Ck Hd -o. ² Cks -nnaṃ duppaṭipannaṃ. ³ Hd adds -to vicaranti. ⁴ so all three MSS. ⁵ Hd karuṇā. ⁶ Hd antosurattapaṭaṃ. ⁷ Hd -rattavākaṇṇaṃ. ⁸ Hd -nakkhitaṃ. ⁹ Hd onataṃ. ¹⁰ Hd addassa. ¹¹ Hd āve.

pumto tasmiñ pāsāde apade padañ¹ dassento ākāse patitthahi, anuppattan
ti pattam āgatañ, isin ti isivesenāgatattā S. isin ti āha, avandathā 'ti
mamānuggahena mama pitarī kārūññam katvā eko devarājā āgato bhavissattī
tuṭṭhapahatthā² vātābhīhatasuvanṇakadalī viya onamitvā Nārada-Mahābrahmānam
vandi.

5

Rājāpi tam disvā Brahmatejena tajjito attano āsane san-
thātuñ asakkonto oruyha bhūmiyañ thatvā āgataṭṭhānañ ca
nāmagottañ ca pucchi.

Tam atthañ pakāsento Sattā āha:

140. Athāsanamhā oruyha rājā vyamhitamānaso

10

Nāradañ paripucchunto idañ vacanam abravi: 1086.

141. Kuto nu āgacchasi devavaṇṇī

obhāsayañ saṃvarim Candimā va.

akkhāhi me pucchito nāmagottañ

kathañ tam jānanti manussaloke ti. 1087.

15

Ta. vyamhitamānaso ti bhītacitto, kuto nū 'ti kacci nu kho vijjā-
dharo bhaveyyā 'ti maññamāno avanditvā evañ pucchi.

Atha so „ayañ rājā 'paraloko n' atthīti' maññati, para-
lokañ eva tāv' assa ācikkhissāmīti“ cintetvā gātham āha:

142. Ahañ hi devato idāni emi obhāsayañ saṃvarim Candimā va, 20

akkhāmi te pucchito nāmagottañ

jānanti mañ Nārado Kassapo cā 'ti. 1088.

Ta. devato ti deva-lokato, Nārado Kassapo cā 'ti mañ nāmena Nā-
rado gottena Kassapo ti jānanti.

Atha rājā „imañ pacchāpi paralekañ pucchissāmi, iddhiyā 25
laddhakāraṇaṃ tāva mañ pucchāmīti“ cintetvā gātham āha:

143. Acchariyarūpañ vata yādisañ ca

vehāsayañ gacchasi tiṭṭhasī ca,

pucchāmi tañ Nārada etañ atthañ:

atha kena vaṇṇena tavāyañ iddhīti. 1089.

30

Ta. yādisañ cā 'ti yādisañ ca tava saṅghānañ yañ, ca tvañ ākāse gac-
chasi ca tiṭṭhasi ca idañ acchariyajātikañ³.

¹ Bā ākāse aparāparañ in the place of apade p. ² Bā -jātani.

Nārado āha:

144. Saccañ ca dhammo ca damo ca cāgo
 guṇā mam' ete pakatā purāṇā,
 teh' eva dhammehi¹ susevitehi
 5 manojavo yena kāmāṃ gato 'smīti. 1090.

Ta saccaṃ ti vacīsaccaṃ, dhammo ti tividhasucaritadhammo e' eva
 kasiṇṇparikkammajjhānadhammo ca, damo ti indriyadamaṇaṃ, cāgo ti kilesa-
 pariccāgo ca deyyadhammapariccāgo ca, pakatā purāṇā ti mayā purimabbave
 katā ti dasseti, teheva dhammehi susevitehīti tehi sabbaguṇehi susevitehi
 10 paricārītehi, manojavo ti manojavasadiṇajavo, yena kāmāṃ gato smīti
 yena devatṭhāne ca manussatṭhāne ca gantuṃ icchanaṃ tena gato 'smi ti a.

Rājā tasmiṃ evaṃ kathente pi micchādassanassa suga-
 hitattā paralokaṃ asaddahanto „atthi nu kho puññānaṃ vi-
 pāko“ ti vatvā gātham āha:

145. Acchariyam ācikkhasi puññasiddhiṃ,
 sace hi ete tvaṃ² yathā vadesi
 pucchāmi taṃ³ Nārada etam atthaṃ,
 15 puṭṭho ca me sādhu viyākaroḥīti. 1091.

Ta. puññasiddhiṃ ti puññānaṃ siddhiṃ phaladayakattaṃ ācikkhanto
 20 acchariyam ācikkhasi.

Nārado āha:

146. Pucchassu maṃ rāja, tav' esa attho,
 yaṃ saṃsayam kuruse⁴ bhūmipāla,
 ahaṃ taṃ nissamsayataṃ gamemi
 25 nāyehi nāyehi ca hetubhī cā 'ti. 1092.

Ta tavesa attho ti pucchitabbaṃ⁵ nāma tava esa attho, yaṃ saṃ-
 sayam ti yaṃ kiṃciṇṇid eva atthe saṃsayam karosi taṃ maṃ puccha, nis-
 saṃsayatan ti ahaṃ taṃ nissamsayabhāvaṃ gamemi, nāyehīti kuraṇavacanehi,
 nāyehīti nānehi, hetubhīti paccayehi paṭiññamatten' eva avatvā nānena
 30 paṭicchinditsvā⁶ karanavacanena tesam dhammānaṃ samuṭṭhāpapakappaccayehi taṃ
 nissamsayam karissāmīti attho.

¹ teheva -- ti attho wanting in Cks. ² Cks sace hi eveti, Bā sacehi etehi tuvaṃ.
³ Bā haṃ. ⁴ Bā -te. ⁵ so Cks; Bā -bbako. ⁶ Bā pari-.

Rājā āha:

147. Pucchāmi taṃ Nārada etam atthaṃ
 puṭṭho ca me Nāradaṃ nā musā bhaṇi:
 atthi nu' devā pitaro nu atthi
 loko paro atthi jano yam āhū 'ti. 1093. 5

Ta. jano yamāhū 'ti yam jano evam āha atthi devā atthi pitaro atth
 paraloko ti taṃ sabbaṃ atthi no kho ti pucchati.

Nārado āha:

148. Atth' eva devā pitaro ca atthi
 loko paro atthi jano yam āhu, 10
 kāmesu giddhā ca narā pamūḷhā
 lokaṃ paraṃ na vidū mohayuttā ti. 1094.

Ta. atthevā 'ti mahārāja d. ca p. ca atthi yam pi jano paralokam āhu
 so pi atth' eva, na vidū ti kāmagiddhā pana mohamūḷhā janā paralokaṃ na
 vidū na vindantī tam na jānanti. 15

Taṃ sutvā rājā parihasaṃ karonto gātham āha:

149. Atthi'ti ce' Nārada saddahāsi
 nivesanaṃ paraloke matānaṃ
 idh' eva me pañca satāni dehi
 dassāmi te paraloke sahasaṃ ti. 1095. 20

Ta nivāsanaṃ ti nivāsanaṭṭhānaṃ, pañca satānīti pañcakahūpaṇasatāni.

Atha naṃ M. parisamajjhe va garahanto āha:

150. Dajjemu kho pañca satāni bho
 jaññāma' ce silavantaṃ vadaññum',
 luddaṃ taṃ bhontaṃ niraye vasantaṃ 25
 ko codaye paraloke sahasaṃ. 1096.
 151. Idh' eva yo hoti akammasīlo¹
 pāpācāro alaso luddakamma
 na paṇḍitā tasmim iṇaṃ dadanti,
 na hi āgamo hoti tathāvidhamhā. 1097. 30

¹ C^{ks} nanu. ² C^{ks} te. ³ B^d -mu. ⁴ C^{ks} -ū. ⁵ B^d adhamma-.

153. Dakkhañ ca posañ manujā¹ veditvā
 utṭhānakañ sīlavantañ vadaññum²
 sayam bhogehi nimantañanti,
 kammañ karitvā punam āhasesīti. 1098.

5 Ta. jaññāma³ ce ti yadi mayañ bhavantañ⁴ sīlavā esa vadaññū ti⁵
 dhammikassamanabrāhmaṇānañ imasmīn kāle imiñā nāma⁶ jānitvā tassa kiccassa
 kārako vadaññū ti jāneyyāma aha te vadḍhiyā pañca satāni dadeyyāma, tvañ
 pana luddo sāhasiko micchādassanañ gahetvā dānasālañ viddhamsetvā parādāresu
 aparajjhasi, ito cuto nīraye uppajjasī⁷, evañ luddañ tañ bhontañ nīraye va-
 10 santañ tatha gantvā ko sahasaṇ me dehīti codessati, tathāvidhamhā ti
 tādīsā pūrisā diñnassa tñassa puna āgamo nāma na hoti, dakkhañ ti dha-
 nupādanakusalañ, puna māhāresīti⁸ attano kammañ karitvā dhañ uppa-
 detvā puna amhakañ santakañ āhareyyāsī, mā nikkhame mā vasīti sayam eva
 nimantenti.

15 Iti rājā tena niggayhamāno appaṭibhāno ahosi. Mahājano
 haṭṭhatuṭṭho hutvā „mahiddhiko devisi⁹, ajja rājānañ micchā-
 dassanañ vissajjāpessatīti“ sakalanagarañ ekakolāhalañ ahosi.
 Mahāsattassānubhāvena tadā sattayojanikāya Mithilāya tassa
 dhammadesanañ asuñanto nāma nāhosi. Atha M. „ayañ rājā
 30 ativiya dāhañ katvā micchādassanañ gañhi, nīrayabhayena
 tañ tajjetvā micchadittihim vissajjāpetvā puna devalōkena
 assāseṣṣamīti“ cintetvā „mahārāja sace dittihim na vissajjes-
 sasi evañ anantadukkhāñ nīrayañ gamissasīti“ vṛtvā nīraya-
 kathañ paṭṭhapesi:

25 153. Ito gato¹⁰ dakkhasi tattha rāja
 kākolasañghehi pi kaḍḍhamānañ¹¹
 tañ khajjamānañ nīraye vasantañ,
 kākehi gijjhehi ca senakehi¹²
 samchinnagattañ ruhirañ savantañ,
 30 ko codaye paraloke sahasaṇ ti. 1099.

Ta. kākolasañghehiti lohatuñḍehi kākasañghehi pi, kaḍḍhamānañ¹⁰
 ti attānañ ākaḍḍhiyamānañ tattha nīraye passiesasi, tañ ti tañ bhavantañ.

¹ Cks -jāñ. ² Cks -ū. ³ lā -u. ⁴ so Ck; Bā bhantē, Cā bhavantiñ. ⁵ Cks
 omīti tñ. ⁶ so Cks; Bā nāmattho ti. ⁷ Bā upapa-. ⁸ Cā -isi, Bā devo pi. ⁹
 Bā cuto. ¹⁰ Bā kaḍḍha-. ¹¹ Bā soṇa-.

Tam pana Kākolanirayaṃ vaṇṇetvā „sace pi ettha na nibbattissasi Lokantaraniraye nibbattissasīti“ vatvāna taṃ nira-
yaṃ dassetuṃ gātham āha:

154. Andhaṃ tamaṃ tattha na Canda-Suriyā,
nirayo sadā tumulo ghorarūpo,
sā n' eva rattī na divā' ti' paññāyati',
tathāvidhe ko vicare dhanatthiko ti. 1100.

5

Ta. andhantaman ti mahārāja yambī Lokantaraniraye micchādīṭṭhikā nibbattanti tattha cakkhuvīññāpassa⁴ uppattinivāraṇaṃ andhatamaṃ, sadā tumulo ti so nirayo niccabahalandhakāro, ghorarūpo ti bhimsanajjīyo⁵, sā neva rattī ti yā idha rattī vā divaso vā sā n' eva tattha paññāyati, ko vicare ti ko uddhāraṃ sodhento⁶ vicarissati.

Tam pi 'ssa Lokantaranirayaṃ vitthārena vaṇṇetvā „mahārāja micchādīṭṭhiṃ avissajjanto na kevalaṃ etad eva aññaṃ pi dukkhaṃ anubhavissasīti“ dassento imaṃ gātham āha:

15

155. Sabalo ca Sāmo ca duve suvānā'⁷
pavaddhakāyā⁸ balino mahantā
khādanti dantehi ayomayehi
ito panuṇṇaṃ paralokapattan ti. 1101.

Tattha ito panuṇṇaṃ ti imamahā manussalokā cutaṃ.

20

Paratonirayesu pi es' eva nayo, tasmā sabbāni tāni ṭhānāni nirayaṃ pālānaṃ upakkamehi saddhiṃ heṭṭhāvuttanayen' eva vitthāretvā tāsāṃ tāsāṃ gāthānaṃ anuttānāni padāni vaṇṇetabbāni.

156. Taṃ khajjamānaṃ niraye vasantam
luddehi vālehi aghammigeḥi⁹ ca
saṃchinnagattaṃ ruhiraṃ savantaṃ
ko codaye paroloke sahasan ti. 1102.

25

Ta. luddehīti dāruṇehi, vāleḥīti duṭṭhehi, aghammihīti⁹ aghāva-
hehi migeḥi dukkhāvahehi, sunakhehīti attho.

30

¹ Ck rattīdivā. ² Bđ omits ti. ³ so all three MSS. for dissati? ⁴ Ck cak-
khuṃ-. ⁵ Bđ -ko. ⁶ Ck sā-, Cs sādento. ⁷ Ck supānā, Cs -na. ⁸ Bđ pa-
vaḍḍha-. ⁹ Bđ aghamhihehi.

157. Usūhi sattīhi sunissitāhi
 hanānti vijjhanti ca paccamittā'
 Kālūpakālā nirayamhi, għbre
 pubbe naraṃ dukkaṭakammakārin ti. 1103.'

5 Ta. hananti vijjhanti cā 'ti jalitāya ayapaṭhaviyā pātetvā sakalasarīraṃ
 chiddāvachiddaṃ karontā paharanti c' eva vijjhanti ca, Kālūpakālā ti evaṃ-
 nāmaka², nirayamhīti tasmīṃ tesaṃ nēva vasena Kālūpakālāsamkhāte niraye,
 dukkaṭakammakārin ti micchādīṭṭhivasena dukkaṭānaṃ kammānaṃ kārakaṭi.

158. Taṃ haññamānaṃ niraye vajantaṃ
 10 "kucchismiṃ passasmiṃ viphalitūdaraṃ
 samchinnagattaṃ ruhiraṃ savantaṃ
 ko codaye paraloke sahasan ti. 1104.

Ta. taṃ ti taṃ bhavantaṃ tattha niraye tathā haññamānaṃ, vajantaṃ
 ti ito c' ito ca dhāvantaṃ, kucchismiṃ ti kucchiyaṃ ca, passasmiṃ ti passe
 15 ca, haññamānaṃ ti vijjhiyamānaṃ ti attho.

159. Sattiusūtomarabhindivālā³
 vividhāvudhā⁴ vassati tattha devo⁵
 patanti āṅgāra-m-iv⁶ accimanto⁷,
 silāsanī vassati luddakamme ti. 1105.

20 Ta. āṅgāramivaccimanto⁸ ti jalitāṅgārā viya accimanto āvudhavisessā
 patanti, silāsanīti jalitasilāghaṭṭā, vassati luddakamme ti yathā nāma
 deve vassante asani patati evaṃ eva ākāse samuṭṭhāya ciccīṭṭayamcānaṃ jalita-
 silāvassaṃ tesaṃ luddakammānaṃ upari patati.

160. Uṇho ca vāto nirayamhi dussaho,
 25 na tahiṃ⁷ sukhaṃ labbhati ittaraṃ pi,
 taṃ taṃ vidhāvantaṃ alenaṃ āturaṃ
 ko codaye paraloke sahasan ti. 1106.

Ta. ittarampīti parittakam pi, vidhāvantaṃ ti vidhāvantaṃ.

161. Sandhāvamānaṃ⁸ taṃ rathesu yuttaṃ
 30 sajotibhūtaṃ paṭhaviṃ kamantaṃ

¹ B^d pothayanti. ² B^d adds nirayapālā. ³ C^k bheṇḍi-, B^d bhiṇḍivālā. ⁴ C^k
 -dham. ⁵ so C^k for deve? B^d vassanti tattha devā. ⁶ so all three MSS. ⁷
 B^d tamhi. ⁸ C^k sandhov-, B^d sandhāvājānaṃ.

patodalaṭṭhihi su codiyantaṃ
ko codaye paraloke sahassan ti. 1107.

Ta. rathesu yuttan ti varena¹ vāraṃ tesu jalitaloharathesu yuttan,
kamantan ti akkamānaṃ, su²codiyantaṃ ti suṭṭhu codiyantaṃ.

109. Tam āruhantaṃ khurasamcitaṃ girim 5
vibhimsanaṃ¹ pajjalitaṃ bhayānakaṃ
sañchinnagattaṃ ruhiraṃ savantaṃ
ko codaye paraloke sahassan ti. 1108.

Ta. tamāruhantaṃ ti taṃ bhavantaṃ jalitāyudhapahāre asahitvā jalita-
khurehi sañcitaṃ jalitalohapabbataṃ āruhantaṃ. 10

109. Tam āruhantaṃ pabbatasannikāsaṃ
aṅgāraraṣiṃ jalitaṃ bhayānakaṃ
sandaḍḍhagattaṃ² kapaṇaṃ rudantaṃ
ko codaye paraloke sahassan ti. 1109.
Tattha sandaḍḍhagattaṃ ti suṭṭhu daḍḍhasariraṃ, 15

104 Abbhakūṭasamā uccā kaṇṭakāpacitā³ dumā
ayomayehi⁴ tikkhehi naralohitapāyihiti. 1110.

Ta. kaṇṭakāpacitā³ ti jalitakantakanicitā, ayomayehi⁴ idam yehi
kaṇṭakehi⁴ ācitā te dassetuṃ vuttaṃ.

105. Tam āruhanti nāriyo⁵ narā ca paraḍāragū 20
coditā sattihatthehi Yamaniddesakārihiti. 1111.

Ta. tamāruhanti⁵ ti taṃ evarūpaṃ simbalirukkhaṃ ārohanti, Yamanid-
desakārihiti Yamassa vacanakārehi, nirayapālehi⁶ attho.

100. Tam āruhantaṃ nirayaṃ simbalim ruhiramakkhitaṃ
viduṭṭhakāyaṃ⁶ vitacaṃ⁷ āturaṃ gālhavedanaṃ 1112. 25

107. Passasantaṃ muhuṃ uṇhaṃ pubbakammāparādhikaṃ
dumagge vitacagattaṃ⁸ ko taṃ yāceyya taṃ dhanan ti. 1113.

Ta. viduṭṭhakāyaṃ⁶ ti vihiṃsita⁹ kāyaṃ, vitacaṃ⁷ ti cammamaṇisaṇaṃ
chinnāvachinnatāya pacchitaṃ viya¹⁰.

¹ Bā vibhisa-. ² Bā sudaḍḍha-. ³ Bā -nicitā. ⁴ Cks add te. ⁵ Cks na-. ⁶ Bā vīdaṇḍa-. ⁷ Cks vīkacaṃ. ⁸ so Bā; C⁸ dummaggaviṭapaggagataṃ, Ck⁸ -hataṃ.

⁹ Bā vīdaḍḍha-. ¹⁰ so Cks; Bā -sānaṃ chiddāvachiddam chinnatāya¹⁰ kovīlāra-
pupphitaṃ viya kīsupapupphaṃ viya.

168. Abbhakūṭasamā uccā asipattācittā¹ dumā
ayomayehi tikkhehi naralohitapāyihīti. 1114.

Ta. asipattācittā¹ ti asimayehi² pattehi nicittā.

169. Tam ānupattam³ asipattapādapaṃ
5 asīhi tikkhehi ca chijjamānaṃ
sañchinnagattam ruhiram savantam
ko codaye paraloke sōhassan ti. 1115.

Ta. tamānupattan³ ti tam bhavantam nirayapālānaṃ āvudhappahāre
asahitvā ānupattam³.

170. Tato nikkhantamattan tam asipattanirayā dukkhā⁴
10 sampatitam Vetaraṇiṃ ko tam yāceyya tam dhanan ti. 1116.

Ta. sampatitan ti patitam.

171. Kharā kharodikā tattā duggā Vetaraṇi nadī
ayopokkharasañchannā tikkhapattehi⁵ sandatīti. 1117.

15 Ta. kharā ti pharusā, ayopokkharasañchannā ti ayomayehi tikkhina-
pariyantehi pokkharapattehi sañchannā, pattehitī tehi pattehi sā nadī tikkhā
hutvā sandati.

172. Tattha sañchinnagattam tam vuyhantam ruhiramakkhitaṃ
Vetaraṇiṃ anālame ko tam yāceyya tam dhanan ti. 1118.

20 Ta. Vetaraṇiṃ ti Vetaraṇīudake. Nirayakhaṇḍam nittīhitaṃ⁶.

Imam pana M-assa Nirayakatham sutvā rājā samvigga-
hadayo M-am űeva tāṇagavesi hutvā āha:

173. Vedhāmi rukkho viya chijjamāno,
disam na jānāmi pamūḷhasaṇṇi⁷,
25 bhayasānutappāmi⁸ mahā ca me bhayā⁹
suttvāna gāthā tava bhāsitaṃ ise. 1119.

174. Āditte vārimajjham va dipam v' oghe-r-iv' añṇave
andhakāre va pajjoto tvaṃ no si saraṇam ise. 1120.

¹ Ck^s -pattanicittā. ² Bā tamāruhantam. ³ Bā āruhantam. ⁴ Bā asipattani-
cittādomā. ⁵ Ck^s tikkhā-. ⁶ Ck^s omit nirayakhaṇḍam nittīhitaṃ. ⁷ Bā -o. ⁸
Bā bhayānu-. ⁹ so all three MSS.

175. Atthañ ca dhammañ ca anusāsa mañ ise,
atītam addhā aparādhitañ mayā,
ācikkha me Nārada suḍḍhimaggañ
yathā ahañ no niraye pateyyan ti. 1121.

Ta. bhayasānutappāmiti¹ attanā katassa pāpassa bhayena anutappāmi, 5
mahā ca me bhayā ti mahantañ ca me nirayabhayañ uppannañ, dīpañ
voghe ti dīpañ va oghe, idañ vuttañ hoti: āditte kāye vārimajjhañ viya
bhinnanāvānañ oghe vā anṇave vā patiṭṭhañ alabhamānānañ dīpañ viya
andhakāragatānañ pajjoto viya ca tvañ no ise saraṇaṇ, atītamaddhā apa-
rādhitañ mayā ti ekamsena mayā atītakammañ² aparādhitañ virādhitañ, 10
kusalañ atikkamitvā akusalañ eva katan ti.

Ath' assa M. suḍḍhimaggañ ācikkhituñ³ sammāpaṭipanne
porāṇakarājāno udāharaṇavasena dassento āha:

176. Yathā ahū Dhataratṭho Vessāmitto ca Atṭhako
Yāmataggi⁴⁵

15

Usinnaro⁶ cāpi Sivī ca rājā
parivārakā⁷ samaṇabrāhmaṇānañ 1122.

177. Ete c' aññe ca rājāno ye Sakkavisayañ⁸ gatā
adhammañ parivajjetvā dhammañ cara mahīpati. 1123.

178. Annahatthā ca te vyamhe ghosayantu pure tava: 20
ko chāto ko ca tasito ko mālañ ko vilepanaṇ
nāṇṇarattānañ vatthānañ ko naggo paridahessati, 1124.

179. Ko panthe chattam ādeti⁹ pādūkā¹⁰ ca mudū subhā,
iti sāyañ ca pāto ca ghosayantu pure tava. 1125.

180. Jijṇaṇ posaṇ gavassañ ca mā-ssu yuñji¹¹ yathā pure, 25
parihārañ ca dajjāsi, adhikāra-kato balīti. 1126.

Ta. ete cā 'ti yathā ete ca Dhataratṭho Vessāmitto Atṭhako Yāmataggi
Usinnaro¹² Sivīti cha rājāno aññe ca dhammañ caritvā Sakkavisayañ⁸
evaṇ tvañ pi adhammañ parivajjetvā dhammañ cara, ko chāto ti mahārāja
tava vyamhe ca pure ca rājanīvesane ca nagare ca annahatthā purisā ko chāto 30
ko tasito ti tesañ dātukāmatāya ghosayantu, ko mālañ ti ko mālañ icchatī

¹ Bā bhayānu-. ² Bā atītañ-. ³ Cks -i tañ. ⁴ Bā yamadaggi. ⁵ something
wanting? ⁶ Bā usindharo. ⁷ Bā -cārīkā. ⁸ Bā sagga-. ⁹ Bā panti- - dhāreti.
¹⁰ Cks pānado. ¹¹ Bā mā su yuñja. ¹² Bā yamadaggi usindharo.

ko vilepanaṃ icchatī nānārattānaṃ vatthānaṃ yaṃ yaṃ icchatī taṃ taṃ ko
 naggo paridahisatīti ghoṣentu, ko paṇthe chattaṃ ādiyati¹ ko paṇthe
 chattaṃ dhārayissati, pāduka² cā 'ti upāhaṇa ca mudū subhā ko icchatī, jīṇ-
 5 ṇaṃ poṣaṇ ti yo te upaṭṭhākesu amācā vā añño vā pubbe kutupakāro jarā-
 jīṇṇakāle yathā porānaṃ kammaṃ kātuṃ na sakkoti ye pi te gavassādayo
 jīṇṇatāya kammaṃ kātuṃ na sakkonti tesu ekam pubbe viya kammesu mā
 yojayi, jīṇṇakālasmiṃ hi te tāni kammāni kātuṃ na sakkonti, parihāraṇ cā
 'ti idha parivāro parihāro ti vutto, idaṃ vuttaṃ hoti: yo ca te balī hutvā
 10 adhikārakato va pubbe kutupakāro hoti tassa jarājīṇṇakāle yathā porānaṃ pari-
 vāraṃ daḍḍeyyāsi, asappurisa³ hi attano upakarakānaṃ upakāraṃ kātuṃ samattha-
 kāle yeva saṃmānaṃ karonti asamatthakāle na olokeṇti, sappurisa⁴ pana asa-
 matthakāle pi tesāṃ tath'eva sakkāraṃ karonti, tasmā tvam pi evaṃ kareyyāsi.

Iti M. rañño dānakathaṇ ca silakathaṇ ca kathetvā idāni
 yasmā ayaṃ rājā attano attā¹ hāve rathena upametvā² vaṇṇi-
 15 yamāne tussati tasmāssa sabbakāmaduharathopamāya dham-
 maṃ desento āha:

181. Kāyo te rathasaññāto manosārathiko lahu
 avihiṃsāsāritakkho saṃvibhāgapāṭicchedo³ 1127.
 192. Pādasaññāmanemiyo hatthasaññāmapakkharo
 20 kucchisaññāmanabbhanto vācāsaññāmakūjano 1128.
 198. Saccavākyasamattaṅgo apesuññasusaññāto
 girāsakhilanelaṅgo mitabhāṇisilāsito⁴ 1129.
 184. Saddhālobhasusaṃkhāro nivātañjalikubbaro⁵
 atthaddhatānatīsāko silasaṃvaranandhano 1130.
 25 185. Akkodhanamanugghātī dhammapaṇḍarachattako
 bāhusaccamapālambo⁶ ṭhitacittamupādhiyo 1131.
 186. Kālaññūtācittasāro vesārajjatidaṇḍako
 nivātavuttiyottako⁷ anatiṃānayugo lahu 1132.
 187. Alīnacittasanthāro vaddhasevi⁸ rajohato,
 30 sati patodo dhirassa, dhiti yogo⁹ ca rasmiyo, 1133.
 188. Mano dantaṃ path' anveti¹⁰ samadantehi vāhihi
 icchā lobho ca kummaggo, ujumaggo ca saññāmo. 1134.

¹ Ck^s pānādo ² Ck^s upanetvā. ³ Bā^s -to. ⁴ Bā^s silāsito. ⁵ Bā^s -kuvaro. ⁶ Bā^s -mupā-. ⁷ Bā^s -yottaṅgo. ⁸ Bā^s buddhisevi. ⁹ Ck^s yogā. ¹⁰ Bā^s dantapathani neti.

*180. Rūpe sadde rase gandhe vāhanassa padhāvato

paññā ākoṭaṇī rāja tattha attā va sārathi. 1135.

190. Saṇe etena yānena samacāriyā dalhā dhiṭi

sabbakāmaduho rāja na jātu nirayaṃ vaje ti. 1136.

Ta. rathasamñāto ti mahārāja tava kāyo ratho ti samñāto hotu, mano 5
sārathiko ti manasamkhātena kusalcittena sārathinā samannāgato, lahū 'ti
vigatathīnamiddhatāya sallabuko, avihimsāsāritakkho ti avihimsāmayena
sāritena supariṇiṭṭhitena akkheṇa samannāgato, samvibhāga paṭicchedo¹
ti dānasamvibhāgamayena paṭicchedena² samannāgato, pādasamñāmanemīyo
ti pādasamñāmayāya nemiyā samannāgato, hattha -- pakkhāro ti hattha- 10
samñāmayena pakkhareṇa samannāgato, kucchi -- nabbhanto³ ti kucchī-
samñāmasamkhātena mitabhojanamayena telena abbhanto³, vācā -- kūjano⁴
ti vācāsamñāmena akūjano⁴, saccavākyasamattāṅgo ti saccavākyena pari-
punnasāṅgo akhaṇḍarathaṅgo, apesuññasusaññato ti apesuññena suṭṭhu-
samñāto suphassito⁵, girāsakkhilanetaṅgo ti sakkhilāya sanhavācāya niddo- 15
saṅgo matṭharathaṅgo, mitabhānisilāsito⁶ ti mitabhānīsasamkhātena silā-
sena⁷ suṭṭhusambandho, saddhālobhasusamkhāro ti kammaphala, addhama-
saddhāmayena ca alohamayena ca suḍḍareṇa alaṃkāreṇa samannāgato, nivā-
tañjalikubbaro⁸ ti silavantānaṃ nivātavuttimayena c'eva añjalikammamayena
ca kubbareṇa⁹ samannāgato, atthaddhatānatisāko ti sakkhīlasmadabhāva- 20
samkhātāya atthaddhatāya anataiso, thokanataiso ti a., silāsamvaranandhano
ti akhaṇḍapañcasīlārakkhundriyādisamvarasamkhātāya nandhanarajjuyā sa-
mannāgato, akkodhamanugghāṭti ti akkodhanabhāvasamkhātena anugghātena
samannāgato, dhammapaṇḍarachattako ti dasakusalakanmapathasam- 25
khātena paṇḍarachattena samannāgato, bāhusaccamapālamo⁹ ti atthasan-
nissitabaddhesutabhāvamayena apālambena¹⁰ samannāgato, ṭhitacittamupā-
dhiyo ti lokadhammehi avikampanabhāvena suṭṭhuṭṭhitaeaggabhāvacittasam-
khātena upādhiṇā uttarattharanena vā rājāsanena vā samannāgato, kālaññutā-
cittasāro ti ayaṃ dānāssa dānakālo¹¹ ayaṃ sīlassa rakkanakālo ti evaṃ
kālaññutāsamkhātena kālaṃ jānitvā katena cittena kusalcittasāreṇa samannāgato, 30
i. v. h.: yathā mahārāja rathassa nāma ālīm ādīm katvā sabbasambhārajātena¹²
parisuddham saramayaṃ vā¹³ icchitabbaṃ evaṃ hi so thiro¹⁴ addhānakkhamo
hoti evaṃ tava pi kāyaratho kālaṃ jānitvā katena cittena parisuddhena dānā-
dikusalasāreṇa samannāgato hotu 'ti, vesārajjatidaṇḍako ti parisamajjhe
kathentaṇṇa pi visāradavācāsamkhātena¹⁵ tidaṇḍena samannāgato, nivāta- 35
vuttiyottako¹⁶ ti ovāde vattanabhāvasamkhātena¹⁷ muduṇā dhurayottena

¹ Bā -to. ² Bā -tena. ³ Bā adds abhāñcitabbo nābhito ti pi pātho. ⁴ Bā
-kūjjano. ⁵ Bā saṇussito. ⁶ so Cks; Bā silesito. ⁷ so Cks; Bā silesena. ⁸
Bā -kūva-. ⁹ Bā -mupa-. ¹⁰ Bā upa-. ¹¹ Bā dinnakālo. ¹² Bā dabbā-. ¹³
Bā -mayāfica. ¹⁴ Bā ratho. ¹⁵ Bā visāradabhāvasam-. ¹⁶ Bā -yottaṅgo. ¹⁷ Bā
pavattana-.

samannāgato, mudunā hi dhurayottena baddharatham sindhavā sukham vabantī, evaṃ tavāpi kāyatho paṇḍitānaṃ ovādavattitāya ābaddho sukham yātū 'ti a., anantimānayo go lahū 'ti anantimānaṃ Knāstena lahekena yugeṇa samannāgato, alīnacittasanthāro ti yathā ratho nāma dantamayena ulār na santhā-
 5 rena sobhati evaṃ tava kāyatho ^{api} alīnaassaṃkuṭṭacittasanthāro hotu, vaddhasevī rajohato² ti yathā ratho nāma visamena rajuttānamaggena gacchanto rajokinno na sobhati samena virajena maggena gacchanto sobhati evaṃ tava kāyatho pi paññāvuddhisevitāya³ samatalaṃ ujumaggaṃ paṭṭi-
 10 pajjivā hataraḥ pi hotu. sati patodo dhīrassā 'ti dhīrassa tava tasmiṃ kāyatho suppatthitā sati patodo hotu, dhiti yogo⁴ ca rasmiyo ti abbhocchinnaviriyasamkhātā dhiti hitapaṭṭipattiyāṃ yūṇjanabhāvasamkhāto yogo ca tava tasmiṃ rathe suvaṭṭitā thirā rasmiyo hontu, manodantaṃ pathan-
 15 veti⁵ samadantehi vāhihiṭi yathā nāma ratho visamadantehi sindhavehi uppathaṃ bhajati⁶ samadantehi samasikkhitehi yutto ujupatham eva anveti evaṃ mano pi dantaṃ nibbisevanaṃ kummaggaṃ pahūya ujumaggaṃ gauhāti, tasmiṃ sudantaṃ⁷ ācārasampannacittaṃ tava kāyathassa sindhavakiccamā sū-
 20 dhetu, icchā lobho cā 'ti tattha appattesu vatthosu icchā pottesu lobho ti ayaṃ icchā ca lobho ca kummaggo nāma kuṭṭilo anujumaggo apāyam eva neti dasakusalakammapathavasena pana aṭṭhaṅgikamaggavasena vā ^{avatto} silasaṃ-
 25 yamo ujumaggo nāma so te kāyathassa maggo hotu, rūpe ti etesu manāpi yesu rūpādisu kāmāgunesu nimittaṃ gahetvā dhāvantaṃ tava kāyathassa uppathapaṭṭipannassa rājarathassa sindhave ākoṭetvā nivāranapatodalaṭṭhi viya paññā koṭṭhi hotu, sā hi tam uppathagamenato nivāretvā ujum eucaritamaggaṃ⁸ āropessati, tattha attā vā ti tasmiṃ pana te kāyatho añño sārathi nāma
 30 n' atthi tava attā va sārathi hotu, sace etena yānenā 'ti mahārāja yass etaṃ evarūpaṃ yānaṃ, sace etena yānena samacariyā dalhā dhittī yassa samacariyā ca dhiti ca dalhā hoti thirā so etena yānena yasmiṃ esa ratho sabbakāmaduho rāja yathāpatthite sabbe kāme deti tasmiṃ na jātu nira-
 30 gacchati⁹.

„Iti kho mahārāja yaṃ maṃ avaca ‘ācikkha me Nārada suddhimaggaṃ yathā ahaṃ no nirayaṃ pateyyaṃ’ ti ayaṃ te so¹⁰ mayā anekapariyāyena akkhāto“ ti. Evaṃ assa dhammaṃ desetvā micchādīṭṭhiṃ hāretvā sīle paṭiṭṭhāpetvā „ito paṭṭhāya
 35 pāpamitte pahāya kalyāṇamitte upasamkama, niccaṃ appa-
 matto hohīti“ naṃ ovaditvā rājadhītu guṇe vappetvā rāja-

¹ Bā adds, dānādīnā. ² Bā buddhisevi-. ³ Bā -buddhi-. ⁴ Cks -gā. ⁵ Bā pathaṃ neti. ⁶ Bā yāti. ⁷ Bā sundaraṃ. ⁸ Bā dhāretī. ⁹ Bā gacchastī.
¹⁰ Bā omits so.

parisāya ca rājorodhānañ ca ovādaṃ datvā mahantenānubhā-
vena tesam passantānaṃ ñeṃ Brahmalokaṃ gato.

S. i.^od. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi mayā diṭṭhijālaṃ
bhinditvā Uruvelakassapo damito yevā" 'ti vatvā jātakaṃ samodhā-
nento osāne imā gāthā abhāsi:

191. Alāto Devadatto 'si, Sunāmo āsi Bhaddaji,
Vijayo Sāriputto 'si, Mogallāno 'si Bijako. 1137.

192. Sunakkhatto Licchaviputto Guṇo āsi acelako,
Anando ca Rujā āsi yā rājānaṃ pasādayi. 1138.

193. Uruvelakassapo rājā pāpadiṭṭhi tadā ahu, 10
Mahābrahmā Bodhisatto, evaṃ dhāretha jātakaṃ ti. 1139.

Mahānārada-kassapa-jātakaṃ¹.

8. Vidhuraṇḍita-jātaka.

Paṇḍu kisiyāsi dubbalā ti. Idam S. J. v. paññāpāramiṃ
ā. k. Ekadivasam hi bhikkhū dh. k. s.: „āvuso S. mahāpañño 15
puthupañño² hāsup. javanap. tikkhap. nibbedhikap. paravādappamad-
dano attano paññānubhāvena khattiyapaṇḍitādīhi abhisamkhaṭe sukhu-
mapañhe³ bhinditvā nibbisevane katvā saraṇesu c' eva silesu ca pa-
tiṭṭhāpetvā amatagāmimaggaṃ paṭipādetitī". S. āgantvā „k. n. bh.
e. k. s." ti p. „i. n." ti v. „anacchuriyam bhi. yaṃ T. paramā- 20
bhisambodhippatto parappavāde bhinditvā khattiyādayo vineyya⁴, pu-
rimabhavaśmim hi bodhiññānaṃ pariyesanto pi T. paññavā parappa-
vādamathano⁵ yeva, tathā hi ahaṃ Vidhurakumārakāle saṭṭhiyojanub-
bedhe Kālāpabbatamuddhani⁶ Puṇṇakaṃ nāma yakkhaṃ⁷ senāpatim
nānābalen⁸ eva dametvā nibbisevanaṃ katvā attano jīvitadānaṃ dā- 25
pesin" ti vatvā a. ā.:

A. Kururaṭṭhe Indapattanagare Dhanañjayakorabbo r. kā-
resi⁹. Vidhuraṇḍito⁹ nāma amacco tassa atthadhammā-
nusāsako ahoṣi, so madhurakatho mahādhammakathiko sakala-
Jumbudīpe rājāno hatthikantavīṇāsarena¹⁰ paluddhahatthino¹¹ 30

¹ Bā nārada-jātakaṃ vṛthitaṃ. 8. VI. = Vidhuro. Sa² = Sakko. N. = nāgo.
Pu. = Puṇṇako. ³ Bā adds gambhīrap-. ⁴ Cks -paññe. ⁵ Bā dameyya. ⁶
Bā -maddano. ⁷ Bā kālāgripabbata-. ⁸ Cks Bā yakkha. ⁹ Cks kārento. ¹⁰ a.
often written vidhūra in the MSS, cfr. IV ⁵⁰²/₁₀. ¹¹ Cks -re. ¹² Cks -ddho hatthi.

viya attano madhuradhammadesanāya palobhetvā tesam saka-
 sakarājāni¹ gantum adadamāno, Buddhaliḥhāya mahājanassa
 dh. desento mahantena yasenā tasmim nagare paṭṭivasi. Bā-
 rāpasiyam pi kho gihī sahāyakā cattāro brāhmaṇamahāsālā
 5 kāmesu ādinavaṃ disvā Himavantaṃ pavisitvā isipabbajjāṃ
 pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā vanamūla-
 phalāhārā tatth' eva ciraṃ vasitvā loṇambilasevanatthāya cāri-
 kaṃ cāramānā Aṅgaratṭhe Kālacampānagaraṃ bhikkhāya pa-
 visimsu, tattha cattāro sahāyakā kuṭimbikā tesam iriyapathe
 10 pasīditvā vanditvā bhikkhābhājanaṃ gahetvā ekekaṃ attano
 attano nivesane paṇṭenāhārena parivisitvā paṭiññāṃ gahetvā
 uyyāne yeva² vāsesuṃ, cattāro tāpasā catunnam pi kuṭimbi-
 kānaṃ gehe bhuñjitvā divāvihāratthāya eko Tāvatisabhava-
 naṃ gacchati eko Nāgabhavanam eko Supaṇṇabhavanam eko
 15 Koravyassa rañño Migāciruyyānaṃ³, tesu yo Devalokaṃ gantvā
 divāvihāraṃ karoti so Sakkassa yaśaṃ oloketvā attano upaṭ-
 ṭhākassa tam eva vaṇṇeti, yo Nāgabh. gantvā divāvihāraṃ k.
 so nāgarājassa⁴ sampattiṃ oloketvā attano up. tam eva v., yo
 Supaṇṇabh. gantvā di. karoti so supaṇṇarājassa vibhūtiṃ o.
 20 attano up. tam eva v., yo Koravyassa uyyāne divāvihāraṃ k.
 so Dhanañjayarañño sirisobhaggaṃ o. a. u. tam eva v., te
 cattāro pi janā taṃ devatṭhānaṃ patthetvā dānādini puññāni
 katvā āyupariyosāne eko Sakko hutvā nibbatti eko saputta-
 dāro Nāgabhavane nibbatti eko simbalidahavimāne⁵ supaṇṇa-
 25 rājā hutvā nibbatti eko Dhanañjayarañño aggamahesiyā kuc-
 chimhi nibbatti, te pi tāpasā Brahmaloce nibbattimsu. Kora-
 vyakumāro vuddhim anvāya pitu accayena rajje patitṭhahitvā
 dhammena r. kāresi, jūtavittako⁶ pana ahosi, so Vidhura-
 paṇḍitassa ovāde ṭhatvā dānaṃ deti sīlaṃ rakkhati uposathaṃ
 30 upavasati, so ekadivasam samādinnauposatho „vivekaṃ anu-

¹ C^{ks} sakalarājāni. ² C^{ks} eva. ³ B^d migājinaṃ nāma uyyānaṃ. ⁴ C^{ks} -rañ-
 ṇassa. ⁵ B^d omits dāha. ⁶ C^k dūtaccittako, C^s dūtaccittuko corr. to -vittako

būdhissāmīti“ uyyānaṃ gantvā manuññatthāne nisiditvā sa-
 manadhammaṃ akāsi, Sa- pi samādinuuposatho „Devaloke
 palibodho, hotīti“ manussaloke 'tath' eva' uyyānaṃ gantvā
 manuññatthāne nisiditvā samadhammaṃ akāsi, Varuṇo nā-
 garājāpi samādinuuposatho „Nāgabhave palibodho“ ti tath' 5
 eva gantvā ekasmiṃ manuññatthāne ni. s. akāsi, Supaṇṇarājāpi
 samādinuuposatho „Supaṇṇabhavane palibodho“ ti tath' eva
 gantvā ekasmiṃ m. nisiditvā s. akāsi. Te cattāro pi sāyaṇ-
 hasamaye sakatthānehi nikkhamitvā maṅgalapokkharāṇittre
 samāgatā aññamaññaṃ oloketvā pubbasinehavasena samaggā 10
 sanimodamānā hutvā aññamaññaṃ mettīm paccupaṭṭhāpetvā
 madhurapaṭisaṇṭhāraṃ katvā 'nisidimsu', Sakko maṅgalasilā-
 patte nisīdi, itare attano yuttam okāsaṃ² ṇatvā nisidimsu.
 Atha ne Sa- ā.: „mayam cattāro pi rājāno va, amhesu pana
 kassa silaṃ mahantaṃ“ ti. Atha naṃ Varuṇo nāgarājā ā.: 15
 „tumhākaṃ tiṇṇaṃ janānaṃ silato mayhaṃ silaṃ mahantaṃ“
 ti, „kim ettha kāraṇaṃ“ ti: „ayaṃ tava Supaṇṇarājā amhākaṃ
 jātānaṃ pi⁴ ajātānaṃ pi paccāmitto, ahaṃ evarūpaṃ amhākaṃ
 jīvitakkhaya-kāraṃ paccāmittaṃ disvāpi kodhaṃ na karomi,
 iminā kāraṇena mama silaṃ mahantaṃ“ ti vatvā 20

1. Yo kopaneyye na karoti kopam (IV p. 14)

na kujjhati sappuriso kadāci

kuddho pi so⁵ nāvikaṛoti kopam

taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti

imaṃ Dasanipāte Catuposathajātakassa paṭhamam g. ā. 25

Ta. yo ti khattiyādīsu yo koci, ko pa- ti kujjhitabbayuttake puggale Khanti-
 vādāpaso viya kopam na karoti, kadācīti yo ca kīmece kāle na kujjhat'
 eva, kuddhopīti sace pi pana so sappuriso kujjhati atha kuddho pi taṃ
 kopam nāvikaṛoti Cūḷabodhitāpaso viya, taṃ ve naraṃ ti mahārāja taṃ
 purisaṃ samitāpāpatāya loke paṇḍitā samaṇaṃ ti kethenti. 30

¹ Ck tadeva, Bā tameva. ² Ck omīti nī. ³ Bā yuttāsaṇam. ⁴ Ck pmit pi.
⁵ read: yo?

„Ime pana guṇā mayi santi, tasmā mam' eva' sīlam mahantan“ ti. Taṃ sutvā Supaṇṇarājā „ayāṃ nāgo mama aggabhakkho, yasmā panāham' evarūpaṃ aggabhakkhaṃ disvāpi khudaṃ adhiṇṇasetvā āhārahetu pāpaṃ na karomi tasmā mama sīlam mahantan“ ti vatvā

„. Ūnūdaro yo' sahate jīghacchaṃ
danto tapassī mitapānabhojano
āhārahetu na karoti pāpaṃ
taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti imaṃ gā.

- 10 Ta. danto ti indriyadamanena samannāgato, tapassīti tapanissitako, āhārahetu' u' atijīghacchito pi yo lāmakāṃ kammaṃ na karoti dhamma-senāpati Sāriputtatthero viya, ahaṃ pana ajja āhārahetu pāpakammaṃ na karomi, tasmā mama sīlam mahantan ti.

Tato Sa- devarājā „ahaṃ nānappakāraṃ sukhapadaṃ mā-
15 naṃ devalokasampattiṃ pahāya sīlaṃ rakkhatthāya, anāpāsa-
lokaṃ āgato, tasmā mama sīlaṃ mahantan“ ti vatvā.

„. Khiddaṃ ratim vippajahetva sabbaṃ
na cālikāṃ bhāsati kiñci' loke
vibhūsanatthānā virato methunasma'.

- 20 taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti imaṃ gā.

Ta. khiddaṃ ti kāyikacetasikaṃ¹ kīlaṃ, ratin ti bhāṇamaggaṃ, ratim, kiñci'ti appamattakam pi, vibhūsanatthānā ti mānasa-vibhūsaṃ cha² vibhūsaṃ ti dve vibhūsa, tattha ajjhoherapiyābhāro mānasa-vibhūsaṃ nāma mālāgaṇḍhādīni chavivibhūsaṃ nāma, yena akusalacittena sā³ kariyati⁴ taṃ tassa⁵ thānaṃ, tato
25 paṭivirato, methunasma' ti methunasevanato ca yo paṭivirato, taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti, ahaṃ ajja devaccharā pahāya idhāgantvā samaṇa-dhammaṃ karomi, tasmā mama sīlaṃ mahantan ti.

Evam Sa- pi āttano sīlaṃ eva vaṇṇesi. Taṃ sutvā
Dhanañjaya-rajā „ahaṃ ajja mahantaṃ pariggahaṃ soḷasa-
30 sahaṣṣanāṭakitthiparipuṇṇaṃ antepuraṃ cajitvā uyyāne samaṇa-
dhammaṃ karomi, tasmā mama sīlaṃ mahantan“ ti vatvā

¹ Cks add guṇaṃ. ² Bā anudaro yo, Ck anūdareso, C² anūdareś. ³ Cks ka-. ⁴ so all three MSS.; read: vibhūsanā vi- -? ⁵ Cks kāyikavācāsaikāṃ. ⁶ Cks yā, Bā taṃ. ⁷ Ck kariyati, C² kayirati, Bā dhārayati. ⁸ Cks tassa.

.. Pariggahaṃ lobhadhammaṃ ca sabbaṃ
 ye ve paṇḍitāya pariccajanti
 dantaṃ ṭhitattaṃ amamaṃ¹ nirāsaṃ
 taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti imaṃ g. ā.

Ts. pariggahan ti nānappakāraṃ vatthukāmaṃ, lobhadhammaṃ ti 5
 tasmiṃ uppaḍḍanataṇhaṃ, paṇḍitāya 'ti nānappariṇhā tīraṇapariṇhā pahāna-
 pariṇhā ti imāhi tīhi paṇḍitāhi parijānitvā, tattha khendhādīnaṃ sabhāvajāna-
 naṃ nānappariṇhā, tesu agunaṃ upadhāretvā tīraṇaṃ tīraṇapariṇhā, tesā dosaṃ
 diavā chandarāgassa apakadḍhanaṃ pahānapariṇhā, ye imāhi tīhi paṇḍitāhi
 parijānitvā vatthukāmakkilesakāme pariccajanti chaḍḍetvā gacchanti, dantaṃ ti 10
 nibbisevanaṃ, ṭhitattaṃ ti micchāvitakkābhāvena¹ ṭhitasabbhāvaṃ, amamaṃ
 ti mamāyanataṇhārahitaṃ, nirāsaṃ ti puttadārādīsu nirāsaṃ², taṃ ve ti eva-
 rūpaṃ puggalaṃ samaṇo³ ti vadanti.

Iti te sabbe pi attano silam eva mahantaṃ ti vaṇṇetvā
 Sakkādayo⁴ Dhanañjayaṃ pucchimsu: „mahārāja atthi pana 15
 koci tumbhakaṃ santike paṇḍito yo no imaṃ kaṃkhaṃ vino-
 deyya“⁵ 'ti, „āma mahārājāno mama atthadhammānūsāsako asa-
 madhuro Vidhurapaṇḍito nāma atthi, so no kaṃkhaṃ vino-
 dessati, tassa santikaṃ gacchāma“⁶ 'ti, „sādhū“⁷ 'ti sampā-
 ṭicchimsu. Atha sabbe pi uyyānā nikkhamitvā dhammasabhaṃ 20
 gantvā alaṃkārapetvā Bodhisattaṃ pallaṃkamajje nisidāpetvā
 paṭisanthāraṃ katvā ekamantaṃ nisinnā „paṇḍita, amhākaṃ
 kaṃkhā uppannā, taṃ no vinodehīti“⁸ vatvā

.. Pucchāma kattāraṃ⁹ anomapaññaṃ,
 gāthāsu¹⁰ no viggaho atthi jāto, 25
 chind' ajja kaṃkhaṃ vicikicchitāni,
 tay' ajja kaṃkhaṃ vitaremu sabbe ti imaṃ g. āhaṃsu¹¹.

Ts. kattāraṃ⁹ ti kattabbayuttakānaṃ kārakaṃ¹⁰, atthi jāto ti eko
 'sllaviggaho sllavivādo uppanno atthi, chindajjā 'ti amhākaṃ taṃ kaṃkhaṃ
 tāni ca vicikicchitāni vajirena Sineruṃ paharanto viya ajja chinda, vitaremu 30
 'ti vitareyyāma nīthareyyāma.

¹ Cks -kkabhā-. ² Cks -dīhi nirāsaṃ, Bds -dārādīsu nicchandarāgaṃ. ³ Bds
 -nan. ⁴ Cks omiṭ sak-. ⁵ Cks vineyyā. ⁶ Bds -ra. ⁷ Bds kathāsu. ⁸ Cks āha.
⁹ Bds -rā. ¹⁰ Bds -yuttakāni kārāpe.

Paṇḍito tesam katham sutvā „mahārājāno¹ tumhākaṃ
sīlam nissāya uppannavādagāthānaṃ² katham sukathitaduk-
kathitaṃ jānissāmiti“ vatvā³

- 5 a. Ye paṇḍitā atthadassā bhavanti
 bhāsanti te yoniso tattha kāle,
 kathan nu gāthānaṃ⁴ abhāsītānaṃ
 atthaṃ nayeyyuh⁵ kusalā janindā ti i. g. ā. .

Ta. atthadassā ti atthadassanasamattā, tattha kāle ti tasmim vig-
gāhe āroḍḍhe yuttapayuttakāle paṇḍitā tam atthaṃ ācikkhantā yoniso bhāsanti,
10 atthaṃ nayeyyuh⁵ kusalā ti kusalā chekēpi samānā abhāsītānaṃ gāthānaṃ⁶
kathan nu atthaṃ nāpēna nayeyyuh⁵, janindā ti rājāno ālapati, tasmā idam
tāva me vadetha.

- 15 v. Katham have bhāsati Nāgarājā,
 katham pana Garuḷo venateyyo,
 Gandhabbarājā pana kiṃ vadeti⁷,
 katham Kurūnaṃ pana⁸ rājasettho ti

Ta. Gandhabbarājā ti Sakkaṃ sandhāyāha.

Ath⁹ assa te imaṃ gātham āhaṃsu:

- 20 a. Khantiṃ have bhāsati Nāgarājā
 appāhāraṃ Garuḷo venateyyo
 Gandhabbarājā rativippahānaṃ
 ākiñcanaṃ Kurunaṃ⁸ rājasettho ti.

T. a.: paṇḍita nāgarājā tāva⁷ kopaneyye pi puggale akuppassamkhātā⁸
adhivāsana-khantiṃ vaṇṇeti Garuḷo appāhāratāsamkhātāṃ āhārahetu pāpassa
25 akaraṇaṃ Sa- pañcakāmaguṇaratiṇaṃ pahānaṃ Kururājā nippalibodhabhāvā⁹
vaṇṇetiti.

Tesam katham sutvā Mahāsatto imaṃ gātham āha:

- 30 a. Sabbāni etāni subbhāsītāni,
 na h' ettha dubbhāsitaṃ atthi kiñci,
 yasmim ca etāni patitṭhitāni

¹ Ck⁵ -rāja. ² Ck⁵ -gāthā, B⁴ -dakathaṃ. ³ B⁴ kethānaṃ. ⁴ B⁴ -si. ⁵
Ck⁵ B⁴ pana kurunaṃ, C⁵ paha kurūnaṃ. ⁶ Ck⁵ kurū-. ⁷ Ck⁵ tañca, C⁵ taca.
⁸ B⁴ akodhaṇaṃ-. ⁹ Ck⁵ nippa-.

arā va nabhyā¹ susamohitāni
catubbhi dhammehi samaṇḍibhūtaṃ
taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loka ti.

Ta. etāniti etāni cattāri pi guṇa²stāni yasmiṃ puggale sakataṇḍibhiyaṃ
sutthusaṃmohitā³ arā viya patitthitāni catubhi p⁴ etehi dhammehi samannāgataṃ 5
puggalaṃ paṇḍitaṃ samaṇaṃ āhu loka.

Evam M. catunnam pi silaṃ⁵ ekasamam eva akāsi. Taṃ
sutvā cattāro pi janā⁶ tassa tuṭṭhā thutiṃ karontā⁷ imaṃ
gātham āhamsu:

10. Tvaṃ⁸ nu seṭṭho tvam anuttaro si,
tvam dhammagū dhammavidū sumedho,
paṇḍāya paṇhaṃ samadhiggahetvā
accheccchi⁹ dhiro vicikicchitāni,
accheccchi⁹ kaṃkhaṃ vicikicchitāni
cundo yathā nāgadantaṃ kharenā¹⁰ 'ti. 15

Ta. tvamanuttaro¹¹si¹² tvaṃ¹³ anuttaro asi¹⁴, n¹⁵ atthi tayā uttaritaro
nāma, dh - gū ti dhammassa gopako c¹⁶ eva dhammaṇḍū ca, dh - vidū ti pākāṭa-
dhammo, sumedho ti sundarapaṇḍo, paṇḍāyā 'ti attano paṇḍāya amhākaṃ
paṇhaṃ sutthū adhigahetvā idam ettha¹⁷ kāraṇaṃ ti yathābhūtaṃ ūtvā, ac-
checcchīti tvam dhiro amhākaṃ vicikicchitāni chīndi, evaṃ chīndanto ca chīnd¹⁸ 20
sja kaṃkhaṃ vicikicchitāniti imaṃ amhākaṃ yācanaṃ sampādentō accheccchi
kaṃkhaṃ vicikicchitāni, cundo - - kharenā¹⁹ 'ti yathā dantakāro kakacena
hatthidantaṃ chindeyya evaṃ chīndīti a.

Evam te cattāro pi janā tassa paṇhavyākaraṇena tuṭṭha-
mānasā ahesuṃ. Atha naṃ Sa- dibbadukūlena pūjeti Garuḷo 25
suvaṇṇamālāya Varuṇo n-rājā maṇinā Dhanañjaya²⁰rājā gavasa-
hassādīhīti, ten²¹ evam āha:

11. Gavaṃ sahasaṃ usabhaṃ ca nāgaṃ
ājaṇḍayutte ca rathe dasā ime
paṇḍassa veyyākaraṇena tuṭṭho 30
dadāmi te gāma²²varāni soḷasā²³ 'ti

¹ Cks arā - -, Bā arā va nabhyāṃ. ² Cks -tāni. ³ Cks silānaṃ. ⁴ Bā rājāno. ⁵
Cks tvaṃ. ⁶ Cks acchejjī, Bā acchijjī. ⁷ Cks tvannu-. ⁸ Cks tvaṃ. ⁹ Cks si.

Sakkādayo M-am pūjetvā sakatṭhānam eva gamimsu. Catu-
posathakhaṇḍaṃ nīṭṭhitam¹.

Tesu nāgarājassa bhariyā² Vimalā devī nāma, sā tassa
gīvāya pilandhanamaṇim³ apassantī pucchi: „deva kahaṃ pana
5 te maṇitī“, „bhadde Candabrāhmaṇaputtassa⁴ Vi-pañḍitassa
dhammakathaṃ sutvā pasannacitto ahaṃ tena maṇinā taṃ
pūjesim, na kevalaṃ ahaṃ eva Sa- pi taṃ dibbadukūlena pū-
jesi Supaṇṇarājā suvaṇṇamālāya Dh-rājā gavasaḥassādihīti“,
„dhammakathiko so devā“⁵ ti, „bhadde kiṃ vadesi Jambudī-
10 patale Buddhuppādo viya vāttati, sakala-Jambudīpe ekasata-
rājāno tassa madhurakathāya bajjhitvā hatthikantavīṇāsarena⁶
paluddhā mattavāraṇā viya attano rajjāni na gacchanti, evaṃ upo
so madhuradhammakathiko“ ti, sā Vi-pañḍitassa guṇakathaṃ
suttvā tassa dhammakathaṃ sotukāmā hutvā vasesi: „sac’
15 āhaṃ vakkhāmi ‘deva, ahaṃ tassa dh-kathaṃ sotukāmā idh’
eva taṃ ānehitī’ na me taṃ ānessati, yaṃ nūnāhaṃ taṃ ‘me
hayaḃe dohaḃo uppanno’ ti gilānālayaṃ kareyyaṃ“ ti, sā tathā
katvā paricārīkānaṃ saññaṃ datvā nipajji, nāgarājā uṭṭhā-
navelāya naṃ apassanto „kahaṃ Vimalā“ ti paricārīkāyo
20 pucchitvā „gilānā devā“⁷ ti vutte tassa sarīraṃ gaṇḍa sa-
yanapasse nisīditvā sarīraṃ omaddanto paṭhamam gāṇḍa

1. Paṇḍu kisiyāsi dubbalā,

vaṇṇarūpaṃ⁸ na tav’ edisaṃ⁹ pure,

Vimale akkhāhi pucchitā:

25 kīdisī tuyhaṃ sarīravedanā ti. 1140.

Ta. paṇḍu ti paṇḍupalāsavaṇṇā, kisiyā ti kīsā, dubbalā ti appat-
thāmā, vaṇṇarūpaṃ⁸ na tavedisaṃ⁹ pure ti tava vaṇṇasaṃbhūtaṃ rūpaṃ
pure edisaṃ na hoti niddosaṃ anavaḃsaṃ taṃ idāni parivattitvā amanuṇṇasa-
bhāvaṃ jātaṃ, Vimale ti taṃ ālapati.

30 Ath’ assa sā ācikkhantī dutiyaṃ gātham āha:

¹ Ck^s omīte catu - - nīṭṭhitam. Cfr. IV p. 14. ² Ck^s candra-. ³ Ck^s -re. ⁴ Bd^s -re. ⁵ Ck^s -si, Bd^s -si. ⁶ Ck^s -sa, C^s Bd^s -si.

9. Dhammo manujesu mātināṃ
dohaḷo nāma janinda vuccati,
dhammāhaṭaṃ nāgakuṇḍara
Vidhūrassa haday' ābhipatthaye ti. 1141.

Ta. dhammo ti sabhāvo, mātinan ti itthinaṃ, janindā 'ti nāgaja- 5
nassa inda, dhammāhaṭaṃ -- haday' ābhipatthaye ti ā, nāgaseṭṭha¹
ahaṃ dhammena samena asāhasiyakammena āhaṭaṃ V-assa hadayaṃ abhi-
patthayāmi, taṃ me labhamānāya jīvitaṃ atthi alabhamānāya idh' eva maraṇan
ti tassa pañham sandhāy' evam āha.

- Taṃ sutvā nāgarājā tatiyaṃ gātham āha: 10
9. Candaṃ kho tvaṃ dohaḷāyasi'
Suriyaṃ vā athavāpi Māluṭaṃ
dullabhe² hi Vidhūrassa dassane³
ko Vidhūraṃ idha-m-ānāyissatīti. 1142.

Ta. dullabhe² hi -- ne ti asamaḍhurassa Vidhūrassa dassanaṃ eva 15
dullabhaṃ, tassa hi sakala-Jambudīpe rājāno dhammikaṃ rakkhāvarapaguttin⁴
pacceppatthapetvā vicaranti passitum pi na koci labhati, idha ko ānāyissa-
tīti vadati.

Sā tassa vacanaṃ sutvā „alabhamānāya me idh' eva ma-
raṇan“ ti parivattetvā piṭṭhiṃ dassetvā sātakakappaṇena mukhaṃ 20
pidahitvā nipajji, n-rājā attano sirigabbhaṃ gantvā sayanapiṭṭhe
nisinno „Vimalā Vidhūrassa hadayamaṃsaṃ āharāpetitī“ saññi⁵
huvā „paṇḍitassa hadayaṃ alabhantiya Vimalāya jīvitaṃ n'
atthi, kathan nu kho tassa hadayamaṃsaṃ labhissāmīti“ cin-
tesi, ath' assa dhītā Irandatī nāma nāgakaṇḍā sabbālaṃkāra- 25
patimaṇḍitā mahantena sirivilāsena upatṭhānaṃ āgatā pitaraṃ
vanditvā ekamantaṃ ṭhitā, sā tassa indriyavikāraṃ disvā
„tāta atīviya domanassapatto si, kin nu kho kāraṇan“ ti puc-
chantī gātham āha:

1. Kin tāta tvaṃ pajjhāyasi⁶, 30
padumaṃ hatthagataṃ va te mukhaṃ,

¹ Ck - aṃ. ² Ck - lāsasī, C - lassi. ³ so Ck; B - aṃ. ⁴ B - ttaṃ, B -
dhammikaṃ. ⁵ B - viśaṇḍī. ⁶ Ck kin nu tvaṃ pajjhāyasi, C - pajjhāyāsi.

kiṃ dummanarūpo si¹ issara,
mā tvaṃ soci amittatāpanā² 'ti. 1143.

Ta. pajjhāyasīti³ pajjhāyasi *śintes*, hatthagatan ti haṭṭhena pari-
madditapadumaṃ viya te mukhaṃ jātaṃ, issarā 'ti pañcayojanasatikassa Mañ-
5 jerikanāgabbhavanassa sāmi.

Dhītu vacanaṃ sutvā nāgarājā tam atthaṃ ārocento āha:
s. Mātā hi tava⁴ Irandati
• Vidhurassa hadayaṃ vaniyati⁵,
dullabhe⁶ hi Vidhuraṃ dassane⁷
10 'ko⁸ Vidhuraṃ idha-m-ānāyissati. 1144.

Ta. vanīyattī⁹ pattheti.

Atha naṃ „amma, mama santike Vi-raṃ ānetuṃ samattho
n' atthi, tvaṃ mātu jīvitaṃ dehi, Vi-aṃ ānetuṃ ~~attham~~
bhattaraṃ pariyesāhīti¹⁰ uyyojento upadḍhagātham a.
15 •. Bhattu pariyesanaṃ cara
yo Vidhuraṃ idha-m-ānāyissatīti. 1145^b.

Ta. carā 'ti vicara.

Iti so kilesāratibhāvena¹¹ dhītu ananuccha¹² kam pi ka-
thaṃ kathesi.
20 •^b. Pituno ca sā sutvāna¹³ vākyam
rattim¹⁴ nikkhamma avassutim caritī¹⁵. 1145^b.

Ta. avassutinti¹⁶ bhl. sū nāgamāpavikā pītu vacanaṃ sutvā pitarāṃ
assāsetvā mātu santikaṃ gantvā tam pi assāsetvā attano sirigabbhaṃ gantvā
sabbālaṃkārehi attānaṃ alaṃkaritvā ekaṃ kusumbharattavatthaṃ¹⁷ nivāsetvā
25 ekaṃ ekaṃsaṃ katvā tam eva rattim udakaṃ dvidhā katvā nāgabbhavanato nik-
khamitvā Himavanta-padese samuddatire tīthaṃ saṭṭhiyojanubbedhaṃ ekagghanaṃ
Kālapabbataṃ nāma añjanagirim gantvā avassutim¹⁸ carī kilesāvassutim¹⁹ bhattu
pariyesanaṃ caratīti a.

¹ so Ck²; B³ kiṃ nu tvaṃ dummano si. ² Ck² pajjhāyāsīti. ³ read tava.

⁴ C² vaniyati, C³ vaniyati? B³ dhanīyati. ⁵ Ck² -am. ⁶ Ck² kocl. ⁷ Ck² canī, B³ dhanī-. ⁸ so Ck²; B³ -sābhiratābhāvena. ⁹ Ck² sutvā. ¹⁰ B³ -i.

¹¹ C² avassutī carī, C³ avassutī caritī, B³ avassutī caritī. ¹² C² avassutinti, C³ avassutikinti, B³ avassutitī. ¹³ C² kumbharattim, C³ kusumbharattam, both omitting vattham. ¹⁴ B³ avassutī, C² avassatim, C³ avassutī? ¹⁵ B³ -vassutī, Ck² -sūtī-

• Caranti ca¹ yāni Himavante vaṇṇagandharasasampannāni
pupphāni tāni āharitvā sakalapabbataṃ maṇim agghiyaṃ viya
ḷamkaritvā uparitale pupphasaṇṭharaṃ katvā manoramenā-
kārena naccitvā madhuraṃ gītaṃ gāyanti sattamaṃ g. ā.:

1. Ke² gandhabbe³ ca rakkhase⁴
nāge⁵ kimpurise⁶ ca mānuse⁷
ke⁸ paṇḍite⁹ sabbakāmade¹⁰
dīgharattaṃ bhattā¹¹ bhavissatī. 1146.

Ta. ke - - se ti ko gandhabbo vā rakkhaso vā, ke paṇḍite - - de ti ko
etesu gandhabbādisu paṇḍito sabbakāmaṃ dātuṃ samatto so⁴ Vi-assa hadaya- 10
maṇasadohaṃniyā mama mātu manorathaṃ matthakaṃ pāpetvā mayhaṃ dīgha-
rattaṃ bhattā bhavissatī.

Tasmiṃ khane Vessavaṇamahārājassa bhāgineyyo Puṇ-
ṇako nāma Yakkhasenāpati tigāvutappamāṇaṃ manomayaṃ
sindhavaṃ abhiruya Kālapabbatamatthakena manosilātale 15
yakkhasamāgamaṃ gacchanto taṃ tassā gītasaddaṃ assosi,
anantare attabhāve anubhūtapubbāya itthiyā gītasaddo¹ chavi-
ādīni chinditvā aṭṭhiṃ² āhacca aṭṭhāsi, so paṭibaddhacitto hutvā
nivattitvā sindhavapitṭhe nisinno va „bhadde, ahaṃ mama paṇ-
ḍāya dhammena samena Vi-assa hadayaṃ ānetuṃ samatto, 20
mā cintayīti“ taṃ assāsento aṭṭhamaṃ g. ā.:

2. Assāsa hessāmi te pati,
bhattā te [hessāmi] anindilocane,
paṇḍā hi mama³ tathāvidhā,
assāsa hessasi bhariyā⁴ mama ti. 1147.

Ta. anindilocane ti aninditabbalocane, tathāvidhā ti Vi-assa hadaya-
maṇasaṃ āharaṇasamatthā.

3. Atha naṃ avacāsi⁵ Irandatī
pubbapathānugatena cetasā:

¹ B² omīti avassutī - ² caranti ca. ³ so all three MSS. ⁴ B² adds me, ⁵ so
all three MSS. ⁶ B² adds tassa. ⁷ B² athimiñcaṇ. ⁸ read mama. ⁹ read
bhariyā? ¹⁰ read -s'.

ehi gacchāma pitu' mam' antike,
eso' ca te etam atthaṃ pavakkhatīti. 1148.

Ehi gacchāma 'ti bhī. so Yakkhasenāpati evaṃ vatvā imaṃ assapiṭṭhiṃ
āropetvā nesaṃsīti pabbatamatthake', otarivā tassā gahanatthaṃ hatthaṃ pas-
5 resi, sā attano hatthaṃ gaṇhituṃ adatvā tena pasāritahatthaṃ sayāṃ gahetvā
pubbapathānugatena anantare attabhāve bhūtapubbasaṃkhe tasmiṃ pubba-
pathen' eva anugatena cetasā: sāmī nāhaṃ anāthā, mayhaṃ pitā Varuṇo
n-rājā, mātā Vimalā devī, ehi mama pitu santikaṃ gacchāma, eso ca te yathā
sanhāraṃ maṇḍajakiriyā bhavitabbāṃ evaṃ tam atthaṃ pavakkhatīti avācasi.

- 10 10. Alāṃkatā suvasanā mālinī candanussadā
yakkhaṃ hatthe gahetvāna pitu santikaṃ' upāgamīti. 1149.
Ta. pitu -- mīti pitu santikaṃ upāgamī.

Puṇṇako pi kho yakkho paṭihāretvā nāgarājassa santikaṃ
gantvā Irandatim vārento āha:

- 15 11. Nāgavara vaco suṇohi me:
patirūpaṃ paṭipajja suṃkiyaṃ,
patthemī' ahaṃ Irandatim,
tāya samaṇḍikarohi me tuvaṃ. 1150.
12. Sataṃ hatthī sataṃ assā sataṃ assatarī rathā
20 sataṃ vaḷabhiyo puṇṇā nānāratanassa kevalā —
te nāga paṭipajjassu, dhītaraṃ dehi' Irandatin ti. 1151.

Ta. suṃkiyaṃ ti attano kulapadesānurūpaṃ dhītu suṃkaṃ dhanāṃ
paṭipajja gaṇha, sa samaṇḍikarohīti mam tāya saddhīm samaṇḍigibhūtaṃ karohi,
vaḷabhiyo ti bhaṇḍasaṃkhe, nānāratanassa kevalā ti nānāratanassa
25 sakalapariḥpūṇā.

Atha naṃ nāgarājā āha:

13. Yāva āmantaye nātī mitte ca suhadaṃ janaṃ,
anāmanta kataṃ kammaṃ taṃ pacchā-m-anutappaṭīti. 1152.
Ta. yāva -- ti bho Yakkhasenāpati ahaṃ tuyhaṃ dhītaraṃ demī nona
30 demī, thokaṃ pana āgamaṃ, yāva-nātīti nātaka pi' tāva jānāpemi, taṃ
pacchā -- ti itthiyo hi gataṭṭhāne abhiramanti pi, anabhiratikāse nātakādayo

¹ read pitū. ² read so. ³ Bā-kā. ⁴ read santik'. ⁵ C' patthe. ⁶ read
deh'. ⁷ C' hi.

amṛhi saddhīm anāmantetvā katakammaṃ nāma evarūpaṃ hotīti ussukkaṃ
na karonti, evaṃ taṃ kammaṃ pacchā anutāpaṃ āvhaṭṭīti.

14. Tato so Varuṇo nāgo pavisktvā nivesanaṃ
bhariyaṃ āmantayitvāna idaṃ vacanaṃ abravi: 1153.

15. Ayaṃ so Puṇṇako yakkho yācatī maṃ Irandatiṃ, 5
bahunā vittalābhena tassa dema piyaṃ mamaṃ ti. 1154.

Pavisitvā ti [Puṇṇakaṃ tatth' eva tṭhapetvā sayāṃ uttāya yatth' assa
bhariyā nīpanhā taṃ nivesanaṃ pavisitvā, piyaṃ mamaṃ ti mama piyadhī-
taraṃ tassa bahunā vittalābhena demā 'ti pucchati.

Vimalā āha: 10

16. Na dhanena na vittena labbhā amhaṃ Irandati,
sace hi kho' hadayaṃ paṇḍitassa
dhammena laddhā idha-m-āhareyya'
etena vittena kumāri labbhā,
n' aññāṃ dhanāṃ uttari patthayāma 'ti. 1155. 15

Ta. amhaṃ Irandhatīti ambhakaṃ dhītā L, etena vittena 'ti etena
tuṭṭhikāraṇena.

17. Tato so Varuṇo nāgo nikkhamitvā nivesanā
Puṇṇak' āmantayitvāna idaṃ vacanaṃ abravi: 1156.

18. Na dhanena na vittena labbhā amhaṃ Irandati, 20
sace tuvaṃ hadayaṃ paṇḍitassa
dhammena laddhā idha-m-āharesi
etena vittena kumāri labbhā,
n' aññāṃ dhanāṃ uttari patthayāma 'ti. 1157.

Puṇṇakāmantayitvānā 'ti Puṇṇakaṃ āmantayitvā. 25

Puṇṇako āha:

19. Yaṃ paṇḍito ty-eke' vadanti' loke
taṃ eva bālo ti punāhu aññe,
akkhāhi me, vippavadanti ettha,
kaṃ paṇḍitaṃ nāga tuvaṃ vadesīti. 1158. 30

¹ Ck^s vo, B^d sace ca kho. ² B^d -yyaṃ. ³ Ck^s teke. ⁴ Ck^s bhavanti.

Yam paṇḍito ti so kira hadayaṃ paṇḍitassa 'ti sutvā cintesi: yam
eke paṇḍito ti vadanti tam ev' aññe bālo ti kathenti, kiñcāpi me Irandatīyā
Vidhuro ti akkhātā tathāpi tatvato jānitum pucchissāmi nan ti tasmā evam ā.

Nāgarājā āha:

- 5 30. Koravyarājassa Dhanāñjayassa
yadi te suto Vidhuro nāma kattā
ānehi tam paṇḍitaṃ, dhammaladdhā
Irandatī paddhacarā te hotū 'ti. 1159.

Ta. dhammaladdhā ti dhammena labhivā, paddhacarā ti pāda-
10 paricārīkā.

31. Idañ ca sutvā Varuṇassa vākyam
utthāya yakkho paramappattito
tatth' eva santo ' purisaṃ asaṃsi:
ānehi ājaññam idh' eva yuttan ti. 1160.

15 Ta. asaṃsiti attano upatthikam āñāpesi, ājaññan ti kārāṇākārāṇa-
nanakasindhavaṃ, yuttan ti kappitaṃ.

32. Jātarūpamayā kaṇṇā, kācambhamayā¹ khurā,
jambonadassa pākassa suvaṇṇassa uracchado ti. 1161.

Ta. jātarūpamayā ti tam eva sindhavaṃ vaṇṇento āha, tassā hi mano-
20 mayasindhavassa jātarūpamayā kaṇṇā kācambhamayā² khurā rattamanimayā ti a.,
jambonadapākapakkhassa³ rattasuvannaṇassa uracchado ti.

So puriso tāvad eva tam sindhavaṃ ānesi, Puṇṇako tam
abhiruyha ākāseṇa Vessavaṇassa santikaṃ gantvā nāgabhavanaṃ
vaṇṇetvā tam pavattim ārocesi, tass' atthassa pakāsanatthaṃ
35 idam vuttaṃ:

33. Devavābhavaṃ yānaṃ assaṃ⁴ āruyha Puṇṇako
alaṃkato kappitakesamassu
pakkāmi vehāsayam antalikkhe⁵. 1162.
34. Sa⁶ Puṇṇako kāmavegena⁷ giddho
30 Irandatīṃ nāgakaññaṃ jigimsaṃ

¹ so all three MSS., cfr. v. 33. ² so Cks; Bā kācāmpicamayā. ³ Bā jambona-
dassa pākassa. ⁴ Cks assak. ⁵ Bā -am. ⁶ Bā so. ⁷ Bā -rāgena.

- gantvāna taṃ bhūtapatiṃ yasassim
icc-abravī Vessavaṇaṃ Kuveraṃ. 1163.
15. Bhogavatī nāma mandire¹
vāsā Hiraññavatitī vuccatī,
nagare² nimmitte³ kañcanamaye⁴ 5
maṇḍalassa uragassa niṭṭhitā. 1164.
16. Aṭṭālakā oṭṭhagīviyo
lohitaṃkamasāragallino⁵,
pāsād⁶ ettha silāmayā (add: suvaṇṇā?)
sovaṇṇaratanena chādītā. 1165. 10
17. Ambā tilakā ca jambuyo
sattapaṇṇā mucalindaketakā
piyakā⁷ uddālakā saha⁸
uparibhaddakā sinduvāritā 1166.
18. Campeyyakā nāgamālikā 15
bhaginīmālā atha-m-ettha koliyā
ete dumā parināmitā (add: va?)
sobhayanti uragassa mandiraṃ. 1167.
19. Khajjur⁹ ettha silāmayā sovaṇṇadhuvapupphitā
bahu yattha vasat¹⁰ opapātiko 20
nāgarājā Varuṇo mahiddhiko. 1168.
20. Tassa komārikā bhariyā
Vimalā kañcanavelliviggahā
kālā taruṇā va uggatā
pucimandathanī¹¹ cārudassanā 1169. 25
21. Lākhārasarattasucchavi
kaṇṇikāro va¹² nivātapupphito¹³
tidivokacarā va accharā
vijjut¹⁴ abbhaghaṇā¹⁵ va nissaṭṭhā¹⁶. 1170.

¹ so all three MSS. ² read: kañcanā-. ³ C^{ks} lohitaṃkassamasāragalluno, B^d -taṃkamasāragallino. ⁴ B^d piyuṇḍu. ⁵ C^{ks} saha. ⁶ C^{ks} -datha. ⁷ B^d -rā
va, C^{ks} -ro ca. ⁸ B^d -tā. ⁹ B^d vijjugabbha-. ¹⁰ C^{ks} nissava, B^d nissatā.

ss. Sā dohaḥiṇi suvimhitā

Vidhurassa hadayaṃ vaniyati¹,

taṃ tesaṃ dadāmi issarā

tena te denti Irandaṭṭim² maman ti. 1171.

5 Ta. vahitabbo ti vāho, devasamkhātāṃ vāhaṃ vahaṭṭi devavāhavaḥam,
yanti etenā 'ti yānaṃ, kappita--ti maṇḍanavasena susaṃvihitakesamassu,
devānaṃ pana kesamassukaraṇaṃ nāma n' atthi, jigimāsa ti patthayanto³,
Vessavaṇaṇa ti Visānarājadhāniyā⁴ rājānaṃ, Kuveraṇa ti evaṃnāmakaṃ,
Bhogāvatī nāmā 'ti sampannabhogātāyā⁵ evaṃladdhanāmā⁶, mandire ti
10 mandiraṃ bhavanaṇa ti a., vāsā Hiraññavatīti n-rājassa vasanaṭṭhānattā vāsā
ti ca, kaṭṭicānavattiyā suvaṇṇapākāreṇa parikkhittattā Hiraññavatīti ca vuccati,
nagare--ti nagaraṃ nimmitaṃ, kaṭṭicanamaye ti suvaṇṇamayaṃ, maṇḍa-
lassā 'ti bhogaṃmaṇḍalena samannāgatassa, niṭṭhitaṇa 'ti karaṇapariniṭṭhitaṇa⁷,
otṭhagāviyo ti otṭhagāvasaṇṭhānena katā rattamaṇiṃsaśragallamayā aṭṭalākā
15 pāsādetthā 'ti ettha nāgabhaveṇa pāsādā, silāmayā ti maṇiṃmayā, suvaṇṇa-
ratanenā 'ti suvaṇṇasamkhātāna ratanena suvaṇṇaṭṭhikāhi⁸ chādītā 'ti ca, rājā
ti saḥakārā, uparibhaddakā ti uddālakajātikā yeva rukkā caṃṇaṇa⁹, nā-
gamālikā ti campakā ca nāgā ca bhagīnimālā ca, aṭṭamettā¹⁰ kolliyā ti
bhagīnimālā c' eva aṭṭa ettha n-bhavaṇe¹¹ kolliyā nāma ca rukkā, ete dūmā
20 parināmitā ti ete pupphūpagā phalūpagā rukkā aññamaññaṃ saṃseṭṭā sā-
khāya parināmitā ākulasamākulā, khajjūretthā 'ti khajjū rukkā ettha,
silāmayā ti indanīlamaniṃmayā, sovaṇṇadhuvapupphūti¹² te pana su-
vaṇṇapupphehi nicapupphitā, yattha--ti yattha n-bhavaṇe¹³ aṭṭiko n-rājā
vasati, kaṭṭicanavolliviggahā ti suvaṇṇarāsīsaśirīkasaśirī¹⁴, kālā taguṇā
25 va uggatā ti vilāsayuttatāya mandavāteritakālāvallopallavā¹⁵ viya uggatā, pūci-
mandathanīti nimbaphalaṇṭhānathanayuggalā¹⁶, lakkhaṇaśarattasuc-
chavīti¹⁷ hatthapādātalechavīṇa sandhāya vuttaṃ, tidivokā¹⁸ ti tidasa-
bhavanacārā, vijjūtābbhagghaṇā¹⁹ ti abbhagghanato²⁰ ghaṇavālāhakantarato
niṣṣatā²¹ vijjullatā viya, taṃ tesaṃ dadāmi ti taṃ tassa hadayaṃ ahaṃ tesaṃ
30 demī evaṃ jānāssu, issarā 'ti mātulaṃ ālapati.

Iti so Vessavaṇaṇa ananunāto¹⁷ gantūṃ avisahitvā taṃ
jānāpetūṃ etā ettikā gāthā kathesi. Vessavaṇo pana tassa
kathaṃ na suṇāti¹⁸, dvinnāṃ devaputtānaṃ vimānaṭṭaṃ paric-
chindati¹⁹. Puṇṇako attano vacanassa assutābhāvaṃ ñatvā va

¹ Bā dhani-. ² Ck. -ti. ³ Ck. yatthayanto, C. yapatthayanto, Bā patthayanto.

⁴ so Ck.; Bā visālayarājadhāniyā. ⁵ Ck. -bhogāya. ⁶ Bā -maṇi. ⁷ Bā kapaka-
pari-. ⁸ Ck. suvaṇṇaṇiṭṭhikāti tehi, C. -kāni tehi. ⁹ Ck. -no. ¹⁰ Ck. -kā-

¹¹ Ck. -pavālaṇ. ¹² Ck. -thana. ¹³ Ck. cucukāratta-, C. cucukāratta-. ¹⁴ Bā
vijjūvabbha-. ¹⁵ Bā omits ghaṇato. ¹⁶ Bā niecharitā. ¹⁷ Ck. Bā -to. ¹⁸ Bā
adde kiṃkāraṇā. ¹⁹ Ck. pacch-

jīpakadevapuṭṭassa¹ śāntike aṭṭhāsi. Vessavaṇo aṭṭam vi-
nicchinitvā parājitaṃ apatṭhapetvā² itaraṃ „gaccha tvaṃ, tava
vimāṇe vasāhīti“ ā. Puṇṇako „gaccha tvaṃ“ ti vuttakkhaṇe
yeva „mayhaṃ mātulena mama pesitabhāvaṃ jānāthā“³ 'ti
katicī⁴ devaputte sakkhīmkaṭvā heṭṭhāvuttanāyena⁵ eva sin-
dhavaṃ āṇāpetvā⁶ abhirūhitvā pakkāmi.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

- ss. Sa Puṇṇako bhūtopatīṃ yasassim
āmantaya⁷ Vessavaṇaṃ Kuveraṃ
tath' eva santaṃ⁸ purisaṃ asaṃsi: 10
ānehi ājaṇṇaṃ idh' eva yuttaṃ. 1172.
ss. Jātarūpamayā kaṇṇā, kācambhamayā⁹ khurā,
jambonadassa pākassa suvaṇṇassa uracchado. 1173.
ss. Devavāhavahaṃ yānaṃ assaṃ āruya Puṇṇako
alaṃkato kappitakesamassu 15
pakkāmi vehāsayāṃ antalikhe ti. 1174.

Ta. āmantaya⁷ 'ti āmantetvā.

So ākāśena gacchanto yeva cintesi: Vidhuraṇḍito mahā-
parivāro, na sakkā taṃ gaṇhituṃ, Dhanañjayakoravyo pana
jūtavittako¹⁰, taṃ jūtena¹¹ jinitvā V-aṃ gaṇhissāmi, ghare paṇ¹²
assa bahūni ratanāni, appagghena lakkhena jūtaṃ na kiṭṭhissati,
mahaggharatanāṃ harituṃ vaṭṭati, aṇṇaṃ ratanaṃ rājā na
gaṇhissati, Rājagahanagarasāmanta¹³ - Vepullapabbatabbhantare
cakkavattiraṇṇo paribhogamaṇiratanāṃ atthi mahānubhāvaṃ,
taṃ gaṇetvā tena rājānaṃ palobhetvā rājānaṃ jinissāmi¹⁴. 25
So tathā akāsi.

Tam atthaṃ Satthā dassetuṃ¹⁵ āha:

- ss. So agamā Rājagahaṃ suramaṃ
Aṅgassa raṇṇo nagaṇaṃ durāyutaṃ
pahūtabhakkhaṃ bahuṇnapānaṃ 30
Masakkasāraṃ viya Vāsavaṃ 1175.

¹ Cks jinnaka-. ² Bds anu-. ³ Bd katipaya. ⁴ Bd āharāpetvā. ⁵ Ck -yīm,
Cs -yi. ⁶ Bd -to. ⁷ so Cks; Bd kācampaṇmayā. ⁸ Cks dūta-. ⁹ Bd -tā.
¹⁰ Bd tamatthaṃ pakāśento satthā.

37. Mayūraakoṇḍagaṇasampaghuṭṭhaṃ
 dijjābhighuṭṭhaṃ dijasamghasevitaṃ
 nānāsakuntābhīrudāṃ subhaṃgaṇaṃ¹
 pupphābhikkīṇaṃ Himavaṃ va pabbataṃ². 1176.
- 5 38. Sa Puṇṇako Vepullam ābhīrucchi³
 siluccayaṃ kimpurisaṇuṇṇaṃ
 anvesamāno [maṇi] ratanaṃ ulāraṃ,
 tam addasā pabbatakūṭamajjhe ti. 1177.
39. Ta. A. rañño ti tadā Aṅgarañño va Magadharaṇṇaṃ ahoṣi, ten⁴ evaṃ
 10 vuttaṃ, durāyutaṃ ti paccattbhehi durāsadaṃ, Maṣakka--ti Maṣakkaśāra-
 samkhāte⁵ Sinerumattbake māpitattā Maṣakkaśāraṇa ti laddhanāmaṃ Vāsavaṣṣā
 bhavanaṃ viya, dijjābhi--ti aññehi pakkhīhi abhighuṭṭhaṃ, nānā--ti ma-
 dhurassareṇa gāyantehi viya nānāvidhehi sakuntehi abhīrudāṃ, abhiggaṇa ti a.,
 subhaṃgaṇa¹ ti sundaraṃ saṃgaṇaṃ manuññatālaṃ⁴, Himavaṃ va pab-
 15 batāṃ² ti Himavantaṃ pabbataṃ viya, Vepullamābhīrucchi³ bhi. so Pu-
 evarūpaṃ Vepullapabbataṃ abhīrūhi, pabbatakūṭa--ti pabbatakūṭabbhāntare
 maṇiṃ addasa.
40. Dievā maṇiṃ pabhassaraṃ jātimantaṃ dhanāharaṃ
 [maṇiratanam ulāraṃ] daddallamānaṃ yasaṃ yasaṃ⁶
 20 obhāsatī vijju-r-iv⁷ antalikkhe. 1177.
41. Tam aggahī vejjuriyaṃ mahaggaṃ
 manoharaṃ nāma mahānubhāvaṃ,
 ājaññaṃ āruya anomavaṇṇo
 pakkāmi vehāsayam antalikkhe ti. 1178.
- 25 Ta. dhanā--ti manasā patthitassa dhanassa āharaṇasamattham, dadd--ti
 jalamānaṃ, yasaṃ ti parivāraṇaṃ gaṇaṇa, obhāsatī ti tam maṇiratanam
 ākhe vijju-r-iva obhāsatī, tam aggahīti tam maṇiratanam Kumbhīro nāma
 yakkho kumbhaṇḍasatasahasapavīro, so⁸ pana tena⁷ kuṇḍhitvā olokitaṃ matten⁹
 eva bhūtatasito palāyitvā cakkavālapabbatamatthekam patvā kampamāno olokeno
 30 aṭṭhāsi, iti tam palāpetvā Puṇṇako maṇiratanam aggahī, manoharaṇnāmā
 'ti manasā cintitaṃ⁶ āharitum sakkotīti evaṃ laddhaṇāmā⁵.
42. So agamā nagaraṃ Indapattaṃ
 oruṇha cāgañchi¹⁰ sabbaṃ Kurūnaṃ,

¹ B⁴ suvaṇṇaṇaṃ. ² B⁴ Himavantaṃ pab-. ³ B⁴ -rūhi, ⁶ C⁴ abhīrucchi. ⁴ C⁴
 -naṃ talāṃ. ⁵ B⁴ -rūhi, C⁴ -abhīrucchīti. ⁶ C⁴ yo. ⁷ C⁴ te. ⁸ C⁴ -tum,
 B⁴ adda dhanam. ⁹ C⁴ add maṇi. ¹⁰ B⁴ pāg.

samāgame ekasataṃ samagge
avhettha yakkho avikampamāno: 1179.

43. Ko n' idha raññaṃ¹ varaṃ, ābhijeti,
kam² ābhijeyyāma³ varaṃdhanena
kam anuttaraṃ ratanavaraṃ jīnāma
ko vāpi no jeti varaṃ dhanānaṃ⁴. 1180.

5

Ta. oruyha cāgañchi⁴ - - ti bhi. so Pu. yakkho assapiṭṭhito oruyha
assaṃ adissamānarūpaṃ⁵ ṭhapetvā māṇavakavaṇṇena Kurūnaṃ sabbaṃ upagato,
ekasatan ti ekasatarājāno asambhito hutvā ko nīdhā 'ti vadanto dūtena
avhettha, ko nīdhā 'ti ko nu imasmiṃ rājasamāgame, raññaṃ 'ti rājānaṃ 10
antare, varaṃābhijetīti smhākaṃ santakaṃ seṭṭharatanaṃ abhijeti ahaṃ
jīnāmīti vattum ussahati, kamābhijeyyāma⁶ 'ti kam vā mayā jineyyāma.
varaṃdhanena⁷ 'ti uttamadhanena, kamanuttaraṃ ti jīnanto ca katarāṃ⁸
rājānaṃ anuttaraṃ ratanavaraṃ jīnāma, ko vāpi no ti atha vā ko rājā amhe⁹
varadhanena jeti. 15

Iti so catūhi padehi Koravyam evaṃ ghaṭṭesi. Atha
rājā „mayā ito pubbe evaṃ⁸ sūro hutvā kathento nāma na
ditṭhapubbo, ko nu kho eso“ ti cintetvā pucchanto g. ā.:

43. Kuhin nu raṭṭhe tava jātabhūmi,
na Koravyass' eva vaco tav' etaṃ⁹, 20
abhibhosi¹⁰ no vaṇṇanibhāya sabbe,
akkhāhi me nāmaṃ¹¹ ca bandhave cā¹² 'ti. 1181.

Ta. nā¹³ ko - - ti Kururaṭṭhavāsikass' eva tava vacanaṃ na hoti.

Taṃ sutvā itaro „ayaṃ rājā mama nāmaṃ pucchati,
puṇṇako ca dāso hoti, sac' āhaṃ 'Puṇṇako 'smīti' vakkhāmi 25
'esa eko dāso, kasmā maṃ pagabbhatāya evaṃ vadetīti'¹³
avamaññissati anantarātīte attabhāve nāmaṃ assa kathessā-
mīti“ cintetvā gātham āha:

44. Kaccāyano māṇavako 'smi rāja,
Anūnanāmo iti m' avhayanti, 30

¹ Ck^o rañña, ² Ck^o kamāvaje-. ³ B^d varadhanenā. ⁴ B^d pāg-. ⁵ Ck^o -naṃ-
rūpaṃ. ⁶ Ck^o jīnāvatarānaṃ, C^o jīnantā ca katarānaṃ. ⁷ Ck^o ambho. ⁸ B^d
evarūpo. ⁹ Ck^o tave, C^o tavevaṃ, B^o tavedaṃ. ¹⁰ B^d -tosi. ¹¹ C^o nāma. ¹²
Ck^o nā. ¹³ so Ck^o; B^d tasmā maṃ - - vadesīti.

So rañño kathaṃ sutvā „mahārāja kin nāṃ' etaṃ vadetha, eko asso assasahassam¹ pi lakkhaṃ hoti, eko maṇi maṇisa-
hassam² pi, na hi sabbe assā ekasadisā, imassa tāva javaṃ
passathā“³ 'ti vatvā assaṃ abhirūḍitvā pākāramatthakena pesesi,
sattayojanikaṃ nagaraṃ assehi gīvāya gīvaṃ paharantehi
parikkhittaṃ viya ahoṣi, athānukkamena asso na paññāyi
yakkho na paññāyi, udare baddharattapaṭṭo va ekaparikkhittaṃ
viya ahoṣi, so assato oruḥha „diṭṭho te mahārāja ussassa
vego“⁴ ti vatvā „āma diṭṭho“⁵ ti vutte „idāni passa mahārāja“
'ti vatvā assaṃ antonagaruyyāne⁶ udakapiṭṭhe pesesi, khu-
raggāni atemēnto va pakkhandi, atha naṃ paduminipañnesu
vicarāpetvā pāṇiṃ paharivā hatthaṃ pasāreti, asso āgantvā
pāṇitale patiṭṭhāsi, tato⁷ „vaṭṭat' eva evarūpaṃ⁸ assaratanaṃ
narindā“⁹ 'ti vatvā „vaṭṭati māṇava“¹⁰ 'ti vutte „mahārāja,
assaratanaṃ tāva tiṭṭhatu, maṇiratanassānubhāvaṃ passā“¹¹ 'ti
vatvā tassānubhāvaṃ pakāseṇto āha:

48. Idaṃ ca me maṇiratanam passa ivam dipaduttama:

itthiṇaṃ viggahā c' ettha purisānaṃ ca viggahā¹², 1186.

49. Migānaṃ viggahā¹³ c' ettha sakunānaṃ ca viggahā,

nāgarāje¹⁴ supaṇṇe¹⁵ ca maṇimhi passa nimmitaṃ ti. 1187. 20

Itthiṇaṃ ti tasmiṃ hi maṇiratane alaṃkatapaṭṭiyattā anekatthiviggahā
purisaviggahā nānappaṭṭhā mīgapakkhisaṃghā senaṇḍādīni ca paññāyanti, tāni
dassento evaṃ āha, nimmitaṃ ti idaṃ evarūpaṃ accherakaṃ maṇimhi passa;
aparaṃ pi:

50. Hatthāṇikaṃ rathāṇikaṃ asse patti dhajāni ca¹⁶ 25

caturaṅgininī imaṃ senaṃ maṇimhi passa nimmitaṃ. 1188.

51. Hatthāruhe anikāṭṭhe rathike pattikārike

balaggāni¹⁷ viyūḷhāni maṇimhi passa nimmitaṃ ti. 1189.

Balaggāni¹⁸ balāni ca, viyūḷhāni¹⁹ pabbūḷhavasena ṭhitā ti.

¹ Cko. assā. ² Cko. -hassasā ³ Bā adds pokkharaniyaṃ. ⁴ Bā adds naṃ.

⁵ Cko. assarūpaṃ. ⁶ Cko. -am. ⁷ Bā. -ja. ⁸ Ck. -o, Bā. -ā. ⁹ Bā. kāvaṃmike.

¹⁰ Bā. balakānt.

59. Purañ uddāpasampannañ¹ bahupākāratoraṇaṃ
siṅghāṭakeṣu bhūmiyo mañimhi passa nimmitaṃ. 1190.
60. Esikā parikhāyo ca palikhaṃ² aggalāni ca
aṭṭalake ca dvāre ca mañimhi passa nimmitaṃ. 1191.

5 Purañ ti nagaraṃ, uddāpa --¹ ti pākāravatthunā sampannaṃ, bahu-
pā -- ti uccapākāranagaradvāraṃ, siṅghāṭakeṣu² 'ti catukkādīsu³, bhūmiyo ti
nagarūpacāre vicittā ramaṇīyabhūmiyo, esikā ti nagaradvāreṣu uṭṭhāpṭe esi-
katthambhe, palikhaṃ ti palighaṃ, ayam eva vā pāṭho, aggalāni ti naga-
radvārakāvāṇi, dvāre cā 'ti gopuraṇi ca.

- 10 61. Passa: toraṇamaggesu nānādiḷḷagaṇā bahū
haṃsā koñcā mayūrā ca cakkavākā ca kukkuhā (V⁴⁰⁶). 1192.
62. Kuṇḍalakā bahucitrā⁴ sikhāṇḍī jīvajīvakaṃ,
nānādiḷḷagaṇākiṇṇaṃ mañimhi passa nimmitaṃ. 1193.

Toraṇamaggesu⁵ 'ti imasmimh nagare toraṇaggesu, kuṇḍā -- ti kālākokilā.
15 citrā⁶ ti citrapattakokilā.

63. Passa nagaraṃ supākāraṃ⁷ abbhutaṃ lomahaṃsane⁸
samussitadhajam rammaṃ suvaṇṇavālukasanthataṃ. 1194.

64. Passa tvaṃ⁹ paṇṇasālāyo vibhattā bhāgasomaṇḍitaṃ
nivesane niveṣe ca sandhibbūhe¹⁰ patatthiyo¹¹. 1195.

20 Supākāraṃ⁷ ti kañcanapākārāparikkhittaṃ, paṇṇa -- ti nānāpaṇi-
ya-puṇṇe āpaṇe⁸, niveṣane -- ti gehāni c' eva gehavatthūni ca, sandhibbūhe¹⁰
ti gharasandhiyo ca anibbiddharacchā ca, patatthiyo¹¹ ti nibbiddhaviṭṭhiyo.

65. Pānāgāre ca soṇḍe ca sūṇā¹² ḍḍaniyāgharā¹³
veṣi ca gaṇikāyo ca mañimhi passa nimmitaṃ. 1196.

- 25 66. Mālākāre ca rajake ganthike atha dussike
suvaṇṇakāre maṇikāre mañimhi passa nimmitaṃ. 1197.

67. Ālāriye ca sūde ca ṇaṇaṇaṭṭakagāyane
paṇissare kumbhathūnike mañimhi passa nimmitaṃ. 1198.

Soṇḍecā¹⁴ 'ti attano anurūpehi katakaṇṇapilandhanehi samannāgate āpaṇa-

¹ Bā uṭṭāla-. ² Bā vidhicatukkānīsu. ³ Ck^s omitt citrā. ⁴ Ck^s sa-. ⁵ Bā
passettha. ⁶ Bā -byūhe. ⁷ so Ck^s for pathaddhiyo? see Abhidh. by Subhūti
v. 202; Bā pathadhiyo. ⁸ Ck^s -pāṇiypuṇṇā, Bā nānābhāḍapūṇṇa. ⁹ Ck^s suṇṇo,
C^s suno, Bā suddā. ¹⁰ Ck^s -sāgharā.

bhūmim¹ sajjetvā nisinne surāsone ca, āṭṭhike ti sūpīke, pāṇissare ti pāṇippahārena gāyante, kumbha -- ti ghaṭadaddaravādake².

* 61. Passa: bheri mutiṅgā ca saṁkhāpaṇavadeṇḍimā,
sabbañ ca tālāyacaraṁ maṇḍhi passa nimmitaṁ. 1199.

62. Sammatālaṇ³ ca vīṇaṇ ca naccagītaṁ suvāditaṁ
turiyātāḷitasamghuṭṭhaṁ maṇimhi passa nimmitaṁ. 1200.

63. Laṁghikā muṭṭhikā c' ettha māyākārā ca sobhiyā,
vetālike ca jalle ca maṇimhi passa nimmitaṁ. 1201.

Sammatālaṇ ti khadrādisammaṇ c' eva kaṁsatālaṇ ca, turiya -- ti nānāturiyānaṁ paṭhamatāḷitaṇ c' eva saṁghuṭṭhaṇ ca, muṭṭhikā ti mallā, so- 10
bhiyā ti nagarasobhanā sampannarūpā purisā, vetālike ti vetālā⁴ uṭṭhā-
pake⁵, jalle ti massūni karonte nahāpīte.

64. Samajjā c' ettha vattanti ākiṇṇā naraṇaribhi,
mañcātimañce⁶ bhūmiyo maṇimhi passa nimmitaṁ. 1202.

Mañcātimañce⁷ ti mañcānaṁ uparī baddhamañce⁸, bhūmiyo ti ra- 15
maṇiyasamajjābhūmiyo.

65. Passa malle samajjasmiṇ poṭhente⁹ diguṇaṁ bhujam
nihate nihataṁāne¹⁰ ca maṇimhi passa nimmitaṁ. 1203.

Samajjasmiṇ ti mallaraṅge, nihate ti nihavitvā¹¹ ḡhite, nihata- 20
māne¹² ti parājite¹³.

66. Passa¹⁴ pabbatapādesu nānāṁigagaṇā bahu
siḥavyagghavarāhā ca acchakokataracchayo¹⁵ (V⁴⁰⁰) 1204.

67. Palasatā ca gavaṇā ca mahisā rohitā rurū
eṇeyyā ca varāhā ca¹⁶ gaṇino mīmkaśūkarā 1205.

68. Kadallimigā bahucitrā bilārā sasakaṇṇakā,
nānāṁigagaṇākiṇṇaṁ¹⁷ maṇimhi passa nimmitaṁ. 1206.

Palasatā¹⁸ ti khaggamigā, balasatā ti pi pāṭho, gavaṇā cā 'ti gavyā,
varāhā ti ekā migaṇā, tathā gaṇino c' eva mīmkaśūkarā ca, bahu -- ti nā-
nappakārā citramigā, bilārā ti araṇṇe bilārā, sasa -- ti sasa ca kaṇṇakā ca.

¹ Ck apāna-, C' apāna-, Bd āpāna-. ² Bd -dudrabhivā-. ³ Bd sammā-. ⁴ Ck
-la, C' -laṁ, Bd vettāya. ⁵ Bd upaṭṭhā-. ⁶ Cks -ca. ⁷ Cks -can. ⁸ C' -co.
⁹ Bd poṭente. ¹⁰ so all three MSS. ¹¹ so Cks; Bd niharitvā jinitvā. ¹² so all
three MSS. ¹³ Cks -ye. ¹⁴ Cks eva. ¹⁵ Cks -o. ¹⁶ Cks pha-.

69. Najjāyo supatitthāyo¹ soṇṇavālukasanthatā
acchā savanti ambūni macchagumbanisevitā². 1207.
70. Kumbhīlā makarā c' etthā suṃsumārā ca kacchappā
pāṭhīnā³ pāvusā⁴ macchā.vālaajā⁵ muñjarohitā. 1208.

Najjāyo ti nadiyo, soṇṇa -- ti suvaṇṇavālūkāya santhata. Kumbhīlā ti ime evarūpā jalacārā antonadiyaṃ vicaranti, te pi maṇimhi pāṭhīnā³ ti

71. Nānādumagaṇākiṇṇā nānādiјаṇāyutā
veḷuriyakaro dāyo⁶, maṇimhi passa nimmitaṃ. 1209.

Veḷuriyakarodāyo⁶ ti veḷuriyapāsāṇe paharivā⁷ saddaṃ karotiyo.

- 10 72. Pass' ettha pokkharapiyo suvibhattā catuddisā
nānādiјаṇākiṇṇā puthulomanisevitā. 1210.
73. Samantūdakasampannaṃ mahim sāgarakundalaṃ
upetaṃ vanarājeḥi maṇimhi passa nimmitaṃ. 1211.
Puthu -- ti macchasevitā, vana -- ti vanarājhi, ayaṃ eva vā pāṭho.

- 15 74. Purato Videhe passa Goyāniye ca pacchato
Kuruyo⁸ Jambudīpaṃ ca maṇimhi passa nimmitaṃ. 1212.
75. Passa Candaṃ ca Suriyaṃ ca obhāsante catuddisā
Sineruṃ⁹ anupariyante, maṇimhi passa nimmitaṃ. 1213.
76. Sineruṃ Himavantaṃ ca sāgaraṃ ca mahiddhikaṃ¹⁰
cattāro ca mahārāje maṇimhi passa nimmitaṃ. 1214.
77. Ārāme vanagumbe ca pāṭiye¹¹ ca siluccaye
ramme kimpurisākiṇṇe maṇimhi passa nimmitaṃ. 1215.
78. Phārusakaṃ cittalataṃ missakaṃ Nandanaṃ vanam
Vejjantaṃ ca pāsādaṃ maṇimhi passa nimmitaṃ. 1216.
25 79. Sudhammaṃ Tāvatisaṃ ca Pāricchattaṃ ca pupphitaṃ
Erāvaṇaṃ nāgarājaṃ maṇimhi passa nimmitaṃ. 1217.
80. Pass' ettha devakaṇṇāyo nabhā vijju-r-iv' uggatā
Nandane vicarantiyo, maṇimhi passa nimmitaṃ. 1218.

¹ so Bā; C¹ supatitthāthāyo, C² vūpatitthāyo, read: supatitthāyo? ² C¹ k¹-tān, Bā -kumbha-. ³ C¹ Bā pāṭhīnā. ⁴ Bā bahusā. ⁵ Bā balā. ⁶ so Bā; C¹ veḷuriyaphalākā. ⁷ Bā adds tassa saddena rukkhassakupādayo. ⁸ C¹ tūriyo, C² kur-riyo. ⁹ C¹ ru-. ¹⁰ Bā mahitalaṃ. ¹¹ Bā pāṭhiyā.

81. Pass' ettha devakaññāyo devaputtapalobhinī
devaputte caramāne¹, mañimhi passa nimmitam. 1219.

Videhe ti Pubbavidehadīpaṃ, Geyāniye ti Aparagayānadīpaṃ, Kuruyo² ti Uttarakurū ca dakkhiṇato Jambudīpaṃ ca³, anupariyante ti ete Oṇḍa-Suriye Sinerum anupariyāyante, pāṭhiye⁴ ti pattharitvā tṛapite viya⁵ 5
piṇḍapīṇḍaṇṇaṃ.

82. Parosahassapāsāde veluriyaphalasanthate⁶
pajjalantena⁷ vaṇṇena mañimhi passa nimmitam. 1220.

83. Tāvatiṃse ca Yāme ca Tusite cāpi nimmita
Paranimmitābhiratino⁸ mañimhi passa nimmitam. 1221. 10
Pass' ettha pokkharāṇiyo vippasannodikā suci
mandālakehi sañchannā padumuppalakehi ca. 1222.

Parosahassan ti Tāvatiṃsanagare atirekasahassam pāsāde

Das' ettha rājiyo setā dasa nīlā manoramā
cha piṅgalā pannarasā haliddā ca catuddasā. 1223. 15

84. Visatī tattha sovaṇṇā vīsati rajatāmaya
indagopakavaṇṇābhā tāva diṣṣanti tiṃsati. 1224.

85. Das' ettha kājiyo chā ca⁹ mañjetthā paṇṇavīsati
missā bandhukapupphehi nīluppalaviccittā. 1225.

86. Evaṃ sabbāṅgasampannam accimantam pabhassaram 20
odhissumkam mahārāja passa tvaṃ dipaduttama. 1226.

Dasettha -- ti etasmīṃ maṇikkhandhe dasa setarājiyo, chapīṅgalā -- ti
cha ca pannarasā cā¹ ti ekavīsati piṅgalarājiyo, haliddā ti haliddivaṇṇā ca-
tuddasā, tiṃsati ti indagopakavaṇṇā tiṃsarājiyo, cha cā² ti dasa ca cha ca
soḷasa kālarājiyo, paṇṇavīsati ti pañcavīsati mañjetthavaṇṇā passa, missā -- 25
hi ti tā kājamañjetthavaṇṇarājiyo etehi pupphehi missā vicittitā passa, ettha hi
kālarājiyo bandhujivakapupphehi missā mañjettharājiyo nīluppalehi vicittitā,
odhissumkam ti sumkakotthāsam, yo maṃ jūte jīnissati tass' imaṃ sumka-
kotthāsam passā³ ti vadati, Atthakathāyam pana hotu⁴ sumkam mahārāja⁵ ti
pātho, tass' attho: dipaduttama passa tvaṃ imaṃ evarūpaṃ maṇim idam eva 30
mahārāja sumkam hotu⁶, yo maṃ jūte jīnissati tass' idam bhavissati ti.
Maṇikkhandam.

¹ Bā ramma. ² Cā¹ omīti kuruyo -- dīpañca. ³ Bā piṇḍiye. ⁴ Cā² - katthate,
Bā - santate. ⁵ Bā - te ca. ⁶ Bā - tavasavattino. ⁷ Bā chacca, Cā³ jāca. ⁸
Cā⁴ hetu. ⁹ Cā⁵ hoti.

Evam vatvā Puṇṇako „mahārāja, ahaṃ tava jūte jito
imam maṇiratanam dassāmi, tvaṃ pana kiṃ dassasīti“ ā,
„tāta mama sarīraṃ ca¹ setacchattaṃ ca ṭhapetvā mama santa-
kaṃ surikaṃ hotū“² 'ti, „tena hi deva mā cirāyi, ahaṃ dūrā-
5 gato³, jūtamaṇḍalam sajjāpehīti“, rājā amacce āṇāpesi, te
khippam jūtasālam sajjetvā rañño varapothhakattharaṇam⁴ sesa-
rājānaṃ cāpi āsanāni paññāpetvā Puṇṇakassāpi patirūpaṃ
āsanam⁵ ātvā⁶ rañño kālam ārocayimsu. Tato Pu- rājānaṃ
gāthāya ajjhabhāsi:

- 10 20. Upāgataṃ rāja upehi lakkhaṃ⁷,
n' etādisaṃ maṇiratanam⁸ tav' atthi,
dhammena jīyāma⁹ asāhasena,
jito ca no khippam avākarohīti. 1227.

T. a. mahārāja jūtasālāya kammaṃ upagataṃ nīṭṭhitaṃ, etādisaṃ maṇi-
15 tanaṃ tava n' atthi, mā papañcaṃ karohi upehi lakkhaṃ, akkhehi kīṇaṭṭhānaṃ
upagaccha, kiṇantaṃ ca mayaṃ dhammena jīyissāma¹⁰, no asāhasena jayo hotu,
sace pana tvaṃ jito bhavissasi atha no khippam avākarohi, papañcam akatvā
va jito dhanam dadeyyasīti vuttaṃ hoti.

Atha naṃ rājā „māṇava¹¹ tvaṃ mama¹² 'rājā' ti mā bhāyi
20 dhammen' eva no asāhasena jayaparājayo bhavissatīti“ ā. Taṃ
sutvā Pu- „amhākaṃ dhammen' eva¹³ jayaparājayaabhāvaṃ jā-
nāthā“ 'ti¹⁴ rājāno sakkhimkaronto gātham āha :

30. Pañcāla paccuggata Sūrasena
Macchā ca¹⁵ Maddā saha Kekakehi
25 passantu no te asaṭhena yuddham
na no sabhāyaṃ na karotī kiñciti. 1228.

Ta. paccuggatā ti ugगततā paññātattā pākātattā Pañcālārājānaṃ evāla-
pati, Macchā cā 'ti tvaṃ ca samma Maccharaṭṭhe rāja, Maddā ti M-raṭṭhe
rājā, saha -- ti Kekakehi nāma janapadeṇa saha vattamāna Kekarāja tvaṃ ca

¹ all three MSS. -tīti. ² B^d adds devīca. ³ B^d dūrā āg-. ⁴ C^k -kantharaṃ?
C^s -potakattharaṃ, B^d -poṭhaka-. ⁵ B^d paññāpetvā. ⁶ B^k lakkha, B^d upehi
lakkhaṃ. ⁷ read: maṇiratanam. ⁸ so C^s; C^k jīyāma, B^d jīyissāma. ⁹ B^d jīyis-
sāma, C^k adds dhammeneva. ¹⁰ C^k rājamanāva. ¹¹ B^d maṇi. ¹² no asāhasena
jago hotu --- dhammeneva wantiṃ in C^s. ¹³ B^d adds te pi. ¹⁴ B^d va.

athavā sahasaddam Kekakehīti padassa parachato ṭhapetvā paccuggatan ti yeva saddam ca Sūrasenavisesanam katvā Pañcāla paccuggata Sūrasena Macchā ca Madda-Kekakehī saha sesarājāno cā 'ti evam p' ettha attho daṭṭhabbo, passantu no te ti amākaṁ dvinnam ete rājāno asaṭṭhena akkayuddham, na no sabhāyam na karonti kiñcīti ettha no ti nīpātamatam, sabhāyam kiñci sakkhin na karonti khattiye pi brāhmaṇe pi karonti yeva, tasmā sace kiñci akāraṇam uppajjati na no sutam diṭṭhan ti vattum na labhissatha, appamattā hothā 'ti yakkhasenāpatirājāno sakkhino akāsi.

Atha rājā ekasatarājaparivuto Pu-am gahetvā jūtasālam pāvisi, sabbe patirūpāsanesu nisīdimsu, rajataphalake suvaṇṇa- 10 pāsake ṭhapayimsu. Pu-turito „mahārāja pāsakesu āyā nāma, mālikam¹ sāvaṭam² bahulam, santi bhadradayo catuvīsati tesu tumhe attano ruccanakam³ āyam gaṇhathā“ 'ti ā., rājā „sādhū“ 'ti bahulam gaṇhi Pu-sāvaṭam², atha nam rājā ā.: „tena hi tāta mānava pāsake pājehīti“⁴, „mahārāja⁵ paṭhamam mama vāro 15 na pāpuṇṇati, tumhe pājethā“ 'ti, rājā „sādhū“ 'ti sampañcichi. Tassa pana tatiye attabhāve mātā va⁶ ārakkhadevatā, tassā anubhāvena rājā jūte jināti, sā avidūre ṭhitā ahosi, rājā devatam anussaritvā jūtagitam⁷ gāyitvā pāsake hatthe vaṭṭetvā ākāse khipi, Puṇṇakassānubhāvena pāsakā rājānam parājinantā 20 bhassanti, rājā jūtasippamhi sukusalatāya pāsake attano parā-

¹ Cks māli. ² so Cks; Bā -ṭṭam. ³ Cks -ruccana. ⁴ Bā pāte. ⁵ Bā adds pāsakesu. ⁶ Bā mātābhūtapubbā. ⁷ Bā adds after jūtagitam the following verses which I am unable to correct: gāyanto imam gātham āha:

1. Sabbā nadi vaṁkanadī sabbe kaṭṭhā vanāmayā
sabbittthiyo kare pāpam labbhamānenivādake
2. Devate tvajju rakkhadevī passa mā mam vibhāveyya
anukampakā patitthā ca passa bhadraṇi rakkhitaṁ
3. Jambonadamayan pāsam caturam samatthaṅguli
vibhāti parisamajhe sabbakāmadado bhava
4. Devate me jayam dehi passa mam appabhāginam
mātānukampiko poso sadā bhadraṇi passati
5. Aṭṭhakam mālikam vuttam sāvaṭam ca chakam mataṁ
catukkam bahulam ñeyyam dvibandhusandhikabhadrakam
6. Catuvīsati āyā ca munīndena pakāsītā ti
māliko ca dūve kākā sāvaṭto maṇḍakā ravi
bahulo nemi saṁghaṭṭo santi bhadra ca tittirā ti

Rājā evam jūtagitam gāyitvā pāsake hatthena parivattetvā ākāse etc.

jayāya bhassante ñatvā ākāse yeva samkaḍḍhanto gahetvā
 punākāse khipi, dutiyam pi attano parājayāya bhassante ñatvā
 tath' eva aggahesi. Tato Pu¹ cintesi: „ayam rājā mādisena
 yakkhena saddhiṃ jūtaṃ kīlanto bhassamāne pāsake sam-
 5 kaḍḍhitvā gaṇhati, kin nu kho kāraṇaṃ“ ti, so tassa ārakkha-
 devatāya ānubhāvaṃ ñatvā akkhini ummiletvā kuddho² viya-
 nam olokēsi, sā bhītā palāyitvā Cakkavāḷapabbatamatthakaṃ³
 patvā⁴ kampamānā atthāsi. Rājā tatiyam pi pāsake⁵ khipitvā
 attano parājayāya bhassante ñatvāpi Puṇṇakassānubhāvena
 10 hatthaṃ pasāretvā gaṇhituṃ nāsakkhi, te rañño parājayāya
 patiṃsu. Tato Pu- pāsake khipi, te attano jinantā patiṃsu⁶,
 ath' assa parājītabhāvaṃ ñatvā⁷ appoṭhetvā mahantena sad-
 dena „jītaṃ me, jītaṃ me“ ti tikkhattuṃ nadi, so saddo
 sakala-Jambudīpaṃ phari. Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 15 01. Te pāvisuṃ akkhamadena mattā
 rājā Kurūnaṃ Puṇṇako [ca] pi yakkho,
 rājā kaliṃ vicinaṃ aggahesi,
 kaṭam aggahī Puṇṇako pi yakkho. 1229.
 02. Te tattha jūte ubhaya samāgate⁸
 20 raññaṃ sakāse sakhinaṃ ca majjhe,
 ajesi yakkho naraviriyasetṭhaṃ,
 tattha-ppanādo tumulo babbhūvā⁹ 'ti*. 1230.

Ta. pāvisuṃ ti jūtasālaṃ pavisīṃsu, vicinaṃ ti ~~ti~~ catuvīsattīya āyessu
 vicinanto kaliṃ parājayaḡāhaṃ aggahesi, kaṭamaggahī Pu- nāma yakkho
 25 jayagāhaṃ gaṇhi, te tattha jūte -- ti te tattha jūtasāya jūte samupāgate
 ubho jūtaṃ kīlīṃsu 'ti a, raññaṃ ti atha tesam ekasattham rājūnaṃ sakāse
 avasesānaṃ ca sakhinaṃ majjhe so yakkho naraviriyasetṭhaṃ rājānaṃ ajesi,
 tatthappanādo -- ti tasmīṃ jūtamapdale rañño parājītabhāvaṃ jñātha jītaṃ
 me jītaṃ me ti mahanto saddo ahosi.

- 30 Rājā parājito anattamano ahosi, atha naṃ samassāsento
 Pu- gātham āha:

¹ C² omīṭ pabbata. ² tato puṇṇako -- patiṃsu wanting in C², Rā jinantaṃ.
³ B² adda puṇṇako. ⁴ so all three MSS. for -tā? * vv. 01 and 02 ought to
 have been printed in smaller type.

93. Jayo mahārāja parājayo ca
 āyūhataṃ aññatarassa hoti,
 janinda jito si' varaṃ dhanena
 jito ca me khippaṃ avākarohīti. 1231.

Ta. āyūhataṃ ti dvinnam vāyamānānaṃ aññatarassa¹ eva hoti, tasmā parā- 5
 jito 'mbhīti mā cintayi, jito sīti² paribhīno si³, varaṃ dhanenā 'ti vara-
 dhanena⁴, khippaṃ avākarohīti khippaṃ me jayaṃ dehi.

Atha „naṃ gaṇhathā“ ti vadanto gāthā āhā:

94. Hatthi gavassā maṇikuṇḍalā ca
 yaṃ cāpi mayhaṃ⁵ ratanaṃ pathavyā 10
 gaṇhāhi Kaccāna⁶ varaṃ dhanānaṃ,
 ādāya yen' icchasi tena gacchā 'ti. 1232.

Puṇṇako āha:

95. Hatthi gavassā maṇikuṇḍalā ca
 'yaṃ cāpi tuyhaṃ⁷ ratanaṃ pathavyā 15
 tesaṃ varo Vidhuro nāma kattā,
 so me jito, tam me avākarohīti. 1233.

Ta. so me jito ti mayā hi tava vijite uttamaratanaṃ jitaṃ, so⁸ ca
 sabbaratanaṃ varo tasmā so mayā jito nāma hoti, tam me dehīti.

Rājā āha: 20

96. Attā ca me so saraṇaṃ gatī ca
 dīpo ca leṇo ca parāyano ca,
 asantuleyyo mama so dhanena,
 pāpēna me sadiso esa kattā ti. 1234.

Ta. attā ca me so ti so hi mayhaṃ attā ca⁹ mayā ca attānaṃ tṭhapetvā 25
 saraṇaṃ ~~assamīti~~¹ vuttaṃ, tam mā gaṇhi, na kevalaṃ ca attā va atha kho me
 saraṇaṃ ca gatī ca dīpo ca leṇo ca parāyano ca, asantulyo -- ti na satta-
 vidhena ratanaḍḍhanena saddhīm tuletabbo.

Puṇṇako āha:

97. Ciraṃ vivādo mama tuyhaṃ assa, 30
 kāmaṃ ga pucchāma tam eva gantvā,

¹ Ck² jinosi, B² jinosmi. ² B² jinosmīti. ³ B² ahaṃ jino amhi. ⁴ B² para-
 madha-. ⁵ B² aññam. ⁶ Ck² B² -yana ⁷ Ck² yo. ⁸ Ck² ra. C² omits ca. ⁹
 read: mayhaṃ ca -- dassamā ti?

eso va' no vivaratu' etam atthañ,
yañ vakkhati hotu kathā' ubhinnañ ti. 1235.

Ta. vivaratu' -- ti yo tava attā vā na vā ti etam [atthañ] eso va-pa-
kāsetu, hotu kathā -- ti yañ so vakkhati sā eva no ubhinnañ kathā hotu
5 tañ pamāṇaṃ hotū 'ti a.

Rājā āha:

98. Addhā hi saccaṃ bhaṇasi na ca māṇava sāhasaṃ,
tañ eva gantvā pucchāma, tena tussāṃ' ubho janā ti'. 1236.

Ta. na ca -- ti paṇḍita sāhasiyañ vacanañ ca na bhaṇasi.

10 Evañ vatvā rājā ekasatañ ca rājāno Punnakañ ca
hetvā tuṭṭhamānaso vegena dhammasabhañ agamāsi, paṇḍita
āsanā oruḥa rājānañ vanditvā ekamantañ atṭhasi, aha Pa-
Mahāsattañ āmantetvā „paṇḍita tvam dhamme tvaṃ, jīvita-
hetu pi musā na bhāsaṃti kittisaddo te' sakkalaloka pharito',
15 ahañ pana te ajja dhamme ṭhitabhāvañ jānissāmi'ti' vatvā g. ā.:

99. Saccaṃ nu devā vidahū Kurūnañ
dhamme ṭhitañ Vidhurañ nāṃ' amaccañ,
dāso si rañño uda vāsi nāti
Vidhuro ti saṃkhā katamāsi loke ti. 1237.

20 Ta. saccaṃ nu -- maccan ti Kurūnañ rajṭhe Vi- nām' amacco' dhamme
ṭhito-jīvitahetu pi musā na bhaṇasīti' evaṃ devā vidahu vidahatī kathenti
pakāseti, evaṃ vidhamānā te devā saccaṃ nu vidahanti udāhu abbūtavādā
yeva te ti', Vi- - katamāsi¹⁰ loke ti yā eṣā Vidhuro ti loke saṃkhā
paññatti' sū katamā āsi¹¹ tvañ pakāseti¹², kiñ¹³ rañño dāso nīcataraḥṭṭuko
25 udāhu samo¹⁴ vā uttaritaro vā nātīti idan tāva me ācikkha dāso si rañño
uda vāsi nātīti.

Atha M. „ayañ mañ evaṃ pucchati, ahañ kho pan' etañ
'rañño nātīti' pi 'rañño uttaritaro' ti pi 'rañño na kiñci homīti'
pi saññāpetum sakkomi¹⁵, imasmiñ pana loke saccasamo

¹ Ck^o ca. ² Ck^o vica-. ³ Ck^o pathā, B^o tathā. ⁴ Ck^o jananti. ⁵ Ck^o natena,
C^o nate. ⁶ Ck^o puṭṭhā, B^o pākāto. ⁷ B^o nāma amacco. ⁸ so all three MSS.
for bhaṇasīti. ⁹ B^o -vādā yevā ti, Ck^o -vādo yeva so. ¹⁰ Ck^o -mosi. ¹¹ so
B^o for āsi? Ck^o si, C^o ti. ¹² Ck^o pakāseti, omitting tvañ. ¹³ B^o kiñnu. ¹⁴
Ck^o sammamo. ¹⁵ B^o adda evaṃ sante pi.

ayassayo, nāma n' atthi, saccam eva kathetum vaṭṭatīti¹ cin-
tetvā „māṇava n' evāhaṃ rañño ñāti na uttaritaro, catunnaṃ
pana dāsānaṃ aññataro“ ti² dassetum gāthadvāyam āha:

100. Āmāyadāsāpi bhavanti h' eke,
dhanena kītāpi bhavanti dāsā, 5
sayam pi h' eke upayanti dāsā,
bhayā paṇunnāpi bhavanti dāsā. 1238.
101. Ete narānaṃ caturo va dāsā,
addhā hi yonito aham pi jāto,
bhavo ca rañño abhavo ca rañño, 10
dās' āhaṃ³ devassa param pi gantvā
dhammena maṃ māṇava tuyhaṃ dajjā ti. 1239.

Ta. āmāyadāsū ti dāsassa⁴ dāsiyā kucchimhi jātadāsā sayam pi dāsā ti,
ye keci upaṭṭhāka-jātikā sabbe te sayāṃ dāsabhāvaṃ upagatā dāsā nāma, bhayā
paṇunnā ti rājabhayena vā corabhayena vā attano vasanaṭṭhānato paṇunna- 15
karamarā hutvā paravisayaṃ gatāpi dāsā yeva nāma, addhā hi⁵ yonito
aham pi jāto⁶ ti māṇava ekamheṇ' eva aham pi catusu dāsayaṃsu ekato
sayāṃ yonito nibbattadāso⁷, bhavo ca rañño ti rañño vadāhi vā hotu
avadāhi vā na sakkā mayā musā bhāṇitum, parampiṭi dūram gantvāpi ahaṃ
devassa dāso yeva, dajjā ti maṃ rājā jayadhauena khaṇḍetvā tuyhaṃ dento 20
dhammena samena, sabbāveṇ' eva dadeyya.

Tam sutvā Pu- haṭṭhatutṭho pana appoṭhetvā⁸:

102. Ayaṃ dutiyo vijayo maṃ⁹ ajja
putṭho hi kattā vivar' ettha⁷ pañhaṃ,
adhammarūpo vata rājasetṭho, 25
subhāsitaṃ n' anujānāsi⁸ mayhaṃ ti. 1240.

Ta. rājasetṭho ti ayaṃ rājasetṭho adhammarūpo vata, subhāsitaṃ ti
Vi- paṇḍitena sukathitaṃ suvinicchitaṃ, nānu --⁹ ti idān' etaṃ Vidhurapaṇḍitaṃ
mayhaṃ kasmā nānujānāsi kimatthaṃ na deṣīti vadati.

Tam sutvā rājā „mādisaṃ yasadāyikaṃ anoloketvā idāni 30.
ditṭhamāṇavakam olokesīti“ M-assa kujjhivā „sace dāso⁹ ga-
hetvā gacchā“ ti gātham āha:

¹ Bā dāsohaṃ; read: dāso' āha? ² Bā adds putto pi, Bā omits dāsassa. ³ Ck^o
bahi, ⁴ Ck^o dāso. ⁵ Ck^o -ttādāso ca. ⁶ Bā -{etvā. ⁷ Bā viparetttha, Ck^o vi-
paritthaṃ, C^o viparetttha. ⁸ Bā nānu-. ⁹ Bā māṇava sace so dāso me bhāveyya.

108. Evañ ce no so vivar' ettha pañham
'dāso 'ham asmi, na ca kho 'smi nāti'
gaṇhāhi Kaccāna varaṃ dhanānaṃ,
ādāya yen' icchasi tena gacchā 'ti. 1241.

5 Ta. evañce no -- ti sace so amhākaṃ pañhaṃ dāso ham asmi na ca
kho smi nāttī evaṃ vivari ettha parisamaṇḍale atha kiṃ acchasi saṅgaloke
dhanānaṃ varadhaṇaṃ etaṃ gaṇha gahetvā ca yen' icchasi tena gacchā 'ti
Akkhakkhaṇaṃ'.

Evañ ca pana vatvā rājā cintesi': „paṇḍitaṃ gahetvā
10 māṇavo yathāruciṃ gamissati, tassa gatakālato paṭṭhāya mayhaṃ
madhuradhammakathā dullabhā bhavissati, yaṃ nūn' imaṃ'
ṭhāne ṭhapetvā' gharāvāsapañhaṃ puccheyyan" ti, atha nāṃ
evam āha: „paṇḍita tumhākaṃ gatakāle mama madhura-
dhammakathā dullabhā bhavissati, alaṃkataṃ ammāsene ni-
15 sīditvā attano ṭhāne ṭhatvā mayhaṃ gharāvāsapañhaṃ kathethā"
'ti, so „sādhū" ti sampaticchitvā alaṃkatadhammāsane nisi-
ditvā raññā pañhaṃ puṭṭho vissajjesi, tātrāyaṃ pañho-

104. Vidhura vasamānassa gahaṭṭhassa sakaṃ gharaṃ
khemā vatti' kathaṃ assa, kathan nu assa saṃgaho. 1242.

20 105. Avyāpajjhaṃ kathaṃ assa, saccavādī ca māṇavo
asmā lokā paraṃ lokam kathaṃ pecca na socattīti. 1243.

Ta. khemā -- ti kathaṃ gharāvāsam vasantassa khemā nibbhayaṃ vutti
bhaveyya, kathaṃ assa saṃgaho ti catubbidho ca saṃgahavattusamkhāto
saṃgaho tassa kathaṃ bhaveyya, avyāpajjhaṃ ti niddukkhatā, saccavādī ca
25 'ti kathaṃ ca māṇavo saccavādī nāma bhaveyya, pecca 'ti paralokam gantvā'.

106. [Taṃ] tattha gatimā dhitimā mutimā atthadassimā
saṃkhātā' sabbadhammānaṃ Vidhuro etad abravi: 1244.

107. Na sādharanādār' assa, na bhuñje sādum ekato,
na seve lokāyatikaṃ, n' etaṃ paññāya vaddhanaṃ. 1245.

30 108. Silavā vattasampanno appamatto vicakkhano
nivātavutti atthaddho surato sakhilo mudu. 1246.

1 Ck omī akkha- 2 B4 adds mayā paṇḍito māṇavassa dinno. 3 B4 maṃ
4 B4 adds alaṃkatadhammāsane nīsidāpetvā. 5 B4 vutti. 6 B4 -to. 7 B4
adds: tam sutvā paṇḍito raññā pañhaṃ kathesi tam atthaṃ pakāsetto satthā āha.

109. Saṅgahe tāva mittānaṃ saṃvibhāgī vidhānavā
tappeyya annapānena sadā samāṇabrāhmaṇe. 1247.
110. Dhammakāmo sutādhāro bhavēyya paripucchako
sakkacca payirupāseyya sīlavante bahussute. 1248.
111. Gharam āvasamānassa gahatṭhassa sakaṃ gharam 5
khemā vatti siyā evaṃ, evaṃ nu assa saṅgaho. 1249.
112. Avyāpajho siyā evaṃ saccavādī ca māṇavo
asmā lokā paraṃ lokāṃ evaṃ pecca na socatīti. 1250.

Ta. taṃ tatthā 'ti bhi so taṃ rājānaṃ tattha dhammasabbhāyaṃ
nāṇagatiyā gatimā abbocehinnaviriya dhitimā matimā mutimā saṃhasu- 10
khumapañño atthadassimā nāṇena atthadassimā paricchinḍitvā jānanañāṇa-
saṃkhātāya paññāya sabbadhammānaṃ saṃkhātā¹ Vi-ṇḍito, etaṃ na sādha-
raṇadāraṇā 'ti ādivaṇaṃ abravī, tattha yo paresaṃ dāresu aparajjhatī so
sādharaṇadāro nāma tādiso nāssa bhavēyya, sādumekato ti sādurasapaṇḍita-
bhojanaṃ aññesaṃ adatvā ekako va na bhuñjēyya, lokāyatikan ti anatta- 15
nissitaṃ saṃgamaṃgānaṃ adāyakaṃ anuyyānikaṃ vittaṇḍasallāpaṃ lokāyatikavādaṃ
na seveyya, netaṃ -- ti na hi etaṃ lokāyatikan² paññāya vaddhanaṃ, sīlavā
ti akhaṇḍehi pañcahi sīlehi samannāgato, vattasampanno ti gharāvāsavattena
vā rājavattena vā samannāgato, appamatto ti kuseladhammesu appamatto,
nivātavuttīti atimānaṃ akatvā nīcavuttī ovādānusaṇipatṭicchako³, atthad- 20
dho ti thaddhamācchariyarahito, surato ti soraccena s-gato, sakhilo ti pe-
maniyavacano, mudū 'ti kāyavacīcītehi aphaṇuso, saṅgahe -- ti mittasaṃ-
gahakaro dānādīsu yo yena saṅgahaṃ gacchati tassa ten' eva saṅgahako,
saṃvibhāgīti dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṃ c' eva kapaṇādīnaṃ ca saṃvi-
bbhāgako, ādivāsa⁴ ti etaṃ kile kasitūṃ vaṭṭatī imasmiṃ vapitūṃ ti 25
evaṃ sabbakiccesu vidhānasampanno, tappeyyā 'ti gahitagahitabhājanāni
pūretvā dadamāno tappeyya, dhammakāmo ti pavēṇidhammam pi sucārīta-
dhammam pi kāmayamāno patthayamāno, sutādhāro ti sutassa ādhārābhūto,
paripucchako ti dhammikasamaṇabrāhmaṇe upasaṃkamitvā kile bhante kusalan
ti ādivaṇaṇī puechanasīlo, sakkaccaṃ ti gāravana, evaṃ nu assa saṅgaho 30
ti saṅgaho pi 'ssa evaṃ kato nāma bhavēyya, saccavādīti evaṃ paṭipannu
yeva saccavādī nāma siyā.

Evaṃ M. rañño gharāvāsapañhaṃ kathetvā pallamkā
oruyha rājānaṃ vandi. Rājāpi 'ssa mahāsakkāraṃ katvā eka-
satarājaparivuto attano nivesanaṃ eva gato. Gharāvāsa- 35
pañhaṃ⁴.

¹ Bd -to. ² Cks -yatanāṃ. ³ Bd -nīyassa sampatṭicchako. ⁴ Cks omitt gharā-

M. pana nivatto, atha nañ Puṇṇako āha:

113. Ehi dāni gamissāmi, dinno no issareṇa me,
tam ev' atthañ' paṭipajja esa⁶ dhammo sanantano ti. 1251.

Ta. no ti nipātamattañ, issareṇa mayhañ dinno ti a., sanantano ti
5 mama atthañ paṭipajjantena hi tayā attano sāmikassa attho paṭipanno hoti,
yañ c' etañ sāmikassa atthakaraṇaṃ nāma esa dhammo sanantaṃ porūṇaka-
paṇḍitānañ sabhāvo.

Vidhurapaṇḍito āha:

114. Jānāmi māṇava: tayāham asmi,
10 dinno 'ham asmi tava issarena,
tīhañ ca tañ vāsāyemu' agāre
yen' addhunā anusāseṃ putte ti. 1252.

Ta. tayāhamasmīti tayā laddho 'ham asmīti jānāmi lebhantaṃ ca na
aññathā laddho, dinno 'ham asmi tav. issareṇā 'ti mama issareṇa raññā
15 ahañ tava dinno, tīhañ cā 'ti māṇavaka ahañ tava bahūpakāsa⁴ rājānañ
anologetvā saccam eva kathesiṃ², tenāhañ tayā laddho, tvañ mama mahā-
tabbhāvaṃ³ jānāsi, mayhañ tīpi divasāni tañ⁴ attano agāre vāsema⁵ kasmā⁶ tvañ
yen' addhunā yattakena kālena mayhañ puttadāre anusāseṃ tañ kalam adhiyāsehiṃ.

- Taṃ sutvā Pu- „saccam paṇḍito āha, bahūpakāsa⁴ mama,
20 'sattāham pi addhamāsaṃ pi nisidāpehiṃ' vutte adhiyāsetabbāṃ
eva“ 'ti cintetvā

115. Tam me tathā hotu vasaṃ tīhañ,
kurutañ bhav' ajja gharesu kiccaṃ,
anusāsatañ puttadāre bhav' ajja
25 yathā tayi pacchā⁷ sukhī bhaveyyā 'ti. 1253.

Ta. taṃ me ti yañ tvañ vadesi sabbañ tañ mama tathā hotu, bha-
vañjā 'ti bhavañ ajja paṭṭhāya tīhañ anusāsatu, tayi pacchā⁷ 'ti yathā tayi
gate pacchā tava puttadāro sukhī bhaveyya evaṃ tvañ anusāsa⁸ 'ti.

- Evañ vatvā Pu- Mahāsattena saddhiṃ ñeva tassa nive-
30 sanāñ pāvisi.

¹ C^o vāsāyomū, C^k vāyayomū, B^o sāsāyemu: read: -aṇṇi or agāre vāsāyemu?

² C^h k^o -si, B^d k^o k^o themi. ³ B^d mahantagupabbhāvañ. ⁴ B^d omits tañ. ⁵ B^d kasmā. ⁶ C^h omits ni-. ⁷ C^h pecca.

Tam attham pakāśento Satthā āha:

116. Sādhū 'ti vatvāna pahūtakāmo
pakkhāmi yakkho Vidhurena saddhim,
tam kuñjarajānñahayānuciṇṇam
pāvekkhi antopuram ariyasettho ti. 1254.

Ta. pahūca -- ti mahābhogo, kuñjarā -- ti kuñjarehi ca ājaññahayehi
ca anuciṇṇam, ariya -- ti ācāraariyesu uttamo, Pu- yakkho ca tassa anto-
puram pāvīsi.

Mahāsattassa pana tiṇṇam utūnam atthāya tayo pāsādā,
tesu eko Koṇco nāma eko Mayūro nāma eko Piyaketo nāma, 10
te sandhāya ayaṃ gāthā vuttā:

117. Koṇcam Mayūraṇ ca Piyaṇ ca Ketam
upāgami tattha surammarūpaṃ
pahūtabhakkham bahuannapānam
Masakkasāram viya Vāsavassā 'ti. 1255.

Ta. tatthā 'ti tesu tiṣu pāsādesu yattha tasmim' samaye attanā vasati
tam surammarūpaṃ pāsādam Puṇṇakam ādāya upāgami.

Upagantvā ca alaṃkatapāsādassa sattamāya bhūmiyā sa-
yanagabbhaṇ c'eva mahātalaṇ ca sajjāpetvā sirisayanaṃ paññā-
petvā sabbaṃ¹ annapānādividhim² upatthapetvā devakaññā viya 20
pañcasatā, itthiyo „imā te pādapariṇārikā hontu, anukkaṇṭha-
citto⁴ idha vasāhīti“ tassa niyādetvā attano vasanaṭṭhānam
gato, tassa gatakāle tā itthiyo nānāturīyāni gahetvā Puṇṇa-
kassa paricariyāya naccādini paṭṭhapesuṃ.

Tam attham pakāśento Satthā āha:

118. Tattha naccanti gāyanti avhayanti varāvaram
accharā viya devesu nāriyo samalaṃkatā ti. 1256.

Ta. avhayanti -- varato varam naccaṇ ca³ gītaṇ ca karontiyo.

119. Samaṇṇikavā pamadāhi yakkham
annena pānena ca Dhammapālo

¹ Bā yasmiṇ. ² Cks -a. ³ Cks -dham. ⁴ Ck -thahanto, C' -thaganto. ⁵
Cks naccanti.

atthattam evānuviciṇṭayanto

pāvekkhī bhariyāya tadā sakāse ti. 1257.

Ta. pamadāhīti pamadāhi e' eva annapānena ca samāṅgikata, dham-
mapālo ti dhammassa pāloko gopāyiko, atthattam evā 'ti atthabhūtam eva
5 attham, bhariyāya ti sabbaṭṭhikāya bhariyāya.

120. Tam candanagandharasānulittam
suvanṇajambonadanikkhasādisam
bhariyam vacā': ehi suṇohi bhoti,
puttāni' āmantaya tambanette. 1258.

10 Ta. bhariyam vacā ti jeṭṭhabhariyam avaca, āmantayā 'ti pakkosa'.

121. Sutvāna vākyam patino Anujjā'
suṇisam vaca tambanakhisunettaṃ:
āmantaya vammadharāni Cete
puttāni indīvarapupphasāme. 1259.

15 Anujjā' ti evanāṃikā, suṇisam' vaca tamba - ti sā tassa vaca-
nam sutvā assumukhī rudamānā sayam gantvā putte pakkositum ayuttam
suṇisam pesessāmīti tassā nivesanattāṇānam gantvā sā tambanakhisunettaṃ
suṇisam avaca, āmantayā 'ti pakkosa, vammadharāni vammadhare sūre
samatthe ti a., ābharanabhaṇḍam eva idha vammaṇ ti adhippetam, tasmā
20 ābharanadhare ti pi a., Cete ti tam nāmenālapati, puttāni mama putte ca
dhītaro ca, indīvara - ti tam ālapati.

Sā „sādhū“ 'ti pāsādam anuvicaritvā „pitā vo ovādam
dātukāmo pakkosati, idaṃ kira vo tassa pacchimadassayan“
ti sabbam ev' assa suhajjanaṃ ca puttadhītaro ca sannipātesi,
25 Dhammapālakumāro pana tam vacanam sutvā va rodanto ka-
niṭṭhabhātīparivuto pitu santikam agamāsi, p. te disvā ya saka-
bhāvena saṇṭhātum asakkonto assupunnehi nettehi āliṅgitvā sīse
cumbitvā jeṭṭhaputtam muhuttam hadaye nipajjāpetvā hadayā
otāretvā sirigabbhato nikkhamma mahātale pallamkamajjhe
30 nisīditvā puttasaḥassassa ovādam adāsi.

¹ all three MSS. vaca. ² C's puttāni. ³ B's -saya. ⁴ B's anujjā. ⁵ all
three MSS. suṇisā.

Tam attham pakāsentō Satthā āhā:

132. Te āgate muddhani Ḍhammapālo

cumbitvā putte avikampāmāno

āmantayitvā ca avoca vākyaṃ:

dinn' āham raññā idha mānavassa. 1260.

5

133. Tass' ajj' aham attasukhī vidheyyo,

ādāya yen' icchati tena gacchati,

ahañ ca vo sasitum' āgato 'smi:

katham aham aparittāya' gacche. 1261.

134. Sace vo rājā Kurukhettavāsī

10

Janasandho puccheyya pahūtākāmo

kim ābhijānātha pure purāṇaṃ

kim vo pitā anusāse puratthā 1262.

135. Samāsana hotha mayā va sabbe

ko n' idha rañño abbatiko manusso

15

tam añjalim kariya' vadetha evaṃ:

mā h' eva' deva, na hi esa' dhammo,

viyaggharājassa nihīnajacco

samāsano deva katham bhaveyyā 'ti. 1263.

Ta. Dhammapālo ti Mahāsatto, dinnāhan ti aham jayadhane⁵ khaṇ- 20
 detvā raññā dinnō, tassa'jjaham -- ti ajja paṭṭhāya tīhamattān aham iminā
 attano sukhena attanā' sukhi tatoparam pana tassa mānavassāhaṃ vidheyyo
 homi, so hi ito catutthe divase ekamsena maṃ ādāya yatth' icchati tatttha
 gacchati, aparittāya⁶ 'ti tumhākaṃ parittāṇaṃ⁹ akatvā katham gaccheyyan
 ti¹⁰ anusāsītum āgato 'smi, Janasandho ti mittaganthanena¹¹ mittajanassa 25
 sañthānakāro¹², pure purāṇan ti ito pubbe tumhe kim purāṇaṃ¹³ ābhijānātha,
 anusāse ti anusāsi, evaṃ tumhe raññā puṭṭhā ambhākaṃ pitā imaṃ c' imaṃ
 ca ovādam adāsetti kathēyyātha, samāsana--'ti sace pana vo rājā mayā din-
 nassa ovādassa kathitakāle etha tumhe ajja mayā saddhim samāsana hotha, ko
 n' idha -- ti idha rājakule tumhehi¹⁴ añño ko nu rañño abbatiko manusso 30
 ti attano āsane nisīdāpeyya, tamañjalim ti atha tumhe añjalim karitvā tam
 rājānaṃ evaṃ vadēyyātha: deva evaṃ mā avoca na hi ambhākaṃ esa pavēṇi-
 dhammo, viyaggha -- ti kesarīsīhassa hīnajacco jarasīgālo deva katham sa-
 māsano bhaveyya, yathā sīgālo sīhassa samāsano na hoti tath' eva mayāṃ
 tumhākaṃ ti¹⁵.

35.

¹ Bā anusāsītum. ² Ck^s aparittā ca, Bā parittāya. ³ Ck^s kayira. ⁴ Bā
 bevaṃ. ⁵ Ck^s so. ⁶ Bā jeyya dhanena. ⁷ Bā attā. ⁸ Ck^s aparittāya, Bā
 aham parittāya. ⁹ Bā parittāṇaṃ. ¹⁰ Bā itti. ¹¹ Bā -bandhanena. ¹² Bā
 sandhāna-. ¹³ Bā -pakāraṇaṃ. ¹⁴ Ck^s -he. ¹⁵ Bā adda kathēyyātha.

Imaṃ paṇ' assa kathaṃ sutvā puttadhītaro ca ñāṭṭisue
hajjadāsaporisā ca sabbe sakabhāvena saṇṭhātum asakkontā
mahāviraṇaṃ viraviṇṣu, te M. saññāpesīti. Lakkhaṇaṇḍam.

Atha te ñātayo upasamkāmivā tuṇhibhūte dievā „tātā
5 mā cintayittha, sabbe saṃkhārā aniccā, yaso nāma vipatti-
pariyosāno, api ca tumhākaṃ rājavasaṭṭim nāma yasapaṭilābha-
kāraṇaṃ kathessāmi, taṃ ekaggacittā supāthā“ 'ti Buddha-
līlāya rājavasaṭṭim nāma paṭṭhapesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

10 126. So ca mitte amitte ca ñātayo suhadajjane¹
alīnamanasamkappo Vidhuro etad abravi: 1264.

127. Eth' ayyo rājavasaṭṭim nisīditvā suṇoṭha me
yathā rājakulaṃ patto yasaṃ² poso nigacchatīti. 1265.

Ta suhadajjane¹ ti suhajjajane², ethayyo ti etha ayyo pi mudā-
15 cārena putte ālapati, rājavasaṭṭim ti mayā vuccamānaṃ rājapariṇāyaṇaṃ su-
pātha, yathā ti yena kāraṇena rājakulaṃ upasamkanto rañño santike
caranto poso yasaṃ nigacchatīti taṃ kāraṇaṃ supāthā 'ti a.

128. Na hi rājakulaṃ patto aññāto labhate yasaṃ
nāsūro na pi dummedho na ppamatto kudācanaṃ. 1266.

20 129. Yadāssa³ sīlaṃ paññaṃ ca soceyyaṇ cādhigacchati
atha vissasate⁴ tyamhi⁵ guyhaṇ c' assa na rakkhati. 1267.

Aññāto apākaṭṭaguno avidītakammāpadāno⁶, nā sūro ti na asūro bhīru-
jātiko, yadāssa- ti yadā assa sevakaṃ rājāsīlaṃ ca paññaṃ ca soceyyaṇ ca
adhigacchati ācārasampatīṇ ca āpabalaṇ ca sukhībhaṇaṃ⁷ ca jñāti, aṭṭha
25 vissasate⁸ tyambhīti⁹ aṭṭha rājā tamhi vissasati¹⁰ vissāsaṃ karoti attano ca
guyhaṇ assa na rakkhati na gūhati katihi.

130. Tulā yathā paggaḥitā samadaṇḍā sudhāritā
ajjhīṭṭho na vikampeyya sa rājavasaṭṭim vase. 1268.

131. Tulā yathā paggaḥitā samadaṇḍā sudhāritā
30 sabbāni abhisambhonto sa rājavasaṭṭim vase. 1269.

¹ so B²; C² suhadajjane. ² C² caran. ³ B² suhadajjane. ⁴ C² yadassa
⁵ C² vissā-; B² viśā-. ⁶ B² tamhi, C² nyamhi? ⁷ B² -mavidhāno. ⁸ B²
suej-. ⁹ C² nya-, B² tamhi. ¹⁰ B² viśā-.

Tulā -- ti yathā eṣā vuttappakārā tulā na oṇamati na uṇṇamati evam eva¹
rājasevako kismicid eva kamme rañña idaṃ nāma karohīti ajjhiṭṭho āpatto
chandaḍagativasena na kampeyya sabbakiccesu paggaḥitatulā viya samo bha-
veyya, sa rājasvasatīm ti so evarūpo sevako rājakule vāsaṃ vaseyya rājānaṃ
paricareyya evaṃ paricaranto ca paṇa ṇasaṃ labheyyā 'ti a., sabbāni abhi- 5
sambhonto ti sabbāni rājakiccāni karonto.

132. Divā vā yadi vā rattim rājakiccesu paṇḍito
ajjhiṭṭho na vikampeyya sa rājasvasatīm vase. 1270.

133. Divā vā yadi vā rattim rājakiccesu paṇḍito
sabbāni abhisambhonto sa rājasvasatīm vase. 1271. 10

134. Yo' c' assa sukato maggo rañño suppaṭiyādito
na tena vutto gaccheyya sa rājasvasatīm vase. 1272.

Na vikampeyyā 'ti akampamāno tāni kiccāni kareyya, yo' cassā 'ti
yo ca rañño gamanamaggo sukato assa rañño suppaṭiyādito summaṇḍito iminā
maggena gacchā 'ti vutto pi tena na gaccheyya². 15

135. Na rañño samakaṃ⁴ bhuñje kāmabbhoge kudācanaṃ
sabbattha pacchato gacche sa rājasvasatīm vase. 1273.

136. Na rañño sadisaṃ vatthaṃ na mālā na vilepanaṃ
ākappaṃ sarakuttiṃ vā na rañño sadisaṃ ācare
aññaṃ kareyya ākappaṃ sa rājasvasatīm vase. 1274. 20

Na rañño ti rañño kāmabbhogena samaṃ kāmabbhogaṃ na bhuñjeyya,
tādisassa hi rājā kujjhati, sabbatthā 'ti sabbesu rūpādisu kāmaguṇesu rañño
pacchato va gaccheyya, hinataram⁵ eva seveyyā⁶ 'ti a., aññaṃ kareyyā 'ti
rañño ākappato aññaṃ eva ākappaṃ kareyya, sa rāja -- ti so puggalo rañño
upagantvā vāsaṃ vaseyya. 25

137. Kiḷe rājā' amaccehi bhariyāhi parivārito,
nāmacco rājabhəriyāsu bhāvaṃ kubbetha paṇḍito. 1275.

138. Anuddhato acapalo nipako saṃvutindriyo
manōpanidhisampanno sa rājasvasatīm vase ti. 1276.

Ta. bhāvaṃ ti viśāsavasena adhippāyaṃ, acapalo ti amaṇḍanasīlo. 30
nipako ti paripakkañño, saṃvut -- ti pihitachetindriyo rañño vā aṅga-
paccāṅgāni orodhe c' assa⁷ na olokeyya, mano -- ti acañcalena sutṭhu thapi-
tena cittaṇa samannāgato.

¹ Ck² varh. ² Ck² so. ³ Ck² maggena na gacchā ti vutto pi tena gaccheyya.

⁴ Bā sadisaṃ. ⁵ so Ck; C² Bā hi-. ⁶ Ck² soveyyā. ⁷ Bā rāja. ⁸ Bā d-he
vā na tassa viśāso.

139. Nāssa bhariyāhi kileyya na manteyya rahogato
nāssa kosādhanaṃ gaṇhe sa rājavasatīm vase. 1277.
140. Na niddannaṃ¹ bahuṃ maññe² na madāya suraṃ pive
nāssa dāye migaṃ haññe, sa rājavasatīm vase. 1278.
141. Nāssa pīṭhaṃ na pallamkaṃ na kocchaṃ na nāgaṃ³ rathaṃ
sammato⁴ mhitī āruhe sa rājavasatīm vase. 1279.
142. Nātidūre bhava⁵ rañño nāccāsanne vicakkhaṇo,
sāmmukhe⁶ c'assa tiṭṭheyya sandissanto sabhattuno. 1280.
143. Na ve⁷ rājā saṃkhā hoti na rājā hoti methuno,
10 khippaṃ kujjhanti rājāno sūken⁸ akkhim⁹ va ghaṭṭitaṃ. 1281.
144. Na pūjito maññamāno medhāvi paṇḍito naro
pharusāṃ patimanteyya rājānaṃ parisamkitāṃ. 1282.

Na manteyya¹ 'ti tassa rañño bhariyāhi² saddhim³ n' eva kileyya na raho
15 manteyya, kosādhanaṃ na thenetvā gaṇheyya, na madāya⁴ 'ti tassa rājavase-
vako nāma madatthāya suraṃ na piveyya, dāye ti dinnābhaye migaṃ, koc-
chaṃ ti baddhapīṭhaṃ, sammato mhitī ahaṃ kamiko,⁵ hutvā, nāgaṃ mīti
na āruheyya, sammukhe⁶ -- ti assa rañño purato khuddakamakkhaṇo kaḍḍhaṃ
javanatṭhāne⁷ tiṭṭheyya, sandissanto -- ti so sevako tassa bhāṇuno dassa-
20 natṭhāne tiṭṭheyya, sūkenā⁸ 'ti akkhimhi⁹ pattitūna vihiṇṇakā-¹⁰ ghaṭṭitaṃ
akkhi pakatibhāvaṃ jahantaṃ¹¹ yathā kujjhati nāma evaṃ kujjhanti, na¹² Jesu
vissāso katabbo, pūjito maññamāno¹³ ti ahaṃ rājavāṇito¹⁴ na maññamāno,
pharusāṃ ti yena so kujjhati tathārūpaṃ na manteyya.

145. Laddhavāro¹⁵ labhe vāraṃ¹⁶ n' eva¹⁷ rājūso vissase
25 aggiva yato¹⁸ tiṭṭheyya sa rājavasatīm vase. 1283.
146. Puttaṃ¹⁹ vā bhātaraṃ²⁰ saṃ²¹ vā sampaggaṇhāti khattiyo
gāmehi nigamehi vā²² ratṭhe²³ janapadehi vā²⁴
tuphībhūto opekkheyya²⁵, na bhāṇe chekapāpakaṃ. 1284.

¹ so, C²; C³ dīditaṃ, B⁴ niddhaṃ. ² B⁵ maññeyya. ³ B⁶ nāvaṃ. ⁴
C⁷ bhavo, B⁸ bhaje. ⁵ B⁹ sammukhe, C¹⁰ sammekkhāṃ. ⁶ B¹¹ me, B¹² ce. ⁷
C¹³ gukesakkhiṃ, B¹⁴ sukenākkhiṃ, B¹⁵ -nakkhiḍḍha. ⁸ B¹⁶ sammato. ⁹ C¹⁷ same-
natṭhāne, C¹⁸ samana-. ¹⁰ C¹⁹ vihiṇṇakā-, C²⁰ vihiṇṇakā-, B²¹ vihiṇṇakā-. ¹¹
B²² jahati. ¹² B²³ dvāro. ¹³ C²⁴ B²⁵ dvāraṃ, C²⁶ cāraṃ. ¹⁴ C²⁷ va sato, B²⁸
aggi vā samyato. ¹⁵ B²⁹ saputtaṃ. ¹⁶ C³⁰ -rā. ¹⁷ B³¹ omits saṃ. ¹⁸ B³² ca.
¹⁹ B³³ -chi. ²⁰ B³⁴ uddikkhe.

Laddhātāro¹ labhe vāraṇ² ti ahaṃ nippaṭṭhāro laddhāvāro³ ti
appaṭṭhāretvā⁴ na parise puna pi vāraṇ⁵ labheyya paṭṭhāretvā⁶ va paviseyyā⁷ ti
a., yato⁸ ti appamatto hutvā, bhātaraṇ⁹ saṃ¹⁰ vā ti sakabhātaraṇ¹¹ vā,
sappaggaṇḍhātīti asukagāmaṇ¹² vā asukanigamaṇ¹³ vā assa demā¹⁴ ti sadā se-
vakehi saddhiṃ katheti, na bhaye -- ti tadā guraṇ¹⁵ vā aguraṇ¹⁶ vā na bhayeyya. 5

147. Hatthārūhē¹ antkatṭhe rathike pattikārīke
tesaṃ kammāvadāṇena² rājā vadḍheti vetanaṃ
na tesaṃ antarā gacche sa rājavasaṭim vase. 1285.

148. Cāpo v' ūnudaro³ dhīro vaṃso vāpi¹⁰ pakampaye¹¹
paṭilomaṇ¹² na vatteyya sa rājavasaṭim vase. 1286. 10

149. Cāpo v' ūnudaro¹³ assa maccho v' assa ajivhavā¹⁴
appāsī nipako sūro sa rājavasaṭim vase. 1287.

Tesaṃ antarā- ti tesaṃ lābhassa antarā na gacche antarāyaṃ na ka-
reyya. vaṃso ti yathā vaṃsegumbato uggatavaṃso vātena pabaṭakāle kampati
evaṃ kampeyya, cāpo vūnudaro¹⁴ ti yathā cāpo¹⁵ mahodaro¹⁶ na hoti 15
evaṃ na mahodaro siyā, ajivhavā¹⁷ ti yathā maccho ajivhatāya na katheti
tathā mandakathatāya¹⁸ ajivhatā bhaveyya, appāsīti bhojane mattaññū.

150. Na bālhaṇ¹ itthiṃ gaccheyya sampassaṃ tejasamkhayaṃ,
kāsaṃ sāsaṃ daraṃ balyaṃ khīṇamedho nigacchati. 1288.

151. Nāṭivelaṇ¹ pabhāseyya, na tuṇhī sabbadā siyā, 20
avikīṇṇaṃ mitaṃ vācaṃ patte kāle udīraye. 1289.

152. Akkodhana¹ asaṃghaṭṭo saccho saṇho apesuṇo
samphaṇ² girāṇ³ na bhāseyya sa rājavasaṭim vase¹⁹. 1290.

Na bālhaṇ¹ ti punappunaṃ gaccheyya, teja- ti evaṃ gacchanto hi puriso
tejasamkhayaṃ rūpuṇāti, taṃ sampassanto bālhaṇ² na gaccheyya, daraṇ³ ti 25
kāyadarathaṇ⁴, bālyan⁵ ti dubbalabhāvaṇ⁶, khīṇa- ti punappunakilesarativasena
khīṇapaṇḍo puriso eṭṭe kāsādayo nigacchati, velaṇ⁷ ti tāta rājūnaṃ santike
pamāṇāṭīkantaṇ⁸ na bhāseyya, patte- ti attano vacanakāle sampatte, asaṃ-
ghaṭṭo ti paraṇ⁹ asaṃghaṭṭento, samphaṇ¹⁰ ti niraṭṭhakaṇ¹¹.

¹ B^d -dyāro. ² B^d dvāraṇ. ³ all three MSS. dvāraṇ. ⁴ C^k yatho, C^s sato
B^d saṃyato. ⁵ C^k -rā. ⁶ B^d omits saṃ. ⁷ B^d -rohe. ⁸ C^k sammāvadāṇena,
C^s kammāvadāṇena, B^d kammavataṇena. ⁹ C^k cāpevaṇunape, C^s cāponunape, B^d
cāpodhanudhāro. ¹⁰ C^k cāpi. ¹¹ C^k -piye, C^s -pi. ¹² C^k cūnudaro, B^d danu-
dharo. ¹³ B^d -hatā. ¹⁴ C^k cūnū-, C^s cūnu, B^d vunu-. ¹⁵ C^k cāpadhanu. ¹⁶
C^k -raṇ. ¹⁷ C^k -kathamāyāṇ, B^d sevako mandakathitāya. ¹⁸ C^k B^d samphaṇ.
¹⁹ B^d adds: māṇā bhittibhāro assa kule jeṭhāpacāyiko hīrīottappasāmpanno s.
r. v., B^s inserts this verse after udīraye.

151. Vinīto sippavā danto katatto¹ niyato mudu
appamatto suci dakkho sa rājavasatīm vase. 1291.

154. Nivātavutti vuddhesu sappatisso sagāravo
surato sukhasamvāso² sa rājavasatīm vase. 1292.

5 158. Ārakā parivajjeyya sahitum³ pahitaṃ janam,
bhattāraṇ ñev⁴ udikkheyya anaññassa ca⁵ rājino. 1293.

Vinīto ti ācārasampanno, sippavā ti attano kule sikkhitabbasippena samannāgato, danto ti chasu dvāresu nibbisevano, katatto⁴ ti sampādītatto, niyato ti yasādīni nisāya acalasabhāvo, mudū¹ ti anati māni, appamatto ti kattabbakicesu pamādarahito, dakkho ti upatthāne cheko, nivātavuttīti nīcavutti, sukhasamvāso ti garusamvāsam vasanasīlo, sahitum⁴ pahitaṃ ti pararājūhi rañño⁶ santikam guyharakkhāvasena vā paṭicchannapākaṭakaraṇa-vasena vā pesitaṃ, tathārūpeṇa hi saddhīm kathento rañño sammukhā va ketheyya, bhattāraṇ ñevudikkheyyā⁷ ti attano sāmikam eva olokeyya,
15 anaññassa ca⁵ rājino ti aññassa rañño santike⁷ na bhaveyya.

156. Samaṇe brāhmaṇe cāpi sīlavante bahussute
sakkaccaṃ payirupāseyya sa rājavasatīm vase. 1294.

157. Samaṇe brāhmaṇe cāpi sīlavante bahussute
sakkaccaṃ anuvāseyya sa rājavasatīm vase. 1295.

20 158. Samaṇe brāhmaṇe cāpi sīlavante bahussute
tappeyya annapānena sa rājavasatīm vase. 1296.

159. Samaṇe brāhmaṇe cāpi sīlavante bahussute
āsajja paññe sevetha ākamkha vuddhim attano. 1297.

Sakkaccaṃ payirupāseyyā¹ ti gāravena punappuna upasamkameyya,
25 anuvāseyyā² ti uposathavāsam vasanto anuvatteyya, tappeyyā³ ti yāvadatthaṃ dāmena tappeyya, āsajjā⁴ ti upagantvā, paññe ti paṇḍite, āsajjapaññe vā āsajjamānapaññe ti a.

160. Dinnapubbaṃ na hāpeyya dānaṃ samaṇabrāhmaṇe,
na ca kiñci nivāreyya dānakāle vanibbake. 1298.

30 161. Puññavā buddhisampanno vidhānavidhikovidō
kālaññū samayaññū ca sa rājavasatīm vase. 1299.

¹ Bā yatatto. ² Cā sambhāso. ³ Bā sahitum. ⁴ Bā na ca aññassa. ⁵ Bā yatatto. ⁶ Bā sakarañño. ⁷ Cā santake.

162. Uṭṭhāta kammadheyyesu appamatto vicakkhaṇo
susamvhitakammanto sa rājavasaṭim vase. 1300.

. Dinnapubben ti pakatipattiyatādānavattam, samaṇabrāhmaṇe ti
samaṇe vā brāhmaṇe vā, vanibbake ti dānakāle vanibbake āgate diavā kiñci
na nivāreyya, paññāva ti vicāraṇapaññāya yutto, buddhi- ti āvekallabuddhi-
sampaṇno, vidhānavidhiko vido ti nānāpakāresu dārapariśādinam samvīda-
hanakoṭṭhāsesu cheko, kālaññū ti ayaṁ dānam dātum ayaṁ sīlam rakkhītum
ayaṁ uposathakammaṁ kātum kālo ti jāneyya, samayaññū ti ayaṁ kasana-
samayo ayaṁ vappanaṁ ayaṁ vohāraṁ ayaṁ upaṭṭhānaṁ ti jāneyya, kamma-
dheyyesū 'ti attano kattabbakammesu.

163. Khalaṁ salaṁ pasuṁ khettaṁ gantā¹ c' assa² abhikkhaṇaṁ
mitaṁ dhaññaṁ nidhāpeyya mitaṁ ca pācaye ghare. 1301.

164. Puttaṁ vā bhātaraṁ³ saṁ vā sīlesu asamaṇhitam
anaṅgavā hi⁴ te bālā yathā petā tath' eva te
coḷaṇ ca nesaṁ piṇḍaṇ ca āsīnānaṁ va⁵ dāpaye. 1302. 15

165. Dāse, kammakare pesse⁶ sīlesu susamāhite
dakkhe uṭṭhānasampanne āhipaccasmi ṭhāpaye. 1303.

Pasuṁ khettaṁ ti gokulaṇ c' eva sassaṭṭhānaṁ ca, gantā⁷ ti gamanaṣilo,
mitaṁ ti⁸ mīlītvā ettakan ti ṇatvā koṭṭhesu nidhāpeyya, ghare ti ghare pi
parijanaṁ gaṇetvā mitam eva pācāpeyya, sīlesu -- ti evarūpaṁ dussīlaṁ anā-
cāraṇ kīmeṭṭi āhipaccatṭhāne⁹ na ṭhāpeyyā 'ti a', anaṅgavā hi te¹⁰ bālā
ti aṭṭam ekaṁ¹¹ manussaṇaṁ bhātā loka pavuccattū¹² kiñcāpi jettākaṇiṭṭha-
bhātaro aṅgasamatāya¹³ aṅgaṇ ti vuttā, ime pana dussīlā tasmā aṅgasamā na
honti yathā gāṇa susāne chaḍḍitā petā matā tath' eva te, tasmā tādisā āhi-
paccatṭhāne⁹ na ṭhāpetabbā, kuṭumbaṁ hi te vināsenti, vinatṭhakuṭumbassa ca
daliddassa ca rājasevaṇaṁ nāma na sampajjati, āsīnānaṁ ti āgantvā nisinu-
naṁ jūtākabhattaṁ¹⁴ viya dento ghāsacchādanamattaṁ dāpeyya, uṭṭhāna -- ti
uṭṭhānaviriyena samannāgate.

166. Sīlavā ca alolo ca anuratto¹⁵ ca¹⁶ rājino
avīraho hito tassa¹⁷ sa rājavasaṭim vase. 1304. 30

167. Chandaññū rājino assa cittaṭṭho c' assa rājino
asaṁkusakavatti 'ssa sa rājavasaṭim vase. 1305.

¹ all three MSS. gantvā. ² Bā vassa. ³ Ck^a -rā. ⁴ Bā ti. ⁵ Bā āsanāni pa.
⁶ Bā pose. ⁷ Bā gantvā. ⁸ Bā adds dhaññaṁ. ⁹ Ck^a adhipaccana-, Bā adhi-
paccā-. ¹⁰ Ck^a anaṅgācānīte, C^a anaṅgācānīte. ¹¹ so Bā; Ck^a ahametaṁ. ¹²
Bā -antīti. ¹³ Ck^a -iṭṭhā. ¹⁴ Bā nisinānaṁ puttābhātānaṁ matasattāṇaṁ mata-
kabhattaṁ. ¹⁵ Bā -rakkho. ¹⁶ Ck^a cassa. ¹⁷ Bā cassa.

166. Uccāhādaye¹ ca nahāpaye dhove pāde adhosiranā²
āhato pi³ na kuppeyya sa rājavasatīm vassē. 1306.

Alole ti aluddho, cittaṭṭho et citta ṭhito, rājacittavasiko ti a. asama-
kusakavattissā⁴ ti appaṭṭilomavattī assa, adhosiran ti pāde dhoyanto pi
siranā adhokattā heṭṭhāmukho va dhoveyya, na rañño mukhaṃ ullokeyyā⁵ ti a.

169. Kumbhaṃ pañjalim kariyā⁶ vāyasaṃ vā⁷ padakkhiṇaṃ
kim eva sabbakāmānaṃ dātāraṃ dhīraṃ uttamaṃ 1307.

170. Yo deti sayanaṃ vatthaṃ yānaṃ āvasathaṃ gharaṃ
pajjunno-r-iva bhūtāni bhogehi-m-abhivassati. 1308.

10 171. Es⁸ ayyo rājavasati vattamāno yathā naro
ārādhayati rājānaṃ pūjaṃ labhati bhattasū⁹ ti. 1309.

Kumbhaṃ pañjalim kariyā⁶ vāyasaṃ vāpi² padakkhiṇaṃ ti
vuddhiṃ paccāsisanto hi puriso udakabharitaṃ kumbhaṃ disvā tassa añjalim
kareyya vāyasaṃ vāpi⁶ sakunaṃ ca padakkhiṇaṃ kareyya añjalim katvā padak-
15 khiṇaṃ karontassa kinci dātum na sakkoṭti, kimevā⁷ ti yo pana sabbakāmānaṃ
dātā dhīro⁸ ca taṃ rājānaṃ kimkuraṇaṃ na nāmasseyya, rājā⁹ eva hi namas-
tabbo ca ārāhetabbo cā¹⁰ ti, pajjunnorivā¹¹ ti megho¹² ayya, esayyo--i
ayyo yā¹³ ayaṃ mayā kathitā esā rājavasati nāma rājasavakānaṃ anusatthi, yathā
ti yāya rājavasatiyā vattamāno naro rājānaṃ ārādeti rājānaṃ ca santikā pūjaṃ
20 labhati pamaṇsaṃ ti.

Evam¹⁴ asamadhuro Vidhuro Buddhalīhāya rājavasatīm
kathesīti. Rājavasatikhaṇḍam.

Evam¹⁵ puttadārasuhajjādayo anūsāsantass¹⁶ eva tassa tayo
divasā¹⁷ jātā¹⁸, so divasassa¹⁹ pāripūrim²⁰ ṇatvā pāto va nānagga-
25 rasabhojanaṃ bhuñjitvā „rājānaṃ apaloketvā mānavena sad-
dhiṃ gamissāmīti“²¹ ṇātiganaparivuto rājanivesanaṃ gantvā
rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ ṭhito vattabbayuttakaṃ va-
canaṃ avoca.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

30 172. Evaṃ samanūsāsītivā²² ṇātisaṃghaṃ vicakkhaṇo
parikīṇo suhadehi rājānaṃ upasaṃkami. 1310.

¹ Bā atch. ² Bā kumbhaṃ pañjalikariyā, Cā kumbhaṃhi pañcasamkariyā. ³ Bā cātancāpi. ⁴ Bā kumbhaṃ pañcalitthakariyā, Cā kumbhaṃhi pañcasam k-
riyā. ⁵ A Bā cātā ca. ⁶ Cā dhīro, Bā dhīro. ⁷ Cā omīyā. ⁸ Cā -o.
⁹ Cā -sam.

173. Vanditvā siraśā pāde katvā ca nam padakkhiṇaṁ
Vidhuro avaca rājānaṁ paggaheṭvāna añjaliṁ: 1311.
174. Ayaṁ maṁ māpavo neti kattukāmo¹ yathāmatim,
nātin² satthaṁ pavakkhāmi, taṁ supohi arindama. 1312.
175. Putte ca me udikkhesi yaṁ ca³ m' aññaṁ ghare dhaṇaṁ
yathā pecca⁴ na hāyetha nātisaṁgho mayi gate. 1313.
176. Yath' eva khalatī bhūmyā bhūmyā va patitīṭṭhati⁵
ev' etaṁ khalitaṁ mayhaṁ etaṁ passāmi accayan ti. 1314.

Ta. suhadehiti suhadeyehi nātmittādīhi, yañcamaññaṁ ti¹ yaṁ ca me aññaṁ tayā c' eva aññarājūhi ca dīnaṁ gharā āparimāheṁ dhaṇaṁ taṁ 10
sabbaṁ tvaṁ eva olokeyyāsi, peccā² ti pacchā³, khalatīti pakkhalatī, eve-
tan ti evaṁ etaṁ ahaṁ hi bhūmiyaṁ khalitvā tatth' eva patitīṭṭhapurisso viya
tumhesu khalitvā tumhesu yeva patitīṭṭhāmi⁴, etaṁ passāmi⁵ ti yo esa mama⁷
kin tē rājā hotīti mānavena puṭṭhassa⁸ tumhe anoloketvā saccaṁ patthetvā⁹
dāso 'ham aasmīti vadantassa accayo etaṁ accayaṁ passāmi, añño¹⁰ pana me 15
doso n' atthi, taṁ me accayaṁ khamatha, mā me taṁ¹¹ hadaye katvā pacchā
mama puttadāro¹² aparajjhita.

Taṁ sutvā rājā „paṇḍita tava gamanaṁ mayhaṁ na
ruccati, mā tvaṁ agamā, māṇavaṁ nayaṇ' eva¹³ pakkosittvā
ghāteṭvā patiechādema¹⁴ 'ti¹⁵ mayhaṁ taṁ ruccatīti¹⁶ dipento g. ā.: 20
177. Sakka na gantuṁ iti mayhaṁ hoti,
jhatvā vadhittvā idha Kāṭiyānaṁ
idh' eva hohi¹⁷ iti mayha ruccati,
mā tvaṁ agā uttamabhūripaṇḍā¹⁸ 'ti. 1315.

Ta. jhatvā ti idha rājagehe yeva taṁ pothetvā. 25

Taṁ sutvā M. „deva tumhākaṁ evarūpo ajjāsāyo ayutto¹⁹
ti vatvā āha:

178. Mā²⁰ h' ev' adhammesu²¹ manāṁ paṇḍahi²²,
atthe ca dhamme ca yutto bhavassu,
dhi-ratthu kammaṁ²³ akusalaṁ anariyaṁ²⁴
yaṁ katvā²⁵ pacchā nirayaṁ vajeyya. 1316.

¹ Bā gantu-. ² Bā pacchā. ³ Bā bkumyāyeva patitīṭṭhati. ⁴ Bā pacchā. ⁵ Bā
adds kāle. ⁶ Bā patitīṭṭhamomi. ⁷ Bā omits mama. ⁸ Bā adds mama. ⁹ Bā
apekkhittvā. ¹⁰ Bā añño. ¹¹ Cā mā etaṁ, Bā etaṁ, omitting mā me. ¹² Bā
-resu. ¹³ Bā upāyena. ¹⁴ so Cā; Bā -detuṁ, Bā -dassāmi ti. ¹⁵ Bā hoti.
¹⁶ Bā hevaṁ. ¹⁷ Cā -ha. ¹⁸ read: kammā. ¹⁹ read: anariyaṁ or anāriyaṁ.
²⁰ read: katvā.

179. N' ev' esa¹ dhammo, na pun' etaṃ kiecaṃ,
 ayiro hi dāsassa janinda issaro
 ghātetuṃ jhāpetuṃ atha pi hantuṃ,
 na ca mayha kodh' atthi vajāmi cāhan ti. C¹ 1317.

5 Ta. mā hevadhammesu² 'ti mā h' eva adhammesu anattoṃ apuññesu
 tava cittaṃ paṇḍitaḥ³ a, pacchā ti yaṃ kammaṃ katvāpi aṇāmaro na hoti
 atha kho pacchā nīrayam eva upasajjeyya dhi-r-atthu taṃ kammaṃ ti, nevesā
 'ti n' eva esa, ayiro ti ayiro sāmi³, ghātetuṃ ti etāni ghātādāni kātuṃ
 ayiro dāsassa issaro sabbān' etāni kātuṃ labbatī, mayham mānave appamattako
 10 pi kodho n' atthi, dinnakālato paṭṭhāya cittaṃ sandhāretuṃ vattati, vajām'
 narindā 'ti āha.

Evam vatvā M. rājānaṃ vanditvā rājorodhe ca rājapūrisāṃ
 ca ovaditvā tesu sakabhāvena asaṇṭhahitvā māhāviraṇaṃ vira-
 vantesu pi rājanivesanā nikkhami, sakalanagaravāsino „p. kira
 15 mānaveṇa saddhiṃ gacchati, etha passissāma na“ ti rājā-
 gaṇe yeva naṃ passiṃsu, te pi „mā cintayittha, sabbe saṃ-
 khārā aniccā, dānādīsu yeva appamattā hothā“ 'ti ovaditvā
 nivattetvā attano gehābhimukho pāyāsi. Tasmim̐ khaṇe Dham-
 mapālakumāro bhātigaṇaparivuto „pitu paccuggamaṇaṃ karissā-
 20 mīti“ nikkhanto nivesanadvāre yeva pitu sammukho ahoṣi, M.
 taṃ disvā sokaṃ sandhāretuṃ asakkonto taṃ upaguyha ure
 nipajjāpetvā nivesanaṃ pāvisi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

180. Jeṭṭhaputtaṃ upaguyha vineyya hadaye darām
 25 assapunṇehi nettehi pāvisi so mahāgharaṇa ti. 1318.

Ghāresu pan' assa saḥassaputtā saḥassadhītaro saḥassa-
 bhariyā sattavannadāsīsātāni, tehi c' eva avasesadāsakamma-
 karañātimittehi ca sakalanivesanaṃ yugantavātābhigātapatitehi
 sālehi sālavanaṃ viya nīrantaraṃ ahoṣi.

20 Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

181. Sālā va sampamathitā mālutena pamadditā
 senti puttā ca dārā ca Vidhurassa nivesane. 1319.

¹ Bds nevesa. ² Bd hevādha. ³ so C; C² omits ayiro, Bd has sāmiḥ in the place of ayiro sāmi.

183. Itthisahassaṁ bhariyānaṁ dāsīsattasatāni ca
bāhā paggayha pakkandūṁ Vidhurassa nivesane. 1320.
184. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
bāhā paggayha pakkandūṁ Vidhurassa nivesane. 1321.
184. Hatthāruhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā bāhā etc. 1322. 5
185. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā bāhā etc. 1323.
186. Itthisahassaṁ bhariyānaṁ dāsā¹ sattasatāni ca
bāhā paggayha pakkandūṁ, kasmā no vijahessasi. 1324.
187. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
bāhā paggayha pakkandūṁ, kasmā no vijahessasi. 1325. 10
188. Hatthāruhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā bāhā etc. 1326.
189. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā etc. 1327.

Ta. sēntīti mahātale chinnapādā viya² patitū āvaṭṭantū sayanti, bhari-
yānaṁ ti bhariyānaṁ eva itthīnaṁ sahasaṁ, kasmā no ti kena kāraṇa-
ṁbe vijahessasīti paridevinisu. 15

M. sabban taṁ mahājānaṁ assāsetvā avasesāni kiccāni
katvā. antojanaṁ³ ovaditvā ācikkhitabbayuttakaṁ sabbaṁ
ācikkhitvā Puṇṇakassa santikaṁ gantvā attano niṭṭhitakiccaṁ
taṁ⁴ ārocesi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

20

190. Katvā gharesu kiccāni anusāsivā sakaṁ janaṁ
mittāmacce ca suhaje puttadāre ca bandhave 1328.
191. Kammantaṁ saṁvidhetvā⁵ ācikkhitvā ghare dhanam
nidhiṁ ca iṇadānaṁ ca Puṇṇakaṁ etad abravi: 1329.
192. Avasī tuvaṁ mayha tīhaṁ agāre, 25
katāni kiccāni gharesu mayhaṁ,
anusāsitaṁ puttadārā mayā ca,
karoma Kaccāna⁶ yathāmatim te ti. 1330.

Ta. kammantaṁ saṁvidhetvā⁵ 'ti evam evaṇ ca kātum vaṭṭatīti
ghare kattabbakammaṁ saṁvidhāritvā, nidhiṁ ti tattha tatttha niḥitadhanam, 30
yathāmatim te ti idāni tava ajjhāsanurūpaṁ karomā⁷.

¹ Ck dāso, B^d -si. ² Ck chinnapātaṁ, omitting viya. ³ B^d adds bāhijanaṁ.
⁴ B^d tassa. ⁵ B^d -dāritvā. ⁶ B^d kiccāni.

Punnako āha:

193. Sace hi katte¹ anusāsītā te
puttā ca dārā ca anujīvidhā ca
hand' esa hīdāni taramānarūpo

3 dīgho hi addhāpi ayaṃ puratthā. 1331.

194. Asambhīto va gaṇhāhi ajānīyassa vāladhiṃ,
idaṃ pacchimakaṃ tuyhaṃ jīvalokassa dassānan ti. 1332.

Ta. katte ti somanassappatto yakkho Mahāsattaṃ ālapati, addhāpiṇ
gantabbamaggo² pi dīgho, asambhīto vā 'ti' idaṃ so hetthāpāsādam anota-
10 ritvā tato gantukāmo avaca.

Atha naṃ Mahāsatto āha:

195. So 'haṃ kissānubhāyissam' yassa me n' atthā dukkaṃ³ tam
kāyena vācā manasā yena gaccheyya duggaṃ⁴ ti. 1333.

Ta. sohaṃ kissānubhāyissam⁵ ti idaṃ M. asambhīto va gaṇhāhi
15 vuttattā evam āha.

Evam M. sīhanādam naditvā asambhītakesarī viya nib-
bhayo hutvā „ayaṃ sātako mama aruciya mā muccīti“⁶ adhi-
tthānapāramiṃ purecārikaṃ katvā dhammā nivāsetvā assassa
vāladhiṃ viyūhitvā ubhohi hatthehi dāhaṃ vāladhiṃ gahetvā
20 dvīhi pādehi assam⁷ ūrūsu paliveṭhetvā „mānavaka, gahito me
vāladhi, yathāruciya yāhiti“ ā, tasmiṃ khaṇe Punnako
manomayasindhavassa saññam adāsi, so paṇḍitaṃ ādāya
ākāse⁸ pakkhandi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

25 196. So assarājā Vidhuraṃ vahanto
pakkāmi vehāsayaṃ antalikkhe,
sākhāsu selesu asajjamāno
Kālāgiriṃ khippam upāgamāsīti. 1334.

Ta. sākhāsu -- ti Pu- kira cintesi: dūram āgantvā va imāṃ Hima-
30 vantapadesa rukkhapabbatesu pōthento māretvā hadayamaṃsam ādāya kaḷeborāṃ

¹ Bā katthe. ² Bā gandhabba-. ³ Cā vāpi, Cā cāpi. ⁴ Cā kissānubhāyissam,
Cā kissānubhāyissam. ⁵ Cā kissānubhāyissam. ⁶ Bā muccatīti. ⁷ Cā assa,
Bā assassa. ⁸ Bā -ena.

paḍbatantare chaḍḍetvā n-bhavanam gamissāmiti so rukkhe ca paḍbate ca aparī-
 haritvā¹ tesam majjhen' eva assam pesesi, Mahāsattassānubhāvena rukkhaṇi pi
 paḍbatāni pi tassa sarirato ubhosu passesu ratanamattaṃ paṭikkamanti, so
 mīto vā no vā ti parivattitvā M-assa mukhaṃ olokeno kaḍḍanādāsam iva
 vipasannaṃ disvā ayaṃ evaṃ na marati. Idāni vātakkhandhesu cūppavicūppaṃ 5
 karissāmiti kodhābhībhūto cintetvā sattamaṃ vātakkhandaṃ pakkhandi, tato
 verambhāvātehi pi tassa antarāsyābhāvaṃ passanto taṃ ādāya Kālapabbataṃ
 agamāsi, tena vuttaṃ: sākāsu --, tattha asajjamaṇo ti alaggamaṇo apaṭi-
 haṇṇamaṇo Vi-ṇḍitaṃ vahaṇto Kālapabbatamatthakaṃ upāgato.

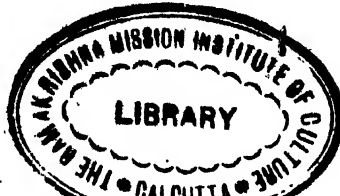
Evaṃ Punnakena M-aṃ gahetvā gatakāle paṇḍitassa puttā- 10
 dayo P-kassa vasanaṭṭhānaṃ gantvā M-aṃ adisvā chinnapādā
 viya patitvā² aparāparaṃ pavatṭamānā mahāsaddena paridevimsu

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha :

197. Itthisahassaṃ bhariyānaṃ dāsā³ sattsatāni ca
 bāhā paggayha pakkandūṃ, [yakkho brāhmaṇavanna] 15
 Vidhuraṃ ādāya gacchati. 1335.
 98. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
 b. p. p., [yakkho br.] Vidhuraṃ ādāya gacchati. 1336.
 199. Hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
 b. p. p. [yakkho br.] Vidhuraṃ ādāya gacchati. 1337. 20
 200. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā
 b. p. p., [yakkho br.] Vidhuraṃ ādāya gacchati. 1338.
 201. Itthisahassaṃ bhariyānaṃ dāsā³ sattsatāni ca
 bāhā paggayha pakkandūṃ: paṇḍito so kuhiṃ gato. 1339.
 202. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā 25
 b. p. p.: paṇḍito so kuhiṃ gato. 1340.
 203. Hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā bāhā etc. 1341.
 204. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā etc. ti. 1342.

Mahāsattaṃ ahetvā ākāseṇa gacchantāṃ disvā ca sutvā
 ca evaṃ pi⁴ kanditvā te sabbe pana sakalanagaravāsīhi sad- 30
 dhīm kandaṇṭā rājadvāraṃ agamaṃsu. Rājā mahantaṃ pari-
 devasaddaṃ sutvā sihapañjaraṃ vivaritvā „kasmā paridevathā“
 'ti pucchi, ath' assa te „deva so kira māṇavo na brāhmaṇo
 yakkho brāhmaṇarūpeṇa āgantvā paṇḍitaṃ ādāya gato, tena

¹ Bā apaṭi. ² C¹ - pātaṃ apatitvā, C² - pānaṃ apatitvā. ³ C¹ dāso, Bā dāsi.
⁴ Bā apaṭi.

vinā amhākaṃ jīvitam n' atthi, sace ito sattame divase mā-
gamissati sakatasatehi sakatasahashehi dārūni samkaddhitvā
sabbe aggim pavissamā⁴ 'ti.⁵

Imam attham pakāsento Satthā āha:

- 5 305. Sace so¹ sattarattena paṇḍito nāgamissati
sabbe aggim pavekkhāma, n' atth' attho jīvitena no ti. 1343.

Sammāsambuddhassa parinibbutakāle² pi „mayam aggim pavissitvā maris-
sāmā“³ 'ti vattāro nāhesum, aho suvasitam³ Mahāsaṭṭena nagaramhīti⁴.

- Rājā tesam katham sutvā „madhurakatho p. mānavam
10 dhammakathāya palobhetvā attano pādesu pādetvā na cirass'
ev' esa assumukhāni⁵ hāsento āgamissati, mā socitthā“⁶ 'ti g. ā.:
306. Paṇḍito ca viyatto ca vibhāvī ca vicakkaṇo
kippaṃ mocessat' attānaṃ, mā bhātha āgamissatīti. 1344.

- Ta. viyatto ti veyyatiyā vicāraṇapaññāya samannāgato, vibhāvīti⁷
15 atthānattakāraṇakāraṇam bhāvetvā dassetvā ka'hetum samattho. vicakkaṇo
ti tamkhaṇen' eva thānuppattikāya kāraṇavindaṇapaññāya⁸ yutto, mā bhāthā
'ti mā bhāyathā, kippaṃ attānaṃ mocetvā āgamissatīti assaṇesi, nāgarāpi
paṇḍito rañño kathetvā gato bhavissatīti assāsam paṭilabbhīti⁹ 'ti. Apan-
'ara peyyālo⁷.

- 20 Puṇṇako pi M-am Kālāgirimatthake tṭhapetvā „imāsamim
jīvamāne mayham vaddhi nāma n' atthi, imam māretvā nida-
yamāsam gahetvā n-bhavanam gantvā Vimalāya satvā Iranda-
tiṃ gahetvā devalokaṃ gamissāmiti“¹⁰ cintesi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

- 25 307. So tattha gantrāna vicintayanto
uccāvacā cetanakā¹¹ bhavanti
imassa jīvena na h' atthi¹² kiñci
hantvā¹³ imam hadayaṃ ādiyissan¹⁰ ti. 1345.

- Ta. so ti so Puṇṇako, tattha -- 'ti gantvā tattha Kālāgirimatthake thito,
30 cetanā¹¹ ti khaṇe khaṇe uppaṇṇamānā cetanā uccāpi avacāpi uppaṇṇanti, thānaṃ
kho pan' etaṃ vijjati yaṃ mam' etassa jīvitadānacetanāpi¹² uppaṇṇeyyā¹³ 'ti

¹ Cko vo. ² Bā -tikāle. ³ Bā ato subhā-. ⁴ Bā nāgarahīti. ⁵ Cko assānimu-
⁶ Bā -paṇṇatana-. ⁷ Bā antara peyyālo nīthito. ⁸ Bā cetanātā. ⁹ Bā nayi-
massa jīvena mamatthi. ¹⁰ Bā ānāyissan. ¹¹ Bā cetanātā. ¹² Cko -dāne-.

tmassa pana jivena¹ tahiñ n-bhavane mama² appamattakam pi kiñci kiccañ
n' atthi, idh' ev' imañ hantvā assa hadayañ ādiyissāmīti³ sannipphānam akāsi⁴ti a.

• Tato pana cintesi: „yañ nūnāhañ imañ sahatthena amā-
retvā bheravarūpadassanena jivikkhayañ pāpeyyan“ ti bhera-
varakkhasarūpañ nimminivā gacchanto āgantvā tañ pātetvā 5
antare katvā khāditukāmo viya ahosi, M-assa lomahañsamattam
pi nāhosi, tato siharūpena mattamahāhatthirūpena ca āgantvā
dāthāhi e' eva dantehi ca ovijjhītukāmo viya ahosi⁴, tathāpi
abbāyantassa ekadoṇikanāvappamāṇaṃ mahantañ sappavaṇṇaṃ
nimminivā assasanto⁵ āgantvā śakasarīrañ⁶ veṭhetvā matthake 10
phāṇaṃ dhāresi, tassa sārājjamattam pi nāhosi, atha „nañ
pabbatamatthake thatvā pativā cunnavicunṇaṃ karissāmīti“
mahāvātañ samuṭṭhāpesi, so tassa kesaggamattam pi n' eva
cālesi, atha nañ tatth' eva pabbatamatthake ṭhapetvā hatthi
viya khajjūrirukkhāñ pabbatañ aparāparañ cālesi, tathāpi 15
nañ ṭhitatṭhānato kesaggamattam pi cāletuñ nāsakki, tato
„saddasantāsen' assa' hadayaphālaṇaṃ katvā māressāmīti“
antopabbatañ pavisitvā paṭhaviñ ca nabhañ ca ekaninnādañ
karonto mahānādañ nadi, evaṃ pi 'ssa sārājjamattam pi nā-
hosi, jānāti hi M. „yakkhasiḥaṭṭhināgarājavesena hi āgato 20
pi vāṭavutṭhipabbatacalanānañ kārako pi antopabbatañ pavi-
sitvā nādañ vissajjanto pi māṇavo yeva' na añño“ ti, tato
yakkho cintesi: „nāhañ imañ bāhirupakkamehi māretuñ sak-
komi, sahatthen' eva tañ māressāmīti“ so M-āñ pabbata-
muddhañ ṭhapetvā pabbatapādañ gantvā maṇikkhandhe⁷ pañ- 25
duṇṭṭaṃ⁸ paveseṇto viya nadanto antopabbatena uggantvā
M-āñ dajhañ gaṇetvā parivattetvā adhosirañ⁹ anālambe
ākāse vissajjesi, tena vuttam:

¹ Bā jivitaṇ. ² Ck' mama. ³ Bā ānayaṇ. ⁴ Ck' hutvā. ⁵ C' assayanto, Bā
assasanto. ⁶ Ck' sārājjamattam. ⁷ Bā mahānantassa sakalasariyañ.
⁸ Ck' saddakalāsaṇassa. ⁹ Ck' yena. ¹⁰ Bā -khaṇḍe. ¹¹ Bā paṇḍamattam.

¹¹ Bā adde karā.

308. So tattha gantvā pabbatantarasmim¹
 anto pavisitvā paduṭṭhacitto
 asaṃvutasmim jagatippadese
 adhosiraṃ dhārayi Kāṭiyanō ti. 1346.

6 Ta. gantvā ti pabbatamatthakā pabbatapādaṃ gantvā tattha pabba-
 tantare ṭhatvā tassa² anto apavisitvā³ p-matthake ṭhitassa heṭṭhā paññāyamāno
 asaṃvuto bhūmiṭṭpadese dhāresīti; na ādito va dhāresi, tattha pana taṃ khipitvā
 pannaśayojanamattam⁴ bhaṭṭhakāle p-muddhani ṭhito va hattham⁵ vadḍhetvā
 adhosiraṃ bhassantaṃ pāde gahetvā adhosiraṃ eva ukkhipitvā mukham olokayā-
 10 maratīti ṭhatvā duttiyaṃ khipitvā tiśasayojanamattam⁶ bhaṭṭhakāle⁷ tatth⁸ eva
 ukkhipitvā mukham olokento jīvantam eva diāvā cintesi: sace idāni saṭṭhiyo-
 janamattam⁹ pi bhassitvā na marisati pādesu naṃ gahetvā p-muddhani po-
 thetvā māressāmīti, aha naṃ tatiyaṃ pi khipitvā saṭṭhiyojanam¹⁰ bhaṭṭhakāle
 hattham¹¹ vadḍhetvā pādesu gahetvā ukkhipi, M. pi cintesi: ayaṃ maṃ patha-
 15 maṃ pannaśayojanam¹² khipi duttiyaṃ tiśasayojanam¹³ tatiyaṃ saṭṭhiyojanam¹⁴
 idāni pūna na khipiessati, ukkhipanto yeva pana p-muddhani paharito mā-
 ressatī, yāva maṃ ukkhipitvā p-matthake na pothesi tāva naṃ adposiro olaṃ-
 banto va māraṇakāraṇaṃ pucchissāmīti so abhito asantaṃsanto tathā akāsaṃ tena
 vuttam¹⁵: dhārayi Kāṭiyanō ti tikkhattum khipitvā dhārayīti a.

20 309. So lambamāno nārake papāte
 mahabbhaye lomahamse vidugge
 asantasam Kurunam kattusettho⁴
 icc-abravi Puṇṇakam nāma yakkham: 1347.
 310. Ariyāvakaṃso si anariyarūpo⁵
 23 asaṇṇato saṇṇatasannikāso,
 accāhitam kammaṃ karosi ludraṃ⁶,
 bhāve ca te kusalam n⁷ atthi kiñci. 1348.
 311. Yaṃ maṃ papātasmim pamuttam iccasi
 ko nu tāv⁸ attho maraṇena mayham,
 30 amāṇassas⁹ eva te ajja vappo,
 ācikkha me tvaṃ katamāsi devatā. 1349.

So lamb- ti so Kurunam kattusettho¹ tatiyavāre lambamāno, ariyā-
 vakāso ti rūpena ariyassadiṇṇo devavappuṃ hutvā carasi, asaṇṇato ti kāyādīhi

¹ C¹ pabbatantarasmim, B¹ pabbatapādasim, B² tattha, B³ pa-
 C¹ katta. ² C¹ anariyo essi, B¹ ludraṃ, C¹ katta.

saññato dussilo, accāhitaṇṇaṃ ti hitāṭṭhantaṃ atī āhitaṇṇaṃ vā, bhāve ca te ti
tava citta appamattakam-pi n' atthi kusalaṃ, vaṇṇo ti ajja tavedaṃ kāraṇaṃ
amanussaṃ¹ eva, devatā ti yakkhaṇaṃ, antare katarayakkho nāma tvaṃ.

Puṇṇako āha:

212. Yadi te suto Puṇṇako nāma yakkho,
rañño Kuverassa hi so sajjīyo,
bhūmindaṇṇo Varuṇo nāma nāgo
brahā suci vaṇṇabalūpapanno. 1350.

213. Tassānujaṃ dhītaraṃ kāmayaṃi,
Irandaṭṭi² nāma sā nāgakaṇṇā,
tassā sumajjhāya piyāya hetu
patārayiṃ³ tuyha⁴ vadhāya dhīrā⁵ ti. 1351.

Ta. sajjīvo ti sajjīvo amaccho, brahā ti ārohasampanno utthāpitakaṇṇa-
rūpasadiso, vaṇṇa-- ti sarīravannena kāyabalena ca upagato, tassānujan ti
tassa anujātam, patārayiṃ² ti cittaṃ pavattesiṃ, sannitthānaṃ akāsaṃ ti a. 15

Taṃ sutvā M. „ayaṃ loko duggahitena nassati, nāgamā-
navikaṃ patthentassa mama maraṇena kiṃ payojanaṃ, tatvato
jānissāmi“ eintetvā g. ā.:

214. Mā h' eva tvaṃ⁶ yakkha ahosi mūlho⁷,
natthā bahū⁸ duggahitena loko⁹,
kiṃ te sumajjhāya piyāya kiccaṃ
maraṇena me, iṃgha suṇoma sabban ti. 1352.

Ath' assa Puṇṇako ācikkhanto āha:

215. Mahāpubbhāvassa mahoragassa
dhītukkamo fiātigato¹⁰ 'ham asmi,
taṃ yācamānaṃ sasuro avoca
yathā maṃ aṇṇiṃsu sukāmanitaṃ, 1353.

216. Dajjemu kho te sutanuṃ sunettaṃ
sucimhitaṃ candanallittagattim
sace tuvaṃ hadayaṃ paṇḍitaṃ
dhammeṇa laddhā idha-m-āhāresi,

¹ C^o-tim, B^d-ti. ² B^d pakā-. ³ C^o-ha. ⁴ B^d mā he va te, C^o mā he tvaṃ.

⁵ B^d moho. ⁶ B^d nattho, all three MSS. bahu. ⁷ so all three MSS. for loko?

⁸ B^d dhītukkamo natthāho.

etena vittena¹ kumāri labbhā,
nāññaṃ dhanam uttarim patthayāma. 1354.

17. Evaṃ na mūlho² smi, suṇohi³ katte,
na cāpi me duggahit⁴ atthi kiñci,
hadayena te dhammaladdhena nāgā
Irandatim nāgakaññaṃ dadanti. 1355.

18. Tasmā ahaṃ tuyhaṃ vadhāya yuttō⁵,
evaṃ mam⁶ attho maraṇena tuyhaṃ,
idh⁷ eva taṃ narake pātayitvā
10 hantvāna taṃ hadayaṃ ādiyissan⁸ ti. 1356.

Ta. dhītukkamo⁹ ti dhītu atthāya vicarāmi, nātigato¹⁰ ti nātigatako
nāma ahaṃ¹¹, taṃ ti taṃ nāgakaññaṃ yācamānaṃ, yathā maṇi ti yasmā maṃ
sutthu esa kāmēna uṭṭo ti sukāmanitāṃ aññaṃsu sasuro dajjemo kho te ti ādi
avoca, tattha dajjemū ti dadeyyāma, sutanṇu ti sundarasariraṃ, idhamā-
15 hareṣṭi idha āhareyyāsi.

Taṇṇa taṃ kathaṃ sutvā M. cintesi: „Vimalāya mama
hadayena kiccaṃ n¹² atthi, Varuṇena pana dhammakathaṃ
suttvā maṇiṇā maṃ pūjetvā tattha gatena mama dhamma-
kathikabhāvo vappito bhavissati, tato Vimalāya mama dhammā-
20 kathāya dohaḷo uppanno bhavissati, Varuṇena duggahitaṃ
gahetvā Pu- āpatto bhavissati, sv-āyaṃ¹³ attanā duggahitena
maṃ māretuṃ evarūpaṃ dukkhaṃ pāpesi, mama paṇḍitabhāvo
thānappāttikāraṇavindanaśatmatthata¹⁴, imaṣmim maṃ mārente
kiṃ karissati, handa naṃ māṇava, sādhunaradhammaṃ uāma
25 jānāmi, yāvāhaṃ na marāmi tāva maṃ p-muddhani nisidāpetvā
sādhunaradhammaṃ suṇa, pacchā yaṃ icchasi taṃ kareyyā-
sīti¹⁵ vatvā sādhunaradhammaṃ vappento attano jīvitam āharā-
peyyān¹⁶ ti so adhosiraṃ olambanto yeva g. ā.:
30

19. Khippaṃ mamaṃ uddhara Kātiyāna
hadayena me yadi te atthi kiccaṃ,

¹ C¹ cittaṇa. ² B² vadhāyaseuko. ³ B³ āneyi. ⁴ B⁴ dhītukkamo. ⁵ B⁵ nātigato. ⁶ B⁶ nātigato. ⁷ B⁷ ti tasmā tassa sūbhāṭṭako nāma ahaṃ smi. ⁸ B⁸ yuttam. ⁹ B⁹ cintana.

ye kec' ime sādhanarassa dhammā
sabbe va te pātukaṛomi ajjā 'ti. 1357.

Tam sutvā Pu- „ayaṃ paṇḍitena devamanussānaṃ aka-
thitapubba dhammo bhavissati, khippam eva naṃ uddharitvā
sādhunaraḍḍhammaṃ sossāmīti¹“ cintetvā M-aṃ ukkhipitvā 5
pabbatamuddhani nisīdāpesi.

Tam attham pakāseto Sattā āha:

210. Sa² Puṇṇako Kurunaṃ kattuseṭṭham³
nagamuddhani khippam patitṭhapetvā
assattham āsīnaṃ⁴ samekkhiyānaṃ⁵ 10
paripuṇṇaṃ kattāram anomaṇānaṃ: 1358.
211. Samuddhato me si tuvaṃ papātā,
hadayena te ajja maṃ⁶ atthi kiccaṃ,
ye kec' ime sādhanarassa dhammā
sabbe va me pātukaṛomi ajjā 'ti. 1359. 15

Ta. assatṭhan ti laddhassāsaṃ hutvā nisīnaṃ, samekkhiyānaṃ⁷ ti
divā, sādhanarassa dhammā narassa sādhubhammā sunderadhammā.

Mahāsatto āha:

212. Samuddhato ty-asmi⁸ ahaṃ papātā,
hadayena me yadi te atthi kiccaṃ 20
ye kec' ime sādhanarassa dhammā
sabbe va te pātukaṛomi ajjā 'ti 1360.

Ta. tyasmīti⁹ tayā asmi¹⁰

Atha naṃ M. „kilitṭhakarīro¹¹ smi, nahāyāmi tāvā“¹² 'ti ā,
yakkho „sādhū“¹³ 'ti nahānodakaṃ āharitvā nahātakāle M-assa 25
dibbadussadibbagandhamālādīni datvā. alaṃkatapaṭiyattakāle
dibbabhojanaṃ adāsi, M. bhuttaḍḍhajoṇaṃ Kāḷāgirimatṭhakam
alaṃkārapetvā āsanaṃ paṇḍapāpetvā alaṃkatāsane nisīditvā
Buddhaśīlāyā sādhanaraḍḍhammaṃ desento g. ā.:
213. Yātānuyāyi¹⁴ ca bhavāhi¹⁵ mānāva,
addaṃ ca¹⁶ paṇiṃ¹⁷ parivajjayassu. 30

¹ Bā sossāmīti. ² Bā so. ³ C² katta. ⁴ C² Bā āsi. ⁵ C² -kkhiyā, Bā
-yāna. ⁶ Bā -ma. ⁷ Bā -mā. ⁸ all three MSS. tyasmīti. ⁹ C² yāna. ¹⁰
Bā -vāmi. ¹¹ Bā ālāṇa. ¹² C² paṇi ca. ¹³ C² paṇiṃ ma, Bā paṇi.

mā c' assu¹ mittesu kadāci dūbhi²,
mā ca vasaṃ asatīnaṃ nigacche. 1361.

Ta. addaūca³ - - ti allaṃ tintam⁴ pāpīṃ mā dahi mā jhāpī.

Yakkho saṃkhittena kathite cattāro sādhunaradhamiṃ
5 bujjhituṃ asakkonto vitthārena pucchi:

224. Kathaṃ nu yātaṃ⁵ anuyāyi hoti
addaṇi ca pāṇiṃ dahate kathaṃ so
asatī ca kā ko⁶ pana mittadūbho⁷,
akkhāhi me pucchito etam atthaṃ ti. 1362.

10 Mahāsatto pi 'ssa kathesi:

225. Asanthutaṃ⁸ no pi ca diṭṭhapubbaṃ
yo āsanenāpi nimantayeyya
tass' eva atthaṃ puriso kareyya⁹,
yātānuyāyīti tam āhu paṇḍitā. 1363.

15 226. Yass' ekarattim pi ghare vaseyya
yatth' annapānaṃ puriso labhetha
na tassa pāpaṃ manasābhicetaye¹⁰,
adubbhapāṇiṃ dahate mittadūbho. 1364.

227. Yassa rukkhassa chāyāya nisideyya sayeyya vā¹¹ V $\frac{240}{21}$)
20 na tassa sākhaṃ bhañjeyya, mittadūbho hi pāpako. 1365.

228. Puṇṇaṃ pi c' etaṃ paṭhaviṃ dhanena
dajj' itthiyā puriso sammatāya
laddhā khaṇaṃ atimaññeyya tam pi,
tāsaṃ vasaṃ asatīnaṃ na gacche. 1366.

25 229. Evaṃ kho yātaṃ¹² anuyāyi hoti
addaṇi ca¹³ pāṇiṃ dahate pun' evaṃ
asatī ca sā so¹⁴ pana mittadūbho,
so dhammiyo hoti¹⁵, jahassu adhammaṃ¹⁶ ti. 1367.

¹ C¹ assu. ² C¹ dūbhiḥ, B² dubbhi. ³ B² allaūca. ⁴ C¹ B² tūpam. ⁵
C¹ yātaṃ. ⁶ so C¹ B²; C¹ asatī ca kile. ⁷ B² dubbhi. ⁸ B² asandhavaṃ,
i. e. asanthavaṃ. ⁹ C¹ karetha. ¹⁰ B² manāpi cinteyya. ¹¹ C¹ yānab. ¹²
so all three MSS. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ C¹ dhammaṃ, read: - - hohi,
jahassavādh.

Ta asanthuta¹ ti ekāhadvīham pi ekato avutthapubbam², āsānenā-
 pīti yo³ evarūpaṃ āsanamattenāpi nimantheyya pag eva annapānādīhi, tassevā
 'ti tassa pubbakārissa attham karoti' eva⁴, yātānuyāyīti pubbakārīnā⁵ yā-
 tassa puggalassa⁶ anuyāyī, paṭhamam karonto yāti⁷ nāma paccā karonto anu-
 yāyati⁸ nāma⁹ 'ti evam paṇḍitā kathenti, ayaṃ devarāja paṭhamo sādhanara-
 dhammo, adubbhapāpīn ti adubbhikkam¹⁰, attano bhūñjanabattam¹¹ eva
 dahanto hi mittadūbhi¹² nāma hoti, iti allahatthāssa ajjhāpanam nāma, ayaṃ
 dutiyo sādhanaradhammo, na tassā 'ti tassa sakkham vā pattam vā na bhin-
 deyya¹³, kimkāraṇā: mittadūbho hi pāpako iti paribhuttachāyassa aceta-
 nassa rukkhassāpi pāpako honto mittadūbhi nāma hoti kimaṅga pana manussa-
 bhūtaṃ, evam mittesu adubbhanan nāma, ayaṃ tatiyo sādhanaradhammo,
 dajjittihīyā ti dadeyya itthiyā, sammatāyā 'ti aham ev' assā piyo na aññe
 c' ass¹⁴ tcehatīti evam suṭṭhu-matāya, laddhā khapan ti aticārassa okāsam
 labhivā¹⁵, asatīnan ti asaddhammasamannāgatānam itthīnam, iti mātugāmam
 nissāya pāpassa akaraṇam nāma, ayaṃ catuttho sādhanaradhammo, so dham-
 miyo hotīti¹⁶ so tam¹⁷ devarāja imehi catūhi naṇḍhammasammachi yutto
 dhammiko hoti¹⁸.

Evam M. yakkhassa cattāro sādhanaradhamme Buddhalī-
 hāya kāthesi, te suṇanto yeva Pu- sallakkhesi: „catūsu pi
 thānesu paṇḍito attano jīvitam eva yācati, ayaṃ kho pana
 mayham pubbe asanthutass' eva¹⁹ sakkāram akāsi, aham assa
 nivesane tīham mahantam yasaṃ anubhavanto vasiṃ²⁰, ahañ
 ca imam pāpakam karonto mātugāmam nissāya karomi, sabba-
 thāpi aham eva mittadūbhi, sace paṇḍite, aparajjhissāmi na sādhu-
 naradhamme vattissāmi nāma, kiṃ me nāgamānavikāya, Inda-
 pattavāsīnam saassūṇi mukhāni hasāpento imam vegena tattha²¹
 netvā dhammasabhāya otāressāmiti²² cintetvā āha:

20. Avasiṃ aham tuyha tīham agāre,

annena pānena upatthito 'smi,

mitto mamāsī, visajām' ahan tam²¹,

kāmam gharām uttamapañña gacche²². 1368.

¹ Bā asandhavam, i. e. asanthavam. ² Bā avutta-. ³ Ck^o so. ⁴ Ck^o karothva,
 Bā attham puriso karoteva. ⁵ so Ck^o; Bā -karitāya. ⁶ Ck^o mahagghassa. ⁷
 Bā pupphayāyī. ⁸ Ck^o -yāyīti, Bā anuyāyī. ⁹ Ck^o adrabha-, Bā adrubbhitam. ¹⁰
 Bā -bhattam. ¹¹ Bā -dubbhi, Ck^o -dūbhi, C^o -dubbi. ¹² Bā bhīñjeyya. ¹³ Bā
 na añño mamaññevaṃ. ¹⁴ Bā al-. ¹⁵ Bā hohīti. ¹⁶ so all three MSS. ¹⁷ Bā
 hohi. ¹⁸ Bā asandhavasaveva. ¹⁹ Ck^o -līmau. ²⁰ Ck^o omitt ta-. ²¹ Bā visajjā,
 Ck^o visajjāmahantam. ²² Bā -a.

281. Api bhāyān¹ nāgakulāssa attho,
alam pi me nāgakaññāya hotu,
so tvaṃ saken² eva subhāsitenā
mutto si me ajja vadhāya paññā ti. 1369

5 Ta. upaṭṭhito smitti taṃ upaṭṭhito asmi, visajjāmahanta³ ti visajjemi ahaṃ taṃ⁴, kāmaṃ ti ekamsena, vadhāyā⁵ ti vadhato, paññā⁶ ti paññāvanta⁷.

Atha naṃ M. „mānava tvaṃ⁸ maṃ tāva⁹ attano gharaṃ mā⁶ pesehi¹⁰ n-bhavanam eva maṃ nehīti¹¹ vadanto g. ā: .

10 292. Hānda tuvaṃ yakkha mamam pi nehi
sasuran nu⁷ te, aṭṭhaṃ mayi carassu,
aham pi nāgādhipatīvīmānaṃ⁸
dakkhemu nāgassa aditṭhapubban ti. 1370.

15 Ta. haṇḍā⁹ ti vavassaggaṭṭhe nipāto, asurannu⁷ -- ti tāva sasurassa santikaṃ⁹, aṭṭhaṃ mayi cara¹⁰, mā nāsaya¹¹, nāgādhipatīvīmānaṃ¹² ti nāgādhipatī¹³ ca vimāna¹⁴ c' asā nāgassa aditṭhapubbaṃ passeyyaṃ¹⁵.

Ponṇako āha:

29 293. Yaṃ ve narassa ahitāya assa
na taṃ pañño¹⁶ arāhati dassanāya,
atha kena vaṇṇena amittagāmaṃ
tvaṃ icchasi uttamapañña gantun ti. 1371

Ta. amitta -- ti amittassa vasaṇaṭṭhānaṃ, amittasamāgamaṃ ti.

Mahāsatto āha:

25 294. Addhā pajānāmi ahaṃ pi etaṃ
na taṃ pañño arāhati dassanāya,
pāpaṃ ca me n⁷ atthi kataṃ kuhīci
tasma⁸ na saṃke maraṇāgamāyā⁹ ti. 1372.

Ta. maraṇāgamāyā⁹ ti maraṇassa āgamāya.

¹ C¹ bhāyān. ² C² visajjākaṇḍaṃ. ³ C³ visajjāmahantaṃ. ⁴ B⁴ visajjāmahantaṃ. ⁵ C⁵ omitti taṃ. ⁶ C⁶ -taṃ. ⁷ omitted in C⁷. ⁸ C⁸ pesesi. ⁹ so C⁹. ¹⁰ B¹⁰ omitti nu. ¹¹ C¹¹ -tīm. ¹² B¹² -ti. ¹³ B¹³ saṇḍa. ¹⁴ B¹⁴ carassu. ¹⁵ B¹⁵ -sehi. ¹⁶ C¹⁶ -tīm. ¹⁷ B¹⁷ -ti. ¹⁸ C¹⁸ -eyya. ¹⁹ C¹⁹ -ān; read: pañño na taṃ.

„Api sa devarāja mayā tādiso kakkhaḷo dhammakathāya
palobhetvā mudukato, idān' eva maṃ 'alam me n-mānavikāya,
attano gharaṃ yāhiti' vadesi; n-rājassa mudukaraṇe' mamako
bhāro, neha yeva maṃ tatthā" 'ti. Taṃ sutvā Pu- tassa va-
canaṃ „sādhū" 'ti sampaticchitvā ā.:

325. Handa ca¹ thānaṃ atulānubhāvaṃ
mayā sahā² dakkhisi, ehi katte
yatth' acchati³ naccagītehi nāgo
rājā yathā Vessavaṇo Naḷiññaṃ. 1373.

326. Taṃ nāgakaññā⁴ caritaṃ gaṇena
nikkīlitaṃ niccam aho va rattim⁵
pahūtamalyaṃ bahupupphachannaṃ
obhāsati vijju-r-iv' antalikkhe. 1374.

327. Anhena pānena upetarūpaṃ
naccehi gītehi ca vāditehi
paripūra⁶ kaññāhi alaṃkatāhi
upasobhati vatthapilandhanaṇā 'ti. 1375.

Ta. handā ca¹ 'ti nīpātāmatam eva. thānaṃ ti n-rājassa vasaṇatthā-
naṃ², Naḷiññaṃ ti Naḷiṇiyaṃ nāma rājadhāniyaṃ, caritaṃ gaṇeṇā 'ti
taṃ n-kaññānaṃ gaṇeṇa caritaṃ, nikkīlitaṃ ti niccam aho ca rattim ca n-kañ- 20
ññāhi kīlitaṇukīlitaṃ.

328. So Puṇṇako Kūrunaṃ kattuseṭṭhaṃ⁷
nisīdayi pacchato āsavaṇim,
ādāya kattāraṃ anomapaññaṃ
upānayaḥ bhavaṇaṃ nāgarañño. 1376.

329. Patvāna thānaṃ atulānubhāvaṃ
atthā⁸ katta pacchato Puṇṇakassa,
sāmaggipekki pana⁹ nāgarājā
pubbe va jāmātaraṃ ajjhabhāsatha. 1377.

Bd -pāṇḍ. * Ck¹ cara. * all three MSS. sabs. * Ck² yatta-. Ck³ tattha-. Bd⁴
ratthicchaṇḍi. * so Ck⁵; Bd⁶ ānaṃ. * Bd⁷ aherattim. * Bd⁸ -puṇṇaṃ. * Ck⁹
ara. * Ck¹⁰ sūra naccagītehi. * Ck¹¹ katta-. * Bd¹² atthāsi. * Bd¹³ māni

So Pu- ti bbl. so Pu- evaṃ n-bhavaṇaṃ vaṇṇetvā paṇḍitāṃ attano
ājāṇāṃ āropetvā n-bhavaṇaṃ nesl. thānaṃ ti n-rājassa vasaṇatthānaṃ, pū-
chato -- ti Puṇṇakassa kira etad ahoṣi: sace n-rājā paṇḍitā diṣvā mudu-
citto bhaviṣṣati tce-etaṃ kusalaṃ noce tassa taṃ apassantass' eva sindhavaṇṇ
s āropetvā ādāya gamissāmi, atha¹ naṃ paccato thareṣi, te² vuttam: p.
P-kaṣā³ ti, sāmaggī --⁴ sāmaggīṃ⁵ pekkhamāno, sāmāṃ avekkhīti pi pāṭho,
attano jāmetaraṃ passitvā paṭhamataraṃ sayam eva ajjhabhāsathā⁶ ti a.

Nāgarājā āha:

140. Yan nu tuvaṃ agamā maccalokaṃ
anvesamāno hadayaṃ⁷ paṇḍitassa,
10 kacci samiddhena idhānupatto
ādāya kattāraṃ anomapaññaṃ ti. 1378.

Kaccol -- ti tena manorathena samiddhena nipphannaṃ⁸ idhāto
siti pucchī.

15 Puṇṇako āha:

141. Ayaṃ hi so āgato yaṃ tvam icchasi,
dhammena laddho mama dhammapālo,
taṃ passathā⁹ sammukhā bhāsamāpaṃ,
sukho bhave sappurisehi saṃgamo¹⁰ 1379.

20 Ta. yantvam icchasi ti yaṃ tvam icchasi, yantum icchasi vā pāṭho,
bhāsa -- ti taṃ lokapātakaṃ dhammapālaṃ idāni madhureṇa sareṇa dhammaṃ
bhāsamānaṃ sammukhā va passathā, sappurisehi ekaṭṭhāne saṃgamo bi nāma
sukho hoti. Kāḷāgiriṭṭhaṇḍaṃ.

Nāgarājā Mahāsattāṃ diṣvā gātham āha:

- 25 142. Aditṭhapubbaṃ diṣvāna maceco maccubhayaddito¹¹
vyambhito nābhivādeti, na ida¹² paññavatāṃ iva. 1380.

Ta. vyambhito ti bhīto, i. v. h.: paṇḍita tvam aditṭhapubbaṃ n-bha-
vaṇaṃ diṣvā maraṇabhayaṇa ca aṭṭito bhīto hūtvā yaṃ maṃ na abhivādesi idam
kāraṇaṃ paññavantaṇaṃ na hoti.

- 20 Evaṃ n-rājānaṃ paccāsiṃsantaṃ M. „na tvam mayā van-
ditabbo“ ti avatvā va attano jñānatāya upāyakosaḷḷeṇa „ahaṃ
vajjhappattabhāvena taṃ na vandāmi“ vadanto g-dvayam āha:

¹ Be. tathā. ² Be. pekkhāmi. ³ read: hadam? ⁴ Ck. nippa. ⁵ Ck. -tha.
⁶ Be. passā dhammaṃ. ⁷ Be. -yaṭṭito. ⁸ Be. mayā, read: nedam.

143. Na o' amhi vyamhito nāga na ca maccubhayaddito¹
na vajjho abhivādeyya vajjhaṃ vā nābhivādaye. 1381.
144. Kathaṃ no' abhivādeyya abhivādāpayetha² ve
yaṃ naro³ hantum iccheyya,
taṃ kammaṃ na upapajjatī⁵. 1382.

T. a.: n' evāhaṃ n-rāja adittapubbaṃ n-bhavanaṃ disvā bhito maraṇa-
bhayaṃ taṃtito, mādisassa hi maraṇabhayaṃ nāma n' atthi, vajjho pana abhi-
vādetuṃ vajjhaṃ vā vajjho pi abhivādetuṃ⁶ na labhati, yaṃ hi naro hantum
iccheyya taṃ kathaṃ nu abhivādeyya kathaṃ vā tena attānaṃ abhivādāpayetha
ve⁷, tassa hi taṃ kammaṃ na upapajjati, taṃ ca kira maṃ mārāpetuṃ idha⁸
ānāpesi⁹, kathaṃ ahaṃ taṃ vandāmiti.

Taṃ sutvā nāgarājā Mahāsattassa thutīm karonto dve-
gāthā abhāsī:

145. Evam etaṃ yathā brūsi saccaṃ bhāsasi paṇḍita:
na vajjho abhivādeyya vajjhaṃ vā nābhivādaye. 1383.
Kathaṃ no' abhivādeyya abhivādāpayetha² ve
yaṃ naro³ hantum iccheyya
taṃ kammaṃ na upapajjatī. 1384.
Idāni M. nāgarājena saddhiṃ paṭisanthāraṃ karonto āha:
147. Asassataṃ sāsattan no tavēdaṃ¹⁰
iddhi juti balaviriyūpapatti,
pucchāmi taṃ nāgarāj' etaṃ atthaṃ:
kathaṃ nu te laddhaṃ idaṃ vimānaṃ. 1385.
148. Adhicca laddhaṃ parināmajan¹¹ te (V $\frac{171}{9}$)
sayamkatam udāhu¹² devehi diṇṇaṃ,
akkhāhi me nāgarāj' etaṃ atthaṃ
yath' eva te laddhaṃ idaṃ vimānaṃ ti. 1386.

Ta. tava... n¹³ ti idaṃ tava yasajātāṃ vimānaṃ vā asassataṃ sāsatta-
sāsataṃ mā kho... n¹⁴ nissāya pāpam akāseti iminā padena attano jīvitaṃ yači,
iddhīti nāgiddhī ca nāgaṇi kāyabalaṃ cetasikaviriyā ca n-bhavaṃ upapatti 30

¹ Bā - yattitā. ² Bā nu. ³ Ck - pavetha, Cs - pacetha, Bā - payeta. ⁴ Bā nayo.
⁵ Bā sampajj-. ⁶ Bā mārāpetuṃ. ⁷ Ck - ce. ⁸ Bā imāṃ āpā-. ⁹ Bā - ta. ¹⁰
Ck - nu tava idaṃ. Bā nu tavayidaṃ. ¹¹ Bā vipari-. ¹² read: ādu. ¹³ Bā
tavayidaṃ. ¹⁴ Ck - yaṃ.

ca yaṃ ca te idaṃ vimānaṃ, pucchāmi taṃ n-rāja etaṃ atthaṃ: kathaṃ nu
etaṃ sabbaṃ laddhaṃ ti, adhiṇṇa laddhaṃ ti kiṃ na tayā idaṃ vimānaṃ
evaṃ sampannaṃ n-bhavaṇaṃ adhiṇṇa akāraṇena laddhaṃ udāhu utupariṇāma-
jaṃ te idaṃ udāhu sayāṃ sahatthen' ēva kaṭaṃ udāhu devehi te dinnāṃ yaṃ
5 eva te idaṃ laddhaṃ etaṃ me, atthaṃ akkhāhīti.

Nāgarājā āha:

240. Nādhicca laddhaṃ na pariṇāmajaṃ me (V $\frac{171}{22}$)
na sayāṃkataṃ na pi devehi dinnāṃ,
sakehi kammehi apāpakehi
10 puññehi me laddhaṃ idaṃ vimānaṃ ti. 1387.

Ta, apāpakehīti alāmakehi.

Mahāsatto āha:

250. Kin te vataṃ kiṃ pana brahmacariyaṃ (V $\frac{171}{25}$, Sumaṇ-
kissa suciṇṇassa ayaṃ vipāko gala V. 1. p. 177)
15 iddhiṃ juti balaviriyūpapatti.
idaṃ ca te nāga mahāvimānaṃ ti. 1388.

Ta, kinte vataṃ ti n-rāja purimabbave kiṃ dānaṃ kiṃ vataṃ ahoṃ ko
brahmacariyavāso katarasucaritass' ev' esa iddhi-ādiko vipāko ti.

Nāgarājā āha:

260. Ahaṃ ca bhariyā ca manussaloke (Sumaṇḡala I p. 177)
saddhā ubho dānapatī ahumbhā,
opānabbhūtaṃ me gharaṃ tadāsi, (V $\frac{172}{5}$)
santappitā samaṇabrāhṃaṇā ca. 1389.
270. Mālaṃ ca gandhaṃ ca vilepanaṃ ca
28 padīpiyaṃ seyyam upassayaṃ ca
acchādanaṃ sayanaṃ annapānaṃ
sakkacca dānāni adamma tattha. 1390.*
290. Taṃ me vataṃ taṃ pana brahmacariyaṃ, (V $\frac{172}{7}$)
tassa suciṇṇassa ayaṃ vipāko
30 iddhiṃ juti balaviriyūpapatti
idaṃ ca dīra mahāvimānaṃ ti. 1391.

Ta manussaloke ti Amgaratthe Kālacampānagare, tamme vatan ti
tam sakkaccaṃ dinnadānaṃ eva mayhaṃ vatasaṃādānaṃ ca brahmacariyaṃ ca
shosī, tassa¹ eva suṇaritassa ayaṃ iddhiṃ vipāko.

Mahāsatto āha:

254. Evañ ce² te laddham idaṃ vimānaṃ
jānāsi puññānaṃ phalūpapattiṃ³,
tasmā hi dhammaṃ cara appamatto
yathā vimānaṃ punam āvasesīti. 1392.

Ta jānāsīti sace tayā dānānubhāven⁴ etaṃ laddhaṃ evaṃ sante jānāsi 10
nāma puññānaṃ phalaṃ ca puññaphalena nibbattaṃ⁵ upapattiṃ ca, tasmā ti
yasmā puññehi tayā idaṃ laddhaṃ tasmā punamāvasesīti yathā puna pi
imaṃ n-bhavanam ajjhāvesasi evaṃ dhammaṃ cara.

Nāgarājā āha:

255. Na idha santi⁶ samaṇabrāhmaṇā va⁷
ye⁸ annapānāni dademu katte,
akkhāhi me pucchito etaṃ atthaṃ
yathā vimānaṃ punam āvasesā⁹ ti¹⁰. 1393.

Mahāsatto āha:

256. Bhogī hi te santi idh¹¹ ūpapaṇṇā
puttā ca dārā anujivino ca,
tesu tuvaṃ vacasā kammanā ca
asampaduṭṭho va bhavāhi niccaṃ. 1394.
257. Evaṃ tuvaṃ nāga asampadosaṃ
anupālayā¹² vacasā kammanā ca,
ṭhatvā idhā¹³ yāvatāyuraṃ vimāne
uddhaṃ ito gacchasi devalokaṃ ti. 1395.

Ta bhogitū bhogino, nāgā ti a., tesu¹⁴ ti tesu puttādīsū bhogisu vā-
cāya ca kammena ca niccaṃ asampaduṭṭho bhava, anupālayā¹⁵ ti evaṃ puttā-
disu c¹⁶ eva sesaṇṇatessa ca mettacittasamkhātāṃ asampadosaṃ anurakkha, ud- 30
dhaṃ ito ti n-bhavanato uparidevalokaṃ gamissasi, mettacittāṃ hi dānato
atirekatarāṃ puññaṃ ti.

¹ all three MSS. -i. ² Ck^o -ttim. ³ R⁴ nayidha; read: nedha sānti. ⁴ R⁴
ca, Ck^o vā. ⁵ Ck^o -vaseti. ⁶ all three MSS. -ya.

Nāgarājā M-assa dhammakatham sutvā „na sakkā paṇḍi-
tena bahi papañcam kātum, Vimalāya¹ dassetvā subhāsitaṃ
sāvetvā dohaḥaṃ paṭippassambhetvā Dhananjayaṛājānaṃ tosetvā
paṇḍitaṃ pesetum² vaṭṭatīti“ cintetvā g. ā.:

- 5 308. Addhā hi so socati³ rājasettḥo
tayā vinā yassa tuvaṃ sajiṃvo,
dukkhūpanīto pi tayā samecca
vindeyya poso sukham āturo pīti. 1396.

Ta. sajiṃvo ti sajiṃvo⁴ amacco, sameccā⁵ 'ti tayā saha samāgantvā,
10 āturopīti bāhagilāno pi samāno.

Taṃ sutvā M. nāgassa thutim karonto itaraṃ g. ā.:

309. Addhā sataṃ bhāsasi nāga dhammaṃ
anuttaraṃ atthapadaṃ sucinṇaṃ,
etādisīyāsu⁶ hi⁷ āpadāsu
15 paññāyate mādisānaṃ viṣeso ti. 1397.

Ta. addhā sataṃ ti addhā⁸ santānaṃ paṇḍitānaṃ dhammaṃ bhāsasi,
atthapadaṃ ti nīhitakoṭṭhāsaṃ⁹, etādisīyāsu¹⁰ 'ti evarūpaṃ āpadāsu edise
bhaye upaṭṭhite mādisānaṃ paññāvantānaṃ viṣeso paññāyati.

Taṃ sutvā nāgarājā atirekataraṃ tuṭṭho gātham āha:

- 20 300. Akkhehi¹¹ no t' āyaṃ mudhā nu laddho.
akkhehi no t' āyaṃ ajesi jūte¹²,
dhammena laddho iti t' āyaṃ āha,
kathaṃ¹³ tuvaṃ¹⁴ hattham imassa-m-āgato ti. 1398.

Ta. akkhehi¹⁵ no ti ācikkha amhākaṃ, āyaṃ ti taṃ āyaṃ, mudhā--ti
25 kiṃ nu mudhā amūḥeṇ' eva labhi udāhu jūte ajesi, iti tāyaṃāhā 'ti āyaṃ
Punnako dhammena me paṇḍito laddho ti vadati, imassamāgato ti tvaṃ
kathaṃ imassa hatthatthaṃ¹⁶ āgato.

Mahāsatto āha:

301. Yo m' issaro tattha ahosi rājā
30 tam āyaṃ¹⁷ akkhehi ajesi jūte,

¹ C^{ks} -lasso. ² C^{ks} pesi-. ³ C^{ks} -si. ⁴ C^{ks} cā, C^s ena, B^d omits ya. ⁵ all three MSS. -si-. ⁶ C^s bhi, C^{ks} ti. ⁷ B^d ekamāṇa. ⁸ B^d hita-. ⁹ B^d akkhāhi, C^{ks} akkhehi. ¹⁰ B^d jute, C^{ks} dūte. ¹¹ B^d adds nu. ¹² al three MSS. tvaṃ. ¹³ B^d hattham. ¹⁴ so B^d; C^{ks} āyaṃ, C^s āma.

so mañ jito, rājā imass' adāsi,
dhammena laddho 'smi asāhasenā 'ti. 1399.

Ta. yo missaro ti yo me issaro, imassa dāsīti imassa adāsi.

312. Mahorago attamano udaggo

sutvāna dhīrassa subhāsītāni

hatthe gaḥetvā ānomaṇḍanā

pāvekkhī bhariyāya tadā sakāse. 1400.

368. Yena tvañ Vimala paṇḍu yena bhātañ na ruccatī
na ca-m-etādiso vaṇṇo ayam eso tamonudo. 1401.

368. Yassa te hadayen' attho āgat' āyañ pabhañkaro,
tassa vākyāñ nisāmehi, dullabhañ dassaṇañ puna. 1402.

Pāvekkhīti pavittḥo, yena 'ti bhadda Vimala yena kāraṇa tvañ paṇḍu
c' eva¹ na ca te bhātañ² ruccati, nacametādiso³ vaṇṇo ti paṭhavitale
vā devaloke vā na ca etādiso vaṇṇo aññassa kassaci atthi yādiso etassa guṇa-
vaṇṇo paṭtha⁴o, ayam eva so tamonudo ti yañ nissāya tava doha⁵o up-
panno yañ so sabbalokassa tamhādo, puna⁶ ti puna etassa dassaṇaṇi nāma
dullabhañ ti vadati.

208. Disvāna tañ Vimalā bhūripaṇḍanā

dasañgulim pañjalim paggaḥetvā

hatṭhena bhāvena patitarūpā.

icc-abravī Kurunañ kattusetṭhañ⁸. 1403.

Haṭṭhena -- ti tutṭhena cittaṇa, patitarūpā ti soṇanassajātā, itoparañ⁶:

206. Adiṭṭhapubbañ disvāna macco maccubhayaddito
vyamhito nābhivādeti⁷, na idaṃ⁸ pañṇavatāñ iva. 1404.

207. Na c' amhi vyamhito nāgi⁹ na ca maccubhayaddito,
na vajjho abhivādeyya vajjhañ vā nābhivādaye. 1405.

208. Kathaṃ no¹⁰ abhivādeyya abhivādāpayetha ve
yañ naro hantum iccheyya tañ kammañ na upapajjati. 1406.

209. Evañ etañ yathā brūsi saccañ bhāsasi paṇḍita:
na vajjho abhivādeyya vajjhañ vā nābhivādaye. 1407.

¹ Ck teva, Cs neva. ² Cks cittañ. ³ Cks nacate tādiso. ⁴ Cks puna. ⁵ Cks
katta. ⁶ Bā adda: vimalāya ca mahāsattassa ca vacanapaṭivaraṇagāthā. ⁷ Cks
-tenābhī-, Bā -tānābhivādesi. ⁸ Bā yi-; read: nēdañ. ⁹ Ck -tenāhi, Cs
-tenābhī. ¹⁰ Bā nu.

270. Kathaṃ no¹ abhivādeyya abhivādāpayetha ve
yaṃ naro hantum iccheyya taṃ kammaṃ na upapajjati. 1408.
271. Asassataṃ sassataṃ nū² fava-y-idaṃ³
iddhī jutī balaviriyūpapatti⁴,
5 pucchāmi taṃ nāgakaṇṇhe taṃ atthaṃ:
kathaṃ nu te laddhaṃ idaṃ vimānaṃ ti —pe—⁵. 1409.
272. Adhicca laddhaṃ pariṇāmajāṃ te (V $\frac{171}{9}$ etc.)
sayamkataṃ udāhu devehi dinnāṃ,
akkhāhi me nāgakaṇṇhe taṃ atthaṃ
10 yathā ca te laddhaṃ idaṃ vimānaṃ. 1410.
273. Nādhicca laddhaṃ na pariṇāmajāṃ me
na sayamkataṃ nāpi devehi dinnāṃ,
sahehi kammehi apāpakehi
puṇṇehi me laddhaṃ idaṃ vimānaṃ⁶. 1411.
- 15 274. Kin te vataṃ kim pana brahmacariyaṃ (Sumaṅgalā-V. I p. 177)
kissa sucinṇassa ayaṃ vipāko⁷,
iddhī jutī balaviriyūpapatti
idaṃ ca te nāgi mahāvīmānaṃ. 1412.
275. Ahaṃ ca kho sāmiko ca⁸ mayhaṃ
20 saddhā ubho dānapatī⁹ sumhā,
opānabhūtaṃ me gharāṃ tadāsi,
santappitā samaṇabrāhmaṇā ca. 1413.
276. Mālaṃ ca gandhaṃ ca vilepanaṃ
padīpiyaṃ seyyam upassayaṃ ca
25 acchādanāṃ sayanaṃ annapānaṃ
sakkacca dānāni adamaṃ tattha. 1414.
277. Tam me vataṃ tām pana brahmacariyaṃ
tassa sucinṇassa ayaṃ vipāko:
iddhī jutī balaviriyūpapatti,
30 idaṃ ca me dhīra¹⁰ mahāvīmānaṃ. 1415.

¹ B⁴ nu. ² read: tavēdaṃ. ³ read: viriyū-. ⁴ C² -nanti, B⁴ -naṃ. ⁵ C² omit v, 273-74. ⁶ B⁴ dhīra, C² vīra; cfr. Sumaṅgala I p. 178.

278. Evañ ca te laddham idaṃ vimānaṃ,
jānāsi puññāna phalūpapattiṃ¹,
tasmā hi dhammañ caṃ appamatto
yathā vimānaṃ puṇaṃ āvasesi. 1416.
279. Na-y-idha-m-atthi² sāmaṇabrahmaṇā vā³
yes⁴ annapānāni dademu katte,
akkhāhi me pucchito etaṃ atthaṃ
yathā vimānaṃ puṇaṃ āvasema. 1417.
280. Bhogī hi ye⁵ santi idh⁶ ūpapanna
puttā ca dārā anujjivino ca⁷ 10
tesaṃ tuvaṃ vacasā kammanā ca
asampadutthā hi bhavāhi, niccaṃ. 1418.
281. Evaṃ tuvaṃ nāgi asampadosaṃ
anupālayā⁸ vacasā kammanā ca,
matvā idhā⁹ yāvatāyuraṃ vimāne¹⁰ 15
uddhaṃ ito gacchasi devalokaṃ. 1419.
282. Addhā hi so sōcati rājasettḥo
tayā vinā yassa tuvaṃ sajjivo,
dukkhūpanīto pi tayā samecca
vindeyya peso sukhaṃ āturo pi. 1420. 20
283. Addhā sataṃ bhāsasi¹ nāgi dhammaṃ
anuttaraṃ atthapaḍaṃ sūciṇṇaṃ,
etādisiyāsu hi āpadāsu.
paññāyati mādisānaṃ viseso. 1421.
284. Akkhehi² no t³ āyaṃ⁴ mudhā nu laddho,⁵ 25
akkhehi no t⁶ āyaṃ⁷ ajesi jūte
dhammena laddho iti t⁸ āyaṃ āha,
kathaṃ tuvaṃ hatthaṃ imassa-m-āgato. 1422.
285. Yo m⁹ issaro tāttha ahosi rājā
tam āyaṃ¹⁰ akkhehi ajesi jūte, 30

¹ C² B² -thi, C² -tti. ² C² attḥi, B² nayidha santi. ³ B² omits vā.
C² te. ⁴ all three, MSS. -ya. ⁵ all three MSS. idha. ⁶ C² -ti. ⁷ B²
akkhāhi. ⁸ C² āya. ⁹ B² āyaṃ.

so mañ jito rājā imass' adāsi,
dhammena laddho 'smi asāhaṣeṇā 'ti. 1423.

Imāsañ gāthānañ heṭṭhāvuttanāyena' ev' attho veditaḥbo.

385. Yad¹ eva Varuṇo nāgo pañhañ pucchittha paṇḍitañ
5 tad² eva nāgakaññāpi pañhañ pucchittha paṇḍitañ. 1424.
387. Yath' eva Varuṇaṃ nāgaṃ dhīro tosesi pucchito
tath' eva nāgakaññāpi dhīro tosesi pucchito. 1425.
Evañ tositā pana.
389. Ubho pi te attamane veditvā
10 mahoragaṃ nāgakaññāñ ca dhīro
acchambhī abhito alomahaṭṭho³
icc-abravi Varuṇaṃ nāgarājaṃ: 1426.
393. Mā heṭhayi⁴ nāga, ay' ahañ asmi⁵,
yena tava attho idaṃ sarīraṃ
15 hadayena maṃṣeṇā karoti⁶ kiccaṃ,
sayāṃ karissāmi yathāmañ te ti: 1427.

Acchambhīti nikkampo, alomahaṭṭho ti bhāyena ahaṭṭhaṃmo, icca-bravīti vimaṃsaṇavasena iti abravi, mā heṭhayīti⁷ mittadūbhikammaṃ karomīti mā bhāyi, kathan nu kho imaṃ idāni haṃsaṃmīti mā cintayi, nāgā 'ti
20 Varuṇaṃ ālapati, ayāhamasmi⁸ ayam⁹ ahañ asmi, ayam¹⁰ eva vā paṭho, sayāṃ karissāmi¹¹ sace tvaṃ imassa¹² santike dhammo suto ti mañ māretuṃ na visahasi ahañ¹³ eva yathā tava ajjhāsaya tathā sayāṃ karissāmi¹⁴

Nāgarāja āha:

399. Paññā bhava¹⁵ hadayaṃ paṇḍitaṇaṃ,
25 te ty-amha paññāya mayāṃ sututṭhā¹⁶,
Anūnanāmo labhat' ajja dāraṃ,
ajj' eva taṃ Kuruyo pāpayātū 'ti. 1428.

Ta. tyambā 'ti te mayāṃ tava paññāya santutṭhā, anūna -- ti sampapūṇa-nāmo Pu- yakkhasenāpati, labhatajja -- ti labhatu ajja, dāraṃ, dadāmi¹⁷ assa
30 dhītarāṃ Irandatiṃ, pāpayātū 'ti ajj' eva taṃ Kuruyatthaṃ Pu- pāpetu.

¹ B^d yath. ² B^d tath. ³ read: alomahaṭṭho abhito acchambhī? ⁴ B^d rodhayi, C^k heṭhasi. ⁵ B^d āyāmasmi. ⁶ C^k -si; read: karohi? ⁷ B^d rodhayiti. ⁸ C^k sayāṃ haṃsaṃmīti, B^d āyāhamasmiṃti. ⁹ B^d ayo. ¹⁰ B^d ayem. ¹¹ C^k add me. ¹² C^k ayam. ¹³ B^d have. ¹⁴ C^k satu.

• Evaṃ vatvā Varuṇo Irandaṭṭim Puṇṇakassa adāsi; so taṃ labhitvā tuṭṭhacitto Mahāsattena saddhiṃ sallapi.

Tam adāsi¹ pakāsento Satthā āha:

391. Sa Puṇṇako attamano udaggo .

Irandaṭṭim nāgakaṇḍam labhitvā

5

haṭṭhena bhāvena patitarūpo

ice-abravī Kurunaṃ kattuseṭṭhaṃ²: 1429.

392. Bhariyāya maṃ tvam akari samaṅgim³.

ahaṃ ca te Vidhura⁴ karomi kiccaṃ.

imaṃ ca te maṇiratanam⁵ dadāmi,

10

ajj⁶ eva taṃ Kuruyo pāpayāmiti. 1430.

Ta. maṇi--ti paṇḍita ahaṃ te guṇesu paṣanno arabhāmi⁷ tavānucchavikaṃ⁸ kātuṃ, tasmā imaṃ ca te cakkavattiparibhogarū maṇiratanam⁹ demī, ajj¹⁰ ca taṃ Indapattam¹¹ pāpemi.

Atha M. thutim karonto itaram gātham āha:

15

203. Ajeyyam¹² esā tava hotu mettī¹³.

bharyāya Kaccāna piyāya saddhiṃ,

ānandacitto¹⁴ sumano paṭīto

datvā maṇim maṃ ca nay¹⁵ Indapattan ti. 1431.

Ta. ajjeyyameṣū ti esā tava bhariyāya saddhiṃ piyasainvāsamettī ajjeyyā¹⁶ hotu, ānandacitto¹⁷ ti ādīhi pi samaṅgibhāvam¹⁸ ev¹⁹ assa vadati, nayinda-pattan ti naya Indapattam.

204. Sa Puṇṇako Kurunaṃ kattuseṭṭhaṃ¹²

nisīdayī purato āsanasmim,

ādāya kattāram anomapaññaṃ

20

upānayī nagaraṃ Indapattam. 1432.

205. Mano manussassa yathāpi gacche

tato pi saṃkhippataram¹³ ahoṣi,

sa Puṇṇako Kurunaṃ kattuseṭṭhaṃ¹²

upānayī nagaraṃ Indapattam. 1433.

30

¹ Cks katta-. ² Bd samaṅgī, Ck samaggi, Cs samaggi. ³ so all three MSS. for dhira? ⁴ read: -ratnaṃ. ⁵ Bd ahoṣi. ⁶ Bd adds kiccaṃ. ⁷ so all three MSS. ⁸ Cks mittim. Bd mettī. ⁹ Cks -vitto. ¹⁰ Ck na. ¹¹ Cks ānandito. ¹² Cks katta-. ¹³ so Cks; Bd piṣakhippataram.

Atha nam āhā:

206. Et' Indāpattam nagaram padissati.

rammāni ca ambavaṇṇāni bhāgaso,

āhaṇ ca bhariyāya samāṅgibhūto,

5 tuvaṇ' ca paṭṭo si sakam niketam. 1434.

Yathāpi gacche'ti mano nāma² na gacchati, dūre āramudanaṃ gāṇhanto
pana gato ti vuccati, tasmā manassa ārammaṇagahana⁴ pi khippataraṃ tassa
manoṭṭayasindhavaṃ gāṇhanti ahoṣiti evaṃ ettha attho daṭṭhabbo, etinda-
pattan⁵ ti assaṇṇiṭṭhe nisīṇassa⁶ eva⁷ dassento⁷ evam ā, sakaṃ - - ti tvaṇ ca
10 attano nivesanaṃ sampatto ti ā.

Tasmiṃ pana divase paccūsakāle rājā supinaṃ addāsa,
evarūpo supino ahoṣi: raṇṇo nivesanaadvāre paññakkhandho
silasākkhappasākho⁸ pañcagorasaphalo ālaṃkātahatthiassapaṭi-
channo mahārukkho⁹ tūṭito, mahājano tassa mahāsakkāraṃ kaṇ-
15 aṇjaliṃ paḍḍayaṃ namassati, atha kho kaṇhapuriso rattasā-
kanivatto rattapupphakannapūro¹⁰ āvudbhattho āgantvā mahā-
janassa pariḍevantass' eva taṃ rukkhāṃ mūle¹⁰ chinditvā kaḍ-
dhanto ādāya gantvā¹¹ puna āharitvā pakatitthāne yeva¹² thapetvā
pakāmi, rājā taṃ supinaṃ paṇḍitaṃ, mahārukkho viya na
20 añño koci Vi-paṇḍito, mahājanassa pariḍevantass' eva mūlaṃ
chinditvā ādāya gatapuriso viya na añño koci, p-aṃ gahetvā
gatamāṇavo, puna taṃ rukkhāṃ āharitvā pakatitthāne thapetvā
gato viya so¹² māṇavo p-aṃ ānetvā dhammasabhadhvāre thapetvā
pakamissati, addhā mayam ajja p-aṃ passissāma¹³ 'ti sanitthā-
25 nam katvā seṇanassappatto sakalanagaram ālaṃkārapetvā
dhammasabham sajjāpetvā ālaṃkātaraṇanamaṇḍape dhammā-
sanaṃ paññāpāpetvā ekasatarājamaccagāṇanagaravāsijanapada-
parivuto „ajja tumhe p-aṃ passissathā, mā bhāyitthā¹⁴ 'ti
mahājanam¹⁵ assāsento p-assa āgamaṇam olovento dhammasa-
30 bhāyam nīdī, Pu- pi p-aṃ otāretvā dh-sabhadhvāre paṇḍi-
majhe thapetvā Irandatim ādāya attano devanagaram eva gato.

¹ Pd. ā. ² all three MSS. tvaṇ. ³ Bd adds kiṇṇāpi. ⁴ Bd - gāṇhanato. ⁵ Pd
chin-. ⁶ Bd - nno yeva. ⁷ Ck Bd dassanto. ⁸ Bd silamayasākho. ⁹ Bd - dharo.
¹⁰ Pd - am. ¹¹ Bd gato. ¹² Ck eve. ¹³ Bd socitthā. ¹⁴ Ck - no, C - ne.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

297. Sa¹ Punṇako Kurunāṃ kattuseṭṭham²
 oropaya³ dhammasabhāya majjhe
 ājāṇāṃ āruyha anomavanno
 pakkāmi vehāsayam antalikkhe. 1435.
 298. Tam⁴ diṣvā rājā⁵ pāramappatīto
 utthāya bāhāhi palissajitvā
 avikampayam dhammasabhāya majjhe
 nisīdayi pamukhaṃ āsanasmīn ti. 1436.

Ta. anoma -- ti ahīnavanno uttamavanno, avikampayan ti bhī. so 10.
 rājā paṇḍitaṃ palissajitvā mahājanamajjhe akampanto anoliyanto yeva hatthe
 gahetvā attano abhīṇṇukhaṃ katva alāṇikatadhammāsane nisīdāpesi.

Athā teṇa⁶ saddhiṃ sammoditvā madhurapaṭisanthārāṃ
 karonto gātham āha:

299. Tvaṃ no vinetāsi⁷ ratham va naddham⁸,
 nandanti taṃ Kuruyo⁹ dassanena,
 akkhāhi me pucchito etaṃ atthaṃ:
 katham pamokkho ahu mānavassā¹⁰ ti. 1437.

Ta. naddham⁸ ti yathā naddham⁸ ratham sārathī vinetā⁷ evaṃ tvaṃ 20
 amhākaṃ kāraṇena nayena hitakiriyāsu⁷ tinetā⁴, nandanti taṃ ti taṃ diṣvā
 ime kururattavāsino tava dassanena nandanti. mānavassā¹⁰ ti mānavassa sau-
 tikā katham tampamokkho⁹ ahoai yo vā naṃ muñcantassa mānavassa pamokkho
 so kena kāraṇena ahoṣṭi a.

Mahāsatto āha:

300. Yaṃ māṇavo ty-ābhivadi janinda
 na so manusso naraviriyaseṭṭha,
 yadi tē suto Punṇako nāma yakkho
 raṇṇo Kuverassa hi so śājivo. 1438.
 301. Bhūmiudharo Varuṇo nāma nāgo
 brahā¹¹ sūciṇṇaḥ¹² lūpapaṇṇo¹³,
 tassānujaṃ dhītaraṃ kāmayaṇo
 lrandatiṃ¹⁴ nāma sa¹⁵ nāgakaṇṇam¹⁶. 1439.

¹ Bā so. ² Ck² katta-. ³ so Ck² for -yī? Bā -yivā. ⁴ Bā punanetāsi. ⁵
 Bā natham. ⁶ Ck² kurayo. ⁷ Bā -yāya. ⁸ Ck² tampa-. Bā tavapa-. ⁹ Ck²
 sūciṇṇa-. ¹⁰ Bā -ti. ¹¹ Ck² Bā sū. ¹² Bā -ā.

302. Tassā sumajjhāya piyāya hetu
 patārayitthā¹ maranāya mayham,
 so c' eva bhariyāya samañgibhūto.
 ahañ c' anuññāto² paṇi ca laddho ti. 1440.

5. Ta. yaṁ mā - - ti janinda yaṁ tvaṁ māpavo³ ti abhivadasi, bhūmindharo
 ti bhūmindharabhavanavāsī, yā⁴ nāgakaññā ti yaṁ so kāmeyamāno mama
 maranāya patārayi⁵ - sā n-kaññā, Irandatīnāmapiyāya⁶ hetu⁷ 'ti.

„Mahārāja, so hi n-rājā catuposathikapapañhaviṣṣajjane⁸ pa-
 sanno maṁ maṇinā pūjetvā n-lokaṁ gato Vimalāya nāma de-
 10 viyā 'kahaṁ te maṇi' pucchito mama dhammakathikabhāvaṁ⁹
 vaṇṇesi, sā dhammakathaṁ sotukāmā hutvā mama hadaye do-
 haḥaṁ uppadesi, n-rājā duggahitena dhītā¹⁰ Irandatī¹¹ aha:
 'mātā te Vidhurassa hadayamaṁse¹² dhaṇiṇi, tassa hadaya-
 maṁsaṁ āharitum samatthaṁ sāmikaṁ pariyesā¹³ 'ti, sā pari-
 15 yesanti. Vessavaṇṇassa bhāgiṇeyyaṁ¹⁴ punnakaṁ nāma¹⁵ yakkhaṁ
 disvā taṁ attani paṭibaddhacittaṁ¹⁶ natvā pitu¹⁷ sūtiṁ nesi,
 atha naṁ so 'Vi-paṇḍitassa hadayamaṁsaṁ āharitum sakkonto
 Irandatīm labhissasīti¹⁸ ā., so Vepullapabbata¹⁹ pakkavattipari-
 bhogaṁ maṇiṁ āharitvā tumhehi saddhiṁ jūtaṁ kilītvā maṁ
 20 labhitvā tihaṁ mama nivesane vāsītvā maṁ assassa valadhiṁ
 gāhāpetvā Himavante rukkhesu ca pabbatesu ca poṭṭvā māre-
 tum asakkonto sattame vātakkhandhe verambamukhe pakkhanditvā
 satthiyojanobbedhe Kāḍḍgirimatthake²⁰ tṭhapetvā sihavesādivasena
 idaṁ c' idaṁ ca²¹ kāvā māretum²² asakkonto mayā attano mā-
 25 rapakāraṇaṁ²³ puṭṭho sabbaṁ pavattim²⁴ ācikkhi, ath' assāhaṁ
 sādhanaradhamme kathesiṁ, taṁ sutvā pasannacitto maṁ²⁵
 idha netukāmo aho si, athāhaṁ taṁ ādāya n-bhavaṇaṁ gantvā
 n-rañño ca Vimalāya ca dhammaṁ kathesiṁ, sabbaṁ ca n-parisa-
 pasādi, n-rājā tatra mayā chāhaṁ vutthakāle²⁶ Irandatīm

¹ C^o -ttha; B^d mahārayittha. ² C^k manumñāto. ³ B^d sā. ⁴ B^d adds cittaṁ
 pavātesī. ⁵ so all three MSS. ⁶ B^d -nena. ⁷ B^d -kathita-. ⁸ C^k -saṁ, C^o
 -sa. ⁹ B^d adds rūpaṁ. ¹⁰ C^k ma-. ¹¹ C^k omit sabbaṁ pavattim. ¹² C^k
 imāṁ. ¹³ all three MSS. vutta-.

Punnakassa adāsi, so taṃ labhivā pasannacitto maṃ maṇi-
 ratanena pūjetvā nāgarājenānatto maṃ manomayasindhavaṃ
 āropetvā sayaṃ majjhimāsane njsīditvā Irandatim pacchimāsane
 nisidāpetvā idhānetvā maṃ parisamajjhe otāretvā Irandatim
 ādāya attanō nagaraṃ eva gato, evaṃ mahārāja so Pu- tassa⁵
 sumajjhāya piyāya¹ hetu patārayi² maraṇāya mayhaṃ, ath'
 evaṃ maṃ nissāya so c' eva bhariyāya samaṅgibhūto, mama
 dhammadēsaṇaṃ sutvā pasannena n-rājena ahaṃ ca anuññāto,
 tassa³ Punnakassa santikā ayaṃ sabbakāmadado cakkavatti-
 paribhogamaṇi ca⁴ laddho, gaṇhatha deva maṇi⁶ ti maṇiṃ¹⁰
 rañño adāsi. Tato rājā paccūsakāle attanā diṭṭhasupinaṃ
 nagaravāsinaṃ kathetukāmo⁵ „bho⁶ nagaravāsi⁷ ajja mayā diṭ-
 ṭhasupinaṃ suṇātha“ ti vatvā āha:

303. Rukkho hi mayhaṃ padvāresu⁹ jāto,
 opaññā khandho silamay⁸ assa sakhā,
 atthe ca dhamme ca tīto nipāko
 gavapphalo⁷ hatthigavāssachanno. 1441. 15
304. Naccagītaturiyābhinādite¹⁰
 ucchijjam enaṃ¹¹ puriso ahāsi¹²,
 so no ayaṃ āgato sanniketaṃ,
 rukkhass⁹ imassāpacitīm¹³ karotha. 1442. 20
305. Ye keci vittā mama paccayena
 sabbe va¹⁴ te pātukarontu ajja,
 tibbāni katvāna¹⁵ upāyanāni
 rukkhass⁹ imassāpacitīm¹³ karotha. 1443. 25
306. Ye keci baddhā mama atthi ratthē
 sabbe va te bandhanā mocayantu,
 yath' ev¹⁶ ayaṃ bandhanasmāpi¹⁸ mutto
 ime ca te muñcare bandhanasmā. 1444.

¹ Ck² paricāya. ² B⁴ pakārayi, Ck² patārayitvā for -yittha. ³ B⁴ adds me. ⁴ Ck² maṇiṃca. ⁵ Ck² kathetvā. ⁶ B⁴ bhonto. ⁷ B⁴ -yāsiṇo. ⁸ Ck² -re, B⁴ dvāreṇu. ⁹ B⁴ gavi-. ¹⁰ Ck² -nadito, C² -nādito; read: atha nacca-? ¹¹ B⁴ ucchijja haṃ senaṃ, Ck² ucchijjāmetatā. ¹² Ck² abhāsi, B⁴ ahoṣi. ¹³ all three MSS. imassa ap-. ¹⁴ Ck² ca. ¹⁵ Ck² katvā. ¹⁶ B⁴ -pa.

307. Unnaṅgalā māsaṃ imaṃ karontu,
 māmsodānaṃ brāhmaṇā bhakkhayantu,
 amajjapā majjarahā¹ pipantu
 punnāhi thālāhi² palissutāhi. 1445.
308. Mahāpathaṃ nicca samavhayantu,
 tibbaṇ ca rakkhāṃ vidahantu³ ratthe
 yath' aññamaññaṃ na vihettheyyūṃ,
 rukkhass' imassāpacitīm⁴ karothā⁵ 'ti. 14

Ta. sīlamayassā¹ 'ti etassa rukkhassa sīlamaya² sūkhā, atthe ca -- ti
 10 vaḍḍhiyaṃ ca sabbāve ca thito, nīpāko ti, so paññāmayarukkho patiṭṭhito,
 gaṇvappabhaḥ⁴ ti. pañcavidhagorasaphalo, hatthi⁵ -- ti alaṃkatehi hatthiga-
 vāsesehi sañcanno, naccagītaturiyābhinādite⁶ 'ti ahi⁷ assa. Fukkhassa pū-
 jaṃ karontena mahājanena, tasmān rukke etehi naccādīhi abhinādite⁸ 'eko
 kaṇhapuriso āgantvā taṃ rukkhāṃ uccāhūtvā parivāretvā thitaṃ senaṃ palā-
 15 petvā ahosi⁹, so⁷ puna rukkho āgantvā amhakkāṃ nīvaṇādvāre yeva thito, so
 ayaṃ mahārukhasādiso paṇḍito samūketāṃ āgatō, idāni sabbe va tumhe rukkhass'
 imassa apacitīm karotha mahāsākkāraṃ pavattetha, mama paccayenā¹⁰ 'ti
 ambho amaccā ye keci maṃ nīṣāya, laddhena yasena vitta¹¹ tuṭṭhacittā te sabbe
 attano vittiṃ pātukarontu, tibbāniti¹² 'bahalāni mahantāni, upāyanāniti
 20 paṇṇākāre, ye kecci antamaso kilatthāya¹³ baddhe migapakkhī upādāya, 'muñ-
 care ti muñcantu, unnaṅgalā -- ti imaṃ māsaṃ kasananaṅgalāni ussāpetvā
 ekamaṇṭe thapetvā negare bheriṃ carāpetvā sabbe manussā mahācāpaṇi ka-
 rontu, bhakkhayantu¹⁴ 'ti bhuñjeyantu, amajjapā¹⁵ 'ti akāro nīpātamattaṃ,
 majjapā purisā majjarahā¹⁶ ti ṭṭhano attano āpanatthāve nisinnā pivantu¹⁷ 'ti
 25 a, punnāhi -- ti punnehi thālehi, palissutāhīti atipunnattā paṇḍaramānāhi,
 mahāpathaṃ -- ti alaṃkatehi rathamānā rājamaṅgaṇi nīṣāya thitā vesiya
 niccakilesavaseṇa killesatthikāṇi janaṃ avhayantu¹⁸ 'ti a, tibbaṇ ti gāharaṃ,
 yathā¹⁹ ti yathā ārakkhāya²⁰ 'susanvīhitattā²¹ 'unnaṅgalā hutvā rukkhass' imassa
 apacitīm karontā aññamaññaṃ na vihettheyyūṃ evaṃ rakkhāṃ samvidahantu²² 'ti a.

30 Evaṃ²³ vutte

309. Orodhā ca kumārā ca vesiyaṇā ca brāhmaṇā
 bahūṃ annaṃ ca pānaṃ ca paṇḍitassābhīhārayuṃ. 1447.
310. Hatthārūhā anīkatthā rathikā pattikārikā
 bahūṃ annaṃ ca pānaṃ ca paṇḍitassābhīhārayuṃ. 1448.

¹ so B⁴ for majjarahā? C¹ majjarahā. ² C¹ -entu. ³ all three MSS. -ssa
 apa-. ⁴ B⁴ gavi-. ⁵ B⁴ adds uccāhija⁶ nam senaṃ purisā ahoṣitī. ⁶ C¹
 abhā, B⁴ gahetvā gato ahoṣi in the place of abhā. ⁷ C¹ omits so. ⁸ B⁴
 kilanattāve. ⁹ C¹ majjarahā. ¹⁰ C¹ rukkhāya. ¹¹ B⁴ adds raṇḍā.

141. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā bahum etc. 1449.

142. Bahujano pasanno 'si disvā paṇḍitam āgate,
paṇḍitamhi anuppatte celukkhepo avattathā' 'ti. 1450.

Abbhārayun ti evaṃ raṇḍo āgatte mahāchaṇam paṭiyādetvā sabba-
bandhanāni mocetvā ete orodhādayo nāmappakāraṃ paṇḍakāraṃ sajjetvā tena 5
saddhiddi annaṃ ca pānaṃ ca paṇḍitassa pesesun, paṇḍitamāgate ti paṇḍite
āgatē taṃ paṇḍitam disvā bahujano pasanno ahoṣi.

Chaṇo māseṇa osāṇaṃ agamāsi, M. Buddhakiccaṃ sādheṇto
viya mahājanassa dh. desento rājānaṃ anusāsanto yāvatāyukam
thatvā sagga-parāyano ahoṣi, tassa ovāde thatvā rājānaṃ ādim 10
katvā sabbe pi Kūṭurattavāsīno dānādīni puñṇāni karitvā²
āyupariyosāne saggapadam eva³ pūrayimsu.

S. i. dhammadesanaṃ āharitvā „na bhī: idān' eva pubbe pi T. pannaya
sumpanno upāyakuṣalo yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā paṇḍitassa mātā-
pitaro mahārājakulāni ahesun, jeṭṭhabhāriyā Rāhulamātā, jeṭṭhaputto 15
Rāhulo, Varuṇo nāgarājā Sāriputto, supannarājā Moggallāno, Sakko
Anuruddho, Dhanañjayaarājā Anando⁴, Vidhuraṇḍito pana aham evā"
'ti⁵. Vidhuraṇḍita jātakaṃ.

9. Mahāummaggaṭṭaka.

Paṇḍito sabbhāsenāyā 'ti. Idam S. J. v. paṇḍāpāramiṇ ā. k. 20
Ekadivasam hi bhikkhū dhammasabbhāyam T-assa paṇḍāpāramiṇ vaṇ-
nenta „mahāpaṇḍo āvuso T. puthupaṇḍo hāsupaṇḍo javanapaṇḍo tik-
khaṇḍo paravādappamaddano attano paṇḍānubbāven' eva Kūṭadantā-
dayo brāhmaṇe Sabhiyādayo⁶ paribbājake Aṅgulimālādayo core Alava-
kādayo yakkhe Sakkādayo deve Bakādayo brahmāno⁷ ca dametvā 25
nibbisevane akāsi, bahu c' ādena jānatā⁸ pabbajjam datvā magga-
phaleṣu patitthāpitā, evaṃ mahāpaṇḍo āvuso S. ti Satthu guṇa-
katham pakāsentā⁹ nisidimsu. S. āgantvā „k. n. bh. e. k. s." ti „i. n."

¹ Bā pav. ² Bā katvā. ³ Bā sagga-pūram. ⁴ Bā adds puṇṇako chaṇṇo ahoṣi
pariā buddhāpariā ahesun. ⁵ Bā eva sammāsambuddho loke udapadīti. 9.
B Mahosadhāṭṭaka. P. 2 paṇḍito. ⁶ Ck sabhādayo, Bā sabbhādayo. ⁷ Bā
mahābrahmaṇo. ⁸ Ck jānatā, Ck janānā, Bā bahujanakāya tena damitā, Bā
bahujanakāye ca.

ti v. „n. bh. T. idān' eva paññavā atīte pi aparipakkañño¹ bodhinā-
 ñāthāya cāriyam caranto pi paññavā yevā“ 'ti vatvā a. ā.

- A. Mithilāyaṃ Vedehe nāma raññe r. kārēte tassa
 dhammānusāsakā cattāro paṇḍitā ahesuṃ: Senako Pukkuso
 5 Kāvindo Devindo ti. Tadā rājā Bodhisattassa paṭisandhigga-
 haṇadivase paccūsakāle evarūpaṃ supinaṃ addasa: rājāṅgaṇe
 catūsu kappesu cattāro aggikkhandhā mahāpākāraṇṇamāṇen'²
 utthāya jalanti, tesam majjhe khajjōpanakappamāṇo³ aggi
 utthahitvā tamkhaṇe yeva cattāro aggikkhandhe atikkamitvā
 10 Brahmālokaṇṇamāṇen'⁴ utthāya sakalacakkavālaṃ obhāsetvā
 t̥hito, bhūmiyaṃ patitaṃ⁵ sāsapaṭṭijam pi paññāyati, sadevako⁶
 loko mālāgandhādīhi pūjeti, mahājano jālantaren' eva carati,
 lomākūpamattam pi⁷ uṇhaṃ na gaṇhāti. Rājā imaṃ su-
 pinam disvā bhittatasito utthāya „kiṃ nu kho bhavissatīti“
 15 cinto nisinna⁸ va aruṇaṃ utthāpesi. Cattāro pi paṇḍitā
 pāto va āgantvā „kacci deva sukhaṃ asayitthā“ 'ti sukha-
 seyyaṃ pucchimsu. So „kuto me sukhaṃ, evarūpo me supinaṃ
 diṭṭho“ ti kathesi: Atha naṃ S-paṇḍito „mā bhāyi mahārāja,
 maṅgalasupino esa, vaddhi te bhavissatīti“ vatvā „kimkāraṇā“
 20 ti vutte āha: „mahārāja, amhe cattāro p-te abhiḥbhavitvā nippabhe-
 katvā añño vo paṇḍamo p. uppajjissati, mayaṃ hi cattāro janā
 cattāro aggikkhandhā viya homa⁹, majjhe uppannaaggikkhandho
 viya paṇḍamo p. uppajjissati sadevake loke asamadhuro asa-
 diso“ ti, „idāni paṇḍesa kuhi“ ti, „mahārāja ajja tassa paṭi-
 25 sandhiggaḥṇena vā mātukucchito nikkhamānena vā bhavitabban'
 ti attano sippabala¹⁰ dibbacakkhunā disvā viya¹¹ vyākāsi,
 rājā tato paṭṭhāya taṃ vacanaṃ sari. Mithilāya pana catūsu
 dvāresu: pācīnayavamajjhako dakṣiṇayavamajjhako padchimāya-
 vamajjhako uttarayavamajjhako ti cattāro nigamā¹², tesu

¹ Bds -ñāṇeṇa. ² Bā -māyā. ³ Ck² khajju-. ⁴ Bā yāva 'brahmāloka'. ⁵ Bā
 -to. ⁶ Bā tam sade-. ⁷ Bā adde aggl. ⁸ Ck² -ke. ⁹ Bā tesa. B² tam. ¹⁰
 Bds stikkhā-. ¹¹ Ck² diṭṭho, Bā disvā siya passanto. ¹² Bā mahāgāma ahesuṃ.

pācīnāyavattājjhake Sirivaḍḍhako¹ nāma setṭhi ahosi Sumanā-
 devi nām' assa bhariyā, atha² M. tam divasaṃ raññā supina-
 ditthavelāyam eva Tāvatiṃsabhavanato cavitvā tassā kūcchimhi
 paṭisandhiṃ gaṇhi, aparam pi devaputtasahassaṃ Tāvatiṃsa-
 bhavanato cavitvā tasmīṃ yeva gāme setṭhānusetṭhīnaṃ kulesu 5.
 paṭisandhiṃ gaṇhiṃsu, Sumanādevi dāsamāsaccayena suvaṇṇa-
 vannaṃ puttāṃ vijāyi. Tasmīṃ khane Sakko manussalokaṃ
 olokento M-assa mātu kūchito nikkhamanabhāvaṃ ñatvā³, idaṃ
 Buddhakuraṃ sadevake loke pākataṃ kātum vaṭṭatīti⁴ M-assa
 mātu kūchito nikkhantakkhane adissamānaḱāyo āgantvā tassa 10
 hatthe ekaṃ osadhighaṭikaṃ ṭhapetvā sakatṭhānam eva gato.
 M. tam muṭṭhikatvā⁵ gaṇhi, tasmīṃ pana mātukūchito nik-
 khante mātu appamattakam pi dukkhaṃ nāhosi, dhammakara-
 kato udakam iva sukkena nikkhami, mātā tassa hatthe osa-
 dhighaṭikaṃ disvā „tāta kin te laddhaṃ“ ti āha, „osadhaṃ 15
 amma“⁶ 'ti dibbosadhaṃ mātuhatthe ṭhapesi, „amma imaṃ
 osadhaṃ gahetvā yena kenaci ābādheṇa ābādhikānaṃ detha“
 'ti ā, sā tuṭṭhapahatṭhā Sirivaḍḍhakasetṭhino ārocesi, tassa
 pana sattavassiko sīsābādho atthi, so tuṭṭhapahatṭho hutvā
 „ayaṃ mātukūchito jāyamāno osadhaṃ gahetvā āgato jātaḱ- 20
 khane yeva mātaraṃ saddhiṃ kathesi, evarūpena⁷ puññavatā
 diṇṇaṃ osadhaṃ mahānubhāvaṃ bhāvissatīti“ tam osadhaṃ
 gahetvā nisaḱāya ghaṃsitvā thokaṃ nalātante⁸ makkhesi, satta-
 vassiko sīsābādho padumapattato udakam iva vinivattetvā gato,
 so „mahānubhāvaṃ osadhaṃ“ ti somanassappatto ahosi, M-assa 25
 osadhaṃ gahetvā āgatabhāvo sabbattha pākato ahosi, ye keci
 ābādhikā sabbe setṭhiṃsa gehaṃ āgantvā osadhaṃ yācanti,
 sabbesaṃ nisaḱāya ghaṃsitvā thokaṃ gahetvā udakena āloketvā
 denti⁹, dibbosādheṇa sarīre makkhitamatte yeva sabbābādha
 vūpasamimanti, te sukhitā manussā „Sirivaḍḍhasetṭhino gehe 30
 osadhasa mahanta anubhāvo“ ti vannaṃ pakkamanti, M-assa

¹ Bā -no. ² Ck^s omīti atha. ³ Ck^s muṭṭhīnī, Bā -ikatvā. ⁴ Bā so eva. ⁵
 Bā -te. ⁶ Bā deti.

nāmagahaṇādiyase mahāseṭṭhi „mama puttassa ayyakādīnāṃ
 nāmeṃ' attho n' atthi, oṣadhaṇāmako va hotū' 'ti' vatvā Osa-
 dhakumāro t' ev' assa nāmaṃ akāsi, idaṃ c' assa ahosi, „mama.
 putto mahāpuṇṇo', na ekako vā nibbattissati, iminā saddhiṃ
 5 jātadārakehi bhavitabbaṃ“ ti so olokāpentō dāraḥasahassānaṃ²
 diṭṭhabhāvaṃ sutvā³ sabbesaṃ pi kumārakānaṃ⁴ pilandhaṇāni
 datvā dhātiyo pesesi, „puttassa me upatthākā bhavissantīti“
 Bodhisattena saddhiṃ yeva tesāṃ maṅgalaṃ kāresi, dārake
 alaṃkaritvā divase divase M-assa upatthānaṃ⁵ ānenti. B. tehi
 10 saddhiṃ kilanto vadḍhitvā sattavassikakāle suvaṇṇapaṭimā viya-
 abhirūpo ahosi, ath' assa gāmaṃājje tehi saddhiṃ kilāntassa
 batthiādisu āgacchantesu kilamaṇḍalaṃ bhijjati, vātātapakāle
 dārakā kilamānti, ekadivasaṃ tesāṃ kilāntānaṃ⁶ akālamegho
 utthahi, taṃ disvā nāgabalo M. dhāvītvā ekaṃ sālāṃ pāvisi,
 15 itare dārakā pacchato dhāvanta āññaṃāññaṃ⁷ pādesū pakkha-
 litvā patitvā jaṇṇukabhedādīni pāpuṇṇesu, B. „imasmiṃ thāne
 kilasālāṃ kātuṃ vaṭṭati, evaṃ na kilamissāma“⁸ 'ti cintitvā te
 dārake āha: „imasmiṃ thāne vāte vā ātape vā vasse vā thā-
 nānisajjanasayanakkhamaṃ ekaṃ sālāṃ kareyyāma'⁹ ekekaṃ
 20 kahāpaṇaṃ āharathā“¹⁰ 'ti ā., te saḥassadārakā tathā akāmsu,
 M. mahāvaddhakim pakkosāpetvā „imasmiṃ thāne sālāṃ karo-
 hīti“ saḥassaṃ adāsi, sa „sādhū“¹¹ 'ti saḥassaṃ gahetvā bhūmim
 samaṃ kārāpetvā kbāṇuke koṭṭetvā suttam pasāresi; taṃ Mahā-
 sattacittāṃ¹² na gaṇhi¹³, M. tassa suttapasāraṇavidhānaṃ ācik-
 25 khanto¹⁴ „evaṃ pasāretvā“¹⁵ sādhukaṃ pasārehīti“ ā., „sāma-
 ahaṃ“¹⁶ attano sippānurūpena pasāresim, ito āññathā na jānā-
 mīti“¹⁷, „tvam ettakam pi ajānanto amhākaṃ dhanam“¹⁸ gahetvā
 sālāṃ kathāṃ karissasi, āhara suttam pasāretvā te¹⁹ dassāmiti“²⁰
 suttam āharāpetvā sayam pasāresi, Vissakammaṇa pasāritam

¹ Ck. - paṇṇo. ² Ck. - ssaṃ. ³ Bā ṇatvā. ⁴ Ck. kumāra. ⁵ Bā upatthānaṃ.
⁶ Ck. kilāntānaṃ. ⁷ Ck. - kareyyāma, Bā karissāma. ⁸ Ck. mahāsaṭṭh. ⁹
 Bā omiṣe taṃ - - gaṇhi. ¹⁰ Bā āraṇento. ¹¹ Bā apasā. ¹² Bā add. suttam.
¹³ Ck. māsaṃ.

„viya ahoṣi, tato vaḍḍhākim āha: „evaṃ suttam pasāretum
 sakkhissasīti“, „na sakkhissāmi sāmīti“, „mama vicāraṇāya¹
 .pawa kāṭṭum sakkhissasīti“, „sakkhissāmi sāmīti“ ā., M. tassā
 sālāya yathā ekasmiṃ sesaḍḍgantukamanussānaṃ ekasmiṃ 5
 padese anāthānaṃ vasanaṭṭhānaṃ hoti ekasmiṃ padese anā-
 thānaṃ² itthīnaṃ vijāyanaṭṭhānaṃ ekasmiṃ āgantukasamaṇa-
 brāhmaṇānaṃ vasanaṭṭhānaṃ ekasmiṃ sesaḍḍgantukamanussānaṃ
 ekasmiṃ āgantukavāṇijānaṃ bhaṇḍakaṭṭhapaṇaṭṭhānaṃ³ hoti,
 tathā sabbāni tāni ṭhānāni bahimukhāpi katvā sālāṃ vicāresi, 10
 tatth' eva kiḷamaṇḍalaṃ tatth' eva vinicchayaṃ⁴ tatth' eva
 dhammasabhaṃ kāresi, katipāhen' eva nitṭhitāya sālāya citta-
 kāre pakkosāpetvā sayāṃ vicāretvā ramaṇīyaṃ cittakammaṃ
 kāresi, sālā Sudhammadevasabhāpaṭibhāgā ahoṣi, tato „na
 ettāvata sālā sobhati, pokkharāṇiṃ puna karetum vaṭṭatīti“ 15
 pokkharāṇiṃ khaṇāpetvā itṭhakavaḍḍhākim pakkosāpetvā sayāṃ
 vicāretvā mūlaṃ datvā saḥassavaṃkāmaṃ satatitṭhaṃ pokkharā-
 ṇiṃ kāresi, sā pañcaviḍḍhapadumasāñchannā Nandanavanapok-
 kharāṇi viya sobhati, tassā tire pupphaphalaḍḍhare, nānārukkhe
 ropāpetvā Nandanavanāsadisāṃ uyyānaṃ kāresi, tam eva ca 20
 sālāṃ nissāya dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṃ c' eva āgantuka-
 gamikādīpaṃ ca dānavatṭam⁴ paṭṭhapesi, sā tassa kiriyā sab-
 battha pākāṭā ahoṣi, bahumanussā osaranti, M. sālāyaṃ nisi-
 ditvā sampattasāmpattānaṃ kāraṇākāraṇaṃ yuttāyuttam kathesi,
 vinicchayaṃ paṭṭhapesi, Buddhupāḍakālo viya ahoṣi. Tasmim 25
 kāle Vedeherājā sattavassaccayena⁵ „cattāro p. amhe abhi-
 bhavitvā pañcamo p. uppajjissatīti" ine kathayimāsu, kattha so
 etarahīti" saritvā „tassa vasanaṭṭhānaṃ jānāthā" ti catūhi
 dvārehi cattāro amaṇṇe pesesi, sesadvārehi nikkhantā M-am
 na passimāsu, pañcadvārena nikkhanto sālādīni disvā „pāṇḍitena 30
 nāma imissā sālāya kārakena vā kārāpakena vā bhavitabban"

¹ Ck^o vica-² Ck^o anāthā.³ Bā omits tattheva vi-⁴ Bā^o -vattam.⁵ Bā

adds cintesi.

ti cintetvā manusse pucchi: „ayam sālā kataravaddhakinā katā”
 ti, manussā „nāyam vaddhakinā attano balena katā, Sirivaddhakisethissa pana puttassa Mahosadhapaṇḍitassa vicāraṇāya
 esā sālā katā” ti vadimsu, „kativasso pana p.” ti, „pari-
 8 puṇṇasattavasso” ti amacco raññā diṭṭhasupinadivasato paṭ-
 thāya gaṇetvā „rañño supinadassanam sameti, ayam eva so
 p.” ti rañño dūtam pāhesi: „deva pācīnayavamajjhakagāme
 Sirivaddhasethhiputto Ma-paṇḍito nāma sattavassiko va samāno
 evarūpaṇ nāma sālāṃ kāresi, pokkharāṇim pi uyyānam pi kāresi,
 10 imam p-am gaṇetvā ānemi mā’ ānemīti” rañño sāsanaṃ pesesi,
 rājā taṃ sutvā va tuṭṭhacitto Senakaṃ pakkosāpetvā taṃ
 atthaṃ ārocetvā „kiṃ Senaka ānema p-an” ti pucchi, so vaṇṇaṃ
 maccharāyanto² „mahārāja sālādīnaṃ kārāpitaṃ attaken” eva p.
 nāma na hoti, yo koci etāni kāreti, appakaṃ etan” ti ā; so
 15 tassā kathaṃ sutvā „bhavitabbam ettha kārāṇenā” ti tuṇhī
 hutvā „tatth” eva vasanto tāva³ p-am vīmaṃsatū” ti amaccassa
 dūtaṃ paṭipeseṣi, taṃ sutvā amaccō tatth’ eva vasanto p-am
 vīmaṃsi, tatr’ idaṃ vīmaṃsanuddānaṃ:

1. Maṃsaṃ goṇo gaṇṭhi suttam’ putto⁴ goḷarathena ca
 20 daṇḍo sīsaṃ ahī c’ eva kukkuṭo maṇi vijāyanaṃ⁵
 odanaṃ vāluka⁶ cāpi talākuyyānaṃ gadrabho maṇḍiti⁷.

Ta. maṃsaṃ ti ekadivasāṃ Bodhisatto⁸ kilamaṇḍalaṃ gacchante⁹ oko
 seno sūnāphalakato¹⁰ maṃsapeseṣiṃ gaṇetvā ākāsaṃ pakkhandi, taṃ disvā dārakā
 maṃsapeseṣiṃ chaḍḍāpessāmā¹¹ ti senaṃ anubandhimsu, seno ito c’ ito ca dhā-
 25 vati, te uddhaṃ oloketvā tassa pacchato pacchato gacchantā pāsāṇādisu upa-
 khalitvā kilamanti, atha tesāṃ p. āha: chaḍḍāpemi nan¹² ti, chaḍḍāpehi sāmiti,
 tena hi passathā¹³ ti so uddhaṃ anoloketvā va vātavegena dhāvītvā senassa
 chāyaṃ akkamitvā pāṇiṃ paharītvā mahāravaṃ ravi, tassa tejena so saddo se-
 nassa kucchyaṃ vinivijjhītvā¹⁴ niccharito¹⁵ viya ehoṣi, so bhito maṃsaṃ
 30 chaḍḍesi, M. maṃsaṃ chaḍḍitabhāvaṃ ūtvā chāyaṃ oloketto bhūmīyaṃ

¹ B^d udāhuna. ² C^k vaṇṇama-, B^d lābhama-, ³ C^k tāva, B^d omīta tāva.

⁴ all three MSS. puttam. ⁵ C^k paṇijāyanaṃ, C^o maṇivijāyanaṃ, B^d maṇijāyanaṃ.

⁶ all three MSS. -kañ. ⁷ C^k atha g. m. ⁸ all three MSS. -tto. ⁹ B^d -to, adding tadā. ¹⁰ B^d suna-. ¹¹ C^k san, B^d -passatha nan. ¹² B^d nisīditvā, ¹³ B^d niccharanto, ¹⁴ C^k maṃsaṃ.

peittuñ adatvā ākāse yeva sampaticehi, tañ acchariyañ disvā mahājano nadanto
 appotheno mahāsaddam akāsi, amacco tañ pavattim ñatvā rañño sāsanam pesesi: p. iminā nāma upāyena māhasapesim chaddāpesi idam devo jānāt¹ 'ti, rājā
 tām sutvā Senakam pucchi: kiñi Senaka ānema p-an ti, so cintesi: tassa idhā-
 gatakālato paṭṭhāya mayam nippabbhā, bhagissāma atthibhāvam pi no² rājā na
 jānissati na tañ ānetum dātum vaṭṭatīti³ so vaṇṇamaccharatāya⁴ na mahārāja
 ettakena p. nāma hoti appamattakam kiñci etan ti ā., rājā majjhatto hutvā
 tatth⁵ eva nañ vīmanisatū 'ti puna sāsanam pesesi; gono ti eko yavamajjhaka-
 gāmvāsiपुरiso⁶ vasse patte kasissāmīti gāmantarato goṇe kiñtvā ānetvā gehe
 vasāpetvā punadivase gocarapaṭṭhāya tinabbhūmim netvā⁷ goṇapiṭṭhe nisinn⁸ kilan-
 tarūpo otaritvā nisinn⁹ niddam okkamī, tasmiñ khane eko coro goṇe gahetvā
 palāyi, so pabujjhītvā gone adisvā ito c' ito ca oloketvā palāyantañ coram disvā
 tegena pakkhanditvā kulim me gone nesti ā., mama goṇe attano icchitaṭṭhānam
 nemīti, tesam vivadāñ sutvā mahājano sannipati, p. tesam sālādvārena gacchan-
 tānañ saddam sutvā ubhō pi te pakkosāpetvā va tesam kiriyañ disvā va ayañ
 coro ayañ sāmiko ti jānāti, jānanto pi pana kasmā vivadatthā¹⁰ ti pucchi, gona-
 sāmiko āha: ime ahañ asukagāmato asukassa nāma hattharo kiñtvā ānetvā gehe
 vasāpetvā tinabbhūmim nesim, tattha me pamādañ disvā ayañ goṇe gahetvā
 palāyi, sv-āhañ ito c' ito ca oloketvā imañ disvā anubandhitvā gañhim, asu-
 kagāmvāsi no mayā etesañ kiñtvā gahitabhāvañ jānanti ā., coro mam¹¹ ete
 ghare jāti ayañ musā bhānatīti ā., aha te p.: ahañ vo aṭṭaṇṇa dhammena vi-
 nicchinisāmi, ṭhassatha me vinicchaye ti purchitvā ṭhassāma¹² ti vutte mahā-
 janassa hadayañ gañhitum vaṭṭatīti pathamañ coram pucchi: tayā ime gonā¹³
 kiñi khādāpitā¹⁴ kiñi pāyitā¹⁵ ti, yāgum pāyitā¹⁶ ti apitṭhiñ ca māse ca¹⁷ khādāpitā
 ti, tato goṇasānikam pucchi, so āha: kuto me sāmi duggatassa yāguādini.
 tiyañ khādāpitā¹⁸ ti, p. tesam katham parisam gahāpetvā piyaṅgupattāni āharāpetvā
 udukkhale koṭṭhāpetvā udake maddāpetvā gone pāyesi, gonā tiyañ eva chaḍḍa-
 yimsu, p. passath¹⁹ idam ti mahājanassa daaseṭvā coram pucchi: coro si tvañ
 na coro sīti, coro muhiti ā., tena hi ito paṭṭhāya mā evarūpam akāsi, B-assa
 purisā pana tañ apānetvā hatthapādehi koṭṭhetvā dubbalam akāsi, aha p.
 āmantetvā ovaḍitvā diṭṭhadhamme yeva tāva te idam dukkhañ sauparāye pana
 nīrayādisu mahādukkhañ anuphāvisasi, ito paṭṭhāya pajahe tañ kamman ti
 pañcasālāni adāsi, amacco tañ pavattim yathābhūtañ rañño ārocāpesi, rājā
 Senakam purchitvā goṇaṭṭam nāma mahārāja yena kenaci²⁰ vinicchitan ti āga-
 mehi tāvā²¹ ti vutte rājā majjhatto hutvā puna tatth²² eva sāsanam pesesi, evaṃ
 sabbavādesu pi vedittabbam, itoparam²³ pana uddānamattam eva vibhajitvā das-
 sessāma; gañhi²⁴ ekā duggatitthi²⁵ nānāvaṇṇehi suttehi gañhike bandhitvā
 katasuttagaṇṭhikapiṇḍhanam gīyato mocetvā²⁶ sātakaṣa upari ṭhapetvā paṇḍitena
 kārītapokkharanīm mahāyitum otari, aparā tarupitthi tañ disvā lobham uppādetvā²⁷
 ukkhipitvā amma ativiya sobhanam idam kittakena katañ aham pi attaho eva-
 40

¹ Ck ta, Cc ne. ² Bā balāvalābbamacch-. ³ Bā pācinayava-. ⁴ Ck goṇe.

⁵ Ck -dāpetvā. ⁶ Ck pāyitvā. ⁷ Bā -piṭṭhañ māsañca. ⁸ Ck ye keci.

rūpaṃ karissāmīti gīvāya pīḷandhitvā pamāṇaṃ tāv' assa upadhāremīti pucchitvā
 tāya ujucittatāya upadhārebhīti vuttā gīvāya pīḷandhitvā pakkāmi, itarā disvā
 siḡhaṃ uttaritvā sāḡakaṃ nīvāsetvā upadhāvitvā kataṃ me pīḷandhanaṃ gahetvā
 palāyassīti sāḡake gaṇhi, itarā nāhaṃ 'tava sapṭakaṃ gaṇhīmi, mama gīvāyaṃ
 5 eva' pīḷandhanaṃ ti ā, tam sutvā, mahājāno sannipati, p. dārakehi saddhiṃ
 kiḷanto tāsaṃ kalahaṃ katvā sālādvārena gacchantīnaṃ saddaṃ sutvā kiṃsaddo
 eso ti pucchitvā ubhinnaṃ kalahakāraṇaṃ sutvā pakkosāpetvā ākāraṇ' eva ayaṃ
 coriṭi ṇātvā tam atthaṃ pucchitvā mama vinicchaye, tassaṭṭhā 'ti vatvā āma
 sāmīti vutte paṭhamāṃ corim pucchī: tvaṃ imaṃ pīḷandhanaṃ kataragandhaṃ
 10 vīlīmpasīti, ahaṃ nīceṃ sabbasaṃhāraṇaṃ² vīlīmpāmīti, sabbasaṃhāraḥ³ nāma
 sabbagandhēhi yojetvā kataragandho, tato itaraṃ pucchī, sā āha: 'kuto maghaṃ
 duggatāya sabbasaṃhāreko'⁴, ahaṃ nīceṃ piyaṅgupphagandham eva⁵ pīḷā-
 mīti ā, p. udakapātīṃ āharāpetvā naṃ pīḷandhanaṃ tattha pakkhīpāpetvā⁶ paṇi-
 dhikaṃ pakkosāpetvā etaṃ pātīṃ⁷ upasiṃghitvā asukagandhabhāvaṃ naṃ pīḷā-
 15 hīti ā, so upasiṃghanto piyaṅgupphagandhabhāvaṃ ṇātvā imaṃ Ekanipātaṃ⁸ ā:

1. Sabbasaṃhāraḥ⁹ n' artho sūddhaṃ kaṇṇu pavāyati (vol. I p. 134).

2. alikaṃ bhāsati 'yaṃ⁴ dhutṭi saecā⁵ āhu mahallikā ti.

3. Ta. dhutṭīti dhutṭikā, āhū 'ti āha katheti, ayaṃ eva vāṇātho.

M. taṃ kārāṇaṃ mahājānaṃ jānāpetvā cori aī tvaṃ na cori¹ tti pucchitvā
 20 coribhāvaṃ paṭijānāpesi, tato paṭṭhāya M-assa paṇḍitabbāyo mahājānassa, pākaḷo
 jāto; suttan ti ekā kappasakkhettarakkhikā² itthi khettam³ pakkhanti tatth' eva
 parisuddhaṃ kappāsāṃ gahetvā sukkumasuttaṃ⁴ kaṇṭitvā gūlaṃ katvā ucchange
 tṭhapetvā gāmaṃ āgacchanti paṇḍitassa pokkharāṇiṃ naḡāyissāmīti sāḡakassa
 upari suttagūlaṃ tṭhapetvā naḡāyitum otaṛi, aparā itthi tam disvā luddhaṭṭā
 25 tam gahetvā aho manāṇaṃ suttāṃ tayā ammaṃ katan ti accharaṃ paharitvā olo-
 kentī viya ucchāṇṇe katvā pakkāmi, tam purīmanayaṃ⁵ eva vitthāretabbāṃ, p.
 corim pucchitvā tvaṃ gūlaṃ karōṇti kiṃ ento pakkhīpītva⁶ akāṣīti kappasapha-
 latṭhīṃ⁷ sāmīti, itaraṃ pucchī sā tṭhbaruṇṭṭhīṃ⁸ ti ā, so ubhinnaṃ kathaṃ
 parisaṃ gaḡāpetvā suttagūlaṃ nibbēṭṭāpetvā tṭhbaruṇṭṭhīṃ⁹ disvā tam cori-
 30 bhāvaṃ sampatichāpesi, mahājāno haṭṭhatuṭṭhō suvinicchito aṭṭo ti sādhu-kāra-
 sahasāni pavattesi; putto¹⁰ ti ekā itthi puttāṃ ādāya mṛkhadhovanatthāya paṇ-
 ḍitassa pokkharāṇiṃ gaṇtvā puttāṃ naḡāpetvā ātāno sāḡake nīṣāpetvā mukhaṃ
 dhovitvā naḡāyitum otaṛi, tasmiṃ khaṇe ekā yakkhiṇi naṃ dāraḡaṃ disvā
 khādītukamā hutvā tṭhivesaṃ gahetvā saḡāyike sobhāti vatāyaṃ dāraḡo ta' eso
 35 putto ti pucchitvā āma ammaṃ ti vutte pāyemi¹¹ naṃ ti vatvā pāyehīti vuttā
 tam gahetvā thokaṃ kiḷāpetvā tam ādāya palāyitum ārabbi, itarā tam disvā
 dhāvitvā kuhiṃ me puttāṃ nesīti gaṇhi, yakkhiṇi kuto tayā putto laddho maṃ
 eso-putto ti ā, tā kalahaṃ karontiyo sālādvārena gacchanti, p. kalahasaddaṃ
 sutvā tā¹² pakkosāpetvā kiṃ etaṃ ti pucchitvā aṭṭaṃ sutvā akkhīnaṃ animāsaṭṭāya¹³

¹ Ck. gīvāyame. ² Bā-sāhār. ³ Bā-gandhaṃ. ⁴ Ck. bhāṇaṭṭhā-yā, Cc. bhāṇaṭṭhā-yā. ⁵ Bā-labijam. ⁶ Bā-rusāṭhīṃ. ⁷ Bā-puttāṃ. ⁸ Ck. pesamā. ⁹ Ck. tam. Bā-onṭis tā. ¹⁰ Ck. animmi-. Bā-animmiṣa-.

c'e'eva rattatāya ca yakkhinīm yakkhinīti nātavāpi mama vinicchaye t̥hassathā 'ti
 vatvā āma t̥hassamā 'ti vutte lekham kaḍḍhitvā lekhamajjhe dārakam nipaḍḍāpetvā
 yakkhiniyā hatthesu mātara pādesu gāhāpetvā dve pi ākaḍḍhitvā gaṇṇathā, kaḍ-
 ḍhitum sakkontiā eva putto ti ā, tā ubho pi kaḍḍhiṃsu, dārako kaḍḍhiya-
 māno¹ dukkhappatto hutvā viravi, mātā haḍayena phalitena viya puttam mocetvā 5
 rodamanā aṭṭhāsi, p. mahōjanam pucchī: dārake² mātu haḍayaṃ mudukam hoti
 udābu amātu haḍayan ti, mātu haḍayaṃ paṇḍitā 'ti, idāni kim etaṃ dārakam ga-
 hetvā t̥hitā mātā hoti vissajjetvā t̥hitā ti, vissajjetvā t̥hitā paṇḍitā 'ti, imam pana
 dārakacoriṃ tumhe jānāthā 'ti, na jānāma paṇḍitā 'ti, yakkhini esā, dārakam
 khāditum ganhīti, katham jānāsi paṇḍitā 'ti, akkhinam animisatāya c' eva ratta- 10
 tāya ca chāyāya abhāvena ca niraśamkatāya ca nikkarupatāya cā 'ti, aha nam
 pucchī: kasi tvaṃ ti, yakkhini-mhi sāmīti. kasmā imam dārakam ganhīti, khā-
 ditum sāmīti, andhabāle pubbe pi pāpakam katvā yakkhiṇi jātāsi, idāni puna
 pi pāpaṃ karosi aho andhabālāsīti ovaḍitvā jaṇcasu silesu paṭiṭṭhāpetvā uyyo-
 jesī, dārakamātā eiram jīva sāmīti p-am thometvā puttam ādāya pakkāmi; 15
 goḷarathena cā 'ti golena ca rathena ca, eko kira lakunṭakattā goḷo kāḷa-
 vunnattā ca kḷo ti Goḷakāḷo nāma puriso satta samvaccharaṇi ghare kammaṃ
 katvā bhariyaṃ labhi, sā nāmena Dīghatālā nāma, so ekadivasaṃ tam āman-
 tetvā bhadde pūvakhādaniyaṃ paca mātāpitara³ datṭhum gacchissāmā 'ti vatvā
 kin te mātāpitūhīti tāya paṭikkhitte⁴ pi yāvatatiyaṃ vatvā pūvaṃ pacāpetvā 20
 paṭheyyaṃ ca paṇṇākāraṇ ca ādāya tāya saddhim maggaṃ paṭipanno antarāmagge
 uttānavāhinin nadim addasa, te pana dve pi udakabhīrukā va, tasmā tam
 nadim uttaritum avisahanta naditūre aṭṭhamu, tadā Dīghapitṭhi nāma eko
 duggatamanusso tam nadim anuvicaranto tam t̥hōnaṃ pāpuni, aha nam te disvā
 pucchīṃsu: sammā ayaṃ nadī gambhīrā uttānā ti, so tesam udakabhīruka- 25
 bhāvaṃ nātva atigambhīrā caṇḍamarchā ti ā, samma tvaṃ katham gamissasīti,
 idha suṃsumārāmakarānaṃ amhehi saddhim paṇḍitā atthi, tena amhe na vihe-
 t̥hentīti, tena amhe nehitā āhamisu, sādhu 'ti sampat̥icchi, ath' assa khajja-
 bhojjam adāmsu, so katabhattakicco samma pathamaṃ lam nemīti pucchī, tava⁵
 sahāyikaṃ pathamaṃ nehi, maṃ pacchā nessesīti vutte so sādhu 'ti tam khandhe 30
 katvā pāṭheyyaṃ ca paṇṇākāraṇ ca sabbaṃ gahetvā nadim otaritvā thokam gantvā
 ukkuṭiko nisiditvā pakkāmi, Goḷakāḷo t̥ire t̥hito va yāva gambhīrā vatāyam nadī
 evaṃ dighapitṭhiseāpi⁶ nāma evarūpā mayhaṃ pana asayhā bhavissatīti cintesi,
 itaro pi tam nadīmajjhān netvā bhadde ahaṃ tam possesāmi sampannavattā-
 lamkārādāsasāparivutā vicarissasi, kin te ayaṃ lakunṭakavāmanako karissasi, 35
 mama vacanaṃ karohīti ā, sū tassa vacanaṃ sutvā attano sāmīke⁷ sinehaṃ
 bhinditvā tam khaṇaṃ yeva tasmin paṭibaddhacittā hutvā sūmi sace maṃ na
 chaḍḍessasi karissāmi te vacanaṃ ti sampat̥icchi, te paratīraṃ gantvā ubho pi
 sammodamānā Goḷakāḷaṃ pahāya tiṭṭhā tvaṃ ti vatvā tassa passantass' eva
 khādaniyaṃ khādantā pakkāmiṃsu, so disvā ime ekato hutvā maṃ chaḍḍetvā 40

¹ C^o vaḍḍhiya-, C^k vaḍḍhiṇisuyamāno. ² B^d -kesu. ³ C^k -ram. ⁴ B^d -titā.

⁵ so all three MSS. for mama? ⁶ C^k dīghassāpi. ⁷ C^k -kā.

palāyanti maññe ti aparāparam dhāvanto thokaṃ oṭarivā bhayena nivattitvā puma-
tesu kopena jīvāmi vā marāmi vā ti laṃghitvā¹ nadīyaṃ patito² uttānabhāvaṃ
fiatvā nadīm uttaritvā vegena anubandhitvā³ taṃ pāpūnitvā aro duṭṭhagora kuhīm
me bhariyaṃ neṣṭi⁴ āha⁵, itaro pi taṃ aro duṭṭhāvāmanaka kuto tava bhariya
5 mam' eṣā bhariyā ti vatvā gīvāya gaheivā parivattetvā khipi, so Dighatālāṃ hatthe
gaheivā tiṭṭha kuhīm gacchasi sattasaṃvachcharāṇi ghare⁶ katvā laddhabhāriyā me
siti⁷ vatvā tena saddhīm kalahaṃ karonto sālāya santikaṃ pāpuṇi, mahājano
saṇṇipati, M. kiṃsaddo nāṃ' eso ti pucchitvā ubho pi te pakkosāpetvā vu-
cānapaṭivacanaṃ sutvā mama vinicchaye ṭhassathā⁸ 'ti vatvā ṭhassāma⁹ 'ti vutte
10 peṭṭhaṃ Dighapiṭṭhīm pakkosāpetvā tvaṃ konāmo sīti puechi, ahaṃ Digha-
piṭṭhiko nāma sāmīti, bhariyā te kāmā¹⁰ ti, so tassā nāmaṃ ajānanto aññaṃ
nāmaṃ kathesi, mātāpitaro te kiṇṇā¹¹ ti, asukanāma¹² 'ti, bhariyā te mātā-
pitaro kiṇṇā¹³ ti, so ajānitvā aññaṃ nāmaṃ kathesi, ath' assa kathaṃ paṭi-
saṃgāhāpetvā apānetvā itaraṃ pakkosāpetvā purīmanāyena¹⁴ eva saḍḍesaṃ nāmāni
15 puechi, so yathābhūtaṃ jānanto avirajjhītvā kathesi, tam pi apānetvā Dighatālāṃ
pakkosāpetvā tvaṃ kāmā¹⁵ ti puechi, ahaṃ Dighatālā nāma sāmīti, sāmiko te
konāmo¹⁶ ti, ajānanti aññaṃ kathesi, mātāpitaro¹⁷ pi te konāma¹⁸ ti, sā yathābhūtaṃ
kathesi, sāmika¹⁹ te mātāpitaro konāma²⁰ ti, sā viṇṇapalāpanti aññaṃ kathesi, p.
itare dve pakkosāpetvā mahājanaṃ puechi: imissā kathā Dighapiṭṭhissa vacanena
20 sameti²¹ Golakajassā²² 'ti, Golassa paṇḍitā²³ 'ti, ayaṃ imissā sāmiko itaro roro ti
vatvā aha nāṃ puechitvā corabbhāvaṃ sampaticchāpesi; rathe²⁴ ti eko pana
puriso rathe nisīditvā mukhadhovanatthāya nikkhami, tasmīm khaṇe Sakko
āvajjanto p-aṃ disvā Mahosadhabuddhaṃkurassa paññūnubhāvaṃ pākaṇaṃ ka-
rissāmiti cintetvā manussavesenāgantvā rathassa pacchābhāgaṃ gaheivā pāyāsi
25 rathe nistunapuriso tāta ken' atthena āgato sīti puechitvā tumhe upatṭhātun ti
vutte sādū²⁵ 'ti sampaticchitvā yānā oruyha sarīrakiccathāya gato, tasmīm khaṇe
Sakko rathaṃ abhīrūhītvā vegena pāyesi, rathasāmiko sarīrakiccāṇaṃ katvā nik-
khanto Sakkaṃ rathaṃ gaheivā palāyantaṃ disvā vegena²⁶ gantvā tiṭṭha
tiṭṭha kuhīm me rathaṃ neṣṭi vatvā tava ratho añño bhavissati ayaṃ pana
30 mama ratho ti vutte tena saddhīm kalahaṃ karonto sālādvāraṃ pāpuṇi, p. kim
etan ti taṃ pakkosāpetvā āgacchantaṃ disvā va nibbhayaṭṭhāya²⁷ e' eva akkhiṇṇaṃ ca
anīmisatāya²⁸ ca ayaṃ Sakko ayaṃ rathasāmīti aññāsi, evaṃ sante pi vivāda-
kāraṇaṃ puechitvā mama vinicchaye ṭhassathā²⁹ 'ti vatvā āma ṭhassāma³⁰ 'ti vutte
35 ahaṃ rathaṃ pājessāmi tumhe dve pi rathaṃ pacchato gaheivā gacchatha ratha-
sāmiko na viṣṇajjeti itaro viṣṇajjessatīti vatvā purisaṃ āpāpesi: rathaṃ pājā-
pehīti, so tathā akāsi, itare pacchato gaheivā gacchanti, rathasāmiko thokaṃ
gantvā dhāvituṃ asayhamāno viṣṇajjetvā³¹ ṭhito, Sakko rathena saddhīm dhāvat'
eva, p: rathaṃ nivattāpetvā manussānaṃ ācikkhi: ayaṃ puriso thokaṃ gantvā

¹ B² ullaṅgh-. ² C² paṇito, C³ paṇino? ³ C² omīṭ anu-. ⁴ C² neḥīti, B² nemīti. ⁵ B² gaṇhi. ⁶ C² B² add kammaṇi. ⁷ B² ahaṃ s. s. g. k. k. laddhā bh. me ti. ⁸ B² adda udāhu. ⁹ so C²; B² ratho. ¹⁰ all three MSS. aññāmi-.

ratham vissajjetvā¹ tthito, ayam paṇa rathena saddhīm dhāvītvā rathen' eva sad-
 dhīm nivatti, n' ev' assa sarīre pi sedabindumattam pi atthi, na assāpassasāso,
 abhito animisanetto eso Sakko devarājā ti, aha naṃ devarājāsīti pucchitvā amā
 'ti vutte kasmā āgato sīti, tav' eva paññāpakāsanattham paṇḍitā 'ti, tena hi mā
 puna evarūpam akāsīti ovadi, Sakko Sakkānubhāvam dassento akāse² thatvā 5
 suvñicchito aṭṭo ti p-assa thutīm katvā sakaṭṭhānam eva gato, tadā so amarro
 sayam eva rañño santikaṃ gantvā mahārāja p-ena evaṃ rathasāṭṭo vinicchito³,
 Sakko pi tena parājito, kasmā purisavisesam na jānāsi devā ti ā., rājā Sena-
 kaṃ pucchi: Senaka ānema p-an ti, so mahārāja na ettakena paṇḍitā nāma
 honti āgametha tva vimaṃsitvā jānissāmīti. Sattadārakapañño nūṭṭhito- 10
 Daṇḍo ti ath' ekadivasaṃ p-am vimaṃsissamā 'ti khadīradanḍakaṃ āharāpetvā
 tato vidatthimattam gahe tvā cundakārena suṭṭhu likhāpetvā pācīnayavamañjha-
 ḍamāṇi pesayīmsu, yavamañjhakagāmavāsino kira paṇḍitā, imassa khadīradanḍa-
 kassa idaṃ aggaṃ idaṃ mūlaṃ ti jānantu, sace na jānanti sahasam⁴ daṇḍo ti,
 gāmavāsino sannipatitvā jānitum asakkontā seṭṭhino kathayīmsu: kadāci Maho- 15
 sadhap. jāneyya pakkosāpetvā tam pucchathā 'ti, seṭṭhi naṃ p-am kīlamanḍala⁵
 pakkosāpetvā tam attham ārocetvā tāta mayāṃ jānitum na sakkoma api nu tvaṃ,
 sakkhissasi tāta 'ti pucchi, tam sutvā p. rañño imassa aggena vā mūlena vā
 payojanam⁶ id' atthi mama vimaṃsanatthāya pesitam bhavissatīti cintetvā āha-
 ratha tāta jānissāmīti hatthena gahe tvā idaṃ aggaṃ idaṃ mūlaṃ ti natvāpi 20
 mahājānassa hadayaṃ gaṇhanattham⁷ udakapātīm āharāpetvā khadīradanḍakaṃ
 majjhe suttana bandhitvā suttakoṭṭiyam gahe tvā kh-kaṃ udakapiṭṭhe ṭhapesi,
 mūlaṃ bhārikatāya paṭhamam udake nimujji, tato mahājānam pucchi: rūkkhassa
 nāma mūlaṃ bhariyam hoti udāhu aggan ti mūlaṃ paṇḍitā 'ti tena hi imassa
 paṭhamam nimuggaṃ passath' etam mūlaṃ ti imāya saññāya aggaṃ ca mūlaṃ ca 25
 ācikkhi, gāmavāsino pi idaṃ aggaṃ idaṃ mūlaṃ ti rañño paṇḍiṃsu, rājā tus-
 sitvā ko imam jānīti⁸ pucchitvā Sirivadḍhi seṭṭhiputto Mahosadhap. ti sutvā
 kiṃ Senaka ānema naṃ ti pucchi, adhivāsehi deva aññena pi upāyena naṃ
 vimaṃsissamā⁹ 't'; sīsaṃ ti ath' ekadivasaṃ itthiyā ca purisassa eā 'ti dve
 sīsāni āharāpetvā idaṃ itthiyā sīsam idaṃ purisassa sīsaṃ ti jānantu¹⁰ ajānan- 30
 tānaṃ sahasam¹¹ daṇḍo ti paṇḍiṃsu, gāmavāsino ajānantā M-am pucchīmsu,
 so diavā va aññāsi purisāsīse kira sībbāni ujukāni honti itthīsi e vakkāni honti
 parivattetvā gacchanti, so iminā abhiññāpēna idaṃ sīsam itthiyā idaṃ sīsam
 purisassa¹² 'ti, gāmavāsino rañño paṇḍiṃsu, sesam purimasadisam eva; ahīti
 ath' ekadivasaṃ sappam ca sappiniṃ ca āharāpetvā ayam sappo ayam sappini¹³ 35
 jānantu¹⁴ 'ti pesesum, gāmavāsino p-am pucchīmsu, so diavā va jāni: sappassa
 hi naṃguttam thūlam hoti sappiniyā tanukam sappassa khudḍakam thūlam hoti
 sappiniyā digam sappassa akkhini mahatānt sappiniyā khuddakāni sappassa
 sovattiko paribhaṇḍo¹⁵ hoti sappiniyā vicchinnako¹⁶, so imehi abhiññānehi¹⁷

¹ Bā suvī. ² Bā -ssi. ³ Cks -lain. ⁴ Bā gahakattam. ⁵ Bā jānātīti. ⁶ Bā
 adds sādhu senakā ti. ⁷ Cks -ti. ⁸ Bā -ssa. ⁹ Cē paribaddho. Bā paṭibaddho.
¹⁰ so. Cks; Bā vicchinnakā. ¹¹ Cks -ṇena.

- ayaṃ sappo ayaṃ sappiṇṭi ācikkhī, eesaṃ vuttanayam eva; kukkuṭo ti ath¹ ekadivasaṃ pācīnayavamaññhagāmavāsīno amhākaṃ sabbasetaṃ pādavisāṇaṃ ssa-
kakudhaṃ² tayo kāle anatikkaṃitvā nadantaṃ usabhaṃ pesentu noce pesenti
sahassaṃ³ daṇḍo ti paṭṭiṇṇesu, ajānantaṃ p-aṃ pucchīṃsu, so āha: rājā vo
5 sabbasetāṃ kukkuṭaṃ āharāpeti⁴, so hi pādanakhatāya⁵ pādavisāṇo nāma sīse
cūlāya⁶ sisakakudho⁷ nāma tikkhattuṃ vassanto tayo kāle a. nadati nāma,
tasmā evarūpaṃ kukkuṭaṃ pesethā⁸ 'ti ā, te pesayīṃsu; manīti Sakkena
Kusaraṇṇo diṇno maṇikkhandho aṭṭhasu ṭhānesu vaṇiko ahoṣi, tassa suttaṃ
chinnāṃ, koci purāṇasuttaṃ nīharitvā navasuttaṃ pavesetuṃ na sakkoti, eka-
10 divasaṃ imambā maṇikkhandhā purāṇas. nīharitvā navaṃ pavesetuṃ 'ti⁹ pesa-
yīṃsu, gāmaṃsīno n' eva purāṇaṃ nīharitūṃ na navaṃ pavesetuṃ sakkhīṃsu,
asakkontā p-assa ācikkhīṃsu, so mā cintayitthā¹⁰ 'ti madhubindum āharāpetthā¹¹ 'ti
āharāpetvā maṇiso dvīsu passesu chiddaṃ madhunā¹² makkhetvā kambalasuttaṃ
vaṭṭetvā koṭṭiyaṃ madhunā makkhetvā thokaṃ chidde pavesetvā kippillikānaṃ
15 nikkhamaṇaṭṭhāne (hapesi, kippillikā madhugandhena bilā¹³ nikkhāmitvā maṇi
purāṇasuttaṃ khādamānā gantvā¹⁴ kambalasuttakoṭṭiyaṃ gaṇetvā¹⁵ dassetvā¹⁶ ka-
ḍḍhantaṃ ekena passena nīhariṃsu, p. pavesitabhāvaṃ ṇatvā raṇṇo¹⁷ dethā¹⁸ 'ti
gāmavāsīnaṃ adāsi, te raṇṇo pesayīṃsu, so pavesitapūyāṃ sutvā tussī; vijā-
yanaṃ¹⁹ 'ti ekadivasaṃ kira raṇṇo maṇigala-usabhaṃ bahumāse khādāpetvā
20 mahodaraṃ katvā visāṇāni dhovitvā telena makkhetvā haliddiyā nabāpetvā pā-
cīnayavamaññhagāmavāsīnaṃ paṭṭiṇṇesu, tumhe kira paṇḍitā ayaṃ ca raṇṇo
maṇigalausabho paṭṭiṭṭhitagabbho etaṃ vijāyāpetvā savacchaṃ pesetha apesentānaṃ
sahassaṃ²⁰ daṇḍo ti, gāmaṃsīno na sakkā idaṃ kātum kin nu kho karissāmā
'ti p-aṃ pucchīṃsu, so iminā pañhapaṭibhāgena bhavitabbaṃ ti cintetvā sak-
25 khīssatha paṇ' ekaṃ raṇṇā saddhīṃ kathanasamathaṃ visāraṇaṃ purisaṃ laddhūṃ
ti pucchi²¹, na garukaṃ etaṃ paṇḍitā²² 'ti, tena hi naṃ pakkosāpetthā²³ 'ti, te
pakkosāpayīṃsu, atha naṃ M. āha: ehi tvaṃ bho purisa tava kese piṭṭhiyāṃ²⁴
vikīritvā nānappakāraṇaṃ balavaparidevaṇaṃ paridevanto rājadvāraṃ gaccha
aññehi pucchito kiñci avatvā parideva raṇṇā paṇa pakkosāpetvā paridevakāraṇaṃ
30 pucchito samāno piṭṭi me deva vijāyitūṃ na sakkoti ajja sattamo divaso paṭi-
saraṇaṃ me hohi vijāyanūpāyāṃ assa kathehīti vatvā raṇṇo kiṃ vippalapaṣi
aṭṭhānaṃ etaṃ purisā nāma vijāyantaṃ n' atthīti vutte sace deva evaṃ saccāṃ
atha pācīnayavamaññhagāmavāsīno kathaṃ maṇigalausabhaṃ vijāyāpessanti ti va-
deyyāsīti, so sādhu²⁵ 'ti sampatīrechitvā tathā akāsi, rājā ken' idaṃ pañhapaṭi-
bhāgaṃ cintitaṃ ti pucchitvā Mahosadhapāṇḍitena²⁶ 'ti sutvā tussī; o dānaṃ ti
85 aparasmīṃ divase p-aṃ vimāṇsīssāmā²⁷ 'ti pācīnayavamaññhagāmavāsīno am-
hākaṃ aṭṭhaṇḍasamannūgataṃ ambhōdanaṃ pacitvā pesentu tatr' imāni aṭṭhaṇ-

¹ so Ck; Bds - kukkuṭam. ² Bd -ssa. ³ Bd -si. ⁴ Bd -ṇakbasikkhatāya. ⁵ Bd sisacchātāya. ⁶ Bd -kukkuṭo. ⁷ Bd adds apavesentānaṃ sahassadaṇḍo ti. ⁸ Ck chijjamukhe madhubindum. ⁹ Ck bilāya, Bd omits bilā. ¹⁰ Bd āg-
Bd dassetvā. ¹¹ Ck vijāyan. ¹² Bd -ssa. ¹³ Bd -itvā. ¹⁴ Bd viṭhi.

gāmi na taṇḍulehi na udakena na ukkhaliyā na uddhane na agginā¹ na dārūhi
 na itthiyā na purisena namaggenā apesentānaṃ sahasaṃ² daṇḍo ti, gāmaṃvāsino
 taṃ kāraṇaṃ ajānantā p-aṃ pucchimsu, so mā cintayitthā 'ti vatvā na taṇḍu-
 lehi³ nāmā 'ti kaṇṭhe⁴ gāhāpetvā na udakena⁵ nāmā 'ti hīmaṃ gāhāpetvā na
 ukkhaliyā⁶ nāmā 'ti aññam mattikabhōjaṇaṃ g. na uddhane⁷ nāmā 'ti khāpūke
 koṭṭhāpetvā⁸ na agginā⁹ nāmā 'ti pakatiaggim pahāya araniaggim gāhāpetvā na
 dārūhi¹⁰ nāmā 'ti pattāni g. ambilodanaṃ parāpetvā navabhājane pakkhipitvā
 lājetvā¹¹ na itthiyā na purisena 'ti paṇḍakena ukkhipāpetvā na maggenā 'ti
 mahūmaggaṇi pahāya jaṃghamaḡgena rañño pesethā 'ti āha, te tathā karimsu,
 rājā ken' esa pañho ñato ti pucchitvā M-paṇḍitena 'ti sutvā tussi; vāḷukā¹²
 ti aparadivase paṇḍitassa' eva vīmaṃseanattaṃ gāmaṃvāsinaṃ sūsaṇaṃ pahūimsu:
 rājā dolāya kiṭṭukamo rājakule ca purānavālukayottaṃ chinnāṃ¹³ ekaṃ vālu-
 kayottaṃ vaṇṇetvā¹⁴ pesentu apesentānaṃ sahasaṃ² daṇḍo ti, te ajānitvā p-aṃ
 pu-, p. pi iminā pañhapaṭibhāgen' eva bhavitabban ti cintetvā gāmaṃvāsino assāsetvā
 vacanakusale dve tayo purise pakkosāpetvā gacchatha rājānaṃ vadetha: deva
 gāmaṃvāsino tassa yottassa taṇuṃ vā thūlaṃ vā ti pamānaṃ na jānanti poraṇa-
 kavālukayottato vidatthimattaṃ vā¹⁵ caturaṅgulamattaṃ vā¹⁶ khaṇḍaṃ pesetha
 taṃ kira oloketvā tena pamānena vaṇṇessantīti sacce vo rājā amhākam ghare
 vālukayottaṃ¹⁷ nāma na kadāci bhūtapubban ti vadati atha nāce mahārāja
 taṃ na sakkā kātuṃ yavamaṃjjhakavāsino kathaṃ vālukayottaṃ karissantīti va-
 deyyāthā 'ti pesesi, te tathā karimsu, rājā sutvā kena cintitaṃ idaṃ pañhapaṭi-
 bhāgen ti pucchitvā paṇḍitena 'ti sutvā tussi; talākaṇ ti aparadivasaṃ rājā
 udakakīlaṃ kiṭṭukāmo pañcavidhapadumasañchaṇṇaṃ navaṃ pokkharapaṇi pesentu
 apesentānaṃ s. d. ti gāmaṃvāsinaṃ pahūimsu, te p-assa ārocesuṃ, so iminā
 pañhapaṭibhāgen' eva bh. ti cintetvā vacanakusale katipayamanusse pakkosathā¹⁸
 'ti pakkosāpetvā etha tuṃhe uduke kiṭṭitvā akkhini rattāni katvā allakesa alla-
 vatthā kalalamakkhitasarīrā yottadaṇḍaleḍḍuhatthā hutvā rājadvaraṃ gantvā
 dvāre thitabhāvaṃ rañño ārocāpetvā katokāsā pavisitvā mahārāja tumhehi kira
 pācīna -- vāsino pokkharapaṇi pesentū 'ti pahitattā¹⁹ mayaṃ tumhākaṃ anu-
 chavikaṃ mahantaṃ pokkharapaṇi ūdāya āgatā, sā pana araññavāsikattā²⁰ na-
 garaṃ diṣvā pākaraṇipakkhāṭṭakādūri oloketvā bhūtasatā yottāni ebhūditvā
 palāyitvā araññaṃ eva pavittha mayaṃ leḍḍudandadīhi pothetvā²¹ nivattitūṃ
 nāsakkhimbā tumhākaṃ kira arañña ānitaṃ purānapokkharapaṇi detha²⁰ tīya²¹
 saddhiṃ yojetvā āharissāma 'ti vatvā rañña na kadāci mama araññato pokkharapaṇi

¹ C^o na uddhanena agginā, B^d na uddhanena na 'agginā, C^k uddhane na agginā,
 omitting na before uddhane; this is, in spite of the Comment, perhaps the right
 reading. ² B^d -ssa. ³ C^k -lā. ⁴ C^k -kā. ⁵ C^k -kaṃ. ⁶ C^k -liya. ⁷ C^k -
 naṃ. ⁸ B^d koṭṭā-. ⁹ all three MSS. aggi. ¹⁰ B^d dārūhi, C^k dāru. ¹¹ B^d
 lañetvā, C^k lañjenti. ¹² B^d -kan. ¹³ C^k jinnaṃ. ¹⁴ C^k vatte-, B^d pāṭṭe-.
¹⁵ C^k vivadittha, omitting vā. ¹⁶ C^k omit vā. ¹⁷ C^k pahinannā, B^d pahipatha.
¹⁸ B^d -ñño vāsikattā. ¹⁹ C^k poṭh-, B^d pothentāpi. ²⁰ B^d pesetha. ²¹ C^k
 add naṃ.

- nāma āgatapubbā¹ na ca mayā kassaci yojetvā āharanathāya pokkharanī² pesita-
pubbā ti vutte sace evaṃ yavamajjhakavāsino 'katham pokkharanīṃ pesessanti
vadeyyāthā' 'ti vatvā pesesi, te tathā, karīmau, rājā p-ena nātābhāvaṃ sutvā
tusi: uyyānan ti pun' ekadivasaṃ mayā uyyānakīṃ kīlūtukāma ambākān
6 ca uyyānaṃ purāṇaṃ yavamajjhavāsinaṃ supupphittatarusañchannaṃ navaṃ uyyā-
naṃ pesentū 'ti pahīṇīmau, p. iminā p-n' eva bh. ti te samassāsetvā manusse
pesetvā purīmanayen' eva kathāpesti, tadā rājā tussitvā Senakaṃ pucchi: kiṃ
Senaka ānema p-an ti, so lābhamaccharena na ettakena p. hoti āgamehīti ā.,
tassa vacanaṃ sutvā rājā cintesi: Mahosadhap. dārakapañño³ pi mama manaiṃ
10 gaṇhi' evarūpesu pi 'ssa gūhaviṃsaṃsanesu c' eva pañhapatiḥhāgesu ca Bud-
dhassa vyākaraṇaṃ vīya vissajjesi Senako evaṃvidhaṃ⁴ p-an ānetuṃ na deti
kim me Senakena ānessāmi naṃ ti so mahantena parivārena gāmaṃ pāyāsi,
tassa maṅgalassaṃ abhirūhītvā gacchantassa assassa pādo phālitaṃ⁵ bhūmīyā
antaraṃ pavisitvā bhijji, rājā tato va nivattitvā nagaraṃ pāvisi, aha naṃ Senako
15 upasamkamitvā pucchi: mahārāja p-an kira ānetuṃ yavamajjhakapaññaṃ ganiṃ
atthā⁶ 'ti, āma p-tā 'ti, mahārāja tumhe maṃ anattakāmaṃ katvā passatha⁷
āgameṭha tāvā 'ti vutte pi atturito nikkham'ittha⁸ p-ānaggaṃ eva maṅ-
galassassa pādo bhīno ti, so tassa vacanaṃ sutvā tūḥi katvā pun' ekadivasaṃ
tena saddhīṃ mantesi: kiṃ Senaka Ma-paṇḍitaṃ ānēdā⁹ 'ti tena d-eva sayān
20 agantvā dūtaṃ pesetha: p-a ambākān tava santikaṃ āgacchantānaṃ assassa
pādo bhīno assatarān¹⁰ no pesetu seṭṭhatarān ca¹⁰ 'ti yadi assatarāṃ pesessati
sayān āgamiṃsati seṭṭhatarāṃ pesento pitaraṃ¹¹ pesessati ayam eko no pañño
bhavissati, rājā sādhu 'ti sampajjichitvā tathā vatvā¹² dūtaṃ pesesi, p. dūta-
vanaṃ sutvā rājā mamañ c' eva¹³ pitaraṃ ca me passitukāmo ti cintetvā pītu-
25 santikaṃ gantvā vanditvā tāta rājā tumhe ca mamañ¹⁴ ca dāṭṭhukāmo tumhe
paṭhamatarāṃ seṭṭhāsahassaparivutā gacchatha gacchantā ca tucchahatthā agantvā
navasappipūraṃ candanakarapḍakāṃ ādāya gacchatha rājā tumhehi saddhīṃ paṭi-
santhāraṃ katvā gahapatiṃ rūpaṃ āsanaṃ ṇatvā¹⁵ nisidethā 'ti vakkhati tumhe tathā-
rūpaṃ āsanaṃ ṇatvā¹⁶ nisideyyātha tumhākaṃ nisinnakāle ahaṃ āgamiṃsāmi rājā
30 mayāpi saddhīṃ paṭisanthāraṃ katvā p-a tavānurūpaṃ āsanaṃ ṇatvā nisidā 'ti
vakkhati athāhaṃ tumhe olokessāmi¹⁷ tumhe tāya saññāya āsanaṃ vuttāya tāta
Ma-paṇḍita tmasmiṃ āsane nisidā 'ti vadeyyātha ajj' eko¹⁷ pañño matthakāṃ
pāpūṇissati, so sādhu 'ti sampajjichitvā vuttanayen' eva gantvā attano dvāre
35 'ekamantaṃ atthēsi, rājā tena saddhīṃ paṭisanthāraṃ katvā gahapati tava putto
Ma-to kuhīn ti pucchi, pacchato āgacchati devā 'ti, rājā āgacchatīti sutvā
tūḥamānaso hutvā attano yuttāsanam ṇatvā nisidā 'ti ā., so attano yuttāsanam

¹ B⁴ bhūtap-. ² all three MSS. -ṇīm. ³ C⁴ dārakasampanño, B⁴ sattedāraka-
pañño. ⁴ B⁴ evarūpaṃ. ⁵ B⁴ phālita? ⁶ C⁴ āga-. ⁷ so C⁴. B⁴ tumhe
mayā tmaṃ anattakāmaṃ katvā passathetaṃ. ⁸ B⁴ arituro va nikkha-
mitvā passata. ⁹ B⁴ adde vā. ¹⁰ B⁴ vā. ¹¹ C⁴ naram? ¹² B⁴ katvā. ¹³
C⁴ mamañ. ¹⁴ C⁴ mayāñ. ¹⁵ C⁴ kattā. C⁴ omīti gahapatiṃ rūpaṃ. ¹⁶
C⁴ mīti. ¹⁷ B⁴ attheko.

ūtvā ekamantaṃ niseḍḍi, M. pi alamkatapaṭṭiyatto dārakasahassaparivuto alam-
 katarashe niseḍḍitvā nagaram pavisanto parikkhāpitthe ekaṃ gadrabhaṃ diṣvā
 thāmasampanne māpave āpāsesi: etaṃ gadrabhaṃ anubandhitvā gahetvā yathā
 eḍḍam na karotī evaṃ assa mukhabandhānaṃ katvā ekasmiṃ attharakē vaṭṭetvā
 amsenādāya gacchathā¹ 'ti, te tathā karimū, Bo- pi mahantena parivārena na-
 garāṃ pāvisi, mahājano esa kira Sirivaḍḍhakaseṭṭhino putto Mahosadho p.
 nāma esa kira jāyamāno osadhaghaṭṭikāṃ hatthena gahetvā jāto iminā kira te
 ettakānaṃ vimāsaṇapañhānaṃ paṭibhāgā² nātā³ ti M-aṃ abhiththavanto olo-
 kento ca tittim na gacchati, so rājadvāraṃ gantvā attano āgatasāsanaṃ paṭi-
 hāresi, rājā uttvā va tuṭṭhahattṭho mama putto Ma - - to khippaṃ āgacchatū⁴ 'ti ā.,
 so dārakasahassaparivuto pāsādaṃ abhirūhitvā rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ
 aṭṭhāsi, rājā taṃ diṣvā va somanassappatto hutvā madhurapaṭisaṅthārāṃ katvā
 paṇḍita patirūpaṃ āsanaṃ nātva niseḍḍi⁵ 'ti ā., so pītaraṃ olokesi, ath' assa
 pitā olokitasāññāya uttāya p-a imasmiṃ āsane niseḍḍi⁶ 'ti ā., so tasmiṃ niseḍḍi,
 taṃ tathā niseḍḍanaṃ diṣvā va Senaka-Pukkusa-Kāvinḍa-Devindā c' eva aññe
 ca andhabālā ti pāpīṇi paharitvā mahāhasitaṃ hasitvā imam andhabālam p. ti
 vadanti so pītaram āsanā uttāpetvā ayaṃ niseḍḍati imāṃ p. ti vattum ayuttan
 ti parihāsaṃ karimū, rājāpi dummukho ahoṣi. atha naiṃ M. pucchī: kim
 mahārāja dummukh' atthā 'ti, āna p-a dummukho 'mhi savanaṃ eva te maṇū-
 paṃ dassanaṃ amānāpaṃ jātan ti, kimkāraṇā ti, pītaraṃ āsanā uttāpetvā⁷
 niseḍḍattā⁸ ti, kiṃ pana tvaṃ mahārāja sabbatṭhānesu putteti pitā⁹ va uttamo
 ti maññasīti, āna paṇḍita¹⁰ 'ti, atha naiṃ M. nanu mahārāja tumhehi amhākāṃ
 assatarāṃ vā¹¹ pesetu seṭṭhatarāṃ vā¹² ti sāsanaṃ pahitan ti vatvā āsanā uttāhāya
 te māpave oloketvā tumhehi gahitagadbrahaṃ ānethā¹³ 'ti āpāpetvā rañño pāda-
 mūle nipaṭṭāpetvā mahārāja ayaṃ gadrabho kiṃ agghatīti pucchī, sacce upakā-
 rako aṭṭhakabhāṇaṇe agghatīti, imāṃ pana gadrabhaṃ paṭicca ajāṇiyavalavāya
 kucchimbī vuttthaassataro¹⁴ kiṃ agghatīti, anaggho p-a 'ti, deva kasmā evaṃ
 kathetha nañ tumhehi idāṃ¹⁵ eva vuttan sabbatṭhānesu putteti pitā¹⁶ va uttamo
 ti sacce taṃ saccaṃ tumhākāṃ vāde¹⁷ assatarato gadrabho uttamo hoti kiṃ
 mahārāja tumhākāṃ p-ā ettakāṃ pi jānitum asakkontā pāpīṇi paharitvā hasanti
 aho tumhākāṃ p-ānaṃ paññāsampatti kuto vo ete laddhā ti cattāro pi p-e
 paribhāsitvā¹⁸ rājānaṃ imāya Ekanipāte gāthāya ajjhabhāsi:

s. Haṃsi¹⁹ tvaṃ evaṃ maññesi²⁰ seyyo (Cfr. I, 424)

puttena pitā ti²¹ rājaseṭṭha

haṃ²² assatarassa te ayaṃ (add pi?)

assatarassa hi gadrabho pitā ti.

T. a.: yadi tvaṃ rājaseṭṭha sabbatṭhānesu seyyo puttena pitā²¹ evaṃ
 maññesi, haṃ²² assatarassa te ayaṃ ti tava assatarato pi ayaṃ seyyo hotū
 'ti a., mahārāja: assatarassa hi gadrabho pitā ti. Evaṃ ca pana vatvā āna

¹ Bā āga. ² Bā -o. ³ Bā sayamnis-. ⁴ Ck² pītaro. ⁵ so all three MSS.

⁶ Bā nippatitvā assataro. ⁷ Bā pāde. ⁸ Ck² Bā -hāsivā. ⁹ so Ck²; Bā hasi.

¹⁰ Bā paññasi. ¹¹ Bā hi.

mahārāja sace puttato pitā seyyo mama pitaraññ gaṇhatha sace pitto putto seyyo maññ gaṇhatha tumhākaññ atthāyā¹ 'ti, rājā somanassappatto ahosi, sabba-rājaparisaṃ sukathito p-ena pañho ti unnādādfni sādhu-kārasahassāni² adāsi³, aṅgulipoṭhā ca celukkhepasahassāni⁴ ca pavattiṃsu⁵, cattāro p-ā dummukhā ahesuñ, mātāpitunnañ gūṇaṃ jānanto Bodhisatteña sadiso n' atthi, so kasmā evaṃ akāsi⁶ti na ca pitu avamanatthāya raññā⁷ pana assataraññ vā pesetu setthataraññ vā ti⁸ pesitañ tasmā tassa pañhassa āvibhāvanattham attano ca paṇḍitabhāvassa nāpanattham catunnañ p-tānañ, nippabbhāraṇattham⁹ evaṃ akāsi⁶ti. Gaḍḍhabha pañho nittithito.

- 10 Rājā tussitvā gandhodakapunnāñ suvaṇṇabhīṃkārañ ādāya „pācīna - - gāmaññ rājabhogena bhuñjā“ 'ti setthissa hatthe udakañ pādetvā „sesasetthino etass' eva upatthākā hontū“ 'ti vatvā Bo-assa mātuyā sabbālaṃkāre pesetvā gaḍḍhabhañhe pasanno B-añ puttañ katvā gaṇhituñ setthiñ avoca: „gaha-
- 15 pati Ma-tañ mama puttañ katvā dehīti“, „deva, taruṇo ayañ tāva, ajjāpi 'ssa mukhañ khiragandhañ vāyati, mahallakakāle tumhākañ santike bhavissatīti“, „gahapati, tvaṃ ito patthāya etasmim nīrālayo hohi, ayañ ajjatagge mama putto, ahañ mama puttañ posetuñ sakkhissāmi, gaccha tvañ“ ti tañ uyyojesi, so
- 20 rājānañ vanditvā p-añ ālīngitvā ure nipajjāpetvā sise cumbitvā ovādam assa adāsi, so pi pitarañ vanditvā „tāta mā cintayitthā“ 'ti uyyojesi, rājā p-añ pucchi: „tāta antobhattiko bhavissasi udāhu bahibhattiko“ ti, so „mahā me parivāro, bahibhattikena mayā bhavituñ vaṭṭatīti“ cintetvā „bahibhattiko bhavissāmīti“ ā. 'ath' assa rājā anurūpagehañ dāpetvā dārakasahassañ ādiñ katvā paribbayañ dāpetvā sabbapari-
- 25 bhoge dāpesi, so tato patthāya rājānañ upatthahi, rājāpi nañ vīmañsitukāmo va ahosi. Tadā ca nagarassa dakkhinadvārato avidūre pokkharanīre ekasmiñ tāle kākakulā-
- 30 vake mañiratanāñ ahosi, tassa chāyā pokkharaniyañ paññāyi, „po-ñiyañ mañīti“ rañño ārocesuñ, so Senakañ āmantetvā

¹ Bā mātthāyā. ² Oka-kārañ. ³ Bā adāsi. ⁴ Bā -ttayimū. ⁵ Cka-o. ⁶ Bā adāsi sāsanañ.

„po-yaṃ kira maṇiratanam paññāyati, katham taṃ gaṇhāpemaḥ“
 'ti pucchitvā „udakam harāpetvā¹ gaṇhitum vaṭṭatīti“ vutte
 „tena hi evaṃ karohīti“ tass' eva bhāram akāsi, so bahu-
 manusse sannipātāpetvā udakam ca kaddamaṃ ca harāpetvā²
 bhūmim³ bhinditvāpi maṇim na addasa, puna punṇāyam pok-
 kharaniyā maṇicchāyā paññāyi, so puna pi tathā katvā n' eva
 addasa, tato rājā p-am āmantetvā „po-yaṃ eko maṇi paññā-
 yati, Senako udakakaddamaṃ harāpetvā bhūmim⁴ bhindāpetvāpi
 na addasa, punṇāya po-yā puna paññāyati, sakhissasi taṃ
 maṇim gaṇhāpetun“ ti, so „n' etaṃ mahārāja garu⁵, etha 10
 dassessāmīti“, rājā tussitvā „passissāmi“ ajja p-assa nāṇa-
 balan“ ti mahājanaparivuto pokkharanītiṃ gato, M. tīre
 ṭhatvā maṇim olokento va „nāyam maṇi po-yaṃ, tālarukkhe
 iminā bhavitabban“ ti natvā „n' atthi deva po-yaṃ maṇitī“
 vatvā „nānu udaye paññāyatīti“ vutte udakapātiṃ āharāpetvā 15
 „passa' deva, nāyam maṇi po-yaṃ yeva paññāyati pātiyam pi
 paññāyatīti“ vatvā „p-a kattha pana maṇinā bhavitabban“ ti
 vutte „deva po-yam pi pātiyam pi chāyā va paññāyati na
 maṇi, māṇi pana etasmim tālarukkhe kākakulāvake, purisaṃ
 āropetvā otarāpehīti“ ā., rājā tathā maṇim āharāpesi, p. taṃ 20
 gahetvā raṇṇo hatthe ṭhapesi, mahājano p-assa sādhu-kāram
 datvā Senakam paribhāsanto „maṇiratanam tālarukkhe kāka-
 kulāvake atthi⁶, Senako balavapurisehi pokkharaniṃ⁷ yeva
 bhindāpeti⁸, p-ena nāma Mahosadhasadisena (add na?) bhavi-
 tabban“ ti M-assa thutim akāsi, rājāpi tassa tuṭṭho attano 25
 gīvāya piḷandhanam muttāhāram datvā dārakasuhassassa muttā-
 valiyo dāpesi, Bo-assa ca parivārassa ca vinā⁹ patihārena¹⁰
 upaṭṭhānam anujāni. Ekūnavīsati pañho niṭṭhito.

Pun' ekadivasam rājā p-ena saddhim uyyānam agamāsi,

¹ Bā nīharitvā. ² Bā niha-. ³ Bā bhūmi, Cks -mīyam. ⁴ Cks -iyam, Bā bhūmam. ⁵ Bā garu. ⁶ Cks -mīti. ⁷ Ck tassa, Bā passatha. ⁸ Cks ṭhapetvā in the place of kaka- atthi. ⁹ Cks -ṇiyam. ¹⁰ Bā senaka bālo bahumanussehi po-ṇim yeva bhindāpesiti. ¹¹ so Cks; Bā iminā. ¹² so Ck Bā; Ck paṭihā-

tadā eko kakaṇṭako toraṇagge vasati, so rājānaṃ āgacchantaṃ
 disvā otaritvā bhūmiyaṃ nipajji, rājā tassa kiriyaṃ disvā „p-a
 ayaṃ k. kiṃ karotīti“ pucchi, „mahārāja tumhe sevati“
 „sace evaṃ mā amhākaṃ sevā nipphalā hotu, bhogam assa
 5 dāpehīti“, „deva, nāssa bhogena kiccaṃ atthi, khādaniyamattaṃ
 alam etassā“ 'ti, „kiṃ pan' esa khādatīti“, „maṃsaṃ devā“
 'ti, „kittakaṃ laddhum vaṭṭatīti“, „kākaṇikagghanakaṃ devā“
 'ti, rājā ekaṃ purisaṃ ānāpesi, „rājādāyo' nāma kākaṇikamatto
 na vaṭṭatīti imassa nibaddhaṃ aḍḍhamāsaṃ maṃsaṃ āha-
 10 ritvā dehīti“, so „sādhū“ 'ti tato paṭṭhāya tathā akāsi, so
 ekadivasaṃ uposathamāghāte² maṃsaṃ alabbhitvā tam eva
 aḍḍhamāsaṃ vijjhītvā suttakena āvunitvā tassa gīvāya pi-
 landhi, ath' assa taṃ nissāya māno uppajji, taṃ divasaṃ eva
 rājā puna ūyyānaṃ agamāsi, so rājānaṃ āgacchantaṃ disvā
 15 dhanam nissāya uppannamānavasena „Vedeha, tvam nānu³ kho
 mahaddhano, ahan nu kho“ ti raññā saddhiṃ attānaṃ samaṃ
 karonto anotaritvā toraṇagge yeva sīsaṃ cālenito nipajji, rājā
 tassa kiriyaṃ oloketvā „p-a, esa pubbe viya aḍḍha na otarati,
 kin nu kho kāraṇaṃ“ ti pucchanto paṭhamam gātham āha:

- 20 4. Nāyaṃ pure uṇṇamati⁴ toraṇagge kakaṇṭako,
 Mahosadha vijānāhi kena thaddho kakaṇṭako tī.

Ta. uṇṇamatīti⁵ yathā aḍḍha anotaritvā toraṇagge yeva sīsaṃ cālenito
 uṇṇamati⁶ evaṃ pure (add na) uṇṇamati⁷, kena thaddho k. ti kena kā-
 raṇena thaddhabhāvaṃ āpanno.

- 25 Paṇḍito „uposathamāghāte⁸ maṃsaṃ alabbhanta rāja-
 purisena gīvāya baddhaaḍḍhamāsaṃ nissāya tassa mānena⁹
 bhavitabbau“ ti nītvā imaṃ gātham āha:

5. Aladdhapubbaṃ laddhāna aḍḍhamāsaṃ kakaṇṭako
 atimaññati rājānaṃ Vedehaṃ Mithilaggahaṃ tī.

¹ B¹ rājādāyo. ² B² -the māghāte. ³ B³ nu. ⁴ C⁴ unu-, B⁴ oṇa-, B⁴ oṇa-?
⁵ B⁵ oṇa-, B⁵ oṇa-? ⁶ B⁶ na oṇamati. ⁷ C⁷ omīti evaṃ - ti. B⁷ has evaṃ
 pure oṇamati. ⁸ B⁸ -the mā-. ⁹ C⁹ add uppanno.

Rājā tam purisaṃ pakkosāpetvā pucchi, so yathābhūtaṃ
 ārocesi, rājā „kañci¹ apucchitvā va sabbaññūbuddhena viya
 paṇḍitena kakaṇṭakassa ajjhāsāyo nāto“ ti ativiya pasāditvā
 p-assa catūsū dvāresu sumkaṃ dāpesi, kakaṇṭakassa paṇe rājā
 kujjhivā vaṭṭaṃ haretuṃ² ārabhi, p. pana „ayuttan“ ti ni-
 vāresi. Kakaṇṭakapaṇho niṭṭhito.

Ath' eko Mithilavāsī Piṅguttaro nāma māṇavo³ Takkasilaṃ
 gantvā disāpāmokkhācariyassa santike sippaṃ sikkhanto⁴ khip-
 pam eva sikkhi, so anuyogaṃ datvā „gacchāmi⁵ ahan“ ti āca-
 riyaṃ āpucchi, tasmim̐ pana kule sace pi vayappattā dhītā⁶ 10
 hoti jeṭṭhantevāsikassa dātabbā ti vattaṇ⁷ ca⁸, tassācariyassa
 ekā dhītā atthi abhirūpā devāccharapaṭibhāgā, atha naṃ „dhi-
 taraṃ te tāta dassāmi, taṃ ādāya gamissasīti“ ā., so pana
 māṇavo dubbhago kālakaṇṇi, kumārikā mahāpuṇṇā, tassa
 taṃ disvā cittaṃ nāllīyati, so taṃ ārocento⁹ pi „ācariyassa 15
 vacanaṃ na bhindissāmīti“ sampaṭicchhi, brāhmaṇo dhītaraṃ
 tassa adāsi, so rattibhāge alaṃkatasirisayane nīpanno tāya
 āgantvā sayanaṃ abhirūḷhamattāya tintināyamāno¹⁰ sayanā ota-
 ritvā bhūmiyaṃ nīpajji, sāpi otarivā tassa santikaṃ gatā,
 so utthāya puna sayanaṃ abhirūhi, sāpi puna sayanaṃ abhi- 20
 rūhi, so pana sayanā otari, kālakaṇṇi nāma siriyā saddhim̐ na
 sameti, kumārikā sayane yeva nīpajji, so bhūmiyaṃ yeva sayi,
 evaṃ sattāhaṃ vitināmetvā taṃ ādāya ācariyaṃ vanditvā nik-
 khami, antarāmagge allāpasallāpamattam pi n' atthi, aniccha-
 mānā va ubho pi Mithilaṃ pattā, Piṅguttaro nagarā avidūre 25
 ekaṃ phalasampannaṃ udumbaraṃ disvā khudāya pīlito abhi-
 rūhitvā udumbarāni khādi, sāpi chātajjhattā¹¹ rukkhamūlaṃ
 gaṇtvā „mayham pi phalāni pāthethā“¹² ti ā., „kiṃ tava hattha-
 pādā n' atthi, sayam pi abhirūhitvā khādā“¹³ ti, sā abhirūhitvā
 khādi, so tassā abhirūḷhabhāvaṃ ātvā sihaṃ otarivā ruk- 30

¹ Bā kñci. ² Bā vattaṃ hā-. ³ Bā vuttam̐. Idam̐ vuttam̐ in the place of vattaṃ. ⁴ so all three MSS. for ārocento? ⁵ Cā tināyamāno, Bā atṭiyamāno harāyamāno. ⁶ Bā chātattāya.

- khaṃ kaṇṭakehi parikkhipitvā „mutto 'mhi kālakaṇṇiyā“ ti vatvā palāyi, sā otaritvā gantuṃ asakkonti tatth' nisīdi. Atha rājā uyyāne kilivā hatthikkhaṇḍhe nisinno sayanhasamaye nagaraṃ pavisanto taṃ tattha disvā paṭibaddhacitto hutvā „sa-
- 8 pariggahā apariggahā“ ti pucchāpesi, sā „atthi me sāmi kula-
- dattiko pati, so pana! māṃ idha nisīdāpetvā chaḍḍetvā palāto“ ti ā., amacco taṃ kāraṇaṃ rañño ārocesi, rājā „assāmikabhaṇ-
- dam nāma rañño pāpuṇātīti“ taṃ otārāpetvā hatthiṃ āropetvā nivesanaṃ netvā abhisiñcitvā aggamaheṣiṭṭhāne ṭhapesi, sā
- 10 tassa piyā ahosi manāpā, udumbhararukkhe dūḥattā Udum-
- barādevī¹ eva nāmaṃ sañjānimsu, ath' ekadivasāṃ rañño uyyānagamanatthāya dvāragāmaṃ vāsikehi maggaṃ paṭijaggā-
- pesuṃ², Piṅguttaro pi bhaṭṭiṃ faronto kacchaṃ bandhitvā kuddālena maggaṃ tacchati, magge anīṭṭhite³ eva rājā U-deviyā
- 15 saddhiṃ rathe ṭhatvā nikkhami, U-devī pi taṃ kālakaṇṇiṃ maggaṃ tacchantam disvā evarūpaṃ sirim dhāretuṃ nāsakkhī,
- „ayaṃ kālakaṇṇīti“ taṃ elokenti hasi, rājā taṃ hasamānaṃ disvā kujjhivā „kasmā hasīti“ pucchi, „deva ayaṃ maggatacchako puriso mayhaṃ porāṇakasāmiko, esa māṃ udumbarukkhāṃ
- 20 āropetvā kaṇṭakehi parikkhipitvā gato, im' āhaṃ oloketvā evarūpaṃ sirim dhāretuṃ nāsakkhim⁴, 'ayaṃ kālakaṇṇīti' cintetvā hasin⁵ ti, rājā „tvam musā kathesi, aññaṃ kañci⁶ disvā hasitaṃ tayā, māressāmi taṃ“ ti asim aggahesi, sā bhayappattā
- „deva paṇḍite tāva pucchā“ 'ti ā., rājā Senakaṃ pucchi:
- 25 „tvam imissā vacanaṃ saddahasīti“, „na saddahāmi deva, ko nāma evarūpaṃ itthiṃ pahāya gamissatīti“ ā., sā tassa kathaṃ sutvā atirekataraṃ⁷ bhīta ahosi, atha rājā „Senako kim jānāti“, p-aṃ pucchissāmīti⁸“ cintetvā taṃ pucchanto i. g. ā.:
- 30 a. Itthi siyā rūpavatī sā ca silavatī siyā, (vol. II p. 115)
- puriso taṃ na iccheyya saddahāsi Mahosadhā⁹ ti.

¹ Ck¹ pentesu, C² paṭijaggantesu. ² all three MSS. -i. ³ B⁴ ki-. ⁴ Ck⁵ nan.

⁵ C⁶ atirekakatā, C⁷ atirekatara. ⁶ Ck⁸ jānāsīti.

Ta, silavatīti ācārasampannā.

Taṃ sutvā paṇḍito gātham āha:

7. Saddahāmi mahārāja: puriso dubbhago siyā,
sirī ca kālakaṇṇī ca na śamenti kudācanaṃ.

Ta, na samentīti samuddassa 'oratīrapāratīrāni viya nabhatalapaṭṭhavitālā 5
viya ca na samāgacchanti.

Rājā tassa vacanena taṃkāraṇā na kujjhi¹, hadayaṃ assa nibbāyi, so tassa tussitvā „p-a sace tvaṃ idha na bhavissasi ajjāhaṃ bāla-Senakassa kathāya tthatvā evarūpaṃ itthiratanam na labhissam, idāni taṃ nissāya mayā esā laddhā“ ti p-assa 10 satasahassena pūjam kāresi, tato devī pi rājānam vanditvā „deva, p-am nissāya mayā jīvitaṃ laddham, im' āham kaṇiṭṭha-bhātikaṭṭhāne tḥapetuṃ varam varemīti²“. „sādhū devi gaṇhāsi³, daṃmi te varau“ ti, „devāhaṃ ajja⁴ paṭṭhāya mama kaṇiṭṭhaṃ viṇa na kiñci madhurarasaṃ khādisāmi, ito paṭṭhāya 15 velāya va avelāya vā dvāraṃ vivarāpetvā imassa madhurarasaṃ pesetuṃ labhanakavaram⁵ gaṇhāmīti“, „sādhū bhadde imam varam gaṇhāhīti“. Sirikāḷakapaṇṇipāṇho niṭṭhito.

Aparasmiṃ divase rājā katapātārāsabhatto dīghantare⁶ caṃkamanto dvārapānantarena⁷ ekaṃ eḷakaṃ ca sunakhaṃ ca 20 mittasanthāvaṃ karonte addasa, so kira eḷako hatthisālāya hatthisa purato khittaṃ anāmaṭṭhatinaṃ⁸ khādi, atha naṃ hatthigopakā poṭhetvā⁹ nīharimsu, viravitvā palāyamānaṃ ca eko vegena gantvā piṭṭhiyaṃ daṇḍena pahari, so piṭṭhiṃ nāmetvā vedanāmatto gantvā rājagehe mahābhittim nissāya piṭhi- 25 kāya nipajji, taṃ divasam eva rañño mahānase atṭhicammā-dini khāditvā vadḍhitasunakho bhakkārake bhattim sampādetvā bahi tthatvā sarīre sedaṃ nibbāpente macchamaṃsagandhaṃ adhiyasetuṃ asakkonto mahānasaṃ pavisitvā pidhānaṃ pātetvā

¹ C^o taṃ kāraṇaṃ bujjhi, B^d taṃ kāraṇaṃ sutvā tassā akujjhivā. ² B^d yācā-mīti. ³ B^d gaṇhāci. ⁴ B^d ajjato. ⁵ B^d labhikabbavaram. ⁶ B^d pāsādadīgha-.

⁷ B^d vātavāna-. ⁸ C^o anāmattha-, B^d anāmaṭṭha-. ⁹ B^d poth-.

- maṃsaṃ khādi, bhattakārako bhājanasaddena pavisitvā taṃ
 sunakhaṃ disvā dvāraṃ pidahitvā taṃ leḍḍudaṇḍādīhi poṭhesi,
 so khāditamaṃsaṃ mukhen' eva chaḍḍetvā viravitvā nikkhami,
 bhattakārako pi 'ssa nikkhantabhāvaṃ ñatvā anubandhitvā
 5 piṭṭhiyaṃ tiriyaṃ daṇḍena pahari, so piṭṭhiṃ nāmetvā ekaṃ
 pādaṃ ukkhipitvā eḷakassa nipannaṭṭhānam eva pāvisi, atha
 naṃ eḷako „samma kiṃ tvaṃ piṭṭhiṃ nāmetvā āgacchasi, kiṃ
 te vāto vijjhatīti“ pucchi, sunakho „tvam pi piṭṭhiṃ nāmetvā
 nipanno, kiṃ tava sarīre¹ vāto vijjhatīti“ pucchi, so attano
 10 pavattiṃ ārocesi, atha naṃ eḷako pucchi: „kiṃ pana tvaṃ puna
 bhattagehaṃ gantvā sakkhissasīti“, „na sakkhissāmi, gaṭassa
 me jīvitaṃ n' atthīti“, „tvam pana hatthisālaṃ gantvā sak-
 khissasīti“, „mayāpi tattha gantvā na sakkā, gaṭassa me
 jīvitaṃ n' atthīti“, te „kathan nu kho mayā idāpi jivissāma“,
 15 'ti upāyaṃ cintesum, ath' eḷako āha: „sace mayā samaggā²
 vāsaṃ vasitvā sakkoma atth' eso upāyo“ ti, „na hi kathe-
 hīti“, „samma tvaṃ ito paṭṭhāya hatthisālaṃ yāhi, 'nāyaṃ
 tiṇaṃ khādatīti' tayi hatthigopakā āsaṃkaṃ na karissanti, tvaṃ
 mama tiṇaṃ āhareyyāsi, aham pi bhattagehaṃ pavisissāmi,
 20 'nāyaṃ maṃsakhādako' ti bhattakārako mayi āsaṃkaṃ na
 karissati, aham pi te maṃsaṃ āharissāmi“, te „atth' eso
 upāyo“ ti ubho sampatiṭṭhitvā sunakho hatthisālaṃ gantvā
 tiṇakalāpaṃ³ ḍasitvā ānetvā mahābhittipitṭhikāyaṃ ṭhapesi,
 itaro pi bhattagehaṃ gantvā maṃsakhandaṃ mukhapūraṃ
 25 ḍasitvā ānetvā tatth' eva ṭhapesi, sunakho maṃsaṃ khādati
 eḷako tiṇaṃ khādati, te iminā upāyena samaggā sammodamānā
 mahābhittipitṭhikāya vasanti, rājā tesāṃ mittadhammaṃ disvā
 cintesi: „aditṭhapubbaṃ vata me kāraṇaṃ⁴ diṭṭhaṃ, ime
 paccāmittā hutvāpi⁵ samaggavāsaṃ vasanti, idāṃ kāraṇaṃ
 30 gaṇetvā pañhaṃ katvā paṇḍite pucchissāmi, imaṃ ca pañhaṃ
 aṇaṇante raṭṭhā pabbājessāmi, taṃ jānantassa 'evārūpo paṇḍito

¹ Bā kīnta. omitting sarīre. ² Bā -a. ³ C¹ tiṇakaraṇaṃ, C² tiṇakaraṇaṃ.
 Bā adde aṭṭa. ⁴ C² omitt' pi.

n' atthīti' sakkāraṃ karissāmi, ajja tāva avelā sve upatṭhāna-
kāle āgate pucchissāmi¹ so punadivase paṇḍitesu upatṭhānaṃ
āgantvā nisinnesu pañhaṃ pucchanto i. g. ā.:

a. Yesaṃ na kadāci bhūtapubbaṃ
sakkhiṃ sattapadam pi¹ imasmi loke
jātā amittā dve² sahāyā³
paṭisanthāya caranti kissa hetū 'ti.

5

† Ta. paṭisanthāyā 'ti saddahitvā ghaṭitā⁴ hutvā.

Idaṃ ca pana vatvā puna āha:

a. Yadi me ajja pātarāsakāle
pañhaṃ na sakkunetha vattum etaṃ
pabbājayissāmi⁵ vo sabbe⁶,
na hi m' attho duppaññajātikehīti.

10

Senako 'aggāsane nisinno p. āsanapariyante, so taṃ pañ-
haṃ upadhārento atthaṃ adisvā cintesi: „ayaṃ rājā dandha- 15
dhātuko imaṃ pañhaṃ cintetvā saṃkaḍḍhituṃ asamatto,
kiñci tena dīṭṭhaṃ bhavissati, ekadivasaṃ okāsaṃ labhanto
imaṃ pañhaṃ nīharissāmi⁷“, Se- „kenaci upāyena ajja eka-
divasamattaṃ adhivāsāpetuṃ vaṭṭatīti⁸“, itare pi cattārō
andhakāragabbhaṃ pavitṭhā viya na kiñci passimsu, Se- „kin 20
nu kho Mahosadhassa pavattīti⁹“ Bo-aṃ olokesi, so pi taṃ
olokesi, Se- Bodhisattassa olokita-kāren' eva⁹ tassādhippāyaṃ
ñātvā tassa paṇḍitassāpi na upatṭhātīti sallakkheti ayaṃ ajja
etaṃ kathetuṃ asakkonto ten' ekadivasaṃ okāsaṃ icchati, pū-
ressāmi 'ssa manorathan ti raññā saddhiṃ vissāseṇa mahāhasitaṃ 25
hasitvā „kiṃ mahārāja sabbe va¹⁰ amhe pañhaṃ kathetuṃ asak-
konte pabbājessasīti¹¹“ ā., „āma paṇḍitā¹²“ 'ti „etaṃ pi eko gaṇṭhi-
pañho ti tvaṃ sallakkhesi, na mayaṃ etaṃ pañhaṃ kathetuṃ
sakkoma, api ca thokaṃ adhivāsehi, gaṇṭhipañho esa na sakkā
mahājanamajjhe kathetuṃ, ekamante cintetvā pacchā tumhākaṃ 30

¹ read: -dān, omitting pi. ² read: duve. ³ Bā sahāyā. ⁴ Bā ghaṭikā. ⁵
Bā raññā pabb-. ⁶ read: sabbe vo? or vo va sabbe? ⁷ read: -mitti? ⁸ Ck-
-setū ti. ⁹ Bā te- bodhisattassa olokitasaññāya. ¹⁰ Bā saccameva.

yeva kathessāma, okāsan no dehīti“ M-am takketvā¹ imam
gāthadvayaṃ āha:

10. Mahājanasamāgamamhi ghore
janakolāhalasamāgamamhi jāte
5 vikkhittamanā anekacittā
pañham na sakkunoma vattum etaṃ.
11. Ekaggacittā (add pi?) ekamekā
rahasi gatā attham nicintayitvā
paviveke sammāsītvanā dhīrā
10 atha vakkhanti janinda attham² an ti.

Ta. sammāsītvanā 'ti kāyacittaviveke thitā ime dhīrā imam pañham
sammāsītva atha te etaṃ attham vakkhanti.

Rājā tassa katham sutvā arattamano hutvāpi „sādhū
cintetvā kathetha, akathente pabbājessāmīti“ tajjesi yeva, cat-
15 tāro pi p-ā pāsādā otarimsu, Se- itare „tātā, rājā sukhuma-
pañham pucchi, akathite mahantaṃ bhayaṃ bhavēyya, tumhe
sappāyabhojanaṃ bhuñjitvā sammā upadhārethā“³ 'ti⁴, p. pi
utthāya U-deviyā santikaṃ gantvā „devi ajja vā hiyyo vā rājā
kattha ciram atthāsīti“ pucchi, „tāta dighantare vātapānena
20 olokento camkamati⁵ti“, tato B. cintesi: „raññā iminā passena
kiñci diṭṭham bhavissati⁶ti“, so tato gantvā bahi colokento
„elakasunakhānaṃ kiriyaṃ disvā rañño⁷ pañho abhisamkhato“
ti sannitthānaṃ katvā gehaṃ gate, itare tayo pi cintetvā
kiñci adisvā Senakassa santikaṃ agamiṃsu, so te pucchi:
25 „diṭṭho vo⁸ pañho“ ti, „na diṭṭho ācariyā“ ti, „yadi evaṃ
rājā vo pabbājessati⁹, kiṃ karissathā“ ti, „tumhehi pana
diṭṭho“ ti, „aham pi na passāmīti“, „tumhesu apassantesu
mayam kiṃ passissāmā¹⁰ 'ti¹¹ rañño pana santike cintetvā
kathessāmā 'ti sīhanādaṃ naditvā āgat' amha, akathite rājā
30 kujjhissati, kiṃ karomā¹² ti¹³, „ayaṃ pañho na sakkā amhehi

¹ Bā oloketvā. ² Ck adds vatvā (Ck avatvā) attano attano gehaṃ gatā. ³ Bā -ā.

⁴ Ck te. ⁵ Ck -titi. ⁶ Bā -ssāma hiyyo. ⁷ Bā karissāma, omitting ti.

daṭṭhum, p-ena satagunam katvā cintito bhavissatīti¹“, „etha tassa santikam gacchāmā“² 'ti te cattāro pi B-assa ghara-dvāram gantvā ṭhitabhāvam āroḍāpetvā geham pavisitvā paṭi-santhāram katvā ekamantaṃ ṭhitā M-am pucchimsu: „kim p-a cintito te pañho“³ ti, „mayi acintite añño ko cintessati, āma 5 cintito“⁴ ti, „tena hi amhākam pi kathethā“⁵ 'ti, p. „sac' āham etesaṃ na kathessāmi rājā te' ratṭhā pabbājessati maṃ saṭṭahi ratañhi pūjessati, ime bālā mā nassantu kathessāmi tesaṃ“⁶ ti cintetvā te cattāro pi nīcāsane nisīdāpetvā añjalim paggaṇhāpetvā rañño diṭṭhakaṃ ajānāpetvā „rañño pucchitakāle evaṃ 10 katheyyāthā“⁷ 'ti catunnam pi catasso gāthā bandhitvā Pālim eva uggaṇhāpetvā uyyojesi, te dutiyadivase rājūpatṭhānam gantvā paññattāsane nisīdimsu, rājā Senakaṃ pucchi: „ñāto te S-a pañho“⁸ ti, „mahārāja mayi ajānante añño ko jānissatīti“, „tena hi kathēhīti“, „suṇātha devā“⁹ 'ti uggaḥitaniyāmen' eva 13 gātham āha:

- 12 Uggaputtarājaputtiyānam
urabbhamānisaṃ¹ piyam manāpam,
na te sunakhassa² adenti mānisaṃ,
atha meṇḍassa suṇena sakhyam³ assā 'ti. 20

Ta ugga - - ti uggaṭṭhānam amaccaputtānaṃ e' eva rājaputtānaṃ ca

Gātham vatvāpi S-o attham na jānāti, rājā pana attano pākaṭatthatāya⁴ jānāti, tasmā „Senakena tāva ñāto“⁵ ti „Pukku-saṃ tāva pucchissāmīti“⁶ P-am pucchi, so pi 'ssa „kim aham eva apaṇḍito“⁷ ti vatvā uggaḥitaniyāmen' eva g. ā.: 25

- 13 Cammaṃ vihananti eḷakassa
assapiṭṭhattharapaṇassa¹ hetu,
na te sunakhassa attharanti,
atha meṇḍassa suṇena sakhyam² assā 'ti.

¹ Bḍ -ssati. ² Ck vo ³ read: urabbhassa mānisaṃ? ⁴ read: -kass'. ⁵ ⁶ sakkham, Bḍ saṅkhyam. ⁷ Bḍ attano diṭṭhā pa. ⁸ Bḍ as-assapiṭṭha-
Ck assapiṭṭhattharapaṇasukhassa. ⁹ Bḍ saṅkham.

Tassāpi attho apākaṭo yeva, rājā pana attano pākaṭattā
„imināpi nāto“ ti Kāvindaṃ pucchi, so pi gātham āha:

- 14 Āvelitasīṅgiko¹ hi² meṇḍo,
na sunakhassa visāṇāni³ atthi,
5 tinabhakkho maṃsabhojano ca,
atha meṇḍassa suṇena sakhyam⁴ assā⁵ 'ti.

Rājā „imināpi nāto“ ti Devindaṃ pucchi, so pi uggahita-
niyāmen⁶ eva gātham āha:

- 15 Tiṇamāsi palāsamāsi meṇḍo,
na sunakho tiṇamāsi no palāsaṃ,
gaṇheyya suṇo sasaṃ biḷaraṃ,
10 atha meṇḍassa suṇena sakhyam⁷ assā⁸ 'ti.

Ta tinamāsi -- ti tinakhādako c' eva pannakhādako ca, no palāsaṃ
ti tinam pi pannam pi na khādati.

- 15 Atha rājā p-am pucchi: „tāta tvaṃ imaṃ pañhaṃ jānā-
sīti“, „mahārāja Avicito yāva Bhavaggā maṃ ṭhapetvā ko
aṇño etaṃ jānissatīti“, „tena hi kathehīti“, „suna mahārājā“
'ti tassa kiccassa⁹ attano pākaṭabhāvaṃ pakāsentō imaṃ gātha-
dvayam āha:

- 20 16. Addhatṭhapādo¹ catuppadassa
meṇḍo aṭṭhanakho adissamāno
chādiyaṃ āharatī² ayaṃ imassa,
maṃsaṃ āharatī³ yaṃ amussa.
17. Pāsādagato Videhasettṭho⁴
25 vitihāraṃ aṇṇamaṇṇabhojanānaṃ⁵
addakkhi kira sakkhi taṃ janindo
bhobhukkassa⁶ ca puṇṇamukhassa c' etan ti.

Ta. addhatṭhapādo² ti vyañjanakusalatāya elakassa catuppadāṃ saṇ-
dhāyāha, meṇḍo ti elako, aṭṭhanakho ti elakassa ekekasmim paḍe dvinnam
30 dvinnam khuraṇam vasaṇ' etaṃ sandhāya vuttaṃ, adissamāno ti maṃsaṃ
haranakāle appaṇṇāyamāno, chādiyaṃ ti gehacchādanatīnaṃ ti a., ayaṃ imassa

¹ Cks avelli-. ² read: visāṇāni sūnakhassa? ³ Bđ saṅkham. ⁴ Cks kiccāṃ. ⁵
Bđ aṭṭhadḍha-. ⁶ all three MSS. -ti. ⁷ Bđ ve-. ⁸ Cks -amkho-. ⁹ Bđ bhubbh-

'ti eḷako sunakhassa, vītiḥāraṇaṃ ti vītiḥaraṇaṃ, aññamaññabhojanānaṃ ti aññamaññassa bhojanānaṃ vītiḥaraṇaṃ, meḍḍo hi sunakhassa bhojanānaṃ harati so tassa vītiharati, sunakho pi tassa harati itaro vītiharati. addakkhīti taṃ tesaṃ aññamaññaṃ bhojanānaṃ vītiḥaraṇaṃ, sakkhīti attapaccakkhaṃ katvā addassa, bhobhukkassā¹ 'ti bhūṃkaranasunakhassa² puṇṇamukhassa³ 5 meḍḍassa, etaṃ imessaṃ mittadhammaṃ rājā sayasiṃ passīti.

Rājā itarehi B-aṃ nissāya nātabhāvaṃ ajānanto „pañca p' ete attano attano paññābalen' eva jānimsū“ 'ti maññamāno somanassappatto hutvā imaṃ gātham āha:

1. Lābhā vata me anapparūpā 10
yassa me edisā⁴ paṇḍitā kulamhi,
gambhīragataṃ nipuṇaṃ⁵ atthaṃ
paṭivijjhanti subhāsitenā dhīrā ti.

Ta paṭivijjhanṭīti subhāsitenā veditvā kathenti.

Atha nesaṃ „santutṭhena nāma tutṭhākāro kattabbo“ ti 15 taṃ karonto gātham āha:

10. Assatarīrathaṇ⁶ ca ekamekaṃ
phītaṃ⁷ gāmavaraṇaṃ ca ekamekaṃ
sabbesaṃ vo dammi paṇḍitānaṃ
parappatītamano⁸ subhāsitenā⁹ ti 20

vatvā sabbaṃ dāpesi. Dvādasanipāte Meṇḍakapañho niṭṭhito. (IV p. 186.)

Udumbaradevī pana itarehi p-aṃ nissāya pañhassa nātabhāvaṃ nātvā „raññā muggamāse nibbisese¹⁰ karoutena viya pañcannaṃ samako va sakkāro kato, nanu mayhaṃ kaniṭṭhassa 25 viresaṃ sakkāraṃ kātuṃ vaṭṭatīti“ rañño santikaṃ gantvā pucchi: „deva kena te pañho kathito“ ti, „pañcāhi paṇḍitehi bhadde“ ti, „deva cattāro janā taṃ pañhaṃ kaṃ nissāya jānimsū“ 'ti¹¹, „na jānāmi bhadde“ ti, „mahārāja te kiṃ jānanti, p. pana 'mā nassantu ime bālā' ti pañhaṃ uggaṇhāpesi, tumhe 30

¹ Bā bhubh-. ² Bā bhubhukkasaddakaraṇassa su-. ³ Bā omits edisā. ⁴ read: nipu-? ⁵ Ck -ratañ. ⁶ Ck pītaṃ, Bā phītaṃ, C* omits this pāda. ⁷ Ck paramatīta-, C* paramatīta-, Bā paramappatīta-. ⁸ Bā -sesakaṃ. ⁹ Ck add maññasi-

sabbesaṃ samaṃ sakkāraṃ karoṭṭha, ayuttaṃ c' etaṃ, p-assa
 visesaṃ kātuṃ vaṭṭatīti¹, rājā „attānaṃ nissāya nātabhāvaṃ na
 kathesi²“ p-assa tussitvā atirekaṃ sakkāraṃ kātukāmo cintesi:
 „hotu mama puttaṃ ekaṃ pañhaṃ pucchitvā kathitakāle ma-
 5 hāsakkāraṃ karissāmīti“ so pañhaṃ cintento Sirimandapañhaṃ
 cintetvā ekadivasaṃ pañcannaṃ paṇḍitānaṃ upaṭṭhānaṃ
 āgantvā sukhaniṣṇakāle „Senaka pañhaṃ pucchissāmīti“,
 „puccha devā“ 'ti, rājā Sirimandapañhe paṭṭhamāṃ g. ā.:

20. Paññāy' upetaṃ siriyā vihināṃ
 10 yasassināṃ vāpi apetaṃ paññāṃ
 pucchāmi taṃ Senaka etaṃ atthaṃ:
 kam ettha seyyo kusalā vadanti.

Ta. kam - - ti imesu dvīsu katarāṃ paṇḍitā seyyo ti vadanti.

Ayaṇ ca kira pañho Senakassa vaṃsānugato,³ tena taṃ
 15 khippam eva kathesi:

21. Dhīrā ca bālā ca have janinda
 sippūpapannā¹ ca asippino ca
 sujātimanto pi ajātimassa
 yasassino pessakarā bhavanti,
 20 etaṃ pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. pañño nihīno ti paññavā nihīno issaro uttamo ti attho.

Rājā tassa vacanaṃ sutvā itare tayo apucchitvā nisinnaṃ
 Mahosadhapaṇḍitaṃ āha:

22. Tuvam pi pucchāmi anomapaññāṃ
 25 Mahosadha² kevaladhammadassi:
 bālāṃ yasassiṃ paṇḍitaṃ³ appabhogaṃ
 kam ettha seyyo kusalā vadantīti.

Ta. kevaladhammadassīti sabbadhammadassīti.

¹ Bā sippasampanno. ² so all three MSS. for -dhā? ³ read: paṇḍit'.

Ath' assa Mahāsatto „suṇa mahārājā“ 'ti kathesi:

25. Pāpāni kammāni karoti bālo
idham eva seyyo itj maññamāno,
idhalokadassī paralokaṃ¹ adassi,
ubhayattha bālo kalim aggahesi, 5
evam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño² va seyyo na yasassibālo ti.

Ta. idham evā 'ti idhaloke idaṃ issariyam eva mayham seṭṭhan tī³ mañña-
māno, kalimaggahesīti bālo issariyamadena pāpakammaṃ katvā nīrayādīsu
uppañjanto paraloke, puna tato āgantvā nīcakule dukkhabhojano⁴ hutva nib- 10
battamāno idhaloke cā⁵ 'ti, ubhayattha parājayam eva gāhāti, etam pi ahaṃ
kāraṇaṃ disvā paññasampañño va uttamo, issaro pi pana bālo na uttamo⁶
ti vadāmi.

Evam vutte rājā S-kaṃ oloketvā „nanu Mahosadho pañña-
vantaṃ eva uttamo ti vadatīti“ ā., S-ko „mahārāja, M-dho 15
daharo,⁷ ajjāpi 'ssa mukhaṃ khiragandhaṃ vāyati, kiṃ esa
jānātīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

21. Na sippam etaṃ vidadhāti bhogaṃ
na bandhuvā⁸ na sarīravakāso⁹,
pass' eḷamūgaṃ sukham edhamānaṃ 20
sirihīnaṃ¹⁰ bhajate Gorimandaṃ,
• etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. eḷamūgaṃ ti paggharitalālamukhaṃ, Gorimandaṃ¹¹ ti so kira
tasmiṃ ñeva nagare āsītikoṭṭivibhavo seṭṭhī virūpo, nāssa putto na dhītā, na 25
kiñci sippaṃ jānāti, kathentassāpi 'ssa hanukassa ubhoṭi passehi lālādharā
paggharanti, devaccharā viya dve itthiyo sabbālamkārehi vibhūsitā supupphita-
nīluppālāni gahetvā ubhosu passesu ṭhītā taṃ lālaṃ nīluppālehi paṭicchitvā
uppalāni chaḍḍanti, surāsonḍā pānāgāraṃ pavisaṇtā nīluppālehi atthe satī tassa
gehadvāraṃ gantvā sāmi Gorimanda seṭṭhīti vadanti, so tesāṃ saddaṃ sutvā 30
vātapāne ṭhatvā kiṃ tātā 'ti vadati, ath' assa lālā paggharanti, tā itthiyo taṃ
nīluppālehi paṭicchitvā nīluppālāni antaravithiyeṃ khipanti, surādhuttā tāni¹²

¹ read: -lok'. ² Cks -ā. ³ Cks -bhā-. ⁴ Cks vā. ⁵ Cks vu-. ⁶ Cks
bandhavā. ⁷ Bā sarīravajjo. ⁸ Cks sirihīnaṃ. ⁹ Cks sirihīna, Bā sirīvihīnaṃ. ¹⁰
Bā goravīdana. ¹¹ Cks taṃ.

gaheṭvā udake vikkhāletvā pīlandhitvā pñāgāraṃ pavāsanti, evaṃ sirīsampanno
ahosi, Senako taṃ udāharanaṃ āharitvā dassento evaṃ āha.

Taṃ sutvā rājā „kīdisaṃ ṭāta Mahosadhapaṇḍitā“ 'ti, p.
„deva kiṃ S-ko jānāti, odanasitthaṭṭhāne' kāko viya dadhiṃ'
5 pātuṃ āradhasunakho viya ca sayam eva passati, sīse patana-
kaṃ mahāmuggaraṃ na passati, suṇohi devā“ 'ti imaṃ g. ā.:

25. Laddhā sukhaṃ majjati appapañño¹
dukkhena puṭṭho pi pamoham eti,
āgantunā sukhadukkhena puṭṭho
10 pavedhati vāricaro va ghamme,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño va seyyo na yasassibālo ti.

Ta. sukhā ti issariyasukhaṃ labhitvā bālo majjati pamajjati, pamaṭṭo
pāpaṃ karoti, dukkheṇā 'ti kāyikacetasikadukkhena, āgantunā ti na ajjhat-
15 tkena, sattānaṃ hi sukhaṃ pi dukkhaṃ pi āgantukam eva na niccappavattam,
ghamme ti udakā uddharitvā ātape khittamaccho viya vihaññatīti a.

Taṃ sutvā rājā „kīdisaṃ ācariyā“ 'ti ā., S-ko „deva
kim esa jānāti, tiṭṭhantu tāva manussā² araññe sañjātarukkham
pi phalasampannam eva pakkhī bhajantīti“ imaṃ g. ā.:

20. 26. Dumaṃ yathā sādupalaiṃ³ araññe
samantato samabbharanti⁴ pakkhī⁵
evam pi aḍḍhaṃ sadhanaṃ sabhogam
bahujjano bhajati atthahetu,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
25 pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. bahujjāno ti bahujano.

Taṃ sutvā rājā „kīdisaṃ tātā“ 'ti āha, p. kim esa mahō-
daro jānāti, suṇa devā“ 'ti imaṃ gātham āha:

27. Na sādhu balavā bālo sāhasaṃ vindate dhanam,
30 kasantam eva dummedhaṃ kaḍḍhanti niraye bhusaṃ,

¹ Ck - sattha-, Bā - siṭṭhāna-. ² Ck Bā dadhi, C - adhi. ³ Ck - puñño. ⁴ Bā - e.
⁵ Bā sādhu-. ⁶ Bā - bhajanti. ⁷ Bā - ino. ⁸ Bā bahuko jano.

etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño va seyyo na yasassibālo ti.

Ta. sāhasan ti sāhasena sāhasikaṃ kammaṃ katvā janaṃ piḷetvā dha-
naṃ vindati, ātha naṃ nirayapālā kandantam eva dummedhaṃ balavavedanaṃ
nirayaṃ kaḍḍhanti.

5

Puna S-ko raññā „kiṃ Senakā“ 'ti vutte imaṃ g. ā.:

28. Yā kāci najjo Gaṅgam abhisavanti¹

sabbā va tā nāmagottaṃ jahanti,

Gaṅgā samuddaṃ paṭipajjamānā/

na khāyate, iddhiparo hi loko,

10

etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:

pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. najjo ti ninnā hutvā sandamānā antamaso kandariyo pi upādāya²,
jahanti Gaṅgā t' eva³ saṃkhaṃ gacchanti attano nāmagottaṃ jahanti, na
khāyate ti sāpi puna Gaṅgā samuddaṃ paṭipajjamānā na paññāyati samuddo⁴
t' eva⁵ nāmaṃ labhati, evam evaṃ mahāpañño pi issaraṃ patvā⁶ na khāyati
na paññāyati samuddaṃ pavattha-Gaṅgā viya hoti a.⁷

Puna rājā „kiṃ paṇḍitā“ 'ti ā., so „suṇa mahārāja“ 'ti
vatvā imaṃ gāthādvayam āha:

29. Yam etam akkhā udadhiṃ mahantaṃ

20

savanti najjo sabbakālāṃ⁸ asaṃkhaṃ⁹,

• so sāgaro niccam ulāravego

velaṃ na acceti mahāsamuddo.

30. Evam pi bālassa pajappitāni

paññaṃ na acceti sirī kadāci,

25

etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:

pañño va seyyo na yasassibālo ti.

Ta. yametamakkhā ti yam etam tvaṃ akkhāsi vadesi, asaṃkhaṃ⁸ ti
agananaṃ kālāṃ, velaṃ nāceti⁹ ulāravego pi hutvā ūmāhassan ukkhi-
pitvāpi velaṃ atikkamituṃ na sakkoti velaṃ patvā avassan¹⁰ sabbāūmiyo bhij-
janti, evam pi bālassa pajappitāni pi evam evaṃ paññāvantāṃ atikkamituṃ

¹ read: āsavanti? ² B^d -so kunnādiyo pi gaṅgaṃ abhisavanti. ³ B^d tveva. ⁴
B^d issariyappatto. ⁵ B^d hoti, C^{As} hobiti. ⁶ read: -kāl'. ⁷ B^d -khya. ⁸ B^d
-khyan. ⁹ B^d nacc-. ¹⁰ C^{As} vassa.

na sakkonti taṃ patvā va bhijjanti, paññānaṃ nāccekittī paññavantaṃ siri
nāma nātikkaṃmati, na hi koci atthānatthe uppannakamkho paññavantaṃ atikka-
mitvā bālassa issarassa padamūlaṃ¹ gacchati², paññāvato yeva pādāmūle vi-
nicchayo nāma labbhatīti a.

5 Taṃ sutvā rājā „kiṃ Senakā“ ‘ti ā., so „suṇa devā“ ‘ti
imaṃ gātham āha:

31. Asaññato ce va³ paresam atthaṃ
bhaṇati saṇṭhānagato⁴ yasassī
tass’ eva taṃ rūhati nātimajjhe
10 sirihīnaṃ⁵ kārayate na paññā⁶,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño⁷ nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. asaṇñato ce vā ‘ti issaro hi sace pi ‘kāyādīhi asaṇñato dussilo
saṇṭhānagato⁸ vinicchaye tīhito hutvā paresaṃ atthaṃ bhaṇati tasmiṃ viniccha-
15 yamaṇḍale mahāparivāraparivutassa musā vatvā sāmikam pi asāmikam karontassa
tass’ eva taṃ vacanaṃ rūhati sirihīnaṃ tathā⁹ kārayate¹⁰ na paññā¹¹, tasmā
pañño nihīno issaro¹² va seyyo ti vadati.

Puna raññā „kiṃ tātā“ ‘ti vutte p. „suṇa deva, kiṃ jānāti
lāla-Senako¹³“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

20 31. Parassa vā attano vāpi hetu
bālo musā bhāsati appapañño,
so¹⁴ nindito hoti sabbhāya majjhe
peccam pi¹⁵ so duggatigāmi hoti,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
25 pañño va seyyo na yasassibālo ti.

Tato Senako gātham āha:

31. Atthaṃ pi ce bhāsati bhūripañño
anālayo appadhano daliddo
na tassa taṃ rūhati nātimajjhe

¹ Cks add na. ² Cks -anti. ³ Bḍ pi. ⁴ Ck saṭthāna-, C^s santhāna-. ⁵ Cks
-hinaṃ, Bḍ sirivihinaṃ. ⁶ Bḍ kāriyate na paññaṃ. ⁷ Cks pañña-. ⁸ Cks
sandhāna-. ⁹ Bḍ tathāṃ. ¹⁰ Bḍ kāriyate. ¹¹ Bḍ -o, ādīṇaṃ apaññaṃ vaca-
naṃ. ¹² Bḍ sirimā. ¹³ Bḍ bālasenako idhalokamattameva oloketi na paralokam.
¹⁴ Cks yo. ¹⁵ Bḍ pacchāpi.

siri ca paññāṇavato na hoti,
 etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 pañño¹ nihīno sirimā²va seyyo ti.

Ta. atthampīti kāraṇam pi ce bhāsati, nātimajjhe ti parisamajjhe,
 paññāṇavato ti mahārāja nānavantassa ca sirisobhaggappattam patvā paṇ- 5
 tiyā vijjāmānāpi siri nāma na³ hoti, so hi tassa santike suriyuggamane khajjo-
 panako viya khāyati dasseti.

Puna raññā „kīdisaṃ tātā“⁴ 'ti vutte p. „kiṃ jānāti S-ko,
 idhalokamattam eva olokoti na paralokaṃ“ ti vatvā imaṃ g. ā.:

31. Parassa vā attano vāpi hetu 10
 na bhāsati⁵ alikaṃ bhūripañño,
 so pūjito hoti sabhāya majjhe
 peccaṃ va so suggatigāmi hoti,
 etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 • pañño va seyyo na yasassibālo ti. 15

Ta. peccaṃ ti paralokaṃ gacchantassa kali⁶ na hotīti attho⁶.

Tato Senako gātham āha:

35. Hatthī gavāssā maṇikuṇḍalā ca
 nariyo ca iddhesu kulesu jātā
 sabbā va tā upabhogā bhavanti 20
 iddhassa posassa aniddhimanto,
 • etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. iddhassa⁷ 'ti issarassa, aniddhimanto ti na kevalaṃ tā nariyo
 va atha kho sabbe aniddhimanto sattā tassa upabhogā bhavanti. 25

Tato p. „kiṃ esa jānāti“ ekaṃ kāraṇaṃ āharitvā das-
 sento imaṃ gātham āha:

36. Asaṃvihitakammantaṃ balaṃ dummantamantinaṃ
 siri jahati dummedhaṃ jiṇṇaṃ va urago tacaṃ,
 etam pi disvāna ahaṃ vadāmi: 30
 pañño¹ va seyyo na yasassibālo ti.

¹ Ck -ā. ² Bā -ppattassa santikaṃ gantvā. ³ Ck^o omīti na. ⁴ all three MSS.
 -ti. ⁵ C's kalin. ⁶ tattha - - attho wanting in Bā.

Ta, siri jahatīti padassa Cetiyajātakena attho vaṇṇetabbo.

Atha S-ko raññā „kīdisan“ ti vutte „deva kiṃ esa taruṇo dārako jānāti, suṇāthā“ 'ti „paṇḍitaṃ appaṭibhānam karissā-mīti“ cintetvā imaṃ gātham āha:

5 37. Pañca paṇḍitā mayam bhadante
sabbe pañjalikā upaṭṭhitā,
tvan no abhibhuṃyissaro 'si'¹
Sakko bhūtapatīva devarājā,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
10 paṇño nihīno sirimā va seyyo ti.

Idaṃ sutvā rājā „sādhurūpaṃ S-kena kāraṇaṃ āharitaṃ“²,
sakkhissati nu kho me putto imassa vādaṃ bhinditvā aññaṃ
kāraṇaṃ āharitun“ ti cintetvā „kīdisaṃ paṇḍitā“ 'ti ā., S-kena
kira imasmiṃ kāraṇe āhaṭe³ ṭhapetvā B-aṃ añño taṃ vādaṃ
15 bhindituṃ samattho n' atthi, tasmā M. attano ñāṇabalena
tassa vādaṃ bhindanto „mahārāja, kiṃ esa bālo jānāti, sayam
eva oloketi paṇṇāya visesaṃ na jānāti, suṇa mahārāja“ 'ti
vatvā imaṃ gātham āha:

20 38. Dāso va paṇṇassa yasassibālo
atthesu jātesu tathāvidhesu,
yam paṇḍito nipuṇaṃ saṃvidheti
sammoham āpajjati tattha bālo,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
paṇño va seyyo na yasassibālo ti.

25 Ta. atthesū 'ti kiccesu, saṃvidhetīti saṃvidahati.

Sinerupādato suvaṇṇavālukaṃ uddharanto viya gaganatale
punnacandaṃ utthapento viya nayaṃ⁴ kāraṇaṃ dassesi. evaṃ
M-ena⁵ paṇṇānubhāvaṃ dassetvā⁶ kathite⁷ rājā S-kaṃ āha:
„kīdisaṃ Senaka sakkonto uttarim kathehīti“, so koṭṭhe ṭha-
30 pitadhaṇaṃ viya uggahitaṃ⁸ khepetvā appaṭibhāno maṃkubhūto

¹ Cks iriyasī. ² Bā ābhatam. ³ Bā ābhate. ⁴ Bā naya. ⁵ Ck -tto taṃ, C^s
-tto na. ⁶ Cks omit da-. ⁷ Cks -takāle, adding tato. ⁸ Bā -hitakaṃ.

pajjhāyanto nisīdi, sace pi¹ so aññaṃ kāraṇaṃ āhareyya
gāthāsahassena pi imaṃ jātaṃ niṭṭhapeyya², tassa pana
appaṭibhānassa ṭhitakāle gambhīraṃ³ oghaṃ ānento viya M.
uttarim pi paññaṃ eva vaṇṇento imaṃ gātham āha :

30. Addhā hi paññaṃ va sataṃ pasatthā,
kantā sirī bhogarataṃ manussā,
ñāṇaṃ ca buddhānam atulyarūpaṃ,
paññaṃ⁴ nācceti⁵ sirī kadācīti.

Ta. sataṃ ti Buddhādīnaṃ sappurisaṇaṃ, bhogarataṃ ti mahārāja yasmā
anḍhabālā manussā bhogarataṃ va tasmā tesam siri kantā, yaso nāṃ⁶ eso p-ehi 10
gatahito bālakanto pi, ayaṃ⁷ attho Bhāsajātakena vannaṭṭabbo, buddhānaṃ⁸
ti nānaṃ⁹ vuddhānaṃ⁹, kadācīti kismici kāle nānavantaṃ¹⁰ siri nāma nā-
tikkaṃati devā¹¹ 'ti.

Taṃ sutvā rājā M-assa pañhavyākaraṇena tuṭṭho¹² ghana-
vassaṃ vassanto viya M-aṃ dhanena pūjento gātham ā. : 15

40. Yaṃ tam apucchimha akittayī¹³ no
Mahosadham¹⁴ kevaladhammadassi¹⁵.
gavaṃ saḥassaṃ usabhaṃ ca nāgaṃ
ājaññayutte ca rathe dasā ime
pañhassa veyyākaraṇena tuṭṭho 20
dadāmi te gāṃavarāni soḷasā 'ti.

Ta. usabhaṃ nāgaṃ ti tassa gavasahassassa¹⁶ usabhaṃ katvā alaṃ-
katapattiyattaṃ ārohaniyaṃ nāgaṃ daṃṃti ā¹⁷ Visatiniṭṭhe Sirimanda-
pañho¹⁸ niṭṭhito.

Tato paṭṭhāya Bo-assa yaso mahā ahoṣi, taṃ sabbaṃ 25
U-devī yeva vicāreti¹⁹, sā tassa soḷasavassakāle cintesi: „mama
kaniṭṭho mahallako jāto, yaso pi 'ssa mahā, āvāham assa
kātuṃ vaṭṭatīti“, sā rañño taṃ atthaṃ ārocesi, rājā taṃ sutvā
somanassappatto hutvā „sādhu jānāpehi naṃ“ ti ā., sā taṃ

¹ Bā hi. ² Cks nitthāyetha. ³ Cks -ra. ⁴ Cks -ā. ⁵ Cks Bā na-. ⁶ Cks ti cāyam.
⁷ Cks vud-. ⁸ Cks nāpa. ⁹ Bā sabbaññu buddhānaṃ ca nāpaṇaṃ. ¹⁰ Cks
nānavantaṃ. ¹¹ Bā adda mahāmegho. ¹² Cks atikkayī. ¹³ so Cks for dhā?
Bā -satha. ¹⁴ Cks -ī, cfr. supra v. 22. ¹⁵ Bā -hassam. ¹⁶ Cks add sabbaṃ
dapesi. ¹⁷ Bā -menda-, cfr. IV p. 412. ¹⁸ Bā -si.

jānāpetvā tena sampaticchite „tena hi tāta kumārikam ānema“
 'ti ā., M. „kadāci imehi ānītā mama na ruceyya, sayam eva
 tāva upadhāremīti“ cintetvā⁴ „evam āha: „devi, katipāham mā
 kiñci rañño vadetha, aham ekam dārikam sayam pariyesitvā
 5 mama cittarucitam⁵ tumhākam ācikkhissāmīti“, „evam karoḥi
 tātā“ 'ti, so devīm vanditvā attano gharam gantvā sahāyakā-
 nam saññam datvā aññataravesena tunnavāyaupakaraṇāni⁶ ga-
 hetvā ekako va uttaradvārena nikkhamitvā uttaradvārayava-
 majjhakam⁷ pāyāsi, tadā pana tattha purāṇasetthikulam pari-
 10 jinṇam ahoṣi, tassa kulassa dhītā Amarādevī nāma abhirūpā
 sabbalakkaṇasampannā puñṇavatī, sā taṃ divasaṃ pāto va
 yāguṃ pacitvā ādāya „pitu kasaṇaṭṭhānam gamissāmīti“ nik-
 khamitvā taṃ eva maggaṃ ṛaṭṭipajji, M. taṃ āgacchantiṃ⁸
 disvā „lakkhaṇasampannā itthi, sace apariggahā imāya me
 15 pādapari-cārikāya bhavitum vaṭṭatīti“ cintesi, sapī taṃ disvā
 va „sace evarūpassa purisassa gehe bhavēyyaṃ sakkā mayā⁹
 kuṭumbaṃ saṇṭhapetun“ ti cintesi, atha M. „imissā apariggaha-
 apariggahabhāvaṃ na¹⁰ jānāmi, hatthamuddāya naṃ¹¹ pucchissāmi,
 sace paṇḍitā bhavissati jānissatīti“ cintetvā dūre ṭhito va muṭṭhiṃ
 20 akāsi, sā „ayaṃ me sassāmikabhāvaṃ pucchatīti“ ṇatvā hat-
 thaṃ vikāsesi¹², so¹³ ṇatvā samīpaṃ gantvā „bhadde kā nāma
 tvā“ ti pucchi, „sāmi ahaṃ atītauāgate vā etarahi vā yaṃ
 n' atthi taṃnāmikā“ ti, „bhadde, loke amaran nāma n' atthi,
 tvāṃ Amarā nāma bhavissasīti“, „evam sāmīti“, „bhadde kassa
 25 yāguṃ harasīti¹⁴“, „sāmi pubbadavatāyā“ 'ti, „pubbadavatā¹⁵
 nāma mātāpitāro, tava pitu harissasi maññe¹⁶“ ti, „evam bha-
 vissati¹⁷ sāmīti“, „tava pitā kiṃ karotīti“, „ekam dve¹⁸ karo-
 tīti“, ekassa dvidhākaraṇaṃ nāma kasaṇaṃ, „kasati bhadde“

¹ Bā ānessāmi. ² Ck^o tuntamāya-, Bā tunnavāya-. ³ Bā uttarayavamajjhaka-
 gāmaṃ. ⁴ Bā -taṃ. ⁵ Ck^o eiyā. ⁶ Ck^o omīti na. ⁷ so Ck^o; Bā -muṭṭhaya-
 nam. ⁸ Bā pasāresi. ⁹ Bā adda apariggahabhāvaṃ. ¹⁰ Ck^o haratīti, Bā ha-
 rissasīti. ¹¹ Bā bhadde pubba-. ¹² Bā adda vane. ¹³ Bā omīti bha-. ¹⁴
 Bā dvidhā.

ti, „evam sāmīti“, „kasmim pana thāne te pitā kasatīti“, „yatha sakim¹ gatā² na entīti³“, „sakim gatānam napaccā-gamanatthānam⁴ nāma susānam, susānasantike kasati bhadde“ ti, „evam sāmīti“, „bhadde ajj' eva essatīti⁵“, „sace essati na essāmi, noce essati essāmīti“, „bhadde pitā te maññe na- 5 dītīre kasati⁶, uduke ente na essasi anente essasīti“, „evam sāmīti“, ettakam allāpasallāpanam katvā Amarādevī „yāgum pivissasi sāmīti“ nimantesi, M. „paṭikkhipanan nāma amāṇ-galan⁷“ ti cintevā „āma⁸ pivissāmīti“ ā., sā yāgughaṭam otāresi, M. „sace pātim adhovitvā hatthadhovanam adatvā va dasati 10 etth' eva nam pahāya gamissāmīti“ cintesi, sā pana pātiyā udakam āharitvā hatthadhovanam datvā tucchapātīm hatthe aṭhapetvā bhūmiyam katvā ghaṭam āloletvā⁹ yāguyā pūresi, tattha pana sitthāni mandāni, atha nam M. ā.: „kim bhadde atibahalā yāgū“ ti, „udakam no¹⁰ laddham sāmīti“, „kedārehi 15 udakam na laddham bhavissati maññe“ ti, sā „evam sāmīti“, sā pitu yāgum ṭhapetvā B-assa adāsi, so pivitvā mukham vikkhāletvā „bhadde mayam tumbākam geham gamissāma, maggam no ācikkhā“¹¹ 'ti ā., sā „sādhū“ ti vatvā ācikkhantī Eka-nipāte gātham āha:

“ Yena sattū bilaṅgā ca¹²
dviguṇapālāso ca pupphito
yenādāmi¹³ tena¹⁴ vadāmi
yena nādāmi¹⁵ na tena vadāmi¹⁶
esa maggo Yavamajjhakassa
etaṃ channapatham vijānāhīti.

20

25

T. a.: sā ni antogāmanam pavisitvā ekam sattūāpanam passissasi tato kaṇḍiya-spanam, tesam parato dviguṇapanno kovīlāro pupphito, tasmā tvaṃ yena sattū

¹ Bā patiṃ ² Bā adds macchā. ³ Bā enti tasmim thāne sāmīti. ⁴ Ck^a na paccha-, Bā panapaccā-. ⁵ Bā -sīti, Ck^a essathū ti. ⁶ Ck^a -tīti, Bā dīpare kasati. ⁷ Bā avam-. ⁸ so C^a; Ck^a āloketvā, Bā āloletvā. ⁹ Bā na. ¹⁰ so all three MSS. ¹¹ Bā yena dadāmi, ¹² read: tenā? ¹³ Bā yena nā dadāmi, C^a ye nā dāmi. ¹⁴ Bā tena na vadāmi, wanting in Ck^a.

bilaṅgā ca kovīlāro ca pupphito tena gantvā kovīlāramūle thatvādak khīpaṇi¹ ganha vāmaṇi muṇḍa esa maggo Yavamajjhakassa, Yavamajjhagāme patiṭṭhitassa ambhākaṇi gehassa etam eva paṭicchāditaṃ mayā vuttaṃ chaṇṇapathaṃ chaṇṇapadaṃ vā paṭicchannakāraṇaṃ vijānāhīti, ettha² hi ye nādāmi³ yena hatthena ādāmi⁴ dakkhiṇahatthaṃ sandhāya vuttaṃ itaraṃ vāmahatthaṃ, evaṃ sā tassa maggaṃ ācikkhītvā pitu yāguṃ gahetvā agamāsi. Chaṇṇapathapaṇḥo niṭṭhito.

So tāya kathitamaggena taṃ gehaṃ gato, atha naṃ Amarādeviyā mātā disvā va āsanaṃ datvā „yāguṃ vadḍhemi⁵ sāmīti“ ā., „amma kaniṭṭhabhaginiyā me A-deviyā thoka⁶ yāgu dinnā“ ti, „dhītu me atthāya āgatenā bhavitabban“ ti aññāsi, M. tesaṃ duggatabhāvaṃ jānanto pi „amma abhaṃ tunnavāye, atthi kiñci sibbitabban“ ti, „sāmi atthi, mūlaṃ pana n' atthīti“, „amma mūlena kammaṃ n' atthi, ānetha sibbissāmi⁷“, sā jīṇṇakāni pilotikāni āharitvā adāsi, Bo. āhaṭṭhaṭṭaṃ niṭṭha-
 15 pesi yeva, paññavantānaṃ kiriyaṃ nāma ijjhati, atha naṃ „amma vīṭhisabhāgānaṃ⁸ ārocelhīti“ ā., sā sakaldgāme āro-
 cesi, M. tunnakammaṃ katvā ekāheṇ⁹ eva sahasaṃ¹⁰ up-
 pādesi, mahallikāpi 'ssa pātaraśabbattaṃ pacitvā datvā sā-
 yaṃ „tāta kittakaṃ pacāmi¹¹“ ā., „amma yattakā imas-
 20 miṃ gehe bhujanti tesaṃ pamāṇenā“ 'ti, sā anekasūpa-
 vyañjanaṃ bahubhattaṃ paci, A-devī pi sāyaṃ sīsena dāru-
 kalāpaṃ ucchaṅgena paṇṇaṃ ādāya araṇṇato āgantvā pure-
 dvāre¹² dārūni nikkhipitvā pacchimadvārena gehaṃ pāvisi, pitā
 pan' assā sāyataraṃ¹³ āgami, M. nānaggarasehi bhuñji, itarā
 25 mātāpitāro bhojetvā pacchā bhuñjitvā mātāpitunnaṃ pāde dho-
 vitvā M-assa pāde dhovi, so taṃ parigaṇhanto katipāhaṃ tattṭhi¹⁴
 eva vasi, atha naṃ vīmaṃsanto ekadivasāṃ ā.: „bhadde A-devi
 adḍhanālikamattaṃ taṇḍulaṃ gahetvā tato mayhaṃ yāguṃ ca
 pūvaṃ ca bhattaṃ ca pacāhīti“, sā „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā
 30 te taṇḍule koṭṭetvā mūlataṇḍulehi yāguṃ majjhimaṇḍulehi
 bhattaṃ kaṇikāhi pūvaṃ pacitvā tadanurūpaṃ vyañjanaṃ
 sampādetvā M-assa savyañjanaṃ yāguṃ¹⁵ adāsi, yāgu mukhe

¹ Bā - namaggaṃ. ² Bā yana dadāmi. ³ Bā dadāmi. ⁴ Bā pivissasi. ⁵ Bā - kaṇi. ⁶ Ck^o - gena. ⁷ Bā adds kaḥāpaṇaṃ. ⁸ Bā pūregehadvāre, Bā pubbageha-
⁹ so Ck^o; Bā sāyaṇhasamaye. ¹⁰ Ck^o savavyañj-, Bā sasūpavy-.

thapitamattā va rasaharaṇiyo¹ pharitvā atṭhāsi, so tassā vī-
 maṃsanattham eva² „bhaddhe pacitum ajānantī kimattham
 mama taṇḍule nāsesīti“ yāguṃ saha khelena niṭṭhubhitvā bhū-
 miyaṃ pātesi, sā akujjhivā va „sace yāgu na sundarā pūvaṃ
 khāda sāmīti“ pūvaṃ adāsi, tam pi tatth' eva akāsi, bhatte 5
 pi tatth' eva paṭipajjitvā „tvam pacitum ajānantī mama santa-
 kam kimattham nāsesīti“ kuddho viya tiṇi pi ekato madditvā tassā
 sīsato paṭṭhāya sakālasarīraṃ vilimpitvā³ „dvāre nisīdā“⁴ 'ti ā.,
 sā akujjhivā va „sādhū sāmīti“ tathā akāsi, so tassā nihata-
 mānabbhāvaṃ ūtvā „bhaddhe ehīti“ ā., sā ekavacanen' eva 10
 āgata, M. pana āgacchanto kahāpaṇasahassena saddhiṃ ekaṃ
 sātakaṃ tambulapasibbake ṭhapetvā āgato, atha so taṃ sātakaṃ
 viharitvā tassā hatthe ṭhapetvā „bhaddhe tava sahāyikāhi sad-
 dhiṃ nabhāyitvā imam sātakaṃ nivāsetvā ehīti“ ā., sā tathā
 akāsi, p.⁵ uppāditadhanaṃ ca āhaṭadhanaṃ⁶ ca sabbaṃ tassā⁷ 15
 mātāpitunnaṃ datvā te samassāsetvā taṃ⁸ ādāya nagaram eva
 gantvā vīmaṃsanatthāya taṃ dovārikassa gehe nisīdāpetvā
 dovārikabhariyāya ācikkhitvā attano nivesanaṃ gantvā purise
 āmantetvā „asukagehe itthiṃ ṭhapetvā āgato 'mhi, imam sa-
 hassaṃ ādāya gantvā taṃ vīmaṃsathā“ 'ti sahaṃsaṃ datvā 20
 pesesi, te tathā karimṃsu, sā „imam mama sāmikassa pāda-
 rajaṃ na agghatīti“ na icchi, te gantvā paṇḍitassa ārocesuṃ,
 puna pi yāvattiyam pesetvā catutthe vāre „tena hi taṃ hatthe
 gahetvā kaḍḍhantā ānethā“⁹ 'ti ā., te tathā karimṃsu, sā M-am
 mahāsampattiyam ṭhitam na sañjāni oloketvā ca pana hasi c'¹⁰ 25
 eva rodi ca, so ubhinnaṃ pi kāraṇaṃ pucchi, atha naṃ sā
 evam ā.: „sāmi ahaṃ haṣamānā tava sampattiṃ oloketvā 'ayam
 sampatti na akāraṇena¹¹ laddhā purimabhava pana kusalaṃ katvā
 laddhā bhavissati, aho puññānaṃ phalaṃ nāmā' 'ti hasiṃ¹²
 rodamānā pana 'idāni parassa rakkhitagopitavatthumhi apa- 30

¹ B^d sarrasaharāṇiyo sahaṣāṇi. ² C^k -ttame, C^s -ttāmeva, B^d -ṭṭhāyameva.

³ C^k viḷimpitvā, B^d liṃpitvā. ⁴ B^d ābhata. ⁵ C^k tassa. ⁶ C^k tā. ⁷ C^k an-. ⁸ C^k nakā-. ⁹ all three MSS. hasi.

rajjhivā Nirayaṃ gamissatīti¹, tayi kāruṇṇena roḍiṃ² ti³, so
 taṃ vīmaṃsitvā suḍḍhabhāvaṃ ñatvā „gacchatha, naṃ tatthi⁴
 eva nethā“ ‘ti vatvā pesetvā puna tunnavāyavesaṃ gahetvā
 gantvā tāya saddhiṃ taṃrattiyāṃ sayitvā punadivase pāto
 5 va rājakulāṃ pavisitvā Udumbarādeviyā ārocesi, sā raṇṇo āro-
 cetvā A-deviṃ⁵ sabbālaṃkārehi alaṃkaritvā mahāyogge nisīdā-
 petvā mahantena sakkārena M-assa gehaṃ ānetvā maṅgalaṃ
 kāreṣi, rājā B-assa saḥassamūlaṃ paṇṇākāraṃ pesesi, dovārike
 ādiṃkatvā sakalanagaravasino paṇṇākāre paḥiṃṃsu, A-devi
 10 raṇṇā pahitaṃ paṇṇākāraṃ dvidhā bhiṇḍitvā ekaṃ koṭṭhāsaṃ
 raṇṇo pesesi, eten’ upāyena sakalanagaravāsīnaṃ pi paṇṇā-
 kāraṃ pesetvā nagaraṃ saṃgaṇhi, tato paṭṭhāya M. tāya sad-
 dhiṃ samaggavāsāṃ vasanto raṇṇo atthaṃ ca dhammaṃ ca
 anusāsi, athi’ ekadivasaṃ Senako itare tayo attano santikaṃ
 15 āgāte āmantetvā „ambho mayaṃ gahapatiputtassa Mahosa-
 dhassa’ eva na-ppahoma, idāni pana tena attano vyattatarā
 bhariyā ānitā⁶ ti, kinti naṃ [raṇṇo] antare paribhindeyyāmā⁷
 ‘ti ā., „ācāriya, mayaṃ kiṃ jānāma, tvam eva jānāsīti⁸“, „hotu,
 mā cintayittha, atthi upāyo ti⁹, ahaṃ raṇṇo cūḷamaṇiṃ the-
 20 netvā āharissāmi, Pukkusa tvaṃ suvaṇṇamālaṃ āhara, Kāvinda
 tvaṃ kambalaṃ āhara, Devinda tvaṃ suvaṇṇapādūkaṃ“ ti, te
 cattāro pi upāyena tāni āharimṃsu, tato „ājānikaṃ¹ katvā gaha-
 patiputtassa gehaṃ pesessāmā“ ‘ti Se- tāva maṇiṃ takka-
 ghaṭe pakkhipitvā dāsiyā hatthe pesesi, „imaṃ takkaghaṭaṃ
 25 aṇṇesaṃ gaṇhantānaṃ adatvā sace Mahosadhassa gehe gaṇ-
 hanti² ghaṭen’ eva saddhiṃ dehīti“, sā p-assa gharadvāraṃ
 gantvā „takkāṃ gaṇhathā“ ‘ti aparāparaṃ sañcarati, A-devi
 dvāre thitā tassā kiriyāṃ disvā „ayaṃ aṇṇattha na gacchati,
 bhavitabbaṃ ettha kāraṇena“ ‘ti iṅgitasaṇṇāya³ dāsiyo paṭik-
 kamāpetvā sayam eva taṃ dāsiṃ „amma ehi, takkaṃ gaṇhis-

¹ Bḍ -sīti ² C^k rodanti, Bḍ rodāmiti. ³ C^k -vi, Bḍ -vīyā. ⁴ C^k anitā, C^s
 atitā, Bḍ ānitā. ⁵ Bḍ jānāhiti. ⁶ Bḍ omits ti. ⁷ so C^k; not in Bḍ. ⁸ Bḍ
 gaṇhanti. ⁹ Bḍ iṅghata-.

sāmā“ 'ti pakkositvā tassā āgatakāle dāsīnaṃ saddam¹ datvā
 anāgacchantīsu „gaccha dāsiyo pakkosā“ 'ti tam eva pesetvā
 ghaṭe hatthaṃ otāretvā maṇiṃ² disvā taṃ āgataṃ pucchi:
 „amma tvaṃ kassa santakā“ ti, „Senakapaṇḍitassa dāsi-mhīti“,
 tato tassā ca mātu c' assā nāmaṃ pucchitvā „tena hi takkaṃ 5
 dehīti“ vatvā „ayye tumhesu gaṇhantīsu mūlena me ko attho,
 ghaṭen' eva saddhiṃ gaṇhathā“ 'ti vutte „tena hi yāhīti“ taṃ
 uyyojetvā „asukamāse asukadivase Senakācariyo asukadāsīdhi-
 tāya asukāya nāma hatthe rañño cūlāmaṇiṃ pahenakatthāya'
 pahīṇīti“ paṇṇe likhitvā³ gaṇhi, Pukkuso suvaṇṇamālāṃ sumana- 10
 pupphacaṃgoṭake ṭhapetvā pesesi, Kāvindo kambalaṃ paṇṇa-
 pacchiyaṃ ṭhapetvā pesesi, Devindo svaṇṇapādukaṃ yavakalā-
 pantare bandhitvā pesesi, sā sabbāni pi tāni gahetvā paṇṇe
 nāmarūpaṃ āropetvā M-assa ācikkhitvā ṭhapesi, te pi cattāro
 janā rājakulaṃ gantvā „kiṃ deva tumhākaṃ cūlāmaṇiṃ na 15
 pilandhatthā“ 'ti āhaṃsu, rājā „pilandhissāmi, āharissathā“ „'ti
 ā, maṇiṃ na passīṃsu, itarāni⁴ pi na passīṃsu yeva, atha te
 cattāro pi „deva tumhākaṃ ābharaṇāni Mahosadhassa gehe,
 so tāni sayam valaṇṇjeti, paṭisattu te mahārāja gahapatiputto“
 ti taṃ paribhindiṃsu, ath' assa atthacarakā⁵ gantvā p-assa 20
 ārocīṃsu, so „rājānaṃ disvā jānissāmīti“ rājūpatṭhānaṃ aga-
 māsi, rājāpi kujjhītvā „na jānāmi idha āgantvā kiṃ karissatīti“
 attānaṃ passituṃ nādāsi, p. pana rañño kuddhabhāvaṃ jānitvā
 attano nivesanaṃ eva gato, rājā „gaṇhathā nan“ ti āṇāpesi,
 p. atthacarakanāṃ sutvā „apagantuṃ vaṭṭatīti“ A-deviyā saññāṃ 25
 datvā aññātakavesena nagarā nikkhamitvā dakkhiṇayavamaj-
 jhakaṃ gantvā kumbhakāragehe kumbhakārakammaṃ akāsi,
 nagare pi „p. palāto“ ti ekakoḷāhalaṃ jātāṃ, Senakādayo
 cattāro pi tassa palātabhāvaṃ ñatvā „mā cintetu⁷, mayam kiṃ
 apaṇḍitā“ ti aññamaññāṃ ajānāpetvā va A-deviya paṇṇākāraṃ 30

¹ Bā saññānaṃ. ² Bā gahapatthāya. ³ Bā adds takkaṃ. ⁴ Bā āharathā. ⁵ Bā
 itare. ⁶ Bā adds manussā. ⁷ Bā -tayittha.

pahiṇiṃsu, sā catūhi pi pesitaṃ gahetvā¹ „asukavelāya āgacchantū“ 'ti vatvā te āgate khuramuṇḍe kāretvā gūthakūpe khipāpetvā mahādukkhaṃ pāpetvā kilāṇjapacchīsu² nipajjāpetvā rañño ārocetvā tehi saddhiṃ cattāri pi ratanāni gāhāpetvā
 5 rājanivesanaṃ gantvā rañño vanditvā thitā: „deva Ma-paṇḍito na coro, ime corā, etesu hi Se- maṇicoro, Pu- svaṇṇamālac., De- suvaṇṇapādukac., asukamāse a-divase a-dāsīdhītāya nāma hatthe imeh' etāni paheṇakathaya pesitāni, imaṃ paṇṇaṃ passatha, attano santakaṃ gaṇhatha, core ca paṭicchatha'³
 10 devā“ ti cattāro pi jane mahāvippakāraṃ pāpetvā rājānaṃ van- ditvā gehaṃ eva gatā, rājā Bo-assa palātabhāvena tasmiṃ⁴ āsāmkāya aññesaṃ paṇḍitamantīnaṃ abhāvena tesāṃ kiñci avatvā „nahatvā attano gehāni gacchathā“ 'ti pesesi⁵. Ath' assa chatte adhivutthadevatā Bo-assa dhammadesanāya saddam
 15 asuṇanti „kin nu kho“ ti āvajjamānā taṃ kāraṇaṃ ñatvā „paṇḍitassa ānayanakāraṇaṃ karissāmīti“ rattibhāge chatta- piṇḍikavivare thātvā rājānaṃ Catukkanipāte Devatāpañhe (III p. 152) āgate hanti hatthehi pādehīti ādike cattāro pañhe pucchi, rājā ajānanto „ahaṃ na jānāmi, aññe p-e pucchissā-
 20 mīti“ ekadivasaṃ parihāraṃ⁶ yācitvā punadivase „āgacchantu kirā“ 'ti p-tānaṃ sāsanaṃ pesetvā tehi „mayāṃ khuramuṇḍā, vīthiṃ otarantā lajjāmā“ 'ti vutte cattāro nālīpatte⁷ pesesi „ime sīsesu katvā āgacchantū“ 'ti, tadā kira te paṭṭā⁸ up- panna, te āgantvā paññattāsāne nisīdiṃsu, atha rājā „Se-a
 25 ajja rattibhāge chatte adhivutthadevatā maṃ cattāro pañhe pucchi, ahaṃ ajānanto 'p-te pucchissāmīti' avacaṃ, kathehi me te pañhe“ ti paṭhamaṃ gātham āha:

42. Hanti hatthehi pādehi mukhañ ca parisumbhati
 sa ve rājā⁹ piyo hoti, kaṇṇaṃ tena-m-abhipassati.

30 Senako kiṃ hanti kaṃ hantīti taṃ taṃ vippalapitvā n' ev'

¹ Ck^o add asukañca. ² Ck^o -iṃsu, not in Bā. ³ Bā^o sampa-. ⁴ so Ck^o Bā; C^o kasmiṃ. ⁵ Bā^o adds sabbaratanathenañ nīthitā. ⁶ Bā^o okāsaṃ. ⁷ Bā^o -patte
⁸ Bā^o pattā. ⁹ C^o rāja.

antaṃ na koṭiṃ passi, sesāpi appaṭibhānā va ahesuṃ, rājā
vippaṭisārī ahosi, puna rattibhāge devatāya „pañho te nāto“
ti puṭṭho „cattāro me p-ā puṭṭhā, te pi na jānimsū“ 'ti ā,
devatā „kin te jānissanti, ṭhapetvā M-panḍitaṃ aṇṇo ete ka-
thetum samattho nāma n' atthi, sace taṃ pakkosāpetvā ete 5
pañhe na kathāpessasi' iminā te jalitena ayakūṭena sīsaṃ
bhindissāmīti“ rājānaṃ tajjetvā „mahārāja agginā atthe ṣati
khajjopanakāṃ dhamitum khīrena vā atthe sati visāṇaṃ du-
hitum na vaṭṭatīti“ vatvā imaṃ Pañcanipāte Khajjopanaka-
pañhaṃ udāhari: 10

43. Ko nu santamhi pajjote aggipariyesanaṃ caraṃ (III p. 107)
addakkhi rattim khajjotaṃ jātavedaṃ amaññatha¹.

44. Sv-āssa gomayacupṇāni abhimatthaṃ tiṇāni ca
viparītāya saññāya nāsakkhi sañjaletave.

45. Evam pi anupāyena atthaṃ na labhate mago² 15
visāṇato gavaṃ dohaṃ³ yattha khīraṃ na vindati.

46. Vividhehi upāyehi atthaṃ papponti māṇavā
niggahena amittānaṃ mittānaṃ paggahena ca.

47. Seṇimokkhalābhena⁴ vallabhānaṃ nayena ca
jagatim jagatipālā āvasanti vasundharan ti. 20

Ta. pajjote ti aggimhi sante, caraṇaṃ ti caranto, add- ti passi, disvā ca
pana vaṇṇasāmaññatāya⁵ taṃ jātavedo ayaṃ bhavissatīti attha evaṃ amañ-
ñittha⁶, svāssā 'ti so etassa khajjopanakassa upari sukhumaṇi gomayacupṇāni
c' eva tiṇāni ca, abhimatthan ti hatthehi ghaṇṇitvā okiranto⁷ jaṇṇukehi
bhūmīyaṃ patitṭhāya mukhena dhamento jalissāmi⁸ naṃ ti viparītāya saññāya¹⁰ 25
dhamanto pi sañjaletum¹¹ nāsakkhi, ko nāma⁹ eso ti magasadiṣṣo andhabālo,
evaṃ anupāyena pariyesanto atthaṃ na labhati, yatthā 'ti yasmiṃ visāṇe
khīraṃ eva n' atthi tato gāviṃ¹² duhanto vīya ca atthaṃ na vindati, seṇi-
mokkhalābhena¹³ 'ti seṇipamukhānaṃ amaccānaṃ¹⁴, vallabhānaṃ ti

¹ Bā kathessasi. ² Bā -ittha. ³ Bā migo. ⁴ Bā du-, Bā dū-. ⁵ Cā seṇi-
mokkho-, Cā senimokkho-, Bā senimokkhalobhena. ⁶ Cā Bā add ca, Bā has
khajjopanakam in te place of taṃ. ⁷ Cā amaradevīm nissati, Cā amaññissati,
Bā amaññatthaṃ. ⁸ Bā āk-. ⁹ Bā jāle-. ¹⁰ Cā add vā. ¹¹ Bā -jā-. ¹²
Cā Bā gāvi. ¹³ Cā seṇimokkho-, Cā senimokkhopalo-, Bā senimokkhalo-.
¹⁴ Bā palobhena.

piyamanāpānaṃ viśāsikaamaccānaṃ nayena ca, imaṃ ca susaṃkhātānaṃ ratanā-
naṃ dhāraṇato vasundharan ti laddhanāmaṃ jagatim jagatīpālā rājāno āvasanti.

„Na tayā sadisā¹ hutvā² aggimhi vijjamāne³ yeva khajjo-
panakam dhamenti, tvaṃ pana aggimhi sati khajjopanakam
5 dhamento viya tulaṃ chaḍḍetvā hatthena tulento viya⁴ khīren'
atthe jāte viśāṇato duhanto viya Senakādayo gambhīrapaṇhaṃ
puṇḍhasi, ete kiṃ jānanti, khajjopanakasadisā ete, mahāaggik-
khandhasadisō Mahosadho paṇṇāya jalati, taṃ pakkosāpetvā
puccha, imaṃ hi te paṇhaṃ ajānantassa jivitaṃ n' attāhi⁵“
10 rājānaṃ tajjetvā antaradhāyi. Khajjopanakapaṇho niṭṭhito.

Atha rājā maraṇabhayatajjito punadivase amacce pakko-
sāpetvā: „tātā cattāro pi tumhe catūsu rathesu ṭhatvā catūhi
nagaradvārehi nikkhamitvā yatth' eva me puttaṃ Ma-paṇḍitaṃ
passatha tatth' ev' assa sakkāraṃ katvā khippaṃ ānethā“⁶ 'ti,
15 pesesi, tesu tayo janā p-taṃ na passimsu, dakkhiṇadvārena
nikkhanto pana dakkhiṇayavamajjhagāmake M-aṃ mattikaṃ
āharitvā ācariyassa cakkam vaṭṭetvā mattikāmakkhitasarīraṃ⁷
palālapīṭhake nisīditvā muṭṭhiṃ muṭṭhiṃ katvā appasūpaṃ
yavabhataṃ bhuñjamānaṃ passi. Kasmā pan' esa taṃ⁸ kam-
20 maṃ akāsi⁹ „rājā kira 'paṇḍito Ma-dho nissamsayaṃ rajjaṃ
gaṇhissatīti' āsaṃkito 'so kumbhakāraḥ kammaṇa jīyatīti' sutvā
nirāsaṃko bhavissatīti“ cintetvā evaṃ akāsi. So amaccaṃ disvā
attano santikaṃ āgatabhāvaṃ natvā „mayhaṃ yaso paṭipāka-
tiko bhavissati, Amarādeviyā sampāditaṃ nānaggarasabhataṃ
25 eva bhuñjissāmīti“¹⁰ gahitabhattapiṇḍaṃ chaḍḍetvā utṭhāya
mukhaṃ vikkhālesi. Tasmim khāṇe so amacco upasaṃkami, so
pana Senakapakkhiko. Tasmā taṃ ghaṭanto „paṇḍita ācariya
Senakass' eva vacanaṃ niyyānikaṃ, tava nāma yase parihīne¹¹
tathārūpā paṇṇā paṭiṭṭhā hotuṃ¹² nāsakkihi, idāni mattika-
30 makkhito palālapīṭhake nisīditvā evarūpaṃ bhataṃ bhuñjasīti“
vatvā imaṃ Dasanipāte Bhūripaṇhe gātham āha:

¹ Ck² tayādisā. ² Ck² -nā. ³ Ck² omīti viya. ⁴ B² -re. ⁵ B² so kāsma eva-
rūpaṃ. ⁶ Ck² -no. ⁷ B² paṭiṭṭhāpetuṃ.

48. Saccam kira tvaṃ api bhūripaṇṇo¹, (IV p. 72)
 yā tādisi sirī dhitī mutī ca
 na tāyate 'bhāvavas' ūpanītaṃ²
 yo yāvakaṃ bhuñjasi³ appasūpaṃ.

Ta. saccam kirā 'ti ācariya Se- yam āha' taṃ kira saccam eva, sirīti⁵
 issariyaṃ dhitīti abbhocchinnavīriyaṃ, na tāyate bhāvavasūpanītan² ti
 abhāvassa avaḍḍhiyā vasaṃ upanītaṃ taṃ na rakkhati patitṭhā hotum⁴ na sak-
 koti, yāvakaṃ ti yavataṇḍulabhataṃ.

Atha naṃ M. „andhabāla ahaṃ attano paṇṇābalena puna
 taṃ yasaṃ pākatikaṃ kātukāmo evaṃ karomīti“ vatvā idaṃ¹⁰
 gāthadvayam āha:

49. Sukhaṃ dukkhena⁵ paripācayanto
 kālākālaṃ vicinaṃ chandachanno
 atthassa dvārāni avāpuranto
 tenāhaṃ tussāmi yavodanena.¹⁵
 50. Kālāṃ ca nītvā abhijīhanāya
 mantehi atthaṃ paripācayitvā
 vijambhissaṃ sīhavi jambhitāni
 tāy' iddhiyā dakkhasi maṃ punāpīti.

Ta. dukkheṇā 'ti iminā kāyikacetasikadukkhena attano porānakasukhaṃ²⁰
 paṭipākatikakāraṇena paripācento vaḍḍhento, kālākālaṃ ti ayaṃ paṭicchannassa
 hutvā caranākālo ayaṃ napaṭicchannassā 'ti evaṃ kālāṃ ca akālaṃ ca vicinanto
 raṇṇo kuddhakāle channena⁴ caritabbān ti nītvā chandena attano ruciya channo
 paṭicchanno hutvā kumbhakārakammena jīvanto attano atthassa kāraṇasaṃkhātāni
 dvārāni avāpuranto viharāmi, tena kāraṇenāhaṃ⁷ yavodanena tussāmiti a.,²⁵
 abhijīhanāyā 'ti viriyakaraṇassa mantehi atthaṃ paripācayitvā attano nāṇena
 mama yasaṃ vaḍḍhetvā manosilātale siho viya vijambhissaṃ tāya iddhiyā maṃ⁸
 puna pi tvaṃ passissasīti.

Atha naṃ amacco āha: „paṇḍita, chatte nibbattadevatā
 rājānaṃ paṇhaṃ pucchi, rājā cattāro p-e pucchi, eko pi paṇ-³⁰
 haṃ kathetum nāsakkhi, tasmā rājā tava santikaṃ maṃ pahīṇīti“,

¹ C^o -pañhe, B^d tavamapi bhūripaṇṇā, R^e tavamasi bhūripaṇṇā. ² C^k bhāva-
 casū-. ³ C^k -ti. ⁴ B^d patitṭhāpetum. ⁵ read: dukkhena. ⁶ B^d chandena. ⁷
 C^k -nāyaṃ. ⁸ C^k maṃ iddhiyā.

„evaṃ sante paññāya ānubhāvaṃ¹ na passasi, evarūpe kāle na
issariyaṃ patitṭhā hoti, paññāsampanno va patitṭhā hoti²“
M. paññānubhāvaṃ vaṇṇesi, aṭṭha amacco rañña³ „paṇḍitaṃ
diṭṭhaṭṭhāne yeva nahāpetvā acchādetvā ānethā“⁴ 'ti vutto⁵
5 dinnasahassaṇi ca dussayugaṇi ca M-assa hatthe ṭhapesi, kum-
bhakāro „Ma-paṇḍito kira mayā pessakammaṃ kārāpito“ ti
bhayaṃ āpajji, taṃ M. „mā bhāyi ācariya, bahūpakāro tvaṃ am-
hāken“ ti assāsetvā tassa sahasaṃ datvā mattikamakkhiten'
eva sarīrena rathe nisīditvā nagaraṃ pāvīsi, amacco rañño
10 ārocetvā „kuhiṇi te tāta p. diṭṭho“ ti vutte „deva dakkhiṇa-
yavamajjhake kumbhakārakammaṃ katvā jīvati, tumhehi 'pakko-
sathā' 'ti' vutte anahāyitvā va mattikamakkhiten' eva sarīrena
āgato“ ti āha, rājā „sace mayhaṃ paccatthiko assa issariyavidhinā
careyya, nāyaṃ mama paccatthiko“ ti cintetvā „mama puttassa
15 attano gharaṃ gantvā nahāyitvā alaṃkaritvā mayā dinnavi-
dhānen' eva āgantum vadathā“ 'ti ā., taṃ sutvā p. tathā katvā
āgantvā „pavisatū“ 'ti vutte pavisitvā rājānaṃ vanditvā eka-
mantāni aṭṭhāsi, rājā tena saha paṭisanthāraṃ katvā p-aṃ
vimaṃsanto imaṃ g. ā.:

20 51. Sukhī hi eke na karonti pāpāni
avaṇṇasaṃsaggabhayā paṇ' eke,
pahū⁶ samāno vipulattacintī
kīṃkāraṇā me na karosi dukkhaṇi ti.

Ta. sukhīti p-a ekacce hi mayaṃ sukhīno sampattissariyā⁸ alaṃ no etta-
25 kenā 'ti uttariṇi⁷ issariyakāraṇā pāpāni na karonti, ekacce evarūpassa no yasa-
dāyakassa sāmikassa aparajjhantānaṃ avanno bhavissatīti avannaṃsaṃsaggabhayā
na karonti, eko samattho hoti, eko mandapañño tvaṃ pana samattho ca vi-
pulattacintī ca⁹, icchanto sakala-Jambudīpe rajjaṃ pi kareyyāsi, kīṃkāraṇā
mama rajjaṃ gahetvā dukkhaṃ na karosīti.

30 Bodhisatto āha:
52. Na paṇḍitā attasukhassa hetu
pāpāni kammāni samācaranti, .

¹ B^d adds kasmā. ² B^d -o. ³ C^k omitt vutto. ⁴ C^k -satitī. ⁵ C^p pabu, B^d
bahu. ⁶ C^k -ya, C^p yaṃ. ⁷ B^d -ri. ⁸ B^d adds sace pana.

dukkhena puṭṭhā khalitāpi¹ santā
chandā ca dosā ca na jahanti dhammaṃ ti.

Ta. khalitattā² ti sampattito khalitvā vipattiyaṃ thītasabbhāvā hutvāpi,
dhammaṃ ti pavēḍidhammaṃ sucaritadhammaṃ na jahant' eva.

Puna rājā tassa vīmaṃsanatthaṃ khattiyamāyaṃ kathento 5
imaṃ gātham āha :

ss. Yena kenaci vaṇṇena mudunā dāruṇena vā
uddhare³ dīnam attānaṃ, pacchā dhammaṃ samācare ti.

Ta. dīnaṃ ti duggataṃ attānaṃ uddharitvā sampattiyaṃ yeva ṭhapeyya.

Ath' assa M. rukkhūpamaṃ dassento imaṃ gātham āha : 10

ss. Yassa rukkhassa chāyāya nisīdeyya sayeyya vā (= $\frac{210}{20}$)
na tassa sākā bhāṇeyya, mittadūbhī hi pāpako ti

evaṃ ca pana vatvā „mahārāja yadi paribhuttarukkhassa sākā-
khaṃ bhāṇjanto pi mittadūbhī hoti kimaṅga puna manussagha-
tako⁴, yehi tumhehi mama pitā ulāre issariye patitṭhāpito ahaṃ 15
ca mahantena anuggahena anuggahito tesu tumhesu aparajjhanto
ahaṃ kathaṃ nāma mittadūbhī bhaveyyan“ ti sabbathāpi⁵ at-
tano amittadūbbhihāvaṃ kathetvā rañño apacāraṃ⁶ codento :

ss. Yassā⁷ hi dhammaṃ manujo vijaññā

ye c' assa kaṃkhaṃ vinayanti santo

20

taṃ hi 'ssa dīpaṃ ca parāyanaṃ ca

na tena mittam jarayetha⁸ pañño ti.

T. a. : mahārāja yassa purisassa santikā puriso appamattakam pi dham-
maṃ kāraṇaṃ jāneyya ye c' assa uppannaṃ kaṃkhaṃ vinayanti taṃ tassa
patitṭhāṭṭhena⁹ dīpaṃ eva parāyanaṃ ca, tādīsena saddhim p. mittabhāvaṃ nāma 25
na jīreyya¹⁰ na nāseyya¹¹ 'ti a.

Idāni naṃ ovaḍanto imaṃ gāthadvayaṃ āha :

ss. Alaso gihī kāmabhogī na sādhu, (= III $\frac{154}{23}$)

asaññato pabbajito na sādhu,

rājā na sādhu anisamnakārī,

30

yo paṇḍito kodhano so¹² na sādhu.

¹ so Bā; Cks -tattāpi. ² so all three MSS. ³ kimaṅga - - tako not in Cks.

⁴ Bā -tthāpi. ⁵ Bā citta-cāraṇa. ⁶ so all three MSS. ⁷ Bā Janayeta ⁸ Bā
patitṭhāṭṭhena. ⁹ Bā vinayetha, ¹⁰ Cks taṃ.

47. Nisamma khattiyo kayirā nānisamma disampati,
nisammakārino rāja yaso kitti ca vaḍḍhatīti.

Ta. na sādḥū 'ti na laṭṭhako¹, anisammakārīti yaṁ kiñci sutvā
anupadhāretvā attano paccakkhaṁ aketvā kāraṇo, yaso kitti cā 'ti issariya"
5 parivāro ca guṇabhāvan ca ekanten' eva vaḍḍhatīti. Bhūripaṇḥo niṭṭhito.

Evam vutte rājā M-am samussitasetacchatte rājapallanke
nisīḍḍapetvā sayam nīcāsane nisīḍḍitvā ā.: „p-a setacchatte nib-
battadevatā mañ cattāro paṇhe pucchi, ten' evāhaṁ p-e puc-
'chīm, na cattāro p-ā jānimsu, kathehi me tāta paṇhe“ ti,
10 „mahārāja chatte nibbattadevatā vā hotu cātummahārājādayo
vā hontu yena kenaci puṭṭhapaṇhaṁ kathessāmi, vada ma-
hārāja devatāya pucchitapaṇhe“ ti ā., rājā devatāya pucchi-
taniyāmen' eva kathento paṭhamam gātham āha:

58. Hanti hatthehi pādehi mukhañ ca parisumbhati,
15 sa ve rājā² piyo hoti kan tena-m-abhipassasīti.

M-assa gātham sutvā va gaganatale cando viya attho pā-
kaṭo ahosi.

Atha M. supa mahārāja 'ti vatvā hantīti paharati parisumbhatīti
paharati yeva, sa ve ti so evam karonto piyo hoti, kantenamabhipassa-
20 sīti tena kāraṇena piyam³ hontam⁴ katarapuggalaṁ⁵ tvam rājā⁶ abhipassa-
sīti evam tam devatā paṇhaṁ pucchi, tassāyaṁ attho: yadā hi māṇu amke ni-
panno daharo haṭṭhatuṭṭho kiṇanto mātaram hatthapādehi paharati keso luṇcati
muṭṭhinā mukhaṁ paharati tadā nam sā coraputta katham no evam paharasīti
ādīni pemavasen' eva vatvā pemaṁ dhāretum asakkonti āllīgitvā thanantare
25 nīpajjāpetvā paricumbati⁷, iti so tassā everūpe kāle piyataro hoti tathā pituno ti

Evam gaganamajjhe suriyam utthāpento viya pākaṭam katvā
paṇhaṁ kathesi, tam sutvā devatā chattapiṇḍikavivarato nikkha-
mitvā upaḍḍhasarīraṁ dāssenti „sukathito paṇho“ ti madhurassa-
rena sādḥukāraṁ datvā ratanacamaṅgotakam pūretvā dibbapuppha-
30 gandhavāsehi M-am pūjetvā antaradhāyi, rājā M-am pupphādīhi

¹ B² suṇḍaro. ² C² rāja. ³ C² piyā, B² pi. ⁴ B² hontī. ⁵ B² katamam-,
C² kara-. ⁶ C² rañjam, B² rājā, C² rājam. ⁷ B² sīsam paricumbati, C²
parisambhati.

pūjetvā itaraṃ pañhaṃ āyācitvā „vada mahārāja“ 'ti vutte dutiyam gātham āha:

ao. Akkosati yathākāmaṃ āgamaṃ c' assa icchati'
sa ve rājā³ piyo hoti kaṇṇa-tena-m-abhipassasīti.

Atha M. „mahārāja, mātā vacanapesanaṃ kātuṃ samat- 5
thaṃ sattavassikaṃ puttāṃ 'khettaṃ gaccha, antarāpaṇaṃ
gacchā“ 'ti ādīni vatvā 'sace me idaṃ c' idaṃ ca khādaniyaṃ
bhojaniyaṃ dassasi gamissāmīti' vatvā 'handa puttā' 'ti vatvā
datvā taṃ khādितvā 'tvam sītāya gharacchāyāya nisīdasi, ahaṃ
tava bahippesakammaṃ karissāmīti' ādīni hatthavikāramukha- 10
vikāraṃ katvā³ agacchantaṃ kupitā daṇḍakaṃ gahetvā 'tvam
mama santakaṃ khādितvā khetto kiñci kātuṃ na icchasīti'
tājjeṇti naṃ vegena palāyantaṃ anubandhitvā gaṇhituṃ asak-
konti⁴ 'gaccha, corā taṃ khaṇḍākhāṇḍikaṃ chindantū' 'ti ādīni
vatvā yathākāmaṃ yathājjhāsayaṃ akkosati, yaṃ pana mukhena 15
bhaṇati⁵ tato⁶ appamattakaṃ⁷ sāpi na icchati⁸ āgamaṇaṃ c'
assa⁹ icchati, so divasabhāgaṃ kīlितvā sāyaṃ gehe pavisitum
avisahanto nītakānaṃ santikaṃ gacchati, mātāpi tassa āga-
manamaggaṃ oloketi anāgacchantaṃ disvā 'pavisitum na visa-
hati, maññe' ti sokassa hadayaṃ pūretvā assapunnehi nettehi 20
nītiḡhare, upadhārenti puttāṃ disvā ālīṇgitvā cumbitvā ubhoḡhi
hatthehi dāhaṃ gahetvā 'putta mama pi nāma vacanaṃ hadaye
ṭhapesīti' atirekataraṃ pemaṃ uppādeti¹⁰, evaṃ mahārāja mātu
putto kuddhakāle¹¹ piyataro nāma hoti¹² dutiyam pi pañhaṃ
kathesi, devatā tath' eva pūjeti, rājāpi pūjetvā tatiyaṃ pañhaṃ 25
āyācitvā „vada mahārāja“ ti vutte itaraṃ gātham āha:

ao. Abbhakkhāti¹² abhūtena alikena-m-abhisārāye,
sa ve rājā³ piyo hoti, kaṇṇa-tena-m-abhipassasīti.

Ath' assa M. „mahārāja yadā jayampatikā rahogatā lo-

¹ Ck^s na icch-.. ² Ck^s rājā. ³ Bđ adds gato. ⁴ Ck^s add dhanāṃ ⁵ Ck^s
bhana. ⁶ Ck^s to ⁷ Ck^s -kassāti, C^s -kassāri. ⁸ Bđ has yāpi-, Ck^s omit sāpi-..
⁹ Bđ adds na. ¹⁰ Bđ -desi ¹¹ Bđ mātuyā kuddhakāle putto. ¹² Bđ acchā
abbhikkhī.

kassādaratiyā kiṇṭā 'tava mayi pemaṃ n' atthi, bahigataṃ kira te hadayan' ti evaṃ aṇṇamaṇṇaṃ abhūtena abbhācikkhanti alikena sārenti codenti tadā te atirekataraṃ aṇṇamaṇṇaṃ piyāyanti, evaṃ assa paṇhass' atthaṃ jānāhīti¹ kathesi, devatā²
 5 tath' eva pūjesi, rājāpi pūjetvā itaraṃ paṇhaṃ āyācitvā „vada mahārāja“ 'ti vutte catutthaṃ gātham āha:

61. Haraṃ annaṃ ca pānaṃ ca vatthasenāsanāni ca

[aṇṇadattu harā¹ santā]

te ve rājā piyā honti², kaṇṇa tena-m-abhipassasīti.

- 10 Ath' assa „mahārāja, ayaṃ paṇho dhammikasamaṇabrāhmaṇe sandhāya vutto, saddhādīni hi kulāni idhalokaparalokaṃ saddahitvā denti c' eva dātukāmāni ca honti, tāni tathārūpe³ samaṇabrāhmaṇe yācānti pi laddhaṃ haritvā paribhuñjante pi disvā 'amhe yeva yācānti, amhākaṃ yeva santakāni annādīni
 15 paribhuñjantīti' tesu atirekataraṃ pemaṃ karonti,⁴ evaṃ te aṇṇadattu harā ekaṃsen' eva yācakam eva⁵ laddhaṃ harantā vasamānā piyā hontīti⁶, imasmiṃ pana paṇhe kathite devatā tath' eva pūjetvā sādhu-kāraṃ datvā sattaratana-pūraṃ ratana-camgotakam „gaṇha paṇḍita“ 'ti M-assa pādāmūle khīpi, rājāpi
 20 paṇḍitvā senāpatiṭṭhānaṃ adāsi, tato paṭṭhāya M-assa yaso mahā ahoṣi. Devatāpucchitapaṇho niṭṭhito.

- Puna te cattāro janā „gahapatiputto idāni mahantatara jāto, kiṃ karomā“ 'ti mantayimāsu, atha ne Se- āha: „hotu, diṭṭho me upāyo, g-puttaṃ upasāṃkamitvā 'rahassaṃ nāma
 25 kassa kathetuṃ vaṭṭatīti' pucchissāma, so 'na kassacīti' vakkhati, atha naṃ 'g-putto deva tuyhaṃ paccatthiko jāto' ti paribhindissāmā⁷ 'ti vatvā te cattāro p-assa gharaṃ gantvā paṭisanthāraṃ katvā „p-a paṇhaṃ pucchitukāmaṃ amhā⁸
 'ti vatvā „pucchathā“ 'ti vutte Se- pucchi: „p-a purisena
 30 nāma kattha patiṭṭhātabban⁹ ti, „sacce“ ti, „sacce pa-

¹ Cā bhārā. ² Ckā rāja --, Bā sa ve rājā piyo hoti. ³ Bā adda kāle. ⁴ Bā yācāntā ceva. ⁵ Ckā -taṃ.

tiṭṭhitena kiṃ kātābbaṃ¹ ti, „dhaṇaṃ uppādetābbaṃ² ti,
 „dhaṇaṃ uppādetvā k. k.“ ti, „manta³ gahetabbo⁴ ti, „taṃ
 gahetvā k. k.“ ti, „attano raḥassaṃ parassa na kathetābbaṃ⁵
 ti ā, te „sādhū p-ā“⁶ 'ti tuṭṭhamānasā hutvā „idāni g-puttassa
 piṭṭhiṃ passissāmā“⁷ 'ti rañño santikaṃ gantvā „mahārāja⁸
 g-putto te paccatthiko jāto“ ti vadiṃsu, rājā „nāhaṃ tumhākaṃ
 saddahāmi, na so mayhaṃ paccatthiko bhavissatīti“ paṭikkhipi,
 „saccaṃ⁹ mahārāja saddahatha asaddahanto¹⁰ pana tam¹¹ eva
 pucchatha: 'p-a attano raḥassaṃ¹² kassa kathetābbaṃ' ti, sace
 pana paccatthiko na bhavissati 'asukassa nāma kathetābbaṃ' ti
 vakkhati, sace bhavissati 'kassaci na kathetābbaṃ, manorathe
 pana paripuṇṇe kathetābbaṃ' ti vakkhati, tadā amhākaṃ sadda-
 hitvā nikkamkhā bhaveyyāthā¹³ 'ti, so „sādhū“¹⁴ 'ti sampaticchitvā
 ekadivasaṃ sabbesu samāgantvā nisinnesu Vīsatinipāte Paṇḍita-
 pañhassa¹⁵ (IV p. 473) paṭhamāṃ gāthā āha:

ca. Pañca paṇḍitā samāgatā¹,
 pañho me paṭibhāti, taṃ suṇātha:
 nindiyam atthaṃ pasaṃsiyaṃ vā
 kass' evāvikareyya² guyhaṃ atthan ti.

Evaiṃ vutte Se- „rājānam pi amhākaṃ ñev' antare paṭik-
 khipissāmā³ 'ti cintetvā imaṃ gāthā āha:

ca. Tvam pi⁴ āvikarohi bhūmipāla,
 bhattā bhārasaho tuvaṃ vad' etaṃ⁵,
 tava chandaṃ ca rūciṃ ca sammasitvā
 atha vakkhanti janinda pañca dhīrā ti.

Ta. bhattā ti tvaṃ amhākaṃ bhattā c' eva uppannaṃ sa ca bhārasa saho
 paṭhamāṃ tava tvam eva etaṃ vadehi, tava chandaṃ ca rūciṃ cā 'ti paccā
 tava chandaṃ c' eva rucanākāraṇāni ca sammasitvā ime paṇḍitā vakkhanti.

. Atha rājā attano kilesavasikatāya imaṃ gāthā āha:

ca. Yā silavatī anaññadheyyā¹
 bhattuṇchandavasānugā manāpā

¹ C^k mitto. ² so Bā; C^k sace. ³ C^k saddahanto. ⁴ Bā adds na. ⁵ Bā
 adds dāni. ⁶ Bā kassavā-. ⁷ C^k tvanto. ⁸ Bā vadetha.

nindiyam atthaṃ pasaṃsiyaṃ vā
bhariyāvāvikareyya guyham atthan ti.

Ta. anañña- ti kilesavasena añña agahetabbā ti a.

Tato Se- „pakkhitto dāni me attano antare rājā“ ti tus-
5 sitvā sayāmkatakāraṇam eva dīpento gātham āha:

66. Yo ¹ kicchagatassa āturassa
saraṇaṃ ² hoti gati parāyanaṃ ca
nindiyam atthaṃ pasaṃsiyaṃ vā
sakhino vāvikareyya guyham atthan ti.

10 Atha rājā Pukkusaṃ pucchi: „kathaṃ Pu-a tvaṃ ³ pas-
sasi, kassa rahassaṃ kathetabban“ ti, so imaṃ g. ā.:

66. Jeṭṭho atha majjhimo kanitṭho
so ce ⁴ sīlasamāhito ṭhitatto --
nindiyam atthaṃ pasaṃsiyaṃ vā
15 bhātu vāvikareyya guyham atthan ti.

Ta. ṭhitatto ti patitṭhitasabbhāvo nibbisevano.

Tato rājā Kāvindaṃ pucchi, so imaṃ gātham āha:

67. Yo ve ⁵ hadayassa paddhagū
’anujāto pitaraṃ anomapañño
20 nindiyam atthaṃ pasaṃsiyaṃ vā
puttassāvāvikareyya ⁶ guyham atthan ti.

Ta. paddhagū ti pesanākārako, yo pitussa pesanaṃ karoti, pitu cittassa
vase vattati, ovādakkhamo hotīti a., anujāto ti tayo puttā, anuppannaṃ yasaṃ
uppādentto atijāto nāma, kulamiguro ⁷ kulapacchimako dhanavināsako avajāto nāma,
25 kulatantikulapaveṇīrakkhako pana anujāto nāma, taṃ sandhāy’ evam āha.

Tato rājā Devindaṃ pucchi, so imaṃ gātham āha:

68. Mātā dipadājanindasetṭha
yo naṃ poseti chandasā piyena
nindiyam atthaṃ pasaṃsiyaṃ vā
30 mātu vāvikareyya ⁸ guyham atthan ti.

¹ Bā yo ce, Bā ye ve, Cā ye. ² Ckā -nā. ³ Ckā omīti tvaṃ. ⁴ Bā yo ce. ⁵ Bās
add pitu. ⁶ Ckā puttassavi-, Bā puttassa vāvi-. ⁷ Ckā -gāro. ⁸ Bās mātugāvi-

Ta. dipadājanindaseṭṭhā 'ti dipadānaṃ seṭṭha janinda, chandasā piyenā 'ti chandena o' eva pemeṇa ca.

Te pucchitvā rājā p-am puṭchi: „kathaṃ passasi p-ā“ 'ti vutte so imaṃ gātham āha:

so. Guyhassa hi guyham eva sādhu,
na hi guyhassa pasattham āvikammaṃ,
anippādāya¹ saheyya dhīro
nippaṇnattho² yathāsukhaṃ bhaṇeyyā 'ti.

5

Ta. anippādāya³ 'ti mahārāja yāva attano icchitāni na nippajjissati
• tāva p-o adhivāseyya na kassaci katheyyā 'ti a.

10

Paṇḍitena evaṃ vutte rājā anattamano ahosi, tato Se-
rājānaṃ rājāpi Se-assa mukhaṃ olokesi, Bo. tesaṃ kiriyaṃ
disvā va jāni: „ime cattāro paṭhamam eva maṃ rañño pari-
• bhindimṣu, vīmaṇsanavasena pañho pucchito bhavissatīti“,
tesaṃ pana kathentānaṃ nēva suriyo atthaṃ gato dipā jalitā, 15
p-o „rājakammāni nāma bhāriyāni, na nāyatīti⁴ kiṃ bhavissati,
khippam eva gantuṃ vaṭṭatīti“ utthāyāsanaṃ rājānaṃ vanditvā
nikkhamanto cintesi: „imesu eko 'sahāyassa kathetuṃ vaṭṭatīti'
ā., eko 'bhātu' eko 'puttassa' eko 'mātuyā k. vaṭṭatīti' ā.,
imehi katam etaṃ bhavissati, diṭṭhakam ev' etaṃ bhavissatīti 20
diṭṭhakaṃ c' eva kathentīti maññāmi, hotu ajj' ev' etaṃ jānissā-
mīti“ sannipṭhānam akāsi, te pana cattāro pi aññesu divasesu
rājakulā nikkhamitvā rājanivesanadvāre ekassa bhattammapassa
piṭṭhe nisīditvā kiccakaraṇīyāni mantetvā gharāni gacchanti,
tasmiṃ p. „ahaṃ ca tesaṃ rahassaṃ⁵ ammapassa heṭṭhā ni- 25
pajjitvā jānitum sakkuṇeyyan“ ti cintetvā taṃ ammapaṃ ukkhi-
pāpetvā ta. attharakaṃ attharāpetvā a. heṭṭhā pavisitvā puri-
sānaṃ saññāma⁶ adāsi: „tumhe catūsu p-esu mantetvā gatesu
āgantvā maṃ nethā⁷“ ti, te „sādhū“ 'ti paṭikkamimṣu⁸, Se-
pi rājānaṃ ā.: „mahārāja tumhe amhākaṃ na saddahatha, 30

¹ Bā anippaṇnatāya, B² anippaṇnāya. ² Bā nippaṇnavattova. ³ Bā anippaṇna-
tāya. ⁴ Bā paññāyanti ko jānāti. ⁵ C² add jānanto. ⁶ Bā asa-. ⁷ Bā
āneyyāthā. ⁸ Bā pakka-.

idāni kiḍḍisaṇ¹“ ti, so bheda-kāṇaṃ vacanaṃ gaheṭvā anisāmetvā
 va bhittatasito „idāni kiṃ karaṃa Senaka p-ā“ ‘ti pucchi, „ma-
 hārāja papañcaṃ akatvā kañc’ ajānāpetvā g-puttaṃ māretuṃ
 vaṭṭatīti“, „Senaka’ ṭhapetvā tumhe’ añño mama atthakāmo
 5 nāma n’ atthi, tumhe va attano suhade gaheṭvā dvārantare
 ṭhatvā g-puttassa pāto vā upaṭṭhānaṃ āgacchantaṃ khaggena
 sīsaṃ chindathā“ ‘ti attano khaggaratanaṃ adāsi, te „sādhū
 deva, mā bhāyi, mayaṃ naṃ māressāma“ ‘ti vatvā nikkhamitvā
 „diṭṭhā no paccāmittassa piṭṭhīti“ gantvā bhattammaṇapiṭṭhe
 10 nisidimsu, tato Se- ā.: „ambho ko g-puttaṃ paharissatīti“,
 itare „tumhe yeva ācariyā“ ‘ti tass’ eva bhāraṃ akāmsu, atha
 te Se- pucchi: „tumhe rahassaṃ nāma asukassa ca asukassa
 ca kathetabban ti vadittha², kiṃ vo etaṃ kataṃ udāhu diṭṭhaṃ
 ādu sutan“ ti, „tiṭṭhat’ etaṃ ācariya, yaṃ tumhe rahassaṃ nāma
 15 saḥāyakassa kathetabban ti vadittha etaṃ katan“ ti, „kiṃ vo
 etena³“ ‘ti⁴, „kathetha ācariyā“ ‘ti, „imasmim’ rahasse rañño
 nāte mayaṃ jīvitāṃ n’ atthīti“, „mā bhāyathācariya, idha
 tumhākaṃ rahassaṃ bheda-ko nāma n’ atthi, kathethācariyā“
 ‘ti. So nakkena ammaṇaṃ koṭṭetvā „n’ atthi nu kho imassa⁵
 20 heṭṭhā g-putto“ ti ā., „ācariya g-putto attano issariyena eva-
 rūpaṃ ṭhānaṃ na pavisati, idāni yasena pamatto bhāvissati,
 kathetha tumhe“ ti. Se- attano rahassaṃ kathento ā.:
 „imasmim’ yeva nagare asukaṃ nāma vesiyāṃ jānāthā“ ti,
 „āma ācariyā“ ti, „idāni sā paññāyatīti“, „na paññāyati
 25 ācariyā“ ‘ti, „ahaṃ sālavanuyyāne tāya saddhiṃ purisa-
 kiccaṃ katvā tassā pilandhanesu lobhena taṃ māretvā tassā
 yeva sātakena bhaṇḍikaṃ katvā āharitvā amhākaṃ ghare asu-
 kabhūmikāya asukagabbhe nāgadante elāmbesiṃ, valañjetuṃ

¹ Bā kiṃ karissathā in the place of kiḍḍisaṇ. ² Bā -kaṃ. ³ Bā -eti. ⁴ Bā vadatha. ⁵ Bā kathaṃ udāhu diṭṭhaṃ sutan ti kathaṃ e.ā. ācariyā ti udāhu diṭṭhaṃ atap ti diṭṭhaṃ eva no sutan ācariyā ti yaṃ tumhe rahassaṃ nāma saḥāyakassa kathetabban ti vadatha kiṃ va etaṃ kataṃ udāhu diṭṭhaṃ sutan ti kataṃ etaṃ mayā ti. ⁶ Cā imasmim’.

na visahāmi, purāṇabhāvam assa olokemi, evarūpam pi rājā-
 parādhakammaṃ katvā mayā ekassa sahāyakassa kathitaṃ,
 tena na kassaci kathitapubbaṃ, iminā kāraṇena 'sahāyakassa
 gūyaṃ kathetabban' ti mayā kathitaṃ¹ ti ā., p. tassa ra-
 hassaṃ sādhuṃ vavatthāpetvā sallakkhesi. Pukkuso pi ⁵
 attano r. kathento „mama ūryā kuṭṭhaṃ atthi, kaniṭṭho me
 pāto va kañci ajānāpetvā taṃ dhovivā bhessajjena makkhetvā
 upari pilotikaṃ datvā bandhati, rājā mayi muducitto 'ehi Pū-
 kusā' ti maṃ pakkosivā yebhuyyena mama ūryaṃ yeva
 sayati, sace pana jāneyya' mārāpeyya, taṃ kammaṃ mama ¹⁰
 kaniṭṭhaṃ ṭhapetvā añño jānanto nāma n' atthi, tena kāraṇena
 'r. nāma bhātu' kathetabban' ti mayā vuttan² ti ā. Kāvindo
 pi attano r. kathento: „maṃ kālapakkhe uposathadivase Nara-
 devo nāma yakkho gaṇhati, ahaṃ ummattakasunakho viya
 viravāmi, sv-āhaṃ taṃ atthaṃ puttassa kathesiṃ, so mama ¹⁵
 yakkhena gahitabhāvaṃ nātvā maṃ antogehe bandhivā ni-
 pajjāpetvā dvāraṃ pidahivā nikkhamivā mama saddaṃ patic-
 chādanatthaṃ dvāre samajjaṃ kāreti, iminā kāraṇena 'r. nāma
 puttassa kathetabban' ti mayā vuttan³ ti ā. Tato tayo pi
 Devindaṃ pucchimsu, so pi attano r. kathento: „mayā maṇi- ²⁰
 pabhaṃsaṃ⁴ kammaṃ karontena rañño santakaṃ Sakkena
 Kusarājassa dinnāṃ siripavesanaṃ maṅgalamaṇiratanāṃ thenetvā
 mama mātuyā dinnāṃ, sā kañci ajānāpetvā mama rājakulaṃ
 pavisanakāle taṃ mayhaṃ deti, ahaṃ tena maṇinā sirim pave-
 setvā rājanivesanaṃ gacchāmi, rājā tumhehi saddhiṃ akathetvā ²⁵
 paṭhamataraṃ mayā saddhiṃ katheti, devasikaṃ atṭhasoḷasa-
 dvattimsacatusaṭṭhiṃ⁵ kahāpane paribbayatthāya mayhaṃ deti,
 sace tassa maṇiratanassa channabhāvaṃ⁶ rājā jāneyya mayhaṃ
 jīvitaṃ n' atthi, iminā kāraṇena 'r. nāma mātuyā kathetabban'
 ti mayā vuttan⁷ ti ā. M. sabbesam pi gūyaṃ paccakkham ³⁰

¹ Bā sace pana etaṃ rājā na jāneyya maṃ. ² Bā kaniṭṭhabhātu. ³ Bā maṇira-
 tanapavisana. ⁴ Ck add vā. ⁵ Bā ānubhāvaṃ.

akāsi, te pana attano udaram phāletvā¹ antam bāhiram karon-
tā² viya r. aññamaññaṃ kathetvā³ appamattā „pāto va āgac-
chatha, g-puttam māressāmā⁴“ ti vatvā uṭṭhāyāsanaṃ pakka-
miṃsu. Tesam gatakāle paṇḍitassa purisā āgantvā ammaṇaṃ
5 ukkhipitvā M-am ādāya gamiṃsu. So nahāyitvā alamkaritvā
subhojanaṃ bluṇṇitvā „ajja me bhaginī Udumbarādevī rājage-
hato me sāsanaṃ pessessatīti“⁵ ñatvā dvāre paccāyikaṃ purisaṃ
thaṇesi: „rājagehato āgataṃ sīghaṃ pavesetvā mama das-
seyyāsīti“, evaṃ ca pana vatvā sayanapiṭṭhe nipajji, tasmīṃ
10 khaṇe rājāpi sayanapiṭṭhe nipanno p-assa guṇaṃ saritvā „Ma-
hosadhapaṇḍito sattavassikakālato paṭṭhāya maṃ upaṭṭhahanto
na kiñci mayhaṃ anattam akāsi, devatāpucchāya⁶ paṇḍite asati
jīvitam pi me na siyā, veripaccāmittānaṃ vacanaṃ gahetvā
'asamadhuraṃ paṇḍitaṃ mārethā⁷“ ti khaggaṃ dentena⁸ ayuttam
15 mayā kataṃ, sve dāni naṃ passituṃ na labhissāmi⁹“ sokam¹⁰
uppādesi, sarīrato sedā muccim¹¹su⁶, sokasamappito cittāssādaṃ
na labhi, U-devī tena saddhīm ekasayanagatā taṃ ākāraṃ disvā
„kin nu kho mayhaṃ koci aparādho atthi udāhu aññaṃ devassa
kiñci sokakāraṇaṃ uppanna¹²“ ti pucchantī i. g. ā.:

20 70. Kin nu tvaṃ vimano¹ si rāja,
dipadindavacanaṃ suṇoma n' etaṃ²,
kiṃ cintayamāno dummano si,
na hi deva aparādho atthi mayhan ti.

Atha rājā gātham āha:

25 71. Paṇṇo vajjho Mahosadho ti,
āṇatto me vadhāya bhūripaṇṇo,
taṃ cintayamāno dummano 'smi,
na hi devi aparādho atthi tuyhan ti.

Ta. āṇatto ti bhadde cattāro p-ā Ma-paṇḍitaṃ mama paccatthiko ti
30 kathayim¹su, mayā tatvato avicinitvā vadbetha naṃ ti bhūripaṇṇo vadhāya āṇatto,
taṃ kāraṇaṃ cintayamāno varaṃ mama maraṇaṃ na paṇḍitassa² 'ti dummano
'smīti ā.

¹ so Ck; ² C^o udāraṃ phāletvā viya. ³ B^d uraṃ dālaññate viya. ⁴ C^o karonam. ⁵ B^d
katvā tumhe in the place of antam -- kathetvā. ⁶ B^d devatāya pucchitapaṇṇe pi.
⁷ C^o diṇnena. ⁸ B^d muccim¹su. ⁹ C^o dummano. ¹⁰ B^d metani.

Tassā taṃ sutvā va Mahāsatte¹ pabbatamatto soko uppajji,
 sā cintesi: „eken' upāyena rājānaṃ assāsetvā rañño niddokka-
 manakāle mama kaniṭṭhassa sāsahāṃ pahinissāmīti“, atha naṃ
 sā āha: „mahārāja tayā v' etaṃ kataṃ gahapatiputtaṃ² ma-
 hante issariye patiṭṭhāpentena, tumhehi³ so senāpatiṭṭhāne ṭha- 5
 pito, idāni kira tumhākaṃ yeva paccatthiko jāto, na kho pana
 paccāmitto khuddako nāma atthi, hāretabbo⁴ va so, tumhe mā
 cintayitthā“⁵ 'ti rājānaṃ assāsesi, so tanubhūtasoko niddaṃ
 okkami, devī utthāya gabbhāṃ pavisitvā „Mahosadha, cattāro
 pā taṃ paribhindiṃsu, rājā kuddho sve dvārantare tava va- 10
 dhaṃ ānāpesi, sve rājakulaṃ na āgaccheyyāsi, āgacchanto⁶
 pana nagaraṃ hatthagataṃ katvā samattho hutvā āgaccheyyā-
 siti“ paṇṇaṃ likhitvā modakassa anto pakkhipitvā modakaṃ
 suttakena veṭhetvā navabhājane katvā vāsetvā⁷ lañchetvā⁸
 atthacarikāya itthiyā adāsi: „imaṃ modakaṃ āharitvā mama 15
 kaniṭṭhassa dehīti“, sā tathā akāsi, „rattiṃ kathaṃ nikkhanta“
 ti na⁹ cintetabbaṃ, raññā paṭhamam eva deviyā varo dinno,
 tena taṃ na koci vāresi, Bo. paṇṇākāraṃ gahetvā uyyojesi,
 sā gantvā dinnabhāvaṃ ārocesi, tasmiṃ khane devī gantvā
 raññā saddhiṃ nipajji, Bo. pi modakaṃ bhinditvā paṇṇaṃ vā- 20
 cetvā¹⁰ taṃ atthaṃ ṇatvā kātappaṃ kiccaṃ vicāretvā sayane
 nipajji. Itare cattāro janā pāto va khaggahatthā dvārantare
 ṭhatvā p-aṃ apassantā dummanā hutvā rañño santikaṃ gantvā
 „kiṃ paṇḍitā¹¹ hato vo g-putto“ ti vutte „na passāma devā“
 ti āhaṃsu. M. pi aruṇuggamane yeva nagaraṃ attano hattha- 25
 gataṃ ṇatvā¹⁰ ta. ta. ārakkhaṃ datvā¹¹ mahājanaparivuto rathaṃ
 āruhya mahantena parivārena rājadvāraṃ agamāsi, rājā siha-
 pañjaraṃ ugghāṭetvā olokento aṭṭhāsi, atha naṃ M. rathā
 otaritvā vandi, rājā cintesi: „sac' āyaṃ mama paccatthiko

¹ Idā sā tassa vacanaṃ suṭṭvā va mahāsattassa atthāya. ² so Ck; Bā mahārāja tumhehi eso g-putto. ³ Bā puna tumhehi. ⁴ Bā māretabbo. ⁵ Idā -te. ⁶ Bā chādetvā. ⁷ Ck lañje-, Bā lañci-. ⁸ Ck naṃ. ⁹ Ck -ta. ¹⁰ Bā katvā. ¹¹ Bā dhapetvā.

bhaveyya na maṃ vandeyyā“ ‘ti, atha naṃ pakkosāpetvā rājā sayane nisīdi, M. pi gantvā ekamantaṃ nisīdi, cattāro pi p-ā tatth’ eva nisīdimasu, atha naṃ rājā kiñci ajānanto viya „tāta tvaṃ hiyyo gato¹ idāni² āgacchasi, kiṃ maṃ evaṃ paricca-
5 jasīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

72. Abhidosaḡato idāni esi³,

kiṃ sutvā kiṃ āsaṃkate mano te,

ko te kiṃ avoca bhūripaṇṇa,

imgha taṃ vacanaṃ suṇoma, brūhi me tan ti.

10 Ta. abhi-- ti hiyyo pathamayāme gato, kiṃ āsaṃkate ti kiṃ āsaṃkate, kimavocā ‘ti kiṃ raṇṇo santikaṃ māgamīti taṃ koci avoca.

Atha naṃ M.: „mahārāja tayā me catunnaṃ p-tānaṃ vacanaṃ gahetvā vadho āṇatto, tenāhaṃ na emīti“ codento i. g. ā.:

73. Paṇṇo vajjho Mahosadho ti

15 yadi te mantayitaṃ janinda dosaṃ

bhāriyāya rahogato asaṃsi

guyhaṃ pātukataṃ suttaṃ maṃ’ etan ti.

Ta. yadite ti yasmā tayā, mantayitaṃ ti kathitaṃ, dosaṃ ti abhi-dosaṃ, rattibhāge ti a., kassa kathitaṃ ti bhāriyāya, tvaṃ hi tassā imaṃ atthaṃ
20 rahogato asaṃsi, guyhaṃ -- ti yathā evarūpaṃ attano rahassaṃ pākataṃ kataṃ, suttaṃ mametan ti mayā paṇ’ etaṃ tasmaṃ yeva khaṇe suttaṃ devā ‘ti vadati.

Rājā taṃ sutvā va „imāya taṃ khaṇaṃ yeva sāsanaṃ pahitaṃ⁴ bhavissatīti“ kuddho devaṃ olokesi, taṃ ātvā M. „kiṃ deva deviyā kujjhatha, ahaṃ atitānāgatapaccuppannaṃ
25 sabbaṃ jānāmi, deva tumbhākaṃ rahassaṃ tava⁵ deviyā kathitaṃ hotu, ācariya-Senakassa Pukkusaḡdīnaṃ vā⁶ rahassaṃ mama kena⁷ kathitaṃ, ahaṃ etesaṃ pi rahassaṃ jānāmi yevā⁸ ‘ti Senakassa tāva rahassaṃ kathento imaṃ gātham āha:

74. Yaṃ sālavanasmaṃ⁹ Senako

30 pāpakammaṃ akāsi⁹ asabbhirūpaṃ

¹ Bā gantvā. ² Cks repeat idāni. ³ Ck ekisi, Bds ehisi. ⁴ Cks pahititaṃ. ⁵ Bā tumbhākaṃ tāva rahassaṃ mama, Ck t. r. tava mama, Cs t. r. tava ma. ⁶ Cks omīti vā. ⁷ Cks tena. ⁸ read: -smi. ⁹ read: akās’.

sakhino va rahogato asaṁsi,
guyhaṁ pātukataṁ sutāṁ mam' etan ti.

Ta. asabbhi -- ti asādhujātikaṁ¹ lāmakāṁ akusalakammaṁ akāsi, imas-
miṁ yeva nagare asukaṁ nāma vesinī sūlavanuyyāne māretvā alaṁkāraṁ gahetvā
tassā yeva sātakena bhaṇḍikaṁ katvā attano ghare asukaṁ² hāne ṭhapesi, sa-
khino vā 'ti atha naṁ mahārāja ekassa saḥāyakassa rahogato hutvā akkhāsi,
tam pi mayā sutāṁ, nāhaṁ devassa paccatthiko jāto Senako paccatthiko, yadi
te paccatthikena kammaṁ atthi³ Senakāṁ ganhāpehīti.

Rājā Senakāṁ oloketvā „saccan“ ti pucchitvā „saccam
devā“ 'ti vutte tassa bandhanāgāraṁ pavesanaṁ⁴ āṇāpesi. 10
Paṇḍito pi Pukkusaṁ rahassaṁ kathento i. g. ā.:

70. Pukkusa-purisassa te janinda
uppanno rogo arājayutto⁵,
bhātuc ca rahogato asaṁsi,
guyhaṁ pātukataṁ sutāṁ mam' etan ti. 15

Ta. arājayutto⁵ ti mahārāja ekassa kuṭṭharogo uppanno, so rājūnaṁ
pattum⁶ ayutto, chupanānucchaviko na hoti, tumhe ca Pukkusaṁ ūru muduko
ti yebhuyyena tass' eva ūrumhi nipaṇṇatha, so pan' esa vaṇabandhanapilotikāya
phaṣso⁷ devā 'ti.

Rājā naṁ pi oloketvā „saccan“ ti pucchitvā „āma devā“ 20
'ti vutte taṁ pi bandhanāgāraṁ pavesāpesi. Paṇḍito Kāvīn-
dassa pi rahassaṁ kathento āha:

70. Ābādho 'yaṁ⁸ asabbhirūpo,
Kāvindo Naradevena⁹ puṭṭho
puttassa rahogato asaṁsi, 25
guyhaṁ pātukataṁ sutāṁ mam' etan ti.

Ta. asabbhi -- ti yena so ābādhena puṭṭho ummattakasunakho viya
viravati so naradevayakkhābādho¹⁰ asabbhijātiko lāmakko, tena¹¹ puṭṭho rāja-
kulaṁ pavistutuṁ ayutto mahārāja 'ti.

¹ Cks -jānitaṁ. ² Cks sati. ³ Cks omīti pa-. ⁴ Cks arājaputto. ⁵ Cks arā-
jappa, Ck arājappatto, ⁶ Bā omīti pattuṁ. ⁷ -ppatto ti -- phaṣso wanting
in Ck. ⁸ so Bā; Ck ābādhāṁ naṁ, Ck ābādhanāṁ. ⁹ so all three MSS. for
-deven- eva? ¹⁰ Ck naradevayakkho bādho, Bā so naradevena yakkhena gahito
ābādho. ¹¹ Ck natena, Ck ntena.

Rājā tam pi „saccaṃ Kāvindā“ 'ti pucchitvā „saccaṃ“
ti vutte tam pi bandhanāgāraṃ pavesāpesi. P. Devindassa
rahassaṃ kathento i. g. ā.:'

77. Atṭhavaṃkaṃ¹ maṇiratanam² ulāraṃ

5 Sakko te addā pitāmahassa,
Devindassa gataṃ tad ajja hatthaṃ,
mātuc ca' rahogato asaṃsi,
guyhaṃ pātukataṃ sutam mam' etan ti

Ta. pitāmahassā 'ti tava pitāmahassa Kusarājassa, tadajja- ti tam
10 maṇḍalasammataṃ maṇiratanam ajja Devindassa hatthagataṃ mahārājā 'ti. °

Rājā tam pi „saccaṃ kirā“ 'ti pucchitvā „saccaṃ“ ti
vutte tam pi bandhanāgāraṃ pavesāpesi. Evan te „Bodhi-
sattam vadhessāma“ 'ti sabbe sambandhanam pavitṭhā. Bo.
pi „iminā kāraṇenāhaṃ 'attano guyhaṃ parassa na katha-
15 tabban' ti vadāmi, kathetum vaṭṭatīti vadantā panā mahāvīnā-
saṃ pattā“ ti vatvā uparidhammaṃ desento imā gāthā abhāsi:

78. Guyhassa hi guyham eva sādhu,
na hi⁴ guyhassa pasattham āvikammaṃ,
anippādāya⁵ saheyya dhīro,

20 nippannattho⁶ yathāsukhaṃ bhaṇeyya.

79. Na guyham atthaṃ vivareyya, rakkheyya naṃ yathā nidhiṃ,
na hi pātukato sādhu guyho attho pajānatā

80. Thiya guyhaṃ na saṃseyya amittassa ca paṇḍito (V p. 81)
yo cāmisena saṃhīro hadayatthe' no ca yo naro.

25 81. Guyham attham asambuddhaṃ sambodhayati yo naro
mantabhedabhayā tassa dāsabhūto titikkhati.

82. Yāvanto purisass' atthaṃ guyhaṃ jānanti mantinam,
tāvanto tassa ubbega⁸, tasmā guyhaṃ na vissaje.

83. Vivicca bhāseyya⁹ divā rahassaṃ

30 rattim giram nātivelam pamañce,

¹ Bāṭha-. ² so all three MSS. ³ Bā mātuva. ⁴ Ck^s omit hi. ⁵ so Ck;
C^s anippādāya, Bā anippannatāyēva. ⁶ Bā nippannattho, Ck nippattho, C^s
nippattattho? ⁷ Ck^s -ttho. ⁸ Bā ubbhiggā. ⁹ Ck^s bhāveyya.

upassutikā hi suṇanti mantāṃ,
tasmā manto khippaṃ upeti bhedaṃ ti.

Ta. amittassa cā 'ti itthiyā ca paccatthikassa ca na katheyya, saṃhi-
hiro ti yo ca yena kenaci āmisena saṃhīratī¹ upalāpanasaṃgahaṃ gacchati
tassa pi na saṃseyya, hadayatthe no ti yo amitto mittapatirūpako mukhena 5
aṇṇaṃ katheti hadayena aṇṇaṃ cinteti tassāpi na saṃseyya, asambuddhaṃ ti
parehi aṇṇātaṃ, asambodhanaṃ ti pi pāṭho, pare sambodhetuṃ ayuttan ti a.,
titikkhatīti tassa akkosam pi paharam pi dāso viya hutvā titikkhati adbhū-
vāseti, mantinaṃ ti mantinaṃ vā antare, yāvanto ti mantino jānantīti a.,
tāvanto ti te guhajānanaṃke paṭicca tattakā² tassa ubbegaṃ santāsaṃ uppaj- 10
jantīti, na vissaje ti na vissajjeyya paraṃ na jānāpeyya, vivicca³ 'ti sace
divā rahassaṃ mantetukūmo hoti viviccaṃ⁴ okāsaṃ karetvā supaṭicchannatthāne⁵
manteyya, nāṭivelaṃ ti rattināṃ rahassaṃ kathanā pāna ativelaṃ mariyādā-
tikkaṃ mantāṃ mahāsaddaṃ karonto gīraṃ na-ppamuñceyya, upassutikā ti
mantatthānaṃ upagantvā tirokuḍḍādisu ṭhatvā sotāro bhavanti, tasmā ti ma- 15
hārāja tena kāraṇena so manto khippaṃ bhedaṃ upeti ā.

* Rājā M-assa kathaṃ sutvā: „ete sayāṃ rājaverino hutvā
p-aṃ mama verinā karontīti“ kujjhitvā „gacchatha te nagarā
nikkhamāpetvā sūlesu tāva uttāsetha sīsāni vā chindatha“ 'ti
āṇāpesi, tesu pacchābāhaṃ bandhitvā catukke ṭhatvā pahāra- 20
sataṃ datvā nīyamānesu p. „deva ime tumhākaṃ porāṇakā-
maccā, khamatha tesāṃ aparādhāna“ ti rañño kathesi, rājā
„sādhū“ 'ti pakkosāpetvā tass' eva dāse katvā adāsi, so pana
te tatth' eva bhujjisse akāsi, rājā „tena hi mama vijite mā
vasantū“ 'ti pabbājāniyakammaṃ āṇāpesi, p. „khamatha deva 25
etesāṃ andhabālānaṃ“ ti khamāpetvā tesāṃ ṭhānantarāni paṭi-
pākatikāni kārāpesi, rājā „paccāmittesu pi tāv' assa evarūpā
mettābhāvanā⁶, aṇṇesu kathaṃ rūpā bhavissatīti“ paṇḍitassa
atīviya pasanno. Tato paṭṭhāya cattāro p-a uddhaṭṭadāthā viya
sappā nibbisā hutvā kiñci kathanā nāsakkhimsū 'ti. Pañca- 30
paṇḍitapañho niṭṭhito. Niṭṭhito ca Paribhindaṇakathā⁷ ti.

Tato paṭṭhāya p. va rañño atthaṃ ca dhammāṇi ca anu-
sāsati, so cintesi: „rañño setacchattam eva, rajjaṃ pana ahaṃ

¹ C^{ks} saṃhīratī, B^d saṃhīratī. ² C^{ks} kaṃ, B^d tatthake paṭicca. ³ B^d vivittaṃ.

⁴ C^{ks} apaṭi-. ⁵ B^d omits bhāvanā. ⁶ C^{ks} paribhaṇḍakathā.

vicāremi, mayā appamattena bhavitum vaṭṭatīti“ so nagare mahāpākāraṃ nāma kāresi, tathā anupākāradvāraṭṭālake antaraṭṭālake¹ udakaparikkhaṃ kaddamaparikkhaṃ sukkhaparikkhaṃ ti tisso parikkhā kāresi, antonagare pi jīṇṇagehāni paṭisaṃkkhārā-
 5 pesi, mahāpokkharāṇiyo kārāpetvā tāsu udakanidhānaṃ² kāresi, nagare sabbakoṭṭhāgārāni dhañṇassa pūrāpesi, Himavantapadesato kulūpagatāpasehi kaddamakumudabījāṃ³ āharāpesi, udakaniddhamanāni sodhāpetvā bahinagare pi jīṇṇapaṭisaṃkkhāra-kammaṃ kārāpesi, kiṃkāraṇā: anāgatabhayaṃ paṭibāhanatthaṃ,
 10 tato tato āgataṃvāṇijake pi⁴ „kuto āgatā“ ti pucchitvā „asukaṭṭhānato nāmā“⁵ 'ti „tumhākaṃ rañño kiṃ piyaṃ“ ti „asukaṃ nāmā“⁶ 'ti sutvā tesāṃ sammānaṃ kāretvā uyyojetvā attano ekasatayodhe pakkositvā „sammā mayā dinnapaṇṇākāre gahetvā ekasatarājadhāṇiyo gantvā ime paṇṇākāre attano pi,
 15 yakāmatāya tesāṃ rājūnaṃ datvā te yeva upaṭṭhahantā tesāṃ kiriyāṃ vā mantāṃ vā ṇatvā mayhaṃ⁷ pesentā tattha' eva vasatha, ahaṃ vo puttadāraṃ poṣeṣāmi⁸“ vatvā kesañci kuṇḍale kesañci suvaṇṇapāḍukāyo kesañci suvaṇṇamālā⁹ akkharāni chinditvā „yadā mama kiccaṃ hoti tadā paññāyatū“¹⁰ 'ti adhiṭṭhahitvā tesāṃ hatthe datvā¹¹ pesesi, te ta. ta. gantvā tesāṃ rājūnaṃ paṇṇākāraṃ datvā „tumhe upaṭṭhātum¹² āgat' amhā“
 20 'ti vatvā „kuto“ ti puṭṭhā āgataṭṭhānato aññāni ṭhānāni ācikkhitvā tehi¹³ „sādhū“ 'ti sampatiṇṇe upaṭṭhahantā tesāṃ abhantarikā ahesuṃ. Tadā Ekabalaratṭhe¹⁴ Saṃkhaṇḍapālo nāma
 25 rājā āvudhāni sajjāpeti senāṃ saṃkhaṇḍhati, tassa santike upanikkhattapuriso p-assa sāsanaṃ pesesi: „ayaṃ idha pavatti, 'idan nāma karissatīti' na jānāmi, pesetvā sayāṃ tatvato jānāthā¹⁵“ 'ti. Atha M. suvapotaṃ āmantetvā: „samma gantvā Ekabalaratṭhe“ Saṃkhaṇḍapārājā idan nāma karotīti ṇatvā

¹ C^k omits antara-, B^d anupakāraṇa dvāratṭālake antaraṭṭālake. ² B^d -iddhamanāṃ. ³ B^d kudrusakumuda bījāni. ⁴ C^k -keḷi. ⁵ B^d adde sāsanaṃ. ⁶ B^d -mālāyo ti so tattha tattha. ⁷ B^d -yantu. ⁸ C^k omits datvā. ⁹ C^k -ṭṭhānaṃ. ¹⁰ B^d tena hi. ¹¹ C^k ekabala- or ekakhala-, B^d ekokampala. ¹² C^k -tā, C^s -ta, B^d jānāsu.

sakala-Jambudīpaṃ āhiṇḍitvā mayhaṃ pavattiṃ āharathā“ 'ti
 vatvā madhulājaṃ khādāpetvā madhupānīyaṃ pāyetvā sata-
 pākasahassapākehi telehi pakkharāṭaraṃ makkhetvā pācīnasīha-
 pañjare ṭhatvā vissajjesi, so ta. gantvā tassa purisassa santikā
 tassa rañño pavattiṃ tatvato ṇatvā Jambudīpaṃ parigaṇhanto 5
 Kampillarattṭhe¹ Uttarapañcālanagaraṃ pāpuṇi. Tadā tattha
 Cūlani-Brahmadatto nāma rājā r. kāresi, tassa Kevaṭṭo nāma
 brāhmaṇo atthañ ca dhammañ ca anusāsati p. vyatto, so paccū-
 sakāle pabujjhivā dīpālokena alambkatasirigabhaṃ olokento²
 mahantaṃ yasaṃ disvā „ayaṃ mama yaso kassa santako“ ti 10
 ciutento „na aññassa Cūlani-Brahmadattassa santako, evarū-
 passa pana yasassa dāyakaṃ rājānaṃ sakala-Jambudīpe ag-
 garājānaṃ kātuṃ vaṭṭati, ahañ ca aggapurohito bhavissāmīti“
 cintesi, so pāto va rañño santikaṃ gantvā sukkasayyaṃ puc-
 chitvā „deva mantetabbaṃ atthīti“, „vada ācariyā“ 'ti, „deva 15
 antonagare raho nāma na sakkā laddhuṃ, uyyānaṃ gacchāma“
 'ti, so „sādhū ācariyā“ 'ti rājā tena saddhiṃ uyyānaṃ gantvā
 balakāyaṃ bahi ṭhapetvā ārakkhaṃ kārāpetvā brāhmaṇena
 saddhiṃ uyyānaṃ pavisitvā maṅgalasilāpatṭe nisīdi, suvapotako
 taṃ kiriyaṃ disvā „bhavitabbam ettha kāraṇena, ajja p-assa 20
 ācikkhitabbayuttakaṃ kiñci suñissāmīti“ uyyānaṃ pavisitvā
 maṅgalasālarukkhassa pattantare allīyitvā³ nisīdi, rājā „kathehi
 ācariyā“ 'ti ā., „mahārāja tava kaṇṇe ito karohi“, catukaṇṇo
 yeva manto bhavissati, sace mahārāja mama vacanaṃ karohi⁴
 sakala-Jambudīpe taṃ aggarājānaṃ karomīti“, so mahātaphāya 25
 tassa vacanaṃ sutvā somanassappatto lutvā „kathethācariya,
 karissāmīti“, „deva mayyaṃ senaṃ saṃkaḍḍhitvā paṭhamam
 khuddakanagaraṃ rumhitvā⁵ gaṇhissāma, ahaṃ hi cūladvāreṇa
 nagaraṃ pavisitvā rājānaṃ vakkhāmi: 'mahārāja tava yuddhena
 kiccaṃ n' atthi, kevalaṃ amhākaṃ santako hohi, tava r. tav' 30
 eva bhavissati, yujjhanto pana amhākaṃ balavāhanaṃ ma-

¹ Bā kampala-. ² Bā adds attano. ³ Bā niliyitvā. ⁴ Ck² karohi. ⁵ Bā ka-
 reyyāsi. ⁶ Bā yujjhivā.

- hantatāya ekanten' eva parajjhissasīti", sace me vacanān karissasi saṃgahissāma taṃ noce yujjhivā jīvitakkhayaṃ pāpetvā dve ¹ senā gahetvā aññān nagaraṃ tato aññan ti eten' upāyena s-Jambudīpe r. gahetvā jayapānaṃ pivissāmā ² "ti
- 5 vatvā „ekasatarājāno amhākaṃ nagaraṃ ānetvā uyyāne āpāna-
maṇḍapaṃ kāretvā ta. nisinne visamissakaṃ suraṃ pāyetvā
sabbe pi te jīvitakkhayaṃ pāpetvā Gaṅgāya khipitvā ekasata-
rājadhānisu r. amhākaṃ hatthagataṃ karissāma, evaṃ tvaṃ
s-Jambudīpe aggarājā bhavissasīti", so „sādhū ācariya, evaṃ
- 10 karissāmīti", „mahārāja, catukkaṇṇo manto nāma, ayaṃ hi na
sakkā aññena jānitum, tasmā papañcaṃ akatvā sīghaṃ nikkha-
mathā" 'ti, rājā tussitvā „sādhū" 'ti sampatīcchi. Suvapotako
taṃ sutvā tesaṃ mantapariyosīne sākḥāyaṃ⁴ olambakaṃ otā-
rento ⁵ viya Kevaṭṭassa sīse chakkaṇapiṇḍaṃ pātetvā „kim etan"
- 15 ti mukhaṃ vivaritvā uddhaṃ oloketassa aparaṃ mukhe pātetvā
kirīti vassanto sākḥāto uppatitvā „Kevaṭṭa tvaṃ 'catukkaṇṇo me
manto' ti maññasi, idān' eva chakkaṇṇo jāto, puna aṭṭhakaṇṇo
bhavitvā anekasatakaṇṇo bhavissatīti" vatvā „gaṇhatha gaṇha-
thā" 'ti vadantānaṃ nēva vātavegena Mithilaṃ gantvā p-assa
- 20 nivesanaṃ pāvisi, tassa pana idaṃ vattaṃ: „sace pana kutoci
āgatasāsaṇaṃ paṇḍitass' eva kathetabbaṃ hoti ath' assa aṃ-
sakūṭe otarati, sace Amaradeviyāpi sotum vaṭṭati ucchaṅge
otarati, sace mahājanena sotabbaṃ bhūmiyaṃ otarati, so p-assa
aṃsakūṭe otari, tāya saññāya „rahassena bhavitabbaṃ" ti ma-
- 25 hājano paṭikkami, p. taṃ gahetvā uparimatalaṃ abhiruyha „kin
te tāta diṭṭhaṃ kiṃ sutan ti pucchi, ath' assa: „so ahaṃ deva
s-Jambudīpe aññassa rañño santike kiñci bhayaṃ⁶ na passāmi,
Uttarapañcālanagare pana C-Brahmadattassa purohito Kevaṭṭo
nāma rājānaṃ uyyānaṃ netvā catukkaṇṇamantaṃ gaṇhi, ahaṃ
- 30 sākḥantare nisīditvā tassa mukhe chakkaṇapiṇḍaṃ pātetvā āgato
'mhīti" vatvā sabbaṃ diṭṭhaṃ sutam p-assa kathesi, „raññā

¹ Cks -ssasi. ² Cks omit dve. ³ Cks -mī. ⁴ Cks omit sā. ⁵ Bā otaranto.

⁶ Bā guyhaṃ.

pana sampaticchitan¹ ti vutte ca „sampaticchitaṃ devā“ 'ti
 ā., p. tassa katabbayuttakaṃ sakkāraṃ kāretvā taṃ mudu-
 paccattharaṇe suvaṇṇapaṇjare • nipajjāpetvā „Kevaṭṭo mama
 Mahosadhabbhavaṃ na jānāti maññe, na idāni 'ssa mantiman-
 tassa matthakaṃ pāpunituṃ dassāmi²“ cintetvā nagarato dug- 5
 gatakulāni nīharāpetvā bahi vāsesi, raṭṭhajanapadadvāragāmesu
 samiddhāni issarakulāni ānetvā nagare vāsesi, bahuṃ dhana-
 dhaññaṃ sannicayaṃ kāresi. C-Brahmadatto pi Kevaṭṭassa
 vacanaṃ gahetvā senaṅgaparivuto gantvā ekaṃ nagaraṃ pa-
 rikhipi, Kevaṭṭo vuttanayena ta. pavisitvā taṃ rājānaṃ saññā- 10
 petvā attano santakaṃ katvā dve senā ekato katvā aññaṃ
 rājānaṃ ti evaṃ C-Brahmadatto Kevaṭṭassa ovāde t̥hito t̥ha-
 petvā Vedeharājānaṃ sese s-Jambudīpe rājāno attano santake
 akāsi. Bodhisattassa upanikkhattakapurisā „Brahmadattena
 ettakān³ nagarāni gahitāni, appamatto hotū“ 'ti niccaṃ sāsaṇaṃ 15
 pesesun⁴ ti, so pi nesaṃ „ahaṃ idha appamatto, tumhe
 anukkaṇṭhantā appamattā hutvā vasathā“ 'ti pesesi. Brahma-
 datto sattadivasasattamāsādhikehi sattahi samvaccharehi Vede-
 harajjaṃ t̥hapetvā¹ sesa-Jambudīpe r. gahetvā Kevaṭṭaṃ āha:
 „ācariya Mithilāyaṃ Vedeharajjaṃ gaṇhāmā“ 'ti, „mahārāja 20
 Mahosadhapaṇḍitassa vasanaṇagare r. gaṇhituṃ ua sakkhis-
 sāma, so hi evaṃpaññāya sampanno upāyakusalo“ ti, iti so
 vitthāretvā candamaṇḍale pahārento² viya Ma-assa guṇaṃ ka-
 thesi, ayaṃ hi³ sayaṃ pi upāyakusalo va, tasmā „Mithila-
 rajjaṃ nāma deva appamattakaṃ, s-Jambudīpe r. amhākaṃ 25
 pahoti, kin no etenā“ 'ti upāyen⁴ eva rājānaṃ sallakkhāpesi,
 sesarājāno pi „mayaṃ Mithilāya r. gahetvā va jayapānaṃ pi-
 vissāmā“ 'ti vadanti, Kevaṭṭo te pi vāretvā „Videharajjaṃ
 gahetvā kiṃ karissāma, so rājā amhākaṃ santako va, nivatta-
 thā“ 'ti upāyen⁴ eva bodhesi, te tassa vacanaṃ sutvā nivat- 30
 tiṃsu, Mahāsattassa purisā sāsaṇaṃ pesayimsu: „Brahmadatto
 ekasatarājaparivāro Mithilāyaṃ āgacchanto va nivattitvā attano

¹ B^d vajjetvā. ² B^d -laṃ uṭṭhapento. ³ C^k: ahaṃhi, B^d ayaṃ hi brāhmaṇo.

nagaram eva gato“ ti, so pi tesam „ito paṭṭhāya tassa kiriyaṃ
 jānantū“ ti paṭipeseṣi. Brahmaddatto pi Kevaṭṭena saddhiṃ
 „idāni kiṃ⁴ kiccaṃ karissāmā“ ti mantetvā „mayāṃ jaya-
 pānaṃ pivissāmā“ ti uyyānaṃ alaṃkaritvā „cāṭisahasseṣu
 5 suraṃ ṭhapetha, nānāvidhāni ca macchamaṃsādini upanethā“
 'ti sevakā ānāpesi, tam pi pavattiṃ p-assa upanikkhittapurisā
 pesayimsu, te pana „visaṃ yojetvā rājāno māretukāmo“ ti na
 jānanti, M. pana sukaṇṭakassa santikā sutattā jānāti, so „ne-
 saṃ surāpānadivasam tatvato jānitvā mama pesethā“ ti sā-
 10 sanam paṭipeseṣi, te tathā karimsu, tam sutvā p.: „na yuttam
 mādisa paṇḍite dharamāne ettakānaṃ rājūnaṃ maraṇaṃ, avassa-
 yo tesam bhavissāmi“ cintetvā sahaṇṇatam yodhasahassaṃ
 pakkosāpetvā „samma⁵ C-Brahmadatto kira uyyānaṃ alaṃ-
 karāpetvā ekasatarājaparivuto suraṃ pātukāmo, tumhe ta.
 15 gantvā rājūnaṃ āsanesu paññattesu kismiñci anisinno⁶ yeva
 'C-Brahmadattassa anantaraṃ mahārāhāsaṃ amhākaṃ rañño'
 ti gahetvā tesam purisehi 'tumhe kassa purisā' ti vutte 'Vide-
 harājassā' 'ti vadeyyātha, te⁷ 'tumhehi saddhiṃ mayāṃ satta-
 divasasattamāsādhikāni sattavassāni r. gaṇhantā ekadivasam pi
 20 Videharājānaṃ na passāma, kiṃrājā nāma⁸ esa, gacchath' assa⁹
 pariyaṇṭe āsanaṃ gaṇhathā' ti vadantā kalahaṃ karissanti,
 tumhe 'ṭhapetvā Brahmaddattaṃ añño amhākaṃ rañño¹⁰ uttari-
 taro va n' atthīti' kalahaṃ vadḍhetvā 'amhākaṃ rañño āsana-
 mattam pi alabhantā idāni vo (add: n' eva) suraṃ pātum na
 25 macchamaṃsaṃ khādītum dassāmā' ti nadantā vaggantā sadden'
 eva tesam tāsāṃ janetvā mahantehi laḷehi sabbacāṭiyo bhin-
 ditvā macchamaṃsaṃ vippakiritvā aparibhogam katvā javena
 senāya antaraṃ pavisitvā devanagaraṃ pavitṭhā asurā viya
 ulloḷaṃ utṭhāpetvā: „mayāṃ Mithilānagare Ma-paṇḍitassa purisā¹¹,
 30 sakkontā amhe gaṇhathā' ti tumhākaṃ gatabhāvaṃ¹² jānāpetvā
 āgacchathā“ 'ti vatvā pesesi, te „sādhū“ 'ti tassa vacanaṃ

² Ck^s tam. ³ so all three MSS. ⁴ Ck^s -o. ⁵ Ck^s omit te. ⁶ Ck^s gaccha-
 tassa, līd gacchatha? ⁷ B^d addo sacce. ⁸ B^d āgata-.

sampaṭicchitvā vanditvā sannaddhapañcāvudhā nikkhamitvā ta.
gantvā Nandanavanam iva alaṃkatauyyānaṃ pavisitvā sa-
mussitasetacchatte ekasatarājapallaṃke ādiṃ katvā paṭiyattaṃ
taṃ siribhāvaṃ disvā M-ena vuttaniyāmen' eva sabbaṃ katvā
mahājanaṃ saṃkhobhetvā Mithilābhimukhā pakkamimsu, rāja- 5
purisāpi tesāṃ rājūnaṃ taṃ pavattiṃ ārocesuṃ, Brahmadatto
„evarūpassa nāma visayogassa antarāyo kato“ ti kujjhi, rājāno
pi „amhākaṃ jayapānaṃ pātuṃ nādāsīti“ kujjhiṃsu, balakāyo
pi „mayāṃ amūlakaṃ suraṃ pātuṃ na¹ labhimhā“ 'ti kuj-
jhiṃsu, Brahmadatto pi te rājāno āmantetvā „atha bho Mi- 10
thilāṃ gantvā Videharājassa sīsaṃ khaggena chinditvā pādehi
akkamitvā nisinnā jayapānaṃ pivissāmā“ 'ti, „senāṃ gamana-
sajjaṃ karoṭhā“ 'ti vatvā puna rahogato Kevaṭṭassāpi tam
atthaṃ kathetvā „ambho² evarūpassa vattassa³ antarāyakaraṃ
paccāmitaṃ gaṇhissāma, ekasatarājūnaṃ aṭṭhārasaakkhohiṇi- 15
saṃkhāya senāya parivutā taṃ nagaraṃ gacchāma, etha āca-
riyā“ ti ā, brāhmaṇo attano paṇḍitabhāvena cintesi: „Ma-paṇ-
ḍitaṃ jinituṃ nāma na sakkā, amhākaṃ yeva lajjitabbakaṃ⁴
bhavissati, nivattessāmi rājānaṃ“ ti, atha naṃ eva āha: „ma-
hārāja na esa Videharañño thāmo, Ma-paṇḍitassa saṃvidhānaṃ 20
etaṃ, mahānubhāvo paṇ' esa, tena rakkhitā Mithilā siharak-
khitā guhā viya na sakkā kenaci gaḥetuṃ, kevalaṃ amhākaṃ
lajjanakaṃ bhavissati, alaṃ ettha gamanenā“ 'ti, rājā pana
khattiyamānena issariyamadena ca matto hutvā „kiṃ so ka-
rissatīti“ vatvā ekasatarājaparivuto aṭṭhārasaakkhohiṇisaṃkhāya 25
senāya⁵ nikkhami, Kevaṭṭo pi attano kathaṃ gaṇhāpetuṃ
asakkonto „rañño paccanīkavutti nāma ayuttā“ ti tena saddhiṃ
yeva nikkhami. Te pi yodhā ekaratten' eva Mithilāṃ patvā
attanā kataṃ kiccaṃ p-assa kathayimsu, paṭhamāṃ pahita-
upanikkhittapurisāpi 'ssa sāsanaṃ paḥiṇimsu: „C-Brahmadatto 30
'Videharājānaṃ gaṇhissāmiti' ekasatarājaparivāro āgacchati,
paṇḍito⁶ appamatto hotū“ 'ti', „ajja asukaṭṭhānaṃ nama āgato,

¹ Bā a. ² Bā amhākaṃ. ³ Bā mantassa. ⁴ Bā -tabbaṃ. ⁵ Bā adds saddhiṃ.

⁶ Bā -to. ⁷ Bā hotu, omitting ti.

ajja asukaṭṭhānam, ajja nagaram pāpuṇissatīti“ pi 'ssa nibaddham sāsanam pesenti yeva, tam sutvā M. appamattataro ahosi, Videharājā pana „Brahmadatto kira imam nagaram gahetum āgacchatīti“ paramparāghosena assosi, atha Brahmadatto
 5 aggapadose yeva ukkāsatasaḥassena dhāriyamānena¹ āgantvā sakalanagaram parivāresi, atha nam hatthipākārathapākāra-assapākārehi parikkhipāpetvā tesu tesu ṭhānesu balagumbam ṭhapēsi, manussā unnadantā appoṭhentā seḷentā naccantā gajjantā atṭhamsu, dīpobhāsenā c' eva alamkārobhāsenā ca sakalasatta-
 10 yojanikā Mithilā ekobhāsā ahosi, hatthiassarathapattituriyādisaddehi paṭhaviyā bhijjanakālo viya ahosi, cattāro paṇḍitā ullolasaddam sutvā ajānantā rañño santikam gantvā „mahārāja mahā ullolasaddo², na kho pana jānāma kin nām' etaṃ, vimamsitum vaṭṭati mahārājā“ 'ti, tam sutvā rājā „Brahma-
 15 datto nu kho āgato bhavyeyā“ 'ti sihapañjaram vivaritvā olokento tassāgatabhāvam ūtvā bhītasito „n' atth' amhākam jīvitam, sve dāni no sabbe jīvitakkhayam pāpessatīti“ tehi saddhim sallapanto nisīdi, M. pan' assāgatabhāvam ūtvā siho viya asambhito sakalanagare³ ārakkham saṃvidahitvā „rājānam
 20 assāsessamīti“ rājanivesanam abhirūhitvā vanditvā ekamanātam atṭhāsi, rājā nam disvā paṭiladdhaassāso hutvā „ṭhapetvā mama puttam Ma-paṇḍitam añño mam imamhā dukkhā moce-tum samattho nāma n' atthīti“ cintetvā tena saddhim salla-panto āha:

- 25 1. Pañcālo sabbasenāya Brahmadatto samāgato,
 sāyam Pañcaliyā senā appameyyā Mahosadha 1451.
 2. Piṭṭhimatī pattimati sabbasaṃgāmakovidā
 ohāriṇī saddavatī bherisaṃkhappabodhanā 1452.
 3. Lohavijjāalamkāra⁴ dhajani vāmarohiṇī
 30 sippiyehi susampannā sūrehi suppatitṭhitā. 1453.
 4. Das' ettha paṇḍitā āhu bhūripaṇḍā rahogamā
 mātā ekādasī rañño Pañcaliyam pasamsati. 1454.

¹ B^d dhārayamāno. ² B^d adda jāto. ³ C^{ks} -ram. ⁴ C^{ks} -vijjāalamkārabhā.

5. Ath' etth' ekasataṃ khatyā anuyuttā¹ yasassino
acchinnarattṭhā vyathitā² Pañcālīnaṃ vasaṃ gatā. 1455.
6. Yaṃvadā takkarā rañño akāmā piyabhāṇino
Pañcālam anuyāyanti akāmā³ vasino gatā. 1456.
7. Tāya senāya Mithilā tisandhiparivāritā
rājadhāni Videhānaṃ samantā parikhaññati. 1457.
8. Uddhaṃ tārakajātā⁴ va samantā parivāritā,
Mahosadha vijānāhi: kathāṃ mokkho bhavissatīti. 1458.

Ta, sabbasenāyā 'ti sabbāya ekasatarājadhāniyā⁵ aṭṭhārasaakkhoḥiṇisaṃ-
khāya saddhīm āgato kira tātā 'ti, Pañcālīyā ti Pañcālārañño santakā, piṭ- 10
thimattīti piṭṭhiyā ānīte dabbasambhāre gaheṭvā vicarantena vaḍḍhakibaleṇa
samanuāgatā, sabbasamgāmakovidā ti sabbasamgāme⁶ kusalā, ohārinīti
antarāṃ pavīṭṭhā⁷ apaññāyanti⁸ eva haritum samatthā⁸, saddavattīti dasaḥi sad-
dehi avittā, bheri--nā ti ettha yātha yujjhaṭṭhā mā pajjathā ti ādini ta.
vacibhedena jānāpetum na sakkā tādīsāni paṇ' ettha kiṇṇāni bherisaddasamikkha- 15
saddasaññānen' eva bodhentīti bherisaṃkhaṇṇapabodhanā, lohavijjā ti lohasip-
pūni, sattaratanaṇṇapimanditānaṃ kavacavammikajālākāsāsakanerikādīnaṃ⁹ etaṃ
nāmaṃ, alaṃkāra ti rājarājanāhāmattādīnaṃ alaṃkāra, tasmā lohavijjāhi c'
eva alaṃkārehi ca bhāsati ti lohavijjālaṃkārabhā ti ayam ettha attho, dhaja-
nīti suvaṇṇādīpatimanāḍītehi nānāvattasamujjalehi ratthādisasamussiteh' eva 20
dhajehi samanūgatā, vāmarohinīti hatthī ca asse ca ārohanā vāmapassena
ārohanīti vāmarohinīti vuccanti, tehi samanūgatā, aparimitahatthiassasamākinṇā
ti a., sippeyehīti hatthisippaassasippādisu aṭṭhārasasu sippeṇu nipphattim
pattehi sutṭhusampannā susamākinṇā, sūrehi ti tāta esā kira senā sihasamāna-
parakkamāhi sūrayodhehi suppatiṭṭhitā, āhū ti dasa kira ettha senāya paṇḍitā⁹ 25
ti vadanti, rahogamā ti rahogamanasīlā raho nisīditvā mantanasīlā te kira
ekāhaṃ dvīhaṃ cintetum labhantā paṭṭhaviṇi parivattetum ākāse gaṇṭhiṇi kātum
samatthā, ekādasīti tehi kira paṇḍitehi atṭhekatarapaññā⁹ rañño mātā, sā
tesaṃ ekādasī hutvā Pañcālīyaṃ senaṃ paṇḍisati anusāsati; ekadivasaṃ kir'
eko puriso ekaṃ tanḍulanālīṇ ca putabhattā ca kahāpanasahassaṇ ca gaheṭvā 30
nadīm tarissāmti otinno nadīmajjhaṃ patvā taritum asakkonto tīre thite ma-
nuse evaṃ ā: ambho mama hatthe ekatanḍulanālī putabhattāni kahāpanasahassaṇ
ca atthi, ito me yaṃ ruccati taṃ dassāmi, yo sakkoti so maṃ uttāretu' ti,
ath' eko thāmasampanno puriso gāhaṃ¹⁰ nivāsetvā nadīm ogāheṭvā¹¹ taṃ hatthe
gaheṭvā uttāretvā dehi me dātābbaṃ ti ā., tanḍulanālīṇ vā bhattaputaṃ vā 35

¹ Bā anuyantā. ² Bā byāthitā, Cā vyadhitā. ³ Cā -ma. ⁴ Cā -kāra-ka. ⁵
Bā -rājānāyikā. ⁶ Cā -ma. ⁷ Cā -o. ⁸ Bā pavīṭṭhena apaññāyanti⁸ eva pa-
ressaṃ sihaṃ āharitum samattho. ⁹ Bā tassā kireṭṭha senāya dasa p., Cā -rañ-
paññā, Bā -rāpañcāla. ¹⁰ Bā dāhaṃ. ¹¹ Cā ogāyitvā, Cā ogāhitvā.

- ganhā 'ti, ahaṃ mama jīvitāni aganetvā taṃ uttāresim, na me etehi attho, kahāpane me dehīti, ahaṃ ito mama yaṃ ruceati taṃ dassāmiti avacāmi, idāni me yaṃ ruceati taṃ dammi, icchanti¹ ganhāhīti, so samipe thitassa' ekassa kathesi, so pi taṃ esa attano ruccanakāni tava deti¹ evaṃ ganhā 'ti ā, so
- 5 nāhaṃ ganhiṣṣāmiti taṃ ādāya vinicchayaṃ gantvā vinicchayāmaccānāni ārocesi, te pi sabbāni sutvā tath' evāhaṃsu, so tesaṃ vinicchayena asantuttho rañño ārocesi, rājā vinicchayāmacce pakkosāpetvā tesaṃ santike ubbhinnam pi vacanāni sutvā tath' eva vatvā vinicchitum ajānanto attano jīvitāni pahāya nadim otiṇṇāni parajjhāpesi², tasmim khane rañño mātā Talatādevī³ nāma avidūre nisinnā
- 10 rañño dubbhinicchitabhāvaṃ ūtvā tāta imaṃ aṭṭhaṃ ūtvā vinicchitan⁴ ti ā, amma ahaṃ ettakaṃ jānāmi sace tume uttaritaraṃ jānātha vinicchintha⁵ 'ti, sā evaṃ karissāmiti vatvā taṃ purisaṃ pakkosāpetvā: ehi tāta tava hatthagatāni tīpi pi bhūmiyaṃ thapehīti paṭipātiyā⁶ thapetvā tvaṃ udake vuyhamāno⁶ imassa kiṃ⁷ kassehi pucchitvā idān nāma 'ti vutte tena hi idāni tava ruccanakāni ganhā
- 15 'ti ā, so sahasatthavikāni ganhi, aha naṃ sū thokaṃ gatakāle pakkosāpetvā tāta sahasaṃ tava ruceatīti pucchitvā āma ruceatīti vutte tāta tayā ito me yaṃ ruceati taṃ dassāmiti imassa vuttaṃ na vuttaṃ ti vuttaṃ devitī tena hi imaṃ sahasaṃ etassa dehīti, so rodanto paridevanto adāsi, tasmim khane rū-
- jāpi amaccāpi tussitvā sādhu-kāraṃ pavattayimāsu, tato paṭṭhāya tassā paṇḍita-
- 20 bhāvo sabbattha pākaṇḍo jāto, taṃ sandhāya Videharājā⁷ mātā ekādaśīti ā, khatyā ti khattiyā, acchinnaraṭṭhā ti Brahmadaṭṭhena acchinditvā gahitaraṭṭhā, vyādhitā⁸ ti maraṇabhayabhītā aññaṃ gaheṭṭhagāhanāni apassantū, Pañcālīnaṃ vasaṃ gatā ti etassa Pañcālārañño vasaṃ gatā ti ā, sāmivacanatthe hi etaṃ upayogavacanāni, yaṃvadā takkarā ti yaṃ mukkena vadanti⁹ taṃ
- 25 rañño kātum sakkonto¹⁰ va, vasiṇo gatā ti pubbe sayāṃvasiṇo idāni paṇ' assa vasaṃ gatā ti ā, tisandhīti pathamaṃ hatthipākārena¹¹ parikkhittā tato rathap. tato assap. tato yodhapattip. ti imehi catūhi saṃkhepeti, tisandhi-parivāritā ti hatthirathānaṃ antare eko sandhi, rathaassānaṃ antare eko sandhi assapattinaṃ ā. eko ti, parikkhaññatīti khaṇḍiyati¹² imaṃ idāni up-
- 30 pāpetvā paṇḍitukāmā viya samantato khaṇḍanti, uddhamātārakajātā cā 'ti tāta yāya senāya samantā parivāritā sā anekasatasahasāhi daṇḍadipikāhi uddhamātārakajātā viya khāyati, vijānāhīti tāta Mahosadha Avicito yāva Bhavaggā aṇño tayā sadiso upāyakusalo p. nāma n' atthi paṇḍitabhāvo ca nāma eva-rūpesu thānesu paṇḍāyati tasmā tvaṃ eva jāna kathaṃ ito dukkhā makkho
- 30 bhāvissatīti ā.

Imaṃ rañño kathaṃ sutvā M. cintesi: „ayaṃ rājā ativiya maraṇabhayabhīto, gilānassa kho pana vejjo paṭisaraṇāni chā-

¹ C^k -kaṃ va deti, C^s ruccantāni ma deti. ² B^d parāpesi. ³ B^d Jalāka-. ⁴ B^d sūthu vinicchathā. ⁵ C^k -nethā, B^d vinicchathā. ⁶ B^d tāta gaṇe tvaṃ udake vuyhamāne, C^k miyyamāno, C^s vyamāno? ⁷ B^d pañcālārāja. ⁸ B^d byādhitā; read: vyathitā. ⁹ B^d vadati. ¹⁰ so all three MSS. for -tā? ¹¹ C^k yodhaha-tthi-. ¹² C^k khaṇḍiyāti, B^d khaṇḍiyati.

tassa bhojanaṃ pipāsitaṃ pāṇīyaṃ, imassa pi ṭhapetvā mam
aññaṃ paṭisaṇaṃ n' atthi, assāsessāmi naṃ¹ ti, atha naṃ
M. manosilātale nadanto siho viya „mā bhāyi mahārāja rajja-
sukhaṃ anubhava, ahaṃ leḍḍuṃ gaheṭvā kāko viya dhanuṃ
gaheṭvā makkato viya ca imaṃ aṭṭhārasaakkhohiniṇaṃ udare 5
baddhasāṭakānaṃ pi assāmikaṃ katvā² palāpessāmi³“ vatvā
imaṃ gātham āha:

9. Pāde deva pasārehi bhuñja kāme ramassu ca

hitvā Pañcāliyaṃ senaṃ Brahmadatto pamāyati⁴. 1459.

T. a.: tvaṃ deva yathāsukhaṃ attano rajasukhasaṃkhāte pāde pasārehi 10
pasārento ca saṃgāmacittāṃ akatvā bhuñja kāme ramassu ca, eso Brahmadatto
imaṃ senaṃ chaḍḍetvā palāyissati.

P. rājānaṃ samassāsetvā nikkhamitvā nagare chaṇabheriṃ
carāpetvā nāgare āha: „ambho tumhe mā cintayittha, sattāhaṃ
mālāgaṇḍhavigilepanaṃ pānabhojanādīni⁵ sampādetvā chaṇakilaṃ 15
paṭṭhapetvā⁶ ta. ta. manussa yathānurūpaṃ mahāpānaṃ pivantu
gandhabbaṃ karontu vādentu naccantu⁷ seḷentu nadantu⁸ ap-
poṭhentu, paribbayo vo mama⁹ santako hotu, ahaṃ Ma-paṇḍito
nāma, passatha¹⁰ me ānubhāvaṃ“ ti nāgare assāsesi, te tathā
karimsu, gītavādītādisaddaṃ bahinagare ṭhitā suṇanti, cūla- 20
dvārena manussa pavisaṇti, ṭhapetvā paṭisattum¹¹ diṭṭhadiṭṭhaṃ
na gaṇhanti, tasmā saṅcāro na chijjati, nagaraṃ pavitṭhā
chaṇakilānissitaṃ janāni¹² passanti, Cūlani-Brahmadatto pi na-
gare kolāhalaṃ sutvā amacce evaṃ āha: „ambho amhesu
aṭṭhārasaakkhohiṇiyā senāya nagaraṃ parivāretvā ṭhitesu na- 25
garavāsīnaṃ bhayaṃ vā sārājjaṃ vā n' atthi, ānanditā pīti-
somanassappattā appoṭhenti nandanti seḷenti gāyanti, kin nāma¹³
etan¹⁴ ti, atha naṃ upanikkhittakapurisā musāvādaṃ katvā
evaṃ āhaṃsu: „deva mayaṃ ekena kammena cūladvārena
nagaraṃ pavisitvā chaṇanissitaṃ mahājanaṃ disvā pucchimha: 30

¹ so Ck; Bā baddhasāṭakānaṃ pi sāmikaṃ akatvā. ² Bā palāyiti. ³ Ck
-naṃ. ⁴ Bā -tha. ⁵ Bā vaggantu. ⁶ Bā nadentu naccantu gāyantu. ⁷ Bā
mo pama. ⁸ Bā passissatha. ⁹ Ck -sattāhaṃ, C -santaṃ. ¹⁰ Ck chaṇani.

ambho sakala-Jambudīpe rājāno āgantvā tumhākaṃ nagaraṃ
 parikkhipitvā ʾṭhitā, tumhe pana atipamattā, kin nāma' etan'
 ti, te evaṃ āhaṃsu: „ambhākaṃ rañño kumārakāle eko mano-
 ratho ahoṣi: sakala-Jambudīpe' rājūhi nagare parivārite chaṇaṃ
 5 karissāmīti, tass' ajja manoratho matthakaṃ patto, tasmā
 chaṇabheriṃ carāpetvā sayam mahātale mahāpānaṃ pivatīti“,
 rājā tesam katham sutvā kujjhitvā senaṅgaṃ ānāpesi: „khip-
 paṃ ito c' ito ca nagaraṃ avattharitvā parikhaṃ bhinditvā
 pākāraṃ maddantā dvāraṭṭālake bhindantā nagaraṃ pavisitvā
 10 sakaṭehi kumbhaṇḍāni viya mahājanassa sīsāni gaṇhatha, Vide-
 harañño sīsaṃ ānethā“ 'ti, tam sutvā sūrayodhā nānāvidha-
 āvudhahatthā dvārasamīpaṃ gantvā paṇḍitassa purisehi pakka-
 mālakalalasiṇcanapāsāpatanādi'¹ upaddutā paṭikkamanti,
 „pākāraṃ bhindissāmā“ 'ti parikhaṃ otiṇṇe² pi antarattālesu
 15 ʾṭhitā ususattitomarādīhi mahāvināsaṃ pāpenti, p-asṣa yodhā
 Brahmadattassa yodhe hatthavikārādīni dassetvā nānappakārehi
 akkosanti tajjenti: „tumhe pi alabhantā' thokaṃ pivissatha
 khādissathā“ 'ti suravittakāni³ c' eva macchamaṃsasulāni ca
 pasāretvā sayam eva pivanti khādanti anupākāre caṃkamanti,
 20 itare kiñci kātuṃ asakkontā C-Brahmadattassa santikaṃ gantvā:
 „deva ʾṭhapetvā iddhimante aññehi nittharituṃ na ʾsakkā“ ti
 vadimsu, rājā catupaṇcāhaṃ⁴ vasitvā gahetabbagahaṇaṃ⁵ apas-
 santo Kevaṭṭaṃ pucchi: „ācariya nagaraṃ gaṇhātuṃ na sakkā,
 eko pi upasamkamituṃ samattho nāma n' atthi, kiṃ kātābbaṃ“
 25 ti, „hotu mahārāja, nagaraṃ nāma bahiudakaṃ hoti, udakak-
 khayena gaṇhissāma, manussā udakena kilantā⁶ dvāraṃ vi-
 varissantīti“, so „atth' eso upāyo“ ti sampatiṇṇe, tato paṭ-
 ʾṭhāya udakaṃ pavisituṃ na denti, p-assa upanikkhittakapurisā
 paṇṇaṃ likhitvā kaṇḍe bandhitvā tam pavattiṃ pesesum,
 30 „tena pi paṭhamam eva āpattaṃ yo yo kaṇḍe paṇṇaṃ passati

¹ B^d - pa. ² so C^{ks} for -mala-? C^s pakkamākalala-, B^s sakkharakaddama-, B^d
 kaddamavālukakalala-. ³ all three MSS. -o. ⁴ B^d kilamantā atha. ⁵ so C^{ks}; B^d
 sūrapitthakāni. ⁶ B^d catuhapaṇcāhaṃ. ⁷ B^d -tabbayuttakaṃ. ⁸ B^d kilamantā.

so so āharatū“ 'ti, ath' eko puriso taṃ disvā p-assa dassesi,
 so taṃ pavattiṃ ñatvā „na me Ma-paññatabhāvaṃ jānātīti“
 saṭṭhihatthe veļū dvidhā phāletvā suparisuddhaṃ sodhetvā puna
 ekato katvā cammena bandhityā upari kalalena makkhetvā
 Himavantato iddhimantatāpasehi ānītakaddamakumudabijam¹ 5
 pokkharanīṭire kalale ropetvā upari veļum ṭhapāpetvā² udakassa
 pūrāpesi, ekaratten' eva vadḍhitvā pupphaṃ veļumattakato
 uggantvā ratanamattaṃ atṭhāsi, atha naṃ uppāṭetvā „imaṃ
 Brahma-dattassa dethā“ 'ti attano purisānaṃ dāpesi, te tassa
 daṇḍakaṃ valayaṃ katvā „ambho“³ Brahma-dattassa pādamūlikā, 10
 chātena mā marittha, gaṇhatha⁴ taṃ uppalaṃ, pilandhitvā daṇ-
 ḍakaṃ kucchipūraṃ khādatha“ 'ti vatvā khipimsu, tam eko
 p-assa upanikkhittakapurisānaṃ upatṭhāko va gaṇhi, atha naṃ
 rañño santikaṃ haritvā⁵ „passatha deva imassa pupphassa
 daṇḍakaṃ, na no ito pubbe evaṃdīgho⁶ daṇḍako diṭṭhapubbo“ 15
 ti vatvā „minatha na“ ti vutte p-assa purisā saṭṭhihattha-
 daṇḍakaṃ asītihatthaṃ katvā minimsu, puna raññā⁷ „katth'
 etaṃ jātaṃ“ 'ti vutte eko musāvādaṃ katvā evaṃ āha: „ahaṃ
 deva ekadivasaṃ pipāsito hutvā 'suram pivissāmiti' cūladvārena
 nagaraṃ paviṭṭho nāgarānaṃ udakakīlanatthāya katā mahā- 20
 pokkharaniyo passim⁸, mahājano nāvāya nisīditvā pupphāni
 gaṇhati, tatth' idaṃ tīrappadesa jātāṃ, gambhīratṭhāne jātassa
 pana daṇḍako satahattho bhavissātīti“, taṃ sutvā rājā Kevaṭṭaṃ
 ā.: „ācariya na sakkā idaṃ udakakkhayena gaṇhitaṃ, harath'
 etaṃ⁹ mantāṃ¹⁰ ti, „tena hi deva dhaññakkhayena gaṇhissāma, 25
 nagaraṃ nāma bahidhaññaṃ hotīti“, „evaṃ hotu ācariyā“ 'ti,
 p. purimanayen' eva taṃ pavattiṃ ñatvā „na me Ke-brāhmaṇo
 paññatabhāvaṃ jānātīti“ anupākāramatthake kalalaṃ datvā¹¹
 vihiṃ ta. ropāpesi, Bodhisattānaṃ adhippāyā nāma ijjhanti,
 vihi ekaratten' eva utṭhāya pākāramatthaken' eva paññāyi, tam 30

¹ Bā ānītanikudrusakumudabijam. ² Bā ropāpetvā. ³ Ck* omit ambho. ⁴ Ck* handa te. ⁵ Bā āh-. ⁶ Bā -dīgha. ⁷ Ck* rañño. ⁸ Ck* passitu, Bā passi.
⁹ Ck* haretaṃ. ¹⁰ Bā phatan. ¹¹ Bā katvā.

pi disvā Brahmadatto „ambho kim etaṃ pākāramatthakena nīlaṃ
 hutvā paññāyatīti“, p-assu upanikkhittakapurisā rañño vacanaṃ
 mukhato luñcitvā gaṇhantā¹ viya „deva gaḥapatiputto kira Maho-
 sadho anāgatabhayaṃ disvā raṭṭhato dhaññaṃ āharāpetvā koṭṭhā-
 5 gārādini pūrāpetvā sesaṃ dhaññaṃ pākārapasse nikkhipāpesi, te
 kira² vihi ātape sukkhantā vasse tementā tatth³ eva sassaṃ jane-
 suraṃ⁴, aham pi ekadivasaṃ ekena kammaṇa cūladvārena pavisitvā
 pākārapasse vihirāsito vihiṃ hatthena gaḥetvā viṭhiyaṃ chaḍ-
 ḍesiṃ, atha maṃ paribhāsantā ‘chāto ‘sīti maññe, vihiṃ dasante
 10 bandhitvā tava gehaṃ haritvā pacāpetvā bhuñjāhīti⁵ vadimsu“,
 rājā taṃ sutvā Ke-aṃ āha: „ācariya dhaññaṃ akkhayaṇa p’ etaṃ
 gaḥetuṃ na sakkā, ayam pi anupāyo“ ti, „tena hi deva dā-
 rukkhayaṇa gaṇhissāma, nagaraṃ nāma bahidārukaṃ hotīti“,
 „evaṃ hotu ācariyā“⁶ ‘ti, purimaṇaṇe⁷ eva taṃ pavattim ūtvā
 15 pākāramatthakena vihiṃ atikkamitvā paññāyamānaṃ ‘ūdururāsīm
 kāresi, manussā Brahmadattassa purisehi saddhiṃ paribhāsaṃ
 karontā „chāt’ attha yāgubhattaṃ pacitvā bhuñjathā“ ‘ti
 mahantamahantāni dārūni khipanti, rājāpi „pākāramatthakena
 dārūni paññāyante⁸, kim etaṃ⁹ ti pucchitvā „g-putto kira anā-
 20 gatabhayaṃ disvā dārūni āharāpetvā kulānaṃ pacchāgehesu¹⁰
 ṭhapāpetvā atirekāni pākāraṃ nissāya ṭhapāpesīti“ upanikkhitta-
 kānaṃ yeva santikā sutvā Ke-aṃ ā.: „ācariya dārukkhayaṇāpi
 na sakkā gaṇhituṃ, haretha taṃ¹¹ upāyaṇa“ ti, „mā cintayi
 mahārāja, aṇño upāyo atthīti“, „ācariya, kimupāyo naṃ¹² esa,
 25 nāhaṃ tava upāyassa antaṃ passāmi, na sakkā amhehi Videhaṃ
 gaṇhituṃ, amhākaṃ nagaraṃ gamissāma“ ‘ti, „deva ‘C-Brahma-
 datto ekasatehi khattiyehi saddhiṃ Videhaṃ gaṇhituṃ na sak-
 khīti¹³ amhākaṃ lajjanakaṃ bhavissati, na Mahosadho yeva p.,
 aham pi p. yeva, ekaṃ lesaṃ karissāma“ ‘ti, „kim lesaṃ
 30 nāma ācariyā“ ‘ti, „dhammayuddhaṇa nāma karissāma“ ‘ti,

¹ Bā vacanaṃ sutvā mukhato vihiṃ luñcanto. ² Ck² kira te. ³ Bā sassaṃ
 sejjāyisu. ⁴ Ck² paññāyanappamānaṃ. ⁵ Bā -tāni. ⁶ Bā pacchābhāgehesu. ⁷
 Bā āharatthekam.

- navutikahāpaṇasahasasagghanakam setasindhavayuttam rathavarām āruyha pātaraśavelāya dvārasamīpaṃ pāpuṇi, Kevaṭṭo pi „idāni āgamissati idāni āgamissatīti“ tassāgamanamaggaṃ olokeno atthāsi, olokanen' eva dīghagīvataṃ patto viya suri-
 5 yatejena sede mñcante¹, M. pi mahāparivāratāya samuddo viya ajjhottharanto kesarasīho viya asambhito vigatalomahaṃso dvāram vivarāpetvā nagarā nikkhamma rathā oruyha sīho viya vijambhanto² pāyāsi, ekasatarājāno tassa rūpasiriṃ disvā „esa kira Sirivaḍḍhaseṭṭhiputto Mahosadhapaṇḍito paññāya sakala-
 10 Jambudīpe adutiyo“ ti ukkuṭṭhisahasasāni pavattayimsu, so pi kho marugaṇaparivuto Sakko viya anopamena sirivibhavena taṃ maṇiratanam hatthena gahetvā Kevaṭṭābbhimukho ahoṣi, Ke- taṃ disvā va sakabhāvena saṅghātum asakkonto paccugga- manam katvā evam ā.: „p-a Ma-dha, mayam dve pi p-ā, am-
 15 hākam tumhe nissāya ettakam kalam vasantānam tumhehi paṇṇākāramattam pi na pesitapubbam, kasmā evam akatthā“³ 'ti, atha nam M.: „p-a, tumhākam anucchavikam paṇṇākāram olokeno ajja imam maṇiratanam labhimha, handa nam gaṇ- hattha, evarūpaṃ nāma aññam maṇira- n' atthīti“, so tassa
 20 hatthe jalamānam maṇira- disvā „dātukāmo me bhavissatīti“ cintetvā „tena hi dehīti“ hattham pasāresi, M. „Gaṇhā“ 'ti khipitvā pasāritahatthassa aggaṇḍulīsu pātesi, brāhmaṇo garu- maṇiratanam aṇḍulīhi dhāretum nāsakkhi, taṃ parigaḷitvā M-assa pādāmūle pati, brāhmaṇo lobhena „gaṇhissāmi nan“ ti tassa
 25 pādāmūle onato ahoṣi, ath' assa M. utthātum adanto ekena hatthena khandhaṭṭhike ekena piṭṭhikacchāyam gahetvā „utthe- tha ācariya utthetha āc-, aham daharo tumhākam nattumatto⁴, nā mam vardathā“ 'ti vadanto aparāparam katvā nalātaṃ mukhena saddhim bhūmiyam ghaṃsitvā lohitamakkhitaṃ⁵ katvā
 30 „andhabāla tvaṃ mama santikā vandanaṃ paccāsimasīti“⁶

¹ B^d sedā mñcanti. ² B^d -amāno. ³ B^d karitthā. ⁴ B^d natthu-, C^k nantu. C^e nanamatto? ⁵ C^k -kkhittam. ⁶ all three MSS. -sati.

gīvāyaṃ gahetvā khipi, so usabhamattatṭhāne patitvā utṭhāya
 palāyi, maṇiratanam pana M-assa manussā va gaphimsu, Bo-
 assa pana „utṭhetha utṭhetha mḁmam vandāthā“ 'ti vacīghoso
 sakalaparisaṃ chādetvā atṭhāsi, „Ke-brāhmaṇena p-assa pādā
 vanditā“ ti parisāpi 'ssa ekappahāren' eva unnādādini akāsi, 5
 Brahmāḁdattam ādim katvā sabbe pi te rājāno K-am M-assa
 pādamūle onatam¹ addasaṃsu yeva, te „amhākam p-ena M-dho
 vandito, idāni parājit' amha, na no jīvitam dassatīti“ attano attāno
 asse āruya Uttarapañcālābhimukhā palāyitum ārabhimso, te
 palāyante disvā Bo-assa parisā „C-Brahmadatto ekasatākhattiye 10
 gahetvā palāyatīti“ puna ukkuttim akāsi, tam sutvā te rājāno
 maraṇabhayaabhītā bhiyyosomattāya palāyantā senaṅgam bhin-
 diṃsu, Bo-assa parisāpi nadantī vaggantī sutṭhutarām kolā-
 lalam akāsi, M. senaṅgaparivuto nagaram eva pāvisi, Brahma-
 dattassa 'senā tīpi mattāni yojanāni pakkhandi, Ke- assam 15
 āruya nalāṭe lohitaṃ puñchamāno senam patvā assapiṭṭhiyam
 nisinno „bho² mā palāyatha, nāham g-puttam vandāmi, tiṭṭhatha
 tiṭṭhatha“ 'ti ā., senā aṭhatvā gacchat' eva Ke-am akkosantā
 paribhāsantā: „pāpadhamma dutṭhabrāhmaṇa 'dhammayuddham
 nāma karissāmiti' gantvā nattumattam³ pi appahontam vandi⁴, 20
 n' atthi tava akattabban“ ti tassa katham asuṇantā va gac-
 chant' eva, so vegena gantvā senam sampāpupitvā „bho⁵ va-
 canam saddahatha mayham, nāham nam vandāmi, maṇiratanena
 mam vañcesīti“, sabbe pi te rājāno nācākāraṇehi bodhetvā⁶
 attano katham gaṇhāpetvā tathā pabhinnaśenam paṇivattesi, 25
 sā pana tāva mahatī senā sace paṃsumuttim vā ekekaṃ
 leḍḍum vā⁷ gahetvā⁸ khipiyya parikham pūretvā pākārappa-
 māṇarāsi bhavēyya, Bodhisattānam pana adhippāyā ijjhantīti
 eko pi paṃsumuttim vā leḍḍum vā nagarābhimukham khipanto
 nāma nāhosi, sabbe nivattetvā⁹ attano khandhāvāratṭhānam eva 30

¹ all three MSS. oṇa-. ² Bā bhonto. ³ Bā natta-. ⁴ Bā vandasi. ⁵ Bā
 sabbodhetvā. ⁶ Ck omīti vā. ⁷ Bā adds nagarābhimukho ⁸ so all three MSS.
 for -ttitvā?

paccāgamiṃsu, rājā Ke-aṃ pucchi: „kiṃ karoma ācariyā“ ¹ 'ti,
 „deva kassaci cūḷadvārena nikkhamitum adantā' sañcāraṃ
 chindāma, manussā nikkhamitum alabbhantā ukkaṇṭhitvā dvāraṃ
 vivarissanti, atha mayaṃ paccāmitte gaṇhissāmā“ ² 'ti, p. taṃ
 5 pavattiṃ purimanayen' eva sutvā cintesi: „imesu ciraṃ idha
 vasantesu phāsukaṃ nāma n' atthi upāyen' eva palāpetum
 vaṭṭatīti“ so „mantena te palāpessāmīti“ ekaṃ mantakusalāṃ
 amaccāṃ upadhārento Anukevaṭṭaṃ nāma disvā pakkosāpetvā
 „ācariya ambhakaṃ ekaṃ kammaṃ nittharitum vaṭṭatīti“ ā,
 10 „kiṃ karomi p-a, vadehīti“, „tumhe anupākāre tathā ambhā-
 kaṃ manussānaṃ pamādaṃ oloketvā antarantarā Brahmaddattassa
 manussānaṃ pūvamacchamaṃsādini khipitvā 'ambho idaṃ c'
 idaṃ ca khādatha mā ukkaṇṭhatha, aññaṃ katipāhaṃ vasitum
 vāyamatha, nagaravāsino pañjare baddhakukkuṭā viya ukkaṇ-
 15 ṭhitā nacirass' eva vo dvāraṃ vivarissanti, atha tumhe Vedehaṃ
 ca duṭṭhagahapatiputtaṃ ca gaṇhathā' 'ti vadeyyātha, ambhakaṃ
 manussā taṃ kathaṃ sutvā tumhe akkositvā tajjetvā Brahma-
 dattassa manussānaṃ passantānaṃ ñeva tumhe hatthapādesu'
 gahetvā⁴ veḷupesikādihi paharantā viya hutvā otāretvā pañca
 20 cūḷā gāhāpetvā iṭṭhakacupṇāni⁵ okiritvā kanaveramālāṃ⁶ gahetvā⁷
 katipayapahāre datvā piṭṭhiyaṃ rājiyo⁸ dassetvā pākāraṃ āro-
 petvā sikkā⁹ pakkhipitvā yotten' otāretvā 'gaccha mantabhe-
 dakacorā' 'ti Brahmaddattamanussānaṃ dassanti¹⁰, te taṃ rañño
 santikaṃ nessanti, rājā 'ko te aparādhō' ti pucchissati, atha
 25 assa evaṃ vadeyyāsi: 'mahārāja, mayhaṃ pubbe yaso mahanto,
 g-putto mantabhedo¹¹ ti kujjhivā rañño kathetvā sabbaṃ¹²
 acchindi. ahaṃ maina yasavilopakassa¹³ gahapatiputtassa sīsaṃ
 gaṇhāpessāmīti tumhakaṃ manussānaṃ ukkaṇṭhitasokena¹⁴

¹ Cks -to, Bđ adavā. ² Cks naṃ. ³ Bđ tumhakaṃ hatthapādesu, Cks tumhe hatthapāde. ⁴ Bđ omits ga-. ⁵ Bđ -cunnena. ⁶ Cks -veru-, Bđ kaṇṇethatta-mālāṃ, Bs kaṇṇavilamālāṃ. ⁷ Ck galetvā, Bđ katvā, Bs kannetvā? ⁸ Cks rāji-yaṃ. ⁹ Bds sikkāya. ¹⁰ Bđ -enti. ¹¹ Bđ main na blaṇṇati, Bs niacchariyena main gaṇṭhatīti. ¹² Bđ adds me vibhavaṃ. ¹³ Bđ yasabhedakassa. ¹⁴ so Bđ: Cks ukkaṇṭhāne-.

bbhito' etesaṃ khādanīyabhojanīyaṃ demi, ettakena maṃ porā-
nakaveraṃ hadaye katvā imaṃ vyasaṇaṃ pāpesi taṃ sabbaṃ
tumbhākaṃ manussā jānanti mahārāja' 'ti nānākāraṇehi² taṃ
saddahāpetvā vissāse uppanne 'mahārāja tumhe mama laddha-
kālato paṭṭhāya mā cintayittha, dāni Vedehassa ca g-puttassa 5
ca jīvitaṃ n' atthi, ahaṃ imasmiṃ nagare pākārassa ca thi-
ratṭhānaṃ ca dubbalatṭhānaṃ ca parikhāyaṃ kumbhilādinaṃ
atthiṭṭhānaṃ ca natthiṭṭhānaṃ ca jānāmi, naciren' eva vo 'na-
garaṃ gahetvā dassāmi³ vadeyyātha, atha so rājā saddahitvā
sakkāraṃ karissati senāvāhanaṃ paṭicchāpessati, ath' assa 10
senā vāḷakumbhilatṭhānesu yeva otāreyyātha, tassa senā kum-
bhilabhayena na otarissati, tadā tumhe 'senā te deva g-puttena
bhinnā, sabbe rājāno ācariya-Kevattaṃ ca ādiṃ katvā (add:
na) kenaci laṅco gahito n' atthi³, kevalaṃ ete tumhe pari-
vāretvā caranti, sabbe para g-puttass' eva santakā, ahaṃ ev' 15
eko tumbhākaṃ puriso, sace me na saddahatha sabbe rājāno
'alamkaritvā maṃ dassanāya āgacchāntū' 'ti pesetha, atha tesāṃ
g-puttena attano nāmarūpaṃ likhitvā dinnesu vatthālāṇkāra-
khaggādāsu akkharāni disvā nitṭhaṃ gaccheyyāthā' 'ti vadey-
yāthā 'ti vutte so tathā katvā tāni disvā nitṭhaṃ gantvā 20
bhittasito te rājāno uyyojetvā 'idāni kiṃ karoma p-a' 'ti
tumhe pucchissati, taṃ enaṃ evaṃ vadeyyātha: 'mahārāja
g-putto bahumāyo, sace aññāni katipayadivasāni vasissatha
sabbaṃ vo senā attano hatthe katvā tumhe gaṇhissati, pa-
pañcaṃ akatvā ajj' eva majjhimayāmasamanantare assapiṭṭhi- 25
yaṃ nisīditvā palāyissāma, mā no parahatthe maraṇaṃ hotū'
'ti, so tumbhākaṃ vacanaṃ sutvā tathā karissati, tumhe tassa
palāyanavelāya nivattitvā ambhākaṃ manusse jānāpeyyāthā' 'ti,
taṃ sutvā Anukevaṭṭabrāhmaṇo „sādhu p-a, karissāmi te va-
canaṃ“ ti ā., „tena hi katicī⁴ palāre sahitaṃ vaṭṭatīti“ vatvā 30

¹ Bā omitta bhī-.² Bā nānappakārehi.³ Bā na kenaci laṅco gahito nāma

natthi.

⁴ Ck^o katthaśī.

„p-a mama jīvitañ ca hatthapāde ca ṭhapetvā sesam attano
 rucivasena karohīti“, so tassa gehe manussānaṃ sakkāraṃ
 kāretvā Anukevaṭṭaṃ vuttanayena vippakāraṃ pāpetvā yotten'
 otāretvā Brahmā dattamanussānaṃ dāpesi, rājā taṃ vīmaṃ-
 5 sitvā¹ saddahitvā sakkāraṃ assa katvā senaṃ paṭicchāpesi, so
 pi taṃ vāḷakumbhilaṭṭhānesu yeva otāresi, manussā kumbhilehi
 khajjamānā aṭṭālake² ṭhitehi ususattitomaṃhehi³ vijjhiyamānā
 vināsaṃ pāpuṇanti, tato paṭṭhāya bhayena upagantum na sak-
 konti, Anuke- rājānaṃ upasamkamitvā „mahārāja, tumhākaṃ
 10 atthāya yujjhanakā nāma n' atthi, sabbehi lañco gahito, sace
 maṃ asaddahantā rājāno pakkosāpetvā nivatthavattadhādisu
 akkharāni olokethā“⁴ 'ti ā., rājā tathā katvā sabbesaṃ vatthā-
 dīsu akkharāni disvā „addhā imehi lañco gahito“⁵ ti niṭṭhaṃ
 gantvā „ācariya idāni kiṃ kātābbaṃ“⁶ ti pucchitvā „deva aññaṃ
 15 kātābbaṃ n' atthi, sace papañcaṃ karissatha g-putto⁷ vo gaṇ-
 hissati, mahārāja ācariya-Kevaṭṭo pi kevalaṃ nalāṭe vaṇaṃ
 katvā vicarati, lañco pana etenāpi gahito va, ayaṃ maṇirata-
 naṃ gahetvā tumhe tiyojanaṃ palāpetvā puna⁸ saddahāpetvā ni-
 vattesi, ayaṃ pi paribhinda⁹ va, ekarattivāso pi mayaṃ
 20 na ruccati, ajj' eva majjhimayāmasamanantare palāyitum vaṭṭati,
 maṃ ṭhapetvā añño tava suhādayo nāma n' atthīti“¹⁰ vutte „tena
 hi ācariya tumhe yeva me assaṃ kappetvā yānaṃ sajjānaṃ ka-
 rotha“¹¹ 'ti ā., brāhmaṇo tassa nicchayena¹² palāyanabhāvaṃ
 ñatvā „mā bhāyi mahārāja“¹³ 'ti assāsetvā bahi nikkhamitvā
 25 upanikkhittakapurisānaṃ „ajja rājā palāyissati, mā niddāyitthā“¹⁴
 ti ovādaṃ datvā rañño assaṃ yathā ākaḍḍhito suṭṭhutarāṃ
 palāyati¹⁵ evaṃ avakappanāya¹⁶ kappetvā majjhimayāmasama-
 nantare „kappito te deva asso, velaṃ jānāhīti“¹⁷ ā., rājā assaṃ
 abhirūhitvā palāyi, Anuke- pi assaṃ abhirūhitvā tena saddhiṃ
 30 gacchanto viya thokaṃ gantvā nivatto, avakappanāya¹⁸ kappita-

¹ Cks -setvā. ² Ck -ravassehi, Cs -ravasehi. ³ Bđ -kesu. ⁴ Cks palāyane pi.
⁵ Cks -bhinnako. ⁶ Bđ vīti-. ⁷ Bđ -yissati. ⁸ Bđ -kappannāya, Cks -kam-
 panāya. ⁹ Bđ -kappanāya.

asso ākadddhiyamāno pi rājānaṃ gahetvā palāyi, Anukevaṭṭo
 senāya antaraṃ pavisitvā „C-Brahmadatto palāto“ ti ukkuṭṭhiṃ
 akāsi, upanikkhittakamanussāpi • attano manussehi saddhiṃ
 upakkosiṃsu, sesarājāno taṃ saddaṃ sutvā „Ma-panḍito dvāraṃ
 vivaritvā nikkhanto bhavissati, na idāni no jīvitaṃ dassatīti“⁵
 bhītatasitā upabhogaparibhogabhaṇḍāni pi anoloketvā tato palā-
 yiṃsu, manussā „rājāno palāyanti“ suṭṭhutaṃ upakkosiṃsu,
 sesā taṃ saddaṃ sutvā dvāraṭṭālakādisu ṭhitāpi unnadiṃsu
 appoṭṭhayiṃsu, iti tasmiṃ khane paṭhavī viya bhijjāmānā sa-
 muddo viya saṃkhubbhito sakalanagaraṃ anto ca bahi ca eka-¹⁰
 ninnādaṃ ahosi, aṭṭhārasaakkhohinisaṃkhāmanussā „Maho-
 sadhapaṇḍitena kira Brahmadatto ca ekasatarājāno ca gahitā“
 ti maraṇabhayaabhītā attānā asaraṇā udare baddhasāṭakam pi
 chaddetvā palāyiṃsu, khandhāvāraṭṭhānaṃ tucchaṃ ahosi,
 C-Brahmadatto ekasatakhattiye gahetvā attano nagaram eva¹⁵
 gato, punadivase pāto va nagaradvārāni vivaritvā balakāyā
 nagarā nikkhamitvā mahāvilopaṃ disvā „kiṃ karoma p-a“¹ ti
 M-assa ārocayiṃsu, so āha: „etehi chadditadhanaṃ amhākaṃ
 pāpuṇāti, sabbesaṃ pi rājūnaṃ santakaṃ amhākaṃ rañño
 detha, seṭṭhiṇaṃ ca Kevaṭṭabrāhmaṇassa ca santakaṃ amhākaṃ²⁰
 āharatha, avasesaṃ nagaravāsino gaṇhantū“¹ ti, tesāṃ ma-
 haggharatanabbaṇḍaṃ¹ eva āharantānaṃ addhamāso vītivatto,
 sesaṃ pana catūhi māsehi āhariṃsu, M. Anukevaṭṭassa ma-
 hantaṃ sakkāraṃ adāsi, tato paṭṭhāya ca kira Mithilavāsino
 sahiraññā jātā, Brahmadattassāpi tehi rājūhi saddhiṃ Uttara-²⁵
 pañcālanagare vasantassa ekaṃ vassaṃ atitāṃ. Ath' ekadi-
 vasaṃ Kevaṭṭo ādāsena mukhaṃ olokento nalāṭe vaṇaṃ disvā
 „idāni g-puttassa kammaṃ, ten' amhi ettakānaṃ rājūnaṃ antare
 lajjāpito“ ti cintetvā samuppannakodho hutvā „kadā ru kho
 tassa piṭṭhiṃ passituṃ samattho bhavissāmīti“¹ cinto „atth'³⁰
 eso upāyo“ ti, „amhākaṃ rañño dhītā Pañcālacaṇḍī nāma

¹ C^{ks} samaggha-.

- uttamarūpadharā devaccharapaṭibhāgā, taṃ Vedeheraṇṇo das-
 sāmā¹ 'ti vatvā „Vedehaṃ kāmena palobhetvā gilitabalisaṃ
 viya macchaṃ saddhiṃ Mahosadhena ānetvā ubho pi te mā-
 retvā jayapānaṃ pivissāmā²“ ti sannitthānaṃ katvā rājānaṃ
 5 upasaṃkamitvā ā.: „deva eko manto atthīti“, „ācariya tava
 mantan nissāya uttarasātakassāpi sāmīno na jāt' amha, idāni
 kiṃ karissasi, tuṃhī hohīti“, „mahārāja iminā upāyeṇa sadiso añño
 upāyo nāma n' atthīti“, „tena hi bhaṇāhīti“, „mahārāja amhehi
 dvili yeva bhavituṃ vaṭṭatīti“, „evaṃ hotū³“ 'ti, aha naṃ
 10 brāhmaṇo uparipāsādātalaṃ āropetvā ā.: „mahārāja Vedeharā,
 jānaṃ kilesena palobhetvā idhānetvā saddhiṃ g-puttena mā-
 ressāmā⁴“ 'ti, „sundaro ācariya upāyo, kathaṃ pana naṃ palo-
 bhetvā ānessāmā⁵“ 'ti, „mahārāja, dhītā vo Pañcālacaṇḍi uttama-
 tassā rūpasampattiṃ ca cāturiyavilāse ca⁶ kavihi gītābandhanena⁷
 15 bandhāpetvā tāni kabbāni⁸ Mithilāyaṃ gāyāpetvā „evārūpaṃ
 itthiratanāṃ alabhantassa Videhanarindassa kiṃ rajjena⁹“ 'ti
 tassa savanasamaggāna baddhabhāvaṃ ṇatvā ahaṃ gantvā diva-
 saṃ ṭhapessāmi, so mayi divasaṃ ṭhapetvā āgate gilitabaliso
 viya maccho g-puttaṃ gahetvā āgamissati, aha te māressāmā¹⁰
 20 'ti, rājā tassa vacanaṃ sutvā tussitvā „sundaro upāyo ācariya,
 evaṃ karissāmā¹¹“ 'ti sampaticchi, taṃ pana maṃtaṃ C-Brahma-
 dattassa sayanapālikā sālikasakuṇikā sutvā paccakkham akāsi.
 rājā nipuṇe kabbakāre pakkosāpetvā bahūṃ dhanāṃ datvā
 dhītaraṃ tesāṃ dassetvā „nānā etissā rūpasampattiṃ nissāya
 25 kalhaṃ karoṭhā¹²“ 'ti ā., ne atimanoharāni gīṭāni bandhitvā
 rājānaṃ sāvayimsu, rājā bahūṃ dhanāṃ adāsi, kavīnaṃ santikā
 naṭṭā¹³ sikkhitvā¹⁴ samajjamaṇḍale gāyimsu¹⁵, iti tāni vitthāritāni
 ahesuṃ, tesu manussānaṃ antare vitthāritattaṃ gatesu rājā
 gāyake¹⁶ pakkosāpetvā ā.: „tātā tumhe mahāsakuṇe gahetvā
 30 rattim rukkhaṃ āruya ha ta. nisinnā gāyitvā paccūsakāle tesāṃ

¹ 10 C^{ks}: Bā cāturiṭṭhiyavilāse. ² Bā kavīgītāṃ, omitting bandhanena. ³ Bā kavyāni. ⁴ Bā nāṭakīṭhiyo. ⁵ Bā sikkhāpetvā. ⁶ Bā gāyāpayimsu. ⁷ C^{ks} - ne

gīvāsu kaṁsatāle bandhitvā te utthāpetvā¹ otarathā“ ‘ti, so
 kira „Pañcālarañño dhītu sarīravannaṁ devatāpi gāyantīti“
 pakatabhāvakaranaṭṭhaṁ tathā kāresi, puna rājā te kavī pakko-
 sāpetvā „tātā iti tumhe ‘evarūpā kumārikā Jambudīpatale
 aññassa rañño nānucchavikā Mithilāyaṁ Videharañño anuccha-
 vikā’ ti rañño issariyaṁ ca imāya ca rūpaṁ vappetvā gītāni
 bandhathā“ ti ā., tathā katvā rañño ārocayīmsu, rājā tesam
 dhanam datvā „tātā Mithilam gantvā ta. iminā va upāyēṇa
 gāyathā“ ‘ti pesesi, te tāni gāyantā anupubbena Mithilam gantvā
 samajjamaṇḍale gāyīmsu, tāni sutvā mahājano ukkuṭṭhisahas- 10
 sāni pavattetvā tesam bahum dhanam adāsi, te rattisamaye
 rukkhesu pi gāyitvā paccūsakāle sakuṇānam gīvāsu kaṁsatāle
 bandhitvā otaranti, ākāse kaṁsatālasaddam sutvā „Pañcāla-
 rājadhītu sarīravannaṁ devatāpi gāyanti“ nagare ekakolāhalam
 ahosi, rājā sutvā kabbakāre pakkosāpetvā attano nivesane 15
 samajjamānā karetvā „evarūpaṁ kira uttamarūpadharam dhītarāṁ
 ‘Cūlanīrājā mayham dātukāmo“ ti tussitvā tesam bahum dhanam
 adāsi, te pi āgantvā Brahmadattassa ārocayīmsu, atha nam
 Ke- ā.: „idān’ āham mahārāja divasaṁ vavatthāpanāya ga-
 missāmīti“, „sādhū ācariya, kiṁ laddhum vaṭṭatīti“, „thokaṁ 20
 paṇṇākāraṁ“ ti, „gaṇhathā“ ‘ti dāpesi. so tam ādāya mahan-
 teva parivārena Vedeharattṭhaṁ sampāpuṇi, tassāgamanam
 sutvā nagare ekakolāhalam jātam: „Cūlanīrājā ca kira Vedeho
 ca mittasanthavaṁ karissanti, Cūlanī attano dhītarāṁ rañño
 dassati, Ke- kira divasaṁ vavatthāpetum eti“, Vedeharājāpi 25
 tam suṇi, M. pi sutvā pan’ assa etad ahosi: „tassāgamanam
 mayham na ruccati, tatvato tam jānissāmīti“ so Cūlanisantike
 upanikkittapurisānam sāsanam pesesi, „imaṁ mantam tatvato
 na jānāma, rājā ca Ke- ca sayanagabbhe nisīditvā mantayīmsu,
 rañño pana sayanapālikā sālikasakuṇikā’ etam mantam jāneyyā“ 30
 ‘ti paṭipesayīmsu, tam sutvā M. cintesi: „yathā paccāmittānam

¹ Idā upāpetvā. ² Ck add attā

okāso na hoti evaṃ suvibhattaṃ katvā sajjitaṃ¹ nagaraṃ
 ahaṃ Kevaṭṭassa daṭṭhum na dassāmi²“ so nagaradvārato
 yāva rājagehaṃ rājagehato yāva attano gehaṃ ubhosu passesu
 kilañjehi parikkhipāpetvā matthake pi kilañjehi³ paṭicchādāpetvā
 5 cittakammaṃ kāretvā bhūmiyaṃ pupphāni vikiritvā punnaghaṭe
 ṭhapetvā kadaliyo bandhāpetvā dhaje paggaṇhāpesi, Ke-
 taṃ nagaraṃ pavisitvā suvibhattaṃ nagaraṃ apassanto rañña⁴ me
 māggo alaṃkārapito⁵“ ti cintesi, nagarassa adassanattaṃ kata-
 bhāvaṃ na jānāti, so gantvā rājānaṃ disvā paṇṇākāraṃ pa-
 10 ṭicchāpetvā paṭisanthāraṃ katvā ekamante nisīditvā rañño kata-
 sakkārasammāno attano āgatakāraṇaṃ ārocento dve g. abhāsi:

10. Rājā santhavakāmo te ratanāni pavecchati,

āgacchantu tato⁶ dūtā maṇḍukā piyabhāṇino, 1460.

11. Bhāsantu mudukā vācā yā vācā paṭinanditā

15 Pañcālā ca Videhā ca ubho ekā bhavantu te ti.⁷ 1461.

Ta, santhavakāmo ti mahārāja amhākaṃ rājā tayā saddhim mitta-
 santhavakāmo, ratanāni itthiratanāni attano dhītaraṃ ādīkatvā tumhākaṃ
 sabbaratanāni deti, āgacchantu⁸ 'ti ito paṭṭhāya kira Uttarapañcālanagarato
 paṇṇākāraṃ gahetvā madhuravacaṇā piyabhāṇino dūtā idhāgacchantu ito ca ta.
 20 gacchantu, ekābhavantu⁹ 'ti Gaṇḍodakāni viya Yamunodakena saddhim saṃ-
 sandantā ekasadisā va hontu¹⁰ 'ti.

Evaṃ ca pana naṃ vatvā „mahārāja amhākaṃ aṇṇaṃ
 mahāmaccaṃ pesetukāmo hutvāpi 'aṇṇo¹ manāpaṃ katvā sā-
 sanaṃ ārocetum na sakkhissatī² maṃ pesesi“, „ācariya tumhe
 25 rājānaṃ sādhukaṃ bodhetvā ādāya āgacchathā³ 'ti⁴, „gaccha
 mahārāja⁵ seṭṭhaṃ abhirūpaṃ ca kumārikaṃ labhissatha, am-
 hākaṃ ca rañña⁶ saddhim metti ca vo paṭiṭṭhahissatī⁷“, so
 rassa vacanaṃ sutvā va tuṭṭhamānaso „uttamarūpadharaṃ kira
 kumārikaṃ labhissāmīti⁸“ savanasāmsaggena bandhitvā⁹, „ācariya
 30 tumhākaṃ ca kira Mahosadhapaṇḍitassa ca dhammayuddhe
 vivādo ahoṣi, gacchatha puttaṃ me passatha, ubho pi paṇḍitā

¹ Bā susaj- ² Ck -je. ³ Ck rañño. ⁴ Bā ito. ⁵ Bā rañño. ⁶ Ck gaccha-
 thā ti. ⁷ so Ck: Bā gacchatha rājā. ⁸ Ck rañño. ⁹ Bā bahitvā.

aññamaññaṃ khamāpetvā mantetvā ethā¹ "ti ā., taṃ sutvā Ke-
 „passissāmi paṇḍitaṃ“ ti taṃ passitum agamāsi, M. pi taṃ
 divasaṃ „tena me pāpadhammeṇa saddhim sallāpo mā hotū“
 'ti pāto va thokaṃ sappiṃ pivi, gehaṃ pi 'ssa bahalena alla-
 gomayena limpimsu', thambhe tēna makkhesum, tassa nipaj-
 janakaṃ ekaṃ paṭṭamañcanaṃ² ṭhapetvā sesāni mañcapīṭhāni
 niharimsu, so manussānaṃ saññaṃ adāsi: „brāhmaṇe kathetum
 āradhe evaṃ vadeyyātha: 'brāhmaṇa paṇḍitena saddhim mā
 kathaya, ajja tena' sappi pītaṃ' ti mayi pi tena saddhim katha-
 nākāraṃ karonte' pi 'deva sappi vo pītaṃ, mā kathethā' 'ti
 vāreyyāthā“ ti, evaṃ vicāretvā M. rattapaṭṭaṃ nivāsetvā sat-
 tamesu dvārakoṭṭhakesu manusse ṭhapetvā³ paṭṭamañcake nipajji,
 Ke- pi 'ssa paṭṭhamadvārakoṭṭhake ṭhatvā „kahaṃ paṇḍito“ ti puc-
 chi, atha naṃ te manussā „brāhmaṇa mā mahāsaddaṃ kari, sace
 si⁴ āgantukāmo tuṇhī hutvā ehi, ajja paṇḍitena sappi⁵ pītaṃ, ma-
 hāsaddaṃ kātum na labbhatīti“ āhaṃsu, sesadvārakoṭṭhakesu pi
 naṃ evaṃ evaṃ āhaṃsu, so sattamadvārakoṭṭhakaṃ atikkamitvā
 p-assa santikaṃ agamāsi, p. kathanākāraṃ dassesi, atha naṃ
 „deva, mā kathayittha, tikhiṇasappi vo pītaṃ, kiṃ vo iminā duṭṭha-
 brāhmaṇena saddhim kathitenā“ 'ti vatvā vārayimsu, iti so
 p-assa santikaṃ gantvā n' eva nisīditum na āsanaṃ nissāya
 tiṭṭhanaṭṭhānaṃ labhi, allagomayaṃ atikkamitvā⁶ aṭṭhāsi, atha
 taṃ oloketvā eko akkhīni khani⁷ 'eko bhamukaṃ ukkhipi, eko
 kapparaṃ kaṇḍūyi, so tesaṃ kiriyaṃ disvā maṃkubhūto
 „gacchāmi" ahaṃ p-ā“ 'ti vatvā aparena „are duṭṭhabrāhmaṇa
 mā saddaṃ karīti“ vutte „saddaṃ eva karosi, aṭṭhīni te bhin-
 dissāmīti“ vutte bhīttasito hutvā nivattitvā olokesi, atha naṃ
 añño veḷupesikāya piṭṭhiyaṃ tālesi, añño gīvāya gahetvā khipi,
 añño piṭṭhiyaṃ hatthatalena pahari, so dīpimukhā muttamigo
 viya bhīttasito nikkhamitvā rājagehaṃ gato, rājāpi cintesi: 30

¹ Bā lepesum. ² Bā tassa nippannamañcanaṃ. ³ Bā te. ⁴ Ck - te. ⁵ Ck -
 me - ke, and omīti manusse ṭhapetvā. ⁶ Bā pi. ⁷ Bā tikhiṇasappi ⁸ Bā
 atikkamitvā. ⁹ Bā utumill.

„ajja mama putto imaṃ pavattiṃ sutvā tuṭṭho bhavissati, dvin-
naṃ p-ānaṃ mahatiyā dhammasākacchāya bhavitabbaṃ, ajja
ubho pi aññamaññaṃ khamāpessanti, lābhā vata me“ ti, so
Ke-aṃ disvā p-ena saddhiṃ saṃsanditākāraṃ¹ pucchanto g. ā. :

- 5 18. Kathaṃ nu Kevaṭṭo Mahosadhena
samāgamo āsi, tad imha brūhi,
• kacci te paṭinijjhatto kacci tuṭṭho Mahosadho ti. 1462.

Ta. paṭinijjhatto ti dhammayuddhamāṇḍale pavattaviggahavūpasama-
natthaṃ kacci tvaṃ tena so ca tayā nijjhatto khamāpito, kacci tuṭṭho ti.
10 kacci tumhākaṃ raññā pesitapavattiṃ sutvā tuṭṭho ti.

Evam vutte Kevaṭṭo „mahārāja tumhe taṃ paṇḍito ti
gahetvā vicaratha, tato asappurisataro nāma n' atthiti“ g. ā. :

18. Anariyarūpo puriso janiuda asamodako²
thaddho asabbhirūpo [yathā mūgo va badhiro va,³]
15 na kiñc' atthaṃ abhāsathā 'ti. 1463.

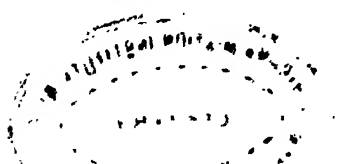
Ta. asabbhirūpo ti apaṇḍitajātiko, na kiñc'atthaṃ ti mayā saha kiñci
atthaṃ na bhāsitha, ten' eva naṃ apaṇḍito ti maññāmi ti Bo-assa agunāṃ kathesi.

Rājā tassa vacanaṃ anabhinanditvā apaṭikkositvā tassa
ca tena saddhiṃ āgatānaṃ ca paribbayaṃ c' eva nivāsagehaṃ
20 ca dāpetvā „gacchathācariya vissamathā“ 'ti taṃ uyyojetvā
„mama putto p-o paṭisanthāra kusalo iminā kira saddhiṃ n' eva
paṭisanthāraṃ akāsi na tuṭṭhiṃ pavedesi, kiñci tena anāgata-
bhayaṃ diṭṭhaṃ bhavissatī“ sayam eva g. samuṭṭhāpesi:

14. Addhā idaṃ mantapadaṃ sududdasaṃ,
25 attho suddho naraviriyaṇa diṭṭho,
tathā hi kāyo mama sampavedhati,
hitvā sayam ko parattham essatī. 1464.

Ta. idaṃ ti yaṃ yaṃ mama puttana diṭṭhaṃ addhā idaṃ mantapadaṃ
aññena ittarapurisena⁴ sududdasaṃ, nara- ti viriyavanta narena suddho attho
30 diṭṭho bhavissati, sayam ti sakarattham hitvā ko parattham gamiessati.

¹ Bā saṃsandanā-. ² so Bā; Ck² asammodako. ³ so Ck²; Bā ca bhadhiro ca
read: -- rūpo ca yathā mūgo badhiro ca? ⁴ Bā itara-.

„Mama puttena brāhmaṇassa āgamane doso diṭṭho bhavissati, ayaṃ hi āgacchanto na mittasanthavattāya āgamissati, maṃ pāna kāmena palobhetvā āgaram netvā gaṇhanattāya āgatena bhavitabban“ ti, „taṃ anāgatabhayam diṭṭhaṃ bhavissati paṇḍitenā“¹ 'ti tassa taṃ atthaṃ āvajjetvā' bhītatāsitasassa² 5
 nisinnakāle cattāro paṇḍitā āgamimāsu, rājā Senakam pucchi: Senaka ruccati te Uttarapañcālanagaram gantvā Cūlanirājassa dhītu ānayanam“ ti, „kiṃ kathetha mahārāja, na hi sirim āgacchantim paharitvā palāpetum vaṭṭati, sace tumhe ta. gantvā taṃ gaṇhissatha ṭhapetvā C-Brahmadattam añño tumhehi samo Jam- 10
 budīpatale na bhavissati, kiṃkāraṇā: jeṭṭharājassa dhītāya gahitattā, so hi 'sesarājāno mama mauussā, Vedehe eko³ mayā sadiso' ti sakala-Jambudīpe uttamarūpadharam dhītarim tumhākam dātukāmo jāto, karoṭh' assa vacanam, mayam pi tumhe nissāya vatthālanikāre labhissāmā“⁴ 'ti, rājā sese pucchi, te pi tath' eva⁵ 15
 kathesum, tassa tehi saddhim kathentass' eva Kevaṭṭabrāhmaṇo nivāsagehā nikkhamitvā „rājānam āmantetvā gamissāmīti“⁶ āgantvā „mahārāja, na sakkā amhehi papañcam katum, gamissāma mayam narindā“⁷ 'ti, rājā tassa sakkāram katvā taṃ uyyojesi, M. tassa gatabhāvam⁸ űatvā mahāyitvā alamkaritvā rājupatthā- 20
 nam āgantvā rājānam vanditvā ekamantaṃ nisīdi, rājā cintesi: „putto me Ma-paṇḍito mahāmantī mantapāragaṭo atītānāgata-paccuppanne atthe jānāti, ambākam ta. gantum yuttabhāvam vā ayuttabhāvam vā p. jānissatīti“⁹ so attano¹⁰ paṭhamam cintite aṭhatvā¹¹ rāgaratto mohamūḷho hutvā taṃ pucchanto g. ā.: 25

15. Channam hi ekā va matī sameti

ye paṇḍitā uttamabhūripattā,

yānam ayānam athavāpi ṭhānam⁶

Mahosadha tvam pi matim karohi. 1465.

Ta. channam ti p-a Kevaṭṭabrāhmaṇassa ca mama ca imeṣaṃ catunnam 30
 ti channam ambākam ekā-va matī eko ajjhāsayo Gaṇḍodakam viya Yamunoda-

¹ so all three MSS. ² Cks ceko. ³ Bā gamanabh-. ⁴ Cks attānam. ⁵ Bā cintitāni avatvā. ⁶ Cks yānam.

kena saṃsandiati sameti, ye mayaṃ cha pi janā p-a uttamābhūripattā tesam no channam pi C-rājadhītu ānayanam rucceṭṭi, ṭhānaṃ¹ ti idh' eva vāso, matim karohīti amhākaṃ rucceṇakaṃ nāma appamāṇaṃ tvam pi cintehi kīṃ amhākaṃ āvāthathāya ta yānaṃ udāhu ayānaṃ, ādu idh' eva vāso rucceṭṭi.

- 5 Tam sutvā p. „ayaṃ rājā ativiya kāmaggiddho, andhabāla-bhāvena imesaṃ catunnaṃ vacanaṃ gaṇhāti, gamane dosaṃ kathetvā nivattessāmi naṃ“ ti cintetvā catasso g. abhāsi:

16. Jānāsi kho rājā: mahānubhāvo

mahabbalo Cūlanibrahmadatto

- 10 rājā ca taṃ icchati kārāṇattham²

migaṃ yathā okacarena³ luddo. 1466.

17. Yathāpi maccho balisaṃ vaṃkaṃ maṃsena chāditaṃ

āmagiddho na jānāti maccho va⁴ maraṇam attano 1467.

18. Evam eva tuvaṃ rājā Cūlanīyassa⁵ dhītaraṃ

- 15 kāmaggiddho na jānāsi maccho va⁴ maraṇam attano. 1468.

19. Sace gacchasi Pañcālāṃ khippam attam jāhissasi

migaṃ pathānupannaṃ⁶ va mahantaṃ bhayaṃ essaṭṭi. 1469.

Ta. rājā 'ti Videham ālapati, mahānubhāvo ti mahāyaso, mahabbalo ti atthārasakkhohinīsaṃkhātena balena samaṇnāgato, kārāṇatthan⁷ ti maraṇakāraṇassa⁸ atthāya, okacarena⁹ 'ti okacarikāya¹⁰, luddo hi ekaṃ migiṃ sikkhāpetvā rajjukena bandhitvā araṇṇaṃ netvā migānaṃ gocaratthāne tha-
 20 pessaṭṭi¹¹, sā bālamigaṃ attano santikaṃ ānetukāma¹² sakasaññāya¹³ saṃrāgaṃ janenti viravati¹⁴, tassā saddaṃ sutvā bālamigo migagaṇaparivutṭo vanagumbe nippanno sesamigūsu saññaṃ katvā¹⁵ tassā savaṇasaṃsagge¹⁶ baddho vuttthāya
 25 nikkhamitvā gīvaṃ ukkhipitvā kilesavasena taṃ migiṃ upagantvā luddassa mahāpassaṃ datvā tiṭṭhati, tam enaṃ so tikkhāya sattiyā vijjhātvā jīvitakkha-
 yaṃ pāpeti, ta. luddo viya C-rājā okacarikā viya tassā dhītā luddassa hatthe āvudham viya Kevaṭṭabrāhmaṇo, iti yathā okacarena luddo migaṃ kārāṇatthāya⁷
 icchati evaṃ so rājānaṃ icchatīti ā., āmagiddho ti vyāmasatagambhīre
 30 uḍake vasanto pi tasmiṃ baṇise¹⁷ vaṃkaṭṭhānaṃ chādetvā ṭhite āmasaṃkhāte¹⁸
 āmase giddho hutvā balisaṃ gīṭati, attano maraṇaṃ na jānāti, dhītaraṃ ti Cūlanibālīkassa Ke-brāhmaṇabalisāṃ chādetvā ṭhitaṃ āmisaṃsāsaṃ tassā

¹ Cks yānaṃ. ² Bā maraṇa-. ³ Bā okka-, Cks oṇa-. ⁴ Bā omits va. ⁵ Bā -neyyassa. ⁶ Cks patth-, Bā mandhānubandhaṃ. ⁷ Bā mā-. ⁸ Bā maraṇassa. ⁹ Bā okka-. ¹⁰ Bā okka-, Cks -carināya. ¹¹ Bā ṭhapesi. ¹² Bā -mo. ¹³ Bā -bhāsāya. ¹⁴ Bā vīdha-. ¹⁵ Bā akatvā. ¹⁶ Bā -ena. ¹⁷ Cks -sassa. ¹⁸ Cks āmisaṃsagata.

rañño dhītarāṇā kāmagiddho hutvā maccho¹ attano maraṇasaṃkhātāṃ āmisaṃ
viya na jānāsi, Pañcālan ti Uttarapañcālanagaraṃ, attan ti attānaṃ, pa-
thānupannaṃ² ti yathā gāmadvāramaggaṃ anuppattāṃ³ migaṃ mahantaṃ
bhayaṃ essati taṃ migaṃ maṃsatthāya⁴ āvudhāni gahe tvā nikkhamantesu ma-
nussesu ye ye passanti te te mārenti evaṃ Uttara -- nagaraṃ gacchantāṃ tam
pi maraṇabhayaṃ essati upagamiṣsatīti catūhi gāthāhi rājānaṃ niggaṇhitvā kathesi. 5

So atiniggaṇhanto⁵ kujjhitvā „ayaṃ maṃ attano dāsaṃ
viya maññati, rājā ti saññāma pi na karoti, aggarājena⁶ ‘dhī-
taraṃ dussamīti’ mama sautikaṃ pesitaṃ ñatvā ekam pi
maṅgalapaṭisaṃyuttaṃ⁷ na kathetvā maṃ ‘lālamigo⁸ viya gi- 10
ḷṭabaḷisamaccho viya pathānupannaṃ⁹ viya ca maraṇaṃ
pāpuṇissasīti¹⁰ vadatīti“ kujjhitvā anantaraṃ g. ā.:

20. Mayam eva bāl’ amlhase elamūgā

ye uttamathāni tayi lapimha,

kim eva tvaṃ naṅgalakoṭivaddho 13

atthāni jānāsi yathāpi aññe ti. 1470.

Ta. bālamhase ti bālā amlhe, elamūgā ti lālamukhā mayam eva, utta-
matthāni ti uttamaitthīratanaṇḍīlābhakāraṇāni¹¹, tayi lapimhā ‘ti tava san-
tike kathayimha, kimevā ‘ti garahanto āha, naṅgala- ti gaḥapatiputtā dahara-
kālaṭo paṭṭhāya naṅgalakoṭiṃ gahe tvā yeva vadāhanti, tam atthaṃ sandhāya 20
tvaṃ gaḥapatikammam eva jānāsi na khattiyānaṃ maṅgalakammaṃ ti iminā
adhippāyen’ evam āha, aññe ti yathā Ke- vā Senakādayo vā aññe paṇḍitā
imāni khattiyānaṃ maṅgalatthāni jānanti tāni kiṃ tathā tvaṃ jānāsi, gaḥapati-
kamajānaṇaṃ eva tavānucchavikaṃ ti.

Iti taṃ akkositvā paribhāsivā „g-putto mama maṅgala- 25
tarāyaṃ karoti, niddhamath’ etān’ ti nīharāpetuṃ g. ā.:

31. Imāṃ gale gahe tvāna nāsetha vijitā mama

yo me ratanaḷābhassa antarāyāya bhāsati. 1471.

So rañño kuddhabhāvaṃ ñatvā „sace kho pana maṃ koci
rañño vacanaṃ gahe tvā hatthe vā gīvāya vā parāmaseyya tam 30
me alaṃ assa yāvajīvaṃ lajjituṃ, tasmā sayam eva nikkha-

¹ Ck^s macche. ² Ck^s paṭṭh-, B^d pathānubandhan. ³ B^d anubandhaṃ, C^s anup-
pannaṃ. ⁴ so Ck^s; B^d māraṇatthāya. ⁵ so all three MSS. for -te? ⁶ Ck^s
-rājānaṃ. ⁷ B^d adds kathāni. ⁸ B^d bāla-. ⁹ Ck^s paṭṭh-, B^d pathānubandha-
¹⁰ Ck^s B^d -tīti. ¹¹ Ck^s uttamaratanapaṭṭilābhe, omitting kāraṇāni.

missāmīti“ cintetvā rājānaṃ vanditvā attano gehaṃ gato, rājā
kevalaṃ kodhavasena¹ eva vadati, Bodhisatte pana garucittatāya
na kiñci tathā² kātuṃ ānāpasi, atha M. cintesi: „ayaṃ rājā
bālo, attano hitāhitānaṃ na jānāti, kāmaggiddho hutvā ‘tassa dhi-
5 taram labhissāmi yevā’³ ‘ti anāgatabhayaṃ ajānitvā gacchanta
mahāvīnāsaṃ pāpuṇissati, mayā nāssa kathaṃ hadaye kātuṃ
vaṭṭati⁴, bahūpakāro me esa mahato yasassa dāyako, imassa
mayā paccayena bhavitabbaṃ vaṭṭati, paṭhamāṃ kho pana su-
vapotaṃ pesetvā tatvato ñatvā pacchā sayāṃ gamissāmīti“
10 cintetvā suvapotaṃ pesesi.

Tam atthaṃ pakāsentvā Satthā āha:

22. Tato ca so apakkamma⁵ Vedehassa upantikā
atha āmantayī dūtaṃ Mātharaṃ⁶ suvapanditaṃ: 1472.
23. Ehi samma haripakkha, veyyāvaccāṃ karohi me,
15 atthi Pañcālārājassa⁷ sālikā sayanapālikā 1473.
24. Tam pattharena⁸ pucchassu, sā hi sabbassa kovidā,
sā tesāṃ sabbaṃ jānāti⁹ raṇṇo ca Kosiyassa ca. 1474.
25. Āmoti¹⁰ so paṭissutvā Maṭṭhara¹¹ suvapandito
agamāsi haripakkho sālikāya upantikaṃ. 1475.
20 26. Tato ca kho so gantvāna Māthara¹² suvapandito
atha āmantayī sugbaram¹³ sālikāṃ mañjubhāṇikāṃ: 1476.
27. Kacci te sughare khamaniyaṃ¹⁴, kacci vesse¹⁵ anāmayāṃ,
kacci te madhunā lājā¹⁶ labbhate sughare tava¹⁷. 1477.
28. Kusalaṃ c’ eva me samma atho samma anāmayāṃ,
25 atho me madhunā lājā¹⁸ labbhate suvapandita¹⁹. 1478.
29. Kuto nu samma āgama²⁰ kassa vā pahito tuvaṃ,
na ca me si ito pubbe diṭṭho vā yadi vā suto ti. 1479.

Te, haripakkho ti haritapattasamānapakkha, veyyāvaccāna ti ehi
sammā ‘ti vutte āgantvā aṃke nisīnnaṃ samma aññena manussabhūtena¹⁶
30 kētuṃ asakkuṇeyyaṃ mam’ ekaṃ kāyaveyyavāṇikaṃ karohīti ā, kiṃ karomī

¹ Ck^s katiā. ² Ck^s -titi. ³ B^d -kkama. ⁴ B^d mātha-. ⁵ C^s paccharena, B^d
bandhanena. ⁶ Ck^s sā ne sabbaṃ pajānāti. ⁷ so Ck^s for āmā ti? B^d āhedi?
⁸ Ck^s omits su. ⁹ so B^d; Ck^s khamaniyaṃ, read: khamā or kusalaṃ? ¹⁰ B^d
kiñci vesse, Ck^s kacce vesse. ¹¹ B^d kiñci te m. lājāṃ, Ck^s lāja. ¹² B^d tuvaṃ.
¹³ B^d lājāṃ. ¹⁴ Ck^s -taṃ. ¹⁵ so all three MSS. for āgama? ¹⁶ C^s -tūtena,
Ck^s -dūtena.

devā 'ti ca vutte samma Ke-brāhmaṇassa dūteyyenāgatakāraṇaṃ t̥hapetvā rājānaṃ
 ca Kevaṭṭaṇ ca aññe na jānanti, ubho va rañño sayanagabbhe neinnā manta-
 yimāu, tassa pana atthi Pañcālassa sālīkā sayanapālīkā sā kira taṃ rahassaṃ jānāti,
 tvaṃ ta. gantvā tūya saddhīm methunapaṭisaṃyuttaṃ viṣṣāsaṃ katvā tesāṃ rahassaṃ
 taṃ patthareṇa pucchassu, taṃ sālīkaṃ paṭicchaṇṇe padese yathā taṃ koci na
 jānāti evaṃ pucchā, sace hi te koci saddaṃ sunāti jivitaṃ te n' atthi, tasmā
 paṭicchannaṭṭhāne saṅkhaṃ pucchā 'ti, sā nesaṃ sabbaṃ ti sā nesaṃ rañño
 Kosiyagottassa ca Kevaṭṭassa 'ti dvinnam pi janānaṃ sabbaṃ taṃ rahassaṃ
 jānāti, āmā tīti¹ bhi, so suvapotaḥ paṇḍitena purimanayen' eva sakkāram
 katvā viṣṣaṭṭho, āmā ti² tassa vacanāṃ paṭissutvā M-aṃ vanditvā padakkhiṃ³
 katvā vivatasīhapaṇjareṇa nikkhamitvā vatavegena Siviraṭṭhe Ariṭṭhapuraṃ tava³
 gantvā ta. pavattim sallakkhetvā Uttarapañcālāṃ sālīkāya santikaṃ gato, kathaṃ
 hi: so rājānivesanassa kañcanathūpikāya nisīditvā rāganissitaṃ madhuraravaṃ ravi,
 kiṃkārapā: imāṃ saddaṃ sutvā sālīkā paṭiravaṃ ravīssati, tūya saññāya assā
 santikaṃ gamissāmīti, sāpi tassa saddaṃ sutvā rājasayanassa santike suvaṇṇa-
 paṇjare nisinnā sārattacittā hutvā tikkhattuṃ viravi, so thokaṃ gantvā puna-
 puna saddaṃ katvā tūya katasaddānusāreṇa kameṇa sīhapaṇjarummaṇe t̥hitvā
 parissayābhāvaṃ oloketvā tassā santikaṃ gato, atha naṃ sā elī samma suvaṇṇa-
 paṇjare nisīdā 'ti ā, so gantvā nisīdi, āmantayīti evaṃ so gantvā methuna-
 paṭisaṃyuttaṃ viṣṣāsaṃ kammakamo hutvā taṃ āmantesi, sugharan ti kañcana-
 paṇjare vasantūya sundaragharaṃ, vesse ti vessike vessajātike iti, sālīkā kira
 sakunesu vessajātikā nāma, tena naṃ evaṃ. ālapati, tava⁴ 'ti sughare tava
 vadāmi⁵, kacci te madhuna saddhiṃ lāja⁶ labbhatiṃ pucchati, āgamaṃ 'ti
 samma kuto āgantvā tvaṃ⁷ idha pavīṭṭho ti pucchati, kaṭṭha vā ti kena vā
 pesito tvaṃ idhāgato ti.

So tassā vacanāṃ sutvā „sac' āhaṃ 'Mithilāto āgato' m̥hiti" 25
 vakkhāmi esā maramānūpi⁸ mayā saddhīm viṣṣāsaṃ na⁹ karis-
 sati, Siviraṭṭhe kho pan' asmiṃ Ariṭṭhapuraṃ sallakkhetvā
 āgato, tasmā musāvādaṃ katvā Sivirājena pesito hutvā tato
 āgatabhāvaṃ kathessāmīti¹⁰ cintetvā ā:

30. Ahoṣim Sivirājassa pāsāde sayanapālako¹⁰, 30
 tato so dhammiko rājā baddhe mocesi bandhanā ti. 1480.

Ta. baddhe ti attano dhammikatāya sabbe baddhake bandhanā mocesi,
 evaṃ mocento maṃ pi saddahitvā muñcatha naṃ ti ā, so 'haṃ vivatasuvaṇṇa-
 paṇjarā nikkhamitvā bahiṭṭāsāde yath' icchāmi ta. gocarāṃ gaheṭvā suvaṇṇa-
 paṇjare yeva vasāmi, yathā tvaṃ na evaṃ niccākālaṃ paṇjare yeva¹¹ acchāmi. 35

¹ Ck^o āmoti, B^d āmāti. ² Ck^o āmoti. ³ B^d nāmane. ⁴ Ck^o tavaṃ, B^d tu-. ⁵
 Ck^o nava vadāmi, wanting in C^o; B^d has taṃ pucchami. ⁶ Ck^o B^d lājāni. ⁷
 āmantesi - - tvaṃ wanting in C^o. ⁸ B^d maramānānūpi, C^o maramānūpi. ⁹
 Ck^o add kiñci. ¹⁰ read: sena-. ¹¹ Ck^o eva.

Ath' assa sā attano atthāya suvaṇṇatattake t̐apite madhulāje ca madhūdakaṇ' ca datvā „samma tvaṃ dūrato āgato, ken' atthena idhāgato sīti“ pucchi, so tassā vacanaṃ sutvā rahassaṃ sotukāmo musāvādaṃ katvā ā.:

- 5 31. Tassa mekā dutiyāsi sālīkā mañjubhāṇikā
taṃ tattha avadhi seno pekkhato sughare' maman ti. 1481.

Ta. tassa mekā ti tassa mayhaṃ ekā, dutiyāsi ti purāṇadutiyikā ahoṣi.

- Atha naṃ sā pucchi: „kathaṃ pana te bhariyaṃ seno vadhīti“, so tassā ācikkhanto „suṇa bhadde: ekadivasaṃ am-
10 hākaṃ rājā udakakīlaṃ gacchanto mam pi pakkosi, ahaṃ bhari-
yaṃ ādāya tena saddhiṃ gantvā kiṭṭvā sāyaṇhasamaye ten' eva
saddhiṃ paccāgantvā raññā saddhiṃ yeva pāsādam āruyha sari-
raṃ sukkhāpanatthāya bhariyaṃ ādāya sihapañjarena nikkha-
mitvā kūṭāgārakucchiyaṃ nisīdiṃ, tasmīṃ khane eko seno kūṭāgārā
15 nikkhamante' amhe gaṇhituṃ pakkhandi, ahaṃ maraṇabhayaḥbhito
vegena palāyīṃ, sā pana tadā garubhārā ahoṣi, tasmā sā vegena
palāyituṃ nāsakkhi, atha so mayhaṃ passantass' eva taṃ mā-
retvā ādāya gato, atha maiṃ tassā sokena rodamaṇaṃ disvā
amhākaṃ rājā 'kiṃ samma rodasīti' pucchitvā taṃ atthaṃ
20 sutvā 'alaṃ samma mā rodi, aññaṃ bhariyaṃ pariyesā' 'ti
vatvā 'kiṃ deva aññāya anācārāya dussilāya ānītāya' 'pi, varaṃ
ekaken' eva caritun' ti vutte 'samma ahaṃ ekaṃ sakuṇikaṃ
silācārasampannaṃ passāmi tava bhariyāya sadisaṃ eva, C-rā-
jassa hi sayanapālīkā sālīkā evarūpā, tvaṃ ta. gantvā tassā
25 manāṃ pucchitvā okāsaṃ karetvā sace te ruccati āgantvā am-
hākaṃ ācikkha, atha ahaṃ vā devī vā gantvā mahantena pari-
vārena taṃ ānessāma' ti vatvā maṃ idha paṇi, ten' amhi
kāraṇenāgato' ti vatvā ā.:

32. Tassā kāmābhisaṃmanto' āgato 'smi tav' antike,
30 sace kareyyāsi' me okāsaṃ ubhayo va vasāmaṣe'. 1482.

¹ Bā madhurodanaṃ. ² C² sī-, C³ si-. ³ C³ -to. ⁴ all three MSS. āni-. ⁵ so C³; Bā kāmehi samadādo. ⁶ Bā kareyya. ⁷ Bā ubhayeva vasa-

Sā tassa vacanaṃ sutvā somanassappattā ahoṣi, attano
pana bhāvaṃ ajānāpetvā aniccamānā¹ viya āha:

33. Suvo va² suviṃ kāmeyya sālīko pana sālīkaṃ,
suvassa sālīkāya ca³ saṃvāso hoti kīdiso ti. 1483.

Ta. suvo vā⁴ ti samma suvapaṇḍita suvo va suviṃ kāmeyya, kīdiso ti 5
asamānājātikānaṃ saṃvāso nāma kīdiso hoti, suvo hi samānājātikaṃ suviṃ
disvā cīrasanthutā⁵ pi sālīkaṃ jaḥissati, so piyavippayogo mahato⁶ dukkhāya
bhavissatīti asamānājātikānaṃ saṃvāso nāma na sametīti.

Itaro taṃ sutvā „ayaṃ maṃ na paṭikkhipati, parihāraṃ
eva karoti, addhā maṃ icchissati, nānāvidhāhi naṃ upamāhi 10
saddahāpessāmīti“ cintetvā ā.:

34. Yaṃ yaṃ kāmī⁷ kāmayaṭi api caṇḍālikāṃ api
sabbehi⁸ sadiso hoti, n' atthi kāme asadiso ti. 1484.

Ta. caṇḍālikāmapitī⁹ caṇḍālikāṃ pi, sadiso ti cittasādisatāya sabbe-
sāhi¹⁰ saṃvāso sadiso va hoti, kāme ti kāmamaṃ hi cittaṃ eva pamāyaṃ 15
na paṇa jātī¹¹.

Evam pana vatvā manussesu nānājātipamāṇabhāvadassa-
natthaṃ atthaṃ¹² āharitvā dassento anantaram g. ā.:

35. Atthi Jambāvatī nāma mātā Sibbissa rājino
sā bhāriyā Vāsudevassa Kaṇhassa mahesī piyā¹³ ti. 1485. 20

Ta. Jambāvatīti Sivirañño mātā J. nāma caṇḍālī ahoṣi, sā Kaṇhāyana-
gottassa dasabhūtikānaṃ jetṭhassa Vāsudevassa piyā mahesī ahoṣi, so kir'
ekadivasaṃ Dvāravatito nikkhamitvā uyyānaṃ gaṇḍanto Caṇḍālagāmato kepaṇḍi
eva karaṇīyena nagaraṃ pavisaṇtiṃ ekam ekamante ṭhitam abhirūpaṃ kumārī-
kaṃ disvā va paṭibaddhaṇḍito hutvā kinjātikā ti pucchāpetvā caṇḍālejātikā ti 25
sutvāpi paṭibaddhacittatāya vipphaṇḍīti hutvā sassāmīkabhāvaṃ pucchāpetvā
assāmīkā ti sutvā taṃ ādāya tato va nivattitva nivesanaṃ netvā ratanarāsīmhi
ṭhapāpetvā aggamaheṣiṃ akāsi, sā¹⁴ Sivirā¹⁵ nāma puttāṃ vijāyi, so pitu acca-
yena Dvāravatīyaṃ r. kāresi, taṃ sandhāy¹⁶ etaṃ vuttaṃ.

¹ Bā aniccamā, Ck^s -ccayamānā. ² Bā ca. ³ Bā -yeva, Ck^s -yāca. ⁴ Bā cā.
⁵ Ck^s -satthu-. Bā cīrasandhavaṃ. ⁶ so Ck^s; Bā mahāto. ⁷ Bā yo yaṃ kāme.
⁸ Bā sabbohi. ⁹ Bā -kamapitī. ¹⁰ Bā sabbo. ¹¹ C^s jātiyati, Bā na nānā-
jātikā ti. ¹² Bā atthaṃ. ¹³ Bā kaṇhassa ca mahesiyā. ¹⁴ Ck^s omīti sā. ¹⁵
Ck^s sivaṃ, Bā sivi.

Iti so idaṃ udāharaṇaṃ āharitvā „evaṃūpo pi nāma khattiyo caṇḍāliyaṃ saddhiṃ vāsaṃ kappesi, amhesu tiracchānagatesu kiṃ vattaḅbaṃ, aññamaññaṃ saṃvāsarojanaṃ ñeva¹ pamāṇaṃ“ ti vatvā aparaṃ pi u. āharanto āha :

- 5 36. Rathavatī kimpurisaṃ sāpi Vacchaṃ akāmayi
manusso² migiyā saddhiṃ, n³ atthi kāme asādiso ti. 1486.

Ta. Vacchaṃ ti evaṇṇākaṃ tāpasāṃ, kāthaṃ pana sā taṃ kāmayiṃti, atitasmīṃ hi samaye eko brāhmaṇo kāme ādīnavaṃ diṣvā mahantaṃ yasaṃ pabāya isipabbajjāṃ pabbajjtvā Himavante paṇḍasālāṃ māpetvā vasi, tassa
10 paṇḍasālato avidūre ekissā guhāya bahukinnarā vasaṃti, tatth⁴ eko makkaṭako vasaṃti, so jālaṃ vinetvā tesāṃ sīsaṃ bhinditvā lobitaṃ pivatī, kinnarā nāma⁵ dubbalā honti bhīrujātikā, so pi makkaṭako mahā ativīṣālo, te tassa kiñci kātuṃ asakkontā taṃ tāpasāṃ upasaṃkamitvā katapaṭisaṃthārā āgamanakāraṇaṃ puṭṭhā : deva eko no m. jīvitaṃ haratī aññaṃ paṭisaṇaṇaṃ na passaṃa, taṃ mārāpetvā
15 amhākaṃ sotthibhāvaṃ karohīti, tāpaso p⁶ etha na mādīsā pāpātipātāṃ karontīti apasādesi, tesu Rathavatī nāma kinnarī assāmikā ahoṣi, te taṃ alaṃkaritvā tāpasassa santikaṃ netvā deva ayaṃ te pādapaṇicārikā hotu amhākaṃ paccāmittaṃ vadhehīti āhaṃsu, tāpaso taṃ diṣvā va paṭibaddhaṇṇo hutvā tāya sad-
20 dhīṃ saṃvāsaṃ kappetvā gubādvāre ṭhatvā gocharāya nikkhamantaṃ muggareṇa poṭṭhetvā jīvitaḅbhayaṃ pāpesi, so tāya saddhiṃ samaggavāsaṃ vasanto puttadhi-
tāhi vadḍhitvā tatth⁷ eva kālaṃ akāsi, evaṃ sā taṃ kāmesi, suvapotako idaṃ u. āharitvā Vacchatāpaso tāva manusso hutvā tiracchānagatāya kinnariyā saddhiṃ saṃvāsaṃ kappesi, kiṃaññaṃ pana mayam hi ubbo pakkhīno va tiracchānagatā
vā⁸ ti dipento manusso² migiyā saddhiṃ ti ā., evaṃ manussaṃ tiracchānagatāya
25 saddhiṃ saṃvasantaṃ saṃvijjanti, n³ atthi kāme asādiso, cittaṃ eṃ⁹ etha pa-
māṇaṃ ti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā „sāmi cittaṃ tāva sabbakāle ekasādisaṃ na hoti, piyavīppayogaṃ bhāyāmīti“ ā., so paṇḍito³ itthimāyāsu kusalo tena⁴ vīmaṃsanto puna g. ā. :

- 30 37. Handa kho⁵ haṃ gamissāmi sāḷike mañjubhāṇike
paccakkhānupadaṃ h⁶ etaṃ⁷, atimaññaṃ nūna⁸ man ti. 1487.

Ta. paccakkh -- hetan⁹ ti yaṃ tvaṃ vadasi sabbam etaṃ paccakkhā-
nassa anupadaṃ, paccakkhānakāraṇaṃ paccakkhānakotṭhāso pan¹⁰ esa, atimaññaṃ nūnaṃ man ti maṃ¹¹ icchatī ayaṃ ti tvaṃ¹² atikkamitvā maññaṃ, na

¹ Bā saṃvāsaṇa cittaṃevettha. ² Ck² - ā. ³ Bā suvapotako. ⁴ Bā adda taṃ.
⁵ Bā sotāsi. ⁶ Bā nanu. ⁷ Bā atimaññaṃ nanu mantimaṃ, Ck² atimaññaṃti
nūna maṃ. ⁸ Bā adda maṃ atimaññaṃti nūna mama.

mayhañ sārañ jānāsi, ahañ rājapūjito, na mayhañ bhariyā dullabbhā, aññañ bhariyañ pariyesissāmīti.

Sā tassa vacanañ sutvā va bhijjamānahadayā viya tassa saha dassanen' eva uppannāya kāmaratiyā anuḍayhamānā viya hutvā diyaḍḍhagātham ā: 5

38. Na sirī taramānassa Māthara suvapaṇḍita,
idh' eva tāva acchassu yāva rājānañ dakkhisi,
sossi' saddaṃ mutiṅgānañ ānubhāvañ ca rājino ti. 1488.

Ta. na sirīti samma suvapaṇḍita ataramānassa sirī hoti taramānena kaṭaṃ kammañ na sobhati, gharavāso nām' esa garuko, cintetvā kattabbo, idh' 10
eva tāva accha yāva mahanteva yasena samannāgatañ ambhakañ rājānañ passissasi, sossīti sāyaṇhasamaye kinnarisamānalīhāhi uttamarūpadharāhi nārīhi vajjamānānañ mutiṅgānañ aññesañ ca gītavādītānañ saddaṃ supissasi, raṇṇo ca ānubhāvañ mahantañ sirīsobhaggañ passissasi, samma kin tvam turito, kilesam pi na jānāsi, accha tāva pacchā jānissāmā 'ti. 15

Atha *te sāyaṇhasamanantare methunasamvāsāñ karimsu, samaggā sammodamānā piyasamvāsā ahesuñ, atha nañ suva-
potako „na dān' esā mayhañ rahassañ nigūhissati, idāni tañ pucchitvā gantuñ vaṭṭatīti“ cintetvā „sāḷiye“ ti ā, „kim sāmīti“, „ahañ kiñci te vattukāmo 'mhi, vadāmi nañ“ ti, „vada 20
sāmīti“, „hotu, ambhakañ ajja maṅgaladivaso, aññasmiñ divase jānissāmīti“, „sace maṅgalapaṭisaṃyuttañ² kathehi noce mā kathehi sāmīti“, „maṅgalakathā tāv' esā“ ti, „tena hi kathehīti“, „sace sotukāmā bhavissasi kathessāmi te“ ti vatvā tañ rahassañ pucchanto diyaḍḍhañ gātham āha: 25

39. Yo nu kho 'yañ tibbo³ saddo tiro⁴ janapadañ⁵ suto
dhītā Pañcālarājassa osadhī viya vaṇṇinī
tañ dassati Videhānañ so vivāho bhavissatīti. 1489.

T. a.: yo nu kho ayañ saddo tibbo mahā⁶ tirojanapade⁷ suto para-
raṭṭhesu parajanapadesu vissuto paññāto patthaḥo kin nu dhītā P-rājassa osa- 30
dhītārakā va virocāmānā tāya⁸ eva samānavavṇinī atthi tañ so Videhānañ dassati so vivāho bhavissati so evaṃ patthaḥo saddo, ahañ tañ sutvā cintesiṃ:

¹ Bā soti. ² Bā adds kathā bhavissati. ³ Ck² tiro. ⁴ Ck² tibbo. ⁵ Ck² -do.

⁶ Bā bahalo. ⁷ Bā -dāni. ⁸ Bā -natāya.

ayañ kumārīkā uttamarūpadharā, Videharājā C-rañño paṭṭisattu¹, aññe² bahu-
rājāno Brahmaddattassa vasavattīno santi tesāñ adatvā kinikāraṇā Vedehassa
dhītarañ detīti.

Sā tassa vacanañ sutvā³ evaṃ ā.: „sāmi kimkāraṇā mañ-
5 galadivase avamañgalañ kathesi⁴ti“, „ahañ mañgalañ ti kathemi
tvañ avamañgalañ ti vadasi, kin nu kho etan“ ti, „sāmi amit-
tānañ pi tesāñ⁵ evarūpā mañgalakiriya mā hotū“ ti, „kathehi
tāva bhaddhe“ ti, „sāmi na sakkā kathetun“ ti, „bhaddhe taya
viditarahassañ mama akathanakālato paṭṭhāya n' atthi nāma
10 amhākañ samaggavāso“ ti, sā tena nippīliyamānā „tena hi
sāmi suṇāhīti“ vatvā

40. Ediso mā⁶ amittānañ vivāho hotu Māthara

yathā⁷ Pañcālārājassa Vedehena bhavissatīti 1490.

imañ g. vatvā puna tena „bhaddhe kasmā evarūpañ kathañ
15 kathesi⁸ti“ vutte „tena hi suṇa⁹, ettha dosañ kaṭṭhesāmiti“
vatvā itarañ gātham āha:

41. Ānāyitvāna Vedehañ Pañcālānañ rathesabho

tato tañ ghātayissati nāssa sakhi¹⁰ bhavissatīti. 1491.

Ta tato tañ - - ti yadā so imañ nagarañ āgato bhavissati tadā tena
20 saddhīñ sakhibhāvañ¹¹ mittadhammañ na karissati, daṭṭhum pi 'ssa dhītarañ
na dassati, eko kir' assa pana atthadhammānūsāsako Ma-paṇḍito nāma atthi,
tena saddhīñ ghātessati, te ubho pi jane ghātetvā jayapānañ pivissāmā¹² ti Ke-
raññā saddhīñ mantetvā tañ gaṇhitvā āgantuñ¹³ gato ti.

Evañ sā guyhamantañ nissesañ katvā suvapaṇḍitassa
25 kathesi, so tañ sutvā suvapaṇḍito „ācariyo¹⁴ upāyakusalo, ac-
chariyañ tassa rañño evarūpena upāyena ghātanañ“ ti Ke-añ
vaṇṇetvā „evarūpena avamañgalena amhākañ ko attho, tuñhī-
bhūto seyyo¹⁵“ ti¹⁶ āgammakammasa nipphattim¹⁷ nātvā tañ
rattim¹⁸ taya saddhīñ vasitvā „bhaddhe ahañ Siviraṭṭhañ gantvā
30 manāpāya bhariyāya laddhabhāvañ Sivirañño ārocessāmiti“
gamañ anujānāpetuñ¹⁹ āha:

¹ Bḍ adds ahoṣi. ² Cks -o. ³ Cks te. ⁴ Cks te. ⁵ Bḍ sakhi. ⁶ Bḍ puna. ⁷
Cks sakhi. ⁸ Cks sakhi. ⁹ Bḍ adds Mithilañ. ¹⁰ Bḍ ācariyakevaṭṭo. ¹¹ so
Bḍ; Cks -tā sayā. ¹² Bḍ adds vatvā. ¹³ Cks anujānāhīti.

42. Handa [kho] mañ anujānāhi rattiyo sattamattiyo
yāvāhañ Sivrājassa ārocemi mahesino
laddho ca¹ me āvasatho sālīkāya upantikañ² ti. 1492.

Ta. mahesino ti mahesiyā³, āvasatho ti vasanaṭṭhānam, upantikañ⁴
ti atha ne etassā⁵ santikañ gacchāmā⁶ ti vatvā aṭṭhame divase idhānetvā ma- 5
hantena parivārena tañ gahetvā gamissāmi, yāva mamāgamanañ tāva mā uk-
kaṇṭhīti.

Taṃ sutvā sālīkā tena saddhiṃ viyogaṃ anicchamānāpi
tassa vacanañ paṭikkhipituṃ asakkonti anantarañ g. ā.:

43. Handa [kho] tañ anujānāmi rattiyo sattamattiyo, 10
sace tvañ sattarattena nāgacchasi mam' antike
maññe⁷ okkantasantañ⁸ mañ matāya āgamissatīti⁹. 1493.

Ta. maññe okkantasantañ mañ ti evaṃ sante ahañ apagatajīvitāñ
matañ sallakkheṃ, so tvañ aṭṭhame divase anāgacchanto mayi matāya āga- 15
missasi, tasmā mā papañcam akāsi.

Itaro pi „bhadde kiṃ vadesi, mayham pi aṭṭhame divase
tañ apassantassa kuto jīvitā“ ti vācāya vatvā „hadayena“ na
pana jīvavāma¹⁰, kiṃ tayā mayhan“ ti cintetvā utṭhāya tho-
kañ siviraṭṭhābhimukhañ¹¹ gantvā nivattitvā Mithilañ gantvā
paṇḍitassa aṃsakūṭe otaritvā M-ena uparipāsadañ āropetvā 20
puṭṭho sabbañ tañ pavattiñ ārocesi, so pi 'ssa purimanayen'
eva sabbañ sakkāram akāsi.

Satthā tañ atthañ pakāsento āha:

44. Tato ca kho so gantvāna Mātharo suvapaṇḍito
Mahosadhassa akkhāsi: Sālīyā-vacanañ¹² idan ti. 1494. 25

Idaṃ Sālīyāvacanañ¹² ti sabbañ vītthārena akkhāsi¹³.

Taṃ sutvā M. cintesi: „rājā mama anicchāyāpi¹⁴ gamis-
sati, gantvā mahāvināsañ pāpuṇissati, atha mayhañ evarū-

¹ Ck^s omitt ca. ² B^d -kā. ³ so Ck^s; B^d mahesiyā cassa. ⁴ B^d -kān. ⁵ so Ck^s; B^d atha ne etha, tassā. ⁶ Ck^s aññe. ⁷ Ck^s -sattañ. ⁸ so all three MSS. for -sīti. ⁹ B^d -ye. ¹⁰ so Ck^s; B^d na pana jīvitāñ vā maranañ vā, C^s na pana jīvavāma mārā vā, read: na pana jīvā vā marā vā? ¹¹ B^d -kho. ¹² B^d sālīka-. ¹³ B^d addo Suvakhaṇḍaṃ niṣṭhitañ. ¹⁴ B^d anicchamānasasve.

passa yasadāyakkassa rañño vacanaṃ hadaye katvā tassa sañ-
 gahaṃ akarontassa¹ garahā uppajjissati, mādisse ca p-e vijja-
 māne kimkāraṇā esa nassissati,² rañño puretaraṃ gantvā Cūla-
 nim disvā suvibhattaṃ katvā Videharañño nivesananagaraṃ
 5 māpetvā gāvutamattaṃ jaṃghamaṃggaṃ aḍḍhayaḥjanikaṃ mahā-
 ummaggaṃ kāretvā C-rañño dhītaraṃ abhisinñitvā ambhākaṃ
 rañño pādapariṇāṇikaṃ katvā aṭṭhārasaakkhohiṇibalesu ekasa-
 tarājūsu parivāretvā ṭhitesv-eva³ ambhākaṃ rājānaṃ Rāhu-
 mukhato Candaṃ viya mocetvā ādāya āgamanānaṃ nāma mama
 10 bhāro⁴ ti, tass' evaṃ cintentassa sarīre pīti uppajji, so pīti-
 vegena udānaṃ udānento

45. Yass' eva ghare bhuñjeyya bhogaṃ

tass' eva atthaṃ puriso careyya 'ti imaṃ upaḍḍhag. ā. 1495.

T. a.: yassa rañño santikā puriso mahantaṃ issariyaṃ labhivā bhogaṃ
 15 bhuñjeyya akkosantassāpi paribhāsantassāpi gale gahetvā nikkadḍhantassāpi tass'
 eva atthaṃ hitaṃ vaḍḍhiṃ p. kāyadvārādīhi tihi pi dvārehi careyya na hi
 mittadūbhikkamaṃ nāma p-ena kātābbaṃ ti.

So nahāyitvā alaṃkaritvā mahantena yasena rājakulaṃ
 gantvā rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ ṭhito ā.: „kiṃ deva
 20 gacchissath' eva Uttarapañcālanagaraṃ“ 'ti, „āma tāta Pañ-
 cālacaṇḍiṃ alabhantassa mama kiṃ rajjena⁵, mā maṃ pariccaja
 mayā saddhiṃ yeva ehi, ta. no gatakāraṇā dve atthā nippajjis-
 santi: itthiratanaṃ ca lacchāmi raññā ca me saddhiṃ mettī
 patiṭṭhahissatīti“⁶, aha naṃ p. „tena hi deva ahaṃ puretaraṃ
 25 gantvā tumhākaṃ nivesanāni māpemi, tumhe mayā pahita-
 sāsanena āgaccheyyāthā“ 'ti vadanto dve gāthā abhāsi:

46. Handāhaṃ gacchāmi pure janinda

Pañcālarājassa puraṃ surammaṃ

nivesanāni māpetuṃ Vedeḥassa yasassino ti. 1496.

30 47. Nivesanāni māpetvā Vedeḥassa yasassino

yadā te pahīneyyāmi tadā eyyāsi khattiyā 'ti. 1497.

¹ Ck² na kāsīti. ² B⁴ akkhohiṇisaṅkhehi ekasatarājūsu p. ṭhitesveva, Ck²
 ṭhitesseva. ³ Ck² -nāti.

Ta. Vedehassā 'ti Videharājassa, eyyāsīti āgaccheyyāsi.

Tam sutvā rājā „na kira mañ p. pariccajatīti“¹ haṭṭha-
tuṭṭho hutvā ā.: „tāta tava purato gacchantassa kiñ laddhum
vaṭṭatīti“, „balavāhanam devā“ 'ti, „yattakam icchasi tattakam
gapha tāta“ 'ti, p. „cattāri bandhanāgārāni vivarāpetvā corā-
nam saṃkhalikabandhanāni bhindāpetvā te pi mayā saddhim
pesehi deva“ 'ti, „yathārucim karohi tāta“ 'ti, M. bandhanā-
gārāni vivarāpetvā sūre mahāyodhe gatagataṭṭhāne kamman
nipphādetum samatthe niharāpetvā „mañ upaṭṭhahathā“ 'ti
vatvā tesam sakkāram karetvā vaḍḍhakikammāraccammakāra-
cittakārādīnānāsippakusalā² aṭṭhārasa seniyo ādāya vāsipharasu-
kuddālakhaṇittīdāni bahūni upakaraṇāni gāhāpetvā mahābala-
parivuto nagarā nikkhami.

Tam paṭṭham pakāsento Satthā āha:

18. Tato ca pāyāsi pure Mahosadho

15

Pañcālarājassa puram surammañ

nivesanāni māpetum Vedehassa yasassino ti. 1498.

M. gacchanto yojanayojanantare ekekaṃ gāmañ nivesetvā³.
ekekaṃ amaccaṃ „tumhe rañño Pañcālacaṇḍīm gahetvā ni-
vattanakāle haṭṭhiassarathe kappetvā rājānañ ādāya paccāmitte
paṭibāhanā khippam Mithilam pāpeyyāthā“ 'ti vatvā ṭhapesi,
Gaṅgātīrañ pana patvā Ānandakumārañ nāma pakkosāpetvā
„Ānanda tvañ tīṇi vaḍḍhakisatāni ādāya Uddhagaṅgañ gantvā
sāradārūni gāhāpetvā tisatamattā nāvā māpetvā nagarass' atthāya
tatth' eva daṇḍasambhāre tacchāpetvā sallahukānañ dārūnañ
nāvāyo purāpetvā khippam gacchathā“ 'ti pesesi, sayam pana
nāvāya Pāragaṅgañ gantvā⁴ otiṇṇaṭṭhānato paṭṭhāya pada-
saññāya eva ganetvā „idañ adḍhayaḥjanatṭhānañ⁵, ettha mahā-
ummaggo bhavissati, imasmim ṭhāne amhākañ rañño nivesana-
nagarañ bhavissati, ito paṭṭhāya yāva rājagela gāvutamatte⁶

¹ Ck^o -jitt. ² Ck^o -kule. ³ B^d nivesanañ māpetvā. ⁴ B^d nāvāya Gaṅgañ ta-
ritvā. ⁵ Ck^o aṭṭha-.

- 5 thāne¹ jaṅghummaggo bhavissatīti² paricchinditvā nagaram pāvisi.
 C-rājā Bo-assa āgamanam sutvā „idāni me manoratho pūris-
 sati³, paccamittānam piṭṭhim⁴ passissāmi⁵, imasmim pana āgate
 Vedehe pi nacirass⁶ eva āgamissati, atha ne ubho pi māretvā
 10 Jambudipe ekarajjam karissāmīti⁷ paramatutṭhippatto ahoṣi,
 sakalanagaram saṃkhubhi, „esa kira Ma-paṇḍito, iminā kira
 ekasatarājāno leḍḍunā kāko viya palāpitā⁸“ ti, M. nāgaresu
 attano rūpasampattiṃ sampassantesu yeva rājadvāram gantvā
 rathā oruyha rājānam⁹ paṭivedetvā „etū¹⁰“ ti vutte pavisitvā
 15 rājānam vanditvā ekamante aṭṭhāsi, atha nam rājā paṭisa-
 thāram katvā pucchi: „tāta rājā kadā āgamissatīti¹¹“, „mayā
 pesitakāle devā¹²“ ti, „tvam pana kimatthāya āgato sīti¹³“, am-
 hākam rañño nivesanam māpetum devā¹⁴“ ti, „sādhū tātā¹⁵“ ti,
 ath¹⁶ assa senāya paribbayaṃ dāpetvā M-assa mahantaṃ sak-
 20 karam kārāpetvā nivāsageham dāpetvā: „tāta yāvā te rājā
 āgacchati¹⁷ tāva anukkaṇṭhamāno amhākam pi kattabbayuttakam
 karonto va vasa tātā¹⁸“ ti ā., so ca kira rājanivesanam abhi-
 rūhanto va sopānapādamūle ṭhatvā „idha jaṅghummaggadvāram
 bhavissatīti¹⁹“ sallakkhesi, ath²⁰ assa etad ahoṣi: „rājā amhākam
 25 pi kattabbayuttakam karohīti²¹“ vadati, ummagge khaññamāne
 yathā imaṃ sopānam na osakkati tathā katum vaṭṭatīti²²“ cintetvā
 atha rājānam evam āha: „deva, ahaṃ pavisanto va sopāna-
 pādamūle ṭhatvā navakammaṃ olovento mahāsopāne dosaṃ
 passim, sace vo ruccati ahaṃ dārūni labhanto manāpaṃ katvā
 30 atthareyyan²³“ ti, „sādhū tāta attharā²⁴“ ti, so „idha mā²⁵ um-
 maggadvāram bhavissatīti²⁶“ sādhu kam sallakkhetvā taṃ so-
 pānam haritvā yattha ummaggadvāram bhavissati ta. paṃsuno
 apatanatthāya phalakasanthāram kāretvā yathā na okkamati²⁷
 evaṃ niccalaṃ katvā sopānam atthari, rājā taṃ kāraṇam²⁸
 35 ajānanto „mama sinehena karotīti²⁹“ maññi, evaṃ taṃ divasaṃ

¹ Cks oujit thāne. ² Bā matthakam pāpuyissatti. ³ Cks -miti ⁴ Bā rañño. ⁵
 Bā pavisatū. ⁶ Bā nāga-. ⁷ so Cks for mahā? Bā omits mā. ⁸ Bā osakkati.
⁹ Ck antaram, C omits kā-.

navakammen' eva vītināmetvā punadivase rājānaṃ ā.: „deva
sace amhākaṃ rañño vasanaṭṭhānaṃ jāneyyāma manāpaṃ katvā
paṭijaggeyyāma“ 'ti, „sādhū p-a ṭhapetvā mama nivesanaṃ
sakalanagare yaṃ nivesanaṃ icchasi taṃ gaṇhā“ 'ti, „mahā-
rāja, mayaṃ āgantukā tumhākaṃ bahuvalabbhā yodhā te attano
gehesu gayhamānesu amhehi saddhiṃ kalahaṃ karissanti, ma-
yaṃ kiṃ karissāma“ 'ti, „p-a tesaraṃ vacanaṃ mā gaṇhatha,
tava ruccanaṭṭhānaṃ eva gaṇhāhīti“, „deva, punappuna te
āgantvā tumhākaṃ kathessanti, tena tumhākaṃ cittaasukhaṃ na
bhavissati, sace pana iccheyyātha yāva mayaṃ nivesanāni gaṇ-
hāma tāva amhākaṃ yeva manussā dovarikā assu, tato dvāraṃ
alabhitvā gamissanti¹, evaṃ sante amhākaṃ pi tumhākaṃ pi
cittaasukhaṃ bhavissatīti“, rājā „sādhū“ 'ti sampatiṇṇi, M.
sopānapādamūle sopānasīse mahādvāre ti sabbattha attano
manusse yeva ṭhapesi, „kassaci pavisitūṃ mā adatthā“ 'ti,
atha rañño mātu nivesanaṃ gantvā bhinnākāraṃ² dassethā 'ti
manusse āṇāpesi, te dvārakoṭṭhakāḷindato paṭṭhāya iṭṭhakā ca
mattikā ca apānetuṃ ārabhiṃsu, rājamātā taṃ pavattiṃ sutvā
āgantvā „kissa tāta maṃa gehaṃ bhindathā“ 'ti ā., „Ma-paṇ-
ḍito bhindāpetvā attano rañño nivesanaṃ karetukāmo“ ti,
„yadi evaṃ idh' eva vasathā“ 'ti³, „amhākaṃ rañño mahantaṃ
balavāhanaṃ, idaṃ na-ppahoti aññaṃ mahantaṃ gehaṃ kā-
ressāma“ 'ti, „tumhe maṃ na jānātha, ahaṃ rājamātā, idāni
puttassa santikaṃ gantvā jānissāmi“⁴, „mayaṃ rañño vacanen'
eva bhindāpema“⁵, sakkonti nivārehīti⁶, sā kujjhivā „idāni vo
kattabbaṃ jānissāmi“⁷ rājadvāraṃ agamāsi, atha naṃ „mā
pavisīti“ vārayiṃsu, „ahaṃ rājamātā tātā“ ti, „mayaṃ taṃ
jānāma, mayaṃ rañña⁸ 'kassaci pavesanaṃ mā daditthā" 'ti
āpattā, gaccha tvaṃ“ ti, sā gahetabbagahaṇaṃ apassanti ni-
vattitvā attano nivesanaṃ oloketi atṭhāsi, atha naṃ eko „kiṃ

¹ Bā nāga-. ² Bā bhindānā-. ³ Ck^o vassasīti. ⁴ Bā bhindāma. ⁵ so Bā;
Ck^o sakkonti vārehīti, C^o sakkonivārehīti, Bā sace sakkonti gārehīti. ⁶ Ck^o -o.
⁷ Bā adatthā.

idha karosi, gacchasīti¹“ utthāya gīvāya gahetvā bhūmiyaṃ
 pātesi, sā cintesi: „addhā raññā ānatto bhavissati ita-
 rathā² evaṃ kātum na [sakkhissanti, p-assa³ eva santikaṃ ga-
 missāmīti“ gantvā „tāta Ma-dha kasmā nivesanaṃ bhindāpe-
 5 hīti⁴“ ā, so tāya saddhiṃ na kathesi, santike ʔhitapuriso pan'
 assā „devī kiṃ kathesīti“ vatvā „tāta p. kasmā gehaṃ bhin-
 dāpetīti“, „Videharañño vasanaṭṭhānaṃ kātum“ ti, „kiṃ tāta
 10 ʔevaṃ mahante nagare aññattha nivāsanaṭṭhānaṃ na labbha-
 tīti“ maññati, idaṃ satasahassaṃ lañcaṃ gahetvā aññattha
 kāretu⁵“ ti, „sādhū devi tumhākaṃ gehaṃ vissajjāpessāma, laṅ-
 cassa gahitabhāvaṃ pana mā kassaci kathayittha mā no aññe
 pi lañcaṃ datvā gehāni vissajjāpetukāma assun⁶“ ti⁷, „tāta
 15 rañño mātā lañcam adāsīti“ mayham pi lajjanakam eva⁸, „taṃ
 na kassaci kathessāmīti“, so „sādhū“ ti tassā santikā satasa-
 20 hassaṃ gahetvā gehaṃ vissajjetvā Kevaṭṭassa gehaṃ agamāsi,
 so rājadvāraṃ gantvā veḷupesikāhi piṭṭhiyaṃ⁹ cammuppāṭanam
 labbitvā gahetabbagahaṇaṃ apassanto satasahassam eva adāsi,
 eten¹⁰ upāyena sakalanagare gehaṭṭhānaṃ gaṇhantena lañcaṃ
 katvā¹¹ laddhakahāpaṇaṇaṃ ñeva navakoṭiyo jātā, M. sakala-
 25 nagaraṃ vicaritvā rājakulaṃ agamāsi, atha naṃ rājā pucchi:
 „kiṃ p-a laddhaṃ te vasanaṭṭhānaṃ“ ti, „mahārāja adentā¹²
 nāma n' atthi, api ca kho pana amhesu gayhamānesu¹³ kila-
 manti, tesam piyavippayogaṃ kātum ambhākam pi ayuttam,
 bahinagare ito¹⁴ gāvutamattaṭṭhāne gaṅgāya ca nagarassa ca
 25 antare asukaṭṭhāne nāma ambhākaṃ rañño vasananagaraṃ kā-
 ressamā¹⁵“ ti, rājā taṃ sutvā „antonagaresu yujjhitum pi duk-
 khaṃ, n' eva sakasenā na parasenā nātum sakkā, bahinagare
 pana sukhaṃ yuddhaṃ kātum, tasmā bahinagare yeva¹⁶ te

¹ so Ck Bā; C^o gacchasi na gacchasīti. ² Bā addhā ime r. ānatā bhavissanti itarethā. ³ Bā -sīti. ⁴ Ck^o omit na, Bā has na labhiṣaṭhāti. ⁵ Ck^o asanti, C^o assanti, Bā assutī. ⁶ so all three MSS. ⁷ Bā -hi potito piṭhi. ⁸ so Ck^o; Bā gahetvā. ⁹ Bā -o. ¹⁰ so Ck^o for ganhamānesu? Bā gehesu gaṇhiyamānesu. ¹¹ C^o kato, Ck^o omits ito. ¹² Ck^o kātum antonagare va.

kottetvā māressāmā¹ "ti tussitva „sādhū tāta tayā sallakkhi-
 taṭṭhāne yeva kārehīti“ ā., „mahārāja ahaṃ kāressāmi, tum-
 hākaṃ pana manussehi dārupaṇṇādīnaṃ atthāya amhākaṃ nava-
 kammaṭṭhānaṃ na gantabbāṃ, gacchantānaṃ² hi“ kalahaṃ
 karissanti, tena n' eva tumhākaṃ pi na amhākaṃ pi citta-
 sukhaṃ bhavissatīti“, „sādhū p-a tena passena nissañcāraṃ³
 karohīti“, „deva amhākaṃ hatthī udakābhiraṭā udake yeva
 kiḷanti, udake āvile jāte 'Ma-dhassa āgatakālato paṭṭhāya pa-
 sannodakaṃ pātuṃ na labhāmā' ti sace nāgarā kujjhanti tam
 pi sahitabban“ ti, rājāpi 'ssa'⁴ „tumhākaṃ hatthī kiḷantū“ 'ti 10
 vatvā nagare bheriṃ carāpesi: „yo ito nikkhamitvā Ma-panḍi-
 tassa nagaramāpitaṭṭhānaṃ gacchati sahasaṃ daṇḍo“⁵ ti, M.
 rājānaṃ vanditvā attano parisam ādāya nāgarā nikkhamitvā
 yathāparicchinnaṭṭhāne nagaraṃ māpetuṃ ārabhi⁶, Pāraṅgāya
 tāva⁷ Gaggaligāmaṃ⁸ nāma kāretvā hatthiassavāhanaṃ c' eva 15
 gobalivaddaṃ ca ta. ṭhapetvā nagarakaraṇaṃ vicārento „ettakā
 idaṃ ettakā idaṃ karontū“ 'ti sabbakammāni vibhajitvā ummagge
 kammaṃ paṭṭhapesi, mahāummaggaḍḍvāraṃ Gaṅgātitthe ahoṣi,
 saṭṭhimattāni yodhasatāni mahāummaggaṃ khaṇanti, mahatī-
 cammaṃālūkādīhi⁹ paṃsum haritvā Gaṅgāya pātentī, pātita- 20
 pātitaṃ paṃsum hatthī maddanti, Gaṅgā āluḷā sandati, nagara-
 vāsino „Ma-dhassa āgatakālato 'paṭṭhāya pasannaṃ udakaṃ
 pātuṃ na labhāma, Gaṅgā āluḷā va vāhati kin nu kho etan“
 ti vadanti, atha nesaṃ p-assa upanikkhittakapurisā ārocenti:
 „Ma-dhassa kira hatthī udakakiḷaṃ kiḷantā Gaṅgāya¹⁰ uddha- 25
 kaddamaṃ karonti, ten' esā āluḷā sandatīti“, Bodhisattānaṃ
 adhippāyā nāma ijjhanti, tasmā ummagge mūlāni vā pāsāṇāni
 vā sabbe bhūmiyaṃ pavisimsu, jaṃghummaggassa dvāraṃ tas-
 miṃ nagare ahoṣi, sattaṃattāni purisasatāni jaṃghummaggaṃ

¹ Bā āgacchā. ² Bā aḍḍe amhākaṃ manussehi. ³ so Ck; C^s tissaḍḍvāraṃ, Bā
 te manusse nissañcāraṃ. ⁴ Bā rājā vissatā. ⁵ Bā tassa sahasaḍḍaṇḍo. ⁶ Bā
 ārabhi, Ck^s omīti ārabhi. ⁷ Bā paraṅgāyā. ⁸ Bā vaggali-. ⁹ so Ck^s; Bā
 mahatīhi cammaṃasibbakāhi vālūkādīhi. ¹⁰ Ck^s gaṅgā.

khaṇanti ca, cammamālukādīhi¹ paṃsum haritvā tasmiṃ nagare
 pāṭenti, pātitaṇṇaṃ udakena sannetvā pākāraṃ cinanti,
 aññāni vā kammāni karonti, mahāummaggassa pavisanadvāraṃ
 nagare ahosi, aṭṭhārasahatthubbedhena yantayuttaāvārena² sa-
 5 mannāgataṃ hi ekāya āpiyā akkantāya pithiyanti, mahāum-
 maggassa dvīsu passesu iṭṭhikāhi cinivā sudhakkammaṃ³ kāresi,
 matthake padaracchannaṃ⁴ kāretvā ullokamattikāya lepetvā
 'setakammaṃ kāresi, sabbāni p' etthi asītimahādvārāni catu-
 saṭṭhicūladvārāni ahesum. sabbāni yantayuttān' eva ekāya
 10 āpiyā akkantāya pithiyanti, ekāya akkantāya vivariyyanti, dvīsu,
 passesu anekasatadīpālayā⁵ ahesum, te pi yantayuttā va ekas-
 miṃ vivariyyamāne sabbe vivariyyanti ekasmiṃ pithiyamāne
 sabbe pithiyanti, dvīsu passesu ekasatānam khattiyānaṃ eka-
 satasayanagabbhā ahesum, eekasmiṃ nānāvappaṇaccatthara-
 15 ṇatthataṃ⁶, eekam mahāsayanam⁷ samussitasetatchattani,
 eekam sīhāsanaṃ mahāsayanam nissāya ṭhitam eekam mā-
 tugāmapotthakarūpakam uttamarūpadharam hatthena anāma-
 sitvā na manussarūpakam ti na sakkā ñātum⁸, api ca um-
 maggassa gabbhe dvīsu passesu kusalā cittakārā nānappa-
 20 kāraccittakammaṃ karimṃsu: Sakkavilāsasineruparibhaṇḍasāgara-
 mahāsāgaracatumahādīpahimavantaanotattamanosilāṭaṇḍa-
 suriyacātummahārājikādichakāmasaggādivibhattiyo sabbā um-
 magge dassayimṃsu, bhūmiṃ rajatapattāvappaṇvālukaṃ okiritvā
 upari ullokapadumāni dassesum, ubhosu passesu nānappakāre
 25 āpaṇe pi dassayimṃsu, tesu tesu ṭhānesu gandhadāmapuppha-
 dāmāni olaṃbetvā Sudhammadevasabham viya ummaggaṃ alaṃ-
 karimṃsu. Tāni pi kho tīṇi vaḍḍhakisatāni tīṇi nāvāsatāni
 bandhitvā niṭṭhitaparikkammaṇaṃ dabbasambhārānaṃ pūretvā
 Gaṇḍāya āharitvā p-assa ārocesum, tāni so nagare upayogaṃ⁹
 30 netvā „mayā āṇattadvase āhareyyāthā“¹⁰ 'ti nāvāpaṭicchannaṭ-
 ṭhāne ṭhapāpesi, nagare udakaparikhā¹⁰ aṭṭhārasahattho pākāro

¹ Bā cammaṇasippakehi. ² Ck^o yantayārena. ³ Bā suta-. ⁴ Bā phalaṭakena
 channaṃ. ⁵ Bā dipagabbhī. ⁶ Ck^o -ṇatthamnam? Bā -nam attharanti. ⁷ Bā
 eekam. ⁸ Ck^o nā. ⁹ Bā upabhogaṃ. ¹⁰ Bā -kham.

gopuraṭṭālako rājanivesanādini nivesanāni hatthisālādayo pokkharāṇiyo ti sabbam eva niṭṭham agamāsi, iti mahāummaggo jamghummaggo nagaran ti sabbam etaṃ catūhi māsehi niṭṭhitam. Atha M. catumāsaccayena rañño āgamanatthāya dūtaṃ pāhesi.

5

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

19. Nivesanāni māpetvā Vedehassa yasassino
ath' assa pahīṇi dūtaṃ: [ehi dāni mahārāja],
māpitan te nivesanau ti. 1499.

Ta. pahīṇi ti pesesi.

10

Rājā dūtassa vacanaṃ sutvā tuṭṭhacitto mahantena parivārena nikkhami.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā itaraṃ gātham āha:

50. Tato ca rājā pāyāsi senāya' caturaṅgiyā
anantāvāhanaṃ daṭṭhuṃ phitaṃ Kampilliyāṃ puran ti. 1500. 15

Ta. ananta - - ti aparimītaassādivāhanāni, Kampilliyāṃ - - ti Kampillaraṭṭhe māpitaṃ nagaraṃ.

So anupubbena Gaṅgātīraṃ pāpuṇi, atha naṃ M. paccugantvā attanā katanagaraṃ pavesesi, so ta. pāsādavaragato nānaggarasabhojanaṃ bhuñjītvā thokaṃ vissamitvā sāyaṇhasa- 20 maye attano āgatabhāvaṃ nāpetuṃ' Cūlanīrañño dūtaṃ pesesi.

Tam atthaṃ āvikaronto Satthā āha:

51. Tato ca kho so gantvāna Brahmādatassa pahīṇi:
āgato 'smi mahārāja tava pādāni vanditūṃ. 1501.
52. Dadāhi dāni me bhariyaṃ nāriyaṃ sabbaṅgasobhaniṃ 25
suvannena paṭicchannaṃ dōsīggaṇapurakkhatan ti. 1502.

Ta. vanditūṃ ti Vedeho mahallako C-rājā tassa puttamatto¹ pi na hoti², kilesamuechito pana hutvā jāmātara⁴ nāma sasuro vandiyo ti cintetvā tassa cittaṃ anujānanto⁵ vandanasāsanaṃ pahīṇi, dadāhi dāniti ahaṃ tayā dhītaraṃ dassāmiti pakkosāpito taṃ me dāni dehiti pahīṇi, suvaṇnena - - ti 30 suvaṇṇalāṃkārapatimaṇḍitaṃ.

¹ Ckz omitt nāpetuṃ. ² Bz puttanaṭṭamatto ³ so Ckz; Bz nappahīṇi. ⁴ Bz jāmātarena. ⁵ Bz ajānanto.

Cūlani dūtassa katham sutvā somanassappatto „idāni me paccāmitto kuhiṃ gamissati, ubhinnaṃ pi tesāṃ sīsāni chinditvā jayapānaṃ pivissāmā“ ⁴ti kevalaṃ⁵ somanassaṃ dassento dūtassa sakkāraṃ katvā anantaraṃ gātham āha:

- 5 53. Svāgatan tena⁶ Vedeha atho te adurāgataṃ,
nakkhattaṃ ñeva paripuccha. ahaṃ kaṇṇaṃ dadāmi te
suvannaṃ paṭicchannaṃ dāsigaṇapurakkhataṃ ti. 1503.

Ta. Vedehā⁷ 'ti Vedehasa sāsanaṃ sutvā taṃ purato thitaṃ viya ālapati, athavā⁸ evaṃ Brahmādattena vuttaṃ ti vadehīti⁹ dūtaṃ ānāpento evam ā.

- 10 Taṃ sutvā dūto Vedehasa santikaṃ gantvā „deva maṇ-
galakiriyaṃ anucchavikaṃ nakkhattaṃ kira jānāhi, te dhītaraṃ
demīti vuttaṃ“ ti¹⁰ ā., so „ajj“ eva nakkhattaṃ sobhanaṃ¹¹ ti puna
dūtaṃ paṇiṇi.

Taṃ atthaṃ pakāseto Satthā¹² āha:

- 15 54. Tato ca rājā Vedeho nakkhattaṃ paripucchatha,
nakkhattaṃ paripucchitvā Brahmādattassa pāṇiṇi: 1504.
55. Dadāhi dāni me bhariyaṃ nāriṃ sabbaṅgasobhanaṃ
suvannaṃ paṭicchannaṃ dāsigaṇapurakkhataṃ ti. 1505.
C-rājāpi:
20 56. Dadāmi dāni te bhariyaṃ nāriṃ sabbaṅgasobhanaṃ
suvannaṃ paṭicchannaṃ dāsigaṇapurakkhataṃ ti. 1506.

- Imaṃ g. vatvā „idāni pesemi, idāni pesemīti“¹³ musāvādaṃ
katvā ekasatarājūnaṃ saññaṃ adāsi: „aṭṭhārasahi akkhohiṇiṃ
saddhiṃ sabbe yuddhasajjā hutvā nikkhamantu, ubhinnaṃ pi
25 paccatthikānaṃ sīsāni chinditvā sve jayapānaṃ pivissāmā“¹⁴ 'ti,
te sabbe pi nikkhamiṃsu, sayāṃ nikkhamanto pana mātaraṃ
Talatādeviṃ ca¹⁵ aggamaheṣiṃ¹⁶ Nandadeviṃ ca puttāṃ¹⁷ Pañcāla-
caṇḍaṃ ca¹⁸ dhītaraṃ Pañcālacaṇḍiṃ ca¹⁹ ti cattāro jane orodhehi
saddhiṃ pāsāde nivāsāpetvā va²⁰ nikkhami. Bo. Vedeharāṇṇo
30 c' eva tena saddhiṃ āgatasenāya ca mahantaṃ sakkāraṃ

¹ Cks kodha. ² so Bđ; Cks ti; read: svāgatan te? ³ Cks atha. ⁴ Cks dehīti.

⁵ Cks dehīti. ⁶ Cks -viri, Bđ mātarañca calākadeviñca. ⁷ Bđ -siñca. ⁸ Cks nandavi puttāṃ. ⁹ Cks -dāni. ¹⁰ Bđ -dhi. ¹¹ Cks gehe nivattitvā va.

kāresi, keci manussā suraṃ pivanti keci macchamaṃsādīni
 khādanti keci dūramaggā¹ āgatattā kilantā sayanti, Vedeharājā
 pana Senakādayo paṇḍite gahetvā amaccagaṇaparivuto alam-
 katamahātale nisīdi, C-rājāpi atthārasaakkhohiṇisaṃkhāya
 senāya nagaraṃ tisandhicatusaṃkhepaṃ parikkhipitvā aneka-
 sataśassāhi ukkāhi dhāriyamānāhi aruṇe uggacchante yeva
 gahaṇasaḷḷo hutvā atthāsi, taṃ ñatvā M. attano yodhānaṃ tīni
 satāni pesesi: „tumhe jaṃghummagge gantvā raṇṇo mātaraṃ
 ca aggamahesiṇ ca puttaṃ ca dhītaraṃ ca jaṃghummaggena
 • ānetvā mahāummaggena netvā ummaggadvārato bahi akatvā 10
 anto ummagge yeva yāva amhākaṃ āgamanā rakkhantā thatvā
 amhākaṃ āgamanakāle ummaggā niharitvā ummaggadvāre ma-
 hāvisālamālake thāpethā“² ‘ti, te tassa vacanaṃ sampatiṇṇhitvā
 • jaṃghummaggena gantvā sopānapādamūle padarattharaṃ³ ug-
 gahetvā⁴ sopānapādamūle sopānasīse mahātale ti ettake thāne 15
 ārakkhamanusse ca khujjādiparivārādayo ca hatthapādesu
 bandhitvā mukhaṃ thaketvā⁵ ta. ta. paṭicchannaatthāne thāpetvā
 raṇṇo paṭiyattakhādaniye⁶ kiñci khādītva⁷ cunnavicunṇaṃ katvā⁸
 upari pāsādaṃ abhirūhiṃsu, tadā Talatādevī Nandādeviṃ ca
 rājaputtaṃ ca rājadhītaraṃ ca „ko jānāti kiṃ bhavissatīti“ mañña- 20
 mānā attanā saddhiṃ ekasayane sayāpesi, te yodhā gabbha-
 dvāre thatvā pakkosiṃsu, sā nikkhamitvā „kiṃ tātā“ ti ā.,
 „devī amhākaṃ rājā Vedehaṃ ca Mahosadhaṃ ca jivitakkha-
 yaṃ pāpetvā sakala-Jambudīpe ekarajjaṃ katvā ekasatarāja-
 parivuto mahantena yasena mahāpāṇaṃ pivanto tumhe cattāro 25
 pi gahetvā ānetuṃ amhe paṇḍitā“⁹, te pāsādā otaritvā sopāna-
 pādamūlaṃ agamiṃsu, atha ne gahetvā jaṃghummaggaṃ pavi-
 siṃsu, te āhaṃsu: „mayāṃ ettakaṃ kālaṃ idha vasantā imaṃ
 vithiṃ na otiṇṇapubbā“¹⁰ ti, „imaṃ vithiṃ na sabbadā otaranti,
 maṅgalavithi nāma¹¹ esā, ajja maṅgaladivasabhāvena rājā iminā 30

¹ Ck* -gaṇi. ² Bā phalakasandhūraṇi. ³ Ck* kathetvā, Bā pidahitvā. ⁴ so Ck*
 for -yesu? Bā -daniyabhajaniyaṃ. ⁵ Bā adds kiñci bhinditvā. ⁶ Bā adds
 apavibhogāṃ katvā chaḍḍetvā.

- maggena ānetum āṇāpesīti“ te tesaṃ saddahiṃsu, ath' ekacce te cattāro pi gahetvā gacchiṃsu, ekacce nivattitvā rājanive-sane ratanagabbhaṃ vivaritvā² yāvadicchakaṃ dhanasāraṃ ga-hetvā āgamiṃsu, itare pi cattāro¹ purato mahāummaggaṃ gan-
 5 tvā³ alaṃkatadevasabhaṃ viya ummaggaṃ disvā „rañño atthāya sajjitan“ ti saññaṃ kariṃsu, atha ne Mahāgaṇḍāya avidūratthā-nāṃ netvā anto ummagge alaṃkatagabbhe nisidāpetvā ekacce ārakkaṃ gahetvā acchiṃsu, ekacce tesaṃ ānītabhāvaṃ gantvā Bo-assa ārocesuṃ, so tesaṃ kathaṃ sutvā „idāni me mano-
 10 ratho matthakaṃ pāpuṇissatīti“ somanassajāto rañño santikaṃ gantvā ekamantaṃ atthāsi, rājāpi kilesāturatāya „idāni me dhītarāṃ pesessati, idāni me pesessatīti“ pallaṃkato vuṭṭhāya vātapānena olokento anekehi ukkāsatasaḥassehi ekobhāsaṃ jātāṃ nagaraṃ mahatīyā senāya parivutaṃ disvā āsaṃkitapari-
 15 saṃkito „kin nu kho etan“ ti paṇḍitehi saddhiṃ mantento g. ā.
 57. Itatthi assā rathā patti senā tiṭṭhati vammaṭṭā,
 ukkā padittā jhāyanti, kin nu maññanti paṇḍitā ti. 1507.

Ta. kin nu maññantīti C-rājā ambhakaṃ tuṭṭho udāhu ruttho³ ti kin nu p-a maññantīti pucchī.

- 20 Taṃ sutvā Senako āha: „mā cintayi mahārāja, atibahū ukkā paññāyanti, rājā tumhākaṃ dātum dhītarāṃ gāhetvā eti, maññe“ ti, Pukkuso pi „tumhākaṃ āgantukasakkāraṃ kātum ārakkaṃ gahetvā thito bhavissatīti“ yaṃ yaṃ tesaṃ ruccati taṃ taṃ kathayimāsu, rājāpi „asukaṭṭhāne senā tiṭṭhantu, asu-
 25 kaṭṭhāne ārakkaṃ gaṇhatha, appamattā hothā“ ti vadantānaṃ saddaṃ suṇanto sannaddhaṃ cā senāṃ passanto maraṇabhaya-tajjito hutvā Mahāsattassa kathaṃ paccāsiṃsanto itaraṃ g. ā.:
 58. Itatthi assā rathā patti senā tiṭṭhanti vammaṭṭā,
 ukkā padittā jhāyanti, kin nu kāhanti paṇḍitā 'ti. 1508.

- 30 Ta. kin -- ti p-a kin cintesi imā senā⁴ ambhakaṃ kin karissantīti⁵.

¹ Bā adds khattiyā ² Bā patvā ³ Bā kuddho. ⁴ Bā imāya senāya. ⁵ Bā karissatīti.

Taṁ sutvā M. „imaṁ andhabālaṁ thokaṁ santāsetvā
pacchā mama balaṁ¹ dassetvā assāsessāmīti“ cintetvā ā:

89. Rakkhati taṁ mahārāja Cūḷanīyo mahabbalo,
paduṭṭho te Brahmaddatto, pāto taṁ ghātayissatīti. 1509.

Taṁ sutvā sabbe maraṇabhayatajjitā, rañño kaṇṭho sussi, 5
mukhe kheḷo chijji², sarīre dāho uppajji, so maraṇabhayabhīto
paridevanto dve gāthā abhāsi:

90. Ubbedhati me hadayaṁ mukhaṁ ca parisussati,
nibbutiṁ nādhigacchāmi aggidaḍḍho va ātape. 1510.

91. Kammarānaṁ yathā ukkā anto jhāyati no bahiṁ³ 10
evam pi hadayaṁ mayhaṁ anto jhāyati no bahīti. 1511.

Ta, ubbedhatīti tāta Ma-a hadayaṁ me mahāvāteritāṁ viya pallavaṁ
kampati, anto jhāyatīti so ukkā viya mayhaṁ hadayamaṁsaṁ abbhantare
jhāyati bahi pana na paññāyatīti paridevatī.

M. fassa paridevitaṁ sutvā „ayaṁ andhabālo aññesu di- 15
vasesu mama vacanaṁ na kareyya, bhiyyo naṁ niggaṇhissā-
mīti“ cintetvā āha:

92. Pamatto mantanāṭīto bhinnamanto si khattiya,
idāni kho taṁ⁴ tāyantu paṇḍitā maṇṭino janā. 1512.

93. Akatvānaccassa vacanaṁ atthakāmahitesino 20
attapāṭirato rājā migo kūṭe va ohito. 1513.

94. Yathāpi maccho baḷisaṁ vaṁkamamaṁsena chāditaṁ
āmagijjho⁵ na jānāti maccho maraṇaṁ attano 1514.

95. Evam eva tuvaṁ rāja Cūḷaneyyassa dhītaraṁ
kāmagiddho na jānāsi maccho maraṇaṁ attano. 1515. 25

96. Sace gacchasi Pañcālaṁ khippaṁ attam jahessasi
migaṁ pathānupannaṁ⁶ va mahantaṁ bhayaṁ essati. 1516.

97. Anariyarūpo puriso janinda
ahīva ucchaṇṇagato⁷ daseyya,
na tena mettiṁ kayirātha pañño⁸, 30
dukkho bhava⁹ kāpurisena saṅgamo. 1517.

¹ Bā paññābalaṁ. ² Bā paricchajji. ³ Cā Bā bahi. ⁴ Bā maṇṭam, Cā tā. ⁵
⁶⁰ Cā for -giddho? Bā kāmagiddho. ⁶ Cā patthānapattaṁ, Cā potthānapannaṁ,
Bā bandhānubandhaṁ. ⁷ Cā -hato. ⁸ Cā omit pañño. ⁹ Bā have.

68. Yan tv-eva¹ jaññā purisaṃ² janinda

[‘sīlavāyaṃ bahussuto’]

ten’ eva mettīm kayirātha³ pañño⁴,

sukho bhava⁵ sappurisaṇa saṅgamo ti. 1518. .

- 5 Ta. pamatto ti mahārāja tvaṃ kāmēna pamatto, mantanātīto ti mayā
anāgatabhayaṃ disvā paññāya paricchinditvā mantitamantaṇaṃ atikkanto, bhīna-
manto ti mantanātikkantattā yeva bhīnamanto⁵, Senakādihi saddhīṃ manto⁶
gaṇito esa so⁷ bhīno ti pi bhīnamanto si jāto, paṇḍitā ti ime Senakādayo
cattāro janā⁸ idāni taṃ rakkhantu passāma nesaṃ balaṃ ti dīpeti, akatvā--ti
10 mama uttamaśāstrassa vacanaṃ akatvā, attapītirato ti attano kilesapītiyā
abhirato hutvā, kūte--ti yathā nāma nivāpalobhenāgato migo kūtapāse baj-
jhati evaṃ mama vacanaṃ agahetvā Pañcālacandhīṃ labhissāmīti lobhenāgantvā
idāni kūtapāse baddho migo viya jāto si, yathā maccho ti gāthāya⁹ tadā
mayā gyaṃ upamā āhatā¹⁰ ti dassetuṃ vuttaṃ, sace gacchasīti gāthāya pi
15 na¹¹ kevalaṃ etam eva imam pi te upamaṃ āharin ti dassetuṃ vuttaṃ¹², anari-
yarūpo ti Kevaṭṭabrahmanasadiṣo asappurisa-jātiko nillajjapuriso, na tena
mettin ti tādīsena saddhīṃ mittadhammaṃ na kayirātha, tvaṃ pana Ke-ena
saddhīṃ katvā tassa vacanaṃ gaṇhi, dukkho ti evarūpena s. saṅgamo nāma
ekavāraṃ kato idhaloke pi paraloke pi mahādukkhāvahanato dukkho¹³ hoti,
20 yantvevā¹⁴ ‘ti yaṇ c’ eva¹⁵ ayam eva vā pāṭho, sukho ti idhaloke pi para-
loke pi sukho yeva.

Atha naṃ „puttaṃ evarūpaṃ na karissasīti“ suṭṭhutarāṃ
niggaṇhanto pubbe raññā kathitakathaṃ nīharitvā dassento

69. Bālo tvaṃ elamūgo si rāja

25 yo uttamattāhāni mayi lapittha¹⁶,

kim evāhaṃ naṅgalakoṭivaddho

attāhāni jānissam¹⁷ yathāpi añño. 1519.

70. ‘Imaṃ gale gahetvāna nāsetha vijitā mama

yo me ratanālābhassa antarāyāya bhāsati¹⁸’ ti 1520.

- 30 ime dve gāthā vatvā „mahārāja ahaṃ gahapatiputto yatthā
tava aññe Senakādayo p-ā attāhāni jānanti tathā kim eva jā-
nissam, agocarō esa mayhaṃ, gahapatissippam evāhaṃ jānāmi,
ayaṃ attho Senakādīnaṃ pākato, te p-ā bhontā¹⁹ aja te

¹ Idā yadeva, Cks yatveva, Bc yanteva? ² Bā -so. ³ Cks omit pañño. ⁴ Bā
vahe. ⁵ Bā adds tayā. ⁶ Cks omit manto. ⁷ so Cks; Bā eso, ⁸ Cks omit
janā. ⁹ Bā gāthādvayaṃ. ¹⁰ Bā āhatā. ¹¹ Cks omit na, Bā gāthāpi na.
¹² Cks -ā. ¹³ Cks -ā. ¹⁴ Cks yatvevā, Bā yadevā. ¹⁵ Bā yaṇ eva. ¹⁶ Cks
ye- ittho. ¹⁷ Bā jānanti. ¹⁸ Bā hotu, omitting te paṇḍitā.

aṭṭhārasahi akkhohiṇiḥi parivāritassa avassayā hontu, mañ
 pana gīvāya gahetvā nikkadḍhituṃ āṇāpehi, idāni mañ kasmā
 pucchasi¹“ evaṃ suniggahitaṃ niggaḥi², taṃ sutvā rājā cin-
 tesī: „p-o mayā katadosam eva katheti, pubbe h' idaṃ anā-
 gatabhayaṃ jāni³, tena mañ -ativiya nigganḥati⁴, na kho pana
 ettakaṃ kālāṃ nikkammako⁵ acchissati, avassaṃ iminā mayhañ
 sotthibhāvo⁶ kato bhavissati⁷“, atha nañ parigaṇhanto dve
 gāthā abhāsi:

71. Mahosadha atītena nānuvijjhanti paṇḍitā,

kiṃ mañ assaṃ va sambandhaṃ⁸ patoden' eva vijjhasi. 1521. 10

72. Sace ca⁹ passasi mokkhañ¹⁰ khemaṃ vā pana passasi
 ten' eva mañ anusāsa, kiṃ atītena vijjhasīti. 1522.

Ta nānuvijjhantīti atītadosaṃ gahetvā mukhasattīhi¹¹ na¹² vijjhanti,
 sambandhaṃ¹³ ti sattusenāya parivutattā sutṭhu bandhitvā thapitaṃ assaṃ viya
 kiṃ mañ vijjhasī, teneva mañ ti evaṃ te mokkho bhavissati evaṃ khemaṃ
 tena sotthibhāven' eva mañ anusāsa assāsehi, taṃ hi thapetvā aññaṃ me
 patīsaranaṃ n' atthi.

Atha M. „ayaṃ rājā ativiya andhabālo, purisavisesaṃ na
 jānāti, thokaṃ kilametvā pacchāssa avassayo bhavissāmīti“
 cintetvā āha:

73. Atītaṃ mānusaṃ¹⁴ kammaṃ dukkaraṃ durabbhisambhavaṃ,
 na tañ sakkomi mocetuṃ, tvam pi¹⁵ jānassu khattiya. 1523. 20

74. Santi vehāsayaṃ nāgā iddhimanto yasassino,
 te pi ādāya gaccheyyūṃ yassa honti tathāvidhā. 1524.

75. Santi vehāsayaṃ assā iddhimanto yasassino,
 te pi ādāya gaccheyyūṃ yassa honti tathāvidhā. 1525. 25

76. Santi vehāsayaṃ pakkhī¹⁶ iddhimanto yasassino, te etc. 1526.

77. Santi vehāsayaṃ yakkhā iddhimanto yasassino, te etc. 1527.

78. Atītaṃ mānusaṃ¹⁷ kammaṃ dukkaraṃ durabbhisambhavaṃ,
 na tañ sakkomi mocetuṃ antalikkhena khattiyā 'ti. 1528. 30

¹ B^d miggañhi. ² B^d jānāti. ³ B^d -hāti. ⁴ C^k nikkh-. ⁵ C^k -vañ. ⁶ so
 all three MSS. for -baddhañ? ⁷ B^d omits ca. ⁸ B^d adds vā. ⁹ C^k -sāntīhi.
¹⁰ C^k omits na. ¹¹ C^k mānusaṃ, B^d mānussaṃ. ¹² B^d pa. ¹³ all three
 MSS. -l.

Ta, kamman ti mahārāja idaṃ ito mocanaṃ nāma atītaṃ mānusehi
kattabbān kammaṃ atītaṃ dukkaraṃ durabbhisambhavaṃ n' eva kātuṃ na sa-
hituṃ sakkomīti¹ ahaṃ taṃ ito mocetuṃ na sakkomi, tvam pi² jānassu
khattiyā 'ti mahārāja tvam ev' ettha kattabbān jānassu, vehāsayū ti ākā-
5 sena gamanasamatthā hatthino, yassā 'ti yassa rañño tathāvidhā chaddanta-
kule vā uposathakule vā jātā nāgā honti taṃ rājānaṃ te ādāya gaccheyyūṃ,
assā ti valāhakassa rājakule jātā assā, pakkhīti Garulaṃ sandhāyāha, yakkhā
ti Sātāgīrādayo, antalikkhena 'ti ahaṃ antalikkhena mocetuṃ na sakkomi,
taṃ ādāya ākāsenā Mithilāṃ netuṃ na sakkomīti a.

10 Rājā taṃ sutvā appaṭibhāno nisīdi, atha Senako cintesi:
„idāni rañño ca amhākaṃ ca tṭhapetvā p-aṃ aṇṇaṃ paṭisa-
raṇaṃ n' atthi, rājā pan' assa kathaṃ sutvā bhayatajjito kiñci
vattuṃ na sakkoti, ahaṃ p-aṃ yācissāmīti“ yācanto dve
gāthā abbhāsi:

15 70. Atīradassī puriso mahante udakaṇṇave
yattha so labhate gādhaṃ⁴ tattha so vindate sukhaṃ. 1529.
80. Evaṃ amhaṃ⁵ ca raññaṃ⁶ ca tvam paṭiṭṭhā⁷ Mahosadha,
tvam no si mantinaṃ seṭṭho, amhe dukkhā pamocayā⁸ 'ti. 1530

Ta. atīradassīti samudde bhīnnaṇṇo tīraṃ apassanto, yatthā 'ti
20 ūmivegabbhāhato vicaranto yasmiṃ padese paṭiṭṭhaṃ labhati, pamocayā 'ti
pubbe pi Mithilāṃ parivāretvā tṭhitakāle tayā va mocit' amhā idāni pi tvam
eva amhe dukkhā mocchīti yāci.

Atha naṃ niggaṇṇanto M. gāthāya ajjhabhāsi: ,

81. Atītaṃ mānusakaṃ kammaṃ dukkaraṃ durabbhisambhavaṃ,
25 na naṃ sakkomi mocetuṃ, tvam pajānassu⁹ Senakā 'ti. 1531.

Ta. tvam pajānassu -- ti Senaka ahaṃ na sakkomi tvam imaṃ rājā-
naṃ ākāsenā Mithilāṃ nehitī.

Rājā gaheṭṭabbagahaṇaṃ apassanto maraṇabhayatajjito
M-ena saddhiṃ kathetuṃ asakkonto „kadāci Senako pi kiñci
30 upāyaṃ jāneyya, pucchāmi tāva naṃ“ ti pucchanto g. ā.:

82. Suṇchi mētaṃ vacanaṃ: passas' etaṃ mahabbhayaṃ,
Senakaṃ dāni pucchāmi: kiṃ kiccaṃ idha maññasīti. 1532.

¹ Bḍ kātuṃ na sambhavituṃ, sakkā na taṃ sakkomīti. ² Bḍ pa. ³ Ck⁹ add
vā, Bḍ yakkhā. ⁴ Bḍ nāvāṃ. ⁵ Bḍ amhākaṃ. ⁶ Bḍ rañño. ⁷ Bḍ adds si
⁸ Ck⁹ pi jā-.

Ta. kiñ kiccaṃ ti kiñ kātabbayuttakaṃ idha maññasi Ma - - en' amhi
pariccatto yadi tvaṃ jānāsi vadehīti.

Taṃ sutvā Se- „rājā upāyāṃ pucchati, sobhano vā hotu
mā vā kathessāmi 'ssa etaṃ upāyan“ ti cintetvā g. ā.:

88. Aggim' dvārato² dema, gaṇhāmase vikattanāṃ³, 5
aññamaññaṃ vadhitvāna khippaṃ hessāma⁴ jīvitaṃ,
mā no rājā Brahmaddatto ciraṃ dukkhena mārayīti⁵. 1533.

Ta. dvārato ti dvāraṃ pidahitvā ta. aggim' dema, vikattanāṃ³ ti
aññamaññaṃ vikattanāṃ⁶ satthaṃ gaṇhāma, hessāma⁴, ti jīvitaṃ khippaṃ
jahissāma, alaṃkatapāsādo yeva no dāruccitako bhavissati. 10

Taṃ sutvā rājā anattamanā ahoṣi, attano puttadārassa eva-
rūpaṃ citakam⁷ karohīti⁸ cintetvā Pukkusādayo pucchi, te pi
attano anurūpaṃ bālakathaṃ kathayimṣu, tena vuttaṃ:

84. Suṇohi etaṃ vacanaṃ: passas' etaṃ mahabbhayaṃ,
Pukḥusaṃ dāni pucchāmi: kiñ kiccaṃ idha maññasi. 1534. 15

85. Visaṃ khāditvā miyyāma, khippaṃ hessāma⁴ jīvitaṃ,
mā no rājā Brahmaddatto ciraṃ dukkhena mārayi. 1535.

86. Suṇohi etaṃ vacanaṃ: passas' etaṃ mahabbhayaṃ,
Kāvindaṃ dāni pucchāmi: kiñ kiccaṃ idha maññasi. 1536.

87. Rajjuyā bajjha miyyāma, papātā⁹ papatemase, 20
mā no rājā Brahmaddatto ciraṃ dukkhena mārayi. 1537.

88. Suṇohi etaṃ vacanaṃ: passas' etaṃ mahabbhayaṃ,
Devindaṃ dāni pucchāmi: kiñ kiccaṃ idha maññasi. 1538.

89. Aggim' dvārato dema, gaṇhāmase vikattanāṃ¹⁰,
aññamaññaṃ vadhitvāna khippaṃ hessāma⁴ jīvitaṃ, 25
na no sakkomi¹¹ mocetuṃ, sukheṃ eva Mahosadho ti. 1539.

Api ca tesu Devindo „ayaṃ rājā kiñ karoti, aggimhi
sante khajjopanakaṃ dhamati, ṭhapetvā Ma-am āñño¹² idha
sottibhāvaṃ kātuṃ samattho nāma n' atthi, ayaṃ¹³ taṃ

¹ Bā adds vā. ² read: dvārato. ³ Bā vikandanāṃ. ⁴ Bā hi-. ⁵ Bā hadayiti
or mādayiti. ⁶ Bā vikaudana. ⁷ so Bā; C^k cittaṃ, B^s cittaḍḍakhaṇi. ⁸ so
C^k; B^s hotīti. ⁹ Bā pabbatā. ¹⁰ Bā vikandanāṃ. ¹¹ Bā sakkoti. ¹² C^k
añño. ¹³ Bā adds rājā.

apucchitvā amhe pucchati, mayaṃ kiṃ jānāmā⁴ 'ti cintetvā
aññaṃ upāyaṃ apassanto Senakena kathitam eva kathetvā
M-aṃ vaṇṇento dve pāde ā: ⁵

90. Tatrāyaṃ adhippāyo mahārāja:

- 5 mayaṃ sabbe pi paṇḍitam eva yācāma,
 sace paṇa yāciyamāno¹ pi
 na no sakkoti mocetum² sukhen³ eva Mahosadho
 atha Senakassa vacanaṃ karissāmā⁴ 'ti. 1540.

Taṃ sutvā rājā pubbe Bo-assa kathitadosaṃ⁵ saritvā tena
10 saddhiṃ kathetum asakkonto tassa suṇantassa paridevanto ā: ⁶

91. Yathā kadalino sāraṃ anvesaṃ nādhigacchati
 evaṃ anvesamānā naṃ pañhaṃ¹ nājjhagamāmase². 1541.
92. Yathā simbalino sāraṃ anvesaṃ nādhigacchati
 evaṃ anvesamānā naṃ pañhaṃ¹ nājjhagamāmase². 1542.
15 93. Adese vata no vutthaṃ kuñjarānaṃ³ v' anodake⁴
 sakāse dumanussānaṃ bālānaṃ avijānataṃ. 1543.
94. Ubbedhate me hadayaṃ, mukhaṃ ca parisussati,
 nibbutiṃ nādhigacchāmi aggidaḍḍho va ātape. 1544.
95. Kammārānaṃ yathā ukkā anto jhāyati no baḥi
20 evaṃ pi hadayaṃ mayhaṃ anto jhāyati no bahiti. 1545.

Ta. kadalino ti yathā kadalikkhandhassa nissārattā sārattulko puriso
anvesanto pi tato sāraṃ nādhigacchati evaṃ mayaṃ imamhā dukkhā muccanv-
pāyaṃ⁵ pañhaṃ pañca paṇḍite pucchitvā anvesamānāpi pañhaṃ nājjhagamā-
mase, amhehi pucchitāṃ upāyaṃ asunantā mayaṃ pañhaṃ¹ nādhigacchāma,
25 duttiyagāthāya pi es² eva nayo, kuñjarānaṃ - - ti yathā kuñjarānaṃ anuda-
kaṭṭhāne vutthaṃ³ nāma hoti te hi tathārūpe nirūḍḍake vanagahane dese vasantā
khippam eva paccāmittānaṃ vasaṃ gacchanti evaṃ amhehi pi imesaṃ dumma-
nussānaṃ bālānaṃ santike vasantehi adese vutthaṃ⁴, ettakesu hi paṇḍitesu
eko pi me idāni paṭisaranāṃ n⁵ aṭṭhiti⁶ nānāvidhena vilapati.

- 30 Taṃ sutvā p. „ayaṃ rājā ativiya kilamati, sace taṃ na
 assāsessāmi hadayena phalitena marissatīti“ cintetvā assāsesi.

¹ Bā yācāmāno. ² Bā adds ayaṃ. ³ Ck^s kataṃ dosaṃ. ⁴ Ck^s paññā. ⁵ so
Ck^s; Bā nājhaḡa-. ⁶ Bā muñc-. ⁷ Ck^s paññānaṃ. ⁸ Bā vuttaṃ. ⁹ Bā adds
cintetvā.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

96. Tato so paṇḍito dhīro atthadassī Mahosadho
Vedeham dukkhitam disvā idam vacanam abravī: 1546.
97. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
aham taṃ mocayissāmi Rāhu-gahitam va Candimam. 1547. 5
98. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan taṃ mocayissāmi Rāhu-gahitam va Sūriyam. 1548.
99. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan taṃ mocayissāmi paṃke sannam¹ va kuṇḍaram. 1549.
100. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan taṃ mocayissāmi peḷābaddham va pannagam 1550. 10
101. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan taṃ mocayissāmi macche jalagate-riva. 1551.
102. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan taṃ mocayissāmi sayoggam balavāhanam. 1552. 15
103. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
Pañcālam vāhayissāmi kākasenam va leḍḍumā. 1553.
104. Adu paṇḍā kimatthiyā² amacco vāpi tādiso
yo tam³ sambādhapakkhantam⁴ dukkhā na parimocaye⁵ ti. 1554.

Ta. idan ti davadāhadaddhe araṇṇe ghanavassam vassāpento viya tam 20
assāsento imam⁶ mā tvaṃ bhāyi mahārājā 'ti ādikam vacanam abravī, ta.
sannam ti laggam, peḷābaddham ti peḷāya abbhantaragatam, Pañcālam ti
etam evam mahantam pi Pañcālaraṇṇo senam, vāhayissamīti palapessāmi,
ādu ti anāmatthe nipāto, paṇḍā nāma kimatthiyā ti attho, amacco vāpi
tādiso ti paṇḍāya samannāgato tādiso paṇḍāsampanno amacco vāpi kimatthiyo- 25
yo tam evam maraṇasambādhapattam dukkhā na mocaye, mahārāja aham pa-
thamataram āgacchanto nāma kimattham āgato ti maññasi, mā bhāyi aham tam
imamhā dukkhā mocessāmīti assāsesi.

So pi tassa vacanam sutvā „idāni me jīvitam laddham“ ti
assāsī⁷, Bodhisattena sīhanāde kate sabbe va tussimsu, atha 30
Se- pucchi: „paṇḍita tvaṃ sabbe amhe gahetvā gacchanto ken'
upāyena gamissasīti“, „alamkatakammaggenā ti⁸, tumhesajjā hothā“
'ti vatvā ummagadvāram vivaraṇattham yodhe āṇāpento g. ā.:

¹ C^o santam. ² so B^d; C^o timatthikā, C^o nimatthikā. ³ C^o tā, B^d tvaṃ.
⁴ B^d -pakkhaddham. ⁵ C^o -yā, B^o -yī. ⁶ B^d idam. ⁷ B^d assāsesi, B^o assā-
patilabhi. ⁸ B^d -na nessāmi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

107. Purato Senako yāti pacchato ca Mahosadho
majjhe ca rājā Vedeho amaccaṃarivārito ti. 1557.

Raṇṇo āgatabhāvaṃ nātvā te māṇavā raṇṇo mātarāṇ ca
deviṇ ca puttaṇ ca dhītaraṇ ca ummaggā niharitvā mahāvisāla-
mālake ṭhapesuṃ, rājāpi Bo-ena saddhiṃ ummaggā nikkhami,
te rājānaṃ ca p-aṇ ca disvā „vissaṃsayaṃ parahatthagat' amhe,
amhe gahetvā āgatehi p-assa purisehi bhavitabban“ ti maraṇa-
bhayatajjitā bhitaravaṃ raviṃsu. Cūlanirājāpi kira Vedeha-
raṇṇo palāyanabhayena — yena Gaṅgā tena ¹ gāvutamattatṭhāne 10
ahosi ² so sannisinuṇṇāya rattiyā tesāṃ ravaṃ sutvā ³ „Nandā-
deviyā viya saddo“ ti vattukāmo ahosi, „kuhiṃ N-deviṃ passa-
siti“ ⁴ paribhāsabhayena na kiñci ā., M. tasmīṃ ṭhāne Pañcāla-
caṇḍikumārikam ⁵ ratanarāsīmhi ṭhapetvā abhisinḍitvā „mahārāja
tvaṃ imissā kāraṇā āgato, ayaṇ te aggamahesī hotū“ 'ti ā., 15
tīpi nāvāsātāni utṭhāpesuṃ, rājā visālamālakā otaritvā alaṃ-
katanāvaṃ abhirūhi, te pi cattāro khattiyā nāvaṃ abhirūhiṃsu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

108. Ummaggā nikkhamitvāna Vedeho nāvaṃ āruhi
abhirūḥhaṇ ca taṃ nātvā anusāsi Mahosadho: 1558. 20
109. Ayaṇ te sasuro deva ayaṃ sassū janādhipa,
yathā mātu paṭipatti evaṇ te hotu sassuyā. 1559.
110. Yathāpi niyako bhātā saudariyo ekaṃātuko
evaṃ Pañcālacaṇḍo te dayitabbo rathesabha. 1560.
111. Ayaṃ Pañcālacaṇḍī te rājaputti abhiḥḥhitā, 25
kāmaṃ karohi te tāya, bhariyā te rathesabhā 'ti. 1561.

Ta. anusāsīti evaṃ kir' assa ahosi: kadāci tesāṃ ⁶ kujjhivā Cūlāni-
raṇṇo mātarāṇ māreyya abhirūpāya Nandādeviyā saddhiṃ saṇvāsāṃ kappeyya
rājakumārāṇ ca māreyya, paṭṭhānaṃ assa gahesamṃti, tasmā ayaṇ te ti ādini
vadanto anusāsi, ta. ayaṇ te sasuro ti ayaṇ tava sasurassa Cūlaniraṇṇo putto 30
Pañcālacaṇḍiyā kaṇṭṭhabhātiko ayaṇ te idāni sasuro, ayaṃ sassū ti ayaṃ
imissā mātā N-devi nāma tava sassū yathā mātu puttā vattapativattāni karonti

¹ Bā gaṅgāto in the place of yena-tena. ² Bā aṭṭhāsi. ³ Cks omit sutvā ⁴
Bā passissasīti. ⁵ Cks -kā. ⁶ Bā eso.

evan te etissā hotu balavamātu saññaṃ upaṭṭhapetvā mā nam kadāci lobha-
cittena olokayī, niyako ti ajjhātikko ekapitaro¹, ekamātukoti, ekamātuya
jāto, dayitabbo ti piyāyitabbo, bhāriyā ti ayan te bhāriyā mā etissā ava-
mānaṃ akāsi ti rañño paṭiññaṃ ganhi.

5 Rājā „sādhū“ 'ti sampatīcchi. M.² rājamātaraṃ pana
ārabbha na kinci kathesi, kimkāraṇā: tassā mahallikābhāven'
eva, idaṃ pana sabbaṃ Bo- tīre ṭhatvā kathesi. Atha nañi
Rājā mahādukkhato mutto nāvāya gantukāmo hutvā „tāta tvaṃ
tīre ṭhito va kathesi ti“ vatvā g. ā.:

10 113. Āruyha nāvaṃ taramāno kin nu tīraṃhi tiṭṭhasi,
kicchā mutt' amha dukkhāto⁴, yāma dāni Mahosadhā 'ti. 1562.
M. „deva tumhehi saddhiṃ gamanaṃ nāma mayhaṃ ayuttan“
ti vatvā āha:

113. N' esa dhammo mahārāja yo 'haṃ senāya nāyako
15 senaṅgaṃ parihāpetvā attānaṃ parimocaye. 1563.
114. Nivesanaṃhi te deva senaṅgaṃ parihāpitaṃ
taṃ⁵ dinnam Brahmādatte ānāyissaṃ rathe sabhā 'ti. 1564.

Ta. dhammo ti sabhāvo, nivesanaṃhi te ti taṃ nagaraṃ sandhāyāha.
parimocaye ti parimocēyya, parihāpitaṃ ti chaḍḍitaṃ.

20 Tesu hi manussesu⁶ sudūramaggaṃ⁷ āgatattā keci kilanta
niddaṃ okkantaṃ keci khādantaṃ pivantaṃ amhākaṃ nikkhanta-
bhāvaṃ na jānanti keci gilānā mayā saddhiṃ cattāro māsa
kammaṃ katvā mama upakāraṃanussā c' ettha⁸ bahū, na
sakkā mayā ekamanussam pi chaḍḍetvā gantuṃ, ahaṃ pana
25 nivattitvā sabbaṃ pi taṃ tava senaṃ Brahmādatte dinnam
appaṭividdhaṃ ānessāmi, tumhe mahārāja katthaci avilambantaṃ
siḡhaṃ gacchatha, mayā vo antarāmagge hatthivāhanāḍḍini ṭha-
pitāni, kilantāni kilantāni pahāya samatthasamatthehi siḡhaṃ
Mithilam eva pavisatha⁹ 'ti. Tato rājā gātham āha:

30 115. Appaseno mahāsenaṃ kathaṃ viggayha⁹ ṭhassasi,
dubbalo balavante vihaññissasi paṇḍitā 'ti. 1565.

¹ Bā ekavasīthiko. ² Cks omit M. ³ Bā -ato. ⁴ Cks omit taṃ. ⁵ Cks -chi

⁶ Bā -ggā. ⁷ Bā pettha. ⁸ Bā nigga-

Ta. *viggayhā*¹ 'ti paṭṭippharītvā², vihaññissasīti haññissasi.

Tato Bodhisatto gātham āha:

116. Appaseno pi ce mantī mahāsenam amantinam
jināti rājā rājāno ādicco v' udayan³ taman ti. 1566.

Ta. mantīti mantāya samannāgato paññavā upāyakusalo, amantinam ti 5
anupāyakusalam jināti paññavā duppaññam jināti, rājā rājāno ti eko pi ca
evārūpo rājā bahū pi duppaññarājāno jināti yeva, yathā kin ti: ādicco--vu-³
ti ādicco udentō tamam vidhamitvā ālokam dasseti evam jināti c' eva suriyo
viya viroceti.

Idam vatvā M. rājānam vanditvā „gacchatha tumhe“ ti 10
vatvā uyyojesi, so „mutto vat' amhi amittahatthato imissā ca
laddhattā manoratho pi me matthakam patto“ ti Bo-assa
guṇam āvajjitvā uppannapītipāmojjo p-assa guṇe Senakassa
kathento gātham āha:

117. Susukham vata samvāso paṇḍitehīti Senaka, 15
pakkhīva pañjare baddhe macche jālagate-r-iva
amittahatthathagate⁴ mocayi no Mahosadho ti. 1567.

Ta. susukham vatā 'ti atisukham vata idam, katarān: so⁵ samvāso
p-hi, itthi kōraṇatthe ti nipato. i. v. h.: yasmā amittahatthagate mocayi no
Ma- tasmā Se-a vadāmi susukham vata idam so⁵ esa p-ehi samvāso ti. 20

Tam sutvā Se- pi p-assa guṇam kathento āha:

118. Evam etam⁶ mahārāja paṇḍitehi sukhāvaham⁷,
pakkhīva pañjare baddhe macche jālagate-r-iva
amittahatthathagate mocayi no Mahosadho ti. 1568.

Atha Videharājā nadīm⁸ uttaritvā yojanāntare M-ena 25
kāritagāmaṁ sampatto, tatr' assa Bo-ena ṭhapitamanussā
hatthivāhanādīni c' eva annapānādīni ca adamsu, so⁹ kilante
hatthiassarathe nivattetvā¹⁰ itare ādāya tehi saddhim aññam
gāmaṁ pāpuṇi, eten' upāyena yojanasatamaggaṁ atikkamitvā
punadvase pāto va Mithilam pāvisi, Bo- pi ummaggadvārām 30

¹ Bā nigg-. ² Bā niggahetvā. ³ Cks cu-. ⁴ Bā -hatthatta-, Bā amittassa
hatthagate. ⁵ Bā yo. ⁶ Bā eva. ⁷ Cks -ho, Bā -hā. ⁸ Ck diuam. ⁹ Bā
adda rājā. ¹⁰ Cks -tittvā, Bā dhapetvā.

gantvā attanā sannaddhakhaggaṃ omuñcivā ummaggadvāre
vālukaṃ viyūhitvā ṭhapesi, ṭhapetvā ummaggaṃ pavisitvā
ummaggena gantvā taṃ nagaraṃ pavisitvā gandhodayakena nahā-
yitvā nānaggarasabhojanaṃ bhuñjitvā sayanavaragato, „mano-
5 ratho me matthakaṃ pattā“ ti āvajjanto nipajji, atha tassā
rattiyā accayena C-rājā senaṅgaṃ vicārayamāno taṃ nagaraṃ
upāgami.

Taṃ atthaṃ pakāseto Satthā āha:

119. Rakkhitvā kasiṇaṃ rattiṃ Cūlanīyo mahabbalo
10 udentaṃ aruṇuggamhi Upakāriṃ upāgami. 1569.
120. Aruṇha pavaraṃ nāgaṃ balavantaṃ saṭṭhihāyanaṃ
rājā avoca Pañcālo Cūlanīyo mahabbalo 1570.
121. Sannaddho mañivammesū gharāṃ ādāya pāṇinaṃ
pessiyē ajjhabhāsittā puthugumbe samāgate ti. 1571.
15 Ta. kasiṇaṃ ti sakalaṃ, udentaṃ ti udente, Upakāriṃ ti Pañcālo,
nagaraṃ upādāya M-ena kārītattā Upakāriti laddhanāmaṃ taṃ nagaraṃ upā-
gami, avocā 'ti attano senaṃ avoca, pessiyē ti attano pesanākūrake¹, ajjha-
bhāsittā ti adhibhāsittā puretaraṃ eva abhāsittā, puthugumbe ti
bahūsu sippesu patitṭhite anekasippaṇṇu.
20 Idāni te sarūpato dassetuṃ
122. Hatthāruhe² anikattṭhe rathike pattikārike
upāsanaṃhi katahatthe vālavedhe samāgate ti vuttaṃ. 1572.
Ta. upāsanaṃhi dhanusippe, katahatthe ti avirujjhanavedhitāya
sampaṇṇahatthe.
25 Idāni rājā Vedehaṃ jivagāhaṃ gaṇhāpetuṃ āpento ā.:
123. Pesetha kuṇjare danti balavante saṭṭhihāyane,
maddantu kuṇjarā nagaraṃ Vedehena sumāpitaṃ. 1573.
124. Vacchadantamukhā senā tikkhaggā³ aṭṭhivedhino
paṇunnā⁴ dhanuvegena sampatantu 'taritaraṃ. 1574.
30 125. Māṇavā vammīno sūrā citradandayutāvudhā
pakkhandino mahānāgā hatthīnaṃ hontu sammukhā. 1575:
126. Sattiyō teladhotāyo accimantā⁵ pabhassarā
vijjotamānā tiṭṭhanti sataraṃsīva⁶ tāvakā. 1576.

¹ Ck^s pesaṇṇa. ² B^d -rohe. ³ B^d tikkhaggā. ⁴ Ck^s paṇunnā, B^d paṇunā. ⁵
Ck^s -nti. ⁶ Ck^s -sū viya.

127. Āvudhabalavantānaṃ guṇikāyūradhāriṇaṃ
etādisānaṃ yodhānaṃ saṅgāme apalāyinaṃ
Vedehe kuto mucissati sacce pakkhiva kāhati. 1577.
128. Timsā me purisā¹ nāvutyō² sabbe v³ ekekanicchitā
yesaṃ samaṃ na passāmi kevalaṃ mahimaṃ caraṃ. 1578. 5
129. Nāgā ca kappitā dantī balavantā saṭṭhihāyana
yesaṃ khandhesu sobhanti kumārā cārudassanā. 1579.
130. Pītālaṃkāra pītavasanā pītuttaranivāsana³
nāgakkhandhesu sobhanti devaputtā va Nandane. 1580.
131. Pāṭhīnavanṇā nettimsā teladhotā pabhassarā
niṭṭhitā naravīrehi samadhārā sunissitā 1581. 10
132. Vellāḷino⁴ vītamaḷā sikāyasamaya⁵ dālḥā
gahitā balavantehi suppahārapahārihi⁶. 1582.
133. Suvanṇacārusampannā lohitaacchūpavādita⁷
vivattaṃmānā⁸ sobhanti vijju v⁹ abbhagghanantare. 1583. 15
134. Paṭākāvaṃṃmino⁹ sūrā asicammassa kovidā
tharuggahā¹⁰ sikkhitāro nāgakkhandhātīpātino¹¹ 1584.
135. Edisehi parikkhitto n¹ atthi makkho ito tava,
pabhāvan te na passāmi yena tvaṃ Mithilaṃ vaje ti 1585.

Ta. dantīti sampannadante, vaccha -- ti nikhādanasādisamukhā, pa- 20
nunuā¹² ti vīssaṭṭhā, sampatantū 'ti evarūpasarā itaritarāni¹³ sampatantu
samāgacchaytu, ghanameghavassāni viya saravassāni vassathā 'ti ānāpeti, māṇavā
ti taṇṇayodhā, vammīno ti vammahatthā, citraḍaṇḍa -- ti citraḍaṇḍayuttehi
āvudhehi samannāgata, pakkhandino ti 'saṃgāmapakkhandakā, mahānāgā ti
mahānāgesu koṇānādaṃ katvā āgacchantesu niccalā thatvā tesaṃ dante gahetvā 25
luḍḍitum samatthayodhā viya, satarāṃsīva¹⁴ -- ti satarāṃsī osadhitarākā viya,
āvudha -- ti āvudhabalena yuttānaṃ, guṇi -- ti guṇi vuccati kavacaṃ, kava-
cāni c¹ eva kāyūrabharāṇāni ca dhārentānaṃ kavacasaṃkhātāni vā kāyūrāni
dhārentānaṃ, sacce pakkh -- ti sacce pakkhī viya ākāse pakkhandanaṃ kāhati
tathāpi kiṃ¹⁵ mucissatīti vadati, timsa me purisā¹⁶ nāvutyō ti puri- 30
sānaṃ timsasahassāni navutī ca satāni¹⁷ timsanāvutyō ti vuccati¹⁸, sabbe-

¹ Bd -sa; read: posa? ² so all three MSS. ³ Cks -ravāsasā. ⁴ Bd -līno. ⁵ so
Cks; Bd sikkāyasaṃ mayā. ⁶ Bd -rībhī, Ck yugārūghappahārihi, Cc suppahārihi.
⁷ so Cks for -pādita? Bd -padhāritā. ⁸ Bd vivitta-. ⁹ Cc paṭakā, Bd pathakā.
¹⁰ Bd dhanuggahā. ¹¹ Bd -dhe nīpātino. ¹² Bd panunā, Ck panupnā, Cc pa-
nupnā. ¹³ Bd -rā. ¹⁴ Cks -sā viya. ¹⁵ Cks kiñci. ¹⁶ Bd -sa. ¹⁷ Bc navutī-
sahassāni. ¹⁸ Bd vuccanti.

vekekanicchitā ti ettakā¹ mayham² paresam hatthato āvudham gahetvā
 paccamittānam³ sīsapātanassamattha ekekaṃ vicinivā gahitā anivattino yodhā ti
 dasseti, kevalam mahimam caran ti sakalam pi imam mahimam caranto⁴
 yesaṃ⁵ sadiṣam na passāmi te yeva me yodhā ettakā ti dasseti, cārudassana
 5 ti cāru vuccati suvaṇṇam, suvaṇṇavappā ti a, pītālamkāra ti pītavappālam-
 kāra, pītavasanā ti suvaṇṇavappavattā, pītuttaranivāsana ti pītuttarā-
 saṅgā, pāṭhina-- ti pāsānamacchakasadiṣā, nettimsā ti khaggā, nara-- ti
 viriyavantehi⁷ paṇḍitapurisehi, sunissitā ti sunisita⁸ atitikkhinā, vellāḷino⁹ ti
 tṭhitamajjhantike suriyo viya vijjotamānā, sikkāyasaṃmayā⁹ ti sattavāre koṇḍasakune
 10 bhādāpetvā gahitena sikkāyasena⁹ katā. supphārahappahārihīti dāhappahārehi
 yodhehi, lohitaḥṇakacchūpavādita¹⁰ ti lohitaṇṇaṇṇa kosiya samannāgata,
 patākā¹¹ ti ākāse parivattanasamattā, asicammaṣṣa-- ti etesaṃ gahaṇe
 kusalā, tharugahā¹² ti tharugahakā¹², sikkhitāro ti tasmim tharugahaṇe¹²
 ativiya sikkhitā, nāgakkhandhātipātino¹³ ti hatthikkhandhe¹⁴ khaggena
 15 chinditvā pātanassamatthā, natthi makkho ti ambho Vedeha ceṭaka¹⁵ paṭha-
 mam gahapatiputtassānubhāvena mutto si dāni pana n' atthi tava makkho ti
 vadati, pabbhāvanto ti idāni rājānubhāvaṃ na¹⁶ passāma yena tvaṃ Mithilam
 gamissasi kūpe¹⁷ pavittṭhamaccho viya hi ajja jāto sīti.

Vedeham tajjento „idāni nam gaṇhissāmīti“ vajirāṃkusena
 20 nāgam codento „gaṇhatha bhindatha vijjathā“¹⁸ ti senam ānā-
 pento Cūlanirajā Upakārinagaraṃ avattharanto viya upāgami.
 Atha nam M-assa upanikkhittakapurisā „ko jānāti kiṃ bha-
 vissatīti“ attano upaṭṭhāke gahetvā parivārayimso. Tasmim
 khaṇe Bo- sirisayanā vuṭṭhāya katasarirapaṭijaggano bhutta-
 25 pātaraṣo alamkatapaṭiyatto sataṣaṇṇasagghaṇakam Kāsikam¹⁹
 nivāsetvā rattakambalam ekaṃsaṃ katvā sattaratanacittam
 laṇḍacandaṇḍakam²⁰ ādāya suvaṇṇapādukā²¹ abhiruyha devaccharā
 viya alamkatakattithiyo²² vālavijaniyā vijamāno alamkatapāsāde
 sīhapañjaram vivaritvā Cūlaniraṇṇo attānam dassento Sakka-
 30 devarājaliḥhāya aparāparam caṃkami. C-rājā pan' assa rūpa-
 sirim oloketvā cittam pasādetum nāsakkhi, „idāni nam gaṇ-

¹ all three MSS. etthakā. ² Bā adds yodhā. ³ Ck^s -ttam. ⁴ so C^s; Bā ma-
 him ca-, Ck^s mahimadvāranto? ⁵ Bā adds mam. ⁶ Ck^s -ravāsasā ⁷ Ck^s omit
 viri-. ⁸ Bā -lino. ⁹ Bā sikkā-. ¹⁰ Bā -padhāritā. ¹¹ Ck^s patākā, Bā pathakā.
¹² Bā dhanu-. ¹³ Bā -dhe nipātino ¹⁴ Ck^s -dha. ¹⁵ Bā tvaṃ. ¹⁶ Ck^s omit
 na. ¹⁷ Bā jāle. ¹⁸ Ck^s ti only, Bā adds cūlanirajā. ¹⁹ Bā kāsikavattham. ²⁰
 Bā valaṇḍakandaṇḍakam, B^s valaṇḍanaka-. ²¹ Bā -kam. ²² Bā -yo.

hissāmīti“ turitāturito hatthim eva pesesi. P. cintesi: „ayaṃ¹
 ‘Vedehe me laddho’ ti saññāya turito āgacchati², na jānāti
 attano dārake gahetvā amhākāṃ rañño gatabhāvam³, suvaṇṇa-
 dāsaśadisaṃ mama mukhaṃ dassetvā kathessāmi tena saddhin“
 ti so vātapāne ṭhito va madhurassaraṃ nicchāretvā tena sad- 5
 dhiṃ kathento āha:

136. Kin nu santaramāno va nāgaṃ pesesi kuñjaraṃ,
 pahaṭṭharūpo āpatasi⁴, laddhattho ‘smīti’⁵ maññasi. 1586.
 137. Ohar’ etaṃ dhanuṃ cāpaṃ, khurappaṃ paṭisaṃhara,
 ohar’ etaṃ subhaṃ vammaṃ⁶ veḷuriyamaṇisaṃthataṃ ti. 1587. 10

Ta. kuñjaraṃ ti setthaṃ, āpatasīti āgacchasi, laddhatthosmīti nip-
 phannaṃtho ‘smi manoratho me matthakaṃ patto ti maññasi, oharetaṃ ti imaṃ
 nipasaṃkhātāṃ dhanuṃ hara chaddhehi ko nu eten’ attho, paṭisaṃhara ‘ti
 apanetvā aññassa vā dehi patiechanna vā thāne thaṃpehi kiṃ khurappena karis-
 sasi, vammaṃ⁶ ti etaṃ vammaṃ⁶ pi apanehi idaṃ tayā hiyyo paṭimukkaṃ 15
 bhavissati⁷ chaddhehi naṃ mā te sarīraṃ uppaṇḍukaṃ ahoṣi akilametvā gato⁸ va
 tava nagaraṃ pavisā ‘ti rañña saddhiṃ keliṃ akāsi.

So tassa vacanaṃ sutvā „gahapatiputto mayā saddhiṃ
 keliṃ karoti, ajja te kattabbaṃ jānissāmīti“ tajjetvā g. ā.:

138. Pasannamukhavaṇṇo si, mihitapubbaṇ⁹ ca bhāsasi, 20
 hoti kho maraṇakāle⁹ tādisi vaṇṇasampadā ti. 1588.

Ta. mihita⁹ - ti paṭhamāṃ sitaṃ katvā pacchā bhāsanto mihitapubbam
 eva bhāsasi maṃ kismīci¹⁰ na ganesi, hoti kho ti maraṇakāle nūma vaṇṇa-
 sampadā hoti yeva tasmiṃ tvaṃ virocasi ajja te sīsaṃ chinditvā jayapānaṃ 25
 pivissāmā ‘ti.

Evam tassa tena saddhiṃ kathanakāle mahābalakāyo
 Ma-assa rūpasirīṃ disvā „amhākāṃ rājā Ma-paṇḍitena saddhiṃ
 manteti¹¹, kin nu kho kathenti¹², etesaṃ kathaṃ suṇissāmā“¹³ ti rañño
 santikam eva agamāsi. P. pi tassa kathaṃ sutvā „na maṃ
 Ma-paṇḍito ti jānāsi¹³, nāhaṃ attānaṃ māretuṃ dassāmi, manto 30

¹ Ck^s ahaṃ. ² Ck^s -toṃ for teva? ³ Bā adda maññeti. ⁴ Bā ātapagi. ⁵ Bā
 mhiṭi. ⁶ Bā ca-. ⁷ Bā pāto. ⁸ Bā mita-. ⁹ Ck^s -ne-. ¹⁰ Ck^s repeat ki-,
 Bā has kismīci. ¹¹ Bā -si. ¹² Bā -si. ¹³ Bā -ti.

te bhinno, Kevaṭṭena ca tayā ca hadayena cintitaṃ na jātaṃ mukhena kathitaṃ eva pana jātaṃ“ ti pakāśento ā:

139. Moghan te gajjitaṃ rāja, bhinnamanto si khattiya,
duggaṇho hi' tayā rājā² khaḷumkenōva sindhavo. 1589.

5 140. Tiṇṇo hiyyo rājā Gaṅgaṃ sāmacco saparijjaṇo,
haṃsarājaṃ yathā dhamko³ anujavaṃ⁴ patissasīti⁵. 1590.

Ta, bhinna--ti yo tayā Kevaṭṭena saddhiṃ sayanagabbhe manto gahito taṃ mama⁶ na jānātīti mā saññaṃ kari pag eva so mayā ñāto, bhinnamanto si jāto, duggaṇho hi' tayā ti mahārāja amhakaṃ rājā assakhaḷumkena sindhavo viya duggaṇho⁷, ghoṭakaṃ⁸ ārulhena javasampannaṃ ājāniyaṃ āruya⁹ gacchanto viya gahetum na sakkotīti a., khaḷumko viya hi Ke-. taṃ ārūḷha-puriso viya tvam, jātisampannasindhavo viya ahaṃ, taṃ ārūḷhapuriso viya amhakaṃ rājā ti dasseti, tiṇṇo ti hiyyo va uttiṇṇo, so ca kho saparijjaṇo ekako va palāyitvā gato, anujavan¹⁰ ti saci pana tvam¹¹ anujavissasi anubandhissasi¹² atha¹³ yathā suvaṇṇahaṃsarājaṃ anujavanto dhamko¹⁴ antarā papatati¹⁵ evaṃ papatissasi¹⁶ antarā va vīṇāsāṃ pāpuṇissasīti vadati.

Idāni asambhītakesarī viya udāharaṇaṃ āharanto ā:

141. Sigālā rattibhāgena phullaṃ disvāna kiṃsukaṃ
maṃsapesīti maññantā paribbūḷhā migādhamā 1591.

20 142. Vītivattāsu rattīsu uggatasmiṃ divākare
kiṃsukaṃ phullitaṃ disvā¹⁷ āsāchinnā¹⁸ migādhamā 1592.

* 143. Evam eva tuvaṃ rāja Vedehaṃ parivāraya¹⁹
āsāchinno¹⁸ gamissasi sigālā kiṃsukaṃ yathā ti. 1593.

Ta, disvā²⁰ ti caṇḍālokena oloketvā, paribbūḷhā ti pāto va maṃsa-
25 peṇi khādītva gamissamā 'ti parivāretvā aṭṭhaṃsu, vītivattāsu 'ti te yāsu yāsu rattīsu evaṃ aṭṭhaṃsu tāsu tāsu atītāsu, disvā²⁰ ti suriyālokena kiṃsukaṃ disvā na idāni maṃsaṃ ti ñatvā chinnāsā hutvā palāyīṃsu, sigālā ti yathā sigālā kiṃsukaṃ parivāretvā āsāchinnā¹⁸ gatā evaṃ tvam pi idha Vedeha-raṇṇo natthibhāvaṃ ñatvā gamissasi senaṃ gahetvā palāyissasīti dīpeti.

30 Rājā tassa taṃ asambhītavacanaṃ sutvā cintesi: „ayaṃ gahapatiputto atisāro hutvā katheti²¹, nissamaṃsayam Vedeho palāto²² bhavissatīti“ ativiya kujjhitvā „pubbe mayaṃ gaha-

¹ Bā si. ² all three MSS. rāja. ³ Cks vaṃko. ⁴ Cks anujja-. ⁵ so Bā; Cks papatissasi. ⁶ Bā maṃ. ⁷ Bā adds si. ⁸ Bā khaḷuṅgaṃ. ⁹ Cks ārūḷha. ¹⁰ Cks anujja-. ¹¹ Bā adds tāṃ. ¹² Cks anujavissa. ¹³ Bā adds maṃ. ¹⁴ Cks vaṃko. ¹⁵ Bā antarā va sampatissati. ¹⁶ Bā sampa-. ¹⁷ Cks -āna. ¹⁸ Cks āsāch-, Bā āsacch-. ¹⁹ so Cks; Bā -yi, read: -vāriya. ²⁰ Bā āsacch-. ²¹ Bā -si. ²² Bā palāpito.

patiputtam nissāya uttarasāṭhakassāpi assāmikā¹ jāta, idāni tena amhākaṃ hatthapatham āgato paccāmitto palāyito, bahussa² vata no anantthassa kārako, ubbinnam kattabbakāraṇam imass³ eva karissāmīti⁴ tassa kāraṇam kātum ānāpento ā.:

144. Imassa hatthe⁵ pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca chindatha 5
yo me amittam hatthagatam Vedeham parimocayi. 1594.
145. Imassa⁶ maṃsaṃ ca pātabbam sūle katvā pacantu nam
yo me amittam hatthagatam Vedeham parimocayi. 1595.
146. Yathāpi āsabham⁷ cammam pathavyā vitaniyyati⁸
sihassa atho⁹ vyagghassa hoti saṃkusanāhataṃ¹⁰ 1596. 10
147. Evaṃ tam vitanitvāna¹¹ vedhayissāmi sattiya
yo me amittam hatthagatam Vedeham parimocayiti. 1597.

Ta. pātabbam ti pacitabbayuttakam migādīnam maṃsam viya imam ga-hapati puttam sūlesu āvujitvā pacantu, sihassa atho⁹ vyagghassa 'ti etesaṃ ca yathā cammam saṃkusanāhataṃ¹⁰ hoti, vedhayissāmi ti vijjhāpessāmi. 15

Tam sutvā M. sitam¹⁰ katvā „ayam rājā na jānāti attano deviyā ca bandhavānaṃ ca mayā Mithilam pahitabhāvam, tena me idam kammakāraṇam vicāreti, kodhavasena pana mam usunā vijjheyya aññaṃ vā attano ruccanakam kareyya, sokā-turam vedanāmatam katvā hatthipitthe yeva nam visaññaṃ²⁰ nipajjāpētuṃ tam kāraṇam ārocessāmīti“ cintetvā ā.:

148. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca checchasi¹¹
evaṃ Pañcālacaṇḍassa Vedeho chedayissati. 1598.
149. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca checchasi
evaṃ Pañcālacaṇḍiyā Vedeho chedayissati. 1599. 25
150. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca checchasi
evaṃ Nandāya deviyā Vedeho chedayissati. 1600.
151. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca checchasi
evan te puttadārassa Vedeho chedayissati. 1601.

¹ Bā asāpita. ² Bā bahu. ³ Cks hattha, Bā hatthe ca. ⁴ Cks imam. ⁵ Bā usabha. ⁶ Bā viha-. ⁷ Cks add pi. ⁸ Cks -gataṃ. ⁹ Cks yathā. ¹⁰ Bā basitaṃ. ¹¹ Bā chindasi, Cks chejjasi, throughout.

152. Sace¹ maṁsaṁ ca pātabbaṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ Pañcālacaṇḍassa Vedeḥo pācayissati. 1602.
153. Sace¹ maṁsaṁ ca pātabbaṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ Pañcālacaṇḍiyā Vedeḥo pācayissati. 1603.
- 5 154. Sace¹ maṁsaṁ ca pātabbaṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ Nandāya deviyā Vedeḥo pācayissati. 1604.
155. Sace¹ maṁsaṁ ca pātabbaṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ te puttadārassa Vedeḥo pācayissati. 1605.
156. Sace maṁ vitanitvāna² vedhayissasi sattiya
10 evaṁ Pañcālacaṇḍassa Vedeḥo vedhayissati. 1606.
157. Sace maṁ vitanitvāna vedhayissasi sattiya
evaṁ Pañcālacaṇḍiyā Vedeḥo vedhayissati. 1607.
158. Sace maṁ vitanitvāna vedhayissasi sattiya
evaṁ Nandāya deviyā Vedeḥo vedhayissati. 1608.
- 15 159. Sace maṁ vitanitvāna vedhayissasi sattiya “
evan te puttadārassa Vedeḥo vedhayissati,
evan no mantitaṁ raho, Vedeḥena mayā saha³. 1609.
160. Yathā phalasataṁ cammaṁ kontimantisunittitaṁ⁴
upeti tanutāpāya sarānaṁ paṭihantave 1610.
- 20 161. Sukhāvaho dukkhanudo⁵ Vedeḥassa yasassino
matim⁶ te paṭihaṇṇāmi usum phalasatena vā 'ti. 1611.

Ta. chedayissatti paṇḍitassa kira Cūlaninā hatthapādā chinnū⁷ 'ti
sutvā va chedayissati puttadārassā 'ti mama ekassa chinṇapaccayā⁸ tava dvī-
naṁ puttānaṁ yeva aggamaḥesiya⁹ cā 'ti tiṇṇaṁ pi janānaṁ ambhakaṁ rājā
25 chedayissati, evan no mantitaṁ raho ti mahārāja mayā ca Videharājena ca
evaṁ rasi mantitaṁ, yaṁ yaṁ idha mayhaṁ C-rājā karoti taṁ taṁ ta, tassa
puttadārānaṁ katabbaṁ ti, phalasatan ti phalasatappamāṇaṁ bahukhāre khā-
dāpetvā mudubhāvaṁ upanītaccammaṁ, kontimantisunittitaṁ¹⁰ ti konti-
mantā vuccati¹¹ cammakārā, satthitāya kontāya likhattā¹² katattā¹³ sutthu ni-
30 titaṁ, tanutāpāya¹⁴ 'ti yathā taṁ cammaṁ sarānaṁ paṭihantave sariratāṇaṁ
upeti sare paṭihanitvā sariraṁ rakkhati, sukhāvaho ti mahārāja aham pi

¹ Bā adde me. ² Bā viha-. ³ vedeḥena m. s. wanting, in Cks. ⁴ Bā konti-
mantā-. ⁵ Bā dukkhā-. ⁶ Bā mantī. ⁷ Cks -pāde chinnaṁ, Bā -pādā chin-
dathā. ⁸ Bā chindana-. ⁹ Bā -mantā-. ¹⁰ so all three MSS. ¹¹ so Bā;
Cks -antā. ¹² Bā -kāra kāyakantanalekhikānaṁ vasena katattā.

amhākaṃ rañño paccāmittaṃ¹ vāraṇaṭṭheṇa taṃ saraparittānacammaṃ viya
sukhāvaho, dukkhanudo² ti kāyikacetasikasukhaṃ āvāhāmi dukkhan nudemi,
matin³ te ti tasmā tava matlū⁴ paññaṃ usuh tena phalaśatācammeṇa viya
attano matiā paṭibhaṇissāmi.

Taṃ sutvā rājā cintesi: „g-putto kiṃ katheti, yathā kira 5
aham etassa evaṃ Videharājā mama puttadārassa kammakā-
raṇaṃ kariṇasati⁵, na jānāti mama puttadārakānaṃ ārakkhassa
susaṃvihitabhāvaṃ, idāni māressatī⁶ maraṇabhayena vilapati⁷,
nāssa vacanaṃ saddahāmiti⁸“. Mahāsatto „ayaṃ ‘mama bha-
yena⁹ kathetīti’ maññati, jānāpessāmi tan¹⁰ ti cintetvā ā.: 10
102. Imgha passa¹⁰ mahārāja suññaṃ antepuraṃ tava
orodhā ca kumārā ca tava mātā ca khattiya
ummaggā niharitvāna Vedehass’ upanāmitā ti. 1612.

Ta. ummaggā ti mayā attano mānave pesetvā pāsādā otarāpetvā um-
maggen’ eva¹² āharāpetvā mahāummaggā niharitvā bandhavā te Vedehassa 15
upanāmitā.

Taṃ sutvā rājā cintesi: „p. ativiya dāḥaṃ katvā katheti,
mayā ca rattibhāge Gaṅgāya passe¹² Nandādeviyā saddo pi¹³
suto, mahāpañño p. kadāci saccaṃ bhavēyyā¹⁴ ‘ti uppanna-
balavasoko dhitiṃ upaṭṭhāpetvā asocanto viya ekaṃ amaccaṃ 20
pakkosāpetvā jānanatthāya pesento itaraṃ gātham āha:

103. Imgha antepuraṃ mayhaṃ gantvāna vicinātha naṃ

yathā imassa vacanaṃ saccaṃ vā yadi vā musā ti. 1613.
So saparivāro rājanivesanaṃ gantvā dvāraṃ vivaritvā anto
pavisitvā hatthapāde bandhitvā mukhaṃ pidahitvā nāgadantesu 25
olambino¹⁵ antepurapālake ca khujjavāmanakādayo¹⁶ ca bhā-
janāni ca bhanditvā ta. ta. vippakīṇṇaṃ¹⁷ khādanīyabhojanīyaṃ
ratanagharadvārāni vivaritvā kataratanavilopaṃ¹⁸ vivaṭṭadvāraṃ
sirigabbaṃ yathāvivaṭṭe¹⁹ eva vātapānehi pavisitvā caramānaṃ

¹ Bā -tta. ² Bā dukkhā-. ³ Bā mantī. ⁴ Bā mati. ⁵ Bā adde ti vadati. ⁶

Ck^o marissatīti. ⁷ Ck^o -tīti. ⁸ Bā -hāmitī, Ck^o -hi. ⁹ Bā maṃ maraṇabhayena.

¹⁰ Ck^o ssa. ¹¹ Bā jaṅgumaṇṇena. ¹² Bā gaṅgāpassena. ¹³ Bā viya. ¹⁴ so

all three MSS. for bhavēyyā? ¹⁵ Bā olaggite. ¹⁶ Ck^o khudda-. ¹⁷ Ck^o Bā

-ḥṇa. ¹⁸ Ck^o kattaṃ.

kākagaṇaṇā cā 'ti chaḍḍitagāmasadisaraṇaṃ susānabhūmiṃ viya nis-
sirikaṃ rājabhavanaṃ disvā rañño ārocento ā.:

104. Evam etaṃ mahārāja yathā āha Mahosadho

suññaṃ antepuraṇaṃ¹ sabbaṃ kākapattānakaṃ yathā ti. 1614.

5 Ta. kāka -- ti macchānaṃ gandhehi āgatehi kākehi samākīḷḷo samudda-
tīre chaḍḍitagāmakō viya.

Rājā catunnaṃ janānaṃ vippayogasambhavana sokena
kampamāno „idaṃ dukkhaṃ mama gahapatiputtaṃ missāya
uppannaṃ“ ti daḍḍena ghaṭṭitāsīvisō viya Bo-assa ativiya kujjhi.
10 M. tassākāraṃ disvā „ayaṃ rājā mahāyaso kadāci kodha-
vasena 'kiṃ me etehīti'“ khattiyamānena maṃ vihettheyya, yaṇ
nūnāhaṃ N-deviṃ iminā adīḍḍhapubbaṃ viya karonto tassā
sarīravappaṇaṃ vaṇṇeyyaṃ, ath' esa³ taṃ anussaritvā 'sa' āhaṃ
Mahosadhaṃ māressāmi evarūpaṃ itthiratanāṃ na labhissāmīti“
15 attano bhariyāya sinehena⁵ na kiñci mayhaṃ karissatīti“ ciu-
tetvā attarakkhanatthaṃ pāsāde ṭhito va rattakambalantarena
suvaṇṇavaṇṇabāhaṃ nīharitvā tassā gatamaggācikkhanavasena
vaṇṇaṃ kathento ā.:

105. Ito gatā⁶ mahārāja nārī sabbaṅgasobhanā⁷

20 kosumbhaphalakasussoṇī haṃsagaggarabhāṇiṇī. 1615.

106. Ito nītā⁸ mahārāja nārī sabbaṅgasobhanā⁷

koseyyavasaṇā sāmā jātarūpasumekhalā 1616.

107. Surattapādā kalyāṇī suvaṇṇamaṇimekhalā

pārevaṭakkhi⁹ sutanū bimbottṭhā tanumajjhimā 1617.

25 108. Sujātā bhujalaṭṭhīva¹⁰ vellīva¹¹ tanumajjhimā¹²

dīghassakesā¹³ asitā¹⁴ Isakaggapavellitā¹⁵ 1618.

109. Sujātā migachāpā va¹⁶ hemantaggisikhā-r-iva.

nadīva giriduggesu sañchannā khuddaveḷuhi¹⁷ 1619.

¹ Cks anto-. ² Cks te-. ³ Bā aṭṭha so. ⁴ Bā adds asārento pana taṃ labhissāmīti. ⁵ Bā sinnehana, Ck pitehete. ⁶ Ck -taṃ, Co -ta. ⁷ Bā -ṇā. ⁸ Cks mahārāja ēto nītā. ⁹ Bā -ta-. ¹⁰ Bā -laṭṭhīva, Cks bhujagalaṭṭhī ca. ¹¹ Bā vedivā. ¹² Cks anu-. ¹³ Bā -assā-. ¹⁴ Ck asatā, Co asitā. ¹⁵ Bā Isā-. ¹⁶ Cks migajāva. ¹⁷ Bā -bhi.

170. Nāganāsūrukalyāṇī paṭhamā timbarutthanī
nātidighā nātirassā nālomā nātilom' assā 'ti. 1620.

Ta. ito ti ummaggaṃ dasseti, kosumbhaphalakasussonṭi viśāla-
kañcanaphalakam viya sundarasonī, haṃsa -- ti gocarathāya vicarantānaṃ 5
haṃsapotakānaṃ viya gaggarena madhurena bhañṇena¹ samannāgatā, koseyya -- ti
kañcanakhacitakoseyyavattthavasanā², sāmā ti suvaṇṇasāmā³, pārevaṭṭakkhiti
pañcasu pāsādesu⁴ rattatṭhāne pārevaṭṭasakupaṇasadisakkhī, sutanū ti sobhana-
sarirā, bimbopṭṭhā ti bimbaphalāṇī viya sumatṭhotṭhapaṇiyosānā, tanumaj-
jhimā ti karamitamajjhā⁵, sujātā bhujalatṭhivā⁶ 'ti vijambhanakāle vāte- 10
ritarattapallavavilāsiniṃ sujātā bhujalagatā⁷ viya virocati, vellīvā⁸ ti kañcana-
vedi viya tanumajjhā⁹, isakaggapavollitā ti isakam aggesu onatā¹⁰ is-
kaggapavollitā vā¹¹ rathiyā¹² aggaṃ viya vinatā, migachāpā vā¹³ 'ti
pabbatapādumhi¹⁴ sujātā vyagghapotikā vā¹⁵ vilāsakuttayuttā¹⁶, hemantag-
gi -- ti obhāsavantatāya hemantaggisikkhā viya sobhati, khuddaveḷuḷhī¹⁷ 15
yathā khuddakehi udakaveḷuḷhi sañchanā sā nadī sobhati evaṃ tanulomāya
rājīyā sobhati, kalyāṇīti chavimāṇisakesanahāruatṭhinaṃ vasena pañcavidhena
kalyāṇena samannāgatā, paṭhama -- ti timbarutthaninaṃ paṭhamā uttamā
suvaṇṇaphalake ṭhapitasuvannaṭimbarudvayam iv' assa¹⁸ sañṭhānasampannaṃ¹⁹
nirantaram thānayuggalaṇi. 20

Evam M-e tassā rūpasirīm vaṇṇente tassa sā pubbe adiṭṭha-
pubbā viya ahosi, balavasinehaṃ uppādesi, ath' assa sin-
eluppattimññatvā M. anantaram g. ā.:

171. Nandāya nūna maraṇe²⁰ nandasī sirivāhana:

ahaṇ'ca nūna Nandā ca gacchāma Yamasādhanaṃ ti. 1621. 25

Ta. siri -- ti sirisampannavāhana mahārāja nūna tvaṃ evaṃ uttamarūpa-
dharūya Nandāya maraṇena nandasīti vadati, gacchāma 'ti sace hi tvaṃ maṃ
māressasi ekaṃsena amhākaṃ rājā Nandaṃ māressasi, iti Nandā ca ahaṇ' ca
Yamassa santikarī gamissāma, Yamo amhe ubbo disvā Nandaṃ mayham eva
dassati, tassa mayhaṃ māretvāpi²¹ ṭṭhāsiṃ itthiratanam labhantassa²² kiṃ 30
chijjati²³, nāhaṃ attano maraṇena hāniṃ passāmi devā 'ti evaṃ kira naṃ²⁴ āha.

¹ Bā madhurasarena. ² Bā - khapita-. ³ Bā suvaṇṇasarirā. ⁴ Cks ṭhānesu.
⁵ Bā hatthatalamigutanumajjhimā. ⁶ Cks bhujagalaṭṭhivā. ⁷ Cks bhujagatā.
⁸ Cks vellitāvā, Bā dedivā. ⁹ Cks anumajjhā, Bā tanumajjhimā ¹⁰ Cks tambanā? ¹¹ Bā ti. ¹² Bā nettimsāya vā in the place of rathiyā. ¹³ Cks migajjivā ¹⁴
Bā - sānamhi. ¹⁵ Bā viya. ¹⁶ Bā - kutti-. ¹⁷ Bā - bhiti. ¹⁸ Bā assā. ¹⁹ Bā
susaṇ-. ²⁰ Cks - nena. ²¹ Cks māretvā. ²² Bā ala-. ²³ Bā rajjena. ²⁴ Bā
Bā kārāṇam in the place of kiranam.

Iti M. ettakena ṭhānena Nandam eva vaṇṇesi na itare¹,
 kimkāraṇā: sattā hi piyabharīyāsu² viya sesesu ālayaṃ na ka-
 ronti, mātaraṃ vā saranto puttādhītaro pi sarissatīti tam eva
 vaṇṇesi, rājā³ mātaraṃ pana mahallakabhāven⁴ eva⁵ vaṇṇesi,
 5 nāṇasampanne Mahāsatte madhurassarena vaṇṇente yeva
 Nandā devī āgantvā rañño purato ṭhitā viya ahosi, tato rājā
 cintesi: „thapetvā Ma-aṃ aṇño mama bhariyaṃ ānetvā dātum
 samattho n' atthīti“, ath' assa taṃ sarantassa soko uppajji,
 atha naṃ M. „mā cintayi mahārāja, devī ca te putto ca mātā
 10 ca tayo pi āgacchissanti, mama gamanam ev' ettha pamāṇaṃ,
 tvaṃ assāsaṃ paṭilabha narindā“⁶ 'ti rājānaṃ assāsesi, atha
 rājā cintesi: „ahaṃ attano nagaraṃ surakkhitaṃ sugopitaṃ kā-
 retvā imaṃ Upakārīnagaraṃ ettakena balavāhanena parikkhi-
 pitvā ṭhito, ayaṃ pana paṇḍito⁷ evaṃ sugopitāpi mama nagarā
 15 deviṃ ca me puttaṃ ca mātaraṃ ca ānetvā Vedeha⁸ dāpesi,
 amhesu ca evaṃ parivāretvā ṭhitesv-eva ekassāpi ajānantassa
 Vedehaṃ sasenāvāhanaṃ yāpesi⁹, kin nu kho dibbamāyaṃ
 jānāti udāhu cakkhumohanaṃ“¹⁰ ti, atha naṃ pucchanto ā:

172. Dibbaṃ adhiyase māyaṃ akāsi cakkhumohanaṃ
 20 yo' me amittaṃ hatthagataṃ Vedehaṃ parimocayīti. 1622.

Taṃ sutvā M. „mahārāja, ahaṃ dibbamāyaṃ jānāmi, paṇ-
 ḍitā hi dibbamāyaṃ uggaṇhitvā bhaye sampatte attānaṃ pi
 param pi dukkhato mocenti yevā“¹¹ 'ti ā:

173. Adhiyanti¹² mahārāja dibbamāy' idha paṇḍitā
 25 te mocayanti attānaṃ paṇḍitā mantino janā. 1623.

174. Santi māṇava-puttā me kusalā sandhichedakā
 yesaṃ katena maggena Vedeho Mithilaṃ gato ti. 1624.

Ta. dibbamāyidhā 'ti dibbamāyaṃ idha¹³, māṇava-puttā ti upaṭṭhā-
 kataruṇayodhā, yesaṃ katenā 'ti yehi katena, maggena 'ti alamkata-
 30 ummaggena.

¹ Bd adds tayo jane. ² Bd -yā. ³ C^o rājā. ⁴ Cks omit na. ⁵ Cks omit paṇ-
 ḍito. ⁶ Bd palāpesi. ⁷ Bd so. ⁸ C^o adds me, C^o co. ⁹ Cks tattha māyidhā
 'ti mā idha.

Idaṃ pana sutvā „alaṃkataummaggena kira gato“ „kīdiso nu kho ummaggo“ ti rājā ummaggaṃ datṭhukāmo ahoṣi, ath' assa imḡitaṃ ṇatvā M. „rājā ummaggaṃ datṭhukāmo, dasses-sāmi 'ssa ummaggaṃ“ ti dassento ā.:

175. Imḡha passa mahārāja ummaggaṃ sādhu māpitaṃ, 5
hatthīnaṃ atha assānaṃ rathānaṃ atha pattinaṃ
ālokabhūtaṃ tiṭṭhantaṃ ummaggaṃ sādhu niṭṭhitaṃ ti. 1625.

Ta. hatthīnaṃ ti potthakammacittakammavasena² katānaṃ etesaṃ hatthi-
ādīnaṃ patthi³ upasobhitaṃ alaṃkatadevasabhāsadisaṃ ekobhāsaṃ hutvā
tiṭṭhantaṃ ummaggaṃ passa devā 'ti. 10

Evaṃ ca pana vatvā „mahārāja mama paṇṇāya māpita
(andassa ca Suriyassa ca⁴ utṭhitaṭṭhāne viya pākaṭe⁵ alaṃ-
kataummagge asītimahādvārāni catusaṭṭhicūladvārāni ekasata-
'sayanagabbhe anekasatadīpagabbhake⁶ ca passa, mayā saddhīm
samaggo sammodamāno hutvā attano balena saddhīm Upakāri- 15
nagaraṃ pavisa devā“ 'ti nagaradvārāṃ vivarāpesi, rājā eka-
satarājaparicāro nagaraṃ pāvisi, M. pāsādā oruḡha rājānaṃ
vanditvā saparivāraṃ ādāya ummaggaṃ pāvisi, rājā alaṃkata-
devanagaraṃ viya ummaggaṃ disvā Bo-assa guṇaṃ vaṇṇento ā.:

176. Lābhāvata Videhānaṃ yassa [me]edisā⁷ paṇḍitā (cfr. v. 18 p. 365) 20
ghare vasanti vijite⁸ yathā tvaṃ si Mahosadhā 'ti. 1626.

Ta. Videhānaṃ ti evarūpānaṃ paṇḍitānaṃ ākarassa utṭhānaṭṭhānabhū-
tassa⁹ Videhānaṃ janapadassa lābhā vata, yassa me edisā ti yassa [me] eva-
rūpā paṇḍitā upāyakuṣalā ekaghare vā ekajanapade vā ekaraṭṭhe vā vasanti
tassāpi lābhā, yathā tvaṃ sīti yathā tvaṃ si tādisena paṇḍitena saddhīm ye 25
va ekaraṭṭhe ekajanapade ekanagare ekagehe vasitum labhanti¹⁰ tesam Videha-
raṭṭhavāsīnaṃ c' eva Mithilānagaravāsīnaṃ ca tayā saddhīm ekato vasitum
labhantānaṃ lābhā ti vadati.

¹ Bā icchitāṃ. ² C^o potta-, Bā po iṭṭhakakamma-. ³ Bā mantihī, B^o paṇṭihī.

⁴ C^o paṇṇā ca nandassa āyā sūriyassa ca, C^o paṇṇā candassa nāna sūriyassa
ca. ⁵ C^o omīti viya pā-. ⁶ (C^o -tedīpa-, Bā -gabbhe. ⁷ Bā yassimedisā⁸ read:
mēdisā? ⁸ C^o add raṭṭhe. ⁹ Bā -naṃ ārakkhassa upāṭṭhānabhūtassa. ¹⁰
C^o labhati.

Ath' assa M. ekasatasayanagabbhe dassesi: ekassa dvāre vivate sabbesaṃ¹ vivariyati² ekassa pihite sabbesaṃ³ pithiyyati⁴, rājā ummaggaṃ olokeno puṇato gacchati p. pacchato, sabbā senā ummaggaṃ eva pāvisi, rājā ummaggaṃ nikkhami, p. tassa
 5 nikkhantabhāvaṃ nātvā sayāṃ nikkhamitvā aññesaṃ nikkhamitum adatvā ummaggadvāraṃ pidahanto ānīm akkami, asīti-mahādvārāni catusatthicuḷadvārāni ekasatasayanagabbhadvārāni anekasatadīpagabbhadvārāni ca ekappahārāni pidahiṃsu, sakalo ummaggo lokantariko⁵ viya andhakāro ahoṣi, mahājano bhīta-
 10 tasito ahoṣi, M. bhiyyo ummaggaṃ pavisanto yaṃ⁶ khaggaṃ⁷ ṭhapesi taṃ gahetvā bhūmito atthārasahatthaṭṭhānaṃ⁸ ākāse lamghitvā⁹ oruyha rājānaṃ ḥa¹⁰the gahetvā asīm uggritvā tāsetvā „mahārāja sakala-Jambudīpe rajjaṃ kassa rajjan¹¹“ ti pucchi, so bhīto „tuyhaṃ p-tā“¹² 'ti vatvā „abhayaṃ me dehīti“ ā.,
 15 „mā bhāyi mahārāja, nāhaṃ taṃ māretukāmatāyā khaggaṃ parāmasiṃ, mama pana paññānubhāvaṃ dassetuṃ parāmasiṃ“ ti khaggaṃ rañño adāsi, atha naṃ khaggaṃ gahetvā ṭhitaṃ¹³ āha: „sace si mahārāja maṃ māretukāmo idān' eva maṃ iminā khaggena mārehi, atha abhayaṃ dātukāmo abhayaṃ me dehīti“
 20 ā., „paṇḍita mayā tuyhaṃ abhayaṃ dinnam eva, tvaṃ mā cintayīti“ asīm gahetvā ubho pi aññamaññaṃ adṛbbhāya sa-pathaṃ karimāsu, atha rājā Bo-aṃ ā.: „p-a evarūpapaññābalasampanno hutvā r. kasuā na gaṇhasīti“, „mahārāja, ahaṃ icchamāno ajja sakala-Jambudīpe rājāno māretvā r. gaṇheyyaṃ,
 25 paraṃ māretvā yasagahaṇaṃ pana paṇḍitehi na-ppasatthan¹⁴ ti¹⁵, „p-a mahājano dvāraṃ alabhamāno paridevati, ummagga-dvāraṃ vivaritvā mahājanasā jivitadānaṃ dehīti“, so dvāraṃ vivari, sakalaummaggo ekobhāso ahoṣi, mahājano assāsaṃ paṭilabhi, sabbe rājāno attano senāya saddhiṃ nikkhamitvā p-assa
 30 santikaṃ agamaṃsu¹⁶, so raññā saddhiṃ visālamālake atthāsi,

¹ Bā adda dvārāni. ² Bā -yanti. ³ C^o sabbe, Bā adda dvārāni. ⁴ Bā pida-
 hanti. ⁵ C^o -kā, Bā lokantanirayo. ⁶ Bā sayāṃ. ⁷ Bā adda vālake. ⁸ Bā
 atthārasatthubbedham. ⁹ Bā ākāsaṃ ullāghitvā. ¹⁰ so Bā; C^o r. karissā. ¹¹
 Bā adda na so. ¹² so Bā; C^o athābha, C^o atha bha-. ¹³ Bā adda atha naṃ
 rājā āha. ¹⁴ Bā āgamiṃsu.

atha nam te rājāno āhaṃsu: „p-a, taṃ nissāya no jīvitaṃ
 laddhaṃ, sace muhuttaṃ ummaggadvāraṃ na vivarittha sabbe-
 saṃ tatth' eva maraṇaṃ abhavissā 'ti', „na mahārājāno' idāu'
 eva pubbe pi tumhe maṃ nēva nissāya jīvitaṃ labhitthā“ 'ti,
 „kadā p-ā“ 'ti, „ṭhapetvā amhākaṃ nagaraṃ sakala-Jambudīpe 5
 r. gaḥetvā Uttarapañcālanagaraṃ gantvā uyyāne jayapāninaṃ
 pātum surāya paṭiyattakālaṃ sarathā“ 'ti, „āma p-ā“ 'ti, „tadā
 esa rājā Kevaṭṭena saddhiṃ dummantitena visayojitāya surāya
 c' eva macchamaṃsehi ca tumhe māretum kiccamaṃ akāsi,
 aṭṭhāhaṃ 'mā ime mayi passaṇṇa anāthamarāṇaṃ marantū' 'ti 10
 attano purise pesetvā sabbabhājanāni bhindāpetvā etesaṃ man-
 taṃ bhinditvā tumhākaṃ jivitadānaṃ adāsiṃ“ 'ti, te sabbe pi
 ubbiggaṃāsa hutvā Cūḷaṇiṃ pucchimsu: „saccaṃ kira ma-
 hārājā“ 'ti, „āma mayā Ke-assa kathaṃ gaḥetvā kataṃ, saccamaṃ
 eva p-o kaṭṭhetitī“¹, te sabbe pi M-aṃ āliṅgitvā „p-a, tvaṃ 15
 sabbesaṃ no paṭiṭṭhā jāto, taṃ nissāya mayam jīvitaṃ labhimhā“
 'ti sabbe pāsādhanehi Bo-assa pūjāṃ karimsu, p. rājānaṃ āha:
 „mahārāja, tumhe mā ciutayittha, pāpamittasaṃsaggass' esa
 doso, ime rājāno khamāpethā“ 'ti, rājā „mayā duppurisaṃ
 nissāya tumhākaṃ evarūpaṃ kataṃ, esa mayhaṃ doso, kha- 20
 matha me, na puna evarūpaṃ karissāmi“² khamāpesi, te añña-
 maññaṃ accayaṃ³ desetvā samaggā ahesum. Atha rājā ba-
 huṃ khādaniyabhojaniyagandhamālādīṃ āharāpetvā sabbehi tehi
 saddhiṃ sattāhaṃ ummagge yeva kiṭṭvā nagaraṃ pavisitvā
 M-assa mahāsakkāraṃ karetvā ekasatarājaparivuto mahātale 25
 nisīditvā p-aṃ attano santike vasāpetukāmatāya ā.:

177. Vuttiṃ ca parihāraṃ ca diguṇaṃ bhattavetaṇaṃ
 dadāmi vipulē⁴ bhoge⁵, bhuñja kāme ramassu ca,
 mā Videhaṃ paccāgami, kiṃ Videho karissatīti. 1627.

Ta. vuttiṃ ti yasaṇṇesitaṃ jīvitavuttiṃ, parihāraṃ ti gāmanigamadānaṃ, 30
 bhattaṃ ti nivāpaṃ, vetaṇaṃ ti paribbayaṃ, bhoge ti aññe pi te vipulē
 bhoge dadāmi.

¹ Bā bhavissatīti. ² Bā -rāja, ³ Cā Bā bahu. ⁴ Bā ajjayaṃ. ⁵ Ckā -lami
 bhogaṃ.

Paṇḍito pana taṃ paṭikkhipanto āha:

178. Yo cajetha mahārāja bhattāraṃ dhanakāraṇā
ubhinnaṃ hoti gārayho āttano ca parassa ca,
yāva jīveyya Vedeho nāññassa¹ puriso² siyā³. 1628.

5 179. Yo cajetha mahārāja bhattāraṃ dhanakāraṇā
ubhinnaṃ hoti gārayho attano ca parassa ca,
yāva tiṭṭheyya Vedeho nāññassa vijite vase ti. 1629.

Ta. attano -- ti evarūpaṃ hi dhanakāraṇā tam eva⁴ attano bhattāraṃ
pariccejantena pāpaṃ katan ti attā⁵ garahati iminā dhanakāraṇā attano
10 bhattā pariccatto pāpadhammo ayan ti paro pi garahati, tasmā na sakkā tasmiṃ
dharante mayā aññassa vijite vasitun ti.

Atha naṃ rājā ā.: „tena hi p-a tava rañño devattaṃ⁶
gatakāle idhāgantun paṭiññaṃ dehiti“, „jīvanto āgamissāmi
mahārājā“ 'ti, ath' assa rājā sattāhaṃ mahāsakkāraṃ katvā
15 sattāhaccayena puna āpucchana-kāle⁷ „ahan te p-a idaṃ c' idaṃ"
ca dammīti⁸ vadanto gātham āha:

180. Dammi nikkhasahassan te gāmāsīti ca Kāsisa
dāsīsātāni cattāri dammi bhariyāsataṃ ca te,
sabbasenaṅgam ādāya sotthim gaccha Mahosadhā 'ti. 1630.

20 Ta. nikkha -- ti pañcasuvaṇṇanikkhena nikkhānaṃ sahasaṃ, gāmā ti
ye gāmā saṃvaccharena⁹ sata-sahasuttāhanakā⁹ te dammi, Kāsīsū 'ti Kāsiraṭṭhe.
taṃ Vedeharaṭṭhassa āsannaṃ, tasmā tatth' assa asīti gāme adāsī.¹⁰

So pi rājānaṃ āha: „mahārāja tumhe bandhavānaṃ mā cin-
tayittha, ahaṃ mama rañño gamanakāle yeva 'mahārāja Nandā-
25 devīm mātiṭṭhāne ṭhapeyyāsi Pañcālacaṇḍaṃ kaniṭṭhaṭṭhāne' ti
vatvā dhītāya vo abhisekaṃ dāpetvā rājānaṃ uyyojesiṃ, mātaraṇ
ca devīm ca vo puttaṃ ca siṅham eva pesessāmīti“, rājā „sādhu
p-ā“ 'ti attano dhītu dātābbāni dāsīdāsavattālaṃkārahiraññasu-
vaṇṇaalaṃkatahatthiassarathādīni „imāni tassā dadeyyasīti“
30 M-am¹⁰ paṭicchāpetvā senāvāhanassa kattabbakiccaṃ vicārento ā.:

¹ Ck^s ta añ-. ² B^d purato. ³ 30 all three MSS. ⁴ Ck^s vatame in the place of
tam eva. ⁵ B^d attanā mi uttānaṃ. ⁶ B^d devaṇ. ⁷ Ck^s apu-. ⁸ B^d saṃvac-
chare saṃvacchare. ⁹ Ck^s -kaṃ. ¹⁰ B^d -assa.

181. Yāvaṃ dadantu hatthīnaṃ assānaṃ dviguṇaṃvidhaṃ,
tappentu annapānena rathike pattikārike¹ ti. 1631.

Ta. yāvaṃ ti na kevalaṃ diguṇaṃ eva yāva pahoti tāva hatthīnaṃ ca assā-
naṃ ca yavagodhūmādividhaṃ detha 'ti vadati, tappentū 'ti yattakena² antarā-
magge akilamantā gacchanti tattakam dadantā tappentu.

5

Evaṃ ca pana vatvā paṇḍitaṃ uyyojento āha:

182. Hatthī assā rathā patti gacch' evādāya³ paṇḍita,
passatu taṃ mahārāja Vedehe Mithilaṃ gatan⁴ ti. 1632.

Ta. Mithilaṃ gatan⁴ ti sotthinā taṃ Mithilanagaraṃ sampattāṃ passatu.

- Iti so p-assa mahantaṃ sakkāraṃ katvā uyyojesi, te pi 10
ekasatārājāno Mahāsattassa sakkāraṃ⁵ katvā bahuṃ paṇṇākāraṃ
adaṃsu, tesāṃ santike upanikkhattapurisā p-am-eva parivāra-
yimsu, so mahantena parivārena maggaṃ paṭipajjitvā antarā-
magge yeva Cūḷauṭṭarānā dinnagāmehi⁶ āyaṃ āharāpetuṃ purise
pesetvā Vīdeharatṭhaṃ sampāpuṇi, Senako pi kira antarā- 15
magge⁷ purisaṃ ṭhapesi, „C-raṇṇō puna āgamaṇaṃ vā anā-
gamaṇaṃ vā jāna⁸, yassa kassaci āgamaṇakāle⁹ ca mayhaṃ
ārocehitī¹⁰“, so tiyojanamatthake yeva M-aṃ disvā āgantvā
„p. mahantena parivārena āgacchatīti“ ārocesi, taṃ sutvā rāja-
kulaṃ agamāsi, rājāpi pāsāde¹¹ ṭhito vātapānena¹² olokento 20
mahatiṃ Senaṃ disvā „Ma-assa senā mandā, ayaṃ ativiya
mahati, kacci¹³ nu kho Cūḷanī āgato siyā“ ti bhīttasito tam
atthaṃ pucchanto ā:

183. Hatthī assā rathā patti senā padissate¹⁴ mahā
caturaṅginī bhīmsarūpā, kin nu maññanti paṇḍitā ti. 1633. 25

Ath' assa Senako tam atthaṃ ārocento āha:

184. Ānando te mahārāja uttamo patidissati:
sabbasenaṅgam ādāya sotthiṃ patto Mahosadho ti. 1634.
Taṃ sutvā rājā āha: „Se-a, paṇḍitassa mandā senā, ayaṃ

¹ Bā -rake. ² Bā adde ta. ³ Bā gacchapādāya. ⁴ Bā midhilaggahāni. ⁵ Ck^o
mahāsakkāraṃ. ⁶ Bā -mato. ⁷ Bā adde attano. ⁸ Bā jānitvā. ⁹ Bā āgama-
naṃ ¹⁰ Bā āroceyyāsīti. ¹¹ Bā -datale. ¹² Bā adde bahi. ¹³ Bā kinu. ¹⁴
Ck^o dissate, Bā padissante.

pana atimahatīti¹, „mahārāja, C-rājā² tena pasādito bhavissati, ten' assa pasannena dinnā bhavissatīti³, rājā nagare bheriñ carāpesi: „nagarañ alamkaritvā p-assa paccuggamañam karontū“ 'ti, nāgarā tathā karimso, p. nagarañ pavisitvā rāja-
5 kulañ gantvā rājānam vandi⁴, atha nañ rājā utthāya ālimgitvā pallaṃkavaragato paṭisanthārañ karonto ā.:

185. Yathā petañ susānasmim chaḍḍetvā caturo janā evaṃ Kampilliyaratthe⁵ chaḍḍayitvā idhāgata⁶. 1635.

186. Atha tvañ kena vaṇṇena kena vā pana hetunā
10 kena vā atthajātenā attānañ parimocayīti. 1636.

Ta. caturo janā ti p-a yathā nāma kūlakatañ caturo janā mañcakena susānañ netvā chaḍḍetvā anapekkhā gacchanti evaṃ Kampilliyaratthe⁵ tam chaḍḍetvā mayañ idhāgata ti a., vaṇṇena⁷ 'ti kārāyena, hetunā ti paccayena, atthajātenā⁸ 'ti atthena jātena, a- parimocayīti amittahatthagato kena
15 paccayena ken' atthena tvañ attānañ mocayīti.

Tato Mahāsatto āha:

187. Attham atthena Vedeha mantañ mantena khattiya parivarayissam⁹ rājānañ Jambudīpañ va sāgaro ti. 1637.

T. a.: ahañ mahārāja tehi⁷ cintitañ attham attanā cintitena atthena tehi⁷
20 mantitañ mantañ attano mantena parivaresiñ, na kevalañ ca ettakañ ekasata-rājaparivārañ pana tam pi rājānañ Jambudīpañ sāgaro viya parivārayissañ ti sabbañ attano katakammañ vitthāretvā katthesi.

Taṃ sutvā rājā tussi, ath' assa p. C-rañño attano dinna-panṇākārañ ācikkhanto ā.:

25 188. Dinnañ nikkhasahassam me gāmāsīti ca Kāsisu dāsīsatāni cattāri dinnañ bhariyāsatañ ca me sabbam⁸ senaṅgam ādāya sotthin' amhi idhāgato ti. 1638.

Tato rājā atituṭṭhapapaṭṭho M-assa guṇaṃ vaṇṇento tam eva udānañ udānesi:

¹ Ck² rāja. ² Ck² vanditvā, B^d vanditvā ekamantañ nisīdi. ³ Ck² kampilliyet-
thambā, C² kampilliyetthambā, B^d kampillaye tyambā, B² kampilliyē tumbā. ⁴
C² -to. ⁵ B^d kampillasse rathe. ⁶ B^d -yi. ⁷ B^d tena. ⁸ Ck² sabbe.

189. Susukhaṃ vata saṃvāso paṇḍitehīti Senaka,
pakkhīva pañjare baddhe macche jālagate-r-iva
amittahatthathagate¹ mocayī no Mahosadho ti. 1639.
Senako pi 'ssa vacanaṃ sampatiṇṇanto tam eva g. ā.:
190. Evam eva mahārāja paṇḍitaṃhi² sukhāvahā,
pakkhīva pañjare baddhe macche jālagate-r-iva
amittahatthathagate¹ mocayī no Mahosadho ti. 1640.
Atha rājā nagare chaṇabheriṇ³ carāpetvā „sattāhaṃ chaṇaṃ
karontu, yesaṃ mayi sineho atthi sabbe p-assa sakkārasammā-
paṃ karontū“⁴ 'ti. 1641.

Imam atthaṃ pakāseto Sattā āha:

191. Āhaññantu sabbavīṇā bheriyo deṇḍimāni ca
nadantu⁵ māgadha saṃkhā, vaggu vadatu⁶ dundubhīti. 1641.
Ta, āhaññantu⁷ 'ti vādiyantu⁸, māgadha saṃkhā ti Magadheraṭṭhe
sañjātā saṃkhā, dundubhīti mahābheriyo. 1642.

Nāgarā ca jānapadā⁹ ca pakatiyā p-assa sakkāraṃ kātu-
kāmā va bheriṃ sutvā atirekaṃ¹⁰ akaṃsu.

Tam atthaṃ pakāseto Sattā āha:

192. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā (cfr. p. 21, 24)
bahum annaṃ ca pānaṃ ca paṇḍitassābhīhārayum. 1642.
193. Hattāruhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
bahum annaṃ ca pānaṃ ca paṇḍitassābhīhārayum. 1643.
194. Samāgatā jānapadā⁷ negamā ca samāgatā
bahum annaṃ ca pānaṃ ca paṇḍitassābhīhārayum. 1644.
195. Bahujjano pasanno 'si disvā paṇḍitamāgate⁸,
paṇḍitamhi anuppatte celukkhepo pavattathā¹⁰ 'ti. 1645.

Ta, orodhā ti Udumbarādeviṃ ādiṃ katvā antepurikā, abhīhārayun
ti abhīhārepeṣum pahīṇiṃsū 'ti a., bahujjano ti bhikkhave nagaravāsino ca
catudvāragāmaṃvāsino ca janapadavāsino ca bahujjano pasanno āsi, disvā
paṇḍitamāgate⁹ ti paṇḍite Mithilāṃ āgate disvā, pavattathā¹¹ ti paṇḍi-
tamhi Mithilāṃ anuppatte ayasi no paṭhamam eva paccāmittavasam gataṃ rājā-

¹ Bā amittassa hatthagatā. ² so Cks for -tā hi? Bā -tehi. ³ Ck chano-, C^s
chano-, ⁴ Bā dhamentu. ⁵ Bā madentu. ⁶ Bā udiriyantu. ⁷ Bā ja- ⁸ Bā
-katarasi. ⁹ Bā . tam. ¹⁰ Cks avattathā, Bā pavattithā. ¹¹ Bā pavattithā,
Cks avattathā.

nañ mocetvā pesetvā pacchā ekasatarājāno aññamaññañ khamāpetvā samagge katvā Cūḷaniñ pasādetvā tena dīnañ mahantañ yasañ ādāya āgato ti vatvā tuṭṭhacittena janena ¹ pavattito celukkhepo pavattatha ².

Atha M. chaṇḍavasāne rājakulam gantvā „mahārāja C-rañño
 5 mātarañ ca devīñ ca puttañ ca siḅhañ pesetuñ vaṭṭatīti“ ā,
 „sādhū tāta pesehīti“ so tesañ tiṇṇaṃ janānañ mahantañ
 sakkārañ katvā attanā saddhiñ āgatasenāya pi sakkārasammā-
 nañ kāretvā te tayo mahantena parivārena attano purisehi
 saddhiñ pesesi, raññā attano diṇṇasatabhāriyāyo ca cattāri
 10 dāsisatāni ca Nandadeviyā saddhiñ pesesi, attanā saddhiñ
 āgatasenam pi tehi saddhiñ pesesi, te mahantena parivārena
 Uttarapañcālanagarañ pāpuṇisū, atha rājā mātarañ pucchi:
 „kiñ amma Vedeharājena vo saṅgaho kato“ ti, „tāta, kiñ
 kathesi, mañ devatāṭṭhāne ṭhapetvā sakkārañ akāsīti“ Nandā-
 15 devim pi mātiṭṭhāne ṭhitabhāvañ kathesi Pañcālacaṇḍaṃ ka-
 niṭṭhabhātikaṭṭhāne ti, tañ sutvā rājā ativiya tussītvā bahun
 paṇṇākārañ pesesi, tato paṭṭhāya ubho samaggā sammodamānā
 vasimsū 'ti. Mahāu mmaggakhaṇḍaṃ niṭṭhitam.

Pañcālacaṇḍi rañño piyā ahoṣi manāpā, sā dutiye sañ-
 20 vacchare puttañ vijāyi, tassa dasame sañvacchare Vedeharājā
 kālam akāsi, Bo- tassa chattañ ussāpetvā „deva ahañ tava
 ayyakassa Cūḷanirañño santikañ gamissāmi“ āpucchi, „paṇḍita,
 mā mañ daharañ chaḍḍetvā gamittha, ahañ tañ pitiṭṭhāne
 ṭhapetvā sakkārañ karissāmi“, Pañcālacaṇḍi pana „p-a tumhākañ
 25 gatakāle aññañ paṭisaraṇaṃ n' atthi, mā gamitthā“ 'ti yāci,
 so pi „mayā rañño patiññā dinnā, na sakkā na' gantun“ ti
 mahājanassa karuṇā' paridevantass' eva attano upaṭṭhāke ga-
 hetvā nikkhamitvā Uttarapañcālanagarañ gato, rājā tassā-
 gamanañ sutvā paccuggantvā mahantena sakkārena nagaram
 30 pavesetvā mahantañ gehaṃ tassa datvā ṭhapetvā paṭhama-

¹ B^d mahajanena. ² B^d pavattittha, B^e adis avattheti ti pi pāṭho so yev' attho.

³ B^d a ⁴ B^d kalunañ.

dinne¹ asitigāme² aññaṃ bhogam adāsi, - so taṃ rājānaṃ
 upatthāsi. Tadā Bherī nāma paribbājikā niccaṃ rājagehe
 bhuñjati sā paṇḍitā vyattā, tāya M. na diṭṭhapubbo, „Maho-
 sadhapañḍito kira rājānaṃ upatthātīti“ saddam eva suṇāti, te-
 nāpi sā na diṭṭhapubbā, „Bherī nāma p-kā rājagehe bhuñjatīti“ 5
 saddam eva suṇāti, Nandādevī pana „piyavippayogaṃ katvā
 amhe kilamesīti“ Bodhisatte³ anattamanā ahosi, sā pañca⁴ valla-
 bhitthiyo ānāpesi: „Ma-assa ekam dosaṃ upadhāretvā rañño
 antare bhinditum⁵ vāyamathā“⁶ 'ti, „tā tassa antaraṃ olokentiyo
 yicaranti, ath' ekadivasam sā paribbājikā bhuñjitvā nikkha- 10
 mantī Bo-aṃ rājupatthānaṃ āgacchantam rājāṅgaṇe passi, so
 vanditvā atthāsi, sā cintesi: „ayaṃ kira p., jānissāmi tāv'
 assa paṇḍitabhāvaṃ vā apaṇḍitabhāvaṃ vā“ ti hatthamuddāya⁸
 pañhaṃ pucchantī Bo-aṃ oloketvā hatthaṃ vikāsesi⁷, sā kira
 „kīdisaṃ⁹ p-aṃ rājā paradesato ānetvā idāni paṭijaggati na 15
 paṭijaggatīti“ manasā pañhaṃ pucchi, Bo- „hatthamud-
 dāya⁸ pañhaṃ pucchatīti“ natvā pañhaṃ vissajjento muṭ-
 ṭhim akāsi, so kira „ayyo⁹ mama paṭiññaṃ gahetvā pakkosā-
 petvā idāni rājā gālhamuṭṭhijāto na me pubbaṃ kiñci detīti“¹⁰
 manasā pañhaṃ vissajjesi, sā tassa kathaṃ natvā hatthaṃ 20
 ukkhipitvā attano sīsaṃ parāmasi, ten' idaṃ dasseti: „p-a
 sace kilamasi mayaṃ viya kasmā na pabbajasīti“, taṃ natvā
 M. attano kucchiṃ parāmasi, ten' idaṃ dasseti „ayyo, mama
 posetabbayuttā bahū, tena na pabbajāmīti“, iti sā hatthamud-
 dāya¹¹ pañhaṃ pucchitvā attano āvāsaṃ eva agamāsi, M. pi
 taṃ vanditvā rājupatthānaṃ gato, Nandadeviyā payuttā valla-
 bhitthiyo sīhapañjare ṭhitā taṃ kiriyaṃ disvā C-rañño santi-
 kaṃ gantvā „deva Ma-dho Bheriparibbājikāya saddhiṃ ekato
 hutvā tumhākaṃ r. gaṇhitukāmo te paccathiko hotīti“ pari-
 bhindimsu, rājā ā.: „kiṃ vo diṭṭhaṃ va sutam vā“ 'ti „mahā- 30

¹ Cks - nuna, Bā pathamam dinne asitigāme? ² Cks - gāmena. ³ Bā - gssa ⁴
 Bā pañcasata. ⁵ Bā paribhi-. ⁶ Bā - muṭhāya ⁷ Bā pasāresi. ⁸ Bā hatthamu-
 thāya mañ. ⁹ Bā ayyo. ¹⁰ Cks apubbaṃ, Bā dalhamuṭhiva jato me kiñci din-
 naṃ pubbaṃ. ¹¹ Bā - muṭhāya.

rāja paribbājikā bhuñjitvā otaranti Ma-am disvā rājānam
 hatthatalam viya khalamaṇḍalam viya ca samam katvā 'r.
 attano hatthagatam kātum na¹ sakkosīti² hattham vikāsesi,
 Ma-dho pi khaggagahaṇākāram dassento 'katipāhaccayen' assa
 5 sisam chinditvā r. attano hatthagatam karissāmīti³ muṭṭhim
 akāsi, sā 'sisam chindāhīti' attano hattham ukkhipitvā sisam
 parāmasi, Ma-o 'majhe va nam chindissāmīti' udaram parā-
 masīti⁴, appamatto mahārāja hotha, Ma-am ghātetum⁵ 'vatta-
 titi⁶', so tāsam katham sutvā cintesi: „na sakkā paṇḍitena
 10 mayi⁷ dussitum, paribbājikam pucchissāmīti⁸“ so punadivasena
 paribbājikāya bhuttakāle tam upasamkamitvā⁹ pucchi: „ayye
 kacci vo Ma-paṇḍito diṭṭho“ ti: „āma mahārāja hiyyo me ito
 bhuñjitvā nikkhamantiyā diṭṭho“ ti, „koci pana vo kathāsallāpo
 ahoṣīti¹⁰“, „sallāpo n' atthi, tam¹¹ pana paṇḍito ti sutvā 'sace
 15 p. idam jānissatīti' hatthamuddāya nam pañham pucchiṃ 'p-a
 kacci te rājā pasāritahattho na saṃkucitahattho, kacci saṃ-
 ganḥati na saṃganḥatīti' hattham vikāsesim¹² pi, 'rājā mamaṃ'
 paṭiññam gahetvā pakkosivā idāni na kiñci detīti' muṭṭhim akāsi,
 athāham 'sace kilamasi mayam viya pabbajāhīti' sisam parāma-
 20 sim¹³, so 'mama posetabbā bahū, udarāni pūretabbāni, tena na
 pabbajāmīti' attano kucchiṃ parāmasīti¹⁴, „p. ayye Mahosadho“
 ti, „āma mahārāja paṭhavitale paññāya tena sadiso n' atthīti¹⁵“,
 rājā tassā katham sutvā tam vanditvā uyyojesi, tassā gatakāle
 p. rājupatṭhānam pavittho, atha nam pucchi: „kacci te p-a
 25 Bheriparibbājikā diṭṭhā“ ti, „āma mahārāja hiyyo ito nikkha-
 mantim¹⁶ passim, hatthamuddāya sā evam pañham pucchi,
 aham pi 'ssa¹⁷ tath' eva vissajjesiu¹⁸ ti tāya kathitaniyāmen'
 eva kathesi, rājā tam divasam pasīditvā p-assa senāpatitṭhānam
 adāsi, sabbakiccāni tam eva paṭicchāpesi, tassa yaso mahā
 30 ahosi, rañño yasānantaro va¹⁹. So cintesi: „raññā ekappahāren'

¹ Id omīta na. ² Ck -tīti. ³ B -masi. ⁴ B ghātetum. ⁵ B mayham. ⁶ B so. ⁷ Ck ma nugaṇh-. ⁸ all three MSS. -si. ⁹ B mama. ¹⁰ Ck -ti. B -tā. ¹¹ B rañño diṇṇayasānantarameva.

va mayhaṃ atimahantaṃ issariyaṃ dinnam, rājāno kho pana
 māretukāmāpi evaṃ karonti yeva, yaṃ nūnāhaṃ 'mama suha-
 dayo vā na vā' ti rājānaṃ vīmaṇseyyam, na kho pana añño
 jānitum sakkhissati, Bheriparibbājikā nāṇasampannā, sā eken'
 upāyena jānissatīti¹ bahūni 'gandhamālādīni gahetvā paribbāji- 5
 kāya āvāsaṃ gantvā taṃ pūjetvā vanditvā „ayye tumhehi
 rañño mama guṇakathāya kathitadivasato paṭṭhāya rājā ajjhot-
 tharitvā mayhaṃ mahantaṃ yasaṃ deti, taṃ² kho pana sabhā-
 vena vā deti no vā ti na jānāmi, sādhu vat' assa sace eken'
 upāyena rañño mayi bhāvaṃ³ jāneyyāthā⁴ 'ti ā., sā sādhu 'ti 10
 paṭisunītvā punadivase rājagehaṃ gacchamānā va Dakarakkha-
 sapaññaṃ cintesi, evaṃ kir' assā ahosi: „carapuriso⁵ viya
 ahutvā upāyena rājānaṃ pañhaṃ pucchitvā 'p-assa suhadayo
 vā na vā' ti jānissāmīti⁶ sā gantvā katabhattakiccā nisīdi,
 rājāpi naṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi, tassā etad ahosi: „sace 15
 rājā p-assa⁷ upari⁸ duhadayo bhavissati pañhaṃ puttḥo attano
 duhadayaabhāvaṃ mahājanamajjhe yeva kathessati, taṃ ayuttaṃ
 ekamante naṃ pañhaṃ pucchissāmīti⁹ sā „raho paccāsiṃsāmi
 mahārāja¹⁰ 'ti ā., rājā manusse paṭikkamāpesi, atha naṃ sā ā.:
 „mahārāja taṃ pañhaṃ pucchissāmīti¹¹, „puccha ayye, jānanto 20
 kathessāmīti¹², ath' assa sā Dakarakkhasapaññaṃ paṭhamam g. ā.:
 196. Sace vo vuyhamānānaṃ sattanaṃ udakaṇṇave (V. p. 75)

manussabalim esāno nāvaṃ gaṇheyya rakkhaso

anupubbam katham datvā muñcesi dakarakkhato¹³ ti. 1646.

Ta. sattanān ti tumhākaṃ mātā ca Nandādevī ca Tikhiṇamantikumāro 25
 ca Dhanusekhasahāyo¹ ca purohito ca Mahosadho ca tumhe cā 'ti imesaṃ sat-
 tanaṃ, udakaṇṇave ti gambhīre vitthate udake, manussa - - ti manussa-
 balim gavessanto, gaṇheyyā 'ti thāmasampanno dakarakkhaso udakam dvidhā
 katvā nikkhamitvā taṃ nāvaṃ gaṇheyya gahetvā ca pana mahārāja ime cā
 jame mama² anupaṭipāṭiyā dehi taṃ vissajjessāmīti vadeyya atha tvaṃ anu- 30
 pubbam katham datvā muñcesi³ dakarakkhato⁴ ti⁵ kam paṭhamam datvā
 -pe- kaṃ⁶ chaṭṭhaṃ datvā dakarakkhato muñceyyasīti.

¹ Cks na. ² Bā sinehabhā-. ³ Bā aham atthacarapuriso. ⁴ Bā -sāsāmīti. ⁵
 Bā uttari. ⁶ Cks no? Bā -sā. ⁷ Uks -seka-. ⁸ Cks main. ⁹ Cks -casi. 10
 Cks omīti. 11 Bā ku, Ck taṃ.

Tam sutvā rājā attano yathājjhāsayam kathento i. g. ā.:

107. Mātaram paṭhamam dajjam bhariyam datvāna bhātaram
tato sahāyam datvāna pañcamam dajjam brāhmaṇam
chatth' āham dajjam attānam,
5 n' eva dajja Mahosadham ti. 1647.

Ta. chaṭṭhāhan ti ayye pañcime khādite athāham bho ~~gakkh~~ karakkhaa mukham vivarā 'ti vatvā tena mukhe vivāṇe dajham kaccham bandhivā imam rajjasiṇim aganetvā idāni mam khādā 'ti tassa mukhe pateyyam na tv-eva jivamāno Ma-paṇḍitam dadeyyam ti, ettakena ayaṃ pañho nittihito.

- 10 Nātam paribbajikāya rañño Mahāsatte suhodayattam, na
pana ettaken' eva p-assa guṇo pākaṇo hoti, ten' assā etad'
ahosi: „āham' mahājanamañjhe etesaṃ guṇam kathessāmi rājā
tesaṃ aguṇam kathetvā p-assa guṇam kathessati, evaṃ p-assa
guṇo nabhe cando viya pākaṇo bhavissatīti“ sā sabbam' ante-
15 purāvacaram janam sannipātāpetvā ādito paṭṭhāya pūna rājā-
nam tam eva pañham pucchitvā tena tath' eva vutte „mahā-
rāja tvaṃ 'paṭhamam mātaram dassāmiti' vadasi“, mātā nāma
mahāguṇā tuyhaṃ ca mātā na aññesaṃ mātu sadisā, bahūpa-
kāra te esā“ ti tassā guṇam kathenti gāthadvayam ā.:
- 20 108. Posetā¹ te janettī ca dīgharattānukampikā
Chambhī² tayi paduṭṭhasmim³ paṇḍitā atthadassini⁴
aññaṃ upanisaṃ katvā vadhā tam parimocāyi. 1648.
109. Tam tādisiṃ pāṇadadiṃ orasaṃ gabbhadhāriṇaṃ
mātaram kena dosena dajjāsi dakarakkhato⁷ ti. 1649.

- 25 Ta. posetā¹ ti daharakāle dve tayo vāre uahāpetvā pāyevā posesi, di-
gha -- ti dīghakālam mudunā hitacittena anukampikā, Chambhī² tayi pa-
duṭṭhasmim ti yadā tayi Chambhī³ nāma brāhmaṇo padussī tadā tasmim tayi
paduṭṭhe sā paṇḍitā atthadassini⁴ aññaṃ tava paṭirūpakaṃ katvā tam vadhā¹⁰
parimocāyi¹¹. Cūlanissa kira Mahācūlanī nāma pitā ahoṣi, sā imassa daharakāle
30 purohitena saddhiṃ methunaṃ patisevitvā tam rājānam vāseṇa māretvā brāh-
mapessa chattam ussāpetvā tassa aggamahesi hutvā tena¹² ekadivasam¹³ amma

¹ Ck^s ayaṃ. ² Ck^s sabbe. ³ B^d -esi. ⁴ B^d possitā. ⁵ Ck^s jambhī, B^d chabbhī.
⁶ B^d padussasi. ⁷ B^d -ino, Ck^s -ano. ⁸ Ck^s jambhī, B^d chabbhī. ⁹ Ck^s jambhī,
C^s B^d chabbhī. ¹⁰ Ck^s vadhāya. ¹¹ Ck^s pañimocesi, C^s parimocesi. ¹² Ck^s
omit tena. ¹³ Ck^s add cūlanikumāram.

chāto 'mhitī vutte puttassa phāṇitena¹ khajjakam dāpesi, atha nam makkhikā
parivārayāmsu, so imam nimmakkhikam katvā khādissāmīti thokam paṭikkamitvā
bhūmīyam phāṇitabindūni pādetvā attano santike makkhikā poṭhetvā palāpesi,
tā gantvā itaram phāṇitam parivārayāmsu, so nimmakkhikam katvā khajjakam
khādītva hatthe dhovitvā mukham vikkhāletvā pakkāmi, brāhmano tassa kiriyam
disvā cintesi: ayam idān' eva iminā upāyena nimmakkhikam phāṇitam khādati
vuddhippatto mama r. na dassati idān' eva nam māremīti², so tam attam
Tatādēviyā ārocesi, sā sādhu deva aham tayi sinehena attano sāmikam pi
māresim, iminā me ko attho, mahājanikam pana akatvā³ rahassena nam mā-
ressāmā 'ti brāhmaṇam vañcetvā atth' eso upāyo ti paṇḍitā⁴ upāyakusalā⁵
bhattakārakam pakkosāpetvā samma mama putto C-kumāro tava putto Dhanu-
sekha-kumāro⁶ ca ekadivasaṃ jātā ekato va kumārāparihāren' eva vaḍḍhitā piya-
sabāyākā, Chambhībr. mama puttam māretukāmo, tam tassa jīvitatānam dehit-
vatvā sādhu devī kiṃ karomīti vutte nama putto abhiṇham tava gohe hotu
tvaṃ ca so ca⁷ katipāham nirāsani-kabhāvattāyā mahānase yeva supatha⁸ tato
nirāsani-kabhāvam ūtvā tumhākam sayana-tiṭṭhāne elaketiṭṭhīni thepetvā manussā-
nam nipajjanavelāya mahānase aggim datvā kañci⁹ ajānāpetvā mama ca tava ca
puttam gahe tvā agga dvāren' eva nikkaṃmitvā tiroraṭṭham gantvā mama puttassa
rājaputtabhāvam anāvikaritvā jīvitanam anurakkhā 'ti ā., so sādhu 'ti sampatiṭcehi,
ath' assa ā ratanasāram adāsi, so tathā katvā kumāram¹⁰ ādāya Maddaraṭṭhe
Sāgalanagaram gantvā rājānam upaṭṭhahi, so porānakabhattakārakam apanetvā
tassa tam thānantaram¹¹ adāsi, dve pi kumārā tena saddhim yeva rājanivesanam
gacchanti, rājā kass' ete¹² kumārā ti puechi, bh-kārako mayham puttā ti ā
nau viśadīsā¹³ ti, dvinnam itthimam puttā devā 'ti, te gacchante kāle viśāsikā
hutvā Maddaraṭṭhe dhitāya saddhim rājanivesane yeva kiṃanti, atha C-kumāro ca
rājadhītā ca abhiṇhadassuena aññamaññam paṭibaddha-cittā ahesum, kiṇaṭṭhān
kumāro rājadhītarām bheṇḍukam¹⁴ pi pāsakam pi āharāpeti, anāharantim¹⁵ eise
paharati, ā rodāti, ath' assā saddam sutvā rājā kena me dhitā pahatā ti
vadati, dhātīyo āgantvā puechanti, kumārīkā sac' aham iminā paha' amhitī
vakkhāmi pitā me etassa rājānam karissāmi ti tasmim sinehena na khetti, nāham
kenaci pahatā ti vadati, ath' ekadivasaṃ rājā paharantaṃ addasa, disvā tassa
etad aho: ayam kumāro na bhattakārakena sadiso abhirūpo pasādiko ativiya
asambhito, na iminā tassa puttena bhavitabban ti so tato paṭiṭṭhāya tam pari-
gaṇhati, dhātīyo kiṇaṭṭhāne khādaniyam āharitvā rājadhītāya denti, sā aññesaṃ
pi dārakānam deti, te jāṇunā paṭiṭṭhāya oṇamitvā gaṇhanti, C-kumāro tītako
va hatthato acchinditvā gaṇhati, rājā tam pi kiriyam addasa, ath' ekasmim
divase C-kumārassa bheṇḍuko¹⁶ rañño cūlasayanassa hetthā pāvisi, kumāro tam
gaṇhanto attano issaramānena imassa paccantarañño na hetthāsāyane bha-

¹ Bā adds saddhim. ² Bā -essāmīti. ³ Bā mahārāja ekam pana ajānāpetvā. ⁴ Bā -am. ⁵ Ck -kharā. ⁶ Bā tañca pana teca. ⁷ Bā suppatha. ⁸ Bā ki-. ⁹ Bā -rañca puttāñca. ¹⁰ C Bā thānam. ¹¹ Ck ene. ¹² Bā nau dve viśadīsā. ¹³ Bā geṇḍu-. ¹⁴ all three MSS. -ti. ¹⁵ Bā ge-.

vissāmiti¹ daḍḍakena nibharitvā gaṇhi, rājā tam pi kiriyamā dīevā uṭṭasāseyyen' eva² na bhattakārakaassa putto ti tam pakkosāpetvā kass' ete puttā ti pucchhi, mayham devā 'ti, ahañ tava puttañ ca aputtañ ca jānāmi, sabbhāvam me kathehi, no ce kassesi jivitan te n' atthiñhi khaggañ uggiri, so maraṇabbhayaḥkato kathamī deva raho pana paccāsaṁsāmiti vatvā raññā okāse kate abhayañ yācitvā yathā-bhūtañ ārocesi, rājā tadvato ñatvā attano dhītarañ alaṁkaritvā tassa pādapari-cārikañ katvā adāsi, iti tesañ pana palāṭadivase bhattakārako C-kumāro³ ca bhattakārakaputto ca mahānase paditthe yeva daḍḍhā ti sakalanagare mahālam ahoṣi, Talatādevi⁴ tañ pavattim sutvā brāhmaṇassa ārocesi: deva tumbākañ⁵ manoratho matthakañ petto, te kira tayo pi bhātagahe yeva daḍḍhā ti, so tuṭṭhahattṭho ahoṣi, Talatādevi⁶ C-kumārassa aṭṭhiñi⁷ elakattṭhiñi āharāpetvā brāhmaṇassa dassetvā daḍḍhāpesi. Imam atthañ sandhāya paribbājikā aññañ upanisañ katvā vadhā tañ parimocayiti ā, sā hi elakattṭhiñi manussaṭṭhiñi dassetvā tañ vadhā mocesi, orasañ ti yāya tvañ ure katvā vadḍhito orasañ piyañ manāpañ, gabbha -- ti yāya tvañ kucchina dhārito evarūpañ mātaram kena dosena dakarakkhassa dassasi.

Taṁ sutvā rājā „ayye bahū⁸ mama mātu guṇā⁹, ahañ c' assā mama upakārabhāvañ jānāmi, tato pi pana ṇaṁ¹⁰ eva guṇā¹¹ bahutarā“ ti mātu aggañ kathento gāthadvayaṁ ā.

200. Daharā viya alaṁkārañ dhāreti aṭṭhaṇṇaṁ,
dovarike anikattṭhe ativelañ pajagghati, 1650.

201. Tato pi paṭirājānañ sayam dūtāni sāseti,
mātarañ tena dosena dajj' āhañ dakarakkhato¹² ti. 1651.

Ta daharā viyā 'ti mahallikāpi hutvā taruṇī viya, dhāretīti ṭṭhaṇṇaṁ,
25 aṭṭhaṇṇaṁ ti aṭṭhaṇṇaṁ pi¹⁰ ayuttam, eā kira vajirapūritam kañcana-mekhalāni aṭṭhaṇṇitvā rañño amacceti saddhiñ mahātale nisinnakāle aparāparañ caṇṇakamati, mekhalāsaddena rājanivesanañ ekauṇṇaṁ hoti, pajagghatīti ete dovārikaceti ke ca hatthiācariyādi ke anikattṭhe ca ye etassa ucchittṭhakañ pi bhūñ-jitum ayuttarūpā te pi āmantetvā tehi saddhiñ ativelañ mahābasitañ hasati¹¹,
30 paṭirājānañ ti paṭirājānañ, sayam dūtāni sāseti mama vacanena sayam paṇṇaṁ likhitvā dūte pesesi, mama mātā kāme paribhūñjanavayassimā yeva ṭhitā asukarājā kira āgantvā tañ ānetū¹² 'ti, te mayañ rañño upattṭhākā kassā no evaṁ vadesi paṭipapañāni pesenti, tesu parisamajhe vāciyamaṇesu mama sisam chindanaṁkālo viya hoti, tena nañ dosena dakarakkhassa dammiti.

¹ Bā beṭṭhā sayaham na pavisaṁmiti. ² C^{ks} nicchanessa ³ C^s talatā-, Bā calāka-

⁴ Bā tumbākañ. ⁵ Bā adda ti saññaya. ⁶ C^{ks} bahum. ⁷ C^{ks} guṇaṁ. ⁸ C^s mamamevā aggaṇā, Bā mameva aggaṇā. ⁹ C^s -ano, Bā -ino. ¹⁰ C^{ks} omitti pi. ¹¹ C^s hasitī. ¹² C^{ks} netū.

„Mahārāja¹ mātarañ tāva iminā dosena dehi, bhariyā pana
te guṇavatīti²“ tassā guṇaṃ kathenti

203. Itthigumbassa pavarā accaṭṭapiyavādinī³

anuggatā⁴ silavatī chāyā va anapāyinī 1652.

205. Akkodhanā⁵ paññavatī paṇḍitā atthadassinī, 5
ubbariñ kena dosena dajjāsī dakarakkhatō⁶ ti āha. 1653.

Ta itthigumbassā⁷ ti itthigaṇassa, anuggatā⁸ ti daharakāto paṭṭhāya
anugatā⁹, akkodhanā ti ādike paṇḍitā¹⁰ assā gūṇe kathenti¹¹ Maddaraṭṭhe Sīgala-
nagare vasanakāle pabaṭṭā¹² pi¹³ tava āṇākaraṇabhayena¹⁴ taya sinehena mātā-
pitunnam na kathesi, evaṃ eṣā akkodhanā paññavatī p-ā atthadassinī, idaṃ 10
dāharakāle akkodhanādhāvaṇaṃ sandhāyāha, ubbariñ ti orodhaiṃ, evaṃ guṇa-
sampaṇṇaṃ Nandādeviṃ kena dosena dakarakkhasassa dassasīti vadati.

So tassā aḡuṇe kathento

204. Khiddāratisamāpannaṃ anattahasam āgataṃ

sā maṃ sakānaṃ puttānaṃ ayācaṃ¹⁵ yācate dhaṇaṃ. 1654. 13

206. So ‘haṃ dadāmi sāratto bahuṃ uccāvacaṃ dhaṇaṃ,

suduccajaṃ cajitvāna pacchā socāmi dummano,

ubbariṃ tena dosena dajjāmi dakarakkhatō¹⁶ ti āha. 1655.

Ta anattahasamāgataṃ ti¹⁷ khiddāratiyā kāmakiṭṭhāya anattakārakā-
naṃ kilesānaṃ vasaṃ āgataṃ maṃ viditvā, sā maṃ ti sā Nandādevī maṃ 20
sakānaṃ puttānaṃ ti yaṃ mayā attano puttānaṃ ca dhitānaṃ ca bhariyānaṃ
ca dinnam piṇḍhanaṃ taṃ ayācitapubbarūpaṃ¹⁸ mayhaṃ debhīti yācanti¹⁹,
pacchā socāmi²⁰ ti sā dutiyadivase imāni piṇḍhanaṃ raṭṭhā mama dinnāni āha-
rathā etāni²¹ tesāni rodantānaṃ omuñcivā gaṇhati, athāhaṃ te rodamāne
mama santikaṃ āgate divā pacchā socāmi²² evaṃ dosakārikā eṣa, iminā maṃ 25
dosena dakarakkhasassa dassasīti.

Ātha maṃ paribbājikā „imaṃ tāva iminā dosena dehi,
kaniṭṭho pana Tikkhīpamantikumāro upakārako, taṃ kena dosena
dassasīti“²³ pucchanti

¹ Bā aṭha paribbājikā mahārāja. ² Bā bahupakārā. ³ Bā -bhāvinī. ⁴ Bā
anubbatā. ⁵ Bā aññodhanā, C¹ akkodhati, C² akkodhetī. ⁶ C¹ -ano, Bā ino
⁷ Bā anubbatā. ⁸ so all three MSS. ⁹ Bā katheti. ¹⁰ C¹ adds ti. ¹¹ Bā
piṇḍitā, Bā piṇḍitā. ¹² C¹ āṇākaraṇā-, Bā ākaraṇa-. ¹³ C¹ āy-. ¹⁴ C² -ano,
Bā -ino. ¹⁵ Bā adds tāya. ¹⁶ Bā āyācitapubbarūpaṃ, C¹ āyācitapubbarūpaṃ, C²
āyācitam pubbaṃ rūpaṃ. ¹⁷ Bā -ati. ¹⁸ Bā āharāpesi.

306. Yen' ocitā jānapadā¹ ānītā ca paṭiggahaṃ
ābhataṃ² pararajjehi³ abhiṭṭhāya⁴ bahum dhanam 1656.
307. Dhanuggahānam pavaram sūram Tikhiṇamantinam
bhātaram kena dosena dajjasi dakarakkhato⁵ ti āha. 1657.

5 Ta. ocitā ti vadḍhiā, paṭiggahaṃ ti yena ca tumhe paradese vasantā
puna gehaṃ ānītā, abhiṭṭhāya 'ti abhiḍḍhavitvā, Tikhiṇamantinam ti tikhiṇa-
paññam, so kira mātu brāhmaṇena saddhiṃ⁶ vasauakāle jāto, ath' assa vud-
dhippattassa brāhmaṇo khaggaṃ batthe datvā imaṃ gabetvā maṃ upaṭṭhahā⁷ 'ti
ā, so brāhmaṇaṃ pītā me ti saññāya upaṭṭhāsi, atha maṃ eko amacco kumāra
10 na tvaṃ etassa putto tava kucchigatakāle Talatādevi⁸ rājānaṃ māretvā etassa
chattam ussāpesi tvaṃ Mahācūlanirāṇṇo putto ti ā, so kuḍḍhitvā ekena maṃ
upāyena 'māreessāmīti rājakulaṃ pavisanto taṃ khaggaṃ ekassa pādāmūlikassa
datvā aparāṃ āha: tvaṃ rājadvāro maṃ' esa khaggo ti iminā saddhiṃ vivādān
kareyyāsīti vatvā pāvisei, te kalahaṃ akāmsu, so kiṃ esa kalaho ti ekaṃ purisam
15 pesesi, so āgantvā khaggaṭṭhāya⁹ 'ti ā.¹⁰ brāhmaṇo sutvā kiṃ etaṃ ti pucchī, so
kira tumhehi mama dinnakhaggo aññassa santako ti kiṃ vadesi tāta¹¹ 'ti¹², tena
hi āharāpemi¹³ sañjānissatha taṃ ti āharāpesīti, so taṃ āharāpetvā¹⁴ kosato
nikkaḍḍhitvā passathā¹⁵ 'ti¹⁶ sañjānāpentto viya upagantvā ekappahāren¹⁷ ev' assa
eṣāṃ chinditvā attano pādāmūle pātesi, tato rājagehaṃ patijaggatvā nagaram
20 alaṃkaritvā tassa abhiseke upanīte mātā Cūlanikumārassa Maddaratṭhe vasana-
bhāvaṃ ācikkhi, taṃ sutvā rājakumāro senaṅgaparivuto ta gantvā bhātaram
ānetvā r. paticchāpesi, tato paṭṭhāya taṃ Tikhiṇamantīti sañjānīṃsu, paribbājjikā
taṃ evarūpaṃ bhātaram kena dosena dakarakkhasassa dassasīti pucchī.

Rājā tassa dosam kathento

- 25 308. Mayācitā¹⁸ jānapadā ānītā ca paṭiggahaṃ
ābhataṃ pararajjehi abhiṭṭhāya⁴ bahum dhanam, 1658.
309. Dhanuggahānam pavaro sūro tikhiṇamanti ca¹⁴
mayā so¹⁵ sukhito rājā atimaññati dārako, 1659.
310. Upaṭṭhānam pi me ayye na so eti yathā pure,
30 bhātaram tena dosena
dajj' āhaṃ dakarakkhato⁵ ti āha. 1660.

Ta. pararajjehi imassa mayā pararajjato¹⁸ bahum dhanam ābhataṃ,
ayaṃ¹⁷ ca pararajje vasantō puna imaṃ gehaṃ ānetvā esa mayā mahati yaso

¹ Ck² -dām. ² B² āga-. ³ Ck² B² -ebhi. ⁴ B² -tthāya. ⁵ Ck² -ano, B² -lno.
⁶ Ck² -i. ⁷ Ck² talāta-, B² calāka-. ⁸ B² tam atthaṃ ārocesi in the place of
āha. ⁹ B² tāta, omitting ti. ¹⁰ B² -pehi. ¹¹ B² sañjānissāmi na āha so tam
āharāpetvā: ¹² B² passato ti. ¹³ so C² for may' ocitā? B² payojitā, Ck² māya-
citā. ¹⁴ so B²; C² B² -mantino, Ck² -mantagāṃ. ¹⁵ B² yaṃ. ¹⁶ Ck² uparaj-
jato. ¹⁷ C² sayāṇ, B² ahaṃ.

patitthāpito ti mañ vadati, yathā pure ti pure pāto va āgacchati idāni pana na tathā etī, imināhañ dosena dakarakkhasassa dassāmiti.

Paribbājikā „bhātu tāva dōso hotu, Dhanusekhakumāro pana tayi sinehagūṇayutto bahūpakāro“ ti tassa guṇaṃ kathenti

211. Ekarattena ubhaya tuvañ ca¹ Dhanusekhavā 5

ubhato jāti² ettha Pañcālā sahāyā susamāvayā³, 1661.

212. Cariyā taṃ anubandhittho ekadukkhasukkho tava

ussukko te divārattim⁴ sabbakiccesu vyāvaṭo,
sahāyaṃ kena dosena dajjāsi dakarakkhato⁵ ti. 1662.

Ta. Dhanusekhavā ti dhanusekhatāya Dhanusekhakumāro ca 'ti a., 10
etthā 'ti idh' eva nagare, Pañcālā ti Uttarapañcālanagare jātattā evanivohārā,
susamāvayā⁴ ti suṭṭhu samāvayā⁵, cariyā taṃ anubandhittho ti dahara-
kāle janapadacārikāya pakkantaṃ taṃ anubandhi chāyā va na vijahī, u'ssukko
ti tava kiccesu rattindivani ussukko chandajāto niccavyāvaṭo, taṃ kena dosena
dakarakkhasassa dassāmiti. 15

Ath⁶ assa rājā dosaṃ kathento

213. Cariyāyā⁷ ayaṃ ayye⁸ pajagghittho mayā saha,
ajjāpi tena vaṇṇena ativelāṃ pajagghati. 1663.

214. Ubbariyāpi me ayye mantayāmi rahogato
anāmantā⁹ pavisati pubbe appaṭivedito. 1664. 20

215. Laddhavāro¹ katokāso ahirikaṃ anādaraṃ
sahāyaṃ tena dosena dajj' āhaṃ dakarakkhato² ti. 1665.

Ta. ajjāpi tena vaṇṇenā 'ti yathā cariyāyā¹⁰ pubbe mañ¹¹ anu-
bandhanto mayā anāthena saddhiṃ ekato bhuñjanto sayanto hatthaṃ paharitvā
mahāhasatim¹² hasi ajjāpi tath' eva hasati duggatakāle¹³ viya mañ passati¹⁴, 25
anāmantā ti raho¹⁵ N-deviyā saddhiṃ mantente pi mayi ajānāpetvā sāhasā pa-
visati, iminā dosena taṃ ahirikaṃ anādaraṃ dakarakkhasassa dassāmiti.

Paribbājikā „etassa tāv' esa doso hotu, purohito pana te
bahūpakāro“ ti tassa guṇaṃ kathenti

216. Kusalo sabbanimittānaṃ rudaññū āgatāgamo 30

uppāde supine yutto niyyāne ca pavesane 1666.

¹ Cks tvañce, Bd tvañceya. ² so Bde; Ck -cayā, Cs -ācāsā. ³ Cks -ano, Bd -ino.

⁴ Cks -āvasā ⁵ Ck -avasā, Cs sammāsā. ⁶ Bde cariyāmañ. ⁷ Cks ayyo, Bd
ayyañ ayye. ⁸ Cks -tāva, Bd -to. ⁹ Bd -dvāro. ¹⁰ Cks -tāya. ¹¹ Bd sañ.

¹² Cks dutta-. ¹³ Bd sarati.

217. Paddho¹ bhummantalikkhasmiñ nakkhattapadakovidō,
brāhmaṇaṃ kena dosena dajjāsi dakarakkhato ti āha. 1667.

Ta, sabba -- ti iminā nimittenā idam bhavissati iminā idan ti sabbanimittesu kusalo, rudaññū ti sabbarāvaṃ jānāti, uppāde ti candaggāhaṃ suriyaggāhaṃ ukkāpātadissādhādike² uppāde, supīne yutto ti supīne ca tassa nipphattiñ jānanavasena yutto, niyyāne ca pavesane ti iminā nakkhattena niyyāyitabbaṃ iminā pavisitabbaṃ ti jānāti, paddho³ ti cheko paṭibalo bhūmiyaṃ antalikkhe ca dosagune jānitum samatto, nakkhatta -- ti aṭṭhavāsiyā n-kotthāsesu cheko, taṃ kena dosena dakarakkhasa dassasīti.

- 10 Rājā dosaṃ kathento
218. Parisāyam pi⁴ me ayye ummiletvā⁵ udikkhati,
tasmā ajja⁶ bhamuṃ luddaṃ
dajj' āhaṃ dakarakkhato⁷ ti āha. 1668.

T a : ayye esa maṃ parisamajjhe olokeno pi akkhīni ummiletvā kuddho
15 viya udikkhati, tasmā evaṃ atikkamivā thitabhamuṃ⁸ rosenā⁹ ukkhittabhamukaṃ viya luddaṃ bhayānakaṃ ahaṃ tam dakarakkhasassa dassamīti.

Tato paribbājikā „mahārāja tvaṃ mātaraṃ ādiṃ katvā ime pañca dakarakkhasassa dammīti vādasi, evarūpaṃ ca siri-vibhavaṃ agaṇetvā attano jivitaṃ pi¹⁰ Māhosadhapaṇḍitaṃ
20 atthāya¹⁰ dammīti vadasi, kā tassa guṇaṃ passīti“ pucchanti
imā gāthā ahhāsi:

219. Sasamuddapariyāyaṃ mahiṃ sāgarakuṇḍalaṃ
vasundharaṃ āvasasi amaccaparivārīto. 1669.
220. Cāturanto mahārattṭho vijitāvī mahabbalo
25 pathavyā ekarājāsi, yaso te vipulaṃ gato¹¹. 1670.
221. Solasitthisahassāni āmuttamapikuṇḍalā
nānājanapadā nariyo¹² devakaññūpamā subhā. 1671.
222. Evaṃ sabbaṅgasampannaṃ sabbakāmasamiddhinaṃ
sukhitānaṃ piyaṃ dīghaṃ jivitaṃ āhu khattiya. 1672.
30 223. Atha tvaṃ kena vaṇṇena kena vā pana hetunā
paṇḍitaṃ anurakkhanto paṇaṃ caji duccejan ti. 1673.

¹ so Cks; Bd patho. ² Cks -pātasadissā-. ³ Cks parisāyāmeti. ⁴ Cks mīlayitvā, Bd ummiletvā. ⁵ Bd hīra. ⁶ Cks -ano, Bd -ino. ⁷ Bd thitān-. ⁸ Bd amau-pena. ⁹ Cks omit pi. ¹⁰ Cks omit atthāya. ¹¹ Cks -laggato. ¹² Bd nāriṃ.

Ta. sassa mudda -- ti samuddaparikkkhepena samannāgataṃ, sāgara -- ti
parikkhipitvā thītaṣsa sāgarasāsa kuṇḍalabhūtaṃ, vijitāvūtī vijitasamāmo,
ekarājā ti aññassa attanā sadhassa rañño abbāvato eko va rājā, sabba-
kāma -- ti sabbesam pi vatthukāmakilesakāmānaṃ samiddhiyā samannāgata-
naṃ, sukhitānaṃ ti evarūpanaṃ sukhitānaṃ sattānaṃ evaṃ sabbañgasam-
pannaṃ jīvitāṃ dīgham eva piyaṃ na te appaṃ jīvitam icchanāti paṇḍitā
vadanti, pānaṃ ti evarūpaṃ attano jīvitāṃ kasmā p-aṃ anurakkhanto cetasāti. 5

So tassā kathāmasutvā p-assa guṇe kathento imā g. abhāsi:

224. Yato pi¹ āgato ayye mama hatthaṃ Mahosadho
nābhijānāmi dhīrassa aṇumattam pi dukkataṃ. 1674. 10
225. Sace ca² kismici³ kāle maraṇaṃ me pure siyā
putte ca me paputte ca sukhāpeyya Mahosadho. 1675.
226. Ānāgataṃ paccuppannaṃ sabbaṃ atthaṃ vipassati
anāparādhakammaṃ taṃ na dajjaṃ dakarakkhato⁴ ti. 1676.

Ta. kismicci¹ kismicci², sukhāpeyyā³ 'ti sukhasmīṃ yeva patitthā- 15
peyya, sabbaṃ atthaṃ ti etaṃ anāgataṃ paccuppannaṃ e' eva atitā ca
sabbaṃ atthaṃ sabbaññū Buddho viya. jānāti, anāparādha -- ti kāyikakam-
mādiṣu aparādharaḥitaṃ, na dajjaṃ ti ayye evaṃ asamadhuraṃ p-aṃ nāhaṃ
dakarakkhasassa dassamīti Mahāsattassa guṇe candamaṇḍale paharanto⁴ viya
ukkhipitvā katheṣi. 10

Iti imaṃ jātakam yathānusandhippattaṃ¹. Atha paribbā-
jikā cintesi: „ettakenāpi na paṇḍitassa guṇā pākaṭā honti,
sakalanagaravāsīnaṃ majjhe sāgarapiṭṭhe vāsitatelaṃ² vippa-
kiranti viya te³ pākaṭe karissāmi⁴“ rājānaṃ⁵ gahetvā pāsādā
oruyha rājāṇḡgaṇe āsanaṃ paññāpetvā ta. nisīdāpetvā⁶ nāgare 25
sannipātāpetvā puna rājānaṃ ādito paṭṭhāya Dakarakkhasa-
pañham pucchitvā tena heṭṭhā kathitanayen' eva kathitakāle
nāgare āmantetvā

227. Idam suṇoṭha Pañcālā Cūḷaniyassa bhāsitaṃ

paṇḍitaṃ anurakkhanto pānaṃ cajiati duccajam. 1677. 30

¹ Cks yathāpi. ² Bā va. ³ Bā kimhica. ⁴ Cks -ano, Bā -ino. ⁵ Ck kismicci, Ck
kismicci. ⁶ Bā evaṃ so mahāsattassa g. candamaṇḍalaṃ uddharanto. ⁷ Bā -dhinā
matthakaṃ patta hoti. ⁸ Bā āsittatelaṃ. ⁹ Bā -kirantaṃ tassa guṇe. ¹⁰ Cks
rājānaṃ. ¹¹ Cks nisīdāpetvā.

220. Mātu bhariyā ca bhātuc ca sakhino brāhmaṇassa ca
attano cāpi Pañcālo channaṃ cajati jīvitam. 1678.

229. Evaṃ mahiddhikā paññā 'nipuṇā sādhu-cittanī
diṭṭhadhamme hitatthāya samparāye sukhāya cā 'ti. 1679.

5 Ta mahiddhikā ti mahantaṃ atthaṃ gahetvā 'hitā, diṭṭhadhamme--ti
imasmiṃ yeva ca attabhāve hitatthāya paralokasukhatthāya ca hoti.

Iti ratanagharassa maṇikkhandhena kūṭaṃ gaṇhanti viya
Mahāsattassa guṇehi desanākūṭaṃ gaṇhi. Dakaṇṭha-
pañho niṭṭhito. Niṭṭhitā va¹ sabbaso Mahāummaṅgassa
10 vaṇṇanā. Jātakasamodhān² 'ottha³:

230. Bheri Uppalavaṇṇāsī, pitā Suddhodano ahu,
mātā āsī Mahāmāyā, Amarā Bimbisundarī. 1680.

231. Suvo ahosi Ānando, Sāriputto 'si¹ Cūlanī,
Mahosadho lokanātho, evaṃ dhāretha jātakan ti². 1681.

15 232. Kevaṭṭo Devadatto 'si⁴ Talatā⁵ Cullanaudikā⁶,
Pañcālacaṇḍī sundarī⁷, devī cāsi yasassikā. 1682.

233. Ambaṭṭho āsī Kāvindo, Poṭṭhapādo ca Pukkuso,
pilotiko ca Devindo, Senako cāpi saccako. 1683.

234. Devī 'dumbarā diṭṭhamaṅgalikā Sālikā cāpi kuṇḍali

20 Videho Lāḷudāyitī⁸. 1684.

¹ Bā ca. ² Bā vaṇṇanā satthā imaṃ dhammadesanān āhāritvā evaṃ na bhik-
khave tathāgato idāneva paññavā pubbe pi paññavā yevā ti vatvā jātakān sa-
modhānento osānagāthān āha. ³ Bā cūlanī brahmadatto anukevaṭṭo moggalāno.

⁴ Bā āsī devadatto. ⁵ Bā calākā. ⁶ Bā tūlanandā va nandadevi ca amḷikā. ⁷

Ck⁸ -ra ⁸ Bā ends thus: sundarī sālikā mallikā ahu|| udumparadevi gotamī,
ampaṭṭho āsī kāvindo| poṭṭhapādo ca pukkuso| anuruddho ca pañcālacaṇḍo||
devindo soṇadāntako, senako kassapo ahu, vedeho lāḷudāyiko|| mahosadho loka-
nātho| evaṃ dhāretha jātakanti|| mahosadha-jātakān niṭṭhitam| C⁹ after lāḷudāyitī
adds: paññāveram gatā mayham sañjātā maṇamandire tosayanti janaṃ sabbaṃ
vuddhiṃ gacchatu sabbadā|| paññāndhimānusi bhogā vūsanāpīṭakattaye dānaṃ
sīlamayā paññā mama hotu bhava bhavē||

10. Vessantarajātaka.

Phusati varavaṇṇabhe ti. Idam S. Kapilavatthum
 upanissāya Nigrodhārāme v. pokkharāvassam ā. kathesi. Yadā hi S.
 pavattavaradhammacakko anukkamena Rājagaham gantvā ta. hemantaṃ
 vītināmetvā Udāyittherena maggadesikena vīsati khīṇāsavasahassapari- 5
 vuto paṭhamagamanena K-vatthum agamāsi tadā Sakyarājāno „am-
 hākam nātiseṭṭham passissāmā“¹ ti sannipatitvā Bhagavato vasaṇatṭhā-
 nam vimāṇsamānā „Nigrodhasakkassārāmo ramaṇīyo“² ti sallakkhetvā
 ta. sabbaṃ paṭijaggaṇavidhiṃ katvā gandhapupphādihathā paccugga-
 manam karontā sabbālaṃkārapatimaṇḍite daharadahare nāgaradārake 10
 ca nāgaradārikāyo ca paṭhamam paṇiṇiṃsu tato rājakumāre ca r-ku-
 māriyo ca, tesam antarā sāmam gandhapupphacuṇṇādīhi S-ram pūjaya-
 mānā Bhagavantaṃ gahetvā N-ārāmaṃ eva agamaṃsu, ta. Bh. vīsati-
 sahassakhīṇāsavaparivuto paṇṇattavarabuddhāsane nisīdi, Sākiyā mā-
 najātiyā³ mānattahdhā, te „Siddhatthakumāro amhehi daharataro 15
 amhākaṃ kaniṭṭho bhāgineyyo putto nattā“⁴ ti cintetvā te dahara-
 dahare rājakumāre āhaṃsu: „vandatha, mayam tumhākaṃ piṭṭhito
 nisidissāmā“⁵ ti, tesu avanditvā nisinnesu Bh. tesam ajjhāsayaṃ olo-
 ketvā „na maṃ nātayo vandanti, handa dāni vandāpessāmiti“⁶ abhiññā-
 pādakaṃ jhānaṃ samāpajjitvā vuṭṭhāya ākāsaṃ abbhuggantvā tesam 20
 sīse pādapaṃsum ekiramaṇo viya gaṇḍamarukkhamaṇe⁷ yamakapāṭi-
 hāriyasadisam pāṭihāriyam akāsi. Rājā naṃ acchariyam disvā āha:
 „bhante tumhākaṃ jātadivase Kāḷadevalassa vandanattham“⁸ upanītā-
 nam vo pāde parivattetvā brāhmaṇassa matthake ṭhite disvā ahaṃ
 tumhe vandim, ayaṃ me paṭhamavandanā, vappamaṇḍaladivase jam- 25
 buccāyāya sirisayane nisinnānaṃ vo jambucchāyāya aparivattanaṃ
 disvāpi tumhākaṃ pāde vandim, ayaṃ me dutiyavandanā, idāni mayā⁹
 aditṭhapubbapāṭihāriyam disvāpi tumhākaṃ pāde vandāmi, ayaṃ me
 tatiyavandanā“¹⁰ ti, rañṇā¹¹ pana vandite avanditvā ṭhātum samattho
 nāma eka-Sākiyo pi nāhosi, sabbe vandimsu yeva. Iti Bh. nātayo 30
 vandāpetvā ākāsaṃ otaritvā paṇṇattāsane nisīdi, nisinne ca¹² Bhagavati
 sikkhāpatto¹³ nātisamāgamo ahosi, sabbe ekaggacittā hutvā nisidimsu,
 tato mahāmegho vuṭṭhahitvā pokkharavassam vassi, tambavaṇṇam¹⁴
 udakaṃ heṭṭhā viravantaṃ gacchati, ye temetukāmā¹⁵ te tementi, atemetu-

10. Cfr. Bv. & Cp. p. 78. Bigaudet, Gaudama p. 36 Beal, Catena p. 5.
 J. R. A. Soc. 1870 p. 170. Ralston, Tibetan Tales p. 257. ¹ Bā -tikā. ² Bā -o.
³ Bā ka-. ⁴ Bā vandāpattattham. ⁵ Bā imam. ⁶ Cks -o. ⁷ Cks va. ⁸ Ck
 sikkhāpatto, C sīvāpatto. ⁹ Cks -paṇṇam ¹⁰ Bā temi.

kāmassa sarīre bindumattam pi na patati, taṃ disvā sabbe acchari-
yabbhutacittā¹ jātā ahesuṃ, „aho acchariyaṃ aho abbhutaṃ aho
Buddhānaṃ ānubhāvātā² yesaṃ, nātisamāgame evarūpaṃ pokkhara-
vassaṃ vassitī“ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ. Taṃ sutvā S. „na bhi, i.
5 p. pi mama nātisamāgame mahāmegho p-vassaṃ vassi yevā“ 'ti vatvā
tehi³ yācito a. ā.:

Atīte Siviraṭṭhe Jetuttaranagare Sivimahārājā
nāma r. karonto⁴ Sañjayaṃ⁵ nāma puttaṃ paṭilabhi. So tassa
vayappattassa Maddarājadhītaṃ Phusatiṃ nāma rājakaṇṇāma
10 ānetvā r. niyyādetvā Phusatiṃ aggamahesiṃ akāsi. Tassāyaṃ
pubbayogo. Ito hi ekanavutikappe Vipassī nāma Satthā lokē
udapādi, tasmīṃ Bandhumatīnagaraṃ upaniṣṣāya Kheme migadāye
viharante eko rājā rañño Bandhumassa anagghena can-
danasārena saddhiṃ sataśahassagghaṇikaṃ suvaṇṇamālāṃ pe-
15 sesī, rañño pana dve dhītaro ahesuṃ, so taṃ paṇṇākāraṃ⁶
tāsaṃ dātukāmo hutvā c-sāraṃ jeṭṭhikāya adāsi su-mālāṃ
kaniṭṭhāya adāsi, tā ubho pi „na mayaṃ idaṃ attano sarīre
upanessāma“, Satthāraṃ eva pūjessāma“ 'ti cintetvā rājānaṃ
āhaṃsu: „tāta c-sārena ca su-mālāya ca Dasabalāṃ pūjessāma“
20 'ti, taṃ sutvā rājā „sādhū“ 'ti sampatīcchi, jeṭṭhā candana-
cuṇṇaṃ kāretvā⁷ suvaṇṇasamuggaṃ pūretvā⁸ gaṇhāpesi, kaniṭṭha-
bhaginī pana su-mālāṃ uracchadamālāṃ kāretvā⁹ suvaṇṇa-
samuggena gaṇhāpesi¹⁰, tā ubho pi migadāye viharāṃ gantvā
jeṭṭhā candanacuṇṇena Dasabalassa suvaṇṇavaṇṇaṃ sarīraṃ
25 pūjetvā sesacuṇṇāni gandhakuṭiyāṃ vikiritvā „bhante anāgate
tumhādisassa Buddhassa mātā bhaveyyaṃ“ 'ti patthanaṃ akāsi,
kaniṭṭhā Tathāgataṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ sarīraṃ su-mālāya ka-
tena¹¹ uracchadena¹² pūjetvā¹³ „bhante yāva arahattappatti tāva
idaṃ pasādhanaṃ mama sarīrā mā vigataṃ hotū“ 'ti pattha-
30 naṃ akāsi, S. tāsaṃ anumodanaṃ akāsi. Tā ubho pi yāvata-

¹ Ck -bbhūta-, Bđ -yabhūta. ² so Ck; C^o -nā, Bđ mahānubhāvo. ³ Ck tena.
⁴ Ck^o kārente. ⁵ Bđ siñcayāṃ. ⁶ Bđ pīlaudhissāma. ⁷ Bđ adda dāsiyā. ⁸
Ck^o omī katena. ⁹ Ck -cchādane, C^o -cchādane. ¹⁰ Bđ adda bhagavantaṃ
vanditvā.

yukaṃ tathvā devaloke nibbattiṃsu, tāsu jeṭṭhabhaginī deva-
lokato manussalokaṃ m-lokato d-lokaṃ saṃsaraṇtī ekana-
vutikappāvasāṇe Buddhamātā Māyā devī ahoṣi, kaniṭṭhabha-
ginī tath' eva saṃsaraṇtī Kassapadasabalassa kāle Kikissa
rañño dhītā hutvā nibbatti, cittakammena¹ katāya viya uraccha-
damālāya alaṃkatena urena jātattā Uracchadā nāma kumārikā⁵
hutvā soḷasavassakāle Satthu bhattānumodanaṃ sutvā sotā-
patti-phale patiṭṭhāya aparabhāge bhattānumodanaṃ suṇanten'
eva pitarā sotāpatti-phalaṃ pattadivase yeva arahattaṃ patvā
pabbajitvā parinibbāyi, Kikirājāpi aññā satta dhītaro labhi, 10
tāsaṃ nāmāni:

Samaṇī Samaṇā² Guttā ca bhikkhunī Bhikkhudāsikā³

Dhammā c' eva Sudhammā ca Saṃghadāsī⁴ ca sattamā ti,
Tā imasmiṃ Buddhuppāde

Kheṇā Uppalavaṇṇā ca Paṭācārā ca Gotamā¹⁵

Dhammadinnā Mahāmāyā Visākhā cā 'ti sattamā ti,
tāsu Phusatī Sudhammā nāma hutvā dānādīni puññāni katvā
Vipassināma-buddhassa katāya candacunṇapūjāya phalena ratta-
candanarasasamupphositenā⁵ viya sarīrena deveṣu ca manussesu
saṃsaraṇtī aparabhāge Sakkassa devarañño aggamaheṣī hutvā²⁰
nibbatti, ath' assā yāvatāyukaṃ tathvā pañcasu pubbanimittesu
uppannesu Sakko devar, tassā parikkhīṇāyukataṃ⁶ ūtvā ma-
hantena yasena taṃ ādāya Nandanavanuyyānaṃ gantvā ta, taṃ
alaṃkatasayanapiṭṭhe nipannaṃ sayāṃ sayanapasse nisīditvā
etad avoca: „bhaddo Phusati dasa te vare demi, gaṇhāsū⁷“²⁵
'ti vadanto imasmiṃ gāthāsahassapatimaṇḍite Mahāvessantara-
jātake paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

1. Phusati⁸ varavaṇṇābhe varassu dasadhā vare

pathavyā cārupubbaṇṇi yaṃ tuyhaṃ manaso piyaṃ ti. 1685.

¹ B^d -kamma. ² B^d sama. ³ B^d -dāyikā. ⁴ B^d saṃghadāyī. ⁵ B^d Candana-
sārāparippositenā. ⁶ B^d -yukaṃ. ⁷ so C* B^d for -assū? C* gaṇhasū. ⁸ all
three MSS. -tī.

Evam esā Mahāvessantaradhammadesanā devaloke patitṭhāpitā
nāma hoti.

Ta. Phusatīti tan nāmenālapatī, vara--ti varūya vaṇṇābhāya sa-
mannāgate, dasadhā ti dasavidhe koṭṭhāse, pathavyā ti pathaviyaṃ, gahe-
5 tabbe katvā varassu gaṇhassū¹ 'ti vadati, cārupubbaṅgīti cārupubbaṅgena
sammānāgate, yaṃ tuyhaṃ--ti yaṃ yaṃ tava manaso piyaṃ taṃ taṃ dasahi
koṭṭhāsehi gaṇhāhiti vadati.

Sā attano cavanadhammataṃ ajānantī pamattā hutvā du-
tiyaṃ gātham āha:

- 10 1. Devarāja namo ty-atthu, kim pāpaṃ pakataṃ mayā,
rammā cāvesi maṃ ṭhānā vāto va dharaṇīruhan ti. 1686²

Ta. namo--ti namo te atthu, kimpāpan ti kīṃ mayā tav' antare²
pāpaṃ katan ti pucchati, dharaṇī--ti rukkhāṃ viya³.

Ath' assā pamattabbhāvaṃ ñatvā Sakko dve gāthā abhāsi:

- 15 2. Na c' eva te kataṃ pāpaṃ, na ca me tvaṃ asi appiya,
puññaṃ ca te parikkhīnaṃ yena t' evaṃ vadāmi⁴ attāmi. 1687.
3. Santike maraṇaṃ tuyhaṃ, vinābhāvo bhavissati,
patigaṇhāhi me ete vare dasa pavecchato⁵ ti. 1688.

Ta. yena tevaṃ ti yena taṃ evaṃ vadāmi, tuyhaṃ vinābhāvo ti
20 tava amhehi saddhiṃ viyogo bhavissati, pavecchato⁵ ti dadamānassa.

Sā Sakkassa vacanaṃ sutvā nicchayena attano maraṇaṃ
ñatvā varaṃ gaṇhantī āha:

4. Varaṇ ce me ado Sakka sabbabhūtānam issara
Sivirājassa bhaddan te tattha assaṃ nivesane. 1689.
25 5. Nīlanettā nīlabhamu nīlakkhī ca⁶ yathā migī
Phusatī nāma nāmena tattha p' assaṃ Purindada. 1690.
6. Puttaṃ labhetha⁷ varadaṃ yācayogaṃ amaccharaṃ⁸
pūjitaṃ patirājehi⁹ kittimantaṃ yasassināṃ. 1691.
7. Gabbhaṃ me dhārayantiyā majjhimaṅgaṃ anunnataṃ
30 kucchi anunnato assa cāpaṃ va likhitaṃ samaṃ. 1692.

¹ Ck^o omīti ga-. ² B^d tava santike. ³ B^d omīti viya. ⁴ B^d papacchato. ⁵
B^d pavacchato. ⁶ B^d va. ⁷ so all three MSS. for labhethaṃ? ⁸ Ck^o -rim.
⁹ B^d patirājuhi.

9. Thanā me na-ppapateyyum, palitā nassantu¹ Vāsava,
kāye rāgo² na lippetha, vajjhañ cāpi pamocaye. 1693.
10. Mayūra-koṇcābhirude nāriva-ṛaṇāyute
khujjatecalākkhakākiṇṇe³ sūdamāghatavanṇite⁴ 1694.
11. Citraggalerughusite surāmaṃsappabodhane
Sivirājassa bhaddan te tattha assaṃ mahesiyā ti. 1695.

Ta. Sivirājassā 'ti Jambudīpatalaṃ. olokenā attano anucchavikāṃ Sivi-
rañño nivesanaṃ disvā ta. aggamaheśibhāvaṃ patthenti evaṃ āha, yathā
mīgītī ekavassikā ti migapotikā nimmalanīlanettā⁵ hoti, ten' evaṃ ā, ta.
assaṃ ti tattha pi iminā va nāmena assaṃ, labheyyaṃ puttāṃ varadaṃ 10
'ti⁶ alaṃkatasīsaakkhiyugalahadayamaṃsasetchattadāresu yācitayācitassa vara-
bhaṇḍassa dāyakaṃ, kucchitī majjhimaṇṇaṃ ti vuttaṃ sarūpatō dasseti, likhita-
taṃ ti yathā chekena dhanukāreṇa sammā likhitadhaṇu anunnatamajjhaṃ gulā-
vattaṃ⁷ samaṃ hoti evarūpo me kucchi bhavēyya, nappapateyyuṃ ti patitvā 15
lambā na bhavēyyuṃ, palitā -- ti Vāsava devaseṭṭha palitūṃ pi me siraśmiṃ
nassantu mā paññāyāsiṃsu, palitāni sīroruhā ti pi pāṭho, vajjhañcāpīti kib-
bisakārakaṃ rājāparādhikaṃ vajjhappattaṃ coraṃ attano balena pamocetuṃ sa-
matthā assaṃ, iminā attano issariyabhāvaṃ dipeti, sūdamāghatavanṇite⁸
ti bhojanakālādisu thutivasena⁹ kālaṃ ārocetvahi¹⁰ sūdehi¹¹ c' eva māghata-
kehi¹² ca vaṇṇite, citraggalerughusite ti pañcaṅgikaturiyasaddasādisaṃ ma-
noramaṃ ravāṇi ravantehi sattaratanaṇṇitvahi dvārakavāṇehi ugghosite, surāmaṃ-
sappabodhane¹³ ti pivatha khādathā 'ti surāmaṃsehi¹⁴ pabodhiyamaṇaṇe
evarūpe Sivirājassa nivesane tassa aggamaheśiṭṭhāne bhavēyyaṃ ti, ime dasa
vare gaṇhi, tattha S-rājassa aggamaheśibhāvo paṭhamo varo, nīlanettatā dutiyo, 25
nīlabhamuṇḍatā tatiyo, Phusaṭṭi nāmaṃ catuttho, puttapaṭilabho pañcamaṃ, anu-
nata-kucchitā chaṭṭho, alambattanaṭā sattamaṃ, apalita-bhāvo aṭṭhamaṃ, sukhuma-
chavibhāvo navamaṃ, vajjhapaṃocanasamatthatā dasamaṃ ti.

Sakko āha:

12. Ye te dasa varā dinnā mayā sabbaṅgasolbhane
Sivirājassa vijjite sabbe te lacchasiṃ vare¹⁴. 1696.

¹ Bā na santa. ² Ck² raje, Bā raje corr. to rajo. ³ so Ck²; Bā khujjādicelāpa-
kāṇiṇṇe; read: khujjādicelakākiṇṇe? ⁴ so Ck²; Bā sūdamāghatavanṇite, Bā
sundha- or suddha-; read: sūdamāghatavanṇite? ⁵ Bā omite nī. ⁶ C² labhethā
ti labheyya puttāṃ varadanti, Bā labhethā ti labheyyaṃ varadanti. ⁷ Bā tulā-
⁸ Ck² sutvā-, C² suta-, Bā sūdamāghatā-. ⁹ Ck² pūti-, Bā suti-. ¹⁰ Bā -citehi.
¹¹ Ck² su-, Bā sūdehi. ¹² Bā māgavikehi. ¹³ Bā sūra-. ¹⁴ Bā addo: aṭṭhassa
sakko d. r. passatiyā dasa vare adūsi| datvā ca pana evamaṃ| bhaddhe phussati
tava sabbe| samijjatū ti vatvā anumodī| tamatthaṃ pakāsanto satthā āha||

13. Idam vatvāna Maghavā devarājā Sujampati

Phusatiyā varam datvā anumodittha Vāsavo ti. 1697.

Ta. anumoditthā 'ti sabbe te lacchasi vare ti evam vare datvā pamu-
dito tuṭṭhamānaso ahoṣṭi. Dasavaragāthā¹ niṭṭhitā.

5 Iti sā vare gahetvā tato cutā Maddarañño aggamaheṣiyā
kucchimhi nibbatti, jāyamānāya ca candanacunṇaparikiṇṇena
viya sarīrena jātattā tassā nāmagahaṇadivase Phusatī tv-eva
nāmaṁ karīmsu, sā mahantena parivārena vadḍhitvā soḷasa-
vassakāle uttamarūpadharā ahoṣi, atha naṁ Sivimāhārājā Put-
10 tassa Sañjayakumārass' atthāya ānetvā tassa chaṭṭaṁ ussā-
petvā taṁ soḷasannaṁ itthisahassānaṁ jeṭṭhakaṁ katvā aggama-
heṣiṭṭhāne ṭhapesi, tena vuttaṁ:

14. Tato cutā sā Phusatī khattiye upapajjatha,

Jetuttaramhi nagare Sañjayena samāgamīti. 1698.

15 Sā Sañjayassa piyā manāpā ahoṣi, atha Sakko āvājjamāno
„mayā Phusatiyā dinnavaresu nava varā samiddhā“ ti disvā
„eko pana puttavaro tāva na samijjhati, tam pi 'ssā samijjhā-
pessāmīti“ cintesi. Tadā M. Tāvatiṁsadevaloke vasati āyuṁ
c' assa parikkhiṇaṁ ahoṣi, taṁ ṇatvā Sakko tassa santikaṁ
20 gantvā „mārisa tayā manussalokaṁ gantuṁ vaṭṭati, tatth' eva
S-rañño aggamaheṣiyā Phusatiyā kucchimhi paṭisandhīṁ gaṇ-
hituṁ vaṭṭatīti“ tassa c' eva aññesaṁ ca cavanadhammānaṁ
saṭṭhisahassānaṁ devaputtānaṁ paṭiññaṁ gahetvā sakatṭhānaṁ
eva gato. M. pi tato cavitvā tatth' upapanno, sesadevaputtāpi
25 saṭṭhisahassānaṁ amaccānaṁ geheṣu nibbattiṁsu, M-e kucchi-
gate Phusatī dohaṇī hutvā catūsu nagaradvāresu nagaramajjhe
nivesanadvāre ti cha dānasālāyo kārāpetvā devasikaṁ cha
satasahassāni vissajjetvā dānaṁ dātukāmā ahoṣi, rājā tassā
dohaṇaṁ sutvā nemittake pucchitvā „mahārāja, deviyā kuc-
30 chimhi dānābhirato satto uppanno' dānena tittim na gamissa-
tīti“ sutvā tuṭṭhamānaso vuttappakāraṁ 'dānaṁ paṭṭhapesi,

¹ Bā -kathā. ² Bā upapanno.

Bodhisatassa paṭisandhigahaṇakālato paṭṭhāya rañño āyassa pamāṇaṃ nāma nāhosi, tassa puññānubhāvena sakala-Jambudīpe rājāno paṇṇākāraṃ pahinanti, devī mahantena parivārena gabbhān dhārentī¹ dasamāse paripuṇṇe nagaraṃ daṭṭhukāmā hutvā rañño ārocesi, rājā nagaraṃ devanagaraṃ viya alaṃ-
kārāpetvā devīm rathavaraṃ āropetvā nagaraṃ padakkhiṇaṃ kāresi, tassā vessānaṃ vīthiyā vemajjhaṃ pattakāle kammajāvātā calimsu, rañño ārocayimsu, so vessavīthiyā² yeva tassā sūtiḡharaṃ katvā gaṇhāpesi, sā ta. puttāṃ vijāyi, tena vuttaṃ:

15. Dasamāse dhārayitvāna karonti purāṃ padakkhiṇaṃ
vessānaṃ vīthiyā majjhe janesi Phusatī maman ti. 1699.

M. mātu kucchito nikkhamanto³ visado⁴ hutvā akkhīni ummīletvā nikkhami, nikkhamanto yeva mātu hatthaṃ pasāretvā „amma dānaṃ dassāmi, atthi kiñcīti“ ā., ath' assa⁵ „tāta yathājjhāsayena dānaṃ dehīti“ pasārītaḡhatthe saḡassattḡhaviḡkaṃ
ṭḡhapesi. M.⁶ Ummaggajātaka imasmiṃ jātaka pacchimattabhāve ti tīsu ṭḡhānesu jātamatte yeva⁷ kathesi. Ath' assa nāmaga-
haṇadivase vessavīthiyaṃ jātattā Vessantaro ti nāmaṃ kariṃsu, tena vuttaṃ:

16. Na mayhaṃ mattikaṃ⁸ nāmaṃ, na pi pettikasambhavaṃ⁹,
jāto 'mhi vessavīthiyaṃ, tasmā Vessantaro ahun ti. 1700.

Jātadivase yeva paṇ' assa ekā ākāsacārīnī kaṇerukā abhi-
maṅgalasammataṃ sabbasetāṃ hatthipotakaṃ ānetvā maṅgala-
hatthiṭṭhāne ṭḡhapetvā pakkāmi, tassa M-assa¹⁰ paccayaṃ katvā
uppannattā Paccayo tv-eva nāmaṃ kariṃsu. Rājā M-assa
atidīḡhādīdase vajjetvā madhurakhīrā catusaṭṭhidhātiyo upaṭṭha-
pesi, tena saddhiṃ jātānaṃ saṭṭhiyā¹¹ dārakasahassānaṃ pi¹²
dhātiyo dāpsei, so saṭṭhisahasseehi dārakehi saddhiṃ mahan-
tena parivārena vadḡḡhati, ath' assa rājā satasahasasagghanikaṃ
kumārapiḡlandhanaṃ kārāpetvā adāsi, so catupaṇcavassikakāle

¹ Ck add sā. ² Bā -yam. ³ Ck nikkhamanto. ⁴ Bā visuddho, B² visayo. ⁵ Bā adds mātā. ⁶ Bā adds ti. ⁷ Bā adds mātaraṃ saddhiṃ. ⁸ Ck -kū. ⁹ Bā nāpi pītaka ¹⁰ Bā mahāsattari. ¹¹ Bā saṭhi. ¹² Bā adds ekekā.

- taṃ muñcitvā¹ dhātīnaṃ datvā puna tahi diyyamānaṃ na
gaṇhi, tā naṃ pavattiṃ rañño ārocayimṣu, rājā „mama puttena
dionnaṃ sudinnaṃ Brahmadeyyaṃ eva hotū“² 'ti aparaṃ pila-
dhanam kārāpesi, kumāro tam pi dāraḥakāle yeva dhātīnaṃ
5 navavāre piḷandhanam adāsi, aṭṭhavassikakāle pana sayanapiṭṭhe
nisiṇṇo cintesi: „aham bāhiradānam eva demi, taṃ maṃ na
paritoseṭi, ajjhakkadānam dātukāmo 'mhi, sace maṃ koci
hadayaṃ yāceyya uraṃ bhinditvā hadayaṃ niharitvā dadeyyaṃ,
sace akkhini yāceyya akkhini uppādetvā dadeyyaṃ, sace sarī-
10 ramaṃsaṃ yāceyya sakalasārīrato maṃsaṃ chetvā dadeyyaṃ“³
ti. Tass' evaṃ sabhāvaṃ sarasacittam⁴ cintentassa catunāhu-
tādhikadvijojanasatasahasabahalā ayaṃ paṭhavi mattavara-
vāraṇo viya gajjamānā pakampi, Sineru pabbatarājā susedita-
vettamkuro viya oṇamitvā naccamāno⁵ viya ca Jetuttaraṇa-
15 garābbhimukho aṭṭhāsi, paṭhavisaddena devo gajjanto khaṇika-
vassaṃ⁶ vassi, vijjullatā niccharimṣu, sāgaro ubbatti⁷, Sakko
devarājā appoṭhesi⁸, Mahābrahmā sādhuḥkāram adāsi, yāva
Brahmalokā ekakolāhalam ahosi, vuttam pi c' etaṃ:
17. Yadāhaṃ dārako homi jātiyā aṭṭhavassiko
20 tadā nisajja pāsāde dānam dātuṃ vicintayim: 1701.
18. Hadayaṃ dadeyyaṃ cakkhum pi maṃsaṃ pi rudhiram pi ca
dadeyyaṃ kāyaṃ sāvetvā⁹ yadi koci yācaye mamaṃ¹⁰. 1702.
19. Sabhāvaṃ cintayantassa akampitam asaṇṭhitam
akampi tattha paṭhavi Sineru-vanavaṭaṃsakā ti. 1703.
25 Bo. soḷasavassakāle yeva sabbasippe nipphattiṃ pāpuṇi,
atha pitā r. dātukāmo mātaraṃ saddhiṃ mantetvā Maddarāja-
kulato mātuladhītaram Māddim nāma ānetvā solasannaṃ itthi-
sahasānaṃ jeṭṭhikaṃ aggamaheṣim katvā M-aṃ rajje abhisinṇi,
M. rajje paṭiṭṭhitakālato paṭṭhāya devasikaṃ cha satasahasāni
30 vissajjento mahādānam pavattesi. Aparabhāge Maddi devī

¹ Bā omu-. ² Bā omits sara-. ³ Bā ghanika-. ⁴ Bā saṅkhubbhi. ⁵ Bā -ṭesi.

⁶ Ck^o kāyasāvadhitvāna. ⁷ Ck^o yācako mamaṃ, Bā yācaye maṃ.

puttaṃ vijāyi taṃ kañcana-jālena paṭicchimsu, ten' assa Jāli-
 kumāro tv-eva nāmaṃ karimsu, tassa padasā gamanakāle
 dhītaraṃ vijāyi, taṃ kaṇhājīneṇa paṭicchimsu, ten' assā Kaṇ-
 hājīnā tv-eva¹ n. k., M. ekamāsassa² chakkhattuṃ alaṃkata-
 hatthikkhandhavaragato chadānasālā oloketi. Tadā Kālīṅga-
 ratthe dubbuṭṭhikā ahosi, sassāni na sampajjimsu, mahantaṃ
 chātakaṃ pavatti, manussā jīvituṃ asakkontā corakammaṃ
 karonti, dubbhikkhapīṭhā jānapadā rājaṅgaṇe sannipatitvā upa-
 kosimsu, taṃ sutvā raññā „kiṃ tātā“ 'ti vutte taṃ atthaṃ
 ārocayimsu, rājā „sādhū tātā, devaṃ vassāpessāmīti“³ te uyyo-
 jetvā samādinnaṣilo uposathavāsaṃ vasanto devaṃ vassāpetuṃ
 nāsakkhi, so nāgare sannipātāpetvā „ahaṃ samādinnaṣilo
 sattāhaṃ upavasitvāpi devaṃ vassāpetuṃ nāsakkhiṃ, kiṃ nu
 kho kātābbaṃ“ ti pucchitvā „sace deva devaṃ v. na sakkosi
 esa Jetuttaranagare Saṅjayarājaputto Vessantaro dānābhirato,
 tassa sabbaṣeto maṅgalaṃ hatthi atthi, tassa gatagataṭṭhāne devo
 vassati“, brāhmaṇe pesetvā taṃ hatthiṃ yācāpetvā ānethā“ 'ti,
 so „sādhū“ 'ti sampācchitvā brāhmaṇe sannipādetvā tesu
 atṭha jane vicinitvā tesāṃ paribbayaṃ datvā „gacchatha, Ves-
 santaraṃ“ hatthiṃ yācitvā ānethā“ 'ti pesesi, brāhmaṇā anu-
 pubbena Jetuttaranagaraṃ gantvā dānagge dānaṃ⁴ bhuñjitvā
 attano sarīraṃ rajaparikiṇṇaṃ paṃsumakkhitaṃ katvā puṇṇa-
 madivase rājānaṃ hatthiṃ yācitukāmaṃ hutvā rañño dānaggaṃ
 āgamanakāle pācīnadvāraṃ agamaṃsu, rājāpi „dānaggaṃ olo-
 kessāmīti“ pāto va soḷasagandhodaḥaghaṭṭhehi nahātvā⁵ bhuñjitvā⁶
 alaṃkaritvā alaṃkatahatthikkhandhavaragato pācīnadvāraṃ
 agamāsi, brāhmaṇā tatth' okāsaṃ alabhitvā dakkhiṇadvāraṃ
 gantvā unnatappadesaṃ ṭhatvā rañño pācīnadvāre dānaṃ⁷ olo-
 ketvā d-dvāraṃ āgamanakāle hatthe pasāretvā „jayatu bhavaṃ
 Vessantaro“ ti āhaṃsu, M. brāhmaṇe disvā hatthiṃ tesāṃ
 ṭhitatṭhānaṃ pesetvā hatthikkhandhe nisinna va paṭhamaṃ g. ā.:

¹ Ck^o teva. ² B^o omits eka. ³ Ck^o vassiti, C^o vass. ⁴ B^o -rassa. ⁵ B^o bhat-
 taṃ. ⁶ C^o nahātvā, B^o nahātvā. ⁷ B^o dānaggaṃ.

20. Parūḥhakacchanakhalomā¹ paṃkadantā rajassirā
paggayha dakkhiṇabāhum kiṃ maṃ yācanti brāhmaṇā ti, 1704.
Taṃ sutvā brāhmaṇā āhaṃsu:

21. Ratanam deva yācāma Sivīnam raṭṭhavaḍḍhana²,
5 dadāhi pavaram nāgaṃ iśādantaṃ urūḥhavan ti. 1705.
Ta urūḥhavan ti ubbāhanasamattham.

Taṃ sutvā M. „ahaṃ sīsam ādim katvā ajjhattikadānaṃ
dātukāmo, ime bāhiraṃ eva yācanti, pūressāmi tesam mano-
rathan“ ti cintetvā hatthikkhandhavaragato ā:

10 22. Dadāmi na vikampāmi yaṃ maṃ yācanti brāhmaṇā
pabbinnaṃ kuṇjaraṃ dantiṃ opavuyham³ gajuttamaṃ, 1706.
paṭijānitvā ca

23. Hatthikkhandhato oruyha rājā cāgādhimānaso
brāhmaṇānaṃ adā dānaṃ Sivīnam raṭṭhavaḍḍhano ti. 1707.

15 Ta. opavuyhan⁴ ti opavuyham rājavāhanam, cāgā - ti cāgena adhi-
kamānaso, adā ti vāraṇassa alaṃkatakattāṇaṃ olokanattham tikkhattuṃ pa-
dakkhiṇam katvā alaṃkatakattāṇaṃ adissvā kusumamissakam⁵ gandhoda-
kka-bharitaṃ suvaṇṇabbhikkāraṃ gahe tvā ito ethā 'ti alaṃkatarajataḍḍamasadisam
hatthisoḍḍam tesam hatthe ṭhapetvā udakam pādetvā alaṃkatarānaṃ adāsi.

20 Tassa catūsu pādesu alaṃkāro cattāri satasahassāni ag-
ghati, ubhosu passesu dve satasahassāni agghati, heṭṭhā udare
kambalaṃ satasahassam, piṭṭhiyaṃ muttājālaṃ kaṇcanajālaṃ
maṇijālaṃ ti tīṇi jālāni tīṇi satasahassāni, ubhosu kaṇṇesu⁶ dve
satasahassāni⁶, piṭṭhiyaṃ attharaṇakambalaṃ satasahassam,
25 kumbhālaṃkāro satasahassam, tayo vaṭṭamsakā⁷ tīṇi sata-
sahassāni, kaṇṇacūlālaṃkāro dve satasahassāni, dvinnam dantā-
nam 'alaṃkāro dve satasahassāni, soṇḍāya sovattikālaṃkāro
satasahassam, naṅguṭṭhālaṃkāro satasahassam, ṭhapetvā anag-
gham bhaṇḍam kāyārūḥhapasādhanaṃ dvāvīsatisatasahassāni,
30 ārohaṇanisseṇi satasahassam, bhuñjanakattāhaṃ satasahassan

¹ B^d -kaccā-. ² B^d -nam. ³ B^d opagu-. ⁴ B^d opagu-. ⁵ B^d kusumbhamissam.

⁶ C^s ghanṭṭi. ⁷ C^k omīti u. k. dve s. ⁸ C^k -kāni.

ti, idaṃ tāva ettakaṃ¹ catuvīsatisatasahassāni agghati, chatta-
piṭṭhiyaṃ² pana maṇi cūlāmaṇi³ muttāhāre maṇi amkuse maṇi
hatthino kaṇṭhaveṭṭhanamuttāhāre maṇi hatthikumbhe maṇi
imāni cha anagghāni, hatthi anaggho yevā⁴ 'ti hatthinā saddhim
satta anagghāni, tāni sabbāni brāhmaṇānaṃ adāsi, tathā hat- 5
thino paricārakāni pañcakulasatāni hatthimeṇḍaḥhatthigopakehi⁴
saha, dānen' eva pan' assa heṭṭhāvuttanayen' eva paṭhavikam-
pādayo ahesuṃ.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

24. Tadāsi yaṃ bhīmsanakaṃ tadāsi lomahaṃsanāṃ 10
hatthināge padinnamhi medinī samakampatha⁵. 1708.
25. Tadāsi yaṃ bhīmsanakaṃ tadāsi lomahaṃsanāṃ
hatthināge padinnamhi khubbhittha nagaran tadā. 1709.
26. Samākulaṃ purāṃ āsi ghoso ca vipulo mahā
hatthināge padinnamhi Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhane⁶ ti. 1710. 15

Ta. tādāsīti tadā āsi⁷, hatthi -- ti hatthisaṃkhāte nāge, khubbhit-
tha -- ti Jetuttaranagaraṃ saṃkhubbhitāṃ ahoṣi⁸, brāhmaṇā kira dakkhiṇa-
dvārena hatthin labhivā hatthipiṭṭhe nisīditvā mahajanaparivārā nagaramajjhena
payimsu, mahājano disvā ambho 'brāhmaṇā amhākaṃ hatthin abhirūḥā kuto
netha no hatthin ti śha, brāhmaṇā Vessantaramahārājena no hatthi dinno ke 20
tumhe ti mahājanaṃ hatthavikārādīhi 'ghaṭṭetvā nagaramajjhena gantvā uttara-
dvārena nikkaṃbimsu, nāgarā devatāvattanena Bodhisattassa kuddhā rājadvāre
saṃpatitvā mahantaṃ upakkosam akāmsu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

27. Ath' ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā 25
hatthināge padinnamhi medinī samakampatha. 1711.
28. Ath' ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā
hatthināge padinnamhi⁹ khubbhittha nagaran tadā. 1712.
29. Ath' ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā
hatthināge padinnamhi Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhane ti. 1713. 30

Ta. khubbhittha nagaraṃ tadā ti evaṃ khubbhittha nagaraṃ tadā,
ghoso ti upakkosasaddo paṭṭhatattā tumulo uddhaṃgatattā mahā, Sivīnaṃ
raṭṭhavaḍḍhane ti Siviratṭhassa vuddhikāre.

¹ Bā adda dhanam. ² Bā - piṇḍiyam. ³ C^k - cūlāni, C^s - cūlāni-. ⁴ Bā adda
saddhim adāsi. ⁵ Bā sampā-. ⁶ so C^k Bā; B^s - no. ⁷ Bā add yaṃti yadā.
⁸ C^k omīti Jetuttaranagaraṃ saṃkhubbhitāṃ ahoṣi. ⁹ C^k omīti medinī -- pa-
dinnamhi.

Ath' assa dānena saṁkhubhitacittā hutvā nagaravāsino
rañño ārocesuṁ, tena vuttaṁ¹:

30. Uggā ca rāja-puttā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
hatthārūhā anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā 1714.
- 5 31. Kevalo cāpi nigamo Sivayo² cāpi samāgata
disvā nāgaṁ niyyamānaṁ te rañño paṭivedayūṁ: 1715.
32. Vidhamāṁ deva te raṭṭhaṁ, putto Vessantaro tava
kathan no hatthinaṁ dajjā nāgaṁ raṭṭhassa pūjitaṁ. 1716.
33. Kathan no kuñjaraṁ dajjā īsādantaṁ urūlhaṁ
10 khettaññuṁ sabbayuddhānaṁ sabbasetāṁ gajuttāmaṁ 1717.
34. Paṇḍukambalasañchannaṁ pabbhinnaṁ sattumaddanaṁ
dantiṁ savāḷavijanaṁ setāṁ Kelāsa-sādisaṁ 1718.
35. Sasetacchattaṁ saupatheyyaṁ³ sāthabbaṇaṁ⁴ sahatthipaṁ
aggayānaṁ rājavāhiṁ brāhmaṇānaṁ adā dhanan⁵ ti. 1719.
- 15 Ta. uggā ti uggatā paññātā, nigamo ti negamakutumbikajā¹⁰, vidha-
maṁ -- ti deva tava raṭṭhaṁ vidhamāṁ⁶, kathan no -- ti 'kena kāraṇena
amhākaṁ hatthinaṁ abhimañgalasammataṁ Kallūgeraṭṭhavaśīnaṁ "brāhmaṇānaṁ
dadeyya'⁷, khettaññuṁ sabbayuddhānaṁ ti sabbayuddhānaṁ khettabhū-
miśaṁ jānanesamatthaṁ, dantiṁ ti manoramadantayuttaṁ, savāḷa -- ti sa-
vāḷavijanaṁ⁸, saupatheyyaṁ³ ti sahattharanabhaṇḍaṁ⁹, sāthabbaṇaṁ⁴ ti
20 sahatthivejjaṁ, sahatthipaṁ ti paricārakānaṁ¹⁰ pañcannaṁ kulasaṭṭhaṁ hatthi-
menḍahatthigopakānaṁ ca vasesa sahatthipaṁ.

Evañ ca pana vatvā puna āhaṁsu:

36. Annapānañ ca yo¹¹ dajjā vatthasenāsanāni ca
25 etaṁ kho dānapatirūpaṁ etaṁ kho brāhmaṇārahaṁ 1720.
37. Ayaṁ te vaṁsarājā no Sivinaṁ raṭṭhavaḍḍhana¹²,
kathaṁ Vessantaro putto gajaṁ bhājeti Sañjaya. 1721.
38. Sace tvaṁ na karissasi Sivinaṁ vacanaṁ idaṁ
mañne taṁ saha puttena Sivi hatthe karissare ti. 1722.
- 30 Ta. vaṁsa -- ti paveniyā āgato mahārājā, bhājetti deti, Sivi -- ti
Siviraṭṭhavaśīno saba puttena taṁ attano hatthe karissanti.

¹ nagara -- not in Ck. ² Bā siviyo. ³ Bā surupādheyyaṁ. ⁴ Bā sādhaṇṇa-
naṁ. ⁵ Bā dānaṁ. ⁶ Bā vidhamsitaṁ. ⁷ adā dhananti -- dadeyya wanting
in Ck. ⁸ Bā savāḷa-. ⁹ Bā sa attharaṇaṁ. ¹⁰ Bā hatthipari-. ¹¹ Bā so.
¹² Ck -naṁ, Bā -no.

Taṃ sutvā rājā „ete Ve-raṃ māretuṃ icchantīti“ saññāya ā.:

30. Kāmaṃ janapado māsi, raṭṭhañ cāpi vinassatu,
nāhaṃ Sivīnaṃ vacanā rājaṇṇaṃ adūsakaṃ
pabbājeyyaṃ sakā raṭṭhā, putto hi mama oraso. 1723.
40. Kāmaṃ janapado māsi, raṭṭhañ cāpi vinassatu, 5
nāhaṃ Sivīnaṃ vacanā rājaṇṇaṃ adūsakaṃ
pabbājeyyaṃ sakā raṭṭhā, putto hi mama atrajo. 1724.
41. Na cāhaṃ tassa dubbheyyaṃ, ariyasīlavato hi so,
asīloko pi me assa, pāpañ ca pasave bahuṃ,
kathaṃ Vessantaraṃ puttāṃ satthena ghātayāmaṃ ti. 1725. 10

Ta. māseṭṭi mā āsi², mā hotū 'ti a., ariyasīlavato ti ariyena sīlavatena
ariyāya ca ācārasampattiyaṃ samannāgato, ghātayāmaṃ ti ghāteṣṣāmi².

Sivayo avocaṃ:

42. Mā naṃ dandena satthena, na hi so bandhanāraho,
pabbājeṃhi ca naṃ raṭṭhā, Vamke vasatu pabbate ti. 1726. 15

Ta. mā naṃ - - ti deva tumhe taṃ dandena vā satthena vā mā ghāta-
yittha, na hi so - - ti raṭṭhā pabbājeṃhi naṃ tt².

Rājā āha:

43. Eso ce Sivīnaṃ chando chandaṃ na panudāmaṃ,
imaṃ so vasatu rattim kāme ca paribhuñjatu. 1727. 20
44. Tato ratyā vivasane⁴ suriyass' uggamanam pati
samaggā Sivayo hutvā raṭṭhā pabbājayantu taṃ ti. 1728.

Ta. vasatū 'ti puttadārassa ovādaṃ dadamāno vasatu ekarattim c' assa
okāsaṃ dethā 'ti vadati.

Te „ekarattimattaṃ vasatū“ ti rañño vacanaṃ sampañc- 25
chiṃsu. Atha ne uyyojetvā puttassa sāsaṇaṃ pesento kattā-
raṃ āmantetvā tassa santikaṃ pesesi, so „sādhū“ 'ti sampa-
ticchitvā Vessantarānivesanaṃ gantvā taṃ pavattim ārocesi.

¹ Cks ahoṣi. ² Cks -mi, Bā ghātayissāma. ³ Bā so bandhanāraho pi na hoti
yeva, B² so bandhanaṃ na araho yeva in the place of raṭṭhā - -. ⁴ Bā -sāne.

Tam atthaṃ pakāsetuṃ imā gāthā vuttā:

45. Uṭṭhehi katte, taramāno gantvā Vessantarāṃ vada:
Sivayo deva te kuddhā pegamā ca samāgatā 1729.
46. Uggā ca rājaputtā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
5 hatthārūhā¹ anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
kevalo cāpi nigamo Sivayo² cāpi samāgatā, 1730.
47. Asmā ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati
samaggā Sivayo hutvā raṭṭhā pabbājayanti³ taṃ. 1731.
48. Sa kattā taramāno va Sivirājena pesito
10 āmuttahaṭṭhābharāṇo suvattho candanabhūsito 2732.
49. Sisam nabāto uduke so āmuttamaṇikuṇḍalo
upāgami puram ramamāṇam Vessantarānivesanam. 1733.
50. Tattha' addasa kumārāṃ so ramamāṇam sake pure
parikiṇṇam amaccehi tidaśānam va Vāsavaṃ. 1734.
51. So tattha gantvā taramāno⁴ kattā Vessantarāṃ bravi:
15 dukkhaṃ te vedayissāmi, mā me kujhi rathesabha. 1735.
52. Vanditvā rodamāno so kattā rājānam abravi:
bhattā me si mahārāja sabbakāmarasāharo,
dukkhaṃ te vedayissāmi, tattha assāsayantu maṃ. 1736.
53. Sivayo deva te kuddhā negamā ca samāgatā
20 uggā ca rājaputtā ca vesiyānā ca brāhmaṇā 1737.
54. Hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
kevalo cāpi nigamo Sivayo⁵ cāpi samāgatā, 1738.
55. Asmā ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati
25 samaggā Sivayo hutvā raṭṭhā pabbājayanti taṃ ti.⁶ 1739.

Ta. kumārāṃ ti mātāpitunnaṃ atthitvā kumāro t' eva⁷ saṃkhaṃ gataṃ
rājānaṃ. ramamāṇaṃ ti attanā dinnadānassa vaṇṇaṃ kathayamānaṃ soma-
nassappattaṃ⁸ hutvā nisinnaṃ, amaccehi⁹ attanā¹⁰ saha-jātehi saddhīṃ sa-
hassehi amaccehi parivutaṃ samussasetaṭṭhacchatte rājāsane nisinnaṃ, ved--ti
30 kathayissāmi, ta. ass--maṃ ti tasmīṃ dukkhasāsanārocane kilantaṃ maṃ deva-
pādā assāsentu¹¹ vassattho kathehiti maṃ vadethā¹² 'ti adhippayen' evaṃ āha.

Mahāsatto āha:

56. Kismīṃ me Sivayo kuddhā, nāhaṃ¹³ passāmi dukkaṭaṃ,
taṃ me katte viyācikkha kasmā pabbājayanti maṃ ti. 1740.

¹ B^d -rohā. ² so all three MSS. for sivi. ³ B^d -tu. ⁴ C^{ks} ramamāṇam ⁵ B^d
tveva. ⁶ B^d -ito. ⁷ C^{ks} omit attanā. ⁸ B^d -rocite katheṭuṃ avasahantena
kilamantaṃ maṃ devo assāsayantu. ⁹ B^d vadethā. ¹⁰ B^d yo na.

Ta. kismīn ti katarasmiñ karane¹, viyā -- ti vitthārato kathehi.

Kattā āha:

57. Uggā ca rājaputtā ca vesiyāñā ca brāhmaṇā
hatthārūhā anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā
nāgadānena khīyanti, tasmā pabbājayanti tan ti. 1741. 5
Ta khīyantīti kujjhanti².

Taṃ sutvā Mahāsatto somanassappatto āha:

58. Hadayaṃ cakkhuṃ p' ahaṃ³ dajjaṃ,
kim me bāhirakaṃ dhanam:
* hiraññam vā suvaṇṇam vā muttā veluriyā maṇi. 1742. 10
59. Adakkhinaṃ vāp' ahaṃ⁴ bāhuṃ disvā yācakamāgate
dadeyyaṃ na vikampeyyaṃ, dāne me ramatī mano. 1743.
60. Kāmaṃ maṃ Sivayo sabbe pabbājentu hanantu vā,
n' eva dānā viramissaṃ, kāmaṃ chindantu sattadhi ti. 1744.

Ta. yācā -- ti yācake āgate yācakaṃ disvā, neva -- ti neva dānā vira- 15
missāmīti. *

Taṃ sutvā kattā⁵ n' eva raññā dinnam na nāgarehi din-
nam attano matiyā evaṃ aparaṃ sāsanam kāthento āha:

61. Evaṃ taṃ Sivayo āhu negamā ca samāgatā:
Kontimārāya trena girim Ārañjaram pati 20
yena⁶ pabbājita yanti tena gacchatu subbato ti. 1745.

Ta. Konti -- ti Kontimārāya nāma nadiyā tīre, giri -- ti Ārañjaram
nāma girim abhīmukho hutvā, yena⁷ 'ti yena maggena raṭṭhā pabbājita rājāno
gacchanti tena subbato Vessantarō pi gacchatu 'ti evaṃ Sivayo kathenti āha.

Idaṃ kira so devatāya niggaḥito⁸ hutvā kathesi. Taṃ 25
suvā Bo. „sādhū dosakārakānaṃ gamanamaggena gamissāmi,
maṃ kho pana nāgarā na aññena dosena pabbājenti, mayā
hatthidānassa dinnattā pabbājenti, evaṃ sante ahaṃ satta-
sata-
kaṃ mahādānaṃ dassāmi, nāgarā me ekadivasam dānaṃ dātuṃ
okāsaṃ dentu, sve⁹ dānaṃ datvā tatiyadivase gamissāmīti ā. 30

¹ Ck - trena, Bd kāraṇe ² C omits kujjhanti, B has khīyakkujjhanti. ³ Bd cak-
khumaham. ⁴ so Ck; Bd dakkhinaṃ vāmaṃ. ⁵ Bd adds devatāviggahitena

⁶ Bd devatāviggahito. ⁷ C^{ss} so.

62. So 'haṃ tena gamissāmi yena gacchanti dūsakā,
rattimdivaṃ me khamatha yāva dānaṃ dadāṃ' ahaṃ ti. 1746.
Kattā „sādhū deva nāgarānaṃ vakkhāmiti“ vatvā pakkāmi.
M. taṃ uyyojetvā senaguttaṃ pakkosāpetvā „ahaṃ sve satta-
5 satakaṃ nāma dānaṃ dassāmi, satta hatthisatāni satta assa-
satta ratha- satta itthi- satta dhenu- satta dāsi- satta dāsa-
satāni ca paṭiyādehi¹, nānappakārāni ca annapānādīni anta-
maso suraṃ pi sabbaṃ dātabbayuttakaṃ upatṭhāpehīti“ satta-
satakaṃ mahādānaṃ vicāretvā *amacce uyyojetvā ekako va
10 Maddiyā vasanaṭṭhānaṃ gantvā sirisayanapiṭṭhe nisīditvā tāya
saddhiṃ kathaṃ pavattesi.

Taṃ atthaṃ pakāseto Sa'thā āha :

63. Āmantayittha rājā naṃ Maddiṃ sabbaṅgasobhanaṃ
15 yaṇ te kiñci mayā dinnāṃ dhanam² dhaññaṃ ca vijjati 1747.
64. Hiraññaṃ vā suvaṇṇaṃ vā muttā veḷuriyā bahū “
sabbaṃ taṃ nidaheyyāsi yaṇ ca te pettikaṃ dhanāṃ ti. 1748.

Ta. nidaheyyāsi ti nidhiṃ katvā ṭhapeyyāsi, pettikan ti pīṭo³
ābhataṃ⁴.

- 20 65. Tam abravī rājaputtī Maddī sabbaṅgasobhanā:
kuhiṃ deva nidaheyyāmi⁵ tam me akkhāhi pucchito ti. 1749.

Ta. tam abravīti mayhaṃ sāmīnā Ve-ena ettakaṃ kālāṃ dhanāṃ nidhe-
hīti⁶ na vuttapubbaṃ idāṃ⁷ evaṃ vadati kuhiṃ nu kho nidhetabbaṃ pucchis-
sāmi naṃ ti cintetvā taṃ abravī.

- 25 Vessantaro āha :

66. Sīlavantesu dajjāsi dānaṃ Maddi yathārahaṃ,
na hi dānā⁸ param atthi paṭiṭṭhā sabbapāṇīnaṃ ti. 1750.

Ta. dajjāsi ti bhaddo Maddi⁹ koṭṭhāgārādisu⁹ anidhehitvā anugāmika-
nidhiṃ nidhamānā sīlavantesu dadeyyāsi, dānā paraṃ ti dānato uttaritaraṃ
30 paṭiṭṭhā nāma na hi atthi, n' atthi saṃsaṃyo¹⁰.

¹ Ck² -hīti. ² Ck² -na. ³ Ck² patino, C² pītito. ⁴ B² āga-. ⁵ B² -hāmi. ⁶ B² niddhehīti, C² naṭṭhehīti. ⁷ Ck² dānaṃ. ⁸ Ck² bhaddi. ⁹ B² koṭṭhādisu,
B² koṭṭhāgārādisu, Ck² koṭṭhāsādisu. ¹⁰ natthisaṃsaṃyo not in B².

Sā „sādhū“ 'ti tassa vacanaṃ sampañcchi, atha naṃ
uttarim ovaḍanto ā.:

67. Puttesu Maddi dayyāsi¹ sassuyā sasuramhi ca,
yo ca taṃbhattā maññeyya sakkaccaṃ tam upaṭṭhahe. 1751.

68. No ce taṃbhattā maññeyya mayā vippavasena te 5
aññaṃ bhaṭṭāraṃ pariyesa, mā kisittha² mayā vinā ti. 1752.

Ta. dayyāsi¹ dayā² mettaṃ kareyyāsi, yo ca taṃ - - ti bhadde yo
ca mayi gate ahaṃ assā bhattā bhavissāmi³ maññissati tam pi sakkaccaṃ
upaṭṭhaheyyāsi, mayā vippavasena te ti mayā saddhiṃ tava vippavasena
sace koci ahaṃ te bhavissāmi³ tam na maññeyya atha sayam eva⁴ aññaṃ bha- 10
ṭṭāraṃ pariyesa, mā kisitthā² 'ti mayā vinā bhūtā⁵ mā kiṣā bhava, mā
kilamīti⁶ a.

Atha naṃ: Maddi „kin nu kho esa V-ro evarūpaṃ vaca-
naṃ bhaṇatīti“ cintetvā „kasmā deva imaṃ ayuttakathaṃ ka-
thesīti“ pucchi, M. „bhadde mayā hatthissa dinnattā Sivayo 15
kuddhā maṃ raṭṭhā pabbājenti, sve 'haṃ' sattasatakamahā-
dānaṃ datvā tatiyadivase nagarā nikkhamissāmi“⁷ vatvā ā.:

69. Ahaṃ hi vanaṃ gacchāmi ghorā vālamigāyutaṃ,
saṃsayo jivitaṃ mayhaṃ ekakassa brahāvane ti. 1753.

Ta. saṃsayo ti na ekantikā⁸ sukhumālassa mama vane vasato kuto 20
jivitaṃ nicchayena marissāmi⁹ adhippāyen' evaṃ āha.

70. Tam¹⁰ abravī rājaṇti¹¹ Maddi sabbaṅgasobhanā:
abhumme¹² kathaṃ¹³ bhaṇasi, pāpakaṃ vata bhāsasi. 1754.

71. N' esa dhammo mahārāja yaṃ tvaṃ gaccheyya ekako,
ahaṃ pi tena gacchāmi yena gacchasi khattiya. 1755. 25

72. Maraṇaṃ vā tayā saddhiṃ jivitaṃ vā tayā vinā,
tad eva maraṇaṃ seyyo yaṃ ce jive tayā vinā. 1756.

73. Aggim nijjālayitvā¹⁴ ekajālasamāhitaṃ,
tattha me maraṇaṃ seyyo yaṃ ce jive tayā vinā. 1757.

¹ B^d dayesi. ² C^s sikijittha, C^k sakittha. ³ C^k dayiṃ, C^s dayi ⁴ C^k athas-
saneva. ⁵ B^d hutvā. ⁶ B^d bhavi mā kilamasi, C^k omit the latter mā ⁷
B^d sohaṃ svehani. ⁸ B^d anekapaccatthiko ekikassa. ⁹ B^d abhume. ¹⁰ C^k
kathannu. ¹¹ B^d ujjā-.

74. Yathā āraññakaṃ nāgaṃ dantiṃ¹ anveti hatthini² (Cfr. V. 259²¹)
jessantaṃ³ giriduggesu samesu visamesu ca 1758.

75. Evan taṃ anugacchāmi putte ādāya pacchato,
subharā te gamissāmi⁴, na te hessāmi dubbharā ti. 1759.

5 Tu, abhūme⁵ ti abhūtaṃ⁶ vata me katheyyāsi⁷ tvaṃ, nesa dhammo
ti na esa sabbāvo n' etaṃ kāraṇaṃ, ta devā 'ti yaṃ tayā saddhiṃ maraṇaṃ
tad eva seyyo, tatthā 'ti tasmiṃ ekajalabhūte dārucltake, jessantaṃ⁸ ti
vicarantaṃ⁹.

Evaṃ vatvā puna sā ditṭhapubbaṃ viya Himavantappa-
10 desaṃ vaṇṇenti ā.:

76. Ime kumāre passanto mañjuka piyabhāṇino
āsīne vanagumbasmiṃ na rajjassa sarissasi. 1760.

77. Ime kumāre passanto mañjuka piyabhāṇine⁹
kilante vanagumbasmiṃ na rajjassa sarissasi. 1761.

15 78. Ime kumāre passanto mañjuka piyabhāṇine⁹ ,
assame ramaṇīyamhi na rajjassa sarissasi. 1762.

79. Ime kumāre passanto mañjuka piyabhāṇine
kilante assame ramme na rajjassa sarissasi. 1763.

80. Ime kumāre passanto mālādhārī alaṃkate
20 assame ramaṇīyamhi na rajjassa sarissasi. 1764.

81. Ime kumāre passanto mālādhārī alaṃkate
kilante assame ramme na rajjassa sarissasi. 1765.

82. Yadā dakkhisi¹⁰ naccante kumāre mālādhārīne⁹
assame ramaṇīyamhi na rajjassa sarissasi. 1766.

25 83. Yadā dakkhisi naccante kumāre mālādhārīne⁹
kilante assame ramme na rajjassa sarissasi, 1767.

84. Yadā dakkhisi mātāṅgaṃ kuṇjaraṃ saṭṭhihāyaṇaṃ
ekaṃ araṇṇe vicarantaṃ na rajjassa sarissasi. 1768.

85. Yadā dakkhisi mātāṅgaṃ kuṇjaraṃ saṭṭhihāyaṇaṃ
30 sāyaṃ¹¹ pāto vicarantaṃ na rajjassa sarissasi. 1769.

¹ all three MSS. -ti. ² B^d -ni, C^k atthini. ³ B^d jayantaṃ. ⁴ B^d bhavi-.
B^d abhūme. ⁵ B^d abhūtaṃ. ⁷ C^k gaccheyyāsi. ⁸ C^k viva-. ⁹ B^d -no. ¹⁰
B^d dakkhisi throughout. ¹¹ C^k sāyi.

80. Yadā kaṇṇerasamghassa yūthassa¹ purato vajam
koṇcam² kāhiti³ mātaṅgo kuṇṇaro saṭṭhihāyano
tassa taṃ nadato sutvā na rajjassa sarissasi. 1770.
87. Dubhato vanavikāse yadā dakkhisi kāmadaṃ⁴
vane⁵ vālamigākīṇe na rajjassa sarissasi. 1771. 5
88. Migam disvāna sāyaṇham⁶ pañcamālinam⁷ āgataṃ
kimpurise ca uaccante na rajjassa sarissasi. 1772.
89. Yadā sossasi⁸ nigghosaṃ sandamānāya sindhuyā
gītaṃ kimpurisaṇaṃ ca na rajjassa sarissasi. 1773.
90. Yadā sossasi nigghosaṃ girigabbharacārino
vassamānassa⁹ lūkassa¹⁰ na rajjassa sarissasi. 1774. 10
91. Yadā sihassa vyagghassa khaggassa gavayassa ca
vane sossasi vālānaṃ na rajjassa sarissasi. 1775.
92. Yadā moriḥi parikiṇṇam barihinam¹¹ matthakāsinaṃ
moraṃ dakkhisi naccantaṃ na rajjassa sarissasi. 1776. 15
93. Yadā moriḥi parikiṇṇam aṇḍajam citrapekkhunaṃ¹²
moraṃ dakkhisi naccantaṃ na rajjassa sarissasi. 1777.
94. Yadā moriḥi parikiṇṇam nilagīvam sikhandaṇam
moraṃ dakkhisi naccantaṃ na rajjassa sarissasi. 1778.
95. Yadā dakkhisi hemante pupphite dharanīruhe
surabhisampavāyante na rajjassa sarissasi. 1779. 20
96. Yadā hemantike māse haritaṃ dakkhisi mediniṃ
indagopakasaṇḍhannaṃ na rajjassa sarissasi. 1780.
97. Yadā dakkhisi hemante pupphite dharanīruhe
kuṭajam bimbajālaṃ ca pupphitaṃ lomapadmakaṃ¹³
surabhisampavāyante na rajjassa sarissasi. 1781. 25
98. Yadā hemantike māse vanaṃ dakkhisi pupphitaṃ
opupphāni ca padmāni na rajjassa sarissasīti. 1782.

¹ Ck yutassa, Cs sutassa, Bđ yudhassa. ² Bđ kuṇṇam. ³ Bđ kāhiti, Ck gāhiti,
Cs gāhiti. ⁴ Bds -do. ⁵ Cks mano. ⁶ Cks sāyantaṃ, Bs sāyaṇhe. ⁷ Cks -nim
⁸ Bđ sossasi throughout. ⁹ Bđ vassa-. ¹⁰ Ck Bđ -lūkassa, Bs -luṅgassa. ¹¹
Cks barhiṇaṃ, Bđ parhiṇaṃ. ¹² Bđ -pakku-. ¹³ Bđ loddapaddakaṃ.

Ta. mañjuka ti madhurakatho, kaṇeru - ti hatthinighaṭṭāya, yūthassa¹ ti hatthiyūthassa purato gacchanto, dubhato ti ubhato, vanavikāse ti vana-ghaṭṭāyo, kāmadān² ti mayham sabbakāmadān³, sindhuyā ti nadiyā, vassamānassa⁴ lūkasā⁵ ti ulūkasakuṇṇassa vāsamānassa⁶, vāḷānan ti vāḷamigānaṃ tesāṃ hi sāyaṇhasamaye so saddo pañcaṅgikaturiyasāddo viya bhavissatī, tasmā na rajja⁷ssa sarissasīti vadati, barhiṇan⁸ ti kalāpasāṇ-channan⁹, matthakāsinan ti pabbatamatthake nisinnan¹⁰, mattakāsinan¹¹ ti pi pāṭho, kāmamadamattaṃ hutvā āsinan¹² ti a., bimbajālan ti rattanikura-rukham¹³, opupphānīti¹⁴.

- 10 Evam Maddi Himavantavāsini viya ettakāhi gāthāhi Hima-
vantavaṇṇanam vaṇṇesi. Himavantavaṇṇanā nīṭhātā.

Phusatī pi kho devī¹⁰ „puttassa me kaṭukasāsānam gataṃ¹¹,
kin nu kho karoti, gantvā jānissāmīti“ sā paṭicchannayogena¹²
gantvā sirigabbhadvāre ṭhitā tesāṃ taṃ sallāpam sutvā karu-

- 15 ṇaṃ paridevaṃ paridevi.

Tam atthaṃ pakāseṇto Satthā āha:

99. Tesāṃ lālappitaṃ sutvā puttassa suṇisāya ca
karuṇaṃ paridevesi rājaputtī yasassini: 1783.
100. Seyyo visaṃ me khāyitaṃ papātā papateyy¹ ahaṃ
20 [rajjuyā bajjha miyyāham], kasmā Vessantaram puttāṃ
pabbājenti adūsakam. 1784.
101. Ajjhāyakam dānapatīṃ yācayogaṃ amacchariṃ
pūjitaṃ patirājehi¹² kittimantaṃ yasassinaṃ
kasmā Vessantaram puttāṃ pabbājenti adūsakam. 1785.
25 102. Mātāpettibharam jantum kule jettāpacāyikam
kasmā Vessantaram puttāṃ pabbājenti adūsakam. 1786.
103. Raṇṇo hitam devīhitam¹³ nātinaṃ sakhinaṃ¹⁴ hitam
[hitam sabbassa raṭṭhassa], kasmā V. p. pabbājenti adūsakanti. 1787.

- Ta. rājaputtīti Phusatī Maddarājadhītā, - papateyyāheṇ ti papa-
30 teyyam aham, rajjuyā bajjha miyyāham ti rajjuyā gīvaṃ bandhītva ma-
reyyam aham, kasmā ti evam amatāyam eva mayi kena nāma kāraṇena mama
puttāṃ adūsakaṃ pabbājenti, ajjhāyakaṃ ti tippaṃ vedānaṃ pāragataṃ nānā-
sippesu ca nipphattīṃ pattam.

¹ Ck - dā, B - do. ² C - dāda, B - kāmadā. ³ B - vassamānassuluka-, C - ssa-lukasā. ⁴ so C; Ck - va-, B - vassato. ⁵ C - parihiṇan, Ck - barhiṇan. ⁶ Ck - mattakāsinan, B - matthakāsinan. ⁷ all three MSS. āsi-. ⁸ Ck - kuravakam, C - ratta-kuravakam, B - rattanikuravakkham. ⁹ Ck - paṇṇāni, C - paṭṭāni. ¹⁰ Ck - devī B - deva. ¹¹ B - kataṃ. ¹² B - nnaṃyogena. ¹³ B - paṭirājehi. ¹⁴ Ck - deva-.

Iti sã karuṇaṃ paridevitaṃ puttañ ca suṇisaṇ ca assāsetvā
rañño santikaṃ gantvā ā:

104. Madhūni va palātāni¹ ambā ca patitā chamā².
evaṃ hessati te raṭṭhaṃ, pabbājenti adūsakaṃ. 1788.
105. Haṃso nikkhīpapatto³ va pallalasmiṃ anūdake
apaviddho⁴ amaccehi eko rāja vihiyasi. 1789.
106. Taṃ taṃ brūmi mahārāja attho te mā upaccagā,
mā naṃ Sivinaṃ vacanā pabbājesi⁵ adūsakan ti. 1790.

Ta palātāni¹ palātamakkhikāni madhūni viya, patitā chamā ti
bhūmiyaṃ patitāni ambapakkāni viya ca evaṃ mama putte pabbājite deva⁷ 10
raṭṭhaṃ sabbasādhāraṇaṃ bhavissatīti dasseti, nikkhīpapatto⁸ ti paggharita-
patto⁹, amaccehiti mama puttena saha jātehi saṭṭhisahashehi amaccehi cha-
dāto hutvā, vihiyāsi¹⁰ ti kilamissasi, Sivinaṃ -- ti Sivinaṃ vacanena mā naṃ
adūsakaṃ puttāni pabbājesīti.

Taṃ sutvā rājā āha:

107. Dhammass¹⁰ apacitīṃ kummi Sivinaṃ vinayaṃ dhajam
pabbājemi sakaṃ puttāṃ, pāṇā piyataro hi me ti. 1791.

T. a.: bhadde ahaṃ Sivinaṃ dhajam Vessantarakumārāṃ vinayanto
pabbājento Siviraṭṭhe porāpakaṛājūnaṃ paveniyadhammassa¹¹ apacitīṃ kummi
karomi, taṃ sace pi me pāṇehi piyataro hi me so tathāpi naṃ pabbājemīti. 20

Taṃ sutvā devī paridevamānā āha:

108. Yassa pubbe dhajaggāni kaṇikārā va¹² pupphitā
yāyantaṃ¹³ anuyāyanti sv-ājī¹⁴ eko¹⁵ va gamissati¹⁵. 1792.
109. Yassa pubbe dhajaggāni kaṇikāraṇāni va
yāyantaṃ¹³ anuyāyanti sv-ājī¹⁴ eko va gamissati. 1793. 25
110. Yassa pubbe anikāni kaṇikārā va pupphitā
yāyantaṃ¹³ anuyāyanti sv-ājī¹⁴ eko va gamissati. 1794.
111. Yassa pubbe anikāni kaṇikāraṇāni va
yāyantaṃ anuyāyanti sv-ājī¹⁴ eko va gamissati. 1795.

¹ C¹ ca phalātāni, C² ca palātāni. ² C¹ -mam. ³ C¹ tikkhīpa-, C² tikkhīpa-. ⁴
Bd pavitho. ⁵ C¹ -jehi. ⁶ C¹ palātāni, C² phalitāni. ⁷ Bd tava. ⁸ C¹ Bd
nikkhīpa-. ⁹ Bd adds viya. ¹⁰ all three MSS. -ssa. ¹¹ C¹ pameniyā-. ¹²
C¹ ca. ¹³ C¹ -tiṃ. ¹⁴ Bd svajjeko. ¹⁵ C¹ repeat this verse.

113. Indagopakavaṇṇābhā Gandhārā paṇḍukāmbalā
yāyantam anuyāyanti, sv-ājī' eko va gamissati. 1796.
118. Yo pubbe hatthinā yāti sivikāya rathena ca
sv-ājī Vessantaro rājā katham gacchati pattiko. 1797.
- 5 114. Katham candanalittāṅgo naccagītappabodhano
kharājīnam¹ pharasu² ca³ khārikājam va hāhiti⁴. 1798.
116. Kasmā nābbiharīyanti⁴ kāsāvā ajināni vā,
pavisantaṃ brahāraññaṃ kasmā cīraṃ na bajjhare. 1799.
116. Kathan nu cīraṃ dhārenti rājababbajitā janā,
10 katham kusamayaṃ cīraṃ Maddī paridaheṣṣati. 1800.
117. Kāsiyāni ca dhāretvā khomakodumbarāni ca
kusacīrāni dhārenti⁴ katham Maddī⁵ karissati. 1801.
118. Vayhāhi pariāyitvā sivikāya rathena ca
sā kath' ajja anuccaṅgī pathaṃ gacchati pattikā. 1802.
- 15 119. Yassā mudutalā hatthā caraṇā ca sukhe ṭhitā
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṃ gacchati⁶ bhīrukā. 1803.
120. Yassā mudutalā pādā caraṇā ca sukhe ṭhitā
pādokaḥi suvaṇṇāhi pīḷamānā⁶ va gacchati⁷
sā kath' ajja anuccaṅgī pathaṃ gacchati pattikā. 1804.
- 20 121. Yāssu⁸ itthisahassassa⁹ purato gacchati mālinī
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṃ gacchati ekikā. 1805.
122. Yāssu¹⁰ sivāya¹¹ sutvāna muhuṃ uttasate pure
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṃ gacchati bhīrukā. 1806.
123. Yāssu¹² Indassa gottassa ulūkassa pavassato
25 sutvāna nadato bhītā Vāruṇīva pavedhati.
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṃ gacchati bhīrukā. 1807.
124. Sakuṇī hataputtā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
cīraṃ dukkhena jhāyissaṃ suññaṃ āgam' imaṃ puram. 1808

¹ Ck² -nā. ² Ck² parasuva, B⁴ pharusasāca. ³ Ck² gāhiti, B⁴ -kājañña na hārisi
⁴ B⁴ -nobbiharissanti. ⁵ all three MSS -ī. ⁶ B⁴ pīji-. ⁷ Ck² ca aochati.
Ck² B⁴ yassu, B⁵ yassa. ⁸ B⁴ -ssānaṃ. ⁹ Ck² yāsā¹⁰ ¹¹ B⁴ siviḷāya. ¹² Ck²
yassā, Ck² yāsā, B⁴ yassu.

126. Sakuṇī hataputtā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
kisā paṇḍu bhavissāmi piye putte apassati¹. 1809.
126. Sakuṇī hataputtā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
tena tena padhāvissaṃ piye putte apassati¹. 1810.
127. Kurarī² hatachāpā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ suññaṃ āgam³ imaṃ puraṃ. 1811. 5
128. Kurarī² hatachāpā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
kisā paṇḍu bhavissāmi piye putte apassati¹. 1812.
129. Kurarī² hatachāpā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
• tena tena padhāvissaṃ piye putte apassati¹. 1813. 10
130. Sā nūna cakkavākīva pallalasmim anūdaḥ
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ suññaṃ āgam³ imaṃ puraṃ. 1814.
131. Sā nūna cakkavākīva pallalasmim anūdaḥ
kisā paṇḍu bhavissāmi piye putte apassati¹. 1815.
132. Sā nūna cakkavākīva pallalasmim anūdaḥ
tena tena padhāvissaṃ piye putte apassati¹. 1816. 15
133. Evaṃ ce⁴ me viḷapantiyā rājaputtaṃ adūsakaṃ
pabbājesi⁵ vanam⁶ ratthā maññe hessāmi⁷ jivitaṃ ti. 1817.

Ta, kaṇḍikā vā 'ti suvaṇṇabharaṇasuvannaṇavattatthapattimanditattā supup-
phitā kaṇḍikā viya, yāyantaṃ -- ti uyyānavaṇṇakīlādinaṃ atthēya gacchantaṃ 20
anugacchantaṃ⁸, svājjeko ti so ajja eko hutvā gamissati, anikāniti hatthānī-
kādini, Gandhārā -- ti Gandhāraraṭṭhe uppannā sataśabassagghanikā senāya
pārutā rattakambalā, hāhiti⁹ khandhe katvā harissanti, pavasantan ti
pavasantassa, kasmā -- ti kasmā bandhitaṃ jānanta vācaciṇaṃ na bandhanti,
rājapabbajitā ti rājāno hutvā pabbajitā, khoma -- ti¹⁰ Kodumbararaṭṭhe
uppannāni¹¹, sā kathaṃ jā 'ti sā kathaṃ ajja, anuccaṇṇitā anudditaṅgara-
hitaṅgi, piḷamānā¹² vā¹³ 'ti kampitvā kampitvā tiṭṭhanti¹⁴ viya¹⁵ gacchati,
yāsu itthi -- ti ādieṇa padesaṃ assu¹⁶ 'ti nipāto, yā ti attho, yā sā ti vā pāṭho,
sivāyā 'ti eigālyā, pure ti pubbe¹⁶ nagare vasanti¹⁶, Indassa gottassa¹⁷
'ti Kosiyagottassa, Vārunivā 'ti devatābhūtaṭṭhā¹⁷ yakkhadasi viya gahitā¹⁸, 30
dukkhena 'ti puttaviyogasaḍḍakkhena, āgamimaṃ paraṃ ti imaṃ putte

¹ all three MSS. -i. ² so all three MSS. for āgam? ³ C^o -vī, B^d kururī.
⁴ B^d omits ce. ⁵ C^o p^ojeḥi. ⁶ C^o ca na, C^o ca naṃ. ⁷ B^d hi-. ⁸ C^o add
dhajjaggaṇṇi vatthā. ⁹ B^d hārieti, B^o hāriti. ¹⁰ B^d add khomaraṭṭhā. ¹¹ B^d
naṃ sātakāni. ¹² C^o piḷaya-, B^d piḷimānā. ¹³ C^o cā. ¹⁴ all three MSS. -i.
¹⁵ C^o add sāva. ¹⁶ C^o omits pubbe. ¹⁷ B^d devatāpavithā. ¹⁸ B^d omits ga-

gate puttassa nivesanañ āgantvā¹, piye puttē ti Vessantarañ ca Maddhā ca sandhāyāha, hatacchāpā vā 'ti hatapotakā², pabbājesi³ vanañ ti yadidañ Ve-rañ raṭṭhā pabbājesīti.

Tam atthañ pakāseṇto Satthā āha:

- 5 134. Tassā lālapitañ sutvā sabbā antepure bahu⁴
bāhā paggayha pakkandūñ Sivikaññā samāgatā. 1818.
135. Sālā va sampamathitā mālutena pamadditā
senti puttā ca dārā ca Vessantaranivesane. 1819.
136. Tato ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati
10 atha Vessantaro rājā dānañ dātum upāgami: 1820.
137. Vatthāni vatthakāmānañ soḍḍānañ detha vāruṇiñ
bhojanañ bhojanatthinañ sammā detha pavecchatha⁵. 1821.
138. Mā ca kañci⁶ vanibbake heṭṭhāyittha idhāgate,
tappetha annapānena, gacchantu patipūjita. 1822.
13 139. Te su mattā kilantā ca⁷ sampatanti vanibbakā
nikkhamante mahārāje Sivinañ raṭṭhavaddhane. 1823.
140. Accheccuñ⁸ vata bho rukkhāñ nānāphaladharañ dūmañ
yathā Vessantarañ raṭṭhā pabbājenti adūsakāñ. 1824.
141. Accheccuñ vata bho rukkhāñ sabbakāmadadañ dūmañ
20 yathā Vessantarañ raṭṭhā pabbājenti adūsakāñ. 1825.
142. Accheccuñ vata bho rukkhāñ sabbakāmarasāharañ
yathā Vessantarañ raṭṭhā pabbājenti adūsakāñ. 1826.
143. Ye vuddhā ye ca dahatā ye ca majjhāporisā
bāhā paggayha pakkandūñ nikkhamante mahārāje⁹
Sivinañ raṭṭhavaddhane. 1827.
25 144. Atiyakkhā vassavarā¹⁰ itthāgārāñ ca rājino
bāhā paggayha pakkandūñ nikkhamante mahārāje⁹
Sivinañ raṭṭhavaddhane. 1828.
145. Thiyo pi tattha pakkandūñ yā tanhi nagare abhū
30 nikkhamante mahārāje Sivinañ raṭṭhavaddhane. 1829.
146. Ye brāhmaṇā ye ca samaṇā aṇṇe cāpi vanibbakā
bāhā paggayha pakkandūñ: adhammo kira bho iti. 1830.
147. Yathā Vessantaro rājā yajamāno sake pure
Sivinañ vacanattithena samhā raṭṭhā nirajjati¹¹. 1831.

¹ Pā gāntvā. ² C^h hatacchāpā hi hatacchāpā. ³ C^h -jehl. ⁴ Bā abhū. ⁵ Pā sammadeva pavecchatha. ⁶ so C^h; C^h kanti, Pā kintī. ⁷ Bā va. ⁸ Bā acchejjam. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Pā vessantaravā. ¹¹ Bā nirajhati, C^h tirajjati.

148. Satta hatthisate datvā sabbālaṃkārabhūsite
suvaṇṇakacche mātaṅge hemakappanavāsase¹ (cfr. supra⁴⁷). 1832.
149. Ārūlhe gāmaṇīyehi tomaramkāṣapāṇihi (V ^{23.8}/₂₈)
esa Vessantaro rājā samhā raṭṭhā nirajjati². 1833.
150. Satta assasate datvā sabbālaṃkārabhūsite
ajāniye ca jātiyā³ sindhave siḅhavāhine 1834. 5
151. Ārūlhe gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi⁴
esa Vessantaro rājā samhā raṭṭhā nirajjati². 1835.
152. Satta rathasate datvā sannaddhe ussitaddhaje
dipe atho pi veyyagghe sabbālaṃkārabhūsite 1836. 10
153. Ārūlhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi esa etc. 1837.
154. Satta itthisate datvā ekamekā rathe ṭhiṭā
sannaddhā nikkharajjūhi suvaṇṇena⁵ alaṃkatā 1838.
155. Pītālaṃkāra pītavasana⁶ pītābharaṇabhūsitā
aḷārapamukhā⁷ hasulā susaṇṇā⁸ tanumajjhimā 15
esa Vessantaro rājā samhā raṭṭhā nirajjati². 1839.
156. Satta dhenusate datvā sabbā kaṃsupadhāraṇā esa etc. 1840.
157. Satta dāsīgate datvā satta dāsasatāni ca esa etc. 1841.
158. Hatthiassarathe datvā nāriyo ca alaṃkatā esa etc. 1842.
159. Tadāsi yaṃ bhīmsanakam tadāsi lomahaṃsanam
mahādāne padinnamhi medinī samakampatha. 1843. 20
160. Tadāsi yaṃ bhīmsanakam tadāsi lomahaṃsanam
yaṃ pañjalikato rājā samhā raṭṭhā nirajjati². 1844.

Ta⁹ Sivikaṇṇā¹⁰ ti bhi- Phusatīyā paridevitasā¹¹idam sutvā sabbāpi Saṅ-
jayassa Siviraṇṇo itthiyo samāgatā hutvā pakkandum rodinso, Vessantara- 25
nivesane ti ta. itthinaṃ pakkanditasaddam sutvā Ve-assa nivesane tath' eva
pakkanditvā dvīsu pi rājakulesu keci sakabhāvena saṇṭhātum asakkontā vāta-
vegena sampamāthitā sālā vīya patitvā parivattamānā paridevinso, tato ratyā
ti bhi- tato tassā rattiyā accayena suriye uggate dānaveyyavajiko¹² dānam paṭi-
yāditan ti raṇṇo ārocesi¹³, atha Ve-rājā pāto va nahātvā sabbālaṃkārapati- 30
maṇḍito sādhuṣasabbhajanam bhuñjitvā mahājanaparivuto sattasatakamahādānam
dātum dānaggaṃ upāgami, detthā¹⁴ ti ta. gantvā saṅghasahasasamacco āṇāpento
evam āha. vāruṇa ti majjadānam nāma nipphalan ti jānāti, evam sante pi
surāsoṇḍā dānaggaṃ patvā Ve-assa dānagge suram na labhimbā¹⁵ ti vattum mā
labhantū¹⁶ ti dāpesi, vanibbake ti vanibbakujanesu kañci ekam pi yācakam 35
mā vihetṭhayittha, patipūjita ti mayā pūjita hutvā yathā maṃ thomayamānā

¹ Ck -navāsase, C^o -tivāsase, B^d -nivāsane. ² B^d nirajjati. ³ B^d pa jātiye. ⁴
B^d indriyā, C^o illiyo-, C^o illiyecāpi. ⁵ B^d -ehi. ⁶ C^o āḷāramukha, C^o -rapa-
mukha. ⁷ ? so all three MSS. for susaṇṇa? ⁸ C^o dhāṭṭā. ⁹ B^d -kānam.
¹⁰ B^d -cayinso.

gacchanti tathā karothā 'ti vadati, iti so suvaṇṇālaṃkāraṇaṃ suvaṇṇapadhājanam
 homajālapaṭicchannānaṃ hatthīnaṃ sattasatāni tathārūpānaṃ űeva assānaṃ satta-
 satāni oḥacammādāhi parikkhittānaṃ nāṇaratanaicittānaṃ suvaṇṇapadhājanam ratthā-
 nam sattasatāni sabbālaṃkārapatiṃḍitānaṃ uttamarūpadharānaṃ khattiya-
 5 kaṇṇādānaṃ itthīnaṃ sattasatāni suvinītānaṃ sueikkhītānaṃ dāsīnaṃ sattasatāni
 tathā dāsānaṃ sattasatāni varaṣabhe ṭhītānaṃ kuṇḍipadōhanānaṃ¹ dbeṇūnaṃ
 sattasatāni aparimāḥāni pānabhojanāni² ti sattasatakamahādānaṃ adāsi, tasmīn
 evaṃ dānaṃ dadamāne Jetuttaranagaravāsīno khattiyabrāhmaṇavassasuddā: sāmi
 Vessantara Siviraṭṭhavāsīno taṃ dānaṃ deti³ pabbājenti, tvaṃ puṇa dānaṃ
 10 eva deṣṭi paridevīṃsu, tena vuttaṃ:

Ath' ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā,
 dānena taṃ nīharanti, puṇa dānaṃ adā⁴ tuvaṃ
 dānapaṭiggābhā⁵ pana dānaṃ gaheva: idāni kira Ve- rājā amhe anūthe katvā
 araṇhe⁶ pavissasati, ito paṭṭhāya kassa santikaṃ gamissasā⁷ 'ti chhīnapādā viya
 15 patantā āvaṭṭantā parivaṭṭantā mahāsaddena paridevīṃsu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

Te su mattā kilantā ca⁸ sampatanti vanibbakā
 nikkhamante mahārāje Sivinaṃ ratthavaggaṇe ti ādi vuttaṃ.

Ta, tesumattā ti ettha sukāro nipātamatto, te vanibbakā ti a., mattā
 20 kilantā cā 'ti mattā viya ca kilantā viya ca hutvā, sampatanti ti⁹ parivaṭṭitvā
 bhūmiyaṃ patanti, accheccuṃ vatā 'ti chindīṃsu vata. yathā ti yena
 kāraṇena, atiyakkhā ti bhūtavijjā ikkhaṇikāpi, vassavara ti uddhaṭṭijā
 orodhapalakā, vacanatthenā 'ti vacanakāraṇena, samhā¹⁰ ratthā niraḥja-
 titi attano ratthā nigacchati¹¹, gāmaṇīyehi¹² haṭṭhacariyehi, ajāṇīye¹³ ti jāti-
 25 sampanne, gāmaṇīyehi¹⁴ assācariyehi, illyācāpadhārihi¹⁵ illyo ca
 cāpe ca dhārentehi, dīpe atho pi veyyagghe ti dīpicammavyaggacamma-
 parikkhite, ekamekā rathe ṭhītā ti so kira ekekaṃ itthiratanam rathe ṭha-
 petvā aṭṭhaṭṭhavanūdasīhi parivutaṃ adāsi, nikkharajjūhīti suvaṇṇanikkha-
 suttamayehi pāmaṇehi, ālāpamukhā ti viśālakkhigandā, hasulā¹⁶ ti
 30 mihītapubbapagamakathā, sussaṇṇā ti sussaṇṇyo, kamsupadhāraṇā¹⁷ ti idha
 kamsan ti rajatassa nāmaṃ, rajatamayena khīrapaṭicchannabhājanena¹⁸ saddhīm
 űeva adāsi a., padīnnamhīti diyyamāne, samakampathā 'ti dānavagena¹⁹
 kampiṭṭha, yaṃ pañjalikato ti yaṃ Ve- rājā mahādānaṃ datvā añjaliṃ
 paggayha attano dānaṃ namassamāno sabbaññūtaññāpasse me idam paṇḍito hotū
 35 'ti pañjalikato ahoṣi tadāpi²⁰ bhīmasanakaṃ eva ahoṣi, tasmīn khaḇe pathavi
 kampiṭṭhā 'ti a., niraḥjati²¹ evaṃ katvāpi nigacchati yeva, na naṃ koḇi nivā-
 reyyā²² ti a.

¹ B² - varaṣabhaṭṭhakānaṃ kuṇḍopadōhanānaṃ. ² C¹ - ḡānaṃ, B² - nānaṃ. ³
 B² - rāsāya in the place of deti. ⁴ C² - dadā. ⁵ B² - am. ⁶ B² - va. ⁷ so all
 three MSS. ⁸ C² - jātiye, B² - avajātiye. ⁹ C² - illyocā-, B² - indriyācā-. ¹⁰ C²
 - subulā, C² - bhasulā. ¹¹ C² - rinā. ¹² so C²; B² - khīrapaṭicchannabhājanena. ¹³
 - līd - tejena. ¹⁴ C² - tasmīpi. ¹⁵ C² - yyaṣi, B² - nivāreti.

Api ca kho devatā sakala-Jambudīpe rājūnaṃ „Ve- khat-
tiyakaññādīnaṃ mahādānaṃ detīti“ ārocayim̐su, tasmā khattiyā
devatānubhāvena rathenāgantvā khattiyakaññādāyo tassa dānaṃ
gahetvā pakkamim̐su, evaṃ khattiyabrāhmaṇavessasuddādayo
tassa dānaṃ gahetvā pakkamim̐su¹, tassa dānaṃ dentassa
eva sāyaṃ ahoṣi, so attano nivesanam eva gantvā „mātā-
pitaro vanditvā suve gamissāmiti“ alaṃkatarathena mātāpitun-
naṃ vasanaṭṭhānaṃ gato, Maddidevī „aham pi iminā saddhim
gantvā mātāpitaro anujānāpeyyan“² ti tena saddhim gatā, M.
pitaraṃ vanditvā attano gamanabhāvaṃ kathesi.

10

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

101. Āmantayittha rājānaṃ Sañjayaṃ dhammināṃ³ varaṃ:
avaruddhasi maṃ deva, Vamkaṃ gacchāmi pabbataṃ. 1845.
102. Ye hi keci mahārāja bhūtā ye ca bhavissare
atittā⁴ yeva kamehi gacchanti Yamasādanaṃ⁵. 1846. 15
103. So 'haṃ sake abhisasiṃ yajamāno sake pure,
Sivinaṃ vacanattthena samhā raṭṭhā nirajj' ahaṃ⁶. 1847.
104. Aghaṃ taṃ patisevissaṃ vane [vālamigākīṇe⁷ khagga]dīpinisevite
ahaṃ puññāni karomi⁸,
tumhe paṃkamhi sīdathā 'ti. 1848. 20

Ta. dhammināṃ³ - ti dhammika-rājūnaṃ antare varaṃ uttamam, ava-
ruddhasi² raṭṭhā niharasi, bhūtā ti atitā bhavissare ti ye ca anāgate bhavis-
santi paccuppanne ca nibbattā, so haṃ sake abhisasiṃ ti so ahaṃ attano
nagaravāsino yeva pīlesim⁴ kiṃ karonto yajamāno sake pure ti Pāliyam
pana so han ti likhitaṃ, nirajjaham⁶ ti nikkhanto ahaṃ, aghantaṃ ti
yam araṇiṇe vasantena paṭisevitabbam dukkhaṃ taṃ patisevissāmiti, paṃkamhi
ti tumhe pana kāmapaṃke sīdathā 'ti.

Iti M. imāhi catūhi gāthāhi pitarā saddhim kathetvā mātu
santikaṃ gantvā pabbajjaṃ anujānāpento āha:

105. Anujānāhi maṃ amma, pabbajjā mama ruccati, 30
so 'haṃ sake abhisasiṃ yajamāno sake pure,
Sivinaṃ vacanattthena samhā raṭṭhā nirajj' ahaṃ⁷. 1849.

¹ Bā api ca kho pana devatānubhāvena brāhmaṇavessasuddādayo tassa dānaṃ
gahetvā pakkamim̐su. ² Bā - pessāmi. ³ Bā - kaṃ. ⁴ all three MSS. - ādha-
⁵ Bā nirajjaham. ⁶ so all those MSS. ⁷ all those MSS. - si. ⁸ Bā nirajjaham.

166. Āghaṃ taṃ patisevissam
vane [valamigākiṇṇe khagga] dīpinisevite,
ahaṃ puññāni karomi,
tunhe paṃkamhi sīdathā¹ 'ti. 1850.

5 Taṃ sutvā Phusatī āha:

167. Anujānāmi taṃ putta, pabbajjā te samijjhatu,
ayaṃ ca Maddī kalyāṇī sasaññā tanumajjhimā
acchataṃ saha puttehi, kiṃ araṇṇe karissatīti. 1851.

Ta. samijjhatū 'ti jhānena samijjhatu samiddhā hotu, acchataṃ ti
10 acchatu, idh' eva hotū 'ti vadati.

Vessantaro āha:

168. Nāhaṃ akāmā dāsim pi araṇṇaṃ netum ussahe,
sace icchati anvetu, sace n' icchati acchatū 'ti. 1852.

Ta. akāmā ti amma kin nām' etaṃ kathetha ahaṃ anicchāva dāsim pi²
15 netuṃ na ussahāmi.

Tato puttassa kathaṃ sutvā rājā taṃ yācituṃ paṭipajji.

Tam atthaṃ pakāsento Sathā āha:

169. Tato suṇhaṃ mahārājā yācituṃ paṭipajjatha:
mā candanasamācāre rajojallaṃ adhārayi, 1853.

20 170. Mā kāsīyāni dhāretvā kusacīraṃ adhārayi,
dukkho vāso araṇṇasmiṃ, mā hi tvaṃ lakkhaṇe gamīti³. 1854.

Ta. paṭipajjathā 'ti bhi- puttassa kathaṃ sutvā rājā suṇhaṃ yācituṃ
paṭipajji, aha mā candana -- ti lobhacandanena parikkupasarīre, mā hi tvaṃ
lakkhaṇena samannāgate mā hi⁴ tvaṃ araṇṇaṃ gamissasīti.

25 171. Taṃ abravī rājaputti Maddī sabbaṅgasobhanā:
nāhaṃ taṃ sukhaṃ iccheyyaṃ yaṃ me Vessantaraṃ vinā ti. 1855.

Ta. taṃ abravīti sasuraṃ abravī.

172. Tam abravī mahārājā Sivinaṃ rāṭṭhayaḍḍhana:
imgha Maddi nisāmehi vane ye honti dussahā 1856.

30 173. Bahū kīṭa paṭaṃgā ca makasā madhumakkhikā
te pi taṃ tattha himseyyuṃ, tan te dukkhataraṃ siyā. 1857.

¹ Bā vaṇkaṃ gacchāmi pabbataṃ in the place of tunhe - . ² Cko - rāparādhayī.

³ Cko bhamīti. ⁴ Cko ca.

174. Apare passa santāpe nadin' ūpa nisevite¹:
sappā ajagarā nāma avisā te mahabbalā 1858.
175. Te manussam² migam vāpi apī-m-āsannam³ āgataṃ
parikkhipitvā bhogehi vasam ānenti attano. 1859.
176. Aññe pi kaṇhajaṭiṇo⁴ acchā nāma aghammigā
na tehi puriso diṭṭho rukkhama āruyha muccati. 1860. 5
177. Saṃghaṭṭayantā siṅgāni tikkhaggā tippahārino
mahisā vicarant' ettha nadim Sotumbaram⁵ pati. 1861.
178. Disvā migānam yūthāni⁶ gavam sañcaratam⁷ vane
dhenu va vacchagiddhā va katham Maddi karissasi. 1862. 10
179. Disvā sampatite ghore dumagge suplavamgame⁸
akhettaññāya te Maddi bhavitan te⁹ mahabbhayaṃ. 1863.
180. Yā¹⁰ tvaṃ siṅgāya¹¹ sutvāna muhum uttasayī¹² pure
sā tvaṃ Vamkam anuppattā katham Maddi karissasi. 1864.
181. Thite majjhantike kāle sannisinnesu pakkhisu
sanate va brahārāññam¹³, tattha kim gantum icchasīti. 1865. 15

Ta. tamabravitī tam sunham abravī, apare passa santāpe ti aññe
santāpe pekkha¹⁴, nadinūpanisevite¹ ti nadinam¹⁵ ūpa nisevite¹⁶ āsan-
notthāne nadikūle vasantē ti a., avisā ti nibbāsā, apimāsannan¹⁷ ti āsannam
attano sarirasampassam āgatan ti¹⁸ a., aghammigā ti aghakarā migā¹⁹, duk- 20
khāvahā ti a., nadim Sotumbaram⁵ patiti Sotumbarāya²⁰ nāma nadiyā
tiro, yūthānan ti yūthāni, ayam eva vā pāṭho, dhenu va vacchagiddhā
vā²¹ ti tava dārake apassanti va²² vacchagiddhā dhenu viya katham karissasi,
vakāro pan' ettha nipātamatto va, sampatite ti sampatante, ghore ti virūpe,
suplavamgame²³ ti makkate, akhettaññāya²⁴ ti araññe abhūmikusalāya²⁵, 25
bhavitante²⁶ ti bhavissati te, sutvānā ti siṅgāya²⁶ saddam sutvā, muhum
ti nagare vasanti pi punappuna uttesasi, sanate vā²⁷ ti sannatantam²⁷ viya
bhavissati.

182. Tam abravī rājaṇṇaṃ Maddi sabbāṅgasobhanā:
yāni eṭṭāni akkhāsi vane paṭibhayāni me 30
sabbāni abhisambhossam, gaccham ūva rathesabha. 1866.

¹ Cks nadinūpatise-, Bā nadinupasevite; ² Cks -a. ³ Ck apipāsannam, Cc api-
pāsantam. ⁴ Bā kaṇhajaṭiṇā. ⁵ Bā sodu-. ⁶ Bā -nam. ⁷ Ck -caritam, Cc
-caritam. ⁸ Bā dupla-. ⁹ Bā bhavissate. ¹⁰ Cks yam. ¹¹ Bā siṅgāya. ¹²
Bā -sate. ¹³ Cks -ññā. ¹⁴ Bā -pe bhayaṇake pekkhasi. ¹⁵ Cks nadiyam. ¹⁶
Cks upasevite. ¹⁷ Cks apipāsannan. ¹⁸ Ck āgantī, Cc āgantī. ¹⁹ Cc aghammigā,
Cc omite aghakarā migā. ²⁰ Cks -ram. ²¹ Bā yā. ²² Bā dupla-. ²³ Cks
-ññāyā. ²⁴ Cks -kusalāya, Bā araññābhūmi akusalāyā. ²⁵ Bā bhavissate.
²⁶ Bā siṅgāya. ²⁷ so Bā; Cks nadati

183. Kāsaṃ kusaṃ poṭakilaṃ¹ usīraṃ muñjapabbajam
urassā padahessāmi², nāssa hessāmi dunnayā. 1867.
184. Bahūhi vata cariyāhi kumārī vindate patim
udarass³ uparodhena⁴ gohanubbeṭhanena ca. 1868.
- 5 185. Aggissa paricariyāya udakummajjanena ca
vedhabbam⁵ kaṭukam loke gacchaṇṇe⁶ rathesabha. 1869.
186. Api⁷ 'ssā hoti appatto ucchiṭṭham api bhuñjituṃ
yo⁸ naṃ hatthe gahetvāna akāmaṃ⁹ parikaḍḍhati,
vedhabbam⁵ kaṭukam loke gacchaṇṇe⁶ rathesabha. 1870.
- 10 187. Kesaggahaṇamukkhepā bhumyā ca parisumbhanā
datvā ca nopakkamati bahuṃ dukkham anappakam,
vedhabbam etc. 1871.
188. Sukkacchavivedhaverā⁷ datvā subhagamānino
akāmaṃ⁹ parikaḍḍhanti ulūkam¹⁰ ñeva¹¹ vāyasā, ve- etc. 1872.
- 15 189. Api nātikule phīte¹² kamsapajjotane vasaṃ
n¹³ evātivākyam na labhe bhātūhi sakhikāhi ca, ve- etc. 1873.
190. Naggā nadī anodakā¹⁰ naggaṃ raṭṭham arājikam
itthi pi vidhavā naggā yassāpi dasa bhātaro, ve- etc. 1874.
191. Dhajo rathassa paṇṇānam¹¹, dhūmo paṇṇānam¹² aggīno,
20 rājā raṭṭhassa paṇṇānam¹³, bhattā paṇṇānam¹⁴ itthiyā ve-etc. 1875.
192. Yā daliddi daliddassa aḍḍhā aḍḍhassa kittimā
taṃ ve devā pasamsanti dukkaram hi karoti sā. 1876.
193. Sāmikam anubandhissam¹⁵ sadā kāsāyavāsini,
pathavyāpi abhejjantyā¹⁶ n¹⁷ icche Vessantaram vinā, ve- etc. 1877.
- 25 194. Api sāgarapariyantam bahuṃ vittadharam mahim
nānāratana-paripūram n¹⁸ icche Vessantaram vinā. 1878.
195. Kathan nu tāsam hadayam, sukhārā vata itthiyo
yā sāmike dukkhitamhi sukham icchanti attano. 1879.
196. Nikkhamante mahārāje Sivīnam raṭṭhavaḍḍhane,
30 tam aham anubandhissam, sabbakāmadado hi me ti. 1880.

Ta. tamabravīti bhī- Maddi raṇṇo vaḍḍanam sutvā tam rājānam abravi,
abhisambhoosan ti sabbasāmi adbhāssasāmi, poṭakilaṃ¹ ti poṭakili-
nam² nāma padahessāmiti dvedhā³ katvā purato gamessāmi, udaraṃ su- - ti
upavāsena⁴, gohanubbe- - ti viśālekāṣṇatanttarapassāvattithiyo⁵ sāmikam

¹ Cks pota-. ² all three MSS. panuda. ³ Cks uradassupa-. ⁴ Bā vedhavyam.
⁵ Cks so. ⁶ Bā -mā. ⁷ Cks sukha-, Bā suka-. ⁸ so all three MSS. ⁹ Bā
phīte? Cks pte. ¹⁰ Bā anu-. ¹¹ Cks paṇṇāno, Bā -nam. ¹² Bā -nam. ¹³ Bā
abhi-. ¹⁴ Cks vidhā. ¹⁵ Bā adde khuddābhivāsena. ¹⁶ Cks -kattho, uttarapassāva-

labhantīti katvā gobhanunā kaṭṭhālakaṃ koṭṭhāpetvā¹ veṭhanena² passāni upanāmetvā kumārīkā patīm paṭilabbanti, kaṭṭukan ti asādhukaṃ³, gacchaṃ űevā 'ti gamlesāmi yeve, appatto ti tassā vidhāvāya uccḥiṭṭhakaṃ paribhuñjītum ananuccaviko yeve, yo nan ti yo nīcaṣṣeco tam vidhavaṃ anicchamānān űeva hatthe gaheivā kaḍḍhati, kesaggahaṇaṃ mukkhēpā bhūmyā ca parisumbhanā ti assāmi kaṃ itthim pādena kesaggahaṇaṃ ukkhēpā⁴ bhūmiyaṃ pātenti, etā avamaññā nātikkamanti⁵, datvā cā 'ti assāmi kāya itthiyā evarūpaṃ bahum anappakaṃ dukkhaṃ paro⁶ puriso datvā na ca pakkamati⁷ nirāsāṃko⁸ olo-kento va tīṭṭhati, sukkacchavīti⁹ nahāniyacunṇena¹⁰ upaṭṭhāpītachavivaṇṇā, vedhaverā ti vidhavittakā¹¹, datvā 'ti kiñcid eva appamattakaṃ dhanam¹² datvā, eubhagamāñño ti mayaṃ subhagā ti maññamānā, akāmaṇ¹³ ti taru vidhavaṃ assāmi kaṃ akāmaṇ¹⁴ ulūkaṃ vāyasā viya parikaḍḍhanti, kaṃsa pajjotane ti suvaṇṇabhāya jotante¹⁵ vasanti evarūpe pi nātikule vasamānā, nevātivākyam na labhe ti ayaṃ nīsaṃmikā yāvajīvaṃ ambhakaṃ űeva bhārā jātā¹⁶ ti ādīni vacanāni vadantehi bhātūhi pi sakhi kāhi pi ativākyam garahā-¹⁵ vacanān n'eva na labhati¹⁶, labhati yeve, paññānan ti pakaṭṭhabhāvākāraṇaṃ, yā daliddīti devakittisampunnā yā itthi attano sāmikasā daliddassa dukkhappat-tassa kāle sayam pi daliddi sāmānā dukkhā va hoti tassa aḍḍhassa kāle ten' eva saddhīm aḍḍhā sukhappattā hoti tam pi devatā pasasanti, abbejjantyā ti abbejjantīyā, sace pi hi itthiyā sakalapāṭhavi na bhijjati sakalāya pāṭhaviyā²⁰ sū va¹⁷ issarā hoti tathāpi vedhabbaṃ kaṭṭukam evā 'ti a., sukhārā vata itthiyo ti itthi¹⁸ yā hadayā, sutthu kharā vata¹⁹ itthiyo.

107. Tam abravī mahārājā Maddim sabbaṅgasobhannaṃ:
ime te daharā puttā Jāli Kaṇhājina vubho¹⁹
nikkhippa lakkhaṇe gaccha, mayan te posiyāmasi²⁰ ti. 1881. 25.

Ta. Jāli -- vubho¹⁹ ti Jāli ca Kaṇhājina cā 'ti ubbo nikkhipitvā ṭhapetvā gacchā 'ti.

108. Tam abravī rāja-puttī Maddi sabbaṅgasobhannā:
piyā me puttakā deva Jāli Kaṇhājina vubho¹⁹,
ty-amhaṃ tattha ramessanti araṇṇe jīvasokinaṃ²¹ ti. 1882. 30.

Ta. tyamhaṃ ti te dārakā ambhakaṃ ta. araṇṇe, jīvasokinaṃ²¹ ti avi-gatasokānaṃ hadayaṃ ramessantīti a.

¹ Bā - thalakaṃ koṭṭā-. ² Bā veṭhakenā. ³ Bā asātaṃ, Ck asādukaṃ. ⁴ Bā -po. ⁵ so C; Ck etā avamaññānātikkamanti, Bā etāni avamaññamāni ati-. ⁶ Bā para. ⁷ Bā datvā ca pana no pakkamati. ⁸ Ck -ke. ⁹ Bā suka-, Ck sukha-. ¹⁰ Ck -ena. ¹¹ C -vittikā, Bā vidhavittikāmā purisā. ¹² all three MSS. -mā. ¹³ Ck omīti ak-. ¹⁴ Bā suvaṇṇabhājanābhāya pajjotanto. ¹⁵ Bā -o. ¹⁶ Ck labhanti, C adds na. ¹⁷ Ck yā va. ¹⁸ Ck vanti, C vanna. ¹⁹ Bā vubho. ²⁰ Bā posiyāmasi. ²¹ Bā jīvi-.

190. Tam abravi mahārājā Sivinaṃ raṭṭhavaḍḍhano:
sālinam odanam bhutvā sucim māmsūpasecanam
rukkhaphalāni bhuñjantā katham kāhanti dārakā. 1883.
200. Bhutvā sataphale kamse sovāṇṇe satarājike
5 rukkhapattesu bhuñjantā katham kāhanti dārakā. 1884.
201. Kāsiyāni ca dhāretvā khomakodumbarāni ca
kusacirāni dhārentā katham kāhanti dārakā. 1885.
202. Vayhāhi pariyāyitvā sivikāya rathena ca
pattikā paridhāvanta katham kāhanti dārakā 1886.
- 10 203. Kūṭāgāre sayitvāna nivāse phussitaggaḷe
sayanta rukkhamūlasim katham kāhanti dārakā. 1887.
204. Pallāṃkesu sayitvāna gonake cittasanthate
sayanta tiṇasanthāre katham kāhanti dārakā. 1888.
205. Gandhikena¹ vilimpitvā agarucandanepa² ca
15 rajojallāni dhārentā katham kāhanti dārakā. 1889.
206. Cāmaramorahatthehi³ vijitāṅgā⁴ sukhe ṭhitā
daṭṭhā⁵ dāṃsehi mākaṃsehi katham kāhanti dārakā ti. 1890.

Ta. kamse ti phalasatena katāya kaṇḍanapātīyā, gonake cittasanthate
ti mahāpīṭṭhiyāni kāḷakoḷave⁶ c' eva vicittake santhare ca⁷, cāmara--⁸ ti
20 cāmārehi c' eva morahatthehi ca vijitāṅgā⁴.

Evam pi tesam sallapantānam nēva atha ratti vibhāyi,
vibhātāya rattiya suriyo uggañchi. Mahāsattassa catusindhava-
yuttam alamkataratham ānetvā rājadvāre ṭhāpayimsu. Maddi
sassusasure vanditvā sesitthiyo āpucchitvā apaloketvā dve putte
25 ādāya Vessantarato paṭhamataram gātvā rathe atthāsi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

207. Tam abravī rājaputti Maddī sabbaṅgasobhanā:
mā deva paridevesi mā ca tvam vimano ahu,
yathā mayam bhavissāma tathā hessanti dārakā. 1891.
- 30 208. Idam vatvāna pakkāmi Maddī sabbaṅgasobhanā,
Sivimaggena anvesi putte-ādāya lakkhaṇā ti. 1892.

Ta. Sivi-- ti Sivireṇṇo gantabbamaggen⁹ eva, anvesiti, tam¹⁰ agamāsi,
pāsādā otaritvā ratham abhiruyha ṭhitā ti a.

¹ Bā gāṇḍha-. ² Bā aggaḷu-. ³ Bā cāmari-. ⁴ so Cka for vi-. Bā bjiṭṭi-. ⁵ Bā
phuṭṭhā. ⁶ Cka gonakoḷava. ⁷ Bā adde santhate. ⁸ Bā omite tam.

209. Tato Vessantaro rājā dānaṃ datvāna khattiyo
pitu mātuc ca¹ vanditvā katvā ca naṃ padakkhiṇaṃ 1893.

210. Catuvāhiṃ rathaṃ yuttaṃ sīghaṃ āruya sandanaṃ
ādāya puttadāraṃ ca Vaṅkaṃ pāyāsi pabbataṃ ti. 1894

Ta. tato ti bhi- tassā Maddiyā rathaṃ abhirūhitvā tthitakāle, datvā ti 5
bhilyo² dānaṃ datvā, katvā ca - - ti padakkhiṇaṃ ca katvā, naṃ ti nipāta-
mattaṃ.

211. Tato Vessantaro rājā yenāsi bahuko jano
āmanā kho taṃ gacchāma ārogā hontu nātayo ti. 1895.

T. a.: bhi- kato Ve- rājā yamhi thāne rājānaṃ passissāmā 'ti bahuko 10
jano thito āsi ta. rathaṃ pesetvā mahājanaṃ āpucchanto āmanā kho taṃ gac-
chāma ārogā hontu nātayo ti ā. ta. taṃ ti nipātamattaṃ, bhi- tato Ve- nātako
ā.: tumhe āmantetvā mayaṃ gacchāma, tumhe sukhitā hotha niddukkhā ti.

Evam Mahāsatte mahājane āmantetvā „appamattā dānā-
dīni puññāni karoṭhā“ 'ti tesaṃ ovādaṃ ca datvā gacchante 15
pana Boḍhisattassa mātā³ „putto me dānavittako dānaṃ detū“
'ti ābharaṇehi saddhiṃ sattaratanapūrāni sakatāni ubhosu
passesu pesesi, so pi attano kāyārūlham eva ābharaṇabhaṇḍaṃ
omuñcitvā sampattayācakānaṃ aṭṭhārasa vāre datvā avasesaṃ
sabbam adāsi, so nagarā nikkhamitvā ca parivattitvā⁵ oloketu- 20
kāmo ahosi, ath' assa manāṃ paṭicca⁶ rathappamāṇe thāne
paṭhavi bhijjitvā⁷ parivattitvā rathaṃ nagarābhimukhaṃ akāsi,
so mātāpitunnaṃ vasanaṭṭhānaṃ olokesi tena kāraṇena⁸ paṭha-
vikampādayo ahesuṃ, tena vuttaṃ:

212. Nikkhamitvāna nagarā nivattitvā vilokite 25
tadāpi paṭhavi kampi Sineruvanavaṭṭasakā ti 1896.

sayam pana oloketvā Maddim pi olokāpetuṃ gātham āha:

213. Imha Maddi nisāmehi rammarūpaṃ va dissati
āvāso Sivisettassa pettikaṃ bhayanaṃ mamaṃ ti. 1897.

Ta nisāmehitū olokehi. 30

¹ Ck^s pitumātucca, B^s pitumātum ca. ² B^s hi-. ³ B^s adds cintesi. ⁴ B^s
vattetvā, Ck^s omīti parivattitvā. ⁵ Ck^s paṭicca. ⁶ B^s adds kulāla cakkaṃ viya.

⁷ Ck^s kāruṇṇena.

Atha M. sahaajāte saṭṭhisahassee amacce ca sesajanañ ca
 oloketvā nivattāpetvā ratham pājento Maddim ā: „bhadde
 sace pacchato yācakā āgacchanti upadhāreyyāsīti“, sāpi olo-
 kentī nisīdi, ath' assa sattasatakamahādānaṃ sampāpūṇitum
 5 asakkontā cattāro brāhmaṇā nagaraṃ āgantvā „kuhiṃ rājā“
 ti pucchitvā „dānaṃ datvā gato“ ti vutte „kiñci gahetvā gato“
 ti vatvā „rathena gato“ ti sutvā „asse naṃ yācissāmā“ 'ti
 anubandhiṃsu, atha Maddi te āgacchante disvā „yācakā devā“
 'ti ārocesi, M. ratham ṭhapesi, te āgantvā asse yāciṃsu, M.
 10 caturo haye tesaṃ adāsi.

Tam atthaṃ pakāseṇto Satthā āha:

211. Tam brāhmaṇā anvagamum, te tam asse yāciṃsu,
 yācito paṭipādesi catunnaṃ caturo haye ti. 1898.

Assesu pana dinnesu rathadhuraṃ ākāse yeva atthāsi,
 15 atha brāhmaṇesu gatamattesu yeva cattāro devaputtā, rohitami-
 gāvaṇṇena āgantvā sampācchitvā āgamimsu', M. tesaṃ deva-
 puttabhāvaṃ ūtvā imaṃ gāthaṃ āha:

212. Imha Maddi nisāmehi: cittarūpaṃ va dīssati,
 migarohiccavaṇṇena' dakkhiṇassā vāhanti man ti, 1899.

20 Ta. dakkhiṇ -- ti susikkhitassā vīya maṃ vāhanti.

Atha naṃ evaṃ gacchantāṃ aparo brāhmaṇo āgantvā
 ratham yāci, M. puttadāraṃ otāretvā ratham tassa adāsi,
 rathe' pana dinne' devaputtā antaradhāyimsu.

Rathassa pana dinnabhāvaṃ pakāseṇto Satthā āha:

25 213. Ath' ettha pañcama āgā, so tam ratham yācatha',
 tassa tam yācito dāsi, na c' assu' pahato mano. 1900.

217. Tato Vessantaro rājā oropetvā' sakaṃ janaṃ
 assāsayi assa ratham brāhmaṇassa dhanesino ti. 1901.

Ta. atthetthā 'ti ath' etasmim ṭhāne, na c' assu -- ti na c' assu oḷino',
 30 assāsayi paritoṇento' nīyyādesi.

¹ Ck. sg. ² Ck. mīgā-. ³ Ck. -ssu. ⁴ B^d āyācitha. ⁵ so all three MSS. for cassa? ⁶ B^d orohitvā. ⁷ B^d na cassa mano oḷino. ⁸ Ck. parivatoṇento.

Tato paṭṭhāya pana sabb' ete pattikā va ahesuṃ, atha
M. Maddiṃ avoca:

218. Tvaṃ Maddi Kanhājinaṃ gaṇha, lahukā esā kaniṭṭhikā,
ahaṃ Jāliṃ gaṇhissāmi, garuko bhātiko hi so ti. 1902.

Evañ ca pana vatvā ubho pi dve dārake amkenādāya
pakkamiṃsu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

219. Rājā kumāram ādāya rājaputtī ca dārikaṃ
sammodamānā pakkāmuṃ aṇṇamaṇṇaṃ piyaṃvadā ti. 1903.
Dāṇakhaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ.

10

Te paṭipathe gacchante manusse disvā „kuhiṃ Vaṃkapab-
bato“ ti puechanti, manussā „dūre“ ti vadanti, tena vuttaṃ:

220. Yadi keci manuṇā enti¹ anumagge paṭipathe²
maggan te paṭipucchāma: kuhiṃ Vaṃkatapabbato. 1904.

221. Te taṭṭha ambe passitvā karuṇaṃ paridevayūṃ,
dukkhaṃ te paṭivedenti: dūre Vaṃkatapabbato ti. 1905.

15

Maggassa ubhatō passe³ vividhaphaladhārino rukkhe disvā
dārakā kandaṃti, M-assānubhāvena phaladhārino rukkhaṃ ona-
mitvā hatthasamphassaṃ⁴ āgacchanti, tato supakkaphalāni ucci-
nitvā tesaṃ deti, taṃ disvā Maddi⁵ acchariyaṃ pavedesi,
tena vuttaṃ:

222. Yadi passanti pavane dārakā phalite dume
tesaṃ phalānaṃ hetūhi⁶ uparodanti dārakā. 1906.

223. Rodante dārake disvā ubbiggā vipulā⁷ dumā
sayam ev' onamitvāna upagacchanti dārake. 1907.

35

224. Idam accherakaṃ disvā abbhutaṃ lomahaṃsanaṃ
sādhukāraṃ pavattesi Maddi sabbaṅgasobhanā: 1908.

225. Accheran vata lokasmiṃ abbhutaṃ lomahaṃsanaṃ
Vessantarassa tejena sayam ev' onatā dumā ti. 1909.

*

¹ Bā keci manuṇā qti. ² all three MSS. paṭi-. ³ Bā ubhoṃ passesu. ⁴ C²
-passaṃ, C³ passaṃ. ⁵ C² -i, Bā -im. ⁶ C² -uhi, Bā -umhi, B³ -ubbhi. ⁷
Bā ubbidhā vipulā, C² ubbiggā vipphalā.

Jetuttaranagarato Suvannagiritālo nāma pabbato pañcayo-
janāni, tato Kontimārā nāma nadī pañcayojanāni, tato c'
Arañjaragiri:¹ nāma pabbato pañca-, tato Dunniviṭṭha-brāhmaṇa-
gāmo² nāma pañca-, tato mātulanagaraṃ dasayojanāni, iti taṃ
5 maggaṃ Jetuttaranagarato timsayojanaṃ hoti³, devatā maggaṃ
saṃkhipiṃsu, ekadivase⁴ eva te mātulanagaraṃ sampāpu-
niṃsu, tena vuttaṃ:

220. Saṃkhipiṃsu pathaṃ yakkhā anukampāya dārake,
nikkhaṇṭadivase⁵ eva Cetaraṭṭha⁶ upāgamun ti. 1910.

10 Upagacchantā pana Jetuttaranagarato pātaraśasamaye nik-
khamitvā sāyaṇhasamaye Cetaraṭṭhe⁷ mātulanagaraṃ sampattā.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

227. Te gantvā digghaṃ addhānaṃ Cetaraṭṭhaṃ⁸ upāgamuṃ,
iddhaṃ phitaṃ janapadaṃ bahumaṃsasurodananti⁹. 1911.

15 Tadā mātulanagare saṭṭhikhattiyasahassāni vacanti, M.
antonagaraṃ apavisitvā nagaradvāre sālāya nisīdi, ath' assa
Maddi M-assa pādesu rajaṃ puñjitvā pāde sambāhetvā, „Ve-assa
āgatabhāvaṃ jānāpessāmīti“ sā sālato nikkhamitvā tassa cak-
khupathesu¹⁰ atthāsi, tena nagaraṃ pavisantiyo ca nikkha-
20 mantiyo ca itthiyo naṃ disvā parivāresuṃ.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

228. Cetiyo¹¹ parikirimṃsu¹² disvā lakkhaṇaṃ āgataṃ:
sukhumālī vata ayyā¹³ pattikā paridhāvati. 1912.

229. Vayhāhi pariāyitvā sivikāya ca khattiyā¹⁴
25 sājja¹⁵ Maddi araṇṇasmiṃ pattikā paridhāvati. 1913.

Ta lakkhaṇaṃ t' lakkhasampannaṃ Maddiṃ āgataṃ, paridhāva-
tīti evaṃ sukhumālī hutvā pattikā ya vicarati, pariāyitvā ti Jetuttaranagare
vicaritvā, sivikāya¹⁶ ti suvaṇṇasivikāya.

¹ Ck' marañjana-, B' ārañjara-. ² Ck' -ṭṭhi-, B' tuppaviniṭṭhaṇḍabha-. ³ B'
-nāni honti. ⁴ B' jeta-. ⁵ Ck' māsasurodanti, C' bahumamāsasurodananti. ⁶
B' -the. ⁷ B' je-. ⁸ B' -vārāsu-. ⁹ Ck' vanāyaṃ ayyā, C' vāyaṃ ayya. ¹⁰
Ck' vattiyā, B' rathena ca. ¹¹ B' sājja.

Mahājano taṃ Maddiṇ ca Ve-raṇ ca putte c' assa anātha-gamane¹ āgate disvā gantvā rājānaṃ ārocesi, satṭhisahassarājāno rodantā paridevantā tassa santikaṃ āgamiṃsu².

Tam atthaṃ pakāsento Sattā āha:

290. Tam disvā Cetapāmokkhā rodamānā upāgamuṃ: 5
kaccin nu deva kusalaṃ, kacci deva anāmayāṃ,
kacci pitā³ ārogo⁴ te Sivinaṃ ca anāmayāṃ. 1914.
291. Ko te balaṃ mahārāja, ko nu te rathamaṇḍalaṃ,
anassako arathako digham addhānaṃ āgato,
kacc' āmittehi pakato⁵ anuppatto s' imaṃ disaṃ ti. 1915. 10

Ta. disvā ti dūrato va passitvā, Cetapā -- ti Cetarājāno, upāgamun ti upagamiṃsu, kusalaṃ ti ārogyaṃ, anāmayān ti niddukkhabhāvaṃ, ko te balaṃ ti kuhiṃ tava balakāyo, ratha -- ti yena si alaṃkatarathena āgato so kuhiṃ ti pucchanti, anassako ti na assako⁶ ti yeva, arathako ti ayānako, digham -- ti dighamaggaṃ āgato, pakato ti abhibhūto. 15

Attha nesam rājūnaṃ M. attano āgamanakāraṇaṃ kathento ā.:

292. Kusalaṃ c' eva me samma, atho samma anāmayāṃ,
atho pitā arogo⁷ me Sivinaṃ ca anāmayāṃ! 1916.
293. Ahaṃ hi kuṇjaraṃ dajjaṃ iśādantaṃ urūlhavaṃ (cfr. supra v. 33)
khettaṇṇuṃ sabbayuddhānaṃ sabbasetam gajuttamaṃ 1917. 20
294. Paṇḍukambalasāñchannaṃ pabhinnaṃ sattumaddanaṃ
dantiṃ savālavijaniṃ setaṃ Kelāsa-sādisaṃ 1918.
295. Sasetacchattaṃ saupatheyyaṃ⁸ sāthabbanāṃ⁹ sahatthipaṃ
aggayānaṃ rājavāhiṃ brāhmaṇānaṃ adās' ahaṃ. 1919.
296. Tasmiṃ me Sivayo kuddhā, pitā c'¹⁰ upahato¹¹ mano, 25
avaruddhati¹² maṃ rājā, Vamkaṃ gacchāmi pabbataṃ,
okāsaṃ sammā jānātha vane yattha vasāmase¹³ ti. 1920.

Ta. tasmiṃ me ti tasmiṃ kāraṇe mayhaṃ Sivayo kuddhā, upahato -- ti upahatacchitto kuddho va hutvā maṃ raṭṭhā pabbājesi, yatthā 'ti yasmiṃ vane mayāṃ vaseyyāsa ta, no vasanokāsaṃ jānāthā 'ti ā. 20

Te rājāno āhaṃsu:

¹ so Cks; Bā anāthāgamanena. ² Cā ag-; Bā āgamaṃsu. ³ Cks pitā. ⁴ Cks āroga, Cā aroga, Bā arogo. ⁵ Cks kaccē tāmittehi kato. ⁶ Cks anassako. ⁷ Cks -gā. ⁸ Bā saupāṇeyyaṃ, Bā saupāṇeyyaṃ. ⁹ Cks sabbabbanāṃ, Bā sādhabbanāṃ. ¹⁰ Cks ca. ¹¹ so all three MSS. ¹² Bā -ddhāsi, Cks -ruddhāsi. ¹³ Bā vase-.

297. Svāgatan te mahārāja atho te adurāgataṃ,
issaro si¹ anuppatto yaṃ idh' atthi pavedaya. 1921.

298. Sākaṃ bhisam madhum māmsam suddham sālinam odanaṃ
paribhuñja mahārāja, pāhuno² no si āgato ti. 1922.

5 Ta. pavedayā 'ti kathehi, sabbaṃ paṭiyādetvā daṣṣāma, bhisam ti bhi-
samūlaṃ yaṃ kiñci kandaḍḍaṃ vā.

Vessantaro āha:

299. Paṭiggahitaṃ yaṃ dinnam sabbassa agghiyaṃ kataṃ,
avaruddhati³ maṃ rājā, Vaṃkaṃ gacchāmi pabbataṃ,
10 okāsam samma jānātha vane yattha vasāmasa ti, 1923.

Ta. paṭiggahitaṃ ti sabbam etaṃ tumhehi dinnam mayā ca paṭigra-
hitaṃ eva hotu sabbassa tumhehi mayhaṃ agghiyaṃ ti agghiyaṃ nivediyaṃ
kataṃ, rājā paṇa maṃ avaruddhacīti⁴ ratthā pabbajeti⁵, tasmā Vaṃkem eva
gamissāmi, tasmīṃ me araṇṇe vasanāttānaṃ jānāthā 'ti.

15 Te rājāno āhaṃsu:

300. Idh' eva tāva acchassu Cetaṃ rāṇo rathesabha
yāva Cetā gamissanti raṇṇo santikaṃ yācitum
nijjhāpetum mahārājaṃ⁶ Sivinaṃ ratthavaḍḍhanam. 1924.

301. Taṃ taṃ Cetā purakkhatvā patitā laddhapaccayā
20 parivāretvāna gacchanti, evaṃ jānāhi khattiya 'ti. 1925.

Ta. raṇṇo -- ti raṇṇo santikaṃ yācanatthāya gamissanti⁷, nijjhā-
petum ti tumhākaṃ niddosabhāvaṃ jānāpetum, laddha -- ti laddhapattitthā,
gacchanti ti gamissantīti.

Mahāsatto āha:

302. Mā vo ruccittha gamanam raṇṇo santika⁸ yācitum
nijjhāpetum mahārājaṃ, rājā tattha na issaro⁹. 1926.

303. Accuggatā hi Sivayo balatthā¹⁰ negamā ca ye
te padhamsetum icchanti rājānaṃ mama kāraṇā ti. 1927.

30 Ta. tatthā 'ti tasmīṃ mama niddosabhāvaṃ nijjhāpane, rājāpi anissaro,
accuggatā ti atikuddhā, balatthā¹¹ ti balakūyā¹², padhamsetum te rā-
jato niheritum, rājānaṃ ti rājānaṃ pi.

¹ Cks ti. ² so all three MSS. ³ B^d -asi. ⁴ B^d -ruddhāsi. ⁵ B^d -si. ⁶ Cks -ja. ⁷ Cks gamanam. ⁸ B^d -kaṃ. ⁹ B^d rājāpi tatthanissaro. ¹⁰ B^d baladaggā. ¹¹ B^d balaggā. ¹² Cks balakāyānāyānā.

Te rājāno āhaṃsu:

244. Sace esā pavatt' ettha raṭṭhasmiṃ raṭṭhavaddhana
idh' eva rajjaṃ kārehi Cetehi¹ parivārito. 1928.
245. Iddham phitaṃ c' idaṃ raṭṭhaṃ iddho janapado mahā,
matim karohi tvaṃ deva rajjassa-m-anusāsituṃ ti. 1929. 5

Ta. sace esā - - ti sace etasmim raṭṭhe esā pavatti, rajjassa - - ti
rajjaṃ anusāsituṃ, ayaṃ eva vā pāṭho.

Vessantaro āha:

246. Na me chando mati atthi rajjassa-m-anusāsituṃ
pabbājītassa raṭṭhasmā, Cetaputtā sunātha me. 1930. 10
247. Atuṭṭhā Sivayo assu¹ balatthā² negamā ca ye
pabbājītassa raṭṭhasmā, Cetā rajje hi secayum, 1931.
248. Asammodiyam pi vo assa accantaṃ mama kāraṇā
Sivīnaṃ bhaṇḍanaṃ cāpi, viggaho me na ruccati. 1932.
249. Ath' assa bhaṇḍanaṃ ghoram sampahāro anappako³,
ekassa kāraṇā mayhaṃ himseyyūṃ bahuke jane⁴. 1933. 15
250. Paṭiggahitaṃ yaṃ dinnam sabbassa agghiyaṃ kataṃ,
avaruddhati⁵ maṃ rājā, Vamkaṃ gacchāmi pabbataṃ,
okāsaṃ sammā jānātha vane yattha vasāmahe ti. 1934.

Ta. Cetā rajjehi - - ti Cetaraṭṭhavāsino kira Ve-ram rajje abhisiñcimū 20
ti tumbhakaṃ kupitā te atuṭṭhā assu¹, asammodiyan ti asāmaggiyaṃ, assā 'ti
mayhaṃ ekassa kāraṇā tumbhakaṃ bhaṇḍanaṃ bhavissati.

Evam M. anekapariyāyena yācito pi r. na icchi, ath' assa
te pana rājāno mahantaṃ sakkāraṃ karimsu, so nagaraṃ
pavisituṃ na icchati, atha naṃ sālam eva alaṃkaritvā sāṇiyā²⁵
parikkhepaṃ katvā mahāsayanam paññāpetvā sabbe ārakkhaṃ
katvā parivārayimsu, so ekadivasam⁷ ekarattim vasitvā tehi
gahitārakkho sālāyaṃ vasitvā punadivase pāto va nānaggarasa-
bhojanam paribhuñjitvā tehi rājūhi parivuto sālāya nikkhami,
saṭṭhisahasā⁶ khattiyā tena saddhim pannarasayojanam maggaṃ³⁰

¹ B⁴ āsuth. ² B⁴ balaggā. ³ C⁴ -rena campako, C⁴ -rena cappako. ⁴ C⁴ bhīm-
seyyūṃ bahūṃ kopāṇa, C⁴ himseyyūṃ bahuko jano, B⁴ himseyya bahuko jano.
⁵ B⁴ -st. ⁶ B⁴ āsuth. ⁷ B⁴ omite ekadi-.

gantvā vanadvāre tthatvā purato pannarasayojanaṃ maggaṃ
ācikkhantā āhaṃsu:

351. Taggha te mayam akkhāma yathāpi kusalā tathā
rājisi yattha sammanti ābutaggi samāhitā. 1935.
- 5 352. Esa selo mahārāja pabbato¹ Gandhamādano
yattha tvaṃ saha puttehi saha bhariyāya c'² acchasi³. 1936.
353. Taṃ Cetā⁴ anusāsimsu assunettā⁵ rudammukhā,
ito gaccha mahārāja uju yen' uttarāmukho. 1937.
354. Atha dakkhasi bhaddan te Vipulā⁶ nāma pabbataṃ
10 nānāduṃagaṇākiṇṇaṃ sītaccāyāṃ manoramāṃ. 1938.
355. Tam atikkamma bhaddan te atha dakkhasi āpakā⁷,
nadiṃ Ketumatīṃ nāma gambhīraṃ girigabbharaṃ 1939.
356. Pūthulomamacchākiṇṇaṃ supatīṭthaṃ mahodakāṃ,
tattha nahātvā pivitvā ca assāsetvā saputtake 1940.
- 15 357. Atha dakkhasi bhaddan te nigrodhaṃ maddhuvipphalaṃ
rammake sikhare jātaṃ sītaccāyāṃ manoramaṃ. 1941.
358. Atha dakkhasi bhaddan te Nālikāṃ nāma pabbataṃ
nānādiṃjagaṇākiṇṇaṃ selāṃ kimpurisaṃyutaṃ. 1942.
359. Tassa uttarapubbena Mucalindo nāmaso sare
20 puṇḍarīkehi sañchanno setasogandhiyehi ca. 1943.
360. So vanāṃ meghasaṃkāsāṃ dhūvaṃ haritaśāḍḍalāṃ
sīho vāmisapekkhīva vānasaṇḍaṃ vigāhiya
puppharukkhehi sañchannaṃ phalarukkhehi c'⁸ ūbhayaṃ. 1944.
361. Tattha bindussarā vaggū nāpāvaṇṇā bahū diḍḍā
25 kujjantā⁹ upakujjanti utusampupphite dume. 1945.
362. Gantvā girividuggānaṃ nadīnaṃ pabhavāni¹⁰ ca
so¹⁰ dakkhasi¹¹ pokkharāṇiṃ karaññakakudhāyutaṃ 1946.
363. Puthulomamacchākiṇṇaṃ supatīṭthaṃ mahodakāṃ
samaṃ ca caturassaṃ ca¹² sādum appatīgandhiyaṃ. 1947.
- 30 364. Tassa¹³ uttarapubbena paṇṇasālāṃ amāpaya
paṇṇasālāṃ amāpetvā uñchacariyāya ihathā¹⁴ 'ti. 1948.

Ta. rājisi¹ti rājāno hutvā pebbajitā, samāhitā² ti ekaggacittā, esa³ 'ti
dakkhīṇattham ukkhipitvā iminā pabbatapādenagacchathā⁴ 'ti ācikkhantā⁵ vadanti.

¹ O^o sabbato. ² B^d vacchasi. ³ C^o bhariyā ca acchasi, C^o gariyā ca a., B^o gariyo
ca a. ⁴ C^o cetā, B^d jetā. ⁵ C^o assa-. ⁶ B^d vepulā. ⁷ C^o āvakāṃ,
B^d āpakā. ⁸ C^o -raṭṭh. ⁹ C^o B^d -tīm. ¹⁰ C^o pahaṭṭhā. ¹¹ C^o yo. ¹²
B^d sādāsa. ¹³ B^d caturāsaṇḍa. ¹⁴ B^d tasmā. ¹⁵ B^d āgacchantā.

acchasi¹ti¹ vassasi, āpaka²ti² nadim³ āpa⁴ti⁴, girigabbharan ti giri-
 kuccho pavatta⁵m, madhuvipphalan⁶ ti madhuraphala⁶m, rammake ti
 rama⁷niye, kimpurisāyuta⁸m ti kimpurisehi āyuta⁸m parikkha⁸m, setaso-
 gandhiyehi⁹ti⁹ nūnappakārehi setapupphēhi⁹ c' eva sogandhiyehi ca samannā- 5
 gata⁹m, siho vāmisapekkhi¹⁰ti¹⁰ āmisam patthento siho viya, bindussarā ti
 piṇḍitassare, vaggū ti madhurassarā, kujjantam - - ti¹¹ paṭhamam kujjamāna¹¹m
 pakkhi¹¹m pacchā upakujjanti, utu - - ti¹² utukālasamaye pupphite dume nisiditvā
 kujjantam anukujjanti, so ākka¹³hasi¹³ti¹³ so tva¹³m passasi¹³ti¹³ a., karaṇṇa - - ti¹⁴
 karaṇṇarukkhehi¹⁴ ca kakudharukkhehi¹⁴ ca samparikkha¹⁴m, appaṭigandhiya¹⁴m ti
 paṭikkūlagandharahita¹⁴m madhurodakassa sampuppha¹⁴m nānappakārapadumuppala- 10
 dhi¹⁴ sañchanna¹⁴m paṇṇasāla¹⁴m, amāpayā¹⁴ ti paṇṇasāla¹⁴m māpassasi¹⁴ti¹⁴, amā-
 petvā ti māpetvā, uñchacariyāya iha¹⁵thā¹⁵ ti aha tumhe deva uñchacariyāya
 yāpento appamattā¹⁵ iha¹⁵thā, āradhavi¹⁵riyā hutvā vīhareyyātha¹⁵ ti a.

Evan te rājāno tassa pannarasayojana¹⁶m magga¹⁶m ācik-
 khitvā ta¹⁶m uyyojetvā Vessantarassa antarāyabbhaya¹⁶ssa vinoda- 15
 nattha¹⁶m „mā kocid eva paccāmitto okāsa¹⁶m labheyyā“ ti cin-
 tetvā eka¹⁶m vyatta¹⁶m susikkhita¹⁶m Cetaputta¹⁶m „tva¹⁶m gacchante
 ca āga¹⁶echante ca parigaṇḥhā¹⁶hiti“ vanadvāre ārakka¹⁶thā¹⁶ya¹⁶ tha-
 petvā sa¹⁶kalanagaram¹⁶ eva gami¹⁶msu, Ve-pi saputtadāro Gandha-
 mādana¹⁶m gantvā ta¹⁶m divasa¹⁶m ta. vasi¹⁶tvā tato uttarābhimukho 20
 Vipulapabbatapādena¹⁶ gantvā Ketumatiyā nāma nadiyā tīre
 nidi¹⁶ditvā vanacarakena dinnam madhumāmsam khāditvā tassa
 suvaṇṇasūci¹⁶m datvā nabā¹⁶tvā pivi¹⁶tvā ca paṭippassaddhadaratho¹⁶
 nadi¹⁶m¹⁶ uttaritvā sānupabbatasikkhare¹⁶ thitassa nigrodhassa
 mūle thoka¹⁶m nidi¹⁶ditvā nigrodhaphala¹⁶ni khāditvā utthāyāsa¹⁶nā 25
 gacchanto Nālīka¹⁶m nāma pabbata¹⁶m patvā pariharanto Muca-
 lindasaratīrena pubbutarakanna¹⁶m patvā ekapadikamaggena
 vanagha¹⁶ta¹⁶m pavasi¹⁶ tvāta¹⁶m atikkamma giridugganadipabbavāna¹⁶m¹⁷
 purato ta¹⁶m caturassapokkharāṇi¹⁶ sampāpuni, tasmim¹⁶ khaṇe
 Sakko devarājā¹⁶ āvajjanto ta¹⁶m kāraṇa¹⁶m ā¹⁶tvā „M. Himavan- 30
 ta¹⁶m pavittho vasa¹⁶natthāna¹⁶m laddhu¹⁶m vaṭṭatīti“ cintetvā Vissa-

¹ B² vacch-. ² C² āvaka. ³ C² nadi. ⁴ B² ti udakavāhana²di āvatta²m, B²
 āvapa²na²m in the place of nadim āpa²ti. ⁵ B² -vipphalan, B² madhuvipphalan.
⁶ B² -tim-. ⁷ B² ā²śāsa² ti. ⁸ B² passissasi²ti. ⁹ B² māpeyyāsi. ¹⁰ so all
 three MSS. for sa²kala-. ¹¹ B² vopulla-. ¹² C² -ā. ¹³ B² nadīto. ¹⁴ B²
 atikkama giridugga²na²m nadi²pabbavāna²m? ¹⁵ B² -ra²nsapo-. ¹⁶ C² add na²m.

kammaṃ pakkosāpetvā „gaccha tāta tvaṃ Vaṃkapabbāta-
 kucchimhi ramaṇīye thāne assamapadaṃ māpetvā ehi“ Vīsa-
 kammaṃ pesesi, so ta. gantvā dve paṇṇasālāyo dve caṃkame
 rattitṭhānadivatṭhānāni ca māpetvā caṃkammakoṭiyaṃ tesu
 5 tesu thānesu nāpupphagacche kadalivanāni ca dassetvā sabbe
 pabbajitaparikkhāre ca paṭiyādetvā „ye keci pabbajitukāma
 gaṇhantū“ 'ti akkharāni likhitvā amanusse ca bheravasadde
 migapakkhino ca paṭikkamāpetvā sakatṭhānaṃ eva gato, M. pi
 ekapadikamaggaṃ disvā „pabbajitānaṃ vasaṇatṭhānaṃ bha-
 10 vissatīti“ Maddiṃ ca dve putte ca assamapadadvāre thapetvā
 sayāṃ assamapadaṃ pavisitvā akkharāni oloketvā „Sakkeṃ'
 amhi diṭṭho“ ti ṇatvā paṇṇasāladvāraṃ vivaritvā pavisitvā
 khaggaṃ ca dhanuṃ ca apantvā sātāke omuñcīti, pavisivesaṃ
 gahetvā kattaradaṇḍaṃ ādāya paṇṇasālato nikkhamitvā caṃ-
 15 kamaṃ āruya aparāparaṃ caṃkamitvā paccekabuddheṇa sadi-
 sena upasamena² puttadārānaṃ santikaṃ agamaṃsi, Maddi
 M-assa pādesu patitvā roditvā ten' eva saddhiṃ assamapadaṃ
 pavisitvā attano paṇṇasālaṃ gantvā tāpasavésaṃ gaṇhi, pacchā
 putte pi tāpasakumārake karimsu, eattāro khattiyā Vaṃka-
 20 pabbatakucchimhi vasiṃsu, atha Maddi M-aṃ varaṃ yāci:
 „deva tumhe phalāphalaṭṭhāya agantvā putte gahetvā idh' eva
 hotha, ahaṃ phalāphalaṃ āharissāmi“¹, tato paṭṭhāya sā
 araṇṇato phalāphalāni āharitvā tayo jane paṭijaggati, Bo- pi
 taṃ varaṃ yāci: „Maddi mayaṃ ito paṭṭhāya pabbajitā nāma
 25 itthi ca nāma brahmacariyassa malaṃ, ito 'paṭṭhāya akāle
 mama santikaṃ mā āgacchāhi“¹, sā „sādhū“ 'ti sampajicchi,
 M-assa mettānubhāvena samantā tiyojane sabbe tiracchānāpi
 aññamaññaṃ mettaṃ paṭilabhiṃsu, Maddi devī pi pāto va
 utṭhāya pāṇiyaṃ paribhojanīyaṃ upaṭṭhāpetvā mukhodakaṃ
 30 āharitvā dantakattṭhaṃ datvā assamapadaṃ sammajjitvā dve
 putte ca pitu santike thapetvā pacchikhapittiaṃ kusahatthā

¹ Bā sakkena diṇno smiṃ. ² Cā upamena.

araññaṃ pavisitvā vanamūlaphalāphalāni ca ādāya pacchim
pūretvā sāyanhasamaye āgantvā paṇṇasāle phalāphalaṃ ṭha-
petvā nahātu 'ti' putte nahāpeti¹, atha cattāro pi khattiyā
paṇṇasāladvāre nisīditvā phalāphalaṃ paribhuñjanti, tato Maddi
devaputte ādāya attano paṇṇasālaṃ gacchati, iminā niyāmena 5
pabbatakucchimhi sattamāse vasiṃsū 'ti. Vanapāpavesana-
khaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ.

Tadā Kālīngaratṭhe Dunniviṭṭhabrahmaṇagāma-vāsī Jūjako
nāma brāhmaṇo bhikkhācariyāya kahāpaṇasataṃ labhitvā ekas-
miṃ brāhmaṇakule ṭhapetvā puna dhaṇaṃ pariyesanattāyā 10
gato, tasmim cirāyante brāhmaṇakulā kahāpaṇe² vaḷaṇjetvā
pacchā itarena āgantvā codiyamānā³ kahāpaṇe⁴ dātuṃ asak-
kontā Amittatāpanaṃ nāma dhītaraṃ tassa adāmsu, so taṃ
ādāya Kālīngaratṭhe Dun--gāmaṃ gantvā vasi, Amittatāpanā
sammā brāhmaṇaṃ paricarati, ath⁵ aṇṇe va taruṇabrahmaṇā 15
tassa⁶ ācārāsampattiṃ diṣvā „ayaṃ mahallakabrahmaṇaṃ paṭi-
jaggaṭi. tumhe amhesu kiṃ pamajjathā“ 'ti attano bhariyāyo
tajjenti, tā „imaṃ Amittatāpanaṃ imamahā.gāmā palāpessāmā“
'ti nadittitthādisu sannipatitvā taṃ paribhāsiṃsu.

Taṃ atthaṃ pakāseto Satthā āha :

200. Aha gāsi⁷ Kālīngesu Jūjako nāma brāhmaṇo
tassāpi⁸ daharā bhariyā nāmen-Amittatāpanā. 1949.
200. Tā taṃ⁹ tattha gatā vocuṃ nadiudakahārikā
thiyo taṃ paribhāsiṃsu samāgantvā kutūhalā: 1950.
207. Amittā nūna te mātā Amittā¹⁰ nūna te pitā 25
ye taṃ jīṇassa pādāmsu evaṃ dahariyaṃ sati. 1951.
208. Ahitaṃ vata te ñāti mantayimsu rahogatā
ye taṃ jīṇassa pādāmsu evaṃ dahariyaṃ sati. 1952.
209. Dukkaraṃ vata te ñāti mantayimsu rahogatā ye etc. 1953.
270. Pāpakāṃ vata te ñāti mantayimsu rahogatā ye etc. 1954. 30
271. Aṇaṇāpaṃ vata te ñāti mantayimsu rahogatā ye etc. 1955.

¹ Bā natvā for nahavā? ² Bā nahāpeti. ³ Bā -paṇ. ⁴ Ck^o bhediya-, B^o khodiya-.

⁵ Bā tassa. ⁶ Bā vāsi, Ck^o ahucāsi. ⁷ C^o tassāsi. ⁸ C^o taṃ naṃ, Ck^o tā taṃ.

⁹ 80 all three MSS.

373. Amanāpavāsaṃ vasasi evaṃ dahariyaṃ sati
yā tvaṃ vasasi jīṇassa, matam te jīvitaṃ varam. 1956.
373. Na hi nūna tuyhaṃ kalyāṇi pitā mātā ca sobhane
aṇṇaṃ bhattāraṃ vindimsu, [ye taṃ jīṇa pādamsu]
5 evaṃ dahariyaṃ sati. 1957.
374. Duiyittāṃ¹ te navamiyaṃ² akataṃ agghittakaṃ ye etc. 1958.
375. Samaṇe brāhmaṇe nūna brahmacāriyaparāyaṇe
sā tvaṃ loke abhisasi silavante bahussute
yā tvaṃ vasasi jīṇassa evaṃ dahariyaṃ sati. 1959.
- 10 376. Na dukkhaṃ ahinā daddhaṃ na dukkhaṃ sattiyā hataṃ
tāṃ ca dukkhaṃ ca tippaṇ ca³ yaṃ passe jīṇakaṃ patim. 1960.
377. N' atthi khippā n' atthi rati jīṇena patinā saba,
n' atthi allāpasallāpa, jagghitaṃ pi na sobhati. 1961.
378. Yadaḥ daharo daharā ca mantayanti rahogataḥ
15 sabbāsaṃ sokā nassanti⁴ ye keci hadayanissitā. 1962.
379. Daharā tvaṃ rūpavati purisānaṃ abhipatthitā⁵,
gaccha nātikule accha, kiṃ jīṇo ramayissatī. 1963.

Ta. ahū 'ti ahoṣi, vāsi Kālīṅgeṣū 'ti Kālīṅgaratthe Danniṇittabrah-
maṇagāmaṇāsi, tā naṃ tattha -- ti ta. gāme itthiyo pādudakahārikā hutvā
20 gatā naṃ avocum, thiyo naṃ -- ti tāyo itthiyo na aṇṇaṃ kiñci avocum aṭṭa
kho taṃ paribbāṇṇu, kutūhalā ti kuttūhalajātā viya hutvā, samāgaṇṇvā ti
samantato parikkhipivā, dahariyaṃ ti dahariṃ taruṇiṃ sobhaggappattaṃ sa-
mānaṃ, jīṇassa⁶ 'ti jarājīṇassa gehe, duiyittāṃ⁷ te navamiyaṃ⁸ ti
tayā navamiyaṃ⁹ yāgaṃ¹⁰ duiyittāṃ¹¹ bhavissati, so te yāgaṇḍo¹² paṭhamāṃ
25 mahallakakākena gahito bhavissati, duiyittā¹³ te navamiyā ti pi pāṭho nava-
miyā tayā duiyittā¹⁴ bhavissatī a, akataṃ -- ti agghittakaṃ pi tayā aka-
taṃ bhavissati, abhisasīti akkoṣi, tassa te pāpassa idaṃ phalaṃ ti adhippāyēn'
evaṃ āmaṃsu, jagghitaṃ pi -- ti khaṇḍadante vivarivā hasantassa mahalla-
kassa hasitaṃ pi na sobhati, sabbāsaṃ sokā nassanti¹⁵ sabbe etesaṃ
30 sokā vinassanti¹⁶, kiṃ jīṇo ti yaṃ jīṇo taṃ pañcahi kāmagaṇehi kathaṃ
ramayissati.

Sā tesaṃ santikā parihāsaṃ¹⁷ labhitvā udakaghaṭaṃ ādāya
rodamaṇā gharaṃ gantvā „bhoti kiṃ rodasīti“ brāhmaṇena
putthā tassa ārocenti imaṃ gātham āha:

¹ C¹ duiyittāṃ, C² duiyittāṃ, B³ duiyittāṃ. ² B⁴ navamiyā, C⁵ navamiyaṃ.
³ C⁶ nippāṇa. ⁴ so C⁷, B⁸ sabbā sokā vinassanti. ⁵ C⁹ -ttikā, B¹⁰ purisā
-vamaṇḍapattitā. ⁶ C¹¹ duiyittāṃ, B¹² duiyittāṃ. ⁷ B¹³ navamiyā. ⁸ C¹⁴ miyaṃ,
B¹⁵ navamiyā. ⁹ B¹⁶ yāga. ¹⁰ B¹⁷ yāga. ¹¹ C¹⁸ duiyittāḥ, B¹⁹ duiyittāḥ. ¹² C²⁰
duiyittāḥ, B²¹ duiyittāḥ. ¹³ C²² omīti sokā vi. ¹⁴ B²³ -bhāsaṃ.

980. Na te brāhmaṇa gacchāma nadim udakahāriyā,
thiyo mañ paribhāsanti tayā jippena brāhmaṇā 'ti. 1964.

T. a. : brāhmaṇa tayā jippena mañ 'ttihiyo paribhāsanti, tasmā ito paṭ-
thāya tava udakaharikhā hutvā nadim na gamissāmīti.

Jūjako āha:

981. Mā me tvañ akarā kammañ, mā me udakam āhari,
aḥaṃ udakañ āhissam, mā bhoti kupitā ahū 'ti. 1965.

Ta. udakamāhissam ti aḥaṃ udakañ āharissāmīti.

Brāhmaṇi āha:

982. Nāhañ tamhi kule jātā yañ tvañ udakam āhare,
evañ brāhmaṇa jānāhi na te vacchām' aḥaṃ ghare. 1966.

983. Sace me dāsañ dāsim vā nānayissasi brāhmaṇa
evañ brāhmaṇa jānāhi na te vacchāmi santike ti. 1967.

Ta. pāhañ ti yañhi kule sāmikā kammañ karonti' nāhañ ta. jātā, yañ
tvañ ti yasmā' yañ udakam tvañ āharissasi na mayhañ ten' attho.

Jūjako āha:

984. N' atthi me sippatthānañ^a vā dhanadhaññañ vā brāhmaṇi
kuto 'hañ dāsañ dāsim vā ānayissāmi bhotiyā,
aḥaṃ bhotim upatthissam, mā bhoti kupitā ahū 'ti. 1968.

Brāhmaṇi āha:

985. Ehi te aḥaṃ akkhissam yathā me vacanam sutam:
esa Vessantaro rājā Vamhe vasati pabbate, 1969.
986. Tam tvañ gantvāna yācassu dāsañ dāsiñ ca^a brāhmaṇa,
so te dassati yācito dāsañ dāsiñ ca^a khattiyo ti. 1970.

Ta. ehi te -- ti ahañ te ākikkhissāmi idam sā devatādhiggaḥitā hutvā āha.

Jūjako āha:

987. Jippo 'ham asmi abalo, diḥho c' addhā suduggamo,
mā bhoti paridevesi, mā ca tvañ vimaṇā ahu,
aḥaṃ bhotim upatthissam, mā bhoti kupitā ahū ti. 1971.

Ta. jippo -- ti khadde aḥaṃ jippo kaṭṭham gamissāmīti.

^a Bā karenti. ^b Bā tasmā. ^c Bā sippatthānañ. ^d so all three MSS.

Brāhmaṇī āha:

389. Yathā āgantvā¹ saṃgāmaṃ² ayuddho va³ parājito
evam eva tuvaṃ brahme' āgantvā va parājito. 1972.
390. Sace me dāsaṃ dāsiṃ vā nānayissasi brāhmaṇa
5 evaṃ brāhmaṇa jānāhi, na te vacchāṃ⁴ ahaṃ ghare,
amanāpaṃ te karissāmi, taṃ te dukkhaṃ bhavissati. 1973.
391. Nakkhatte utupubbesu yadā maṃ dakkhasi 'laṃkataṃ'
aññehi⁵ saddhiṃ ramamānaṃ tan te dukkhaṃ bhavissati, 1974.
392. Adassanena mayhaṃ te jinṇassa paridevato
10 bhiyyo Vaṃkā ca palitā⁶ bahū hessanti brāhmaṇā ti. 1975.

Ta. amanāpante ti Vessantarassa santikaṃ gantvā dāsaṃ vā dāsiṃ vā
anāharantassa taṃ⁷ aruccanakaṃ⁸ kammaṃ karissāmi, na⁹ khatte -- ti nak-
khatteyogavasena vā channaṃ utūnaṃ tassa tassa pubbavasena vā pavattesu chaṇesu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 15 393. Tato so brāhmaṇo bhito brāhmaṇiyā vasānugo .
aṭṭito kāmarāgena brāhmaṇiṃ etad abravī: 1976. "
394. Pātheyyaṃ me karoḥi tvaṃ saṃkulyā sagulāni¹ ca "
madhupindikā ca sukatāyo sattubhattaṃ² ca brāhmaṇi. 1977.
395. Anayissam³ methunake ubho dāsakumārake,
20 te taṃ paṇcarissanti rattindivam atanditā ti. 1978.

Ta. aṭṭito ti upadduto upapilīto, sagulāni cā⁴ 'ti sagulapūve, sattu-
bhattan ti baddhasattuṃ c'⁵ eva abaddhasattu puvabhattaṃ ca, methunake
ti jātigottakulapadesoḥi sadise, dāsakumārake ti tava dāsattāya⁶ kumārake.

- Sā khippaṃ pātheyyaṃ paṭiyādetvā brāhmaṇassārocesi,
25 so gehe dubbalatṭhānaṃ thiraṃ katvā dvāraṃ paṭisaṃkharitvā
araññā dārūni āharitvā ghaṭena udakaṃ āharitvā sabbabhā-
janāni pūretvā tatth⁷ eva tāpasavesaṃ gahetvā „bhadde ito
paṭṭhāya vikāle mā nikkhami, yāva mamāgamaṇā appamattā
hohiti“⁸ ovaḍitvā upāhānaṃ⁹ āruya¹⁰ pātheyyapasibbakaṃ aṃse
30 laggetvā Amittatāpanaṃ padakkhipaṃ¹¹ katvā assupunṇehi
netṭhehi pakkāmi.

¹ C^o B^o ag-. ² C^o gāmaṃ, B^o sagā-. ³ C^o ayuddho, B^o sassa. ⁴ read: maṃ
dakkhasi alaṃ kataṃ, omitting yadā? ⁵ B^o vaṃkāpattā ca. ⁶ B^o taṃ aṃ-
nucchavikāṃ. ⁷ B^o saṃkalāni. ⁸ C^o pāṭhāya. ⁹ C^o -nā. ¹⁰ C^o or.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

299. Idam katvā¹ brahmabandhu paṭimuñci upāhanam²,
tato so mantayitvāna³ bhariyam, katvā padakkhiṇam 1979.

299. Pakkāmī so ruṇṇamukho brāhmaṇo sahittabbato
Sivinaṃ nagaram phitaṃ⁴ dāsapariyesanam caran ti. 1980. 5

Ta. ruṇṇamukho ti rudammukho, sahittabbato ti samādinnavato,
gahitātāpasaveso ti a., caran ti dāsādāsi-pariyesanāṃ caranto Sivinaṃ nagaram
ārabbha pakkāmi.

So tam nagaram gantvā. sannipatitam janaṃ „Ve- kuhin“
ti pucchi. 10

* Tam attham pakāsento Satthā āha:

297. So tattha⁵ gantvā avaca ye tatthāsum samāgatā:
kuhiṃ Vessantaro rājā, kattha passemu khattiyaṃ. 1981.

297. So jano tam avacāsi ye tatthāsum samāgatā:
tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo 15
pabbajito sakā ratthā, Vamke yasati pabbate. 1982.

297. Tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo
ādāya* puttadārāṃ ca Vamke yasati pabbate ti. 1983.

Ta. pakato ti upadduto piḷito attano nagare vasitum alabhitvā idāni
V- pabbate yasati. 20

„Evaṃ amhākaṃ rājānaṃ nāsetvā puna pi āgato⁶, idha
tiṭṭhā⁷ 'ti te⁸ leḍḍudaṇḍādihattā brāhmaṇaṃ anubandhimsu,
so devatādhiggaḥito hutvā V-pabbatamaggam eva gaṇhi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

300. So codito brāmaṇiṇā brāhmaṇo kāmaggiddhimā 25
aghan tam patisevittha⁹ vane [vālamigākiṇṇe
khagga]dīpinisevite. 1984.

301. Adāya beluvaṃ daṇḍam agghuttaṃ kamaṇḍalum
so pāvisi brahāraṇṇam yattha assosi kāmadaṃ. 1985.

302. Tam pavittham brahāraṇṇam kokā naṃ parivārayum, 30
vikkandi so¹⁰ viṇṇanatto dūre pathā¹¹ apakkami. 1986.

303. Tato so brāhmaṇo gantvā bhogaluḍḍho¹² asaṇṇato
Vamkass' oharane nattho¹³ imā gāthā abhāsathā 'ti. 1987¹⁴

¹ Bā vatvā. ² Ck. -ak. ³ Bā im-. ⁴ Ck. pītam. ⁵ Ck. teca. ⁶ Ck. nece. ⁷ Ck. omit āgato. ⁸ Ck. tiṭṭhā. ⁹ Ck. omit te. ¹⁰ Bā -vissam. ¹¹ Ck. yo. ¹² so Bā; Ck. pathā. ¹³ Ck. -luddo. ¹⁴ Bā -orobasse nathe.

Ta aghantan ti tam mahājanena anubandhanadukkhāñ e' eva vanam
pariyogāhanadukkhāñ ca, aggihuttan ti aggijūhanakakataccabun, kokā nam
parivārayun ti so araññam pavestivā V-pabbatagāmmimaggam ajānanto magga-
mūlho hutvā vicarati, aha nam ārakkhathāya nisinnassa Cetaputtassa sunakhā
5 parivārayimā 'ti a., vikkandi so ti so rukkhāñ āruya mahantena ravena
kandi, vippanaṭṭho ti vinaṭṭhamaggo, dūre pathā¹ ti V-pabbatagāmpa-
thato² dūre apakkamī, bhogaluddho³ ti attiya bhogaluddho⁴, asaṇṇato
ti dussilo, oharāṇe⁵ ti V-pabbatassa gamanamagge vippanaṭṭho⁶, so sunakhehi
parivārito rukkhe nisinnō va imā gāthā abhāsatha:

- 10 304. Ko rājaputtam nisabham jayantam aparājitam
bhaye khemassa dātāram ko me Vessantaram vidū. 1988.
305. Yo yācatam patitṭhāsi bhūtānam dharanī-r-iva
dharanūpamam mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1989.
306. Yo yācatam gati āsi savantīnam va' sāgaro
15 udadhūpamam⁷ mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1990.
307. Kalyāṇatittham supipim⁸ sītūdakam⁹ manoramam
puṇḍarīkehi sañchannam yuttam kiṇṇakkharepuṇḍā¹⁰
rahadūpamam mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1991.
308. Assattham va pathe jātam sītaccāyānam manoramam¹¹
20 santānam vissametāram¹² kilantānam paṭiggaham
tathūpamam mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1992.
309. Nigrodham va pathe jātam sītaccāyānam manoramam
santānam vissametāram¹³ kilantānam paṭiggaham
tathūpamam mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1993.
25 310. Ambam iva pathe jātam sītaccāyānam manoramam
santānam vissametāram¹⁴ kilantānam paṭiggaham
tathūpamam mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1994.
311. Sālam iva pathe jātam sītaccāyānam manoramam
tathūpamam vissametāram¹⁵ kilantānam paṭiggaham
30 tathūpamam mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1995.
312. Dumam iva etc. 1996.
313. Evañ ca me vilapato pavitṭhassa brahāvane
aham jānan ti yo vajjā nandim so janaye mamam. 1997.
314. Yo me evam vilapato¹⁶ pavitṭhassa brahāvane
35 aham jānan ti yo vajjā [tāya so ekavācāya]
pasave puññam anappakan ti. 1998.

¹ so B⁴; C⁵ pathā. ² C⁵ pathato; B⁴ -gāmī ca maggato. ³ C⁵ -luddo. ⁴ C⁵ omīti attiya bho-. ⁵ C⁵ oharāṇā, B⁴ oharāṇe naṭhe. ⁶ B⁴ -naṭhe. ⁷ C⁵ -nañ ca. ⁸ B⁴ sāgarupamam. ⁹ so C⁵; B⁴ sūcīmanā. ¹⁰ B⁴ sītūdakam, C⁵ sītaccāyānam. ¹¹ B⁴ kiṇṇikkha-. ¹² C⁵ -tānam. ¹³ B⁴ evaṇca me vi-.

Ta. jayantan ti maccheracittam vījayantaṃ¹, ko me -- ti ko mayhaṃ Vessantaraṃ ācikkheyyā 'ti vadati, patitthāsīti patitthā āsi, santānaṃ ti pariāntānaṃ², kilantānaṃ ti maggakilantānaṃ, paṭiggahaṇaṃ ti paṭiggāhaṇaṃ³ patitthābhūtaṃ, ahaṃ jānanti yo vajjā⁴ ti ahaṃ Ve-raṃ jānāmiti yo vadeyya 'ti.

Tassa taṃ paridevasaddaṃ sutvā⁵ ārakkhathāya ṭhapito Cetaputto migaluddako hutvā araṇṇe vicaranto cintesi⁶ „ayaṃ brāhmaṇo Ve-rassa vasanaṭṭhānatthāya paridevati, na kho paṇ' esa dhamme sudhammatāya āgato, Maddim vā dārake vā yācissati, idh' eva naṃ māressāmiti“ tassa santikaṃ gantvā „brāhmaṇa na⁷ te jivitaṃ dassāmiti“ so dhanuṃ ākaḍḍhitvā tājjesi. 10

* Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

310. Tassa Ceto paṭissosi araṇṇe luddako caram:
tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo.
pabbājito sakā raṭṭhā Vaṃke vasati pabbate. 1999.
316. Tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo
ādāya puttadāraṇ ca Vaṃke vasati pabbate. 2000. 15
317. Akiccakārī dummedho⁸ raṭṭhā vīvanam āgato
rājaputtaṃ gavesanto bako maccham ivōdake. 2001.
318. Tassa ty-āhaṃ⁹ na dassāmi jivitaṃ idha brāhmaṇa,
ayaṃ hi te mayā nunno¹⁰ saro pāssati¹¹ lohitaṃ. 2002. 20
319. Siro te vajjhayitvāna hadayaṃ chetvā sabandhanaṃ
panthasakumaṃ¹² yajissāmi tuyhaṃ māmsena brāhmaṇa¹³. 2003.
320. Tuyhaṃ māmsena medena matthakena ca brāhmaṇa
ahutiṃ paggaheṣṣāmi chetvāna hadayaṃ tava. 2004.
321. Tam me suyitthaṃ suhutaṃ tuyhaṃ māmsena brāhmaṇa
na ca tvaṃ rājaputtassa bhariyaṃ putte ca nessesāsi. 2005. 25

Ta. akiccakārīti tvaṃ akiccakārīko, dummedho ti nippaṇṇo, raṭṭhā -- ti raṭṭhato mahāraṇṇaṃ āgato, saro pāssatīti¹⁴ saro pivissati, vajjhayitvāna 'ti¹⁵ māretvā rukkhā patitassa te sīsaṃ tālaphalaṃ viya luṇcītvā sabandhanaṃ hadayamaṃsaṃ chindītvā panthadevatāya¹⁶ panthasaku- 30
naṃ¹⁷ nāma yajissāmi, na ca tvaṃ ti evaṃ sante tvaṃ rājaputtassa bhariyaṃ
vā putte vā na nessesāsi.

¹ so B; B² maccheravijāhaṃ, C² maccheravijitaṃ. ² so C² for pariāntānaṃ?
B² pariāntānaṃ. ³ C² -kaṃ. ⁴ C² omīti sutvā. ⁵ C² sutvā for cintesi.
⁶ C² omīti na. ⁷ C² -dha. ⁸ C² nunno corr. to nunno, B² asaṃkīte mayā
rūlo. ⁹ so C² = S. pāssati, C² pāssati, B² pāssati. ¹⁰ so C²; B² bandha-
C² pattha-. ¹¹ C² -paṇ. ¹² B² pāssati. ¹³ C² add maṃ. ¹⁴ B² bandha-
C² pattha-.

So tassa vacanam sutvā maraṇabhayaatajjito musā kathento ā:

322. Avajjho brāhmaṇo dūto, Cetaputta suṇohi me,
tasmā dūtaṃ na hananti, eṣa dhammo sanantano. 2006.
323. Nijjhataṃ Sivayo sabbe, pitā naṃ datṭhum icchati
5 mātā ca dubbalā tassa¹, acirā cakkhūni jiyare². 2007.
324. Tes³ āhaṃ pahito dūto, Cetaputta suṇohi me,
rājaputtaṃ nayissāmi, yadi jānāsi saṃsa me ti. 2008.

Ta. nijjhataṃ ti saṇḍatta³, acirā --² ti niccaṃ⁴ rodanena nacirassa⁵ eva
cakkhūni jiyessantīti.

- 10 Tadā Cetaputto „Ve-raṃ kira ānetuṃ gacchatīti“⁶ soma-
nassappatto sunakhe bandhitvā ṭhapetvā brāhmaṇaṃ⁷ otāretvā
sākhāyāntare nisīdāpetvā imaṃ gātham āha:

325. Piyassa me piyo dūto, puṇṇapattaṃ dadāmi te
imaṃ ca madhuno tumbaṃ migasatthiṃ ca brāhmaṇa,
15 taṃ ca te desam akkhissāṃ yattha sammati kāmado tū. 2009.⁸

Ta. piyassa me ti mama piyassa Vessantarassa tvam piyo dūto, tava
ajjhāsayepūraṇaṃ puṇṇapattaṃ dadāmi ti. Jūjakakhaṇḍaṃ⁹ niṭṭhitaṃ.

- Cetaputto brāhmaṇaṃ bhojetvā pātheyyatthāy¹⁰ assa madhu-
lābūṇ c¹¹ eva¹² pakkamigasatthiṃ ca¹³ datvā magge ṭhapetvā
20 dakkhiṇattham ukkhipitvā Mahāsattassa vasanokāsaṃ ācik-
khanto āha:

326. Esa selo mahābrahme pabbato Gandhamādana
yattha Vessantaro rājā saha putṭhehi sammati 2010.
327. Dhārento brāhmaṇaṃ¹⁰ vaṇṇaṃ āsadaṃ ca masaṃ jaṭaṃ,
25 cammavāsi chamā seti jātavedhaṃ namassati. 2011.
328. Ete nīlā padissanti nānāphaladharā dumā
uggatā abbhakūṭā va nīlā añjanapabbatā. 2012.
329. Dhavassakaṇṇā khadirā sālā phandanamālūvā
sampavedhenti vātena sakim pitā va māṇavā. 2013.
30 330. Upari dumapariyāyesu¹¹ saṃgītiyo va sūyare,
nājjuhā¹² kokilā¹³ saṃghā sampatanti dumā dumaṃ. 2014.

¹ Ck^o oassa. ² Ck^o jiyati. ³ B^d saṇḍattā. ⁴ Ck^o nicca. ⁵ B^d āgato ti. ⁶ B^d adda rukkhato. ⁷ Ck^o jūjapabbatā. ⁸ B^d madhuno tumbaṃ ceva. ⁹ B^d puṇṇamigasandhiṭṭha. ¹⁰ B^d brahmaṇa. ¹¹ Ck^o -pariyāesu. ¹² Ck^o -bhā. ¹³ so
all three MSS.

331. Avhayant' eva gacchantam sākḥāpattasameritā¹
ramayant' eva āgantum modayanti nivāsinam
yattha Vessantaro rājā saha puttēhi sammati. 2015.
332. Dhārento brāhmaṇam² vaṇṇam āsadañ ca masañjaṭam,
cammavāsī chamā seti jātavedam namassaṭṭi. 2016.

5

Ta. Gandhamādano ti esa G-pabbato, etassa pādena uttarābhimukho
gacchanto yattha Sakkadattīye assame Ve-ro rājā s. puttēhi vasati tam pa-
sissasīti s., brāhmaṇam² vaṇṇam ti setṭham pabbajjavesam, āsadañca -- ti
ākaḍḍhitvā pbalānaṃ gaṇhanattham aṅkusañ ca³ aggidahanāñ ca⁴ jātañ ca
dhārento, commavāsīti ajinacammadharo⁵, chamā seti ti paṭhaviyaṃ paṇṇa- 10
santhare sayati, dhavassakappaṃ khadirā ti dhavā ca assakappaṃ ca khadirā
ga, sakim -- ti ekavāram eva piṭā majjapānasopḍā viya, uparidumapari-
yāyesu⁶ 'ti rukkhāsākhāsu, saṃgītiyo -- ti nānāsakupaṇaṃ vasaṇṭīnaṃ
dibbasamgītāni viya sūyanti, naḍḍuḥ⁷ ti naḍḍubasakupaṇaṃ, sampatanti ti vikūjantā
vicaranti, sākḥāpattasameritā ti sākḥānaṃ pattehi saṃghajjita hutvā vikū- 15
jantā sakupaṇā⁸, vātena sameritā paṇṇasākhā yeva vā⁹, āgantun ti āgantukajanaṃ,
yatthā 'ti yasmiṃ assamapade Ve- vasati ta. gantvā imaṃ assamapadesam-
¹⁰ pattiṃ paṇḍesasi.

Tato Uttarim pi assamapadam vaṇṇento āha:

333. Ambā kapitthā panasā sālā janibū vibhītakā¹⁰ 30
harītakā āmalakā assatthā padarāni ca 2017.
334. Cārū timbarukkhā c' ettha nigrodhā ca kapitthanā
madhumadhukā¹¹ thevanti nice pakkā c' udumbarā 2018.
335. Pārevatā bhavēyyā ca muddikā ca madhutthikā¹²
madhum anelakam tattha sakam ādāya bhuñjare. 2019. 35
336. Aññ' ettha pupphitā ambā aññe tiṭṭhanti dovilā¹³
aññe āmā ca pakkā ca bhekavāṇṇā¹⁴ tadūbhayaṃ. 2020.
337. Ath' ettha heṭṭhā puriso ambapakkāni gaṇhati
āmāni c' eva pakkāni vaṇṇagandharasuttame¹⁵. 2021.
338. Ath' eva me¹⁶ acchariyaṃ himkāro¹⁷ paṭibhāti maṃ 30
devānam iva āvāso sobhati Nandanūpumo. 2022.
339. Vibhedikā nāḷikerā khajjurūnaṃ brahāvane
mālā va ganthitā ṭhanti¹⁸ dhajaggān' eva dissare
nānāvāṇṇehi pupphehi nabham tārācitāṃ iva 2023.

¹ Bā - iritā. ² Bā brahmaṇa. ³ Bā aṅkusañca. ⁴ Bā aggijuhanañca -
saṅkhāritasāsañca. ⁵ Ck^o añjana-. ⁶ Ck^o - pariyaṃ. ⁷ Ck^o - bhā. ⁸ Bā - ṇānaṃ.
⁹ Bā samgītā pattaśākhāyo vā. ¹⁰ Bā vibhedakā. ¹¹ Ck^o madhummadhukā. ¹²
¹³ Ck^o; C^o Bā - tukā. ¹⁴ Ck^o domlā. ¹⁵ Bā bhiñja-. ¹⁶ Bā - mañ. ¹⁷ so
Bā; Ck^o atemañ me. ¹⁸ Ck^o bhikkāro for bhikkāro? ¹⁹ Ck^o yanti.

340. Kuṭṭajāḥ kuṭṭhatagari pāṭaliyo ca pupphitā
punnāgā¹ giripunnāgā² koviḷārā ca pupphitā 2024.
341. Uddhālakā somarukkā agatubhalliyo³ bahū
puttajivā⁴ ca kakudhā asunā c' ettha pupphitā 2025.
342. Kuṭṭajā salaḷā nīpā kosambalabujā dhavā⁵
sālā ca pupphitā tattha palālakkhalasannibhā. 2026.
343. Tassāvidūre pokkharanī bhūmibhāge manorame
padumuppalasañchannā devānaṃ iva Nandane. 2027.
344. Ath' ettha pūpparasamattā kokilā nuñjubhāṇikā
abhināḍenti pavanaṃ utusāmpupphite dume. 2028.
345. Bhassanti makarandehi pokkhare pokkhare madhū,
ath' ettha vātā vāyanti dakkhiṇā atha pacchimā,
padumakiṇṇajakkhareṇuhi okiṇṇo hoti assamo. 2029.
346. Thūlā siṃhāṭakā c' ettha saṃvādiyā⁶ pasādiyā⁷
macchakacchapavyāvidhā bahu c' ettha-m-upayānakā
madhum bhīmsehi savati khīraṃ sappi⁸ muḷālihi. 2030.
347. Surabhi taṃ vanaṃ vāti nānāgandhasameritaṃ,
sammaddat' eva⁹ gandhena pupphasākhāhi taṃ vanaṃ. 2031.
348. Bhamarā pupphagandhena samantā-m-abhināditā¹⁰
ath' ettha sakuṇā santi nānāvapaṇababū dijā,
modanti saha bhariyāhi āṇāmaṇṇaṃ pakūjino 2032.
349. Nandikā jīvaputtā ca jīvaputtā piyā ca no¹¹
piyā puttā piyā nandā dijā pokkharanīgharā. 2033.
350. Mālā va ganthitā ṭhanti¹² dhajaggān' eva dissare
nānāvapaṇehi pupphehi kusaleh' eva sugandhikā
yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati,
dhārento brāhmaṇaṃ vaṇṇaṃ āsadaṃ ca masaṇṇajataṃ
cammavāsī chamā seti jātavedaṃ namassatiti. 2034.

Ta. cārū timbarukkhā ti suvaṇṇatimbarukkhā¹³, madhumadhu¹⁴
20 ti madhurasā madhukā, thevantiti virocanti, madhutthikā te madhum eva
paggharantiyo madhuratāsavā¹⁵ madhuttheva sadisā, sakamāḍāyā¹⁶ 'ti taṃ
sayam eva gahetvā bhuñjanti, doḍḍā ti sañjāyamāṇaphalā, tedūbhayan ti
ubho pi, ānā ca pakkā ca maṇḍukapiṭṭhivaṇṇā yeva, athettha heṭṭhā puriso
ti ath' ettha assame tesāṃ ambānaṃ heṭṭhā ṭhitako va puriso ambāni ganbhū

¹ B⁴ punnāvā. ² B⁴ aggaluphalliyā. ³ B⁴ puttajivā. ⁴ B⁴ -sāriyā. ⁵ B⁴ -sāriyā. ⁶ so all three MSS. for sappin? ⁷ so C⁴; B⁴ -bhi. ⁸ so C⁴; B⁴ samoditeva. ⁹ B⁴ samantā abhi-. ¹⁰ C⁴ samantamabhi-. ¹¹ C⁴ ca yā ca te. ¹² C⁴ yanti. ¹³ C⁴ madhummadhukā. ¹⁴ so C⁴; B⁴ -yavā.

ārohanakīceṣāṇi n' atthi, vanṇa -- me ti etehi vaṇṇādīhi uttamāni, ateva me
 acchariyaṇi ti ativiya me acchariyaṇi, hīṇkārō¹ ti hīṇ ti kāraṇaṇi², vi-
 bhedikā ti tālā, mālavaganthitā ti samphusitarukkhaṇaṇi upari ganthitā
 mālā viya pupphāni viya tiṭṭhanti, dhajaggānevā³ ti tāni alamkatadhajaggāni
 viya dissanti, kuṭṭajikuṭṭhatagarā ti kuṭṭajī nām' ekā rukkhajāti kuṭṭhā ca
 tagaragacchā ca, gīripunnāgā⁴ ti mahāpunnāgā⁵, bhallīyo ti bhallirukkha
 nāma, palālakkhalasannibhā ti tesāni heṭṭhā paggharita-pupphalakkhalasaddisā⁶
 ti vadati, pokkharanīti caturassapokkharanī, Nandane ti N-vane Nandā-
 pokkharanī viya, puppharasaṃmattā ti puppharasehi mattā calitā⁷, maka-
 randehīti kiṇṇakkharato⁸ bhassandarenūhi⁹, pokkhare pokkhare ti pa-
 dminipannesa, tesu tesu hi kiṇṇakkhato reṇu bhassitvā pokkharamadhun nāma
 hoti, atha pacchimā ti ettāvata sabbā disā vidisāpi vātā dassitā honti,
 ṭhūlā sīmghātakā ti mahantā sīmghātakā ca, saṃsādiyā¹⁰ ti sayanihātā-
 khuddikasāli, yaṃsūkarasāli¹¹ pi vuccati, pasādiyā¹² ti te yeva bhūmiyaṇi pa-
 titā, vyāviddhā ti paṇṇe uḍaḍe vyāviddhā paṭipātiyaṇi gacchantā dissanti,
 upayānakā ti kakkatākā, madhun ti bhinnasekotiya bhinnāya paggharanakarasā
 madhusaddiso hoti, khīraṇi sappin ti muḍalakehi paggharanakarasā khīramissa-
 kanavagorassappi viya hoti, saṃmadayaṭevā¹³ ti sampattajenaṇi madayaṭi¹⁴
 viya, samantā-m-abhināditā¹⁵ ti samantā abhinādanā¹⁶ vicaranti, nandikā
 ti ādini tesaṃ nāmāni, tesāni pathamā: sami Ve-ra jṇasmiṇi vane vasanto
 nandā ti vadanti duttiyā: tvaṇ ca sukhena jīvaputtā ca te ti vadanti tatiyā: tvaṇ
 ca jīvapiyaputtā ca te ti vadanti, catutthā ca: tvaṇ ca Nandapiyaputtā ca te ti
 vadanti, tena tesāni etāni eva nāmāni ahesuṇi, pokkkhara-nigharā ti pok-
 kharanīvaṇṇaṇi.

Evaṃ Cetaputtena Ve-rassa vasanaṭṭhāne akkhāte Jūjako
 tussitvā paṭisanthāraṇi karonto imaṇi gātham āha:

331. Idaṃ ca me sattubhattaṃ madhunā paṭisaṃyutaṃ
 madhupiṇḍikā ca sukatāyo sattubhattaṃ dadāmi te ti. 2035.

Ta sattubhattaṇi ti madhusannibhaṇi sattusannikhāṇi bhāṇanti, i v. b
 idaṃ mama atthi, tan te dammi, gaṇhāhi tan ti. 30

Taṃ sutvā Cetaputto āha:

332. Tūy' eva sambalaṃ hotu, nāhaṃ icchāmi sambalaṃ,
 ito hi¹ brahme gaṇhāhi, gaccha brahme yathāsukhaṃ. 2036.

¹ Ck^o hikkārō ² Ck^o hīhākārāṇi. ³ Hd punṇavā ⁴ Hd mahāpunnāgā. ⁵ so
 Ck^o; Hd -pupphapunnāgāpalālakkhalasannibhā. ⁶ Hd ballā. ⁷ so Ck^o; B^d kiṇ-
 cikkharehi ⁸ so Ck^o; wanting in Hd. ⁹ Hd saṃsāriyā. ¹⁰ so Ck^o; B^d suka-
 sāli. ¹¹ B^d pasāriyā. ¹² Ck^o sammo-, Hd samoditeva. ¹³ B^d madayaṭi. ¹⁴
 B^d samantā abbi-. ¹⁵ B^d abhinādanā. ¹⁶ Hd pi

353. Ayaṃ ekapadī eti, ujum gacchati assamaṃ,
isi pi Accuto tattha paṃkadanto rajassiro 2037.
354. Dhārento brāhmaṇaṃ vaṇṇaṃ āsadaṃ ca masañjaṭaṃ,
cammavāsī chamā seti, jātavedaṃ namassati,
5 taṃ tvaṃ gantvāna pucchassu, so te maggaṃ pavakkhatīti. 2038.
- Ta. sambalaṃ ti pātheyyaṃ, etitī yo ekapadikamaggo amhākaṃ abhi-
mukho etī esa assamaṃ ujum gacchati, A cuto ti evaṇṇāmaḥ isi ta. vasatīti.
355. Idam sutvā brahmabandhu Cetaṃ katvā padakkhiṇaṃ
udaggacitto pakkāmi yenāsi Accuto isīti. 2039.
- 10 Ta yenāsīti yasmiṃ ṭhāne¹ A. isi ahoṣi ta. gato ti. Cullavāsa-
vaṇṇaṇā nīṭṭhitā.
356. Gacchanto Bhāradvājo so addasa Accutaṃ isin,
disvāna taṃ Bhāradvājo sammodī isinā saha. 2040.
357. Kacci nu bhoṭo kusalaṃ, kacci bhoṭo anāmayam, (cfr. V p. 323)
kacci uñchena yāpesi, kacci mūlaphalā bahū. 2041.
- 15 358. Kacci ḍamsā ca makasā ca appam eva sirimsapā,
vane vālamigākīṇe kacci himsā na vijjati. 2042.
- Ta. Bhāradvājo ti Jūjako, appamevā¹ 'ti appā¹ yeva, himsā ti tesam
vasena tuṃhākaṃ vihimā
- 20 Tāpaso āha:
359. Kusalaṃ c' eva me brahme atho brahme anāmayam,
atho uñchena yāpemi, atho mūlaphalā bahū. 2043.⁶
360. Atha ḍamsā ca makasā ca appam eva sirimsapā,
vane vālamigākīṇe himsā mayhaṃ na vijjati. 2044.
- 25 361. Bahūni vassapūgāni assame vasato mama,
nābhijānāmi uppannaṃ ābādham amanoramaṃ. 2045,
362. Svāgatan te mahābrahme atho te adurāgataṃ,
anto pavisa bhaddaṃ te, pāde pakkhālayassu te. 2046.
363. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni bhuñja brahme varaṃ varaṃ. 2047.
- 30 364. Idam pi pāṇiyam sītaṃ ābhaṭaṃ girigabbharā,
tato piva mahābrahme sace tvaṃ abhikaṃkhasi. 2048.

Jūjako āha:

¹ C⁶ appam, C⁶ appa.

365. Paṭṭiggaḥitaṃ yaṃ dinnāṃ sabbassa agghiyaṃ kataṃ,
Saṅjayassa sakaṃ puttaṃ Sivihi vippavāsitaṃ
taṃ ahaṃ dassanaṃ āgato, yadi jānāsi sāmsa me ti. 2049.

Ta. taṃ ahaṃ - - ti ahaṃ taṃ dassanāya āgato.

Tāpaso āha:

5

366. Na bhavaṃ eti puṇṇatthaṃ Sivirājassa dassanaṃ,
maññe bhavaṃ patthayati rañño bhariyaṃ patibbataṃ. 2050.
367. Maññe Kaṇhājiṇaṃ dāsiṃ Jāliṃ dāsaṃ ca icchasi,
athavā tayo mātāputte araṇṇā netum āgato,
na tassa bhogā vijjanti dhanadhaññaṃ ca brāhmaṇā 'ti. 2051. 10

Ta. na tassa bhogā ti bho brahme tassa Ve-rassa araṇṇe viharantassa
n' eva bhogā vijjanti, dhanadhaññaṃ ca na vijjati, duggāto hutvā vasati, tassa
santikāṃ gantvā kiṃ karissasīti.

Taṃ sutvā Jūjako āha:

368. Akuddharūp' āhaṃ bhotā', nāhaṃ yācitum āgato, 15
sādhū dassanaṃ ariyānaṃ, sannivāso saṭṭā sukho. 2052.
369. Adittṭhapubbo Sivirājā Sivihi vippavāsito,
taṃ ahaṃ dassanaṃ āgato, yadi jānāsi sāmsa me ti. 2053.

I. v. h.: ahaṃ bho tāpaso akuddharūpo, alaṃ ettāvata, ahaṃ pana na
kiñci Ve-raṃ yācitum āgato, ariyānaṃ pana dassanaṃ sādhū, sannivāso pi 20
etehi saddhiṃ sukho, ahaṃ tassa ācariyabrāhmaṇo, mayā ca so yato² Sivihi
vippavāsito to paṭṭhāya adittṭhapubbo, tenāhaṃ naṃ dassanāya āgato, yadi
tassa vasaṇatthānaṃ jānāsi sāmsa me ti

So tassa³ saddahitvā „hotu sāmsissāmi te, ajja tāva idh'
eva tāva vasā“ 'ti taṃ phalāphalehi santappetvā punadivase 25
maggāṃ dassento hatthaṃ pasāretvā ā.:

370. Esa selo mahābrahme pabbato Gandhamādana
yattha Vessantara rājā saha puttehi sammati 2054.
371. Dhārento brāhmaṇaṃ vaṇṇaṃ āsadaṃ ca masaṇṇajataṃ,
oṇṇavāsī chaṃṇā seti, jātavedaṃ namassati. 2055. 30
372. Ete nīlā padissanti nānāphaladharā dumā
uggatā abbhakūtā va nīlā añjanapabbatā

¹ Bde bhoṭo. ² Ck no. ³ Bā adds vacanaṃ.

- dhavassakaṇṇā khadirā sālā phandanamālūvā
sāmpavedhenti vātena sakiṃ pītā va māpavā. 2056.
375. 374. 375. = 330. 331. 332. 2057—59.
376. Karerimālā vitatā bhūmibhāge manorame
5 saddalā haritā bhūmi, na tatth' uddhamsate rajo. 2060.
377. Mayūragivassamkāsā tūlaphassasamūpamā
tiṇāni nātivattanti samantā caturaṅgulā
ambā jambū kapitthā ca nīce pakkā c' udumbarā
paribhogehi rukkhehi vanam tam rativaddhanam 2061.
- 10 378. Veḷuriyavaṇṇasannibham' macchagumbanisevitam'
suciṃ sugandham salilam āpo tattha pi sandati'. 2062.
379. Tassāvidūre pokkharanī bhūmibhāge manorame
padumuppalasānchennā devānam iva Nandane. 2063.
380. Tīṇi uppalajātāni tasmīṃ sarasi brāhmaṇa
15 vicitraṃ' nīlān' ekāni seṭā lohitaṇāni cā 'ti. 2064.

Tass' attho heṭṭhāvattasadiṣo va, kareri -- ti kareripupphehi vitatā,
saddalā -- ti dhuvasaddaleṇa haritā, na tatthu -- ti tasmīṃ tiṇe appa-
matṭako pi rajo na uddhamsati, tūlaphassasamūpamā ti muduphassatāya
tūlaphassasadiṣā, tiṇāni -- ti tāni tassā bhūmiyā mayūragivavaṇṇāni tiṇāni
20 samantato caturaṅgulān' eva¹ vattanti, tato pana uttari na vaddhanti, ambā
jambu -- ti ambā ca jambū ca kapitthā ca, paribhogehi nānāvidhehi
pupphupagaphalupagehi paribhogarukkehi, āpo tattha pi sandatīti² tasmīṃ
vanasandhe Vamkapabbate kunnadīhi otarantaṃ udakam sandati pavattatīti³ a,
vicitraṃ nīlānekāni -- ti ekāni nīlāni ekāni seṭāni ekāni lohitaṇi⁴ imehi
25 tihi uppalajātikehi tam sarasi vicitraṃ sajjitapupphacamaṅgakaṇṇa viya so-
bhatti dasseti.

Evam caturassapokkharaniṃ⁵ vaṇṇetvā puna M ucalind-
saram vaṇṇento āha:

381. Khomā va tattha padumā, setasogandhigehi ca
30 kalambakehi sañchanno Mucalindo nāma so saro. 2065.
382. Ath' ettha padumā phullā apariyantā va dissare
gimhā hemantikā phullā jannutagghā upaṭṭharā. 2066.
383. Surabhī sampavāyanti vicittā pupphasanthatā
bhamarā pupphagandhena samantā-m-abhiuḍḍitā ti. 2067.

¹ Ck' -vaṇṇūpaṇikaṃ, C' -vaṇṇapaṇibham. ² B' -kumbha-. ³ Ck' si sandati.

⁴ Ck' -trā. ⁵ B' -gulappamāpāneva. ⁶ so Bds; Ck' si sandati in the place of
āpo --. ⁷ B' -rassapok-

Ta. khomā vā 'ti' khomamayā viya paṇḍarā, setasogandhiyehi cā 'ti setuppalehi ca sogandhiyehi ca kalambakehi ca so saro sañchanno, aparīyanta -- ti aparimāpā¹ viya dissanti, gimhā -- ti gimhehi ca hemantikehi ca pupphitapadumā, jannutagghā -- ti jannupamāne uduke upattharā phullā honti santhatā viya kbāyanti, vicittā -- ti vicitrā hutvā pupphehi santhatā 5 sadā² surabhi sampavāyanti.

384. Ath' ettha udakantasmim rukkhā tiṭṭhanti brāhmaṇa kadambā pātālī phullā kovilārā ca pupphitā 2068.
385. Amkolā kaccikārā ca pārījaṇṇā ca pupphitā vāraṇā sāyanā³ rukkhā Mucalindam abhito saram⁴. 2069. 10
386. Sirisā setavārisā⁵ sādhu vāyanti padmakā⁶ niggunḍī siriniggunḍī⁷ asanā c' ettha pupphitā 2070.
387. Paṇḍurā vakulā sālā sobhaṇjanākā ca pupphitā ketakā kaṇikārā ca mahānāmā ca pupphitā 2071.
388. Ajjunā ajjukannā ca mahānāmā ca pupphitā sampupphitagga tiṭṭhanti pajjalant' eva kimsukā. 2072. 15
389. Setapaṇṇi sattapaṇṇā kadaliyo kusumbharā dhānuttakkārī pupphehi sinisapā varaṇehi⁸ ca 2073.
390. Acchivā sibalā⁹ rukkhā sallakiyo ca pupphitā setagerū ca tagarā¹⁰ māmsikuttā¹¹ kulāvarā 2074. 20
391. Daharā ca rukkhā vuddhā ca akuṭilā c' ettha pupphitā assamam ubhato ṭhanti¹² agyāgāraṁ samantato ti. 2075.

Ta. tiṭṭhantīti saram parikkhipitvā tiṭṭhanti kadambā ca kaccikārā ti evamānāmesukkhā, pārījaṇṇā ti katamālā¹³, vāraṇā sāyanā¹⁴ ti nāgarukkhā¹⁵, mu calind -- ¹⁶ ti mucalindassa ubhayapassesu, setapārīsā ti 25 setaccharukkhā¹⁶, te kira setakkhandhā mahāpaṇṇā kanikārasadisapupphā honti, niggunḍī siriniggunḍīti¹⁷ pokatiniggunḍī c' eva kālaniggunḍī ca, paṇḍurā ti paṇḍurarukkhā, kusumbharā tieke gacchā, dhanuttakkārī pupphehi sobhitā¹⁸, acchivā ti ādayo rukkhā yeva, setagerutagarakā¹⁹ ti setagerū ca tagarakā ca²⁰, māmsikuttā²¹ kulāvarā ti māmsigacchā ca koṭṭhagacchā²² ca kulāvarā ca, akuṭilā ti ujukā, agyāgāraṁ -- ti agyāgāraṁ parikkhipitvā ṭhitā ti a.

¹ Cks. -pāni. ² Cks. sarā. ³ Bā sa-. ⁴ Bā usatosaram. ⁵ līp. -pārīsā. ⁶ Bā paddakā. ⁷ Bā sārānigg-. ⁸ Bā -ṇanti. ⁹ Cks. acci-. ¹⁰ Ck. setaṇḍaru narakā, Ck. setaharu, tagarakā, Bā setaggāru ca taggarā, Bā takeru ca garakā. ¹¹ Cks. yanti. ¹² Bā rattakamālā. ¹³ Cks. vāyanā, Bā vāyanā? ¹⁴ Bā vāraṇarukkhā cāvāyanā rukkhā ca. ¹⁵ Bā ubhatosaram. ¹⁶ Bā setagaccharukkhā ¹⁷ Bā sārānigg-. ¹⁸ Cks. -tām. ¹⁹ Ck. -turakā, Cks. tatatarakā, Bā setaggāru ca taggarā. ²⁰ Bā setaggāru ca taggarā ca. ²¹ Cks. -koṭṭhā. ²² Bā kuṭhu-.

393. Ath' ettha udakantasmim bahujāto phaṇṇijjako
muggatiyo karatiyo sevālasimsakam bahu 2076.
399. Uddhā¹ pavattam ullulitam makkhikā hiṅgujālaka
dāsimañcako² c' ettha bahū nicekalambakā. 2077.
- 5 394. Elambarakasañchannā³ rukkhā tiṭṭhanti brāhmaṇa
sattāham dhārayamānānam gandho tesam na chijjati. 2078.
395. Ubhato saram mucalindam pupphā tiṭṭhanti sobhanā⁴,
indivarehi sañchannam vanan tam upasobhitam⁵,
addhamāsam dhārayamānānam gandho tesam na chijjati. 2079.
- 10 396. Nilapupphisekadhārī⁶ pupphitā girikaṇṇikā,
kaṭerukkhehi sañchannam vanan tam tulasīhi ca 2080.
397. Sammaddat⁷ eva⁸ gandhena pupphasākhāhi tam vanam,
bhamarā pupphagandhena samantā-m-abhināditā. 2081.
398. Tīṇi kakkarujātāni tasmim sarasi brāhmaṇa
15 kumbhamattāni c' ekāni muraJamattāni tā⁹ ubho ti. 2082.

Ta phaṇṇijjako⁹ ti bhūtanako, muggatiyo ti ekā muggajāti, karatiyo ti rājamāso, sevālasimsakan ti ime pi¹⁰ gacchā yeva, api ca siṃhsakan ti rattacandanam vuttam, uddhā¹ pavattam -- ti tam upakam tīramariyā dabandhanam vātāhataṃ ullulitam hutvā tiṭṭhati, makkhikā -- ti hiṅgujālaka samakkhāto
20 pi vikaṣitapupphagacche pañcavaṇṇā madhumakkhikā madhurasareṇa-viravantiyo ta vicarantīti a., dāsimañcako¹¹ c' etthā¹² ti, imāpi dve rukkhajātiyo ettha, nicekalambakā ti nicekalambakā, elambarakasañchannā³ tevaṃ nāmīkāya valliya sañchannā, tesam ti tesam tassā valliya pupphānam sabbesam pi tesam dāsimakkhīnam pupphānam sattāham gandho na chijjati¹³ tam gandha-
25 sampannāni pupphāni rajatapattasadiṣa-ūlukāpupphabhūmibhāge, gāḍho tesam ti tesam indivarapupphādīnam gandho addhamāsam na chijjati¹⁴, nīla¹⁵ pupphiti ādikā pupphavalliyo, tulasīhi cā¹⁶ ti tulasigacchehi ca, kakkarujātānti valliphalāni, ta ekissā valliya phalāni mahāggaJamattāni dvinnam mutiṅga-
mattāni, tena vuttam mutiṅgamattāni tā¹⁷ ubho ti.

- 30 399. Ath' ettha sāsapo bahuko nādiyo¹⁸ haritāyuto
asī tālā va tiṭṭhanti chejjā indivarā bahū. 2083.
400. Apphoṭṭā¹⁴ suriyavallī ca kāliya¹⁵ madhugandhiyā
asokā mudayanti ca vallibho khuddapupphiyo 2084.
401. Koradukā anojā ca pupphitā nāgavallikā¹⁶
35 rukkhā āruya tiṭṭhanti phullā kimsukavalliyo. 2085.

¹ Ck^o uddā. ² Ck^o -makacako. ³ B^d elampurukkhā-. ⁴ B^d bhāgaso. ⁵ B^d varam tamugasobhati. ⁶ B^d -setavāri. ⁷ B^d sammoditeva. ⁸ B^d vā. ⁹ Ck^o pa-. ¹⁰ Ck^o hi. ¹¹ Ck^o -makasako. ¹² B^d muraJamattāni te. ¹³ B^d nāriyo. ¹⁴ Ck^o appo-. ¹⁵ B^d ko-. ¹⁶ B^d mallikā.

402. Kaṭeruhā ca vāsanti¹ yūtbikā madhugandhiyo
niliyā² sumanā bhaṇḍī sobhati padumuttaro. 2086.
403. Pāṭalisamuddakappāsī kaṇikārā ca pupphitā
hemajālā va dissanti rucirā aggisikhūpamā. 2087.
404. Yāni kāni ca pupphāni thalajān' udakāni ca
sabbāni tattha dissanti, evaṃ ramho mahodadhīti. 2088.

5

Ta. sāsapo ti siddhatthako, bahuko³ ti bahu, nādiyo⁴ haritāyuto
ti haritena āyuto⁵ nādiyo⁶, ime dve lasunajātīyo, so pi lasuno ta. bahuko⁷
a., asī -- ti asīti evannāmikā rukkhā siddhāya bhūmiyaṃ thitā tāla viya
tiṭṭhanti, chejjā -- ti udakapariyante bahū suvaṇṇaindivarā mutṭhinā chinditabbā
10 hutvā thitā apphoṭā⁸ ti apphoṭavallī⁹, vallibho -- ti vallibho ca khudda-
pupphiyo ca nāgavallikā¹⁰ ti vallināgā¹¹, kiṃsuka -- ti sugandhamattā valli-
jāti, kaṭeruhā ca vāsanti¹² ime ca dve pupphagacchā, madhugandhiyā
ti madhusamānagandhā, niliyā sumanā bhaṇḍīti vallisumanā ca¹³ bhaṇḍī
ca, padumuttaro ti eko rukkho, kaṇikārā ti vallikārāpi¹⁴ rukkhakanikā-
15 rāpi, hemajālā vā ti pasāritahemajālā viya dissanti, mahodadhīti mahato
udakassa ādhārabhūto Mucalindasaro

405. Ath' assā pokkharaniyā pahūtā¹⁵ vārigocarā
rohitā naḷapī siṅgū kumbhilā makarā susū 2089.
406. Madhū ca madhulaṭṭhī ca tālisā ca piyaṅgukā
20 unnakā¹⁶ bhaddamuttā ca satapupphā¹⁷ ca lolupā 2090.
407. Surabhī ca rukkhā tagarā pahūtā¹⁸ tuṅgavaṇṭakā¹⁹
padmakā naradā kuṭṭhā jhāmākā ca hareṇukā 2091.
408. Haliddakā gandhasilā hiriverā²⁰ ca guggulā
vibhedikā corakā kuṭṭhā kappurā ca kaliṅgu cā²¹ 'ti. 2092. 25

Ta. Athassā po -- ti idha pokkharanīsadisatāya saram eva-pokkharanīti
yadati, rohitā ti ādīni tesam vārigocarānam nāmāni, madhū cā 'ti nimmak-
khikamadhuṃ c' eva, madhulaṭṭhī cā 'ti laṭṭhimadhuṃ ca, tālisā ti ādikā
sabbagandhajātīyo.

409. Ath' ettha sīhavyagghā ca purisālū ca hatthiyo
30 eṇeyyā pasadā c' eva rohiccasarabhā migā 2093.
410. Koṭṭhusunā sulopī²² ca tuliyaṃ naḷasannibhā
camarī calanī laṃghī jhāpitā makkaṭṭā picu²³. 2094.

¹ Bā vāsanti, C² vāsenti. ² Bā niliyā, C² niliyā, C³ niliyā. ³ C² pahūto. ⁴
Bā nādiyo. ⁵ Bā āyu-. ⁶ C² appo-. ⁷ Bā -mallikā. ⁸ Bā adda ca mallikā ca.
⁹ C² vāsenti, Bā vāsenti. ¹⁰ Bā adda pakatisumanā ca. ¹¹ so C² for valī-
kapikārāpi? Bā vaṇṭikaṇṭikārāpi. ¹² Bā bahukā. ¹³ Bā kutantajā. ¹⁴ Bā seta-.
¹⁵ Bā suṅkavallikā. ¹⁶ Bā hari-. ¹⁷ Bā -gukā ¹⁸ Bā sunopi, C² saḷopi. ¹⁹
Bā picu, C² ca.

411. Kakkaṭṭā¹ katamāyā² ca ikkā gonasirā bahū
khaggā varāhā nakulā kālak³ ettha bahūtasā⁴ 2095
412. Mahisā soṇā sigālā ca pampakā ca samantato
ākuccā pacalākā ca citrakā cāpi dīpiyo 2096.
- 5 413. Pelakā ca vighāsādā sīhā kokanisātakā⁵
atṭhapādā ca romā⁶ ca bhassarā⁷ ca kukutthakā⁸ 2097.
414. Camkorā kukkuṭṭā nāgā aññamaññaṃ pakūjino
bakā bulākā najjuhā dindibhā koṇcavādikā⁹ 2098.
415. Vyaghghinasā lohapiṭṭhā pampakā jīvajivakā
kapiñjarā¹⁰ tittirāyo kulāvā paṭikuttakā
- 10 416. Maddālākā cetakedu¹¹ bhaṇḍutittiranāmakā
celāvakā piṅgulāyo godhakā āṇahetukā 2099.
417. Karaviyā ca saggā ca uhumkāra ca kukkuḥ
nānādi jaggaṇākiṇṇaṃ nānāsaranikujjitaṃ ti. 2100.
- 15 Ta. parisālū 'ti vajavā mukhāpekkhiyo¹², 'rohicea--ti rohitā c' eva
sarabhamigā ca, koṭṭhasunā 'ti sigālasunakhā, kattuhoṇā¹³ 'ti pi pāṭho, suno-
picā¹⁴ 'ti esāpi ekā khuddakamigajātī, tuliyā 'ti pakkhabhāṭṭā¹⁵, nala-
sannibhā 'ti nalaṇḍupphavaṇṇā rukkhāsunnakhā ca, camarī calaṇḍīlāṃ phit-
camarā migā ca calaṇḍī ca laṇḍhī ca calaṇḍī¹⁶ vātamigā ca¹⁷, jhāpitā--c
20 dve pi makkatajātīyo, picū 'ti saraṇḍīyante goraragābhikā ekā makkatajātī
kakkaṭṭā katamāyā¹⁸, 'ti dve mahāmigā, ikkā 'ti acchā, gonasirā 'ti araṇṇa-
gonakā, kāḷakettha bahūtasā¹⁹ 'ti kālakamigā nām' ettha²⁰, soṇā sigālā
'ti rukkhāsunnakhā ca sigālā ca, pampakā 'ti assamapadaṃ parikkhipivā 'ti
mahāveṇṇapampatikā²¹, ākuccā²² 'ti godhā, pacalākā 'ti gajakumbhamigā,
25 citrakāpi dīpiyo 'ti citramigā ca dāpimigā ca, pelakā cā 'ti sasa²³, vighā-
sādā 'ti oṭe sakunā, sīhā 'ti kesaraṇḍīhā, kokanisātakā²⁴ 'ti kokkūṃ gahetvā
khāḍanaṇḍī dūṭṭhamigā, bhassarā²⁵ 'ti setahāsā, kukutthakā²⁶ 'ti kakuttha-
sakunā²⁷, camkorā ca vanakukkuṭṭā ca, dindibhā koṇcavādikā²⁸ 'ti
'ime tayo pi sakunā yeva, vyaghghinasā 'ti senā, lohapiṭṭhā 'ti lohitaṇḍa-
sakunā, pampukā 'ti pampaṭakā, kapiñjarā--'ti kapiñjarā ca tittirā ca,
30 kulāvā--'ti 'ime dve pi sakunā, maddālākā cetakedū 'ti maddālākā ca
celakedu ca²⁹, bhaṇḍutittiranāmakā 'ti bhaṇḍū ca tittirā ca nāmā ca,

¹ Bā kakkaṭṭā, Cā kaṇṭakā, ² Bā kaṭa-, ³ so Bā; Cā -tayo. ⁴ Bā -nisadakā

⁵ Bā morā. ⁶ Cā ha-. ⁷ Cā kuka-, Bā kukutthakā. ⁸ Cā kuṇḍa-, Bā koṇca-

vājjikā. ⁹ Bā kampicānā, Cā -jatā. ¹⁰ so Cā; Bā celaketu. ¹¹ Bā -yakkhiṇiyo.

¹² Bā koṭṭhasoṇā. ¹³ Bā sunopīcā. ¹⁴ Bā pakkhīlāṇā. ¹⁵ Cā, calaṇḍī, Bā omīta

calaṇḍī. ¹⁶ Cā omīta ca. ¹⁷ Bā kakkaṭṭakā. ¹⁸ Cā tayo. ¹⁹ Bā ettha sara-

kaḷakā ca bahūtasā ca. ²⁰ Bā -vejjukā pampaṭakā. ²¹ Bā amattākuccā. ²²

Cā sasa. ²³ Bā -ṇisadakā ²⁴ Bā kukkuṭṭakā, ²⁵ Bā kukkuṭṭakā. ²⁶ Bā

-vājjikā. ²⁷ Bā mandāḷakā ca celaketu ca.

celābakā piṇḍulāyo ti dve sakuṇajātiyo ca, tathā godhakā aṅgabhetukā ti
saggā ti vānakasakuṇā¹, uhumkāra ti ulūkā.

418. Ath' ettha sakuṇā santi nīlakā² mañjubhāṇakā
modanti saha bhariyāhi aññamaññaṃ pakūjino. 2101.
419. Ath' ettha sakuṇā santi dijā mañjussarā sitā³ . 5
setacchakūṭā bhadraṅkhā aṇḍajā citrapekḥunā⁴. 2102.
420. Ath' ettha sakuṇā santi dijā mañjussarā sitā
sikhandinīlagivāhi aññamaññaṃ pakūjino 2103.
421. Kukutthakā⁵ kuḷirakā koṭṭhapokkharasātakā⁶
kāḷāmeyyā baḷiyakkhā kadambā suvasālikā 2104. 10
422. Haliddā lohitā setā ath' ettha naḷakā bahū
vāraṇā bhīgurajā⁷ ca kadambā suvakokilā 2105.
423. Kukkusā⁸ kurarā⁹ haṃsā āṭā¹⁰ parivadantikā¹¹
pākahaṃsā atibalā najjuhā jīvajīvaka 2106.
424. Pārepatā ravihaṃsā cakkavākā nadīcarā 15
vāraṇābhīrudā raṇṇā ubho kālūpakūjino. 2107.
425. Ath' ettha sakuṇā santi nānāvāṇṇā bahū dijā
modanti saha bhariyāhi aññamaññaṃ pakūjino. 2108.
426. Ath' ettha sakuṇā santi nānāvāṇṇā bahū dijā
sabbe mañjūni kūjanti¹² Mucalindam abhito¹³ saraṃ. 2109. 20
427. Ath' ettha sakuṇā santi karavī nāma te dijā
modanti saha bhariyāhi aññamaññaṃ pakūjino. 2110.
428. Ath' ettha sakuṇā santi karavī nāma te dijā
sabbe mañjūni kūjanti¹⁴ Mucalindam abhito saraṃ. 2111.
429. Eṇeyyapasadākiṇṇaṃ nāgasamsevitaṃ vanaṃ 25
nānālatāhi saṇḍhanuṃ kadālimiga-sevitaṃ. 2112.
430. Ath' ettha sāsapo bahuko¹⁵ nivāro varako lahu
sāli akatṭhapāko va uechu tattha anappako. 2113.
431. Ayaṃ ekapadī eti, ujum gacchati assamaṃ,
khudam pipāsam aratim tattha patto na vindati 30
yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati. 2114.
432. Dhārento brāhmaṇaṃ vaṇṇaṃ āsadaṃ ca masaṇḍaṇḍaṃ
cammavāsī chaṃḍā seti jātavedaṃ namassatīti. 2115.

¹ Bā jātasakuṇā, Bc citta. ² so Ck; Cc sīlakā, Bdc sīlikā ³ Cc thitā. ⁴ Cc
-pekḥanā, Bc -pakḥanā ⁵ Bā kukkuṭhakā. ⁶ Bā -ṭakā. ⁷ Bā bhīṅga-. ⁸
Bā ukkūṭā. ⁹ Bā kururū ¹⁰ Cc āvā. ¹¹ Bā parivattantikā. ¹² Cc kūjanti.
¹³ Bā ubhato. ¹⁴ Cc kūjanti. ¹⁵ Bā sayā bahukā.

Ta. nīlakā¹ ti vāḷimattapattā², mañjussarā altā³ ti nibaddha-
madhurassarā, setacchakūṭā⁴ bhadrakkhā ti ubhappasesu setehi akkhi-
kūṭehi samannāgatā sundarakkhā, añḍajācittapekkhanā⁵ ti añḍena jāti,
cittrachattā⁶, kuḷirakā ti kakkatākā⁷, koṭṭhā ti ādayo sakunā va, vāraṇā ti
6 hatthiisakunā⁸, kadambā ti mahākadambā⁹ gahitā, suvakokilā ti kokilāhi¹⁰
saddhiṃ vicarānasukā¹¹ c'eva kokilā ca, kukkusā¹² ti kākakabarā¹³, kurarā¹⁴
ti setakururā¹⁵, āṭā¹⁶ ti dabbimukhasakunā, parivadenticā¹⁷ ti ekā sakuna-
jāti, vāraṇā -- ti rammābhīrudā vāraṇā. ubho -- ti sāyaṃ pāto¹⁸ pabbata-
pādaṃ ekaninnādaṃ karontā nikūjanti, epeyya -- ti ehiṃgihehi ca pasatamiṃgihehi
10 ca ākiṃṇaṃ, ta patto ti brāhmaṇa Vessantarassa assamaṃ patto puriso ta.
assame chātakaṃ vā pāṇiyam pipāsāṃ¹⁹ vā ukkaṇṭhitāṃ vā na paṭṭlabhatiti.

433. Idam sutvā brahmabandhu ism katvā padakkhinam
udaggacitto pakkāmi yattha Vessantaro ahū ti. 2116.

Ta. yattha -- ti yaṃiṃ thāne Ve- ahoṃ tam thānaṃ gato ti. Mahā-
15 vanavaṇṇanā niṭṭhitā

Jūjako pi Accutatāpasena kathitamaggena gantvā catu-
rassarapokkharāṇiṃ patvā „ajja atisāyaṇho, idāni Maddi araṇ-
ṇato āgamissati, mātugāmo hi nāma¹ antarāyakaro hoti, eve
tassā araṇṇagatakāle assamapadaṃ gantvā Ve-raṃ dārake yā-
20 citvā tāya anāgatāya te gahetvā pakkamissāmi²“, ath' assa
avidūre ekasmiṃ sānupabbataṃ āruya phāsukatthānaṃ nipajji,
tam rattim paccūsakāle Maddi supinaṃ addasa, evarūpo su-
pino ahoṃ: eko puriso kaṇho dve kāsāyāni paridāhitvā dvīsu
kaṇṇesu rattamālā³ pilandhitvā⁴ āvudhahattho tājanta⁵ āgan-
25 tvā paṇṇasālaṃ pavisitvā Maddiṃ jaṭṭasu gahetvā ākaddhitvā
bhūmiyaṃ uttānaṃ pādetvā viravantiyā tassā dve akkhini up-
pādetvā dve bāhāni chinditvā uraṃ bhinditvā paggharantaṃ
lohitabindum hadayamaṃsaṃ ādāya pakkāmi, sā pabujjhitvā
bhittatasitā „pāpako me supino diṭṭho, supinapāṭhako pana me
30 Vessantarena sadiso nāma n' atthi, pucchissāmi nan“ ti cin-

¹ Bā sālīkā. ² so Ck; Bā citrarāḷisatapatthā. ³ Bā jītā. ⁴ Bā setakkhi. ⁵
Bā citrapakkhino. ⁶ so Ck; C' -jantā, Bā -pattā. ⁷ Bā kukkūṭā. ⁸ Bā
hatthiḷḷiṃsasakunā. ⁹ Bā -basakunā. ¹⁰ Bā kolehi. ¹¹ Bā -pakanayakā. ¹²
Bā ukkoṣā. ¹³ Bā kākakururā. ¹⁴ Ck; Bā kururā. ¹⁵ Ck; āṭā. ¹⁶ Ck; -de-
vantikā. ¹⁷ Ck; pāto, C' pātaṃ. ¹⁸ so Ck; C' pāṇiyam pāṇiyam pipāsāṃ, Bā
vā pāṇiyapipāsāṃ. ¹⁹ Bā adda dānassa. ²⁰ Bā -lath. ²¹ Bā pināntitvā.
²² Bā tājanta.

tetvā paṇṇasālaṃ gantvā Mahāsattassa paṇṇasāladvāraṃ āko-
 ṭṭesi, M. „ko eso“ ti ā., „ahaṃ deva Maddhīti“, „bhadde am-
 hākaṃ katikavattaṃ bhinditvā¹ kasmā akāle āgatā“ ti, „deva
 na kilesavassenāgacchāmi, api ca kho me pāpako supino diṭṭho“
 ti², „tena hi³ kathehi Maddhīti“, sā attanā diṭṭhanīyāmen⁴ eva
 kathesi, M. supinaṃ parigaṇhitvā „mayhaṃ dānapārami⁵ pū-
 rissati, sve mayhaṃ yācako āgantvā putte yācissatīti, Maddhiṃ
 assāsetvā uyyojessāmīti“ cintetvā „Maddi tava dussayana-
 dubbhohanehi cittaṃ ālulitaṃ bhavissati, mā bhāyīti“ mohetvā
 assāsetvā uyyojesi, sā vibhātāya rattiyā sabbaṃ kattabbayutta- 10
 kaṃ kaṭvā dve putte āliṅgitvā sisāṃ cumbitvā „ajja me
 dussupino diṭṭho, appamattā tātā bhavēyyāthā“ ti ovaḍitvā
 „deva dārakesu appamattā hothā“⁶ 'ti Mahāsattaṃ⁷ putte pa-
 ṭicchāpetvā pacchiādīni ādāya assūni puñjantī mūlaphalathāya
 vanaṃ⁸ pāvīsi, Jūjako pi „idāni gatā bhavissatīti“⁹ sānupabbatā 15
 oruḃha ḍḍapadikamaggena assamābhimukko agamaṃsi. M. pi
 paṇṇasālato nikkhamitvā pāsāṇaphale¹⁰ suvaṇṇapaṭimā viya
 nisīditvā „idāni yācako āgamissatīti“ pipāsito viya surāsoṇḍo
 tassāgatamaggaṃ¹¹ olokento va nisīdi, puttāpi 'ssa pādāmūle
 kiṭṭanti, so maggaṃ olokento brāhmaṇaṃ āgacchantāṃ disvā 20
 sattamaṃ¹² nikkhattadānadhuraṃ ukkhipanto viya „ehi tvāṃ
 tāva brāhmaṇa“¹³ 'ti somanassappatto Jālikumāraṃ āmantento
 imaṃ gātham āha:

454. Uṭṭhehi¹⁴ Jāli patiṭṭha, porāṇaṃ viya dissati,

brāhmaṇaṃ viya passāmi, nandiyo¹⁵ m' ābhikīrare ti. 2117. 26

Ta. porāṇaṃ - - ti pubbe Jetuttaranagare nānādisāhi¹⁶ yācakānaṃ āgama-
 naṃ viya ajja yācakānaṃ āgamaṃ dissati, nandiyo¹⁷ mābhikīrare ti
 etassa brāhmaṇassa diṭṭhakālato paṭṭhāya maṃ somanassāni ābhikīranti ābhik-
 kamanti, ghammābhītattassa sīte sītūḍakassa ghaṭasatasahasseehi abhiśīṇanakaḷo
 viya jāto ti. 39

Taṃ sutvā kumāro āha:

¹ C^o al. ² C^o yaṃ devaṃ in the place of tena hi. ³ C^o -lm. ⁴ C^o -tta,
 B^o -tassa. ⁵ C^o -palake. ⁶ B^o tassāgamana-. ⁷ C^o nandiso. ⁸ B^o -sāni

435. Aham pi tāta passāmi, yo so brahmā va dissati,
atthiko¹ viya āyāti, atithi² no bhavissatīti 2118.

vatvā ca pana kumāro tassa³ apacitīm karonto utthāyāsana
brāhmaṇaṃ paccuggantvā parikkhāragahaṇattham⁴ āpucchi, brāh-
5 maṇo taṃ oloketvā „ayaṃ V-rassa putto Jālikumāro nāma
bhavissati, ādito paṭṭhāy⁵ eva ca pharusavacanaṃ kathessā-
mīti“ cintetvā „apehi apehīti“ accharam pahari, kumāro āgantvā
„ayaṃ brāhmaṇo ativiya pharusō kin nu kho“ ti tassa sarīraṃ
olokento atthārassa purisadose passi, brāhmaṇo pi Bo-aṃ upa-
10 saṃkamitvā paṭisanthāraṃ karonto āha :

436. Kacci nu bhoto kusalam, kacci bhoto anāmayaṃ, (V ³²³/₁₆, ³⁷⁷/₂₁)
kacci uñchena yāpetha, kacci mūlaphalā bahū. 2119.

437. Kacci ḍaṃsā ca makasā ca³ appam eva sirīmsapā,
vane vāḷamigākiṇṇe kacci himsā na vijjati. 2120.

15 Bo. tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ karonto āha :

438. Kusulaṃ c¹ eva no brahme atho brahme anāmayaṃ,
atho uñchena yāpema, atho mūlaphalā bahū. 2121.

439. Atho ḍaṃsā ca makasā ca² appam eva sirīmsapā,
vane vāḷamigākiṇṇe himsā amhaṃ na vijjati. 2122.

30 440. Satta no māsē vasatam araṇṇe jīvasokinaṃ³
imaṃ⁴ pi paṭhamam passāma brāhmaṇaṃ devavāsinaṃ
ādāya beluvaṃ daṇḍam aggihuttaṃ kamaṇḍalum. 2123.

441. Svāgatan te mahābrahme atho te adurāgataṃ,
anto pavisa bhaddan te, pāde pakkhālayassu te. 2124.

35 442. Tiṇḍukāni⁵ piyālāni madhuke kāsumāriyo
phalāni khuddakappāni, bhuñja brahme varaṃ varaṃ. 2125.

443. Idam pi pāniyaṃ sītaṃ ābhataṃ girigabbharā,
tato piva mahābrahme sace traṃ abhikaṃkhasīti 2126.

vatvā ca pana M. cintesi : „ayaṃ brāhmaṇo na akāraṇena imaṃ
30 brahāraṇṇaṃ āgato, āgamanakāraṇaṃ ūtvā taṃ papañcaṃ
akatvā pucchi⁵ sāmi naṃ“ ti cintetvā imaṃ gūtham āha :

¹ B⁴ addhiko. ² B⁴ omits ca. ³ B⁴ jivi-. ⁴ C¹ B⁴ idam. ⁵ B⁴ tiṇḍu-.

444. Atha tvaṃ kena vaṇṇena kena vā pana hetunā
anuppatto brahārāṇṇāṃ, tam me akkhāhi pucchito ti. 2127.

Ta. kena vaṇṇenā 'ti kena kārāṇena, hetunā ti paccayena.

Jūjako āha:

445. Yathā vārivaho pūro sabbakāle¹ na khīyati
evan taṃ yācit' āgañchiṃ, putte me dehi yācito ti. 2128.

Ta. vārivaho ti pañcasu mahānadiṣu udavaho, na khīyatīti pīpāsītehi āgantvā hatthehi pi bhājanehi pi ussīñcitvā khīyamāno² pi na khīyati³ evam taṃ yācītum gacchanti⁴, tvaṃ pi saddhāya pūritattā⁵ evarūpo yevā 'ti maññamāno ahaṃ taṃ yācītum āgañchiṃ, putte me - ti mayā yācito tava putte mayhaṃ. 10 dāsaṭṭhāya dehitī.

Taṃ sutvā M. somanassajāto hutvā pasāritahatthe⁶ sa-
hasṣaṭṭhāvikaṃ ṭhapento viya pabbatapadāṃ unnādentō i. g. ā.:

446. Dadāmi na viḥampāmi, issaro naya brāhmaṇa,
pāto gatā⁷ rājaputtī⁸ sāyaṃ uñchāto eheti. 2129. 15
447. Ekarattīṃ vasitvāna pāto gacchasi brāhmaṇa
tassa nahāte upaghāte⁹ atha ne māladhārīne 2130.
448. Ekarattīṃ vasitvāna pāto gacchasi brāhmaṇa
nānūpupphehi sañchanne nānāgandhavibhūsite
nānāmūlaphalākīṇe gacchissā¹⁰ brāhmaṇā 'ti. 2131. 30

Ta. issaro ti tvaṃ mama puttānaṃ issaro sāmiko hutvā etto¹¹ naya nayāhi, api ca kho paṇ' etam¹² kārānaṃ atthi: etesaṃ mātā rājaputtī phalā-phalatthāya pāto gatā sāyaṃ araṇṇato āgamissati tāya ānītāni madhuraphalā-phalāni paribbuñjitvā idh' eva thāne¹³ aji' ekarattīṃ vasitvā pāto va dārake gahetvā gamissasīti¹⁴, tassa nahāte ti tāya nahāpīte, upaghāte¹⁵ ti sī-samhi¹⁶ upasiṅghite¹⁷, atha te māladhārīne¹⁸ ti atha vicitrāya mālāya alamkate mālāṃ vahaṃāne, pālīpotthakesu pana atha te māladhārīno ti likhitaṃ, tass' attho na vicārīto, mūlaphalākīṇe ti maggapāṭheyyass' atthāya diṇnehi nānāphalāphalehi ākiṇṇe, gacchissā ti gamissasīti¹⁹.

Jūjako āha:

30

¹ Bds -lam. ² Cks -ne, Bds pivantāno. ³ Bds adds na sussesati. ⁴ Bds evam taṃ yācītāgañchīnti. ⁵ Cks add yeva. ⁶ Cks -tam hatthe. ⁷ Bds gato; gatā wanting in Cks. ⁸ all three MSS -i. ⁹ Bds upagghāte. ¹⁰ Bds gaccha ādāya. ¹¹ Bds eto. ¹² Cks ekam. ¹³ Bds vāno. ¹⁴ Cks omit ga-. ¹⁵ Bds upagghāte. ¹⁶ Cks sīsamhi. ¹⁷ Cks -siṅghāte. ¹⁸ Cks -no. ¹⁹ gacchissā - wanting in Bds.

449. Na vāsam abhirocāmi, gamanaṃ mayha ruccati,
antarāyo pi me assa, gacchaṇ ñeva rathesabha. 2132.
450. Na h' etā yācayogī naṃ, antarāyassa kāriyā,
itthiyo¹ mantam jānanti, sabbam gaṇhanti vāmato. 2133.
- 5 451. Saddhāya dānaṃ dadato māsaṃ addakkhi mātaram,
antarāyam pi sā kayirā, gacchaṇ ñeva rathesabha. 2134.
452. Amantayassu te putte, mā te mātaram addasum,
saddhāya dānaṃ dadato evaṃ puṇṇaṃ pavaḍḍhati. 2135.
453. Amantayassu te putte, mā te mātaram addasum,
mādisassa dhanam datvā rāja saggaṃ gamissatthi. 2136.
- 10

Ta. na heṭṭhā yācayogī nan ti ettha nan ti nīpātamattarā, i. v. h. 3
mahārāja etā itthiyo nāma na hi yācayogī yācānāya² anucchavikā na honti
kevalaṃ antarāyassa kāriyā ti dāyākānaṃ puṇṇantarāyaṃ yācākaṇaṃ ca lābhan-
tarāyaṃ karonti, mantan ti itthiyo³ māyaṃ nāma jānanti, vāmato ti sa-
15 bah⁴ vāmato gaṇhati na dakkhiṇato⁵, saddhāya -- ti kammaṃ ca phalaṃ ca
saddahitvā dānaṃ dadato, māsaṃ ti mā āsaṃ⁶ mātaram addakkhi, kayirā ti
kareyya, āmantayassute ti jānāpehi mayā saddhiṃ pāsehi⁷ vadethi⁸, dadato
ti dadantassa.

Vessantaro āha:

- 20 454. Sace tvaṃ n' icchase dattṭhum mama bhariyaṃ patibbatam
ayyakass' api dassethi⁹ Jālīm Kaṇhājīvaṃ ubho¹⁰. 2137.
455. Ime kumāre disvāna mañjuke piyabhāṇine
patito sumano vitto¹¹ bahum dassati¹² te dhanan ti. 2138.

Ta. ayyakassā 'ti mayham pituno Saṅghaya-mahārājassa dvinnam ku-
25 mārānaṃ ayyakassa, dassatthi¹³ so rājā tuyham bahum dhanam dassati¹⁴.

Jūjako āha:

456. Acchedanassa bhāyāmi, rājaputta suṇohi me,
rājā¹⁵ daṇḍāya maṃ dajjā vikkipeyya haneyya vā
jino dhanā ca dāse¹⁶ ca gārayhassa brahmabandhuyā ti. 2139.
- 30 Ta. acchedanaasā 'ti acchinditvā gahapassa bhāyāmi, rājā¹⁷ -- ti ayaṃ
brāhmaṇo dāraḥacoro¹⁸ daṇḍam assa upanetthā¹⁹ ti evaṃ daṇḍatthāya maṃ

¹ Bā itthikā. ² Ck² yācāmānāya. ³ Ck² itthi. ⁴ Ck² sabbā. ⁵ Ck² -te. ⁶ Ck²
etessam. ⁷ so Ck²; Bā ayyakassāmi me dehi; read: ayyakassāp' ime dehi? ⁸
Bā jālikāhājīnācubho. ⁹ Bā citto. ¹⁰ Ck² dasseti. ¹¹ Ck² dassati no ti, Ck²
dassati to ti, B² dassati no dhananti. ¹² Ck² dassatthi. ¹³ Ck² Bā rāja. ¹⁴ Bā
dāseṭṭh. ¹⁵ Bā rāja. ¹⁶ Ck² add ti. ¹⁷ Bā dethā.

rājānaṃ¹ dadeyya, gārayh' assa -- ti kevalaṃ brāhmaṇiṃ ca garahitabbā² bhavissāmīti.

Vessantaro āha :

457. Ime kumāre disvāna muñjūke piyabhāṇine
dhamme t̥hito mahārājā Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhanaṃ
laddhā pītisomanassaṃ bahuṃ dassati te dhanan ti. 2140. 5

Jūjako āha :

458. Nāhan tam pi karissāmi yaṃ maṃ tvaṃ anusāsasi,
dārake ca ahaṃ nesaṃ brāhmaṇiṃ paricārake ti. 2141.

¹ Ta. dārake cā 'ti alaṃ mayhaṃ aññeṇa dhanena ahaṃ ime dārake' ca 10
attano brāhmaṇiṃ paricārike² nesaṃvīti.

Taṃ tassa pharusavacanaṃ sutvā dārakā piṭṭhipaṇṇasālaṃ
gantvā tato piṭṭhipaṇṇasālato pi palāyitvā gumbagahane nili-
yitvā⁴ tatrāpi Jūjakenāgantvā gahitaṃ⁵ viya attānaṃ sampassa-
mānā kampaṇtā katthaci t̥hātum⁶ asamattā ito c' ito ca dhā- 15
vitvā catūrassapokkharap̥t̥tiraṃ gantvā ḍaḥhaṃ vākaciraṃ nivā-
setvā udakaṃ oruyha pokkharapattaṃ sīse t̥hapetvā udakena
paṭicchannā hutvā aṭṭhamasu.

Taṃ atthaṃ pakāsento Satthā āha :

459. Tato kumārā vyadhitā⁷ sutvā luddassa bhāsitaṃ
tena⁸ tena padhāvim̐su Jāli Kaṇhājina ubho⁹ ti. 2142. 20

Jūjako pi kumāre adisvā Bo-aṃ apasādesi „bho Ve-ra
tvaṃ idān' eva mayhaṃ dārake datvā mayā 'nāhaṃ Jetuttara-
nagaraṃ gamissāmi dārake mama⁹ brāhmaṇiṃ paricārike
nessāmīti' vutte iṅgitasāññaṃ datvā putte palāpetvā ajānanto 25
viya nisinno, n' atthi maññe lokasmiṃ tayā sadiso musāvādo¹⁰
ti¹¹, taṃ sutvā M. kampito hutvā „te palātā bhavissantīti¹²
cintetvā „brāhmaṇa mā cintayi, ānemi¹³ te kumāre“ ti utṭhāya
piṭṭhipaṇṇasālaṃ gantvā tesāṃ vanagahanāṃ¹⁴ pavitṭhabhāvāṃ

¹ so Cks; Bā amaccānaṃ. ² so all three MSS. for -o? ³ Cks -rikā ⁴ Bā niliyim̐su. ⁵ Cks -tā. ⁶ Bā sandhāretum. ⁷ so Cks for vyathitā? Bā byādhitā.
⁸ Bā cubho. ⁹ Cks maṃ. ¹⁰ Bā -diti. ¹¹ Bā ānessāmi. ¹² Bā gumba-.

ñatvā padavaḷaṇṇānusārena p-tiraṃ gantvā uḍake otiṇṇapadam
disvā „udakaṃ oruḃha ʈhitā bhavissanti”¹ ñatvā „tāta”² Jāliti³
pakkosivā gāthādvayam āha:*

460. Ehi tāta piyaputta⁴, pūretha mama pāramim,
5 hadayaṃ me 'bhisiṇcetha, karoṭha vacanaṃ mama. 2143.

461. Yānanāvā⁵ ca me hoṭha acalā bhavasāgare,
jātipāraṃ tarissāmi santāressaṃ sadevakan ti⁶. 2144.

Tāta Jāliti pakkosi⁴, kumāro pitu saddaṃ sutvā evaṃ
cintesi: „brāhmaṇo maṃ yathārucciṃ karotu pitarā saddhiṃ
10 dve kathā na kathessāmi”⁷ sīsaṃ nīharitvā pokkharapattāṇi
viyūhanto udakā uttaritvā M-assa dakkhiṇapāde patitvā gop-
phakasandhiṃ daḷhaṃ gahetvā parodi, atha naṃ M. āha: „tāta
bhaginī te kuhin”⁸ ti, „tāta ime sattā nāma bhaye uppanne attā-
nam eva rakkhanti”⁹, atha M. „puttehi me katikā kathā bha-
15 vissanti”¹⁰ ñatvā „ehi amma Kaṇhe”¹¹ ti pakkosivā gāthādvayam ā.:

462. Ehi amma piyadhīti¹², pūretha mama pāramim⁶,
hadayaṃ me 'bhisiṇcetha, karoṭha vacanaṃ mama. 2145.

463. Yānanāvā⁷ ca me hoṭha acalā bhavasāgare,
jātipāraṃ tarissāmi uddharissaṃ⁶ sadevakan ti. 2146.

20 Sāpi „pitarā saddhiṃ dve kathā na kathessāmi”¹³ tath'
eva uttaritvā M-assa vāmapāde patitvā goppakasandhiṃ⁹ daḷ-
haṃ gahetvā parodi, tesāṃ assūni M-assa phullapadumavaṇṇe
pādapitṭhe patanti, tassa assūni tesāṃ suvaṇṇaphalakasadisāya
piṭṭhiyā patanti, atha M. kumāre utṭhāpetvā assāsetvā „tāta
25 Jāli, kiṃ tvaṃ mama dānavittabhāvaṃ na jānāsi, ajjhāsayam
me tāta matthakaṃ pāpehīti”¹⁴ vatvā goṇe agghāpento viya
tattḥ¹⁵ eva ʈhito kumāre agghāpesi, so kira puttaṃ āmantetvā
āha: „tāta Jāli, tvaṃ bhojisso hotukāmo brāhmaṇassa nikkha-

¹ Cks ammatāta. ² Bā piyaputtā ³ Bā addo tattha hadayaṃ me bhisiṇcethā
ti brāhmaṇa akkosaṇena uḃhaṃ mama hadayaṃ vuḃsaṃmetha bhavasāgare ti
sāgarasādisa bhava acalā yānā ca nāvā ca me hoṭha āhaṃ sadevakaṃ lokaṃ jāti-
pāraṃ tāressāmi. ⁴ Bā omīta tāta --. ⁵ Bā piyā dhītā ⁶ Cks piyā me dāna-
pārami. ⁷ Cks yānā. ⁸ Cks -rissāmi ⁹ all three MSS. goppā.

sahassaṃ datvā bhujisso bhaveyyāsi, bhaginī pi kho pana te
uttamarūpadharā, koci. nīcajātiko brāhmaṇassa kiñcid eva
dhanaṃ datvā tava bhaginiṃ bhujissaṃ katvā jātisambhedam
kareyya, aññatra raññā sabbasatadāyako nāma n' atthi, tasmā
bhaginī te bhujissā hotukāmā brāhmaṇassa dāsasataṃ dāsi- 5
sataṃ hatthis. assas. usabhas. nikkhasatan ti sabbasataṃ' datvā
bhujissā hotū“ 'ti evaṃ kumāre agghāpetvā samassāsetvā
assamapadam netvā kamaṇḍalunā udakaṃ gahetvā „ehi vata
bho brāhmaṇa“ 'ti² sabbaññūtañānassa' patthanaṃ katvā uda-
kaṃ pātetvā „puttena me sataguṇena sahasaguṇena satasa- 10
hassaguṇena sabbaññūtañānam eva piyataran“ ti paṭhaviṃ unnā-
dento brāhmaṇassa piyaputtadānaṃ adāsi.

Tam attham pakāśento Satthā āha:

446. Tato kumāre ādāya Jāliṃ Kaṇhājinaṃ ubho⁴
brāhmaṇassa adā dānaṃ Sivinaṃ raṭṭhavaḍḍhano. 2147. 15
445. Tato kumāre ādāya Jāliṃ Kaṇhājinaṃ ubho⁴
brāhmaṇassa adā vitto⁵ puttake dānaṃ uttamaṃ. 2148.
446. Tadāsi yaṃ bhiṃsanakaṃ tadāsi lomahaṃsanaṃ,
yaṃ kumāre padinnamhi medinī samakampatha. 2149.
447. Tadāsi yaṃ bhiṃsanakaṃ tadāsi lomahaṃsanaṃ. 20
yaṃ pañjalikato rājā kumāre sukhavacchite⁶
brāhmaṇassa adā dānaṃ Sivinaṃ raṭṭhavaḍḍhano ti. 2150.

Ta. vitto⁵ ti piṭṭomanasajāto hutvā, tadāsi yaṃ bhiṃsanakan ti
tadā dānatejēna unnadanti⁷ mahāpathavī kampi, Sinerupabbatarājā onami, sabbe
devā sādhu-kāraṃ adāsi. yāva Brahmalo-kā ekakolāhalam ahoṣi, khanikavassam 25
vassī⁸, akālaviḍḍulātā nicchariṃsu, Himavanta-vāsiṇo siṃhādāyo sakala-Himavantaṃ
ekaniṇṇādāṃ karīṃsu, evarūpaṃ bhiṃsanakaṃ ahoṣi, Pāliyaṃ pana medinī
samakampathā⁹ 'ti ettakam eva vuttaṃ, yaṃ ti yadā, sukhavacchite ti su-
khasamvaḍḍhite sukhavasite sukhapari-pālīte adāsi, bho brāhmaṇa puttēna me
sataguṇena sahasag. satasahasag. sabbaññūtañānam eva piyataran ti tass' 30
atthāya adāsi.

¹ Bā - tñi. ² Bā addo³ āmantetvā. ³ Bā adds paccayo hotuti. ⁴ Cs - jina ubho,
Bā - jinaṃ ubho, Ck jālikaṇhājinaṃ ubho. ⁵ Cs citto. ⁶ Cs - vajjite. ⁷ Cs
- ti, Bā unnadenti. ⁸ Bā ghaṇika-, Cs vasi. ⁹ Bā sampakampathā.

M. dānaṃ datvā „aho sudinnaṃ me dānaṃ“ ti pītiṃ up-
pādetvā kumāre olokento aṭṭhāsi. Jūjako pi vanagumbaṃ pavi-
sitvā valliṃ dantehi bhinditvā ādāya kumārassa dakkhiṇa-
hatthaṃ kumārikāya vāmahatthena saddhiṃ ekato bandhitvā
5 tam eva valliakoṭiḥi poṭṭhayamāno gahetvā pāyāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

468. Tato so brāhmaṇo luddo lataṃ dantehi chindiya
latāya hatthe bandhitvā latāya anumajjatha. 2151.
469. Tato so rajjuma ādāya daṇḍam ādāya¹ brāhmaṇo
10 ākoṭayanto te² neti³ Sivirājassa pekkharo ti. 2152.

Ta. tesam pahaṭaṭṭhāne chavi chijjati lohitaṃ paggharati,
paharaṇakāle aūṇamaūṇa⁴ṇ pitṭhiṃ dadanti⁵, ath⁶ ekasmiṃ
visamatṭhāne brāhmaṇo pakkhalitvā pati, kumārānaṃ mudu-
hatthehi thaddhavalli gaḷitvā gatā, te rodamānā palāyitvā,
15 M-assa santikaṃ āgamimsu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

470. Tato kumārā pakkāmuṃ brāhmaṇassa pamuñciyā,
assupunṇehi nettehi pīṭaram so udikkhati. 2153.
471. Vedham assatthapattāṃ va pitu pād⁷ abhivandati,
20 pitu pādāni vanditvā idaṃ vacanam abravī: 2154.
472. Ammā ca tāta nikkhantā, tvaṇ ca no tāta dassasi,
yāva ammaṃ pi passemu atha no tāta dassasi. 2155.
473. Ammā ca tāta nikkhantā, tvaṇ ca no tāta dassasi,
mā no tvaṃ tāta adadā yāva ammaṃ eti⁸ no,
25 tadāyaṃ brāhmaṇo kāmaṃ vikkiṇātu hanātu vā: 2156.
474. Balaṃkapādo addhavaṇṇo⁹ atha ovaḍḍhapinḍiko¹⁰
dighuttaroṭṭho capalo kaḷāro bhaggaṇāsako 2157.
475. Kumbhūdarō bhaggaṇapīṭṭhi atho visamacakkhulo¹¹
lohamassu¹² haritakeso valīnaṃ¹³ tilakāhato 2158.
30 476. Piṅgalo ca vinato ca vikato¹⁴ ca brahā kharo¹⁵
ajināni ca sannaddho amanusso bhayānako 2159.

¹ Bā daḍḍaṇcādāya. ² Cks so. ³ Cks nete. ⁴ Bā pīṭhiyo namanti. ⁵ Bā etu.

⁶ so Cks; Bā andha-. ⁷ Bā obandha-. ⁸ Bā -uko. ⁹ Cks lomahassu. ¹⁰ Bā
valīnaṃ. ¹¹ Bā -ḥo. ¹² Cks karo.

477. Manusso udāhu yakkho maṃsalohitabhojano
gāmā araṇṇaṃ āgama dhanam tam tāta¹ yācati,
nīyamāne piśācena kin nu tāta udikkhasi. 2160.
478. Asmā² nūna te hadayaṃ āyasaṃ dalhabandhanam
yo no baddhe na jānāsi brāhmaṇena dhanesinā
accāyikena luddena yo no gāvo va sumbhati. 2161.
479. Idh' eva acchataṃ Kaṇhā na sā jānāti kismici
migīva khīrasammattā³ yūthā hīnā pakandatīti. 2162.

Ta. udikkhatīti pitu santikaṃ gantvā pakampamāno oloketi, vedhan
ti vedhamāno, tvaṇca no tāta dassasīti tāta tvaṇ ca amhe tāya anāgatāya 10
eva brāhmaṇassa adāsi, mā evaṃ karī, ndhivāsehi tvaṇ kālān tāta yāva ammam
pi passemu, aha no tāta ammāya dīṭṭhakāle tvaṃ pi dassasi, vikkinaṭu ha-
nātu vā ti tāta ammāya āgatakalē esa amhe vikkinaṭu vā hanātu vā yaṃ vā
icchatī tam vā karotu, api ca kho paṇ' esa kakkhaḷo pharuso aṭṭhārasahi purisa-
dasehi samannāgato ti aṭṭhārasapurisa dase kathesi: tattha balaṃkapādo pat- 15
tharita-pādo⁴, addhanakho⁵ ti pūṭinako ti s., aha ovaḍḍhapinḍiko⁶ ti
heṭṭhā galitapiṇḍikatamam⁷, dīghuttaroṭṭho ti mukham piḍahitvā ṭhitena⁸
uttaroṭṭhena samannāgato, capalo ti paggharitalālo, kaḷāro ti sūkaradāṭṭhehi
samannāgato, bhaggaṇāsako ti bhaggāya nāsāya s., lohamassū⁹ ti tamba-
vaṇṇamassu, haritakeso ti suvaṇṇavannakeso virūḷhakeso, valinaṇ ti sarīra- 20
cammassa valinagahito¹⁰, tilakāhato ti kālāṭṭhakehi parikkhitto¹¹, piṇḍalo ti
bīlāḷakkhisadisehi akkhihi s., vinato ti katiyaṇ ca piṭṭhiyaṇ ca khandhe cā 'ti
tisu ṭhānesu vanto, vikato ti vikatapādo¹² abaddhasandhiti pi vuttam, kaṭākato¹³
ti vivarantehi aṭṭhisandhīhi samannāgato, brahā ti dīgho, amanusso ti na
manusso manussavesena vicaranto pi yakkho esa, bhayānako ti ativiya bhīṃ- 25
sanako, manusso vā udāhu yakkho ti tāta sace evaṃ koci puccheyya aha maṃ-
salohitabhojano ti vattum yuttam, dhanam tam tāta yācatīti tāta esa am-
bākaṃ maṃsaṃ khādītukāmo tumhe puttadhanam yācati, udikkhasīti. maj-
jhataṇ¹⁴ pekkhasi, asmā¹⁵ nūna te hadayaṃ ti tāta mātāpitumam hadayaṃ
uāma puttesu mudukam hoti puttānam dukkham na sahati¹⁶, tava pana pāsāṇo¹⁷ 30
viya maṇḍe hadayaṃ athavā¹⁸ āyasaṃ dalhabandhanam, tena ambākaṃ evarūpe
dukkhe uppanne¹⁹ na jānāsi ti ajānanto viya acchasi, accāyikena luddena
'ti ativiya luddena pamāṇāṭṭikkantena, yo no ti brāhmaṇena no amhe kanittha-
bhāṭike baddhe bandhite yo tvaṇ na jānāsi²⁰, sumbhati ti poṭheti²¹, idheva

¹ Ck^s dhanam tātāva. ² Ck^s add ha. ³ B^d khīrasampattā, Ck^s sara-. ⁴ B^d patthata-.

⁵ B^d anta-, B^e andha-. ⁶ Ck^s ovaḍḍhi, B^d obandha-. ⁷ so Ck^s; C^s -piṇḍitata-
mam, B^d -piṇḍimaso. ⁸ B^d add dīghena. ⁹ Ck^s lohamassū. ¹⁰ so Ck^s;
B^d valigahitam. ¹¹ B^d -Rinno. ¹² Ck^s vinata-, B^d vikato ti vikata-⁹ ¹³ B^d
kaṭakata-. ¹⁴ B^d ajhu. ¹⁵ Ck^s amma. ¹⁶ B^d -anti. ¹⁷ B^d -pa. ¹⁸ Ck^s ti. ¹⁹
B^d adda na ruṇṇati. ²⁰ Ck^s omit yo no ti - - -. ²¹ B^d pothi-.

acchatan ti tāta ayaṃ Kaṇhājinaṃ na kiñci dukkhaṃ jānāti, yathā nāma khīra-sammattā¹ migaṇḍikā yūthaparibhā mātarāṃ apassanti khīratthāya pakandati evaṃ ammaṃ apassanti kaṇḍivā sussaṭṭvā marissaṭṭhi, tasmā maññeva brāhmaṇassa dehi, ahaṃ gamissāmi, ayaṃ Kaṇhājinaṃ idh' eva hotū² 'ti.

5 Evaṃ vutte³ M. na kiñci kathesi, tato kumāro mātāpi-tunnaṃ ārabha paridevanto āha:

480. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ labbhā hi pumunā idaṃ (supra p. 50)
yaṃ ca ammaṃ na passāmi⁴ tam me dukkhataraṃ ito. 2163.
481. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ labbhā hi pumunā idaṃ
10 yaṃ ca tātaṃ na passāmi⁵ tam me dukkhataraṃ ito. 2164.
482. Sā nūna kapaṇā ammaṃ cirarattāya rucchiti⁶
Kaṇhājinaṃ apassanti kumāriṃ cārudassaniṃ. 2165.
483. So nūna kapaṇo tāto cirarattāya rucchiti⁶
Kaṇhājinaṃ apassanto kumāriṃ cārudassaniṃ. 2166.
- 15 484. Sā nūna kapaṇā ammaṃ ciraṃ rucchiti assame
Kaṇhājinaṃ apassanti kumāriṃ cārudassaniṃ. 2167.
485. So nūna kapaṇo tāto ciraṃ rucchiti assame
Kaṇhājinaṃ apassanto kumāriṃ cārudassaniṃ. 2168.
486. Sā nūna kapaṇā ammaṃ cirarattāya rucchiti⁶,
20 aḍḍharatte va⁷ ratte vā naḍḍha avasucchati⁸. 2169.
487. So nūna kapaṇo tāto cirarattāya rucchiti⁶,
aḍḍharatte va⁷ ratte vā naḍḍha avasucchati⁸. 2170.
488. Ime te jambukā rukkhā vedisā sindhuvārītā
vividhāni rukkhajātāni—tāni ajja jahāmase. 2171.
- 25 489. Assatthā panasā ceme⁹ nigrodhā ca kapitthanaṃ
vividhāni phalajātāni—tāni ajja jahāmase. 2172.
490. Ime tiṭṭhanti ārāmaṃ ayaṃ sītodakā nadi
yatth' assu pubbe kīlāma—tāni ajja jahāmase. 2173.
491. Vividhāni pupphajātāni asmiṃ upari pabbate
30 yaṃ assu pubbe dhārena—tāni ajja jahāmase. 2174.
492. Vividhāni phalajātāni asmiṃ upari pabbate
yaṃ assu pubbe bhuñjāma—tāni ajja jahāmase. 2175.
493. Ime no hatthikā assā balivaddā ca no ime
yehi-ssu pubbe kīlāma—tāni ajja jahāmase ti. 2176.

¹ Ck -sammatā, Bd -samattā. ² Ck -o. ³ Bd passissāmi. ⁴ Bd rucchati, B² rujjati. ⁵ Bd ciraṃ rucchiti assame. ⁶ Bd rucchati. ⁷ Cks ca. ⁸ Cks -sujjhati, Bd -sussati. ⁹ Bds cime.

Ta. pumunā ti bhavē vicarantena¹ pumunā purisena mādīsena, labbhā ti labhitabbam eva, tamme dukkhatarāṃ ito ti tam me ammaṃ passitum alabhanassa dukkhāṃ hoti ito² pothena dukkhato sataguṇena dukkhataraṃ, rucchitīti rodissati, aḍḍharattheva rāteva ti sakalaratte vā amhe saritvā ciraṃ rodissati, avasucchatīti³ appodakā kunnadi viya avasucchissati⁴, yathā⁵ 5 khippam eva sussati evaṃ arune uggacchaṇṭe yeva sussitvā marissatīti adhippāyēn' evam āha, vedisā ti olambanāsākhā, tānīti yesaṃ no mūlapupphaphalāni⁶ gaṇhantehi⁷ ciraṃ kiḷṭṭaṃ tāni aḷḷa ubho pi mayāṃ jahāma, hatthikā ti ten' eva amhākaṃ kiḷanattāya katahatthikā⁸.

Evam paridevamānam eva saddhiṃ bhaginiyā Jūjako pi 10 āgantvā poṭhento⁹ gahe tvā pakkāmi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- ^{494.} Niyamānā kumārā te pitaraṃ etad abruvun:
ammaṃ ārogyaṃ vajjasi tvaṃ ca tāta sukhi bhava. 2177.
^{495.} Ime no hatthikā assā balivaddā ca no ime 15
tāni ammāya dajjasi sokaṃ tehi vinessati. 2178.
^{496.} Ime⁹ no hatthikā assā balivaddā ca no ime.
tāni ammā udikkhanti¹⁰ sokaṃ pativinessatīti. 2179.

Mahāsattassa putte arabbha balavasoko uppajji hadaya-
maṃsaṃ uṇhaṃ ahoṣi, so¹¹ kesarasihena gaḥitamattavāraṇo viya 20
Rāhumukhe pavitṭhacando viya kampamāno sakabhāvena san-
dhāretuṃ asakkonto assupunṇehi nettehi paṇṇasālaṃ pavisitvā
karuṇaṃ paridevi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- ^{497.} Tato Vessantaro rājā dānaṃ datvāna khattiyo 25
paṇṇasālaṃ pavisitvā karuṇaṃ paridevayīti. 2180.
Tatoparaṃ Mahāsattassa vilāpagāthā honti:
^{498.} Ka nv' aḷḷa chātā tasitā uparucchanti dāraḷā,
sāyaṃ saṃvesanāḷkāle ko ne dassati bhojanaṃ. 2181.
^{499.} Ka nv' aḷḷa chātā tasitā uparucchanti dāraḷā, 30
sāyaṃ saṃvesanāḷkāle amma chāt' amha detha no. 2182.

¹ Ck^s -to. ² Ck^s imenā. ³ Ck^s -sujjhati. B^d -sussati ⁴ Ck^s -sujjhiṣati, B^d -sussissati. ⁵ Ck^s tathā. ⁶ Ck^s mūle pupphaphalābhi. ⁷ B^d gaṇbītehi. ⁸ B^d hatthirūpakā. ⁹ B^d adds te. ¹⁰ Ck^s -ti, B^d udikkhati. ¹¹ Ck^s sokena.

500. Kathan nu pathaṃ gacchanti pattikā anupāhanā
santāsunehi¹ pādehi, ko ne hatthe gahessati. 2183.
501. Kathan nu so na lajjeyya sammukhā paharam mama
adūsakānaṃ puttānaṃ alajjī vata brāhmaṇo. 2184.
- 5 502. Yo hi me dāsīdās² assa añño vā pana pessiko
tassāpi suvihīnassa³ ko lajjī⁴ paharissati. 2185.
503. Vārijassēva me sato⁵ baddhassa kumināmukhe
akkosati paharati piye putte apassato ti. 2186.
- Ta. Kanvajjā⁶ 'ti kathan nu ajja⁷, uparuechchanti saṅghīyojanamaggāṃ
10 upagantvā rodissanti, saṅghavesanākāle ti mahājanassa paribbhuñjanakāle⁸, ko
ne dassatīti ko nesaṃ bhojanaṃ dassati, kathan nu pathaṃ gacchanti
kathan nu saṅghīyojanamaggāṃ gamissanti, pattikā ti batthiyānādirahitā, anu-
pāhanā ti upāhanamattehi viyuttā sukhumālā vatapādā⁹, gahessatīti kila-
mathavinodanattāyā ko gahissati, dāsīdāsassa¹⁰ 'ti dāsīdāso assa, añño¹¹
15 vā -- ti tassa pi dāso ti evaṃ paramparāyo mayhaṃ catuttho pesīyo pesana-
kāreko assa, tassa evaṃ suvihīnassa¹² 'ti ayaṃ Vessantarassa dāsapatīdāso ti
ñatvā ko lajjī paharissatīti lajjāsampanno ko pahareyya, yuttan nu kho
tassa nilajjassa mama putte¹³ paharitun ti, vārijassevā¹⁴ 'ti kumināmukhe bad-
dhassa macchassēva sato mama, apassato ti akāro nipātamattarī¹⁵ passantāso¹⁶
20 eva piya¹⁷ putte¹⁸ akkosati¹⁹ c' eva garahati ca abo vata dāruṇo ti.

Atha M-assa kumāresu sinehena evaṃ parivitaṅko udapādi
„ayaṃ brāhmaṇo mama putte ativiya vihethetīti“, sokaṃ san-
dhāretuṃ asakkonto „brāhmaṇaṃ anubandhitvā jīvitakkhayaṃ
pāpetvā ānessāmi te kumāre“ ti, tato „atthānaṃ etaṃ, kumā-
25 rānaṃ piḷanaṃ atidukkhaṃ iti dānaṃ datvā anutappaṇaṃ
nāma sataṃ dhammo na hotīti“ cintesi, tadā bhajotānāya ime
dve parivitaṅkagāthā nāma honti:

504. Adu cāpaṃ gahetvāna khaggaṃ bandhitvā vāmato (III p. 340)
ānayāmi sake putte, puttānaṃ hi vadho dukkho. 2187.
- 30 505. Addhā hi me¹ taṃ dukkharūpaṃ yaṃ kumārā vihaṇṇare,
sataṃ ca dhammaṃ aññāya ko datvā anutappatīti. 2188.

Ta satan ti pubba-Bodhisattānaṃ paveniyāṃ dhammaṃ, so kira tasmiṃ
khaṇe Bodhisattapaveniṃ anussari, tato sabba-Bodhisattānaṃ dhanapariṇeṇaṃ

¹ so C² B³; C⁴ yan-. ² C⁵ B⁶ -, C⁷ ajjī. ³ C⁸ suphīnassa, C⁹ suphīnassa,
B¹⁰ suvihīnassa. ⁴ C¹¹ -, B¹² lajja. ⁵ B¹³ pemāto. ⁶ B¹⁴ haṃ nu ajja. ⁷ B¹⁵
parivasaṇā-. ⁸ so C¹⁶; C¹⁷ vana-, B¹⁸ sukhumālapādā, omittīyo vata. ⁹ C¹⁹ su-
vihīnassa, B²⁰ suphīnassa. ¹⁰ C²¹ add koci. ¹¹ B²² añña me.

aṅgaparicecāgaṃ jīvitap. puttap. bhariyaparicecāgaṃ ti ime pañca mahāparicecāge
aparicecājitvā Buddha-bhūtapubbā nāma n' atthi, ahaṃ tesaṃ abbhantaro¹,
mayāpi puttadhitāro adatvā na sakkā Buddhena bhavitun ti cintetvā kiṃ tvaṃ
Ve-santara paresaṃ dāsathāya dinnaputtānaṃ dukkhabhāvaṃ na jānāsi yena²
brāhmaṇaṃ anubandhitvā jīvitakkhayaṃ pāpessāmi³ti saññaṃ uppadesi, dānaṃ⁴
datvā pacchā anutāpo⁵ nāma tava ananurūpo ti evaṃ attānaṃ paribhāsītva sace
pi so kumāre māressati⁶ dinnakālato patthāya mama na kiñci hotū⁷ ti evaṃ⁸
dalhasamādānaṃ adhiṭṭhāya paṇṇasālato nikkhamitvā paṇṇasāladvāre pāsāna-
phalake kañcanapaṭimā viya nīdī.

Jūjako pi⁹ kumāre poṭhetvā nesi. Tato kumāro vilapanto ā.: 10

506. Saccaṃ kir' evaṃ āhaṃsu narā ekacceiyā idha
yassa n' atthi sakāmatā yathā n' atthi¹ tath' eva so. 2189.
507. Ehi Kaṇhe marissāma n' atth' attho jīvitena no
dinn' amhā ti² janindena brāhmaṇassa dhanesino
accāyikassa luddaṃso yo no gāvo va sumbhati. 2190. 15
508. Ime te jambukā rukkhā vedisā sindhuvāritā (cfr. supra v. 488)
vividhāni rukkhajātāni tāni Kaṇhe jahāmase. 2191.
509. Aṣṣatthā panasā ceme³ nigrodhā ca kapitthanā
vividhāni phalajātāni tāni Kaṇhe⁴ jahāmase. 2192.
510. Ime tiṭṭhanti āramā ayaṃ sītodakā nadī
yath' assu pubbe kilāma tāni Kaṇhe⁵ jahāmase. 2193. 20
511. Vividhāni pupphajātāni asmiṃ upari pabbate
yān' assu pubbe dhārema tāni Kaṇhe⁶ jahāmase. 2194.
512. Vividhāni phalajātāni asmiṃ upari pabbate
yān' assu pubbe bhuñjāma tāni Kaṇhā⁷ jahāmase. 2195. 25
513. Ime no hatthikā assā balivaddā ca no ime
yehi-ssu pubbe kilāma tāni Kaṇhe⁸ jahāmase ti. 2196.

Ta. yassa⁹ 'ti yassa santike sakāmatā n' atthi

Puna brāhmaṇo ekasmiṃ visamaṭṭhāne pakkhalitvā patito,
tesaṃ hatṭhato bandhanaṃ¹¹ muñcitvā gataṃ¹², te pahatakkukkuṭā¹³
viya kampamānā palāyitvā ekavegen' eva pitu santikaṃ gatā.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā āha:

514. Niyyamānā kumārā te brāhmaṇassa pamuñciya
tena tena padhāviṃsu Jālī Kaṇhājīnā vubho¹¹ ti. 2197.

¹ Bā adds hoti. ² Bā kana. ³ Ck^o -tappo. ⁴ Bā marissati, Ck^o opit mā-. ⁵
Bā na kiñci kātānaṃ hoti so. ⁶ Bā adds bodhisattassa mukhe. ⁷ Bā pitā
aṭṭhi. ⁸ C^o Bā si. ⁹ Bā cime. ¹⁰ Ck^o -hā. ¹¹ Bā bandhunavallī. ¹² Bā
gallitaṃ. ¹³ Bā vubho.

Ta tena tenā 'ti tena muttakhaṇena¹ yena disābhāgena tesam pitā atthi
tena padhāvitṃsu, padhāvitvā pitu santikam eva gamiṇaṃ 'ti a.

Jūjako vegen' uṭṭhāya vallidaṇḍahattho kappuṭṭhānaggi viya
uggiranto' āgantvā „ativiya palāyituṃ chekā tumhe“ ti hatthe
5 bandhitvā puna nesi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

516. Tato so rajjum ādāya daṇḍam ādāya brāhmaṇo
ākoṭayanto te² neti Sivirājassa pekkhato ti. 2198.

Evam niyyamānesu Kaṇhājīnā nivattitvā oloketi pitarā
10 sallapi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

516. Tam tam Kaṇhājīnā voca ayaṃ maṃ tāta brāhmaṇo
laṭṭhiyā patikoṭeti ghare jātam va dāsiyaṃ. 2199.

517. Na cāyaṃ brāhmaṇo tāta, dhammikā honti brāhmaṇā.
15 yakkho brāhmaṇavappena khādituṃ tāta neti⁴ no,
niyyamāne pisācena kin nu tāta udikkhasi. 2200.

Ta. taṃ ti tam passamānaṃ nisīdamaṃ pitarāṃ Sivirājam, dāsiyaṃ ti
dāsikam, khādituṃ ti khādanatthāya ayaṃ no giridvāraṃ asampatte yeva
ubho hi cakkhūhi surattalohitabindū⁵ paggharantehi khādissāmiti neti, khādittuṃ
20 paritum⁶ vā neti. kin amhe udikkhasi, sabbadā traṇi sukkitto lohiti⁷.

Daharakumārikāya vilapantiyā kampamānāya gacchantiyā
M-assa balavasoko uppajji hadayavatthum uṇham aṇosi, nāsi-
kāya appahontiyā mukhena uṇhe assāsapassāse⁸ vissajjasi, assūni
lohita-bindūni hutvā nettehi nikkhamiṃsu, so idaṃ evarūpaṃ
25 dukkhaṃ sinehadosen' eva jāyati⁹ na aññena kāraṇena, sineham
akatvā majjhatten' eva bhavitabban ti tathārūpaṃ sokasallam
attano ñāṇabalena vinodetvā pakatinisinnākāren' eva¹⁰ nisīdi.
Giridvāraṃ asampatte yeva kumārī vilapanti agamāsi:

518. Ime no pādukaṃ dukkhā, digho c' addhā suduggamo,

30 nice c' olambate¹⁰ suriyo, brāhmaṇo ca taretī¹¹ no. 2201.

¹ Ck -kāraṇena, C^o vuttakāraṇena. ² B^d avattharanto. ³ C^o so. ⁴ C^o neti.
⁵ B^d rattalohitehi. ⁶ C^o paccī-. ⁷ C^o hoti. ⁸ B^d jātam. ⁹ C^o -kāraṇe-
neva. ¹⁰ C^o nicovo-, C^o nicovā-, B^d niceco. ¹¹ C^o va taroti, C^o va tarohi.

519. Okandāmasi¹ bhūtāni pabbatāni vanāni ca,
sarassa sirasā vandāma supatitthe ca āpake² 2202.
520. Tiṇalatā ca³ osadhyo pabbatāni vanāni ca
ammañ ārogyaṃ vajjātha: ayaṃ no neti brāhmaṇo. 2203.
521. Vajjantu bhonto ammañ ca Maddiṃ amhāka mātaraṃ:
sace anupatitukāmāsi khippam anupatiyāsi no, 2204. 5
522. Ayaṃ ekapadī eti ujum gacchati assamaṃ
tam eva anupatiyāsi⁴, api passesi no⁵ lahum. 2205.
523. Aho vata re jaṭini vanamūlaphalahārike
suññam disvāna assamaṃ taṃ te dukkhaṃ bhavissati. 2206. 10
524. Ativelaṃ nūna ammaṃ uñchāladdho⁶ anappako
yā no baddhe na jānāti brāhmaṇena dhanesinā
accāyikena luddena yo no gāvo va sambhati. 2207.
525. Ah' ajja⁷ ammañ passemu sāyaṃ uñchāto āgataṃ,
dajjā amma brāhmaṇassa phalaṃ khuddena missitaṃ. 2208. 15
526. Tadāyaṃ asito⁸ dhāto⁹ na bālhaṃ tarayeyya¹⁰ no.
sutā¹¹ ca vata no pādā, bālhaṃ tāreti¹² brāhmaṇo,
iti tattha vilapinsu kumārā mātugiddhino¹³ ti. 2209.

Ta pādukaṃ ti khuddapādā, okandāmasi¹⁴ avaukandāma¹⁵, apacitīṃ
nīcavuttīṃ dassentā jānāpema, sarassā 'ti imassa padumasarassa pariggāhikāṃ' 20
eva¹⁶ nāgakulāni sirasā vandāma, supatitthe¹⁷ va āpake¹⁸ ti sobhanatit-
thāya¹⁹ nadiyā adhiwatthadevatāpi vandāma, tiṇalatā eā 'ti²⁰ tināni ca olam-
banalatāyo ca, osadhyo ti osadhiyo sabbattha adhiwatthā ca devatā sandhāy
evam āhu, anupatitukāmā ti sace pi sā amhākaṃ padānupadāni āgantukāmā,
api passesi no²¹ lahum ti api nāma etāya ekapadiyā anupatamānā puttake 25
te²² lahum passeyyāsīti evaṃ taṃ vadeyyāthā 'ti, jaṭini ti baddhajātāni ārabha
āha, mātaraṃ pamukhaṃ²³ viya ālapanaṃ ālapanti āha, ativelaṃ ti pamānā-
tikkantaṃ katvā uñchācariyāya laddhaṃ vanamūlaphalāphalaṃ, khuddena
missitaṃ ti taṃ ca khuddakamadhunā missitaṃ, asito ti asitāsano²⁴ pari-
bhuttaphalo, dhāto²⁵ ti suhito, na bālhaṃ tarayeyya²⁶ 'ti na thaddha- 30
vegena nayeyya²⁷, mātugiddhino ti matari giddhena samannāpatā balava-
sinehā evaṃ vilapinsū 'ti Kumārāpabbhaṃ nitthitaṃ.

¹ Cks okanda-, Bā okantāmasi. ² Cks va āvake. ³ Bā tiṇalatāni. ⁴ Bā -pa-
theyyāsi. ⁵ Cks ne. ⁶ so all three MSS. ⁷ Bā apijja. ⁸ Cks asino. ⁹ Ck dāto,
Ck dāto corr. to dhāto. ¹⁰ Cks taraseyya, Bā dhārayeyya. ¹¹ Bā punā. ¹² Bā
Ck dāto corr. to dhāto. ¹³ Cks taraseyya, Bā dhārayeyya. ¹⁴ Bā punā. ¹⁵ Bā
Ck dāto corr. to dhāto. ¹⁶ Bā gaddhino. ¹⁷ Bā okantā-. ¹⁸ Bā -kantāma. ¹⁹ Cks parigga-
dhūreti. ²⁰ Bā -gaddhino. ²¹ Bā okantā-. ²² Bā -tiṭhe. ²³ Cks āvake. ²⁴ Bā aupajjithāya. ²⁵
huteva, Bā -ggāhikadeva. ²⁶ Bā -tiṭhe. ²⁷ Cks āvake. ²⁸ Bā aupajjithāya. ²⁹
isito ti nisinnō. ³⁰ Bā tato. ³¹ Cks tareyyā, Bā dhārayeyya. ³² Bā dhārayeyya.

Yam pana tam raññā paṭhavim unnādetvā brāhmaṇassa
piyaputtesu dinnesu yāva Brahmāloka ekakolāhalaṃ ahoṣi tena
bhijjitaḥaḍaya Himavantavāsīnīdevatāyo tesam brāhmaṇena niy-
yamānānaṃ vilāpaṃ sutvā mantayimsu: „sace Maddi sakālass’
eva¹ assamaṃ āgamissati tattha puttake adisvā Ve-ram puc-
chitvā brāhmaṇassa dinnabhāvaṃ sutvā balavasinehena padānu-
padaṃ dhāvitvā mahantaṃ dukkhaṃ anubhaveyyā“ ‘ti, atha
te² devaputte „tumhe sīhavyagghadīpivesena³ nimmitvā deviyā
gamanamaggam⁴ rumbhitvā⁵ yāciyamānāpi⁶ yāva suriyass’
atthaṃgamā maggam adatvā yathā candālokena assamaṃ pa-
visati evam assā sīhādīhi aviheṭṭhanatthāya ārakkaṃ kareyyā-
thā“ ‘ti ānāpessuṃ.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

227. Tesam lālappitaṃ sutvā tayo vālā vane migā
15 sīho vyaggho ca dīpi ca idaṃ vacanaṃ abravuṃ: 221Q.
228. Mā h’ eva no rāja-puttī sāyaṃ uñchāto āgamā
mā h’ ev’ amhākaṃ nibbhoge heṭṭhayittha vane migā. 221l.
229. Sīho ce’ naṃ viheṭṭheyya vyaggho dīpi ca lakkhaṇaṃ
n’ eva Jātikumār’ assa kuto Kaṇhājīnā siyā,
20 ubhayen’ eva jīyetha patiṃ putte ca lakkhaṇā ti. 2212.

Ta. idaṃ vacanamabravuṃ ti tumhe tayo janā sīho ca vyaggho ca
dīpi cā ‘ti evaṃ tayo vālamigā hothā ‘ti idaṃ tāva devatā tayo devaputte abra-
vun, māheva no ti Maddi rāja-puttī uñchāto sāyaṃ mā no āgamā candālokena
sāyaṃ eva gacchatū ‘ti vadanti, mā heva amhākaṃ nibbhoge ti amhākaṃ
25 bhoge vijjite amhākaṃ vanaghaṭṭaya mā naṃ koci migo heṭṭheti⁷, yathā na he-
tṭeti⁸ evam assa ārakkaṃ ganthathā ti vadanti, sīho ce’ naṃ ti sace hi naṃ
anārakkaṃ sīhādīsu koci viheṭṭheyya ath’ assā jīvitaṭṭhayaṃ pattāya n’ eva
Jati assa kuto Kaṇhājīnā siyā, evaṃ sā lakkhaṇasampannā, ubhayeneva -- ti
dvīhi koṭṭhāsehi jīyeth’ eva, tasmā susaṃvibhitaṃ assā ārakkaṃ karotha ‘ti.

- 30 Atha te devaputtā „sādhū“ ‘ti tāsāṃ devatānaṃ vacanaṃ
paṭisūnitvā sīhavyagghadīpino hutvā gantvā tassā āgamana-
magge paṭipāṭiyā nipajjimsu. Maddi pi kho „ajja mayā dussu-

¹ Bā kālassava. ² Bā tayo. ³ Ck² -se. ⁴ Bā āga-. ⁵ Ck² rūhahitvā. ⁶ Ck²
yācamānāpi, ⁷ Ck² vā. ⁸ Bā hedhayittha. ⁹ Bā vihedhesi.

pino dittho, sakālass' eva mūlaphalaṃ gahetvā assamaṃ ga-
missāmīti¹ kampamānā mūlaphalāni upadhāresi, ath' assa
hatthato khaṇṭṭi² patati, tathā amsato uggīvaṇ ca patati, dak-
khiṇakkhi ca phandati, phalino rukkhā aphaḷā viya aphaḷā ca
rukkhā phalino viya khāyimsu, dasa disā na paññāyimsu, sā
„kin nu kho idaṃ pubbe abhūtapubbaṃ ajja hotīti“ cintetvā āha :

550. Khaṇṭṭikam me patati dakkhiṇakkhi ca phandati
aphalā phalino rukkhā sabbā muyhanti me disā'. 2213.
551. Tassā sāyaṇhakālamhi assamāgamanam pati
atthamitambhi suriyambhi vālā panthe upaṭṭhahum. 2214. 10
552. Nice c' olambute³ suriyo dūre ca vata assamo.
yaṇ ca tesam ito hassam⁴ tan te bhuñjeyyūm bhojanam. 2215
553. So nūna khattiyo eko paṇṇasālāya acchuti
tosento dārake chāte mamaṃ disvā anāyatim. 2216.
554. Te nūna puttakā mayhaṃ kapaṇāya varākiyā 15
sāyaṃ saṃvesanākāle khīrapitā va acchare. 2217.
555. Te nūna puttakā mayhaṃ kapaṇāya varākiyā
sāyaṃ saṃvesanākāle vāripitā va acchare. 2218.
556. Te nūna puttakā mayhaṃ kapaṇāya varākiyā
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti vacchā bālā va mātaram. 2219. 20
557. Te nūna puttakā mayhaṃ kapaṇāya varākiyā
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti haṃsā va upari pallale. 2220.
558. Te nūna puttakā mayhaṃ kapaṇāya varākiyā
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti assamassāvidūrato. 2221.
559. Ekāyaṇo ekapatho sarā sobbhā ca passato 25
aññaṃ maggaṃ na passāmi yena gaccheyya assamam. 2222.
560. Mligā nam' atthu rājāno kānanasmiṃ mahābbalā,
dhammena bhātaro hotha, maggaṃ me detha yācitā, 2223.
561. Avaruddhass' ahaṃ bhariyā rājaputtassa sirimato
taṇ cāhaṃ nātimaññaṃ Rāmaṇi Sītā v' anubbatā. 2224. 30
562. Tumhe ca putte passatha' sāyaṃ saṃvesanam pati
ahaṇ ca putte passeyyam Jāliṃ⁶ Kaṇhājinaṃ c' ubho⁷. 2225.
563. Bahuṇ c' idaṃ mūlaphalaṃ bhakkho cāyaṃ anappako
tato upaḍḍham dassāmi maggaṃ me detha yācitā. 2226.

¹ so all three MSS. ² B^d adds: evaṃ sā paridevanti pakkāmi. ³ C^o ol. ⁴
C^k bhassam, B^d hāyam for hāsam? ⁵ B^d passatha. ⁶ C^k B^d jāli. ⁷ B^d -nā-
vubho o: -nāv' ubho?

... Rājaputtī ca no mātā rājaputto ca no pitā
dhammena bhātaro hotha maggaṃ me detha yācitā ti. 2227.

Ta. tassā ti tassā mama, assamāgamanampatitī assamañ pañca
sandhāya āgacchantiyā, jupatthahun ti upatthāya (hita, te kira patthamañ
5 paṭipāṭiyā nīpajjitvā tāya āgamanakāle utthāya vjambhivā maggaṃ rumbhantā¹
paṭipāṭiyā tiriyañ aṭṭhamasu, yañca tesañ ti ahañ ca yañ ito mūlapahalañ
tesaṃ harissau tañ Ve-ro ca puttakā c' assā 'ti te tayo pi janā bhuñjeyyuh,
aññañ tesañ bhojanañ n' atthi, anāyatī ti anāgacchantīñ mañ ñatvā ekako
va nūna dārake tosentto nisinnho ti, samvesanākāle ti aññesu divasesu attano
10 khādāpanapivāpanakāle, khīrapitā vā 'ti yathā khīrapākā² khīrase³ atthāya
kanditvā tañ alabhitvā kandantā va niddaṃ okkamanti evaṃ phalāphalatthāya
kanditvā alabhitvā kandamānā va niddaṃ upagatā bhavissantīti vadati, vāripitā
vā 'ti pade yathā pipāsita pāṇiyatthāya kanditvā alabhitvā kandantā va niddaṃ
okkamantīti iminā nayañ⁴ attho dāṭṭhabbo, accbare ti accbanti, paccug-
15 gatā - - ti mañ paccuggatā hutvā tiṭṭhanti, paccuggantun ti pi pātho, paccug-
gantvā ti a, ekāyano ti ekassa⁵ eva⁶ ayano ti ekapadimaggo ekapatho ti so ca
eko va dutiyo n' atthi, okkamitvāpi gantun na sakkā, kasmā yasmā: sarā sabbhā
ca passato, nam' atthū 'ti sū aññañ maggaṃ adāva ete yācitvā paṭikkama-
pessānūti phalapacchinn sisato otāretvā añjalī paṇḍayha namassamānā evaṃ
20 āha, bhātaro ti mayañ hi manussarājaputtā tumhe migarājaputtā iti⁷ me
dhammena bhātaro hotha, avaruddhassa⁸ ti rājato pabbajita⁹, Rāmañ
Sītāvanubātā ti yathā Dasaratha-rājaputtam Rāmañ tassa kaṇṭṭhā bhaginī¹⁰
Sītā devī tassa¹¹ eva aggamaheṣi hutvā tañ anubbatā patidevatā hutvā appamattā
upatthāsi tathā aham pi Vessantarañ upatthabhami nātimaññamīti vadati,
25 tumhe cā 'ti tumhe ca mayañ maggaṃ datvā sayāñ gocaragahanakāle putte
passettha ahañ ca passeyyaṃ, detha me maggañ ti yācati.

Atha te devaputtā velañ oloketvā „idāni 'ssa¹² maggaṃ
dātuñ velā¹³ ti ñatvā utthāya¹⁴ apagacchimsu.

Tam atthañ pakāsento Sattā imañ gātham āha:

30 ... Tassā lālapamānāya bahukāruṇāsamhitā¹⁵
sutvā nelapatim¹⁶ vācam vālā patthā¹⁷ apakkamun ti. 2228.

Ta. nelapatī ti¹⁸ na elapatī¹⁹ elapātarabhitā²⁰ vīsadañ madhuravācam.

Sāpi kho vālesu apagatesu assamañ agamāsi, tadā ca
punṇamūposatho hoti, sā caṃkamanakoṭiyañ patvā yesu ṭhānesu
35 pubbe putte passati tesu apassanti āha:

¹ Ck rumbhantā, C² ruyhantā, B³ rumbhivā. ² B⁴ khīrapitā. ³ Ck⁵ ekappaṇḍeyya.
⁴ B⁶ pabbā. ⁵ Ck⁷ omīti bha-. ⁶ Ck⁸ velā. ⁷ P⁹ adds magga. ⁸ Ck¹⁰ ba-
hum-. ⁹ Ck¹¹ te-, C¹² nelapanam. ¹⁰ so Ck¹³ for pañṇā? B¹⁴ pañṇā. ¹¹ Ck¹⁵
telapittanti, C¹⁶ telapittanti. ¹² Ck¹⁷ B¹⁸ -ti. ¹³ Ck¹⁹ elā-, C²⁰ elāpatā-.

546. Imamhi naṃ padesamhi puttakā paṃsukunṭhitā¹
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti vacchā bālā va mātarān. 2229.
547. Imamhi naṃ padesamhi puttakā paṃsukunṭhitā¹
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti haṃsā v' upari pallale. 2230.
548. Imamhi naṃ padesamhi puttakā paṃsukunṭhitā
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti assamassāvidūrato. 2231. 5
549. Te² migā viya ukkaṇṇā³ samantā-m-abhidhāvino⁴
ānanditā⁵ pamuditā vaggamānā va⁶ kampare,
ty-ajja putte na passāmi Jālini⁷ Kaṇhājinaṃ c' ubho⁸. 2232.
550. Chakaliva⁹ migi chāpaṃ pakkhī muttā va¹⁰ pañjarā
ohāya putte nikkhamim¹¹ sīhi vāmi-āgiddhina¹², 10
ty-ajja putte na passāmi Jālini¹³ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2233.
551. Idam tesam parakkantaṃ nāgānam iva pabbate,
citakā parikiṇṇāyo¹⁵ assamassāvidūrato,
ty-ajja putte na passāmi Jālini⁷ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2234. 15
552. Vālukāya pi okiṇṇā puttakā paṃsukunṭhitā
samantā-m-abhidhāvanti, te na passāmi dārake. 2235.
553. Ye¹⁶ maṃ pure paccudenti araṇṇā dūraṃ āyatim
ty-ajja putte na passāmi Jālini¹³ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2236.
554. Chakaliva migi¹⁶ chāpā paccuggantvāna assamā
dūre maṃ pavilokenti, te na passāmi dārake. 2237. 20
555. Idam ca tesam¹⁷ kīlanakam¹⁸ putitaṃ paṇḍubeluvān,
ty-ajja putte na passāmi Jālini¹³ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2238.
556. Thanā ca mayh' ime pūrā uro ca sampadālati²⁰,
ty-ajja putte na passāmi Jālini¹³ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2239. 25
557. Uccaṇṇe me vicinanti²¹ thanā ekā vilambati,
ty-ajja putte na passāmi Jālini¹³ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2240.
558. Y' assu²² sāyaṇhasanayam puttakā paṃsukunṭhitā²³
uccaṇṇe me²⁵ vivattanti te na passāmi dārake. 2241.
559. Ayam so assamo pubbe samajjo paṭibhāti maṃ,
ty-ajja putte apassantya bhamate viya assamo. 2242. 30

¹ Bā - kuṇḍitā. ² Bā dve. ³ Ck okiṇṇā. ⁴ Ck abhiyācino. ⁵ Bā ānandino.
⁶ Ck ca. ⁷ Ck jāli, Bā jāli. ⁸ Ck -jinavubho, C -jinavubho, = Jālī-Kaṇhā-
jināv ubho? Bā -jinā cubho ⁹ all three MSS. ca. ¹⁰ Bā ca. ¹¹ Bā nikkhami,
Ck nikkhami. ¹² Ck Bā cā-. ¹³ Ck jāli, C jāli. ¹⁴ Ck -jinavubho, Bā
-jinācubho. ¹⁵ Bā ugakaṇṇāyo. ¹⁶ read: chakalīn va nigim? ¹⁷ Bā ne-. ¹⁸
Bā kīlanakam. ¹⁹ Ck yāsi. ²⁰ C -jālini, Ck -jālati. ²¹ Bā vicinanti, C me
kovicinanti, C he kovicinanti. ²² all three MSS. jāli. ²³ Bā yassu, Ck yassa.
²⁴ Bā -kuṇḍitā. ²⁵ Ck maṃ.

500. Kim idaṃ appasaddo va assaṃ paṭibhāti maṃ,
kākolāpi na vassanti, matā me nūna dārakā. 2243.
501. Kim idaṃ appasaddo va assaṃ paṭibhāti maṃ,
sakuṇāpi na vassanti, matā me nūna dārakā ti. 2244.
- 5 Ta. nan ti nīpātamattaṃ, paṃsu -- ti paṃsumakkhītā, paccuggatā-
man ti maṃ paccuggatā hutvā, paccuggantun ti pi pātho, paccuggantvān' eva
attho, ukkanṇā¹ ti yathā mīgapotikā mātarāṃ diṡvā kaṇṇe ukkhipltvā gīvaṃ
pasāretvā mātarāṃ upagantvā haṭṭhatuṭṭhā samantā abhīdhāvino, vaggamānā -- ti
vaggamānā mātuhadayamaṃsaṃ kaṃpentī² viya evaṃ pubbe mama puttakā,
10 tyajjā 'ti te aṃja na passāmi, chakalīva mīgī chāpan ti yathā chakalī
mīgī va³ pañjaraṃkhātā kulāvakā muttapakkhī va⁴ āmisagiddhīni sīhi va⁵
attano chāpaṃ ohāya gocaraṃya pakkamanti tathāhaṃ ohāya putte gocaraṃya nīk-
khamiṃ ti vadati, idaṃ tesaṃ parakkantaṃ⁶ ti vassāratte sānupabbite nā-
gānaṃ padavaḷaṇṇaṃ viya idaṃ tesaṃ⁷ kilānatthāne ādhāvanaparīdhāvanaparak-
kantaṃ⁸ pañḍāyati, citakā ti saṇḍitaṇḍitā vālikapuñjā, parīkīṇṇāyo ti vippe-
15 kiṇṇāyo, samantāmaḃhīdhāvanti⁹ ti aṇḍesu divaseṣu samantā abhīdhāvanti,
paccudentīti paccuggacchanti, dūramāyatin ti dūrato āgacchantiṃ. cha-
kalīva mīgī chāpā ti attano mātarāṃ chakalī va⁷ mīgī viya⁸ ca chāpā, idaṃ
tesaṃ ti haṭṭhirūpakādīhi kilāntānaṃ idaṃ ca tesaṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ kilāna-
20 beluvaṃ paṇḍalītvā patitaṃ, mayhīme ti mayhaṃ ime thaṇā khīrassa pūrā,
uro ca sampadālatīti hadayaṃ ca phalaṭi, ucchaṇṇe me vivattanti¹⁰
mama ucchaṇṇe āvattanti vivattanti, samaṃjjo⁹ -- ti samaṃjjaṭṭhānaṃ⁹ viya
upaṭṭhāti, tyajjā 'ti te aṃja, apassantiyā ti apassantiyā mama, bhamate
'viya' ti kulālacakkam viya bhamati, kākolā ti vanakākā, matā nūnā 'ti
25 addhā hatā vā¹⁰ kenaci nīṭa bhaviṣṣanti, sakuṇā ti avaseṣasakuṇā, matā nūnā
'ti addhā matā bhaviṣṣanti.

Iti sā vilāpanti M-assa santikaṃ gantvā phalapacchīm otā-
retvā M-aṃ tuṇhīm¹¹ āsīnaṃ diṡvā dārake c' assa santike
apassanti āha:

- 30 502. Kim idaṃ tuṇhībhūto si, api ratte va me mano,
kākolāpi na vassanti, hatā¹² me nūna dārakā. 2245.
503. Kim idaṃ tuṇhībhūto si, api ratte va me mano,
sakuṇāpi na vassanti, matā me nūna dārakā. 2246.
504. Kacci nu me ayyaputtā mīgā khādīmsu dārake,
33 araṇṇe īrine¹³ vivane kena nīṭa me dārakā. 2247.

¹ Ck^o okiṇṇā. ² Ck^o kaṃpentī. ³ B^d ca. ⁴ B^d paccakkantaṃ. ⁵ B^d ne-.
B^d -nupadakkantaṃ. ⁶ B^d -ji viya ca. ⁷ Ck^o vāya. ⁸ Ck^o samaṃjjo-. ⁹ B^d
addhā matā. ¹⁰ all three MSS. -im. ¹¹ B^d matā. ¹² B^d idāne, Ck^o īrine.

555. Ādu te pahitā dūtā ādu suttā piyamvadā
 ādu bahi nu¹ nikkhantā khiddāsū pasutā nu te. 2248.
 556. N' ev' assa kesā dissanti hatthapādā ca Jālino
 sakunānañ ca² opāto, kena nītā me dārakā ti. 2249.

Ta. apirattavame ti apl balavapaccūse supinañ passantiyā viya me 5
 mano, migā ti sīhādayo vālamigā, iriṇe³ ti niroje, vivane ti vivitta, dūtā
 ti sdu Jetuttaranagare Sivirañño santikañ tayā dūtañ⁴ katvā pestiā, suttā ti
 pappasālam pavisitvā sayitā, ādu bahi no⁵ ti ādu te dārakā khiddāpasutā
 hutvā bahi nikkhantā ti pucchati, nevassakesā dissantitī sāmi Ve-ra n'
 eva tesam⁶ kāleñjanavannā kesā dissanti na jālino ti kañcanajālavacittā⁷ 10
 hatthapādā, sakunānañ ca⁸ opāto ti Himavantapadesa hatthillūgasakunā
 nāma atthi, te opatitvā ākāsē⁹ eva gacchanti, ten' etañ¹⁰ pucchāmi: kin tehi
 *sakuṇehi nītā, ito aññesam pi kesāñci tesam sakunānañ viya opāto jāto,
 akkhāhi me: kena nītā me dārakā ti.

Evam vutte pi M. na kiñci āha, atha nañ sā „deva kasmā 15
 mayā saddhiñ na kathesi ko mama doso“ ti vatvā āha:

557. Idam tato dukkhatarāñ sallaviddho yathā vaṇo,
 ty-ajja putte na passāmi Jālīm Kaphājīnañ c' ubho. 2250.
 558. Idam pi dutiyañ sallam kampeti hadayañ mama
 ty-ajja³ putte na passāmi tvañ ca mañ nābhībhasasi. 2251. 20
 559. Ajj' eva me imam rattinñ rājaputta na sañsasi,
 maññe¹⁰ ukkantasattam¹¹ mañ pāto dakkhisi no matan ti. 2252.

Ta. idam tato -- ti sāmi Ve-ra yañ mama raṭṭhā pabbājītiyā araṇṇe
 vasantiyā¹putte ca passantiyā dukkhañ idam tava² mayā saddhiñ akathanañ
 mayhañ tato dukkhatarāñ, tvañ hi mañ ajja daḍḍhañ³ patidahaṇto viya 25
 tālā⁴ patitañ daḍḍena poṭheṇto viya⁵ tūphibbāvena kilamesi, idam hi me
 hadayañ sallaviddho yathā vaṇo tath' eva kampati⁶ c' eva rujati⁷ ca, sañ-
 viddho⁸ ti pi pātho, sampatividdho ti attho, ukkantasattam⁹ man ti
 apagatajivitañ, dakkhisi no, ti ettha nokāro nipātamatto, mañ kālass' eva
 matam passasasti¹⁰ attho. 30

M. „kakkhaḷakathāya nañ puttasaḷaṇṇa jahāpessāmīti“
 cintetvā imam gātham āha:

¹ Bā no. ² Ck -nañ va, Cs -nañ ca. ³ Ck irine, Bā idine. ⁴ Bā dūto. ⁵
 Ck to. ⁶ so Bā; Ck na jālino vivittā. ⁷ Ck -nañ va. ⁸ Ck teneta, Bā tena
 tam. ⁹ Ck yañca. ¹⁰ Bā aññe. ¹¹ Cs -santā? Ck -sattā, Bā okkantasattam.
¹² Ck tava idam. ¹³ Bā hi mayhañ aḷagaradaḍḍhañ. ¹⁴ Bā papātā. ¹⁵ Bā
 add sāllopa vaṇaṇ vīhanto viya. ¹⁶ Bā -peti. ¹⁷ Bā rujjati. ¹⁸ Bā sampa-
 viddho. ¹⁹ Bā okkantasanta. ²⁰ Ck passatīti.

570. Nanu Maddi varārohā rājaputti yasassinī,
pāto gatāsi uñchāya, kim idaṃ sāyam āgatā ti. 2253.

Ta: kim -- ti Maddi tvaṃ abhirūpā pāsādikā, Himavante nāma bahuvana-
carakā tūpasavijjādhārādayo vicaranti, ko jānāti kiñci tayā kataṃ, tvaṃ pāto va
5 gantvā kim idaṃ sāyam āgacchāsi, dāharakumārake obāya araññiṇaṃ gatitthiyo
nāma aasāmitthiyo evarūpā na honti, ko nu kho me dārakānaṃ pavatti kim
vā me sāmī¹ cintessatthi ettakam pi nāhosi, pāto va gantvā candālokena āgac-
chasi, mama duggatabhāva² eva doso ti tājjetvā vañcetvā kathesi, sā tassa
kathaṃ sutvā āha:

10 571. Nanu tvaṃ saddam assosi ye saram³ pātum āgatā
sihassa vinadantassa vyagghassa ca nikujjitaṃ. 2254.
572. Ahu pubbanimittam me vicarantya brahāvane:
khanitto⁴ me hatthā patito uggiṇvā⁵ cāpi amsato. 2255.
573. Tadāhaṃ vyādhitā bhītā puthum⁶ katvāna añjaliṃ
sabbā disā namassisaṃ api sotthi ito siyā. 2256.
15 574. Mā h' eva no rājaputto hato sihena dipinā
dārakā vā parāmatthā⁷ acchakokataracchihi. 2257.
575. Siho vyaggho ca dīpi ca tayo vālā vane migā
te maṃ pariyāvarum⁸ maggaṃ, tena sāyamhi āgatā ti. 2258.

20 Ta, ye⁹ saram³ pātum ti ye paṇiyam¹⁰ pātum imaṃ saram³ āgatā, vyag-
ghassa cā 'ti vyagghassa aññesaṃ ca hatthādiṇaṃ¹¹ c' eva sakupassāyagghassa
nikujjitaṃ¹² ekaninnādeṃ saddaṃ kiṃ tvaṃ na assooti¹³ pucchati, so pana
M-ena puttānaṃ dinnavelāya saddo ahoṣi, ahū pubbanimittam¹⁴ ti deva
imassa me dukkhassa anubhavanatthāya pubbanimittam¹⁵ ahoṣi, vā¹⁶ van ti
25 amsakūṭe pacchillegganakam¹⁷, puthun ti vāṇa viṇuṃ sabbā disā vādisā na-
massissaṃ, mā heva no ti ambhakaṃ rājaputto sikhādihi hato mā heva dārakā
acchādihi parāmatthā¹⁸ mā hontū 'ti patthayanti namassin, te maṃ pariyāva-
rum¹⁹ maggaṃ ti sāmī ahaṃ hi imāni ca bhikkhukāni mahantāni dussupinaṃ ca
me dīṭṭho aṇṇa sakāla²⁰ eva gamissāmitthi²¹ phalitarukkhe pi aphale viya aphale
30 ca phalito viya passanti kicchena phalāphalāni gahetvā gīrivārāṇa sampāpuṇiṇi
atha te sihādayo maṃ disvā maggaṃ paṭipāṭiya²² rumhivā²³ etthasau, tena sāyam
āgat' amhi, khamāhi me sāmīti.

M. tāya saddhiṃ ettakam eva kathaṃ vatvā yāva aru-
nuggamanā na kiñci kathesi, tato paṭṭhāya Maddi nānappa-
35 kārāṃ vilapanṭi āha:

¹ Bā kiñciāso me sāmiko. ² Bā sayam, Cā sāyam. ³ Bā khaṇṭiti. ⁴ Cā Bā u.
⁵ Cā Paṭṭiyāru. ⁶ Bā adda saram. ⁷ Cā nikkā. ⁸ Bā ig. ⁹ Bā rumpitvā.
¹⁰ Bā ettha. ¹¹ Cā ekameva gātham.

576. Ahaṃ patiṃ ca putte ca āceram iva māṇavo
anuṭṭhitā divārattim jaṇiṇi brahmacārini, 2259.
577. Ajināni paridahitvā vanamūlaphalabhāriyā
vicarāmi divārattim tuyhaṃ¹ kāmāhi puttakā, 2260.
578. Ahaṃ² suvaṇṇpahālidim³ ābhatam paṇḍubeluvam
rukkhapakkāni cāhāsim, ime te⁴ puttā kilanā. 2261.
579. Imam⁵ muḍālavaṭṭakam⁶ sālukam piṇjarodakam⁷
bhuñja khuddehi saṃyuttam saha puttehi khattiya. 2262,
580. Padumam Jālino dehi kumudam pana kumāriyā,
ñāline passa naccante Sivi puttā ti c' avhaya⁸. 2263. 10
581. Tato Kaṇhājinaṃ⁹ api nisāmehi rathesabha
mañjussarāya vagguyā assamam upayantiyā¹⁰. 2264.
582. Samānasukhadukkh¹¹ amhā raṭṭhā pabbājita ubho,
api Siviputte¹² passesi Jālīm Kaṇhājinaṃ c' ubho. 2265.
583. Samāne brāhmaṇe nūna brahmacariyaparāyane
aham loke abhisasim¹³ silavante bahussute,
tṭ-aṇṇa putte na passāmi Jālīm Kaṇhājinaṃ c' ubho ti. 2266. 15

Ta āceram -- ti vattasampanno antevāsī ācariyam viya, anuṭṭhitā ti
paricariyanuṭṭhānena anuṭṭhitā apamettā hutvā paṭṭijaggāmi, tuyhaṃ¹ kāmā
ti tumbhākam kāmena tumbe paṭṭhayanti, puttakā ti kumāre ālapanti paride- 20
vati, suvaṇṇa --¹¹ ti puttakā aham tumbhākam nahāpanatthāya suvaṇṇapaṇṇam
hālidim ghametvā¹² ādāya āgatā, beluvan ti kilanatthāya ca vo idam su-
vaṇṇapaṇṇam beluvapakkam pi mayā āgataṃ, rukkhapakkāni ti kilanatthāya
aḍḍāsi p¹³ manāpēni rukkhaphālāni āhāsim, ime te¹⁴ ti puttā ime vo kilanā
ti vadati, muḍālavaṭṭakan¹⁵ ti muḍālavatṭakam¹⁶, sālukan ti idam uppālā- 25
disālukan pi me bahum ābhatam piṇjarodakan¹⁷ ti sirighāṭṭakam, bhuñja
'ti idam sabbam khuddakamadhunā saṃyuttam puttehi saddhim bhuñja 'ti pari-
devati, Siviputtā ti c' avhaya¹⁸ 'ti sāmī Sivirāja paṇṇasālaya sayāpitaṭṭhā-
nato sīgham putte pakkosa, api Siviti¹⁹ sāmī Sivirāja api putte passesi²⁰
sace passasi dassēhi, kiṇi man atikilāmesi, abhisasin²¹ ti tumbhākam putta- 30
dhitaro mā passitthā 'ti eva nūna akkosi.

¹ B⁴ tumbhā. ² B⁴ imam. ³ B⁴ -ddham. ⁴ B⁴ vo. ⁵ so C⁴; B⁴ -livatṭakam.
⁶ B⁴ ciṭṭa. ⁷ B⁴ nicāvaya, C⁴ nicāvaya, C⁴ nicāvayaṃ. ⁸ B⁴ -gantiyā. ⁹
B⁴ siviputte pi. ¹⁰ C⁴ abhisim, B⁴ abhisasi. ¹¹ B⁴ -ddan. ¹² C⁴ ghasitvā,
B⁴ -ddan nissedāyam ghametvā. ¹³ B⁴ vo. ¹⁴ C⁴ -vatakan, B⁴ -livatṭakan.
¹⁵ B⁴ -kūṇḍalikam. ¹⁶ B⁴ ciṭṭa. ¹⁷ B⁴ -puttānicāvaya. ¹⁸ B⁴ sivi putte pi
passasi. ¹⁹ C⁴ passasi. ²⁰ C⁴ abhisin, B⁴ abhisasin.

Evam vilapamānāya M. na kiñci kathesi, sā tasmim aka-
thente kāmamānā candālokena putte vicinanti yesu yesu jam-
burukkhādisu ṭhānesu te¹ pubbe kiṇimsu tāni tāni patvā pari-
devanti āha:

- 5 584. Ime te jambukā rukkhā vedisā sindhuvāritā
vividhāni rukkhajātāni, te kumārā na dissare. 2267.
585. Assatthā panasā cēme nigrodhā ca kapitthanā
vividhāni phalajātāni, te kumārā na dissare. 2268.
586. Ime tiṭṭhanti āramā ayaṃ sītodakā nadī
10 yatth' assu pubbe kiṇimsu, te kumārā na dissare. 2269.
587. Vividhāni pupphajātāni asmiṃ upari pabbate
yān' assu pubbe dhāriṃsu, te kumārā na dissare. 2270.
588. Vividhāni phalajātāni asmiṃ upari pabbate
yān' assu pubbe bhuñjimsu, te kumārā na dissare. 2271.
15 589. Ime te hatthikā assā balivaddā ca te² ime
yehi-ssu³ pubbe kiṇimsu, te kumārā na dissare ti. 2272.

Ta. Ime te hatthikā ti pabbatūpari dārake adisvā paridevamānā tate
oruyha puna assamapadehi āgentvā ta. te upadhārenti kiṇanabbhānāni tesaṃ
disvā evam āha:

- 20 590. Ime sāmā sasolūkā⁴ bahukā kadālimigā
yehi-ssu³ pubbe kiṇimsu, te kumārā na dissare. 2273.
591. Ime hamsā ca koṇḍā ca mayūrā cittapekkhanā⁵
yehi-ssu³ pubbe kiṇimsu, te kumārā na dissare. 2274.
Ta. sāmā ti khuddakā sāmā suvaṇṇamigā, sasolūkā⁴ ti assā ca ulūkā⁶ ca.
25 Sā assamapade piyaputte adisvā nikkhamitvā pupphitavāna-
ghaṭaṃ pavisitvā taṃ taṃ ṭhānaṃ oloketvā⁷ āha:
592. Imā tā vanagumbāyo pupphitā sabbakālikā⁸
yatth' assu pubbe kiṇimsu, te kumārā na dissare. 2275.
593. Imā [tā] pokkharāṇiyo raṃmā cakkavāḷakūpakūjitā⁹ (VI 4/10)
30 maṇḍālakehi¹⁰ sañchannā padumappalakehi ca
yatth' assu pubbe kiṇimsu, te kumārā na dissare. 2276.

¹ C¹ teṣu. ² C¹ no. ³ C¹ yehiṃsu. ⁴ B¹ sasolūkā, C¹ sasolūkā, C² sasolūkā.

⁵ so C¹ for -pekkhanā, see Subhāṣī Abhidh. 677; B¹ cittapakkhino. ⁶ B¹ ulūkā.

⁷ B¹ -kanti. ⁸ C¹ -kālikā, C² -kālikā. ⁹ C¹ -kūjitā, C² -kūjhitā. ¹⁰

C¹ moddi.

Ta. vanagumbāyo ti vanagumbā.

Sā katthaci putte adisvā puna M-assa santikaṃ gantvāna
dummukhaṃ disvā āha:

594. Na te katthāni bhinnāni, na te udakam ābhataṃ,
aggī pi te na hāpito, kin nu mando va jhāyasi. 2277.

595. Piyo piyena saṃgamaṃ samo me¹ vyapahaññati,
ty-ajja putte na passāmi Jālim Kaphājinaṃ c' ubho ti. 2278.

Ta. na hāpito ti na jalito, i. v. h.: sāmī tvaṃ pubbe katthāni bhindasi
udakam āharitvā tṛapeṣi aṅgarakapalle aggīm karosi ajja tesu ekaṃ pi akatvā
kin nu mando va jhāyasi tava kiriyam mayham na ruccatīti, piyo -- ti Ve-ro
mayham piyo ito me piyato nāma n' atthi tinnā piyena saṃgamaṃ samā-
gantvā pubbe samo me¹ vyapahaññati dukkhaṃ vigacchati ajja pana me imaṃ
passantiyāpi soko na vigacchati kin nu kho kāraṇaṃ ti, ty ajjā 'ti hotu dīṭṭham
me kāraṇaṃ: te ajja putte na passāmi tena me imaṃ passantiyāpi soko na
vigacchati.

Tāya evaṃ vutte M. tuṇhībhūto va nisīdi, sā tasmīm aka-
thente² sokasamappitā pahaṭakukkuṭi viya kampamānā pana
paṭhamam vicaritaṭṭhānāni vicaritvā paccāgantvā āha:

596. Na kho no deva passāmi yena te nihitā³ matā,
kākolāpi na vassanti, hatā⁴ me nūna dārakā. 2279.

597. Na kho no deva passāmi yena te nihitā³ matā,
sakunāpi na vassanti, matā me nūna dārakā ti. 2280.

Ta. na kho no ti deva na kho amhākaṃ putte passāmi, yena te ni-
hitā³ matā ti kenaci tesaṃ nihitabhāvaṃ⁴ pi na jānāmi adhippayen⁵ evam ā.

Evaṃ vutte pi M. na kiūci kathesi, sā puttasokena⁶ putte
upadhārentī tatiyaṃ pi tāni ṭhānāni vātavegena vicari, ekarattim
vicaritaṭṭhānaṃ parigaṇhantānaṃ⁷ pannarasayojanamattaṃ ahosi,
atha ratti vibhāyi⁸, aruṇodaye jāte sā punāgantvā M-assa san-
tike ṭhita paridevi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

598. Sā tattha paridevitvā pabbatāni vanāni ca
puna-d-ev⁹ assamaṃ gantvā sāmikass¹⁰ anti rodati¹¹. 2281.

¹ Bā samoham. ² Bā tesaṃ hatā. ³ Bā matā. ⁴ Bā nihita. ⁵ Bā adis phutthā.

⁶ so C¹; C² - gaphāṇam, Bā uparigaṇhanam. ⁷ C¹ vibhāyi, Bā vibhāsi.

⁸ C¹ punadeva. ⁹ Bā antikerodī, C² antitoti.

599. Na kho no deva passāmi yena te nibhīṭā¹ matā,
kākolāpi na vassanti, hatā² me nūna dārakā. 2282.
600. Na kho no deva passāmi yena te nibhīṭā¹ matā,
sakuṇāpi na vassanti, matā me nūna dārakā. 2283.
5 601. Na kho no deva passāmi yena te nibhīṭā¹ matā
vicaranti rukkhamaññesu³ pabbatesu gūhāsu ca. 2284.
602. Iti Maddī varārohā rājaputtī yasassinī
bāhā paggayha kanditvā tatth' eva patitā⁴ chamā ti. 2285.

Ta. sāmikassantirodattitī⁵ bhī, sū Maddī ta. Vamkapabbatakucchiyaṃ
10 sūnupabbatavanāni vicaranti paridevītvā punāgantvā sāmikam nissāya tass'
antike bhīṭā puttānaṃ atthāya rodattī⁶, na kho no ti ādini vadanti parideva-
tīti a., iti Maddīti bhī. evaṃ sū uttamasarīrā varārohā Maddī rukkhamaññādisu
vicaranti dārake aditvā nissamaññam matā bhavissanti, bāhā paggayha kan-
dītvā tass' eva V-rassa pādamaññe chinnaśauvāṇṇakadali vīya chamāya pati.

- 15 M. „matā“ ti sāmīyā kampamāno „atthāne videssā matā
Maddī, sace hi-sā Jetuttaranagare kālakiriya abhassā ma-
hanto parihāro' abhaviassa, dve ratthāni caleyyum, ahaṃ pana
araññe ekako, kin nu kho karissāmi“ uppannaśalavasoko
satiṃ paccupaṭṭhāpetvā „jānissāmi pi tassā“ ti utthāya tassā
20 hadaye hattham ṭhapetvā santāpavattim⁷ natvā kamaññalāpā
udakam āharitvā sattamaññe kāyasamaññam⁸ anāpannapubbo pi
balavasokena pabbajitabhāvaṃ sallakkhetum asakkonto assu-
punnēhi nettehi tassā sisam ukkhipitvā urusu ṭhapetvā udakena
paripphosetvā⁹ mukhaṃ ca hadayaṃ ca parimajjanto nisīdi,
25 Maddī pi kho thokaṃ vītināmetvā satiṃ paṭilabbhitvā utthāya
hīreṭṭappam paccupaṭṭhāpetvā M-am vanditvā „sāmi V-ra dārakā
te kuhiṃ gatā“ ti ā. „Devi ekasā me brāhmaṇassa dā-
satthāya dinnā“ ti.

Sam attham pakāseto Satthā āha:

- 30 603. Tam ajjhāpattam¹¹ rājaputtim udakena abhiśiñcatha,
assattham nam viditvāna aha nam etad abravīti. 2286.

¹ B¹ nibhīṭā. ² B² matā. ³ C³ -le. ⁴ C⁴ -pattā. ⁵ C⁵ santirodattitī,
C⁶ santirodattitī. ⁶ B⁶ sāmikassantirodattitī. ⁷ B⁷ rodanti, B⁸ rodī. ⁸ B⁸ -vāro. ⁹
B⁹ santāpavattim. ¹⁰ B¹⁰ omīsa sam. ¹¹ C¹¹ paṭipposetvā. ¹² so all three MSS.

Ta. sjjhapattan ti attano santikaṃ pattam, pādamūle patitvā vīsaññi-bhūtan ti a, nam etadabravīti etaṃ ekassa me brāhmaṇassa dāsathāya dinnā ti vacanam abravī.

Tato tāya „deva putte brāhmaṇassa datvā mama sabbarattim paridevitvā vicarantiyā kin nācikkhīti“ vutte M. āha:

604. Ādiyen' eva te Maddi dukkhaṃ na kātum icchisaṃ¹,
daḷiddo yācako vuddho brāhmaṇo gharam āgato
tassa dinnā² mayā puttā, Maddi mā bhāyi assasa. 2287.

605. Maṃ passa Maddi mā putte mā bālhaṃ paridevasi,
laccāhama putte jīvanta ārogā ca bhavāmasa. 2288. 10

606. Putte pasuṇ ca dhaññaṃ ca yaṇ ca-m-aññaṃ ghare dhanam
dajjā sappuriso dānam disvā yācakamāgate,
anumodāhi³ me Maddi, puttake dānam uttaman ti. 2289.

Tā. ādiyenevā 'ti ādikena, i. v. h. sace te ahaṃ ādito va tam attham
icikkhissam tava sokam dhāretum⁴ asakkantiyā hadayaṃ phaleyya tasmā ādiyen' 15
eva te Maddi dukkhaṃ n' akkhātum icchisaṃ ti, gharam āgato ti imaṃ am-
hakaṃ vasaṇaṭṭhānaṃ āgato, arogā ca bhavāmasa ti yathā⁵ mayam arogā
homa jivantaṃ avassaṃ putte passissāma, yañcamaññaṃ ti yaṇ ca aññaṃ⁶
ghare, dhañnaṃ ti saviññāpakāviññāpakam dhanam, dajjā - ti sappuriso hi
uttamattham patthento uram bhinditvā hadayamaṃsaṃ pi dānam daḍeyyā 'ti. 20

Maddi āha:

607. Anumodāmi te deva, puttake dānam uttamaṃ,
datvā cittaṃ pasādehi, bhiyyo dānadado bhava⁷ 2290.

608. Yo tvaṃ maccherabbhūtesu manussesu janādhīpa
brāhmaṇassa adā dānam Sivinaṃ ratthavaddhano ti. 2291. 25

Ta. anumodāmi te ti dasa māse kucchiyam dhāretvā divasassa dvittik-
khattum nahāpetvā pāyetvā bhojetvā ure nīpajjāpetvā paṭijaggitaṭṭakesu Bo-ena
dinnesu sayam patim anumodanti evam ā, iminā kārapena jānītabbam⁸ pītā
va dārakānam sāmiko ti, bhiyyo - ti mahārāja uttarim pi punappuna dāna-
dāyako hohi sudinnaṃ te dānam ti cittaṃ pasādehi yo tvaṃ maccherabbhū- 30
tesu attesu piyaputte adāsīti.

Evam vutte M. „Maddi kin nām' etaṃ kathesi, sace hi
mayā putte datvā cittaṃ pasādetum nābhavissa⁹ imāni me
acchariyāni na pavatteyyun“ ti vatvā sabbāni paṭhavininnādā-

¹ Bā - issam. Ck^o - iyam. Ck^o diṇa. ² Ck^o - modanā. ³ B^o dha-, Bā sandhā-.

⁴ Ck^o adā. Bā. ⁵ Ck^o - a. ⁶ Ck^o bhavam. ⁷ Bā - ā. ⁸ Bā na bhavissam.

dñi kathesi, tato Maddi tāni acchariyāni kittetvā dānaṃ anumodanti' āha:

600. Ninnāditā te paṭhavi, saddo te tidiyaṃ gato
samantā vijjutā āgum girīnaṃ va paṭissutā ti. 2292.

5 Ta vijjutā -- ti akūlavijjutā Himavantappadeso samantā vicarīṃsu, giri-
naṃ -- ti girīnaṃ paṭissutasaddo viya vīravā uṭṭahīṃsu².

610. Tassa te anumodanti ubho Nārada-Pabbatā,
[Indo ca Brahmā ca Pajāpati ca
Somo Yamo Vessavano ca rājā]

10 sabbe devā anumodanti Tāvatisā sa-Indakā. 2293.

611. Iti Maddi varārohā rājaputti yasassinī
Vessantarassa anumodi: puttake dānaṃ uttaman ti. 2294.

Ta. Nārada -- ti ime pi te dve devanikāyā attano attano vimānadvāre
ṭhitā va sudinnaṃ te dānaṃ ti anumodanti, tāvatisā -- ti Inda-Jeṭṭhakā

15 tāvatisāpi te dānaṃ anumodanti.

Evam M-ena attano dāne vaṇṇite tam ev' atthaṃ parivattetvā „mahārāja Ve-ra sudinnaṃ nāma te dānaṃ“ ti Maddi pi tad eva³ dānaṃ vaṇṇayitvā anumodamānā nisīdi, tena Satthā iti Maddi gātham āhā 'ti. Maddipabbam niṭṭhitam.

20 Evam tesu aññamaññaṃ sammodantiyaṃ kathaṃ kathentesu Sakko cintesi: „Ve-rājā hiyyo Jūjakassa paṭhaviṃ unādetvā dārake adāsi, idāni naṃ koci hīnapuriso upasamkamitvā sabba-lakkhaṇasampannaṃ sīlavatim Maddim yācitvā rājānaṃ ekakaṃ katvā Maddim gahetvā gaccheyya, tato so anātho nippaccayo
25 bhaveyya⁴, brāhmaṇavaṇṇena naṃ upasamkamitvā Maddim yācitvā pāramikūtaṃ gāhāpetvā kassaci avissajjiyaṃ katvā puna naṃ tass' eva⁵ datvā āgamissāmi⁶“ so suriyuggamanavelāya tassa santikaṃ agamāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

30 612. Tato ratyā vivasane suriyassa⁷ uggamanāṃ pati
Sakko brāhmaṇavaṇṇena pāto tesam⁸ adissathā⁹ 'ti. 2295.

¹ C² -denti. ² B² upaṭṭha-. ³ B² tathera. ⁴ B² adde nūnāham.

Ta. pāto -- ti pāto va tesam dvinnam janānam paññāyamānarūpo purato
aṭṭhāsi iṭṭivā ca pana paṭisanthāraṃ karonto ā.:

613. Kaccin nu bhoto kusalaṃ, kacci bhoto anāmayam, (V $\frac{323}{23}$)
kacci uñchena yāpetha, kacci mūlaphalā bahū. 2296.
614. Kacci ḍamsā ca makasā ca appam eva sirimsapā, 5
vane vālamigākiṇṇe kacci himsā na vijjatīti. 2297.

Mahāsatto āha:

615. Kusalaṃ c' eva no brahme, atho brahme anāmayam,
atho uñchena yāpema, atho mūlaphalā bahū. 2298.
616. Atho ḍamsā ca makasā ca appam eva sirimsapā, 10
vane vālamigākiṇṇe himsā amhaṃ¹ na vijjati. 2299.
617. Satta no mase vasataṃ araṇṇe jīvisokinam
idaṃ pi dutiyam passāma brāhmaṇam devavaṇṇanam
āḍāya beluvaṃ daṇḍam dhārentam ajinakkhipam. 2300.
618. Svāgatan te mahābrahme² atho te adurāgataṃ ($\frac{34}{21}$) 15
anto pavisa bhaddan te pāde pakkhālayassu te. 2301.
619. Tindukāni³ piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni⁴ bhuñja brahme varaṃ varaṃ. 2302.
620. Idam pi pāṇiyam sītam ābhataṃ girigabbharā,
tato piva mahābrahme sace tvaṃ abhikaṃkhasīti. 2303. 20

Evam tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā

621. Atha tvaṃ kena vaṇṇena kena vā pana hetunā
anuppatto brahāraṇṇam, tam me ukkhāhi pucchito ti 2304.

āgamanakāraṇam pucchi, atha naṃ Sakko: „mahārāja, ahaṃ
mahallako idhāgacchanto tava bhariyam Maddiṃ yācitum āgato, 25
tam me dehīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

622. Yathā vārivaho pūro sabbakālam na khīyati
evam taṃ yācit' āgaṇchim bhariyam, me dehi yācito ti. 2305.

Evam vutte M. „hiyyo brāhmaṇassa dārakā dinnā, araṇṇe
ekako ya hutvā katham te Maddiṃ dassāmīti“ avatvā pasārīta- 30
hatthe saḥassatthavikam ṭhapento viya asajjetvā⁵ abajjhitvā
anolīnamānaso⁶ girim unnādento imaṃ gātham āha:

¹ B⁴ mayham. ² B⁴ tiṇḍu-. ³ Ck² . pakkāni. ⁴ Ck² -itvā. ⁵ Ck² anilīna-,
B⁴ anolīnamānaso hutvā.

323. Dadāmi na vikampāmi yaṁ maṁ yācasi brāhmaṇa,
santaṁ na-ppatigūhāmi¹, dāne me ramatī mano ti. 2306.

Ta. santaṁ -- ti vijjāmanāṁ na nigūhāmi¹.

Evaṁ ca pana vatvā sīgham eva kamaṇḍalunā udakaṁ
5 āharitvā udakaṁ hatthe pātetvā bhariyaṁ brāhmaṇassa adāsi,
taṁ khaṇaṁ nēva hetthāvuttappakārāni sabbāni paṭihāriyāni
pātūr ahesuṁ.

Taṁ atthaṁ pakāseto Satthā āha:

324. Maddiṁ hatthe gahevrāna udakassa ca kamaṇḍaluṁ
10 brāhmaṇassa adā dānaṁ Sivīnaṁ ratthavaddhano. 2307.

325. Tadāsi yaṁ bhimsanakaṁ tadāsi lomahamaṇaṇāṁ
Maddiṁ pariccajantassa medinī samakampatha. 2308.

326. N' ev' assa Maddibhakuṭi², na sandhiyati na rodati,
pekkhat' ev' assa tuṇhī sā³, eso jānāti yaṁ varan ti. 2309.

15 Ta. adā dānaṁ ti ambho brāhmaṇa Maddito⁴ me satagūṇena sahasa-
gūṇena satasahasagūṇena sabbaññūtaññānaṁ eva piyatarāṁ, idaṁ me dānaṁ sab-
baññūtaññānapaṭivedhassa paccayo hotū⁵ ti vatvā dānaṁ adāsi. Vuttampi⁶ c' ~~eva~~

327. Jālīṁ Kaṇhājinaṁ dhitaṁ⁷ Maddideviṁ patibbataṁ
cajamāno na cintesiṁ bodhiyā yeva kāraṇā. 2310.

20 328. Na me dessā ubho puttā, Maddī devī na desaiyā,
sabbaññūtam piyaṁ mayhaṁ, tasmā piye adās' ahan ti. 2311.

Ta. samakampathā⁸ ti udakapariyantaṁ katvā kamplittā, neva assa
Maddibhakuṭi⁹ ti bhi. tasmīṁ khaṇe Maddideviyā mahallakabrāhmaṇassa maṁ
rājā deti¹⁰ kodhavasena mukhe bhakuṭi¹¹ nāhoṣi, na sandhiyati na rodati
25 n' eva maṁku ahoṣi na ekkiṇi¹² pūretvā rodi, atha kho tuṇhiyā hutvā mādisiṁ
ittihīṁ dadamāno na nikkāraṇā dasseti, eso ca¹³ yaṁ varan taṁ jānāti¹⁴ phulla-
padumavaggaṁ assa mukhaṁ pekkhat' eva olokayamānā va jhita¹⁵ ti a.

Ath' assā M. „kidisā¹⁶ Madditi¹⁷ pūcchitvā¹⁸ mukhaṁ olokesi,
sā „kiṁ maṁ deva olokesi¹⁹“ vatvā sīhaṇādaṁ nadanti²⁰ i. g. ā.:

30 329. Komāri yassāhaṁ²¹ bhariyā sāmiko mama issaro,
yass' icche tassa maṁ dajjā vikkīṇeyya haneyya vā ti. 2312.

¹ Bā-gūhāmi. ² Oks.-ji, Bā-maddibhakuṭi. ³ Bā-yā. ⁴ Bā-iyā. ⁵ Bā-dhityaṁ. ⁶ Oks.-ma. ⁷ Bā-yaṁ varan jānāti taṁ samijjhatū⁸ ti. ⁹ Oks.-sam. ¹⁰ Bā-atha mahāsatto kidisā maddi taṁ tassa. ¹¹ Bā-komāriyāhaṁ.

Ta. yāssa 'ti yassa tavāhaṃ kumāriyā bhariyā so tvaṃ ñeva mama sāmi
tvaṃ pana tssaro ca nāma, dāsiṃ yassa' icchatī tassa vā dadeyya dhanena vā
atthe sati vikkipeyya māmsena vā atthe sati haneyya, tasmā yaṃ vo ruccati
taṃ karotha, nāhaṃ kuḍḍhamiṭṭi.

Atha Sakko tesam paṇitajjhāsayaṃ viditvā thutiṃ akāsi. 5

Tam attham pakāsento Sathā āha:

680. Tesam saṃkappam aṇṇāya devindo etad abravi:
sabbe jītā te paccūhā¹ ye dībhā ye ca mānusa. 2313.
681. Ninnādītā te paṭhavi, saddo te tidivaṃ gato,
samantā vijjutā āgum² girīnaṃ va patissutā. 2314. 10
682. Tassa te anumodanti ubho Nārada-Pabbatā (cfr. v. 613)
[Indo ca Brahmā ca Pajāpati ca
Somo Yamo Vessavaṇo ca rājā],
sabbe devā anumodanti dukkaram hi karoti so, 2315.
683. Duddadāṃ dadamānānaṃ dukkaram kamma kubbataṃ (IV ⁶⁵/₇) 15
asanto nānukubbanti,
eṭṭam dhammo durannayo. (Saṃyutta I ¹⁰/₉ etc.) 2316.
684. Tasmā sataṇ ca asataṇ ca nānā hoti ito gati:
asanto nirayaṃ yanti santō saggaparāyaṇā. 2317.
685. Yam etaṃ kumāre adadā bhariyaṃ adadā vane vasaṃ 20
brahmayānaṃ anokkamma sagge te taṃ vipaccatū³ 'ti. 2318.

Ta. paccūhā⁴ ti paccatthikā, dībhā ti dībhassa paṭibāhakā⁵, mānusa
ti mānusaṃsaṃpaṭibāhakā, ke pana te ti macchariyadhammā te sabbe putta-
dāraṃ dadanta M-ena jītā, tenāha sabbe jītā te paccūhā⁶ ti, dukkaram hi
karoti so ti V-ro rājā ekako va araṇṇe vasanto bhariyaṃ brāhmaṇassa 25
dento dukkaram karotiṭṭi evaṃ⁷ sabbe devā anumodanti vadati, yametaṃ ti
gāthaṃ anumodanaṃ karonto āha, vane vasaṃ ti vane vasanto, brahma-
yānaṃ ti seṭṭhayānaṃ tividho hi⁸ sucaritadhammo evarūpo dānadhammo ariya-
maggassa paccayo hotiṭṭi brahmayānaṃ ti vuccati yasamā⁹ yantaṃ idaṃ aḷḷa
dānath dadato nīppannaṃ brahmayānaṃ apāyabhūmiṃ anokkamitvā sagge te 30
etaṃ vipaccatu vipākapariyosāne ca sabbaññūtañāpādāyakaṃ hotū 'ti.

Evam assa Sakko anumodanaṃ katvā „idāni mayā idha
papaṇṇaṃ akatvā imaṃ imass' eva datvā gantum vaṭṭatīti"
cintetvā āha:

¹ Bā - ubh, C¹ - ubhā. ² C¹ - sgu. ³ C¹ - tan. ⁴ C¹ - ubhā, Bā - ubhā. ⁵ Bā
dībhassaṃpaṭipatti-. ⁶ C¹ add sabbante. ⁷ C¹ ti. ⁸ Bā tasmā.

680. Dadāmi bhoto bhariyaṃ Maddiṃ sabbañgasobhanam
tvam ñeva Maddiyā channo¹ Maddi ca patinā saha. 2319.
687. Yathā payo ca saṃkho ca ubho samānavappino
evam tuvaṇ ca Maddi ca samānamanacetasaḥ. 2320.
- 5 688. Avaruddh² ettha araṇṇasmim ubho sammataassame³
khattiyā gottasampannā sajātā mātupettito
yathā puñṇāni kayirātha dadantā aparāparan ti. 2321.

Ta, channo¹ ti anurūpo, samānavappino ti samānavappā ubho pi
parisuddhā yeva, samānamana -- ti ācārādīhi kammehi⁴, samānena mana-
saṃkhātena⁵ cetasaḥ samannāgatā, avaruddhetthā⁶ 'ti raṭṭhato pabbajjita hutvā
10 ettha araṇṇe vassatha, yathā puñṇāni ti Jetuttaranagare vo bahūni puñṇāni
katāni biyyo puttānaṃ aṇṇa bhariyāya dānavasena pi katāni ettaken⁷ eva
paritosam akatvā ito uttarim pi aparāparan dadantā yathānurūpāni puñṇāni
kareyyātha yevā⁸ 'ti.

- 15 Evam vatvā varaṃ dātum attānaṃ ācikkhanto āha:

689. Sakko 'ham asmi devindo, āgato 'smi tav' antike,
varaṃ varassu rājisi, vare aṭṭha dadāmi te ti. 2322.

Kathento yeva ca dibbabbhāveṇa jalanto taruṇasuriyo viya
ākāse aṭṭhāsi. Tato Bo. varaṃ gaṇhanto āha:

- 20 640. Varāṇ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara
pitā maṃ anumodeyya ito pattam sakaṃ gharāṃ,
āsanena nimanteyya, paṭhamāṃ taṃ varaṃ vare. 2323.
641. Purisassa vadham na roceyyam, api kibbisakārikam
vajjham vadhamhā moceyyam, dutiy⁹ etaṃ varaṃ vare. 2324.
- 25 642. Ye ca vuddhā ye ca daharā ye ca majjimaporisā-
mam eva upajiveyyum, tatiy¹⁰ etaṃ varaṃ vare. 2325.
643. Paradāraṃ na gaccheyyam, andārapasuto siyam,
thinaṃ vasaṃ na gaccheyyam, catutth¹¹ etaṃ varaṃ vare. 2326.
644. Putto me Sakka jāyetha yo ca dighāyuko siyā,
dhammena jine paṭhaviṃ, pañcam¹² etaṃ varaṃ vare. 2327.
- 30 645. Tato ratyā vivasane suriyass¹³ uggamanam pati
dibbā bhakkhā pātubhaveyyum, chaṭṭham etaṃ varaṃ vare. 2328.
646. Dadato me na khīyetha, datvā nānutappeyy¹⁴ aham,
dadam cittam pasādeyyam, sattam¹⁵ etaṃ varaṃ vare. 2329.

¹ Ck jatto, Cc canto, Bā chando. ² Bā samatha-, read: sammatha? ³ Ck janto,
Cc janno, Bā chando. ⁴ Ck omī. ka. ⁵ Ck saditeṇa.

647. Ito vimuccamān' āham saggaṃ viśesagū
anibbatti tato assaṃ, aṭṭham' etaṃ varaṃ vare ti. 2330.

Ta. anumodeyyā 'ti sampañccheyya na kuṭṭheyya, ito pattaṃ ti
imambhā-araññā sakkaṃ gharaṃ anupattam, āsanaṃ 'ti rājāsana, rājāṃ me
detū 'ti vadati, aṭṭhaṃ kībbisa - - ti rājā hutvā rājāparādhikam¹ pi vajjhaṃ va- 5
dhambhā² moceyyam, evarūpassa pi me vadho nāma mā ruccatu³, mameva
upajīveyyūṃ ti sabbe te maññeva nissāya⁴ upajīveyyūṃ, dhammena jina
ti dh. Jinātu, samma rājāṃ kareti 'ti a., viśesagū ti viśesagamano hutvā
Tusitapure nibbatti hotū 'ti⁵ vadati, anibbatti tato assaṃ ti tato Tusita-
bhavaṇato cavitvā manuṣṣattaṃ āgato va punabbhava anibbatti assaṃ, sabbaññū- 10
taṃ pāpuṇeyyaṃ ti vadati.

648. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā devindo etad abravī:

aciraṃ vata te tāto pitā taṃ daṭṭhum essatīti. 2331.

Ta. daṭṭhum - - ti mahārāja tava tāto tava pitā aṭṭhaṃ eva taṃ passitu-
kāmo hutvā idhāgamissati āgantvā ca pana setacchattaṃ datvā Jetuttaranagaraṃ 15
eva nessati, sabbe te manorathā matthakam pāpuṇissanti, mā cintayi, appa-
matto hohi mahārāja 'ti.

Evam Mahāsattass' ovādaṃ datvā Sakko sakatṭhānam
eva gato.

Tam atthaṃ pakāśento Satthā imaṃ gātham āha: 20

649. Idam vatvāna Maghavā devarājā Sujāmpati

Vessantare varaṃ datvā saggakāyaṃ apakkamīti. 2332.

Ta. Ve-re ti Ve-rassa, apakkamīti gato anupatto vā ti. Sakka-
pabbhaṃ niṭṭhitaṃ.

Bo. ca Maddi ca sammodamānā Sakka-dattiye assame 25
vasimsu. Jūjako pi kumāre gahetvā satṭhiyojanaṃ paṭipajji
devatā kumārānaṃ ārakkhāṃ akāmsu, Jūjako pi suriye attha-
mite kumāre gacche⁶ bandhitvā bhūmiyaṃ nipajjāpetvā sayāṃ
caṇḍavāḷamigabhayena rukkhāṃ āruhya viṭapantare sayati, tas-
miṃ khane eko devaputto Vessantaravaṇṇena ekā devadhītā 30
Maddivaṇṇenāgantvā kumāre mocetvā hatthapāde sambāhetvā
nahāpetvā maṇḍetvā bhojanaṃ bhojetvā dibbasayane sayāpetvā

¹ sit. three MSS. rājapa. ² C¹ vadha ³ C² mā na rācel. ⁴ C³ omīti ni.

⁵ B¹ homīti. ⁶ B² kaeche.

arunuggamanakāle baddhākāren'¹ eva sayāpetvā antaradhāyanti,
 evaṃ te devatāsaṃgahena arōgā hutvā gacchanti, Jūjako pi
 devatādhiggaḥito hutvā „Kaliṅgaratṭhaṃ gacchāmiti“² aḍḍha-
 māseṇa Jetuttaranagaram paṭṭo. Taṃ divasaṃ paccūsakāle
 5 Saṇjayo pi Sivirājā supinaṃ passi, evarūpo supino ahoṣi:
 rañño mahāviniṇṇhaye nisinnassa eko puriso dve padumāni
 āharitvā rañño hatthe ṭhapesi, rājā dvisu kaṇṇesu pilandhi,
 tesam reṇu bhassitvā rañño udare patati, so pabujjhitvā pāto
 va brāhmaṇe pucchi, te „ciraṃ pavutthā te deva bandhavā
 10 āgamissanti“³ vyākariṃsu, so pāto va nānaggarasabhojanam,
 bhujjhitvā viniṇṇhaye nisīdi, devatā brāhmaṇaṃ ānetvā rāja-
 gaṇe ṭhapaṃsi, tasmim kaṇe rājā olokento kumāre diṣvā āha:⁴

650. Kassa' etaṃ mukhaṃ ābhāti hemam vuttattam agginā'⁵
 nikkham va jātarūpassa ukkāṃ mukhapahamsitaṃ'. 2333.

15 651. Ubho sadisapaccāṅgā ubho sadisalakkhaṇā,
 Jāliṣṣa sadiso eko, ekā Kaṇhājīnā yathā. 2334.

652. Sīhā bilā va nikkhantā ubho sampatirūpakā,
 jātarūpamayā yeva ime dissanti dārakā ti. 2335.

Ta. vuttattamaḍḍinā' ti uttattam agginā. bilā -- ti guhato nik-
 20 khantasihā vīya.

Evaṃ rājā tīhi' gāthāhi kumāre vappetvā ekaṃ amaccam
 āṇāpesi: „gacch' etaṃ brāhmaṇaṃ dārakehi saddhim ānehīti“,
 so vegena gantvā ānesi, atha brāhmaṇaṃ rājā āha:

653. Kuto nu bhavaṃ Bhāradvāja ime ānesi dārake' ti. 2336.

25 Jūjako āha:

654. Mayhan te dārakā deva dinnā vittena Saṇjaya',
 ajja paṇṇarasā rattī yato dinnā' me dārakā ti. 2337.

Ta. vittena' ti tuṭṭhena paṇṇaṇa, ajja -- ti mayā imesaṃ laddhadiva-
 sato ajja paṇṇarasā rattīti vadati.

¹ Bā bandhanākārenova. ² Bā - ttamagginā. ³ Chā - gaccham. ⁴ Oke uttatta ag-
⁵ Chā add kāraṇehi. ⁶ Bā add: ajja jātaṃ anuppatto kuto gacchasi brāhmaṇa.
⁷ Hā siṃhesa. ⁸ Bā laddhā.

Rājā āha:

656. Kena vā vācapeyyena sammāñāyena saddahe,
ko te taṃ dānam adadā puttake dānam uttaman ti. 2338.

Ta. kena vā - ti brāhmaṇa kena piyavacanaena te tayā laddhā, sammā
ñāyena - ti musāvādam akatvā sammāñāyena aṃhe saddahāpeyya, puttake
ti attano puttake uttamadānam katvā ko te etaṃ adadā.

Jūjako āha:

656. Yo yācatam paṭiṭṭhāsi bhūtānaṃ dharanī-riva
so me Vessantaro rājā putte dāsi¹ vane vasam. 2339.
657. Yo yācatam gatī āsi savantīnaṃ va sāgaro
so me Vessantaro rājā putte dāsi¹ vane vasan ti. 2340. 10

Ta. paṭiṭṭhāsīti paṭiṭṭhā āsi.

Taṃ sutvā amaccā Ve-raṃ garahamānā āhamso:

658. Dukkataṃ vata bho raññā saddhena gharamesinā,
kathan nu puttake dajjā araññe avaruddhake². 2341. 15
659. Idam bhonto nisāmetha yāvant' ettha samāgatā,
katham Vessantaro rājā putte dāsi¹ vane vasam. 2342.
660. Dāsam dāsiṃ ca so³ dajjā assaṇ c' assatarī⁴ ratham,
hatthiṃ ca kuṇjaram dajjā, katham so dajjā dārake ti. 2343.

Ta. saddhena¹ 'ti saddhāsaṃpannenāpi satā gharam āvasantena raññā 20
idam dukkataṃ vata ayuttam vata katham, avaruddhake² ti ratthā pabbājite⁵
araññe vasante³, idam bhonto ti bho nagaravāsino yāvanto ettha samāgatā
sabbe imam nisāmetha upadhāretha katham nāma so putte dāse katvā adāsi,
kena nām⁴ evarūpaṃ katapubban ti adhiṭṭhāyēva⁶ evam āhamso, dajjā ti dāsīdā-
sīdisu kiñci detu⁷, katham dajjā dārake ti ime pana dārake kena kā- 25
raṇena adāsīti.

Taṃ sutvā kumāro pitu garaham asahanto vātābhihatassa
Sineruno bāhunā⁸ chaḍḍento⁹ viya imam gātham āha:

661. Yassa n' atthi ghare dāso asso c' assatarī ratho
hatthi ca kuṇjaro nāgo kiṃ so dajjā pitāmahā¹⁰ 'ti. 2344. 30

Rājā āha:

¹ Ck^o adāsi. ² B^d -o^o Ck^o yo. ³ so Ck^o for -rīm? B^d -ri. ⁴ Ck^o pabba-
jite. ⁵ B^d pabbājito. ⁶ B^d dāsīdisu yam kiñci dhanam detu. ⁷ Ck^o sinero
bāham. ⁸ B^d oḍḍento.

662. Dānam assa pasamsāma nāvanindāma¹ puttakā,
kathan nu hadayaṃ āsi tumhe datvā vanibbake². 2345.

Ta. dāna massā³ 'ti puttaka mayam tava pitu dānam pasamsāma na nindāmāti.

Kumāro āha:

- 5 663. Dukkha⁴ assa hadayaṃ āsi atho uṇham pi passasi
Rohiṇī h' eva⁵ tambakkhī pitā assūni vattayīti. 2346.

Ta. dukkhassa⁶ 'ti pitāmahā⁷ Kaṇhājīnāya vuttam etan⁸ vacanam sutvā
tassa hadayaṃ dukkham⁹ āsi, Rohiṇī heva¹⁰ -- ti tambavaṇṇā ti Rohiṇī viya
tambakkhihi mama pitā, tassāmiṃ khaṇe assūni vattayī.

- 10 Idāni tam vacanam dassento āha:

664. Yan tam¹¹ Kaṇhājīnā voca: ayaṃ maṃ tāta brāhmaṇo
laṭṭhiyā patikoṭeti ghare jātam va dāsiyaṃ 2347.
665. Na cāyaṃ brāhmaṇo tāta, — dhammikā honti brāhmaṇā —
yakkho brāhmaṇavaṇṇena khādituṃ tāta neti no,
15 niyyamāne pisācena kin nu tāta udikkhasīti. 2348.

Atha ne kumāre brāhmaṇaṃ amuñcantam disvā rājā¹² g. ā.:

666. Rājaputti ca vo mātā rājaputto ca vo pitā,
pubbe me amkam āruya kiṃ nu tiṭṭhatha ārakā ti. 2349.

Ta. pubbe me ti tumhe ito pubbe maṃ disvā vāgena āgantvā mama
20 amkam āruya idāni kin nu ārakā tiṭṭhatha.

Kumāro āha:

667. Rājaputti ca no mātā rājaputto ca no pitā,
dāsā mayam brāhmaṇassa, tassā tiṭṭhāma ārakā ti. 2350.

Ta. dāsā mayam ti idāni pana māyaṃ brāhmaṇassa dāsā bhavāmī¹³ 'ti.

- 25 Rājā āha:

668. Mā samm' evaṃ avacuttha, dayhate¹⁴ hadayaṃ mama,
citakā viya me kāyo, āsane na sukkaṃ labhe. 2351.
669. Mā samm' evaṃ avacuttha, bhiyyo sokaṃ janetha maṃ,
nikkipissāma dāḍḍena¹⁵, na vo dāsā bhavissatha. 2352.

¹ B¹ nacc, B² naca. ² B¹ balabbake. ³ so alimbhā MSS. ⁴ so Cks; B¹ sitāmasā. ⁵ Cks ekam. ⁶ Cks omitt dv. ⁷ B¹ sova. ⁸ so Cks; B¹ tantam. ⁹ B¹ dā. ¹⁰ so Cks; B¹ appaṇa.

670. Kimagghiyam hi vo tāta brāhmaṇassa pitā adā,
yathābhūtam me akkhātha, paṭipādentu brāhmaṇan ti. 2353.

Ta. sammā 'ti piyavacanam, citakā -- ti idāni mama kāyo aṅgāraeta-
kāya āropito viya, janetha maṇ ti janetha me, ayam eva vā pāṭho, nikkī-
ṇissāma daḍḍenā¹ 'ti dhanam datvā mocessāmi, kimagghiyam ti kim 5
aggham katvā, paṭipādentū 'ti dhanam paticchādentu.

Kumāro āha:

671. Sahassaggham hi maṇ tāta brāhmaṇassa pitā adā
atha² Kaṇhājinam kaṇham hatthinā ca³ satena cā⁴ 'ti. 2354.

Ta. saḥassaggham hīti deva maṇ tāto nikkhasaḥassam agghāpetvā adāsi 10
*kaṇiṭṭham⁵ paṇa Kaṇhājinam hatthinā satena assena ca rathena cā 'ti sabbesam
tesam satena antamaso maṇ ca⁶ paṭipādake⁷ upādāya sabbasatena⁸ agghāpesiṭi.

Rājā kumārānam nikkayan dāpento āha:

672. Uṭṭhehi katte taramāno, brāhmaṇassa avākara,
dāsisatam dāsasatam gavam hatthūsabham satam 15
jātarūpasahassaṇ ca puttānam dehi nikkayan ti. 2355.

Ta. avākara⁹ 'ti dehi.

673. Tato kattā taramāno brāhmaṇassa avākari
dāsisatam dāsasatam gavam hatthūsabham satam
jātarūpasahassaṇ ca puttānam dāsi nikkayan ti. 2356. 20

Ta. avākariṭi adāsi, nikkayan ti brāhmaṇassa sabbasatam ca nikkha-
sahassaṇ ca kumārānam nikkayan adāsi.

Tathā sattabhūmakam ca pāsādam adāsi, brāhmaṇassa
parivāro mahā ahoṣi, so dhanam paṭisāmetvā pāsādam abhi-
rūya sādhubhojanam bhuñjitvā mahāsayane nipajji, kumāre 25
pi nahāpetvā bhojetvā alamkāretvā¹⁰ ekam ayyako ekam ayyakā
ti dve pi ucchaṅge upavesayum.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

674. Nikkinitvā nahāpetvā bhojayitvāna dārake
samalamkaritvā bhaṇḍe¹⁰ ucchaṅge upavesayum. 2357. 30

¹ so Ck; B² dabbenā. ² B² accham. ³ B² di. ⁴ Ck² vā. ⁵ B² acchandiki-
niṭham. ⁶ C² paṇa. ⁷ B² piṭṭhapādake. ⁸ Ck² sabbassatena. ⁹ Ck² -karitvā.

¹⁰ B² -ḍe, Ck² bhaṇḍena.

675. Sisamnahāte sucivatthe sabbābharapabhūsite
rājā amke karitvāna ayyako paripucchatha. 2358.
676. Kuṇḍale ghusite māle sabbālaṃkārahūsite
rājā amke karitvāna idaṃ vacanam abravī: 2359.
677. Kacci ubho ārogā te Jāli mātāpitā tava,
kacci uñchena yāpenti, kacci mūlaphalā bahū. (V ⁸²³/₁₇). 2360.
678. Kacci ḍaṃsā ca makasā ca appam eva sirimsapā,
vane vālamigākiṇṇe himsā tesam na vijjatīti. 2361.

Ta. kuṇḍale ti kuṇḍalāni pilandhāpetvā, ghusite ti ugghosite mano-
10 ramam ravam ravante, māle ti pupphāni pilandhāpetvā. amke -- ti Jālikumā-
ram amke nisīdāpetvā.

Kumāro āha:

679. Atho ubho arogā me deva mātāpitā mama,
atho uñchena yāpenti, atho mūlaphalā bahū. 2362.
15 680. Atho ḍaṃsā ca makasā ca appam eva sirimsapā,
vane vālamigākiṇṇe himsā tesam na vijjati. 2363.
681. Khaṇant' ālukalambāni bālīlītakkalāni ca (IV ⁸⁷¹/₂₃)
kolaṃ bhallāṭakam bellaṃ sā no āhatva posati. 2364.
682. Yaṇ c' eva sā āharati vanamūlaphalahārikā
20 taṃ no sabbe samāgantvā rattim bhuñjāma no divā. 2365.
683. Ammā va no kisā paṇḍu āharanti dumapphalam
vātātapena sukhumālapadumam hatthagatāṃ iva. 2366.
684. Ammāya patanūkesā vicarantīyā brahāvane
vane vālamigākiṇṇe khaggadīpinisevite. 2367.
25 685. Kesesu jaṭam bandhitvā kacche jallam adbhārayi,
camnavāsī chamā seti jātavedam namassatīti, 2368.

Ta. khaṇantā -- ti khaṇanti ālūni ca kalamāni ca, iminā mātāpitunnam
kiechajivikam vaṇṇeti, ettha no ti nipātamattam, padumam -- ti hatthena
madditam padumam viya jāta, patanūkesā ti deva ammāya me brahāvane
30 vicarantīyā te bhavaravapṇā kālakasā rukkhasākkhādīhi viluttā patanūkesā jāta,
jallamadbhārayīti ubhohi kacchehi jallikam dbāreti kilīṭṭhavesena¹ vicarantīti.

Evam mātu dukkhitabhāvaṃ kathetvā ayyakam codento
imam gātham āha:

686. Puttā piyā manusūnam lokasmim udapajjisum,
35 nacha² nūn' amhākam ayyassa putte³ simeko⁴ ajāyathā 'ti. 2369.

¹ Cks - vasena. ² Bā hl. ³ Ck - ā, C^o - a. ⁴ Cks - haṃ.

Ta. udapejjsun ti uppejanti¹.

Tato rājā attano dosaṃ āvikaronto āha:

687. Dukkataṃ ca hi no putta bhūnahaccaṃ katam mayā
yo 'haṃ Sivinaṃ vacanā pabbājesiṃ adosakaṃ. 2370.
688. Yam me kiñci idha atthi dhanadhaṇṇaṃ ca vijjati 5
etu Vessantaro rājā Siviraṭṭhe pasāsatu 'ti. 2371.

Ta. puttā 'ti putta Jāli etaṃ amhākaṃ dukkataṃ, bhūna- ti vaḍḍhi-
ghātakammam, yamme- ti tāta yaṃ kiñci idha atthi sabbaṃ te pitu demi,
Siviraṭṭhe ti Imasmiṃ nagare so rājā hutvā pasāsatu.

Kumāro āha:

10

689. Na deva mayhaṃ vacanā ehiṭi Sivis' uttamo,
, sayam eva devo gantrā[na] siṅca bhogehi atrajan ti. 2372.

Ta. Siviṣuttamo ti Siviseṭṭho, siṅcā 'ti mahāmegho viya vuṭṭhiyā
bhogehi abhiṣiṅca.

690. Tato senāpatim rājā Saṅjāyo ajjhabhāsatha: 15

hattiṃ assā rathā patti senā sannāhayantu naṃ,
negamaṃ, ca maṃ anventu brāhmaṇā ca purohiṭā. 2373.

691. Tato saṭṭhisahassāni yudhino cārudassanā
khippam āyantu sannaddhā nānāvapṇeh' alamkatā². 2374.

692. Nīlavapṇadharā' neke pītā neke nivāsītā 20
aṇṇe lohitatuṇṇisā suddhā neke nivāsītā
khippam āyantu sannaddhā nānāvattheh' alamkatā⁴. 2375.

693. Himavā yathā Gandharo pabbato Gandhamādano
uṇṇārukkhehi saṅchanno mahābhūtagaṇālayo 2376.

694. Osadhehi ca dibbehi disā bhāti pavāti ca⁵ 25
khippam āyantu sannaddhā disā bhāti pavāti ca, 2377.

695. Tato nāgasahassāni yojayantu catuddasa
suvaṇṇakacchā mātaṅgā hemakappanavāsasā. 2378.

696. Arūḷhā gāmaṇīyehi tomaramkusapāṇihi
khippam āyantu sannaddhā hatthikkhandhehi dassitā. 2379. 30

697. Tato assasahassāni yojayantu catuddasa
ājāniyā va jātiyā sindhavā sīghavāhanā. 2380.

698. Arūḷhā gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi⁶ (V ²³⁸⁰/₄)
khippam āyantu sannaddhā assapiṭṭheh' alamkatā⁷. 2381.

¹ Bā - istau. ² Ck* - ehlani. ³ Bā nīlavatta-. ⁴ all three MSS. - ehlani-. ⁵
Bā diavā bhantu pavantu ca. ⁶ Ck* illiyo-, Bā indivā-. ⁷ Ck* - ehlani-, Bā
the alaṇ-.

690. Tato rathasahassāni yojayantu catuddasa
 ayosukatanemiyo suvaṇṇacitapakkhare¹. 2382.
700. Āropentu dhaje tattha cammāni kavacāni ca
 vipphālentū ca cāpāni daḥhadhammā pahārino
 khippam āyantu sannaddhā rathesu rathajivino ti. 2383.
- 5 Ta. sannāhayantu nan ti sannayhantu², saṭṭhi--ti mama puttana
 sahaṭṭā saṭṭhisahassā amaccā, nīlavappa--ti eke nīlavappadharā nīlavattāni
 nīvasitā hutvā, mahābhūta--ti yakkhaganānaṃ ālayo, bhātī pavāti eā 'ti³
 vuttappakāro lī⁴maṇā viya ābharapavilepanādīhi obhāsayantu c' eva pavāyantu
 ca, hatthikkhandhehīti te hatthigāmaṇiyo⁵ hatthikkhandhehi khippam
 10 āyantu, dassitā ti dassitavibhūsanā, ayo--ti ayena suṭṭhuparikkhitanemiyo⁶,
 suvaṇṇa--ti suvaṇṇena khacitapakkhare evarūpe catuddasasahasso rathe yo-
 jentū 'ti vadati, vipphālentū 'ti āropentu.

Evam rājā senaṇṇaṃ vicāretvā „puttassa me Jettutarana-
 garato yāva Vamkapabbatā atṭhūsabhavitthāraṃ āgamanamag-
 15 gaṃ samatalaṃ katvā maggālaṃkāratthāya idaṃ c' idaṃ ca
 karoṭhā“ 'ti āṇāpento āha:

701. Lājā olopiyā⁷ pupphā mālagandhavilepanā
 agghiyāni ca tiṭṭhantu yena maggena ehiti. 2384.
702. Gāme gāme sataṃ kumbhā⁸ merayassa surāya ca
 20 maggaṃhi patitiṭṭhantu yena maggena ehiti. 2385.
703. Mamsā pūvā saṃkuliyo kummāsā macchasaṃyutā
 maggaṃhi patitiṭṭhantu yena maggena ehiti. 2386.
704. Sappi telaṃ dadhiṃ khīraṃ kaṇḍu vihi bahū surā
 maggaṃhi patitiṭṭhantu yena maggena ehiti 2387.
- 25 705. Ālārikā ca sūdā ca naṭanaṭṭakagāyanā
 paṇissarā kumbhathūniyo mandakā⁹ sokajjhāyikā¹⁰. 2388.
706. Ahaṇṇantu sabbavīpā bheriyo deṇḍimāni ca,
 kharamukhāni dhamantu¹¹ vadatā¹² ekapokkharā. 2389.
707. Mutiṅgā paṇavā saṃkhā godhā parivadentikā¹³
 30 dindimāni¹⁴ ca haṇṇantu kuṭumbā tindimāni¹⁵ cā 'ti. 2390.

Ta. olopiyā ti lājeḥi saddhiṃ lājapaṇcamakāni pupphāni okiratanāni
 okirapupphāni paṭipadeyyāsīti āṇāpeti, mālagandhavilepanāni maggavāṇe ola-

¹ Ck^o -pekkhare, B^d -cattirapekkhare. ² B^d sannipṭṭyantu. ³ B^d bhantū pa-
 vantūcā. ⁴ B^d -ṇino. ⁵ B^d -kkhitta-. ⁶ B^d cātṭarapakkhare. ⁷ B^d okirayā.
⁸ Ck^o -am. ⁹ B^d mundakā? Ck^o maddakā. ¹⁰ B^d -cchāyikā. ¹¹ B^d -antu. ¹²
 B^d nadantu. ¹³ B^d -dantikā. ¹⁴ C^o da-, B^d nindī-. ¹⁵ C^o niddhimāni, C^d
 tiddhi-? B^d kudumba dindi-.

bamālā c' eva gandhavilepanāni ca, agghiyāni cā 'ti pupphaagghiyaratanaag-
ghiyāni cā 'ti, yena maggena mama putto ehi ti tattha tattha tiṭṭhantu, gāme
gāme ti gāmadvāre gāmadvāre patitiṭṭhantū 'ti pipāsītānaṃ pivanatthāya paṭi-
yāditā hutvā surāmerayakumbhā tiṭṭhantu, macechasaññutā ti macechehi yuttā,
kaṇḍuvihīti kaṇḍuplīṭṭhamayā ca vihiplīṭṭhamayā 'ca, mandakā' ti mundagā- 5
yino³ sokajjhāyikā⁴ ti māyākārā aññe pi vā ye keci uppannasokaṃ haraṇa-
samatthā, kharamukhānīti sāmuddikamahāsāṃkhā mutṭhisāṃkhā nāḷisaṃkhā,
godhāparivadentikā dindimāni kuṭumbadindimānīti imāni cattāri turīyān' eva.

Evam rājā maggalaṃkāram vicāresi. Jūjako pi pamāṇa-
tikkantaṃ bhuñjitvā jīrāpetuṃ asakkonto tatth' eva kālam akāsi, 10
rājā tassa sarīrakiccaṃ kārāpetvā nagare bheriṃ carāpetvā
kañci 'ssa nātakaṃ na passi, dhanāṃ puna rañño yeva ahoṣi.
Atha sattame divase sabbā senā sannipati, rājā mahantena
parivārena Jāliṃ magganāyakāṃ katvā nikkhami.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

15

708. Sā senā mahatī āsi uyyuttā Sivivāhinī,

Jāliṃ magganāyena Vamkāṃ payāsi pabbataṃ. 2391.

709. Kuñcam¹ nadati mātāṅgo kuñjaro saṭṭhihāyano

kacchāya baddhamānāya kuñcam nadati vāraṇo. 2392.

710. Ājāniyā hasissimsu, nemighoso ajāyatha,

20

abbhaṃ rajo accchādesi uyyuttā Sivivāhinī. 2393.

711. Sā senā mahatī āsi uyyuttā hārahārini,

Jālinā magganāyena Vamkāṃ payāsi pabbataṃ. 2394.

712. Te pāvīsūṃ brahāraṇṇāṃ bahusākhāṃ bahūdijāṃ²

puppharukkhehi saṃchannaṃ phalarukkhehi c' ūbhayaṃ. 2395. 25

713. Tattha bindussarā vaggū nānāvaggū bahūdijā

kujjantaṃ upakujjanti utusampupphite dume. 2396.

714. Te gantvā dīgham addhānaṃ ahorattānaṃ accāye

padesan taṃ upāgānuṃ yattha Vessantaro ahū 'ti. 2397.

Ta, mahatitī dvādasa akkbohini saṃkhātā, uyyuttā ti payātā, kuñ- 30
cam nadatitī Kallīgaratthavāsino brāhmaṇā attano ratṭhe deve vuṭṭhe³ taṃ
nāgaṃ āhuritvā Sañjayassa adamsu, so hatthi sāmikaṃ vata passitūṃ labhissāmiti
tuttho kuñcanādam akāsi, taṃ sandhā' etaṃ vuttaṃ, kacchāyā 'ti suvaṇṇa-
kacchāya brajhamānāya pi tussitvā kuñcam nadī, hasissimsu⁴ 10 'ti hasimsu

¹ Bā mundakā? Ck^o modrakā. ² Ck^o maddakagāyana. ³ Bā -jāyikā, Bā -va-
dantikā. ⁴ Bā kuñcam. ⁵ Bā bajha-. ⁶ Ck^o hasissimsu. Bā hasissanti. ⁷ Ck^o
-saṃkhāṃ, Ck^o -sākhā, Bā -sukhāṃ. ⁸ Bā mahodakam. ⁹ Ck^o vaṭṭe, Bā vuṭṭe.

¹⁰ Ck^o hasissimsūti, Bā hasissantitī.

saddam akameu, hārabārinīti haritabbaharaṇasamatthā, pāvisun si pav-
siṃu, bahusākkhaṇ ti bahurukkhasākkhaṇ, dīgham- ti saṅghījanamaggaṇ,
upāgacchuṃ ti yattā Ve- ahoṣi taṃ padesaṇ upagatā ti. Mahārāja-
pabbāṇi nīṭṭhitāṇ.

- 5 Jālikumāro Sumucalindasaratīre khandhāvāraṇ nivāsāpetvā
catuddasarathasahassāni āgatamaggābhīmukhān' eva ṭhapāpetvā
tasmiṇ tasmiṇ padese sīhavyagghakhaggādisu¹ ārakkhaṇ
saṇvidahi, hatthiādīnaṇ saddo mahā ahoṣi. M. taṇ sutvā
„kin nu kho me paccāmittā pitaraṇ ghātetvā mam' atthāya
10 āgatā“ ti maraṇabbhayaṇa bhīto Maddiṇ ādāya pabbataṇ
āruya senaṇ olokesi.

Taṇ atthaṇi pakāsento Satthā āha:

716. Tesāṇ sutvāna nigghosaṇ bhīto Vessantaro ahu,
pabbataṇ abhirūhitvā bhīto senaṇ udikkhati. 2398.
15 716. Iṇgha Maddi nisāmehi nigghoso yādiso vane
ājāniyyā hasissanti² dhaḍḍagāni ca dissare. 2399.
717. Ime ca³ nūna araṇṇasmiṇ migasaṇghāni luddakā
vāguraṇi⁴ parikkhippa sobbhaṇ pātetvā tāvade⁵
vikkosaṇānā tippāhi hanti nesaṇ varaṇvaraṇ⁶. 2400.
20 718. Yathā mayaṇ adūsakā araṇṇe avaruddhakā
amittahatthathagatā⁷, passa dubbalaghātakaṇ ti. 2401.

- Ta. iṇghā 'ti codanathe nipāto, nisāmehi sakasaṇ vā paras. vā ti
upadhārehi, ime ce⁸ nūna - - ti ādīnaṇ aḍḍhaṇyagāthānaṇ, evaṇ atthasam-
bandho vedītabbo: Maddi yathā araṇṇasmiṇ migasaṇghāni luddakā vāguraṇi
25 parikkhippa athavā pana sobbhe pātetvā tāvade eva hanatha ara- duṭṭhamiṇe ti
vikkosaṇānā tippāhi migamāraṇasattihi nesaṇ migānaṇ varaṇvaraṇ⁹ hanti¹⁰
ime ce nūna tath' eva amhe asabbhāhi vācāhi vikkosaṇānā tippāhi sattihi ha-
nissanti mayaṇ ca¹⁰ adūsakā araṇṇe avaruddhakā saṅghā pabbajitā vasaṇa, evaṇ
sante pi amittahatthathagatā ti amittānaṇ hatthatthaṇ¹¹ gatā, passa imaṇ
30 dubbalaghātakaṇ ti maraṇabbhayaṇa paridevi.

Sā tassa vacanaṇ sutvā senaṇ oloketvā „sakasaṇāya bha-
vitabban“ ti M-aṇ assāsenti imaṇ gāthaṇ āha:

¹ B⁴ adde maggādisu. ² C² hasissanti. ³ C² ce, B⁴ omits ca. ⁴ B⁴ vāku-.
⁵ C² pātetvā tāvade, B⁴ pātiratāvade. ⁶ B⁴ varaṇa. ⁷ B⁴ -tthaṇ-. ⁸ B⁴
adde thūlāṇthūlāṇ, B² mūlāṇmūlāṇ. ⁹ B⁴ add hananti. ¹⁰ C² yamaṇa.
¹¹ C² atthatthaṇ, B⁴ pattha, B² hattha.

19. Amittā na-ppasaheyyum aggīva udakappaṇave
tad eva tvaṃ vicintehi api sotthi ito siyā ti. 2402.

Ta. aggīva -- ti yathā tīṇukkādivasena upanīto aggi appavasamkhātāni
pūthulagambhīrāni udakāni na-ppasahati tāpetum na sakkoti tathā taṃ amittā
na saheyyum nābhībhavissanti. tadevā 'ti yaṃ Sakkena tuyhaṃ varaṃ datvā 5
mahārāja na cirassa' eva te pitā ehi¹ vuttam tad eva tvaṃ vicintehi, api ca²
nāma ito balakāyato ambhakaṃ sotthi siyā ti.

Atha M. sokaṃ apanuditvā tāya saddhiṃ pabbatā oruyha
paṇṇasāladvāre nisīdi.

- Taṃ atthaṃ pakāsento Satthā āha: 10
720. Tato Vessantaro rājā orohitvāna pabbatā
nisīdi paṇṇasālāyaṃ daḷhaṃ katvāna mānasaṃ ti. 2403.

Ta. daḷhaṃ -- ti mayaṃ pabbajitā nāma ambhakaṃ ko³ kiṃ karissatitī⁴
thiraṃ daḷhaṃ katvā nisīdimasu

Tasmīṃ khaṇe Saṇjāyo devīṃ āmantetvā „bhadde Phusati, 15
amhesū ṣabbesu ekato gatesu soko mahā bhavissati, paṭhamam
tāva ahaṃ gacchāmi, tato 'idāni sokaṃ vinodetvā nisinnā bha-
vissantīti' sallakkhetvā tvaṃ mahantena parivārena gaccheyyā-
sīti“ atha⁵ thokaṃ kalam vītināmetvā Jālīṃ ca Kaṇhājīnaṃ ca
„āgacchantū“ ti vatvā ratham nivattetvā āgataṃ aggābhīmu- 20
khaṃ katvā tattha tattha ārakkhaṃ saṃvīdahitvā alamkata-
hatthikkhandhagato⁶ puttassa santikaṃ agamāsi.

Taṃ atthaṃ pakāsento Satthā āha:

721. Vinivattayitvā ratham votthāpetvāna seniyo
ekaṃ araṇṇe viharantaṃ pitā puttāṃ upāgami. 2404. 25
722. Hatthikkhandhato oruyha ekaṃso pañjalikato
parikkhitto amaccehi puttāṃ siñcitum āgami. 2405.
723. Tatth' addasa kumāraṃ so rammarūpaṃ samāhitaṃ
nisinnaṃ paṇṇasālāyaṃ jhāyantaṃ akutobhayaṃ ti. 2406.

Ta. votthāpetvāna -- ti ārakkhanatthāya balakāye ca vavatthāpetvā, 30
ekaṃso ti ekaṃsakatauttarāsaṅgo, siñcitum -- ti rājā⁷ abhisīñcitum upā-
gami, rammarūpaṃ, ti anañjitaṃ amañjitaṃ.

¹ so Bā for ehiṭṭi? C¹ ehiṭṭi, C² ehiṭṭi. ² Bā omits ca. ³ Bā omits ko. ⁴
C² -saṃmitti. ⁵ Bā jāli ca k-jīnā ca parchato āgacchatū. ⁶ Bā hatthikkhandato
oruyha. ⁷ Bā -ena.

734. Tañ ca disvāna āyantañ pitarañ puttāgiddhināñ
Vessantaro ca Maddī ca paccuggantvā avandisum. 2407.

735. Maddī ca sirasā pāde sasurassābhivādayi,
Maddī ahañ hi te deva pāde vandāmi te husā¹,
5 te su tattha palissajja pāṇinā parimajjathā 'ti. 2408.

Ta pāde -- ti ahañ te husā pāde vandāmiti evañ vatvā vandi, tesu
tatthā 'ti te ubho jane² tasmim Sakkadattīye assame palissajjitvā hadaye ni-
pajjāpetvā paricumbitvā mudukena pāṇinā parimajjathā piṭṭhiyo tesam parimajjī.

Tato roditvā paridevitvā rājā soke nibbuta tehi saddhim
10 paṭisanthārañ karonto āha:

736. Kacci vo kusalañ putta, kacci putta anāmayāñ,
kacci uñchena yāpetha, kacci mūlaphalā bahū. 2409.

737. Kacci dāṃsā ca makasā ca 'appam eva sirimsapā,
vane vālamigākiṇṇe kacci himsā na vijjatīti. 2410.

15 Pitu vacanañ sutvā Mahāsatto āha:

738. Atthi no jīvīkā deva yā ca yādisi kīdisā,
kasirā hi³ jīvīkā homa, uñchācariyena jivitañ⁴. 2411.

739. Aniddhināñ mahārāja damet' assaṃ va sārathi
ty-amhā aniddhikā dantā, asamiddhi dameti no. 2412.

20 740. Api no kiṣāni māṃsāni pitu mātu adaṣṣanā
avaruddhānañ mahārāja araṇṇe jīvisokānañ⁵ ti. 2413.

Ta. yādisikīdisā ti yā vā sā vā, lāmakā ti a., kasirā hi yīvikā
homā 'ti tāta ambhākañ uñchācariyāya jivitañ nāma kīdisaṃ, dukkhā no jīvīkā
ahosi, aniddhinañ ti mahārāja aniddhim asamiddhim daliddapuriṣaṃ nāma
25 dameti sā va⁶ aniddhi cheko⁷ sārathi assaṃ vya, dametiti nibbisevanā karoti,
te mayāñ idhā vasantā aniddhikā dantā nibbisevanā katā, asamiddhi yeva no
dametīti, dametha no ti pi pāṭho damayittha no ti a., jīvisokinañ⁸ ti avigata-
sokānañ kiṃ nāma ambhākañ sukhañ ti vadati.

Evāñ ca pana vatvā puna puttānañ pavattim pucchanto āha:

30 741. Ye pi te Sivisetṭhassa dāyādapattamānassa
Jāli Kaṇhājīnā c' ubho⁹ brāhmaṇassa vasānugā
accāyikassa luddassa yo ne gāvo va sumbhati 2414.

¹ Bā tusā. ² Cks janā. ³ Cks kayirā hi, Bā kasirā, omitting hi, read: kasira-?

⁴ Cks -kañ. ⁵ Cks jīvasokāna. ⁶ Bā ca. ⁷ Cks ko. ⁸ Cks jīva-. ⁹ Cks
vubho throughout.

753. Te rājaputtiyā putte yadi jānātha saṁsatha,
pariyāpuṇātha¹ no² khippaṁ sappadaṭṭhaṁ³ va māṇavaṇa ti. 2415.

Ta. dāyādappattamānasā ti mahārāja ye te tava Siviseṭṭhassa dāyādā
appattamānasā asaṁpuṇṇamanorathā hutvā brāhmaṇassa vasānugā-jātā te dve
kumārā yo so⁴ brāhmaṇo gāvo va sumbhatī⁵ te rājaputtiyā putte yadi dūttha-
vasena vā sutavasena vā jānātha saṁsatha, sappadaṭṭhaṁ vā 'ti viṣaṁ
nimmadanatthāya sappadaṭṭhaṁ māṇavaṇa tikicchanta⁶ viya khippaṁ no pariyā-
puṇātha kathetā 'ti vadati.

Rājā āha:

753. Ubho kumārā nikkitā⁶ Jālī Kaṇhājīnā c' ubho
brāhmaṇassa dhaṇaṁ datvā putta mā bhāyi assasā 'ti. 2416. 10

Ta. nikkitā ti nikkayaṁ datvā gahitā.

Taṁ sutvā M. paṭiladdhassāso pitarā saddhiṁ paṭisaṇ-
thāraṁ akāsi:

754. Kaccin nu tāta kusalaṁ kacci tāta anāmayaṁ,
kacci nu tāta me mātu cakkhuṁ na parihāyatīti. 2417. 15

Ta. cakkhuṁ ti puttāsokena rodantiyā cakkhuṁ na parihāyati.

Rājā āha⁷

755. Kusalaṁ c' eva me putta, atho putta anāmayaṁ
atho pi putta te mātu cakkhuṁ na parihāyatīti. 2418. 20

Mahāsatto āha:

756. Kacci ārogaṁ yoggaṇa te, kacci vahati vāhanaṁ,
kacci phitā janapadā, kacci vuṭṭhi na chijjatīti⁸. 2419.

Tattha vuṭṭhīti vuṭṭhidhāra⁹.

Rājā āha: 25

757. Atho ārogaṁ yoggaṇa me, atho vahati vāhanaṁ,
atho phitā janapadā, atho vuṭṭhi na chijjatīti⁸. 2420.

Evam sallapantānaṁ¹⁰ ñeva Phusatī pi kho devī „idāni
sokaṁ taṇuṁ katvā nisinnā bhavissanti¹¹“ sallakkhetvā¹⁰ mahā-
parivāreṇa saddhiṁ puttassa santikaṁ agamāsi. 30

¹ C^o -yāya; O^o pariyāyā. ² C^o -daṭṭhu, B^o sabbadaḍḍham. ³ O^o yena yo. ⁴
B^o adda haṇati. ⁵ B^o -to. ⁶ so all three MSS. for nikkitā? ⁷ C^o vi-. ⁸
C^o omīti dhārā. ⁹ C^o vjjetitī. ¹⁰ C^o add sā.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha :

738. Icc-eva mantayantānaṃ mātā tesāṃ adissatha
rājaputti giridvāre pattiyā¹ anupāhanā. 2421.
739. Taṃ ca disvāna āyantiṃ² mātaraṃ puttagiddhinaṃ
5 Vessantaro ca Maddi ca³ paccuggantvā avandayum⁴. 2422.
740. Maddi ca sirasā pāde sassuyā abhivādayi:
Maddi abam pi te ayye pāde vandāmi te husā. 2423.
741. Maddiū ca puttakā disvā dūrato sotthim āgatā
kandantā abhidhāvimsu vacchā bālā va mātaraṃ. 2424.
10 742. Maddi ca puttake disvā dūrato sotthim āgate
vāruṇīva pavedhenti thanadhārābhisiñcathā⁵ 'ti. 2425.

Ta. Maddi cā 'ti tesāṃ hi Phusatideviṃ vanditvā⁶ tthitakāle puttā ku-
mārakumārīkōhi parivutā⁷ ṭṭamāṃsu, Maddi tesāṃ āgamanamaggāṃ olokenti yeva
atthāsi, sā te sotthim āgacchante disvā sakabhāvena sandhāretum asakkonti
15 tarunamacchā viya bhāvam pavedhamānā tato pāyāsi, te pi taṃ disvā paride-
vantā tadabhimukhā va pāyimsu, kandantā abhidhāvimsu⁸ 'ti kandantā abhi-
dhāvimsu, vāruṇīva⁹ 'ti yakkhāvitthā ikkhaṇṇikā viya pavedhamānā, thana-
dhārā abhisiñcathā¹⁰ 'ti sū kira mahantena saddena paridevitvā kampamānā
visaññi hutvā dīghato paṭhaviyaṃ patī, kumārāpi vegenāgantvā visaññi¹¹ hutvā
20 mātū upari yeva patitā, tasmim khāṇe tassā dvīhi thanehi dve khīradhārā nīk-
khamitvā tesāṃ mukhe yeva pavimsu, sace kira ettako assāso¹² nābhavissa dve
kumārā sukkhahadaya hutvā anassimsu, Ve- pi piyaputte disvā sokaṃ sandhā-
retum asakkonto visaññi hutvā tatth¹³ eva papatī, mātāpitāro pi visaññi hutvā
tatth¹⁴ eva papatimsu, tatthā saha-jātā satthiśahasā amaccā, taṃ kārūṇiṃ pa-
25 santo¹⁵ tesu eko pi sandhāretum nāsakkhi, sakalassamapadaṃ yugantavāta-
mathitaṃ viya sālavanāṃ ahoṣi.

Tasmim khāṇe pabbatā nadimsu paṭhavi kampi mahāsa-
muddo saṃkhubhi Sineru girirājā onami, chakāmāvacaradeva-
lokā ekakolāhalā ahesum, Sakko devarājā „cha khattiyā sapa-
30 risā visaññā jātā, tesu eko pi utthāya kassaci sarire udakaṃ
siñcituṃ samattho n' atthi, pokkharavassāṃ vassāpessāmīti¹⁶
cintetvā clakhattiyasamāgame p-vassāṃ vassāpesi, ye ta. temi-
tukāmā¹⁷ te¹⁸ tementi atemitukāmānam upari ekabindum pi na
saṇṭhāti, padumapattato udakaṃ viya vinivaṭṭetvā gacchati, iti
35 pokkharavane patitaṃ vassāṃ viya taṃ vassāṃ ahoṣi, cha

¹ Bd -kā. ² Bd -taṃ. ³ Bd -disuṃ. ⁴ Bd -lno. ⁵ Ck -tā, Bd -tesu. ⁶ so
Bd; Ck¹ temetukāmā tementi in the place of tattha - -. ⁷ Ck² omit te.

khattiyā assāsam paṭilabhiṃsu, mahājano „nāṭisamāgame pok-kharavassam vassi, mahāpaṭhavī kampīti“ acchariyam pavadesi¹.

Tam attham pakāsento Sattā āha:

743. Samāgatānaṃ nāṭīnaṃ mahāghoso ajāyatha,
pabbatā samanādīṃsu, mahī ākampitā ahu. 2426. 5
744. Vuṭṭhidhāraṃ paveccanto² devo pāvassi tāvade,
ntha Vessantaro rājā nāṭiḥi samapajjatha³. 2427.
745. Nattāro suṇisā putto rājā devī ca ekato
yadā samāgatā āsūṃ tadāsi lomahaṃsanaṃ,
pañjalikā tassa yācanti rodantā bheravā vane. 2428. 10
746. Vessantaraṃ ca Maddiṃ ca sabbe raṭṭhā samāgatā:
tvaṃ no si issaro rājā, rājam kāretha no ubho ti. 2429.

Ta ghoso ti kārūṇaghoso, pañjalikā ti sabbe nāgarā c' eva nega-majānapadā ca paggaḥitañjali hutvā, tassayācatiti tassa pādesu patitvā roditvā kanditvā deva tvaṃ no sāmi issaro pitā te idh' eva abhiśiñcītvā nagaraṃ netu- 15
kūmo kulasantakaṃ setacchattaṃ paṭicchathā 'ti yācanti. Chakhattiya-
khaṇḍaṃ nittibhāṣaṃ⁴.

Tam sutvā M. pitarā saddhiṃ sallapanto imaṃ g. ā.:

747. Dhammena rājam⁵ kārentaṃ raṭṭhā pabbājayittha maṃ
tvāṃ ca jānapadā c' eva negaṃ ca samāgatā ti. 2430. 20

Tato rājā puttam khamāpento

748. Dukkataṃ ca hi no putta bhūnahaccaṃ katam mayā
yo 'haṃ Sivīnaṃ vacanā pabbājesiṃ adūsakaṃ ti 2431.

imaṃ gātham vatvā attano dukkhaharaṇattham yācanto imaṃ⁶,
gātham āha: 25

749. 'Yena kenaci vaṇṇena pitu dukkham udabbahe
mātu bhagiṇiyā cāpi api paṇehi attano ti. 2432.

Ta udabbahe ti hareyya, api paṇehitī tāta puttana nāma jīvitam paricejṭitvā mātāpīṭunnaṃ sokadukkham haritabbam, tasmā mama vacanaṃ karohi: imaṃ siṅgamaṃ haritvā rājavesaṃ gaccha tāta 'ti iminā kira naṃ⁷ adhippāyen' 30
evam āha.

¹ Bā pavattesi. ² Bā pavattento. ³ Bā samāgacchatha. ⁴ Ck⁸ omitt chakhatt-
⁵ Ck⁸ khamam. ⁶ Bā itaram. C⁸ naminaṃ, Bā omite nam.

Bo- rajjam kāretukāmo va¹ ettake pana akathite „garu-
kaṃ nāma na hotīti“ tattha rājānaṃ² kathesi, M. „sādhū“³ 'ti
sampaṭicchi, ath' adhivāsanaṃ veditvā sahajātā saṭṭhisahassā
amaccā

5 750^a. Nahānakāle⁴ mahārāja rajojallam pavāhaya⁵ 'ti

vadiṃsu, atha ne M. „thokaṃ adhivāsethā“⁶ 'ti vatvā panna-
sālam pavisitvā isibhaṇḍaṃ omuñcitvā paṭisāmetvā p-sālato
nikkhamitvā „idaṃ mayā navamāse adḍhamāsaṃ ca samaṇa-
dhammassa kataṭṭhānaṃ, pāramikūtaṃ gaṇhantena dānaṃ datvā
10 paṭhavīyā kampitaṭṭhānaṃ“⁷ ti p-sālam tikkhattum padakkhiṇaṃ
katvā pañcapaṭiṭṭhitena vanditvā aṭṭhāsi⁸, ath' assa kappakā-
dayo massukammādīni karīṃsu, tam enaṃ sabbābharaṇabhūsitam
devarājam iva virājamānaṃ rajje abhisiñciṃsu, tena vuttaṃ:

750^b. tato Vessantaro rājā rajojallam pavāhayīti⁹. 2433.

15 Ta. pavāhayīti hāresi, hāretvā ca pana rājavasaṃ gaṇhatīti a.

Ath' assa yaso mahā ahoṣi, olokitolokitattṭhānaṃ kampati,
mukhamaṅgalikā maṅgalāni nigghosayīṃsu, sabbaturiyāni pag-
gaṇhiṃsu, mahāsamuddakucchiyaṃ meghatthanitanigghoso viya
ahoṣi, hatthiratanam alaṃkaritvā upanayīṃsu, so khaggaratanaṃ
20 bandhitvā hatthiratanam abhiruyhi¹, tāvad eva naṃ sahajātā
saṭṭhisahassā amaccā sabbālaṃkārapatimaṇḍitā parivārayīṃsu²,
Maddim pi devīm nahāpetvā alaṃkaritvā abhisiñcitvā sīse pan'
assa abhisekaudakaṃ āsiñcamānā „Vessantaro taṃ pāletū“³ 'ti
ādīni maṅgalāni vadiṃsu.

25 Tam atthaṃ pakāseṇto Satthā āha:

751. Sisaṃ nahāto sucivattho sabbābharaṇabhūsito

paccayaṃ nāgam āruya khaggaṃ bandhi parantapaṃ. 2434.

752. Tato saṭṭhisahassāni yudhino cārudassanā

sahajātā parikarīṃsu⁴ nandayantā⁵ rathesabhaṃ. 2435.

¹ Bā pl. ² 750 Bā; Ck² rājā. ³ Bā -lo. ⁴ Ck² -sāti, Bā pavāpahayāti. ⁵ Ck²
omit aṭṭhāsi. ⁶ Ck² -hesīti. ⁷ Bā -rūhi. ⁸ Ck² -bhārayīṃsu, C² -hara-. ⁹ Bā
pariñkīrīṃsu. ¹⁰ Bā nandā-.

753. Tato Maddim pi nahāpesuṃ Sivikaṇṇā samāgatā:

Vessantaro taṃ pāletu Jāli-Kaṇhājina c' ubho,

atho pi taṃ mahārājā Saṇjāyo abhirakkhatū 'ti. 2436.

Ta. paccayam - - ti taṃ attanno jātadivase uppannaṃ hātthināgaṃ, paran-
tapan ti amittatāpanaṃ, parikarimsū² 'ti parivārayimsū, nandayantā³ ti 5
tosentā, Sivi - - ti Siviraṇṇo pajāpatiyo sannipatitvā gandhodakena nahāpesuṃ,
Jālīkaṇhājina cubho ti ime te⁴ puttā pitaram rakkhantū 'ti.

754. Idaṃ ca paccayaṃ laddhā pubbe ca⁵ kilesam attano

ānandiyam ācarimsu ramaṇīye Giribbaje. 2437.

755. Idaṃ ca paccayaṃ laddhā pubbe ca⁵ kilesam attano 10

ānandi vittaṃ sumanā putte saṃgama lakkhaṇā. 2438.

756. Idaṃ ca paccayaṃ laddhā pubbe ca⁵ kilesam attano

ānandi vittaṃ patitā saha puttehi lakkhaṇā ti. 2439.

Ta. idaṃca - - ti bhi. Ve- ca Maddi ca idaṃ paccayaṃ imaṃ patitthaṃ
labhitvā rajje patitthahitvā ti a. pubbe⁶ ti ito pubbe attano vanavāsakilesaṃ 15
anussaritvā, ānandiyam ācarimsu ramaṇīye - - ti ramaṇīye Vamāgiri-
kuṇḍimbi Vessantarassa raṇṇo āṇā ti kaṇḍanalatāvinaddham⁷ ānandabheriṃ
carāpetvā ānandachanaṃ ācarimsu, ānandi vitta - - ti lakkhaṇasampannā Maddi
putte saṃgama sampāpunitvā vittaṃ sumanā hutvā ativiya ānandi nandittha
'ti a., patitā ti pavatāpitisomanassa hutvā. 20

Evam patitā hutvā ca pana putte āha:

757. Ekabhata pure āsīm niccām thaṇḍilasāyini,

iti me taṃ vataṃ āsi tumhaṃ kāmāhi puttakā. 2440.

758. Tam me taṃ vataṃ samiddh' ajja tumhe saṃgama puttakā,

mātujām pi taṃ pāletu pitujam pi ca puttakā, 25

atho pi taṃ mahārājā Saṇjāyo abhirakkhatu. 2441.

759. Yaṃ kiñc' atthi kataṃ puṇṇaṃ mayhaṃ c' eva pitu ca te

saccena tena kusaleṇa ajaro tvaṃ amaro bhavā 'ti. 2442.

Ta. tumhaṃ⁸ kāmāhi - - ti puttakā tumhākaṃ kāmā tumhe patthaya-
mānā pure tumhesu brāhmaṇeṇa nītesu ekabhataṃ bhuñjitvā bhūmīyaṃ sayiṃ, 30
iti me⁹ tumhākaṃ kāmā¹⁰ etaṃ vataṃ āsīti¹¹ vadati, samiddh' ajjā 'ti tam
me vataṃ ajja samiddham, mātujam pi taṃ pāletu pitujam pi ca puttakā
ti puttakā¹² mātu jātasomanassaṃ pitu jātasomanassaṃ pi pāletu mānupitunnaṃ
santakaṃ puṇṇaṃ taṃ pāletū 'ti a. yeva, ten' evāha: yaṃ kiñc' atthi kataṃ
puṇṇaṃ ti. 35

¹ Cks maṃ. ² B² paṇḍitaṃ. ³ B² nandā-. ⁴ B² dve. ⁵ B² omits ca. ⁶ Cks
add vā. ⁷ B² vinandaṃ. ⁸ Cks -hā. ⁹ Cks ime. ¹⁰ Cks kāmāya. ¹¹ Cks
adāsīti. ¹² B² puttajālakaṃ.

Phusaṭi pi devī „ito paṭṭhāya mama suṇhā imān' eva
vatthāni nivāsetu, imāni ābharanāni dhāretū“ 'ti samugge pū-
retvā paṇiṇi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

- 5 700. Kappāsikaṇ ca koseyyaṃ khomakodumbarāni ca
sassū suṇhāya pāhesi yehi Maddi asobhatha. 2443.
701. Tato khomaṇ ca¹ kāyūraṃ aṅgadam² maṇimekhalāṃ
sassū suṇhāya pāhesi yehi Maddi asobhatha. 2444.
702. Tato khomaṇ ca kāyūraṃ gīveyyaṃ ratanāmayaṃ sassū- etc. 2445.
10 703. Uṇṇataṃ mukhaphullaṇ ca³ nānāratte ca⁴ maṇiye⁵ sassū- etc. 2446.
704. Uggatthanāṃ giṃgamakaṃ⁶ mekhalāṃ pālipādakaṃ⁷
sassū suṇhāya pāhesi yehi Maddi asobhatha. 2447.
705. Suttaṇ ca suttavajjaṇ ca upanijjhāya seyyasī
asobhatha rājaputti devakaṇṇā va Nandane. 2448.
15 706. Sisaṃ nahātvā sucivatthā sabbābharanabhūsitā
asobhatha rājaputti tāvatimsā va accharā. 2449.
707. Kadaliva vātacchupitā jātā cittalatāvane
dantāvaraṇasampannā rājaputti asobhatha. 2450.
708. Sakuṇi mānusiṇi va jātā cittapattā⁸ pati⁹
20 nigrodhapattabimboṭṭhī rājaputti asobhatha. 2451.

Ta. khomaṇ ca¹⁰ - - ti suvaṇṇamayaṃ gīvapasādhanaṃ, aṅgadam - - ti
aṅgadābharanaṃ ca maṇimayamekhalāṇ ca, dutiyagāthāya khomaṇ ca kāyūraṇ ti
suvaṇṇamayaṃ vanakhaṇḍiphalasaṇṭhānaṃ gīvapasādhanaṃ eva, ratanaṃ mgyan
ti aparaṃ pi ratanaṃ mayagīveyyaṃ, uṇṇataṇ ti ekaṃ pasādhanaṃ, mukha-
25 phullaṇ ti naḷāṭṭe tilakamālābharanaṃ, nānāratte ti nānāvaṇṇe, maṇiye
ti maṇimaye¹¹, uggatthanāṇ giṃgamakaṇ¹² ti etāni pi dve ābharanāni,
mekhalāṇ ti suvaṇṇarajataṃ mayam mekhalāṃ, pālipādakaṇ¹³ ti pādapaśā-
dhanam, suttaṇ ca - - ti suttārūḷhaṇ ca pasādhanaṃ, Paḷiyaṇ ca pana suppaṇ
ca suppaṇvajjaṇ cā ti likhitaṃ, upanijjhāya seyyasīti etaṃ suttārūḷhaṇ ca
30 asuttārūḷhaṇ ca ābharanaṃ taṃ taṃ uṇaṭṭhānaṃ oloketvā alaṃkaritvā ṭhitā sey-
yasī uttamarūpadharā Maddi devakaṇṇā va Nandane asobhatha, vātacchupitā
ti cittalatāvane jātā vātasamputṭhā¹⁴ suvaṇṇakadali viya taṃ divasaṃ¹⁵ sā
vijambhamānā asobhathā, dantāvaraṇasampannā ti bimbaphalasaṇḍisehi
d-varaṇehi samannagatā, sakuṇi mānusiṇi va jātā cittakatā¹⁶ patiti yathā

¹ Bā hemaṇca. ² Bā aṅgāraṇ. ³ Ck^o -llaṇ va. ⁴ Ck^o na. ⁵ Bā -ko. ⁶ Bā
kiṃka-. ⁷ so Ck^o; Bā pati-. ⁸ Ck^o cittapattā, Bā -lati. ⁹ Bā patti. ¹⁰ Bā
hemaṇca. ¹¹ Ck^o maṇivade. ¹² Bā kiṃkamakaṇ. ¹³ Bā paṭipā-, Ck^o phāli-. ¹⁴
Bā -saṇḍiputṭhā. ¹⁵ Bā divasi, Ck^o omits di-. ¹⁶ so Bā; Ck^o cittalatā.

manussasārīre jātā mānusiṇi nāma sakuṇi cittapattā ākāse patamānā pakkhe pasāretvā gacchanti sobhati evaṃ sārattatāya nigrodhapakkabimbapakkasadiṣa-
oṭṭhi¹ asobhatha.

769. Tassā ca nāgam ānesum nātivaddhaṃ ca kuṇjaram
sattikkhamam sarakkhamam isādantaṃ urūlhavam². 2452. 5
770. Sā Maddi nāgam āruyhi³ nātivaddhaṃ ca kuṇjaram
sattikkhamam sarakkhamam isādantaṃ⁴ urūlhavan ti. 2453.

Ta. tassā cā 'ti bhi, tassāpi Maddiyā sabbalāṃkārapatimaṇḍitaṃ katvā
nātivaddham sattisarapahārakkhamam⁵ ekam taruṇaḥatthim upaneṣum, nāga-
māruyhi⁶ gandhaḥatthipittim⁷ abhiruyhi. 10

Iti te ubho pi mahautena yasena khandhāvaram agamaṃsu⁸.
Saṇjayarājā dvādasahi akkhohiṇi saddhim māsamattaṃ pab-
batakiḷam vanakiḷam kiḷi. M-assa tejena tāva mahante araṇṇe
koci vālamigo vā pakkhi vā kañci na heṭhesi.

Tam attham pakāsento Satthā āha: 15

771. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant⁹ ettha migā ahū
Vessantarassa tejena nāṇṇamaṇṇam¹⁰ aheṭhayum¹¹. 2454.
772. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant¹² ettha dijā ahū
Vessantarassa tejena nāṇṇamaṇṇam¹³ aheṭhayum¹⁴. 2455.
773. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant¹⁵ ettha migā ahū 20
ekajjham sannipatiṃsu Vessantare payātamhi
Sivīnam raṭṭhavaddhane. 2456.
774. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant¹⁶ ettha dijā ahū
ekajjham sannipatiṃsu Vessantare payātamhi
Sivīnam raṭṭhavaddhane. 2457. 25
775. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant¹⁷ ettha migā ahū
nāssu¹⁸ mañjūni kujjimsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2458.
776. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant¹⁹ ettha dijā ahū
nāssu²⁰ mañjūni kujjimsu Vessantare payātamhi etc. 2459.

Ta. yāvaut -- ti yāvanto ettha, ekajjham -- ti ekasmiṃ thāne sanni- 30
patiṃsu sannipatitvā ca pana ito paṭṭhāya idāni amhākaṃ aṇṇamaṇṇam lejjā
vā samvaro vā na bhavissatīti domanassapattā ahesum, nāssu mañjūni
kujjimsu²¹ 'ti M-assa viyogadukkhita²² madhuraravam na ravimsu.

¹ Bā -patta-patta. ² Bā urūlavam, C* urūlhava, C* uparūlhavam. ³ Bā ārūhi.

⁴ C* -danti. ⁵ Bā āg-. ⁶ so Bā; C* aṇṇ-. ⁷ Bā vihe-, ⁸ C* nāssa. ⁹
C* nāssa. ¹⁰ Bā -itāya.

Sanjayanarindo māsamattam kīlitvā senāpatim pakkosā-
petvā „tāta ciraṃ no araṇṇe vuttham, kin te mama puttassa
gamanamaggo alamkato“ ti pucchitvā „āma deva kālo vo ga-
manāyā“ 'ti vutte Ve-rassa ārocāpetvā senam ādāya nikkhami,
5 Vamkagirikucchito yāva Jetuttaranagarā saṭṭhiyojanam alam-
katamaggaṃ M. mahantena parivārena paṭipajji.

Tam attham pakāsento Sattā āha:

777. Paṭiyatto rājamaggo vicitto pupphasanthato¹
vasi Vessantaro yattha yāvata² va Jetuttarā. 2460.
10 778. Tato saṭṭhisahassāni yudhino cārudassanā
samantā parikarimsu³ Vessantare payātamhi Si- etc. 2461.
779. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
samantā parikarimsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2462.
780. Hatthārohā auṇkaṭṭhā rathikā pattikarikā
15 samantā parikarimsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2463.
781. Karoṭṭiyā⁴ cammadharā khaggahatthā⁵ suvaminno
purato paṭipajjimsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2464.⁶

Ta paṭiyatto ti visākhapūjakāle⁷ viya alamkato, vicitto ti kaḍalipunnā-
ghaṭṭadhapajjāśādhīhi vicitto, pupphasanthato ti lājapañcamakehi pupphehi
20 santhato, yatthā 'ti yattha Vamkapabbate Ve- vasi tato paṭṭhāya yāvata⁸ Je-
tuttarā nīrantaram alamkato ca, karoṭṭiyā⁹ ti sisakarotiko¹⁰ ti laddhanāmā sīse
paṭimukkakarotino yodhā, cammadharā ti kaṇḍavāraṇacammadharā, suva-
mino ti citrāhi jālikāhi suṭṭhu vammikā, purato paṭi- - ti evarūpā matta-
hatthīsu pi āgacchatesu anivattino sūragodhā raṇṇo Ve-rassa purato paṭipajjimsu.

25 Rājā saṭṭhiyojanam maggaṃ dvīhi māsehi atikkamma Je-
tuttaranagaraṃ patto alamkatapaṭiyattam nagaram pavisitvā
pāsādam abhiruyhi.

Tam attham pakāsento Sattā āha:

782. Te pavīsum¹ puram rammaṃ bahupākkātoranāṃ
30 upetaṃ annapānehi naccagītehi c' ūbhayaṃ. 2465.
783. Mittā jānapadā āsum negamā ca samāgatā
anuppatte kumāramhi Sivinaṃ raṭṭhavaḍḍhane. 2466.
784. Celukkhepo avattittha² āgate dhanadāyake
nandi-ppavesi nagare bandhanamokkha³ aghosathā 'ti. 2467.

¹ Bā sandhito. ² Bā - kirīṇsu. ³ C¹ karotiyā-. ⁴ Bā indhatthā. ⁵ Bā visā-
khapunnāmapūjanakālo. ⁶ Bā yāva. ⁷ C² pavīsumsu. ⁸ Bā pavattittha. ⁹
Bā bandhanā-.

Ta. bahupākāra -- ti bahukehi pākārehi toraṇehi ca samannāgataṃ, naccagītehi -- ti naccagītehi ca ubhayehi s-gataṃ, vittā ti tuṭṭhā somanassappattā, āgate dhanā -- ti mahājanassa dhanadāyake Mahāsatte āgate nandippavesitā Vessantarassa mahārājassa ānā ti nagare bheriṃ carī, bandhanā -- ti sabbasattānaṃ bandhanamokkho ghoṣito.

5

Antamaso bilāle upādāya Vessantaramahārājā sabbasatte² vissajjāpesi, so nagaraṃ pavitṭhadvase yeva paccūsakāle cintesi: „sve vibhātāya rattiyā mamāgatabhāvaṃ sutvā yācakā āgamissanti, tes' āhaṃ kiṃ dassāmīti“. Tasmiṃ khaṇe Sak-kassa āsanaṃ uṇhākāraṃ dassesi, so āvajjanto taṃ kāraṇaṃ 10 nātva rājanivesanassa pacchimavatthuṃ ca purimavatthuṃ ca kaṭippamāṇaṃ pūrento ghanamegho viya sattaratanaṇṇassaṃ vassāpesi, sakalanagare jaṇṇupamāṇaṃ vassāpesi. Puṇadvase M. tesāṃ tesāṃ kulānaṃ purimapacchimavattusū „vaṭṭadha-naṃ³ tesāṃ yeva hotū“⁴ ti dāpetvā avasesaṃ āharāpetvā attano 15 gehavattusmiṃ dhanena saddhiṃ koṭṭhāgāresu okirāpetvā dānaṃ paṭṭhapesi.

Taṃ atthaṃ pakāsento Satthā āha:

785. Jātarūpamayaṃ vassaṃ devo pāvassi tāvade

Vessantare pavitṭhamhi⁵ Sivinaṃ raṭṭhavadḍhane. 2468.

20 *

786. Tato Vessantaro rājā dānaṃ datvāna khattiyo

kāyassa bhedā sappanā⁶ saggaṃ so upapajjathā⁷ ti. 2469.

Ta. saggaṃ so -- ti tato cuto dutiyacittena Tusitapure upapajjati⁸.

Satthā imaṃ gāthāsahassapatimāṇitaṃ Vessantaradhammadesa-naṃ⁹ āharitvā jātakam samodhānesi: „tadā Jūjako Devadatto abosi, 25 Amittatāpanā Cīncamānavikā, Cetaputto Channo, Accutatāpaso Sāriputto, Sakko Anuruddho, Saṅjayanarindo Suddhodanamahārājā, Phusatī devī Mahāmāyā, Maddī devī Rāhulamātā, Jālikumāro Rāhulo, Kaṇhā-jinā Uppalavaṇṇā, sesaparisa Buddhaparisa. Vessantararājā ahaṃ evā“¹⁰ ti¹¹. Vessantaravaṇṇanā saṃvattā.

30

¹ Bā bandhanā-. ² Bā adde bandhanā. ³ Bā vutthitaṃ. ⁴ Ck -ā. ⁵ Ck up-pajjati, Bā upapajjiti. ⁶ Bā mahāvees-. ⁷ Bā ahaveva Sammasambuddho loko udapādinti. Mahāveessantarajātakaṃ nīṭhitam

*Jātidukkhātivattassa sujātassa mahesino
 jātiyo dīpayantassa Jātakass' Atthavaṇṇanā
 Āraddhā (add: va) mayā loke dhammālokassa bhūriṇo
 paññācakkhupakārassa icchantena ciraṭṭhitiṃ |

- 5 Yā esā vīsati dvādasa bhāṇavārā santantiyā
 vihāre suvihārānaṃ bhikkhūnaṃ rativaḍḍhanaṃ | (?)
 Iminā puññakammena ito 'haṃ dutiye bhave
 uppajjivā' surāvāse sundare Tusite pure |
 Metteyyalokanāthassa suṇanto dhammadesanaṃ
 10 tena saddhiṃ ciraṃ kālāṃ vindanto mahutiṃ sirīṃ
 Buddhē jāte Mahāsatte ramme Ketumatipure
 vippavaṃse janitvāna ihetupaṭisandhiko |
 Cīvaraṃ piṇḍapāṭaṃ ca anagghaṃ vipulaṃ varaṃ
 senāsanaṃ ca bhesajjaṃ datvā tassa mahesino |
 15 Sāsaṇe pabbajitvāna jotento tam anuttaraṃ
 iddhiṃ satimā sammā dhārento Piṭakattayaṃ |
 Vyākato tena 'Buddho 'yaṃ hessatī' anāgate
 uppannuppannabuddhānaṃ dānaṃ datvāna tehi pi |
 20 Saṃsāre saṃsaranto va kapparukkho va paṇinaṃ
 icchiticchitaṃ annādiṃ' dadaṃ cittaśamāhito |
 Sīlanekkhammapaññādiṃ pūretvā sabbapāramiṃ
 pāramisikharaṃ patvā Buddhō hutvā anuttaro |
 Desetvā madhuraṃ dhammaṃ jantūnaṃ sivaṃ āvahaṃ,
 sabbāṃ sadevakaṃ lokaṃ brahā saṃsārabandhanaṃ
 25 mocayitvā varaṃ khemaṃ pāpuṇeyyaṃ sivaṃ padaṃ ||
 Puññenānena pappomi nibbutiṃ yāvata v' ahaṃ
 uppajjeyyaṃ kule suddhe saddhe aḍḍhe mahaddhane |
 Asesadesabbhāsasu kalāsu sakalāsu ca
 kusalo lokapaṇḍico caṇḍanimmaddanesu¹ ca |
 30 Piṭakesu ca Vedesu nekavyākaraṇesu ca
 takkādisu pan' aññesu satthesu ca visārado |
 Kavicaḡamakovādo paravāḍappamaddano (?)
 ekasutidharo nekasahassānaṃ pi ganthato⁴ |

* The following verses are not to be found in B⁴. The first one seems to be due to the author of the Nidānakathā, the others are copyists' verses. read: uppajjeyyaṃ? ¹ C* - tamattādiṃ. ² C* - niceadda-. ³ C* - santhato.

Ganthasatasahassam pi sutamattena dhāraye
 atthavyañjanato cāpi sahasanayato pi ca |
 Vasāsīhassa pakkhittam yathā kañcanapāṭiyā
 silālekhe va me niccam sabbam sutam na nāsaye | (?)
 Mahiddhiko mahātejo kataññū kusalo bali 5
 dhitimā jātisampanno bhavēyyam jātijātiyam |
 Faro pi mam na himseyya¹ na himseyyam param pi ca
 adaṇḍena asatthēna dameyyam sabbapāṇinam |
 Kudittim paṇamittaṇ ca na seveyyam kudācanam
 hitacittēna sattānam bhaṇēyyam madhuram giram | 10
 Nipuṇam duddasaṁ pañham yena kenaci pucchito
 muhuttēna pakāseyyam tosentō sakalam pajam |
 Atekkicchāpi ye rogā te mayā pekkhitakkhaṇe
 nissesā byapagacchanta udabindu va pokkharā |
 Dasikasumattam pi² yam kiñci mama santakam (?) 15
 rājacorāppiyā³ sattā agginā udakena vā
 na vinassantu me bhogā mā gayha-ḍayha-vuyhatu |
 Rogavyādh⁴ antarāyantu⁵ na pappontu kadāci mam
 dēva manussā asurā gandhabbā yakkharakkhasā |
 te⁶ pi mam anurakkhantu bhava saṁsarato mama 20
 Adinnam paradāraṇ ca surāpānam vihiṁsanam
 asaccam supinenāpi na bhaṇēyyam kudācanam |
 Pañcānantariyam kammam pañca ducaritam pi ca
 manasāpi na cintēyyam sabbakālam itoparam |
 Na kareyyam na kareyyam na cintēyyam kudācanam 25
 pāpakam aṇumattam pi tathā dukkhaṇ ca pāṇinam |
 Niraye ca Tiracchāne Pete Asuṇayoniyaṁ
 yam hi dukkham tam sabbam na phuseyya mam⁷ kudācanam |
 Yāni sippāni lokasmiṁ aṇumthūlāni vijjare
 tāni sabbāni sippāni sayam siddhā bhavantu me | 30
 Pūretvā bodhisambhāre Buddho hessam anāgate
 desetvā jantunam dhammam pūrayissam sivaṁ padam ||
 Paṭisandhi mānusi bhogā vāsanaṁ Piṭakattaye
 dāmasīlamayā paññā mama hotu bhavābhavē |
 Anena me sabbabhavā bhavēyyum 35
 jātissaro sabbagunūpapanno

¹ both MSS. -yyam. ² so C²; C³ dasikasuttampi. ³ C³ corapiyā. ⁴ so both
 MSS. for antaradhāyantu? ⁵ both MSS. phuseyyam, omitting mam.

dhanena rūpena kulena cāyo
 Buddho bhavissāmi anāgatesu ||
 Imaṃ likhitapuññaena Metteyyaṃ upasaṃkama
 paṭiṭṭhahitvā sarāṇe suppaṭiṭṭhāmi sāsaṇe¹ ||

5 Saddhāsīlādīpaññā-
 siridhitisatimā cāgamettādayālu
 santo danto sucitto
 sakalavigamako dassaneyyābhirūpo
 tejāniddhī ca jāti-
 10 ssaramati suvaco sussaro 'nantabhogo
 saddhammo yeva tāṇo
 bhavatu bhavābhavā pāpūneyyā va bodhiṃ ||
 Iminā puññakammē yāva Buddho bhavāṃ' ahaṃ
 Vessantarō va dānena Jotiṣeṭṭhīva bhoginā
 15 Mahosadho va nāṇena hotu mayhaṃ bhavābhavā¹
 Icchitāṃ patthitāṃ mayhaṃ khippam eva samijjhatu
 pūrentu cittasaṃkappā Cando pannarasi yathā¹
 Sarvārtthasiddhir astu.

22 June 1895.

V. Fausbøll.

20 Idha nandati pecca nandati
 katapuñño ubhayatthā nandati,
 'puññaṃ me katan' ti nandati,
 bhiyyo nandati suggaṃ gato.
 25 Dhammapada v. 18.

Lykken gækker Store, Smaa,
 leger med Guldterning,
 lykkeligst at hvile paa
 er fuldendte Gærning.

30

B. S. Ingemann.

¹ this verse is not in C^o.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

Page 1 line 21 add Schiefner, Tib. Tales by Ralston p. 247. Alwis, Attanag.
p. 47.

- 2 l. 6 read paccitvā.
- 4 l. 14 — muñcitukāmo. 4,16 hohi.
- 5 l. 11 — na for an.
- 6 l. 7 — nānābho-.
- 12 l. 27 — acetaso.
- 14 l. 23 — dūbhatī.
- 16 l. 31 — asitvassasahassāni.
- 20 l. 28 — pāpayissāmi
- 22 l. 26 dele the period.
- 26 l. 13 read abbhāhato.
- 27 l. 5 — ukkaṇṭhito.
- 27 l. 14 — kusalā.
- 30 l. 20 Cfr. S. B. E. 1₈₀₀, Bigandet 412, Bastian 2,333.
- 30 l. 23 read aparabhāge.
- 31 l. 13 — nāma na sakkā nātum.,
- 32 l. 8 — bhavissatīti.
- 32 l. 17 — dakkhina-.
- 33 l. 11 — vijāyi.
- 35 l. 2 — loṇodakena with B?
- 35 l. 4 — upadhārehitī.
- 36 l. 13 — apāraṇeyyam.
- 39 l. 10 dele the sign of quotation before suvaṇṇa- and put it before
yassa in the next line.
- 39 l. 14 read cintayimāu.
- 41 l. 1 — gahetvā.
- 41 l. 6 — dhanum.
- 41 l. 27 — ājāṇīyye¹⁰.
- 49 l. 5 — -dhārīne.
- 50 l. 17 — hotthārūhā.
- 50 l. 20 — āyārūhā

- Page 50 l. 27 read mañ.
- 55 l. 14 — tañ.
- 56 l. 25 — abhisaṭo.
- 57 l. 27 — bhattaparijāho.
- 60 l. 16 — anupavittīhapubbo sñi.
- 61 l. 20 — datvā.
- 62 l. 7 — anuāsāmi.
- 62 l. 19 — atthañgato.
- 69 l. 6 — sutvā.
- 72 l. 27 — -bhavanam.
- 73 l. 6 — -parikkhāre.
- 76 l. 5 — nahātvā.
- 76 l. 23 — -kūṭe.
- 82 l. 12 — visaññitāñ.
- 82 l. 14 — kalyāṇa-.
- 82 l. 22 — kho“ and in the next line „niruddho.
- 86 l. 10 — -yuttakāñam.
- 86 l. 30 — paṇṇasālā.
- 88 l. 14 — pharusa-.
- 88 l. 23 — -koṭṭiyam.
- 92 l. 29 — ābādhō.
- 93 l. 7 — adurāgatañ.
- 93 l. 12 — abhikañkhesitī.
- 94 l. 16 — dasadhamma-.
- 94 l. 28 — mahārāja, dhammo cigno.
- 95 l. 18 — sitakāraṇam.
- 96 l. 15 — ūñāñi.
- 97 l. 4 all three MSS. samādayi for samādiyi?
- 101 l. 2 all three MSS. mañ dasseyyāsītī for me attāñam dasseyyāsītī?
- 101 l. 10 read aparabhāge.
- 102 l. 25 — Nimirājā.
- 103 l. 18 — cando.
- 103 l. 20 — aññasa.
- 109 l. 7 — devasārathi.
- 109 l. 14—15 read janatañ -- pasavetvā.
- 111 l. 18 read nāñvudhehi.
- 113 l. 9 — saṇṭhāna-
- 114 l. 1 — sūta.
- 115 l. 21 — antaradhāpetvā.
- 115 l. 31 — Mātali.
- 119 l. 4 — -kūṭāgāra-.
- 119 l. 11 — c' ūbhayañ instead of c' ūbhayañ'.
- 119 l. 27 — puññāñi.
- 121 l. 25 — atirekāya.

Page 122 l. 24 read sampattiñ.

— 123 l. 2 — vimāne.

— 125 l. 14 — giri brahā.

— 126 l. 22 — pana vatvā.

— 128 l. 23 — mahājano.

— 131 l. 21 — bbāyīti.

— 132 l. 2 — -pokkharani-.

— 139 l. 16 — andhabbhūto.

— 142 l. 21 — tātañ ca.

— 143 l. 14 — yācivā

— 144 l. 13 — yaññāvāṭa-.

— 313 l. 22 — -seṭṭham.

— 560 l. 34 — ayyaputta.

Formerly published:

Dhammapadam. Ex tribus codicibus hauniensibus palice edidit, latine vertit, excerptis ex commentario palico. notisque illustravit V. Fausbell. Hauniae 1855. 8 Danish crowns.

Five Jātakas, containing a Fairy Tale, a Comical Story, and Three Fables. In the Original Pāli Text, with a Translation and Notes, by V. Fausbell. Copenhagen 1861. 3 Danish crowns.

Two Jātakas. The original Pāli Text, with an English Translation and Critical Notes. By V. Fausbell. 1870. (From the Journal of the R. A. S.). 1 Danish crown.

The Dasaratha-Jātaka, being the Buddhist Story of King Rāma. The Original Pāli Text with a Translation and Notes by V. Fausbell. Copenhagen 1871. 1 crown 38 ører Danish.

Ten Jātakas. The Original Pāli Text with a Translation and Notes, by V. Fausbell. Copenhagen 1872. 4 Danish crowns.

The Sutta-Nipāta, being a collection of some of Gotama Buddha's dialogues and discourses. Edited by V. Fausbell. Published for the Pāli Text Society. Part I. Text. London 1885. Part II. A Complete Phraseological Glossary to Suttanipāta. London 1894.

Nogle Bemærkninger om enkelte vanskelige Pāli-Ord i Jātakabogen. (Fra det danske Videnskabs-Selskabs Oversigter). 1888.

The Jātaka together with its Commentary. Vol. 1-6. 1877-96.

Smaashistorier fra Østerland. Efter det Persiske ved V. Fausbell. Kbh. 1852. 50 Ører.

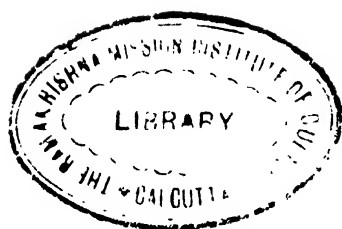
Vægter-Versene i deres ældre og yngre Skikkelse, udgivne af V. Fausbell. Med Afbildninger af Vægtere fra forskjellige Tider. Kbh. 1862. 2det Oplag. ibidem, eodem. 20 Ører. (Med Melodier). 3dje forøgede Oplag ibidem 1894.

Beretning om de vidtbekjendte Molboers visse Gjerninger og tapre Bedrifter. Ved V. Fausbell. Kbh. 1862. 3dje forbedrede Udgave. Kbh. 1887. (I lustreret.)

Bidrag til en Ordbog over Gadesproget og saakaldt Daglig Tale, oplyst med over 5000 Exempler, hentede fra trykte Kilder, og med Henvisning til beslægtede Ord og Talemaader i andre Sprog. Ved V. Kristiansen. Kbh. 1866. 2 Kroner.

Om 3 Lyde i almindelig, Jannet Dansk, der hidtil ikke have været anerkjendte og opførte som Ivsstændige Selvyde. (I Universitets-Jubilæets Danske Samfunds Blandinger) 1882.

NATIONAL SUPPLY
CALCUTTA

